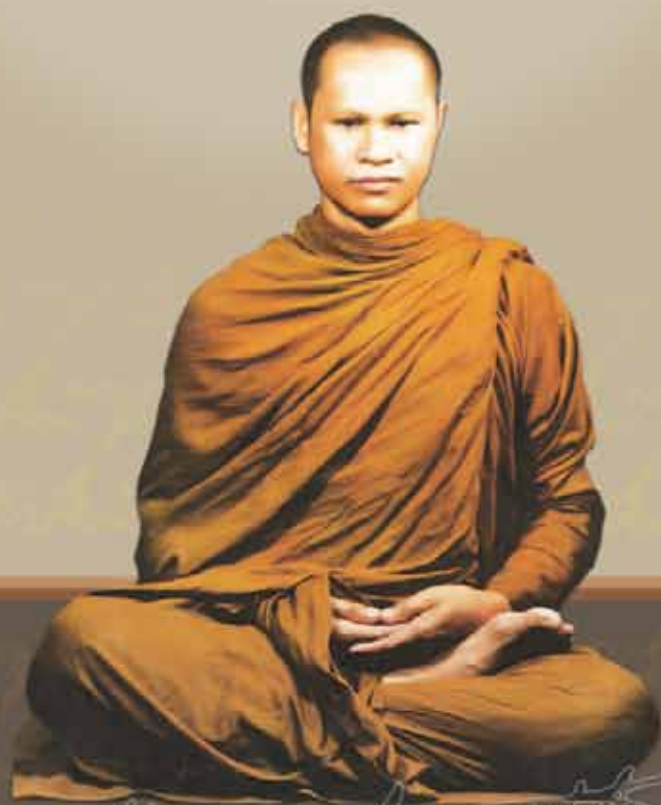
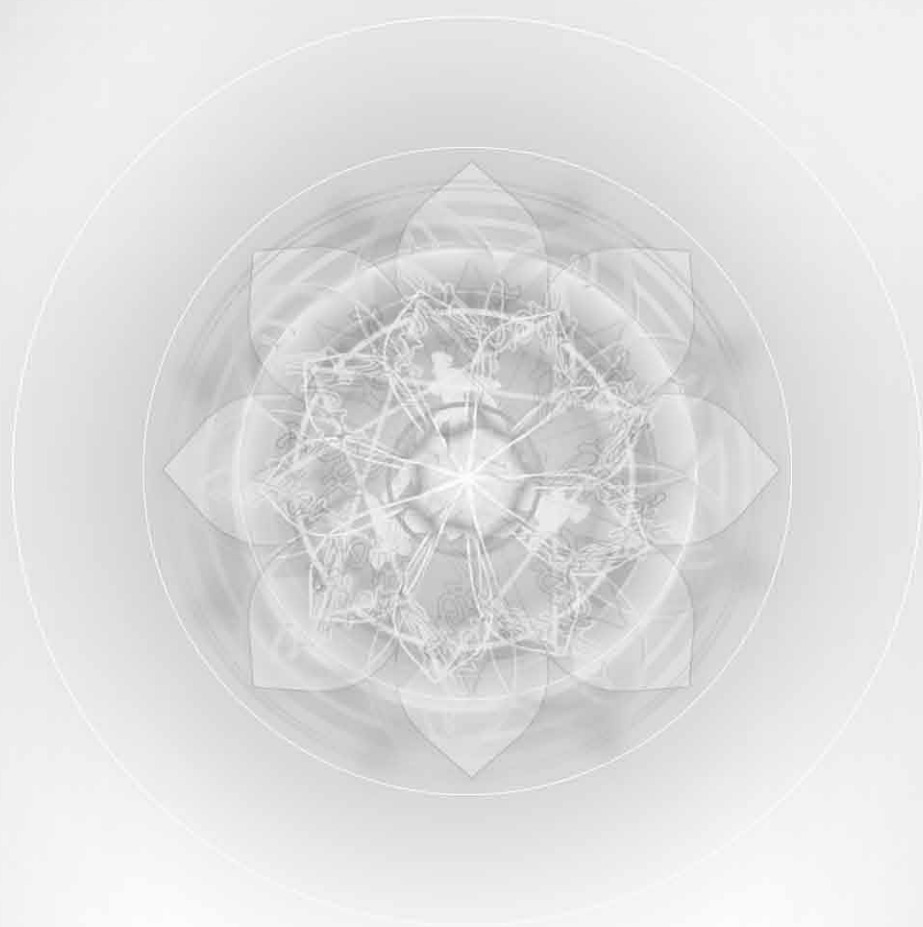

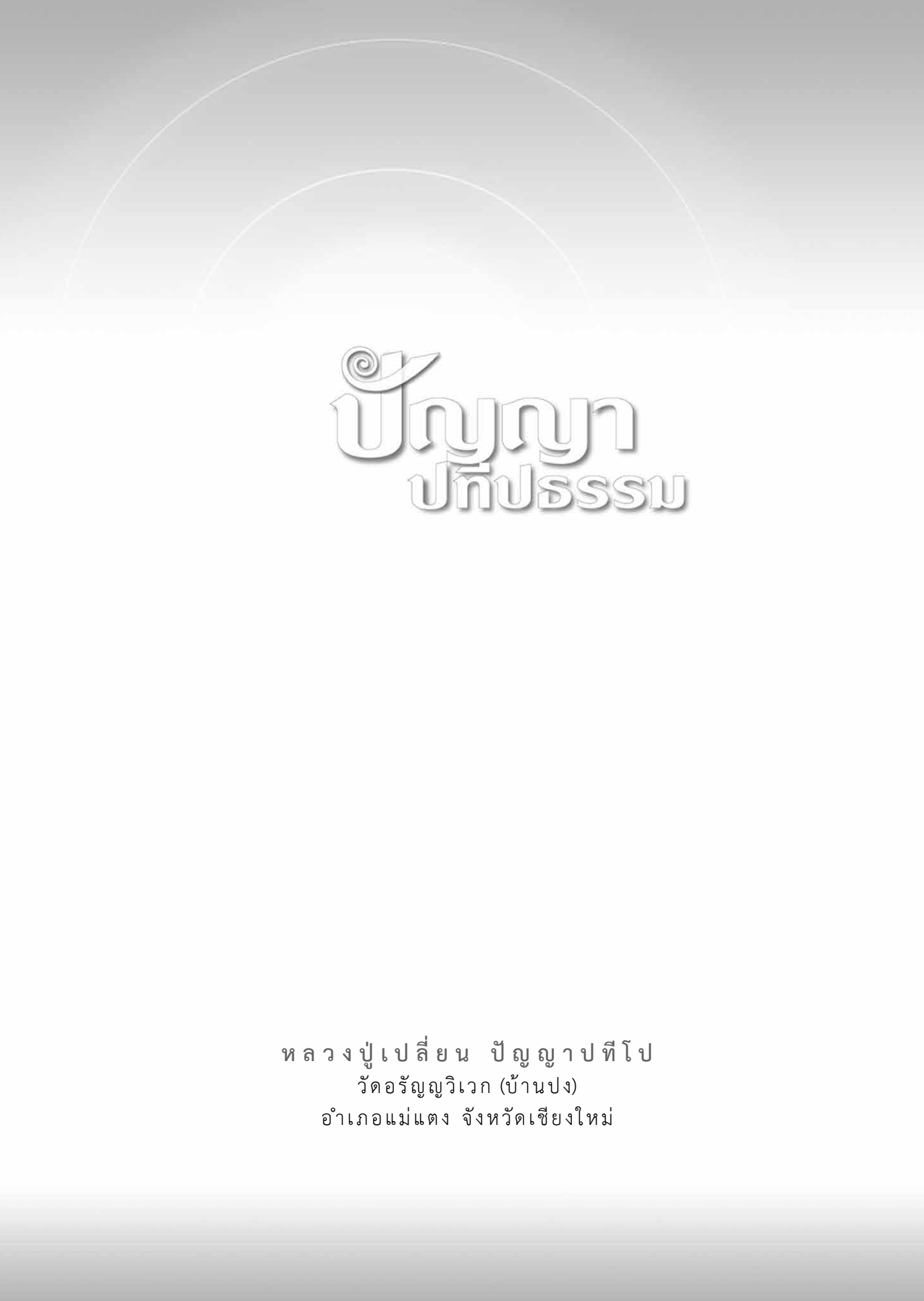
ปัญญา ปทีปธรรม

วิจิตร วรรณศิลป์

ปัญญา ปทีปธรรม

หลวงปู่เปเลี่ยน ปัญญาปทีโป
วัดอรัญญวิเวก (บ้านปง)
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

อาทิ โอ วา ท

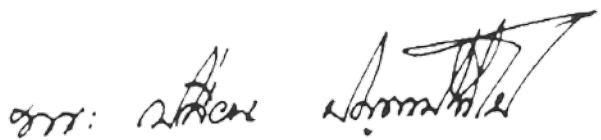
พระธรรมของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสัจธรรมอันอมตะ ผู้ปฏิบัติ ย่อมแจ่มแจ้งผลด้วยตนเอง ไม่ว่ายุคใดสมัยใด อาตมภาพก็ได้น้อมนำพระธรรมของ พระองค์มาแสดงแก่พระภิกษุสามเณรและญาติโยมทั้งหลายได้ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผล เช่นเดียวกันกับพระบรมครู และพ่อแม่ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย

รสแห่งพระธรรมนั้น เมื่อถึงจิตถึงใจแล้ว ไม่มีรสใดในโลกเปรียบได้ เป็นความ สุขสงบที่ลึกซึ้ง ไม่เจือไปด้วยกิเลส ดับการปรุงแต่ง หหมดสิ้นซึ่งการยึดถือสิ่งทั้งปวง ในโลก จึงถึงความสันติแท้จริง ควรที่ท่านทั้งหลายจะใส่ใจเพียรปฏิบัติกันจริงจังเพื่่อถึง ซึ่งความบริสุทธิ์

ณ โอกาสอายุครบ ๘๔ ปีนี้ มีคณะศรัทธาได้มารวบรวมและเรียบเรียงพระ ธรรมเทศนาที่อาตมภาพได้แสดงไว้ รวมถึงจัดหมวดหมู่พระธรรมเทศนาเหล่านั้นเพื่อให้ ง่ายแก่การศึกษาปฏิบัติธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล อันจะเป็นประโยชน์ตามกำลัง สติปัญญาและความพากเพียรในการปฏิบัติของตน

ขออนุโมทนากับคณะทำงาน ผู้มีจิตศรัทธาร่วมบุญ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการจัดพิมพ์ หนังสือชุดนี้ ที่ได้ช่วยกันชำระสืบสานพระธรรมเพื่อประโยชน์แก่อนุชนรุ่นหลังผู้สนใจ ใฝ่ในธรรมทั้งหลาย และนำทางจิตใจทั้งหลายให้อยู่กันด้วยความสุข เมื่อละจากโลกนี้ ไปแล้ว ก็ไปดี เรียกว่าสุคติสุคติ

สุดท้ายนี้ ขออำนวยการอวยพรให้ทุกท่านประสบแต่ความสุขความเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ และเจริญในธรรมยิ่งๆ ขึ้นไป จวบจนถึงพระนิพพานเทอญ

(พระเปลี่ยน ปัญญาปทีโป)

ถ้อยแถลง

หลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป เป็นพระสุปฏิปันโนที่สมบูรณ์ด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ถึงพร้อมด้วยปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ดำเนินตามรอยองค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า นับเป็นปูชนียบุคคลอีกท่านหนึ่งที่หาได้ยากในโลก พระเมตตาคุณพระกรุณาคุณอันมากล้นของหลวงปู่เปลี่ยนย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดและซาบซึ้งอยู่ในจิตใจของศิษย์ทุกคน หลวงปู่จึงเป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสยิ่งทั้งของบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั่วสารทิศ ทั้งผู้ที่เคยได้มากราบและผู้ที่ยังไม่มีโอกาสได้มากราบหลวงปู่

ด้วยแรงศรัทธาของคณะศิษย์ที่ได้ตระหนักถึงปัญญาอันสุขุมคัมภีรภาพ ปฏิปทาอันงดงาม และปณิธานอันแน่วแน่ของหลวงปู่ที่จะให้สรรพจิตทั้งหลายได้พบกับทางสว่างในการดำเนินชีวิต เพื่อประโยชน์สุขทั้งในชาตินี้และชาติหน้า จนถึงพระนิพพานเป็นที่สุด คณะศิษย์จึงได้รวบรวมพระธรรมเทศนาที่หลวงปู่ได้เพียรอบรมสั่งสอนเหล่าศิษย์ จัดทำเป็นหนังสือชุด “ปัญญาปทีปธรรม” ตามปณิธานของท่านที่จะมอบให้เป็นมรดกธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายเพื่อจะได้ได้นำไปปฏิบัติ และดำรงพระศาสนาสืบไป

คณะผู้จัดทำขอขอบพระคุณและอนุโมทนาบุญกับทุกท่านที่มีส่วนร่วมในความดีงามแห่งการจัดทำมรดกธรรมชุดนี้ เพื่อน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และอาจารย์บูชา แด่องค์หลวงปู่เปลี่ยนในวโรกาสมหามงคลสิริอายุวัฒนะครบ ๘๔ ปี ขออานิสงส์นี้จงเป็นพลวปัจจัยให้ทุกท่านถึงพร้อมด้วยสัมมาทิฐิ มีความเพียรชอบอันยังมีปัญญาแจ่มแจ้งในธรรม และบรรลุธรรมตามสมควรด้วยเทอญ

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

๑. มงคลชีวิต	๘
• การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต	๙
• บุษาบุคคลที่ควรบูชา	๒๑
• การตั้งตนไว้ชอบ	๓๐
• การสงเคราะห์ญาติ	๔๕
• การไม่กระทำความชั่วทั้งปวง	๕๕
• ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย	๖๕
• การพึงธรรมตามกาล การสนทนาธรรมตามกาล	๘๐
• การเห็นอริยสัจ	๘๙
• การทำพระนิพพานให้แจ้ง	๑๐๓
• จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม	๑๑๓
๒. การปฏิบัติตนเป็นคนดีของพ่อแม่และครูอาจารย์	๑๒๖
๓. บุพการี : กตัญญูกตเวที	๑๔๒
๔. ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน	๑๖๔
๕. เมตตาธรรมคำจุนโลก	๑๘๒
๖. ธรรมจักษุกับปวัตตนสูตร	๑๙๘
๗. ความเพียร ๔ อย่าง	๒๓๘
๘. สปัจริยธรรม ๗	๒๗๒

มงคลชีวิต

การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

อเสวนา จ พาลานํ ปณฺฑิตานญฺจ เสวนา ตีติ

ณ บัดนี้ พวกเราทั้งหลายที่ได้พากันตั้งใจมาศึกษาหลักของพระพุทธศาสนาตามที่พวกเรามีศรัทธาความเชื่อมั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้า พวกเราเป็นชาวพุทธที่สมมุติกันเอาไว้ แต่บางบุคคลก็ยังไม่เข้าใจว่าหลักพระพุทธศาสนานั้นสอนให้ปฏิบัติกันอย่างไร ปฏิบัติเข้ามาที่ตัวของเรายังไร ไม่ได้สอนให้ไปดูแต่คนอื่น สอนมาดุที่ตนเองว่าตนเองประพฤติปฏิบัติอย่างไร ดำรงชีวิตของตนเองไปอย่างไร ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้ามีัย หรือหากว่าขัดกับคำสอนทางหลักพระพุทธศาสนาอยู่ สิ่งทั้งหลายเหล่านี้เราควรศึกษาเพื่อจะให้เรา รู้ว่า พระพุทธองค์นั้นทรงสั่งสอนให้พวกเราได้ชี้เข้ามาที่ตนในการประพฤติปฏิบัติฝึกหัดตน เพื่อจะนำผลนำประโยชน์ให้เกิดความสุขขึ้นแก่ตนเรียกว่าหาที่พึ่งของตน

บุคคลไม่มีที่พึ่งเหมือนกับคนไม่มีบ้านอยู่ ไม่มีสถานที่อยู่ เป็นคนจรจัดไปเรื่อย ๆ ย่อมเป็นคนที่มีความทุกข์ เพราะไม่มีที่พึ่งพึ่งอาศัยไม่มีที่อยู่นั่นเอง ส่วนบุคคลที่มีที่อยู่มิที่พึ่ง เหมือนบุคคลมีบ้านอยู่หรือมีสถานที่อยู่พักพาอาศัยสะดวกสบายได้นั่งได้นอนอยู่สบายเป็นของส่วนตัวทำให้มีอิสระและมีความสุขด้วย

ดังนั้นเอง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระพุทธร่องค์จึงทรงสั่งสอนให้พวกเรา เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว การที่พวกเราจะดำเนินวิถีชีวิตไปในทางที่ถูกต้องจึงเป็นหลักที่สำคัญ ถ้าหากพวกเรานั้นไม่ศึกษา แล้วก็พากันไปคบหาสมาคมสมัครรักใคร่กับบุคคลที่เป็น คนพาล คำว่าคนพาลนั้น พวกเราก็ก็นำมาศึกษาให้รู้ว่าทำลายเสียซึ่งประโยชน์ทั้งสองอย่าง ทั้งชาตินี้ก็ทำลายตนเอง ชาตินี้หน้าก็ทำลายตนเอง การทำลายตนเองนั้นอย่างไร คือ ชาตินี้เกิดขึ้นมาแล้วก็เป็นคนชั่วเกียจคร้านไม่ค่อยทำกิจการงานหน้าที่ บัดนี้ เกิดขึ้นมา แล้วก็ใช้ทรัพย์สมบัติ ประมาทในทรัพย์สมบัติ ใช้จ่ายสุรุษสุรายัฟุ่มเพื่อยจนทุกข์ยาก ลำบาก ติดหนี้ติดสินกันจนเกิดทุกข์ขึ้น พระพุทธร่องค์เรียกว่าคนพาล

บัดนี้ อีกอย่างหนึ่ง คนพาลนั้นเป็นคนที่มีโมหะ ไม่รู้จักบาปบุญคุณโทษประโยชน์ หรือไม่ใช่ประโยชน์นั้นอีกอย่างหนึ่ง ลักษณะของคนพาลนั้น เขาจะตัดเสียซึ่งประโยชน์ ในชีวิตของเขา ไม่มีทั้งศีล ๕ ศีล ๘ ในการรักษากายวาจาใจของตน ปล่อยไปตาม อำนาจความเห็นของตน แล้วปล่อยไปตามอำนาจความลุ่มหลงไปกับคนพาลทั้งหลาย พาไปทำผิดกัน เมื่อไปทำแต่ผิดศีลธรรมแล้วก็นำแต่ความทุกข์มาให้ตลอด ไม่ได้รับ ความสุขอะไร เขาเรียกว่าคนพาล

พวกเราท่านทั้งหลาย ถ้าหากพวกเราไปคบหาสมาคมคนพาลอย่างนั้น ชาตินี้เราก็ก็นำเสียประโยชน์เพราะคนพาลเป็นคนที่ไม่มีศรัทธาและไม่เลื่อมใสในพระรัตนตรัย พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ คนพาลนั้นไม่แสวงหาประโยชน์ที่แท้จริง ไม่ได้ฟังเทศน์ ฟังธรรม ไม่ได้ศึกษาทางถูกทางผิด อย่างนี้เขาเรียกว่าคนพาล คนพาลนั้นไม่รู้จักสภาวะ ของสังขารร่างกายของตน จึงไม่รู้เรื่องราวร่างกายเป็นไปมาอย่างไร จนมาถึงใหญ่ถึงแก่ ก็ยังไม่รู้

ดังนั้น บุคคลที่ไม่เคยเข้าวัดฟังธรรมจำศีล ไม่ศึกษาหลักพระพุทธศาสนา มุ่งหน้าแต่พากันทำผิด มีทั้งความโลภความโกรธความหลง เราก็จะเห็นว่าเขาทุบตีฆ่าฟันรังแกกันหมดไม่มีศีลธรรม แย่งชิงกันทุกสิ่งทุกอย่าง เห็นมัย เขารบราฆ่าฟันกันนานาประเทศต่างๆ ตามหลักพระพุทธศาสนาเขาเรียกว่าคนพาล ไปทำลายล้างผลาญชีวิตซึ่งกันและกันเกิดขึ้น ไม่มีความสุขหรอก ประเทศที่เขาเป็นอย่างนั้นเขาไม่มีความสุข อยู่ใกล้ๆ บ้านเมืองเราก็มีประเทศอย่างนั้น เขาเรียกว่าขาดการศึกษา หากบแต่คนพาล พาลก็เลยพาไปทำผิด เป็นพิษเป็นภัยเป็นอันตรายแก่ชีวิตซึ่งกันและกันเกิดขึ้นอยู่ทุกวันนี้

เราก็พากันศึกษาว่าคนพาลนี้ไม่มีคุณธรรม ไม่มีจริยธรรม คำว่าคุณธรรมนั้นก็คือเป็นผู้รู้จักบุญรู้จักบาปนั่นเอง รู้จักดีจักชั่ว รู้จักอะไรเป็นประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์ เขาเรียกคุณธรรม จริยธรรมนั้นคือเป็นคนมีจริยามารยาทอ่อนน้อมถ่อมตัว ยืนเดินนั่งนอนก็ดี ไปหาผู้หลักผู้ใหญ่อยู่กับพ่อกับแม่ก็ดี อ่อนน้อมถ่อมตัวไม่เป็นคนแข่งกระด้าง ไม่ตื้อดิ่งต่อคำสอน ไม่มีมานะทิฎฐิ เขาเรียกว่าจริยธรรมที่เราควรพากันศึกษา

เหตุฉะนั้น ถ้าเราไปคบหาสมาคมคนแล้วไม่ดูคนก่อน ไม่ดูหน้าดูตากันให้ดีๆ ไม่ดูการกระทำของเขา เขาจะพาเราล่มจมเสียหายไป พอเห็นก็คบเลย ไม่ว่าผู้หญิงก็ดี ผู้ชายก็ดี พอเห็นหน้าเห็นตาคบหาสมาคมไปเลย ไม่ถึงสองสามวันก็เกิดเรื่องแล้ว อันนั้นแหละเรียกว่าเราไม่มีสติปัญญาเพื่อจะพิจารณาดูคนก่อน

บัดนี้ การพูดจาปราศรัยของคนพาลนั้น หาแต่ความคิดจะหลอกลวงฉ้อโกง หากคิดเอาแต่เรื่องจะได้เป็นของส่วนตัวตนเอง เขาหาอุบายต่างๆ นั้นแหละคนพาลมันเป็นอย่างนี้ เรียกว่าเขาพูดประจบประแจงเก่ง หากุศลโลบายกันเก่งเพื่อจะหลอกลวงให้เราหลงเชื่อ เสียทั้งเงินทั้งทองเสียทั้งตนเองไป ดีไม่ดีเข้าคุกเข้าตะรางเรือนจำได้ มันก็เป็นกันอยู่ทุกวันนี้ นั้นแหละเพราะเราไม่ดูคนก่อน พระพุทธเจ้าท่านว่าคบคนไม่ดูคน บัดนี้ การคิดการอ่านอุดมการณ์ต่างๆ ของคนชนิดนั้นเราก็ไม่ได้ดู พอเราไปเห็นใหม่ๆ เราก็คบๆ ไปเลย เป็นเพื่อนเป็นฝูงกันไป ก็ทำให้เกิดเรื่องเกิดราวขึ้นได้ เขาก็พาเราทุกข์สิเพราะเขาพาทำผิด

เหตุฉะนั้น คนพาลจึงเป็นพิษเป็นภัยอยู่ทั่วโลกเพราะเรื่องของคนพาลขาดจากศีลธรรม ถ้าหากบุคคลใดกล้าเข้าไปคบหาสมาคมสมัครรักใคร่ไปมาหาสู่กันกับบุคคลพาลชนิดนี้ ชาตินี้เราจะล่มจม เพราะเขาไม่เลื่อมใสทั้งพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เขาไม่ศึกษาหลักพระพุทธศาสนาให้รู้บุญรู้บาปอะไร ไม่รู้ทั้งบุญคุณของพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ปู่ย่าตายายก็ดี เขาพูดจาปราศรัยนี้มีแต่คำแข็งกระด้าง มีแต่คำหยาบ คำไม่ไพเราะเสนาะหูแก่บุคคล พูดก็ยุแหย่ให้หม่นหมื่น คนนั้นคนนี้แตกแยกกันสารพัดเรื่องที่เขาจะทำให้เสียหาย นั้นแหละเราต้องพากันพิจารณาดูว่าถ้าหากเราคบหาสมาคมคนเช่นนั้นเราก็จะเกิดเสียหายไปด้วย ทุกข์ไปด้วยเพราะเราขาดสติปัญญาคุณ

เหตุฉะนั้น การคบหาสมาคมจึงเป็นเรื่องใหญ่ดังภาษีที่ไต่ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้นว่า *อเสวนา จ พาลานํ* การไม่คบคนพาล จึงเป็นมงคลในข้อที่หนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้เบื้องต้นเลย เหตุฉะนั้น พวกเราควรศึกษาการคบหาสมาคมในสังคม ยิ่งการเข้าสังคมในปัจจุบันนี้จะแย่งไปเรื่อยๆ เราต้องหัดเป็นคนฉลาดให้รู้เท่ารู้ทันในสังคม ต้องเรียนนะเราอยู่ในแขนงวิชาความรู้ไหนก็แล้วแต่ การศึกษาเรื่องสังคมนี้ต้องเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดเราจะคบหาสมาคมทั้งคนในประเทศเราและต่างชาติต่างประเทศต่างๆ เป็นเรื่องที่เราจะต้องศึกษา เพื่อที่จะให้เราเป็นคนที่ไม่ทันสมัยกับเหตุการณ์ โลกใดปีใดเมื่อไหร่ก็ช่างมันไม่ต้องพูดโลกาภิวัตน์อะไร ไม่ต้องพูด ยุคสมัยใหม่สมัยเก่าไม่ต้องพูด เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่สุด ถ้าคนไม่ศึกษาแล้วจะเสียหาย ถ้าคนศึกษาแล้วจะเป็นคนทันสมัยตลอด ไม่ต้องว่ายุคอะไร ไม่ต้องสมมุติขึ้นมา ก็จะมีความสามารถรู้เท่ารู้ทันได้ จะได้หลีกเลี่ยงจากคนพาลที่จะพาเราเสียหาย

ถ้าเราพูดในปัจจุบันนี้ คนพาลเขาพากันขายยาเสพติดให้โทษอะไรต่างๆ ไม่ใช่พุทธบริษัทในพระศาสนา เราควรศึกษา คนขายยาเสพติดให้โทษทุกอย่างไม่ใช่อุบาสก อุบาสิกา ไม่ใช่พุทธบริษัทในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง คนนั้นไม่ใช่ชาวพุทธแม้จะอยู่ในเมืองพุทธ พระพุทธเจ้าท่านสอนอย่างนี้ คนเป็นพุทธบริษัทต้องไม่ขายยาเสพติดให้โทษ ไม่กินยาเสพติดให้โทษจึงจะเป็นพุทธบริษัท เราควรเคารพในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

นี่แหละเราจะดูเข้ามาหาตัวของเรานี้ เราทำผิดหรือเราทำถูก ต้องดูเข้ามาหาที่ตัวพวกเรานี้เอง เพื่อจะได้เข้าใจว่าเราทำผิด เราคบหาสมาคมกันผิด มันจึงเกิดเรื่องราวมีโทษอย่างนี้มีทุกข์เกิดขึ้นอย่างนี้ในปัจจุบันนี้ เพราะเรายังไม่ทันสมัย ไม่ได้ศึกษาเรื่องถูกเรื่องผิดนี้เอง เราก็ศึกษาอยู่แต่วิชาความรู้ที่จะบริหาร เป็นเรื่องโลกาธิปไตยที่พวกเราพากันศึกษาอยู่ แต่เรามาขาดธรรมาธิปไตย เราไม่ได้ศึกษา เราไม่มีธรรมาธิปไตย เราจึงวุ่นวายและทุกข์เดือดร้อนเป็นภัยเป็นอันตรายอย่างนี้ ในโลกนี้ก็เป็นอย่างนี้ เราก็ควรที่จะได้ศึกษาเตรียมตัวของพวกเราเอาไว้

บัดนี้ พวกเราท่านทั้งหลายถ้าหากรู้จักคนพาลแล้วเราก็เว้น ละเว้น ปล่อยวางอย่าเข้าไปยุ่งกับคนพาล แล้วคบบัณฑิต บัณฑิตนี้เป็นคนอย่างไร บัณฑิตนี้เขารู้จักผลและประโยชน์ทั้งชาตินี้และชาติหน้า เขาต้องแสวงหาทรัพย์สมบัติในทางที่ชอบ เขาต้องรู้จักรักษาดนเอง ไปคบหาคนที่เฉลียวฉลาด คนนี้แหละคนที่เราจะคบ เขาประพฤติปฏิบัติอย่างไร เขาเจริญรุ่งเรืองมาอย่างไร เขารักษาตนอย่างไร บริหารงานเขาทำอย่างไร ถูกต้องดีมีชัย ไม่ผิดกฎหมายของบ้านเมือง เราก็ต้องดู เขาบริหารในครอบครัวหรือหน่วยงานต่างๆ เขาบริหารถูกมั๊ย ถ้าเขาบริหารถูกทางกาย กายของเขานั้นก็เป็นคนที่เว้นจากฆ่าสัตว์ เว้นจากขโมย เว้นจากการผิดประเวณี เว้นจากดื่มสุราเมรัย เป็นคนมีศีลธรรม เป็นบัณฑิต เขาเรียกว่าคนมีศีล ๕ ศีล ๘ หรือจะมีมากกว่านั้นก็แล้วแต่บุคคลที่ปฏิบัติได้ เหมือนพระสงฆ์ ถ้าเป็นบัณฑิตที่แท้จริงนั้นเป็นพระสงฆ์ เขาก็ไม่รุ่งรังอะไรหรอก พระภิกษุสงฆ์ทั้งหลายที่มีศีลธรรมไม่เกิดความรุ่งรัง เพราะไม่ทำของแปลกปลอมมาเทียมพระพุทธศาสนาให้รุ่งรังเกิดขึ้น ปฏิบัติเรื่อยๆ มีแต่ความสงบ เพราะปฏิบัติไปหาความสงบ ไม่ใช่ปฏิบัติไปหาความยุ่งเหยิง ความรุ่งรัง ความเสียหายอะไร

พวกเราท่านทั้งหลาย แม้นญาติโยมก็เหมือนกัน เขาปฏิบัติตนเขาดีเพราะอยู่ในศีลธรรมดี ปฏิบัติกิริยามารยาทเขาดี เราควรที่จะคบหาสมาคมคนชนิดนั้น ผู้หญิงก็ดี ผู้ชายก็ดี จำไว้ให้ดี เราต้องพยายามที่จะเข้าหาบัณฑิตให้ได้ ถ้าเขาเป็นบัณฑิตนั้นเราไปทำอะไรไม่ดีเขาห้ามทีเดียวยเลย เราพูดเรื่องไม่ดีผิดศีลธรรมเขาห้าม เขารู้โทษในสิ่งเหล่านั้น ถ้าเราคิดอ่านอุดมการณ์ที่ไม่ดีจะเป็นภัยอันตรายเกิดขึ้นในอนาคต เขาก็ต้องห้ามไม่ให้เราคิดเราอ่านเรื่องอย่างนั้น เรียกบัณฑิต เขาจะให้เราทำแต่คุณงามความดี ผลออกมาจะมีความสุขแก่ตนและส่วนรวม บัณฑิตเขาจะสอนอย่างนี้ให้เป็นคนที่มีเมตตา นี่บัณฑิตเขาจะเป็นอย่างนี้

บัณฑิตจะพูดจาปราศรัยสร้างสรรค์ไปในทางที่ดีมีความสามัคคีให้อยู่ด้วยกัน พูดจาปราศรัยให้สนิทสนมกลมเกลียว พูดไพเราะเสนาะหู พูดแล้วฟังแล้วไม่ระคายเคืองหูของบุคคลใด บัณฑิตเขาจะสอนให้เราพูด เมื่อเราพูดคุยกันก็ให้คุยกันแต่เรื่องมีเหตุมีผลมีประโยชน์ที่จะนำความสุขมาให้ทั้งตนและบุคคลอื่น เขาเรียกว่าเป็นบัณฑิต ในการพูด การคิด การอ่าน เขาก็รู้จัก เห็นอกเห็นใจคนอื่นมีเมตตา รู้จักเป็นอโณกะ คือไม่โอหังอยากเอาทรัพย์สินสมบัติมาเป็นของเจ้าของ ไม่อยากเป็นเจ้าโลก อโหสะเขาก็ไม่โกรธไม่เคียดไม่แค้นไม่ผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรใคร มีเมตตาแก่เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย อโหมะไม่หลงผิดจากทำนองคลองธรรม ไม่เป็นคนมีมิจฉาทิฐิ

บัณฑิตนี้เขารู้จักว่าใครมีบุญมีคุณ พ่อแม่เลี้ยงดูเรามาแต่เล็กจนใหญ่ เหมือนพวกเรานี้พ่อแม่ดูแลมา ทั้งให้เครื่องนุ่งเครื่องห่ม อาหารการกิน ให้ที่อยู่พักพาอาศัย ให้ศึกษาเล่าเรียนต่างๆ รักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ท่านมีบุญมีคุณต่อเรา เราก็รู้จักอย่างนี้ รู้จักบุญคุณของพ่อแม่ รู้จักบุญคุณของครูของอาจารย์ รู้จักบุญคุณของปู่ย่าตายาย ถ้าบุคคลใดรู้บุญรู้คุณอย่างนี้ เขาจึงเรียกว่าบุคคลนี้เป็นบัณฑิต เราจะเข้าไปหาเขา เขาจะสอนให้เรารู้เรื่องอย่างนี้เข้าใจเรื่องอย่างนี้ เราจะดำเนินวิถีชีวิตของเราถูก เรียกว่าบุคคลอยู่ในความฉลาด แล้วเชื่อมั่นในเรื่องว่าการทำดีมีความสุข การทำบาปความชั่วมีความทุกข์ เขาเชื่อมั่นอย่างนี้เชื่อกรรม ถ้าบุคคลใดทำความชั่วกรรมอันเป็นบาปทั้งหลาย กรรมนั้นย่อมตอบสนองบุคคลนั้น ทำให้เกิดมีความทุกข์

เราคิดดูง่าย ๆ ที่เขาติดอยู่ในคุกตารางเรือนจำในคุกอยู่ทุกวันนี้เขาทำอะไร เขาทำผิดศีลธรรมมัย ผิดกฎหมายของบ้านเมืองมัย เขาเกิดทุกข้ออย่างนี้ นี่เขาเชื่อมั่นอย่างนี้ บัณฑิตเขารู้ ถ้าเราไม่ทำผิดเราจะได้ไปเข้าคุกได้เมื่อไหร่ เหมือนพวกเรานี้อยู่สบายๆ เดินไป ตำรวจมา ๕,๐๐๐ หรือ ๑๐,๐๐๐ นาย เรายิ้มใส่หน้าตำรวจได้ไม่ต้องกลัว ตำรวจ เพราะอะไร เพราะเราตั้งอยู่ในศีลธรรมนั่นเอง นี่แหละเราจะเห็นได้ชัด บัณฑิตนี้ เขามีความสง่าผ่าเผย ยิ้มแย้มแจ่มใส เขาไม่มีวันไว้อาลัยเพราะเขาทำถูก บัดนี้เมื่อเราเข้าไปหาแล้วก็จะสอนให้พวกเราได้ดำเนินวิถีชีวิตให้ถูกต้องไปตามบัณฑิต

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายก็ควรที่จะพากันตั้งใจคบหาสมาคมบัณฑิต บัณฑิตนี้เป็นผู้ให้เชื่อมั่นพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ บัดนี้บัณฑิต เขาจะชักชวนเราให้เป็นคนที่ได้ฟังเทศน์ฟังธรรม ไปที่โน่นที่นี้เหมือนเราชวนกันมานี้ ไป ฟังเทศน์ที่โน่นที่นี้ ถือว่าเป็นบัณฑิต บางคนฉลาดชวนบุคคลอื่นไปทำความดี ไปละ บาปความชั่วทำความดี เขาเรียกว่าบัณฑิต เหตุฉะนั้น บัณฑิตนี้เขาจะชวนพวกเรา เมื่อ ไม่มีศีลก็จะชวนให้รักษาศีล ถ้าพวกเราไม่มีปัญญา ไม่รู้จักสังขารร่างกายของพวกเรา เกิดขึ้นมาแล้วมันใหญ่ขึ้นไปเรื่อยๆ มาเป็นหนุ่มเป็นสาว ต่อไปมันจะเฒ่าจะแก่ชราภาพ ลงไป เราต้องเตรียมตัวแล้ว เราเกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่เล็ก มันใหญ่ขึ้นไปเรื่อยๆ แล้ว มัน ไม่ลงไปหาที่หนุ่ม มีแต่จะเฒ่าแก่ไปทุกวันๆ บัณฑิตเขาจะสอนอย่างนี้ แล้วจะเอาอะไร เป็นที่พึ่งของเรา เราต้องทำคุณงามความดี ทำบุญทำทานการกุศล รักษาศีลเจริญภาวนา เอาไว้ พัฒนาตนเองให้อยู่ในขอบเขตของศีลธรรมเอาไว้เป็นที่พึ่งของตน บัณฑิตเขา สอนให้คนไม่ประมาทในชีวิตอย่างนี้ บัณฑิตเขาจะชักชวนเราทำอย่างนี้ปฏิบัติอย่างนี้ คิดอ่านอย่างนี้เรียกว่าบัณฑิต

ส่วนประโยชน์ชาติหน้าก็คือเราทำคุณงามความดีนั่นเอง เหมือนเราทำบุญทำ กุศลนี้แหละ หรือช่วยเพื่อนมนุษย์ ช่วยเพื่อนนักเรียนก็ดี ช่วยนักเรียนรุ่นเล็กๆ เขายัง เป็นเด็กอยู่ก็ดี ช่วยคนทุกข์คนจนก็ดี แล้วแต่กำลังที่เราจะทำได้ เราช่วยคนอื่นเราอย่า ไปช่วยคนอื่นจนเราหมดตัว เราทำบุญเราก็ทำไปแต่น้อย เราช่วยคนก็ช่วยคนไปแต่น้อย เราต้องรู้จักรักษาเงินไว้รักษาตน ให้ตนมีความสุข คนรักตนต้องรู้จักรักษาตน เงิน

เอามาไว้ใช้สำหรับตน และแบ่งไว้ใช้เสียภาษีทั้งหลายที่พวกเราเสียกัน อันนั้นแหละเขาบำรุงประเทศ บำรุงเป็นส่วนรวม เป็นของทำบุญ อันนั้นทำบุญโดยไม่ได้ทำในวัดแต่ทำอยู่ข้างนอก เสียภาษีนั้นเขาเรียกว่าทำบุญ ไม่ได้มาทำอยู่ในวัด พวกเราได้ทำบุญทุกคนอยู่ ไม่ใช่ไม่ได้ทำ นั้นแหละแต่อย่าไปทำมาก ทำมากจนเจ้าของทุกข์ยากลำบากอย่างนั้น เขาเรียกว่าคนทำผิด คนเห็นผิดในการทำบุญเขาเรียกสัทธาจริต เชื่ออะไรก็เชื่อไปจนหมดตัว จนหมดเงินหมดทอง หมดที่พึ่งของตนเอง อย่างนี้เขาเรียกว่าคนสัทธาจริต คนยังขาดสติปัญญา ไม่มีสติปัญญาในการทำความดีของตน

เหตุฉะนั้น คนต้องรู้จักกำลังของตน จะถือของก็รู้จักกำลังของตนเองพอถือได้ จึงถือ จะปฏิบัติอะไรต้องเหมาะสมกับที่เราจะปฏิบัติได้เราจึงทำ คุยกันก็เหมือนกันให้เหมาะสมกับกาลเทศะ คิดอ่านอะไรทุกสิ่งทุกอย่างอย่าให้มันเกินตัว ถ้ามันเกินตัวแล้วมันจะแบกหาม มันจะเกิดทุกข์ขึ้น เหมือนเราไปกู้ไปยืมเงินคนอื่นนี้แหละ เราไม่สามารถที่จะใช้ดอกเบี้ยยืมให้เขา ใช้หนี้ให้เขา ความทุกข์มันจะเกิดขึ้น พระศาสนานี้ท่านห้าม ห้ามไม่ให้เบียดเบียนใคร ถ้าเกิดเบียดเบียนใครแล้วมันจะเกิดทุกข์ในอนาคตไปข้างหน้ามีมากเท่าไรก็ยิ่งทุกข์มากขึ้นเท่านั้น มีหนี้เท่าไร ถ้าใครติดหนี้มากเท่าไรคนนั้นจะทุกข์มากไปตลอด ทุกข์ไปชั่วลูกชั่วหลาน ตนเองตายไป มันก็มาติดอยู่กับลูก ลูกตายไป มันก็ติดอยู่กับหลาน การบริหารนี้เราต้องรู้จักบริหารตนเอง อย่าไปเบียดเบียนคนอื่นเพื่อไม่ให้เกิดทุกข์ให้ระมัดระวังการยืมเงินยืมทองซึ่งกันและกัน เป็นนิสิตนักศึกษาทั้งหลาย เป็นคณาจารย์ก็ดี ต้องระมัดระวังเรื่องอย่างนี้ พระพุทธเจ้าท่านห้ามไม่ให้เบียดเบียนใคร มันจึงจะไม่ทุกข์

เหตุฉะนั้น พระพุทธองค์สอนสั้นๆ ทำไมไม่ศึกษา สุขของคฤหัสถ์มี ๔ อย่าง

๑. สุขเกิดแต่การมีทรัพย์สมบัติ
๒. สุขเกิดแต่การจ่ายทรัพย์บริโภคสะดวกสบาย
๓. สุขเกิดแต่การไม่เป็นหนี้สินของใคร

๔. สุขเกิดแต่การงานปราศจากโทษ หาเงินหาทองมาได้ด้วยความบริสุทธิ์ การงานปราศจากโทษทางกาย พุดจาปราศรัยก็ไม่มีโทษไม่มีอันตราย คิดอ่านในจิตในใจก็ไม่มีโทษ คนจึงจะมีความสุข

นี่สุขของคฤหัสถ์ ตื่นๆ สั่นๆ อย่างนี้ก็ควรน่าที่จะศึกษาให้ได้ คนเราไม่ศึกษาทำให้เกิดทุกข์วุ่นวาย พวกเราทุกข์ยากลำบากวุ่นวายอยู่หมดประเทศทุกวันนี้เป็นเพราะอะไร เพราะติดหนี้ติดสินเขา ความที่ติดหนี้ติดสินก็คือ อาศัยซึ่งขาดสติปัญญา ใช้เงินกำลังของตน ผิดจากหลักพระพุทธศาสนานั่นเอง ความเดือดร้อนจะเกิดขึ้นมากกว่านี้ไปอีกถ้าไม่ระมัดระวัง ไม่รู้จักรักษา ไม่รู้จักบริหาร ตรงนี้แหละที่น่าสงสารเหลือเกิน เราเป็นนักปฏิบัติเป็นพระอยู่ในป่าในเขา ไม่ใช่เราอยู่เฉยๆ เราไม่ศึกษาเรื่องอย่างนี้ เขาไม่รู้ว่าเราศึกษาอะไร เขายังไม่เข้าใจ ยังอวดดีทำให้บ้านเมืองวุ่นวายอยู่ก็น่าสงสารเหมือนกัน

เหตุฉะนั้น ก็อยากเตือนพวกเรา เราจะใหญ่ขึ้นมานี้ ถ้าเกิดได้เป็นผู้บริหารประเทศขึ้น เราจะได้นำศีลธรรมนี้ไปพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองให้อยู่ด้วยความผาสุกด้วยกัน ทั้งพระสงฆ์ก็จะได้อยู่สบาย ญาติโยมก็เป็นคนทันสมัย เป็นคนมีเหตุมีผลกันหมด ไม่ต้องยุ่งเหยิง ไม่ต้องถกเถียงทะเลาะวิวาทอะไรกัน เพราะอะไร เพราะเขามีธรรมาธิปไตยควบคุมดูแลด้วย มีโลกาธิปไตยแล้วก็มีธรรมาธิปไตยเป็นคู่เคียงกันอยู่ ธรรมาธิปไตยเขาเป็นการผ่อนสั้นผ่อนยาว ละเอียด รู้จักถูกจักผิดนั่นเอง รู้จักอันตรายจะเกิดขึ้นข้างหน้าหรือความสุขจะเกิดขึ้นข้างหน้า เขาเรียกธรรมาธิปไตย พวกเราท่านทั้งหลายก็ควรที่จะศึกษา เมื่อเราศึกษาเรื่องอย่างนี้ บัดนี้พวกเราเป็นนิสิตนักศึกษาอยู่ก็ขอฝากพ่วงท้ายเป็นงานของพวกเราที่จะพากันตั้งใจทำ

๑. เรากำลังศึกษาเล่าเรียน เราต้องมีความขยัน **อุฏฐานสัมปทา** ก็คือเราต้องมีฉันทะความพอใจในการศึกษาเล่าเรียนในหน้าที่ของตน ต้องปลูกความพอใจขึ้นอย่าเป็นคนเกียจคร้าน

๒. เราต้องมีวิริยะ เพียรประกอบกิจการงานของตนให้ดี ก็คือ มี**อารักขสัมปทา** นั่นเอง มีความเพียรรักษาการงานของตน

๓. มี**กัลยาณมิตตตา** ก็สอนไปแล้วว่าให้รู้จักคบบัณฑิต กัลยาณมิตรคบเพื่อน คบฝูงที่ดี

๔. **สมชีวิตา** เลี้ยงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะของเรา เป็นนิสิตนักศึกษาจ่ายเงิน จ่ายทองก็ดี รู้จักว่าค่าเทอมเป็นอย่างไร ค่าหอพักเป็นอย่างไร ค่าพ่อแม่ให้มาซื้ออยู่ ซื้อกินเป็นอย่างไร ค่าเครื่องนุ่งเครื่องห่ม การศึกษาเล่าเรียนเป็นอย่างไร เราต้องรู้จัก ประหยัด ไม่มีใครคนอื่นเขาประหยัดให้เราหรอก เราต้องเป็นคนประหยัดเอง รู้จัก สรรหาเงิน รู้จักแบ่งเงินใช้ รู้จักประโยชน์ ตรงนี้แหละเราต้องศึกษาเอาไว้ เมื่อเราหาก เรียนจบแล้วเราไปทำงานเราจะรู้จักดี เราทำงานได้เงินเดือนเอามาใช้ ถ้าเราไม่รู้จัก รักษา เราก็จะจนตลอดเลยทีเดียวในชาตินี้ ไม่ร่ำไม่รวย ไม่มั่งไม่มีเลย

เหตุฉะนั้น เราต้องพากันตั้งใจปฏิบัติให้มีฉันทะความพอใจศึกษาเล่าเรียน มีวิริยะเพียรไปโรงเรียน เพียรดูหนังสือ เพียรฟังครูสอนดีๆ จิตตะเอาใจฝึกใฝ่ว่าเรามา ศึกษาเล่าเรียนหาวิชาความรู้ เราไม่ใช่มาเล่น เรามาจากต่างจังหวัด เรามาศึกษาหาวิชาความรู้เพื่อจะได้วิชาความรู้นี้ไปเลี้ยงดูตนเองให้มีความสุขในอนาคต ชั่วโมงข้างหน้าเขาเรียกอนาคต หรือว่านาที่ข้างหน้านี้เขาเรียกอนาคตทั้งนั้น ในข้างหน้าที่จะเกิดขึ้นเรา ต้องทำอะไรชีวิตของเราจึงจะสบายและมีความสุข เราจะใช้วิชาความรู้ที่เราเรียน ถ้าเราเรียนจบแล้วเราก็ต้องไปสมัครเข้าทำงาน ทำงานก็ต้องตั้งใจอีก ต้องมีฉันทะความพอใจในการทำงาน มีวิริยะต้องเพียรไปทำงานอีก ขี้เกียจขี้คร้านไม่ได้ จิตตะเอาใจ ฝึกใฝ่ในการทำงานนั้น วิมังสาทำงานแล้วก็คิดพิจารณาไตร่ตรองว่าจะทำให้งานดีขึ้นอย่างไร ถึงสิ้นเดือนก็ได้เงินเดือนมาใช้

เราต้องศึกษาเรื่องธรรมะ พระพุทธเจ้าสอนไว้อย่างนี้ ไม่เหมือนฝรั่งเขาคิดอ่านว่าพระพุทธศาสนานี้สอนให้คนขี้เกียจขี้คร้าน พวกฝรั่งไม่ได้ศึกษาหลักพระพุทธศาสนาใน ๔ ข้อนี้เอง พระพุทธศาสนานี้สอนให้คนขยันหมั่นเพียร ไม่ใช่สอนให้คนเกียจคร้าน สอนให้รักษางานให้ดีเยี่ยมเลยทีเดียว สอนให้ฝึกฝนได้งานได้ดี ฝรั่งไม่รู้เรื่องอย่างนี้จึงดูถูกศาสนาพุทธ พวกเรานี้ได้ภาษาก็พากันศึกษาภาษาอังกฤษไว้ดีๆ เพื่อแก้ไขเพื่อเตือนเพื่อนที่ไปถือคริสเตียน คริสต์หรือศาสนาอะไร เป็นชาวมุสลิมต่างๆ ฮินดูก็แล้วแต่ ศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนาอะไรต่างๆ แล้วแต่ที่เขาถือกันหลายสิ่งหลายอย่างทุกวันนี้ เป็นลัทธิต่างๆ ที่เขาคิดขึ้นมาแล้ว เขาทำอะไรผิด ถ้าเราเรียนพุทธศาสนาแล้วเห็นจุดบอดเต็มตัวเลยทีเดียว ทุกลัทธิทุกศาสนามีจุดบอด ทุกศาสนาที่เขาบริหารกันอยู่ เพราะศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ละเอียดสุขุมมาก ถ้าบุคคลใดศึกษามากๆ จะรู้เท่ารู้ทันรู้จักหมด เขาปฏิบัติได้แค่นี้ ก็ให้เขาปฏิบัติได้แค่นี้ เหมือนเราเป็นนิสิตนักศึกษาเรียนอย่างนี้แหละ เขาเรียนหนังสืออยู่ประถมมัธยม เด็กมันกำลังเรียนได้แค่นี้เอง มันก็เถียงกันอยู่แค่นี้แหละ เรารู้ อย่างนั้น

เหตุฉะนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่ละเอียดคัมภีรภาพนุมนวล เป็นศาสนาที่ไม่รบกวนลัทธิศาสนาใดในโลกนี้ จึงเป็นศาสนาสากลที่ทันสมัย สำหรับอาตมาปฏิบัติมาแล้ว อาตมาเข้าใจว่าเป็นศาสนาสากลทุกชาติทุกประเทศที่จะบริหารได้ จะศึกษาได้หมดจนถึงที่สุดของหลักพุทธศาสนา

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายควรแล้วที่จะศึกษา ศึกษาให้รู้จักวิถีชีวิตของพวกเรา พวกเราไม่ใช่อยู่เฉยๆ เราต้องควหาที่พึ่งของพวกเรา เหตุฉะนั้น การหาที่พึ่งก็ดังได้กล่าวมานี้แหละ หัดเป็นคนฉลาดว่าคนไหนเป็นคนพาล คนไหนเป็นบัณฑิต ตอนนี้อย่ามองให้ดี ขอเตือนย้ำอีกทีหนึ่งว่า คนพาลนั้นเหมือนกับปลาเน่า ถ้าเราเข้าไปหามัน มันจะเหม็นไปกับมันเลย สกปรกไปกับมันเลย นี่คนพาลมันมีมากมาย อาตมาที่ไม่ต้องพรรณนามาก เพราะอาตมาพรรณนาได้มากมายเรื่องคนพาล ศึกษา มาก

บัดนี้ ถ้าเราเข้าไปหาบัณฑิตที่เปรียบเหมือนของหอม แต่ตัวของเรายังไม่ดี ก็จะเป็นคนดีขึ้นมาได้ตามความสามารถของพวกเราที่ปฏิบัติตามบัณฑิตได้ จึงเปรียบเทียบเหมือนดอกมะลิ บัณฑิตเหมือนกับดอกไม้ที่หอม ถ้าเราเอาใบตอง เอาใบสัก ใบตองตึง มา แล้วก็เอาดอกมะลิหอมๆ ไปวางแล้วก็ห่อ ห่อไว้สักครู่หนึ่งพากันเปิดออกมา เอาดอกมะลิหนีไป ดมดูสิใบสัก ดมดูใบตองตึง มันจะมีกลิ่นหอมติดอยู่ในใบตอง ทั้งๆ ตัวมันไม่หอม แต่มันมีกลิ่นหอมติด ก็เปรียบเทียบเหมือนพวกเรายังไม่ดีนี้เอง ยังไม่มีสติปัญญา เมื่อเข้าไปหาบัณฑิตแล้วบัณฑิตจะสอนให้ทำแต่คุณงามความดี พูดแต่เรื่องดี คิดแต่เรื่องดี เราก็จะได้ของดีติดตัวของเราไปปฏิบัติตนก็จะดีขึ้น ก็เรียกว่าเข้าหาบัณฑิต

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายก็ต้องการคุณงามความดี ก็ขอให้พวกเราศึกษา พวกเราสำเหนียกระลึกนึกถึงคุณงามความดีที่เราจะปฏิบัติต่อไป การเข้าสังคมจึงเป็นเรื่องใหญ่ไม่ใช่เรื่องเล็ก

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมก็เห็นเวลาพอสมควร ก็ขออำนวยการอวยพรให้นิสิต นักศึกษาหรือมีคณาจารย์มาด้วย พวกท่านทั้งหลายได้ยินได้ฟังแล้ว สิ่งใดไม่ควรแล้วก็ให้ละทิ้งไป มันจะทำให้เกิดทุกข์ สิ่งใดควรประพฤติปฏิบัติก็ฝึกหัดดัดแปลงแก้ไขพัฒนาตนเองให้ไปตามทำนองคลองธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาในทางที่ชอบ ประกอบแต่คุณงามความดีจะทำให้ตนเองมีความสุขความเจริญต่อไป ก็ขอยุติการบรรยายธรรม เรื่อง การคบหาสมาคม เว้นจากคนพาลเป็นมงคล การคบหาสมาคมบัณฑิตเป็นมงคล อันประเสริฐ ไว้เพียงแค่นี้ เอิ๊ว ก็มีด้วยประการฉะนี้

บุ ข า บุ ค ค ล ที่ ค ว ร บู ข า

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

บุขา จ ปุชนียานํ เอตมมงฺคลมุตตมํ ติติ

ณ บัดนี้ พวกเราท่านทั้งหลาย ทั้งภิกษุสามเณรก็ดี และอุบาสกอุบาสิกา พุทธบริษัททั้งหลายที่ได้มาพรักพร้อมกันในวันนี้ ณ สถานที่นี้ ในเบื้องต้นก็พากัน สักการะบูชาเพื่อระลึกถึงคุณพระพุทธรเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ คือพระรัตนตรัย ด้วยความเคารพ มีดอกไม้ธูปเทียนพากันสักการะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรง สั่งสอนให้พากันสักการะในสิ่งที่ควรสักการะบูชา เป็นมงคลอันประเสริฐ มงคลอันเลิศ เป็นบ่อเกิดแห่งบุญสัมปทาแก่คณะศรัทธาทั้งหลาย แม้ภิกษุสามเณรก็ดี ท่านกราบไหว้ บูชาก็ระลึกถึงพระรัตนตรัยเหมือนกัน รัตนะแปลว่าแก้ว ตรัยแปลว่าสาม เรียกว่าแก้ว ๓ ประการ ในบวรพุทธศาสนานี้มีครบทั้ง ๓ อย่าง เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลาย ผู้เลื่อมใสในบวรพุทธศาสนาจึงได้พากันน้อมนำมาซึ่งเครื่องสักการะบูชาด้วยความเคารพ ที่ถูกต้องเพื่อให้เป็นมงคลแก่ชีวิตของตนเอง

เหตุฉะนั้น ตั้งแต่ต้นที่แรกพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเทศนาในมงคลสูตรนี้ ก็อาศัย ซึ่งเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลายมีความกังวล ไม่รู้ว่าทุกคนจะเอาอะไรเป็นมงคลเป็นที่พึ่ง ทั้งเทพยดาทั้งหลายก็ดีและทั้งมนุษย์ทั้งหลายจึงพากันเข้าไปกราบไหว้นมัสการองค์

สมเด็จพระศาสตราจารย์สัมมาสัมพุทธเจ้า ทั้งเทพยาก็ดีและมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อเข้าไปกราบไหว้พระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงเทศนาแนะนำสั่งสอนเรื่องมงคลสูตรนี้เป็นมงคลอันประเสริฐมงคลอันเลิศ หากบุคคลเกิดขึ้นมาแล้วรู้จักการสักการะบูชาในสิ่งที่ควรบูชาที่ถูกต้องแล้วจึงจะเป็นมงคลแก่ตนเอง หากเราไปบูชาในสิ่งที่ไม่ควรบูชาแล้ว เมื่อตนเองมีความเดือดร้อนวุ่นวายเกิดขึ้น มีโรคภัยไข้เจ็บก็ตีใจไม่สบายวุ่นวายก็ตี หากเราไปเคารพกราบไหว้บูชาผีสังนางไม้ต้นไม้ภูเขารัณาเรือกสวนก็ดี น้อมนำไปซึ่งรูปเทียนและดอกไม้ไปบนบวงสรวงในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าไม่เป็นมงคล ไม่เป็นมงคลอันประเสริฐอะไร เหตุฉะนั้น ท่านจึงไม่ให้เคารพผีสังนางไม้ต้นไม้ภูเขารัณาเรือกสวนทั้งหลายเหล่านั้น

เรามาศึกษาแล้ว ศาสนาอื่นเขาก็เคารพกันอยู่ แต่ละศาสนา ถ้าหากเราอยู่แต่บ้านแต่ช่องไม่ได้เที่ยวไปหลายบ้านหลายเมืองหลายประเทศ เราก็ไม่ได้พบได้เห็นว่าได้เห็นแต่ละศาสนาเขาทำอะไรกัน เขาบูชาอะไรกัน ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ส่วนผู้ไปแล้วก็ได้เห็น เห็นชัดว่าเขาบูชาสิ่งที่ไม่ควรบูชา ทำให้เสียประโยชน์เปล่า มีมาก บางบุคคลนั้นมีความเดือดร้อนก็ไปบนบวงสรวงกับผีสังนางไม้ให้มารักษาโรคภัยไข้เจ็บให้หายอย่างโน้นอย่างนี้ ไปบนบวงสรวงพื้ๆ พำๆ เพื่อจะให้พวกภูตผีปีศาจทั้งหลายเหล่านั้นนำโรคออกจากร่างกายของตนเองหรือให้หมดเคราะห์หมดกรรมต่างๆ ให้หายไป ให้มีความสุขสบายได้ อย่างนี้แลบุคคลที่ไม่มีที่พึ่ง บุคคลไม่รู้จักในการสักการะบูชาที่ไปบูชาในสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ เมื่อบูชาแล้วไม่เห็นวโรกภัยไข้เจ็บจะหายไปไหน มันก็ไม่หายเพราะว่ารักษาไม่ถูก ไปบูชาบวงสรวงเฉยๆ เพราะผีสังนางไม้ทั้งหลายเหล่านั้นเขาก็ไม่สามารถทำหุยกทำยารักษาโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ได้เรียนเป็นเภสัชกรแต่อย่างไร จะปรุรงยาฉินยาน้ำยาเม็ดอะไรเพื่อจะบำบัดไข้ของบุคคลให้หายไปได้อย่างไร การบูชานั้นจึงไร้ประโยชน์ ไม่เป็นประโยชน์ มันไม่เป็นประโยชน์แล้วก็มีแต่ทุกข์เฉยๆ

เหตุฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสสอนไว้ว่าเป็น *เนตฺ โข สรณํ เขมํ* ไม่เป็นสรณะอันเกษมอะไร บุคคลบูชาผีสังนางไม้ ไม่หายจากโรคภัยไข้เจ็บ *เนตฺ สรณมุตตมํ* ไม่เป็นสรณะอันอุดมอะไร พระพุทธเจ้าตรัสสั่งสอนไว้อย่างนี้ *เนตฺ สรณมคัมม* บุคคลใด

นำดอกไม้รูปเทียนเหล้าไหโก๋ต้มกัถี ของบูชาทั้งหลายไปบวงสรวงน้อมเข้าไปกราบไหว้บูชาผิสาณางไม้นั้น สัพพทุกขา ปมฺจุจติ บุคคลทั้งหลายเหล่านั้นจะไม่พ้นจากกองทุกข์ไปได้ นี่เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระชินวรศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเทศนาชี้แจงแสดงให้พุทธบริษัททั้งหลายให้รู้จักว่าเป็นของที่ไม่ควรบูชา

ต่อนั้นมาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงชี้แจงแสดงให้หลักการปฏิบัติการบูชาให้ถูกต้องนั้น ท่านจึงตรัสเป็นภาษิตว่า โย จ พุทธญจ ธมฺมญจ สงฺฆญจ สรณํ คโต บุคคลใดมาระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นที่พึ่งของตนแล้วจะเป็นมงคลเกิดแก่บุคคลนั้น ก็เหมือนพวกเราท่านทั้งหลาย อุบาสก อุบาสิกา พุทธบริษัททั้งหลายได้พากันบูชาในวันนี้ ได้ระลึกถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า เรียกว่าเป็นบรมครู เป็นผู้รู้ธรรมะอันแท้จริงก่อนผู้อื่น จึงว่าเป็นพระพุทธเจ้า พระพุทธแปลว่าผู้รู้ เจ้าแปลว่าเจ้าแห่งความรู้ คั่นคว่ำธรรมะรู้แจ้งแทงตลอด แล้วก็ยกตนให้ข้ามพ้นจากวัฏสงสารเข้าสู่เมืองนฤพานถึงบรมสุข เหตุฉะนั้น เราก็พากันบูชาในทางที่ถูกต้อง บูชาซึ่งพระธรรม คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในรอบที่ ๒ นั้น ว่าพระธรรมคำสอนนี้เป็นนิยานิกรรม นำสัตว์โลกทั้งหลายผู้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นให้ก้าวล่วงจากกองทุกข์ทั้งปวงไป ได้ถึงบรมสุขเหมือนกัน ในรอบที่ ๓ เราก็พากันระลึกถึงพระอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า สาวกทั้งหลายเหล่านั้นเมื่อได้ยินได้ฟังพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงเทศนาชี้แจงแสดงแนะข้อวัตรปฏิบัติให้แล้ว ท่านก็นำคำสอนไปประพฤติปฏิบัติฝึกหัดกายวาจาใจของท่าน ท่านก็มีสติปัญญาล่วงรู้ในคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น ก็เลยยกตนให้ข้ามพ้นจากวัฏสงสารไป จึงได้ชื่อว่าอริยสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้บริสุทธิตามกันไป เรียกว่าพระรัตนตรัย ที่พวกเราท่านทั้งหลายได้สักการะบูชาไปแล้ว เราควรปลื้มปิติยินดี เราได้บูชาสิ่งที่เป็นมงคลให้เกิดขึ้นแก่ตนเองในวันนี้หรือวันอื่นๆ กัถี ก็ขอให้พากันระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของจิตใจเอาไว้เป็นที่พึ่งอย่างหนึ่ง

บัดนี้ จตตาริ อริยสัจจานิ จัตตาริ แปลว่าสี่ อริยสัจจานิ ที่ท่านให้เคารพก็คือ อริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงแสดงให้ปัญจวัคคีย์ ฟังเป็นปฐมเทศนา ให้พวกเราท่านทั้งหลายเคารพในอริยสัจ ๔ นี้ เคารพว่านี่..ทุกข์สัง คือทุกข์จริง เพื่อจะควรรู้ กำหนดรู้ สมุทัยสังเป็นแดนเกิดแห่งกองทุกข์ คือกิเลส ตัณหา กิเลสเป็นเหตุใคร่ ตัณหาคือความอยาก พาให้ดิ้นรนไม่รู้จักจบสิ้น เป็นบ่อเกิด แห่งกองทุกข์ นิโรธคือความดับทุกข์ คำว่านิโรธความดับทุกข์นั้นคือมารู้แจ้ง ทำให้แจ้ง เรียกว่าทำปัญญาให้แจ้ง รู้จักกิเลสตัณหานั่นเอง และรู้จักทุกข์จริง เมื่อรู้จักต้นเหตุ แห่งกองทุกข์ที่จะเกิดขึ้นมาแล้วก็จึงดับต้นเหตุ ทุกข์นั้นก็จึงดับไป เรียกว่า นิโรธ ความดับทุกข์ บัดนี้ มรรค อริยญฺญจฺจกํ มคฺคํ ทุกขุปสมคามินํ เรียกว่ามรรคเป็น หนทาง เป็นหนทางที่จะดำเนินให้ถึงความดับทุกข์ คือเป็นข้อวัตรปฏิบัติ คือศีล สมาธิ ปัญญา

ในเบื้องต้นนั้น เรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ สัมมาสังกัปปो ความ ดำริชอบ อันนี้จัดเข้าเป็นฝ่ายปัญญา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวาจาโม กล่าวถึงว่าเป็นศีล สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ว่าเป็นสมาธิ เหตุอะไรทำไมจึงเรียงกันแบบนี้ ปัญญานั้นขึ้นเบื้องต้น ศีลนั้นอยู่กลาง และสมาธิอยู่ท้าย เมื่อรวมโดยย่อลงมาแล้ว แบบนี้ แต่แท้ที่จริงนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา นี้ เมื่อกล่าวโดยย่อลงมาอย่างนี้ องค์ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงชี้แจงแสดงปัญญาก่อน

สัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ สัมมาสังกัปปो ความดำริชอบ ในเบื้องต้นนี้เป็น ปัญญา คนเราทุกคนทั้งอุบาสกอุบาสิกาที่ดี ภิกษุสามเณรก็เหมือนกัน หากเรามีปัญญา เห็นชอบ เห็นให้ถูกหนทางแล้วก็เหมือนบุคคลที่จะเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางที่ใด ที่หนึ่ง หรือบ้านใดเมืองใดประเทศใดก็เหมือนกัน ถ้าเราเดินทางถูกแล้วเราเดินไปเรื่อยๆ ก็จะสามารถถึงจุดหมายปลายทางที่เราต้องการนั้นได้ จึงเป็นจุดที่สำคัญ ถ้าหาก เราเป็นมิจฉาทิฏฐิ คือความเห็นผิดแล้ว ก็เหมือนบุคคลเดินทางไม่ถูก เดินทางไปทางอื่น มันก็ไม่ถึงจุดหมายปลายทางที่ตนเองคิดต้องการจะไป เรียกว่าเดินทางผิด เหมือนเรา

นั่งรถนั่งเรือไปโน่นไปนี่ ถ้าเราจะไปเมืองนั้นเมืองนี้แต่เราวิ่งรถไปถนนเส้นอื่นแล้วมันก็ไม่ถึงเมืองที่เราจะไป เมืองที่ปรารถนาตั้งจุดหมายเอาไว้เป็นปลายทางของเรา เราก็เดินไม่ถึง เพราะมันเดินผิดหนทาง บัดนี้หากเราเดินถูกหนทางแล้ว เราจับต้นทางได้แล้วเราก็จะเดินไปถึงจุดหมายปลายทางได้ นี่เป็นเรื่องที่สำคัญ เรียกว่า ปัญญาเห็นชอบ ปัญญาอันเห็นชอบนี้ท่านให้เห็นอะไร เห็นทุกข์ เห็นทุกข์ก่อน

บัดนี้ สัมมาสังกัปปो ความดำริชอบนั้น ถ้าหากเราเห็นทุกข์แล้วว่าคนเรานี้เกิดมามีร่างกายแล้วเป็นทุกข์แล้ว ทุกข์มาแต่น้อยจนมาเป็นหนุ่มเป็นสาวจนมาถึงเฒ่าถึงแก่ ก็ยังมีทุกข์อยู่ประจำสังขารอยู่อย่างนี้ นี่มันมีทุกข์ ถ้าคนเห็นทุกข์คนก็เบื่อในทุกข์ ก็อยากหนีจากทุกข์ ถ้าคนไม่เห็นทุกข์ก็ไม่อยากหนีจากทุกข์ มันเป็นอย่างนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงชี้แจงแสดงให้กำหนดรู้ พระพุทธเจ้าท่านรู้ก่อน รู้ทุกข์ก่อนเรา เมื่อเห็นทุกข์แล้วคนอยากหนีทุกข์จึงมีความดำริ หาวิธีไหนจึงจะหนีจากกองทุกข์ได้ พ้นจากกองทุกข์ไปได้ จึงมาพิจารณาถึงสมุทัย คือแดนเกิดแห่งกองทุกข์ จึงมาพิจารณาถึงสมุทัยคือกิเลสตัณหาพาให้เราเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารสิ้นกาลนานไม่รู้จักจบจักสิ้น อันนี้แหละเป็นบ่อเกิดแห่งกองทุกข์ นี่ก็เรียกว่าปัญญามาพิจารณา เหตุฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงอยากให้เราพิจารณาต้นเหตุแห่งกองทุกข์นี้

ท่านอยากให้เราพิจารณาอย่างไร คืออยากให้เรารู้นั่นเอง เคารพในอริยสัจ ๔ นี้ ถ้าหากคนมารู้เหมือนคนทุกคนรู้ว่าอะไรมันร้อน เหมือนกับรู้จุกไฟ เราเคยเข้าไปใกล้มันหรือจับมันแล้วมันไหม้มือเรามันก็เจ็บ นั่งอยู่ใกล้มันก็ร้อน หรือเหมือนเราไปยืนตากแดดยืนตากแดดแล้วมันร้อนเราก็เข้าร่ม มันเย็น ไปอยู่ใกล้ไฟมันร้อนเราก็หาที่มันเย็น เรียกว่าคนหนีจากความร้อน ก็ต้องชวนขวายนั่นแหละ การที่ตื่นนอนขวายนอนขวายอนั้น ท่านเรียกว่า มรรค ข้อวัตรปฏิบัติคือปฏิบัติศีล ปฏิบัติอบรมจิตใจของตนให้เป็นสมาธิแล้วก็มีปัญญาเกิดขึ้นเมื่อจิตสงบแล้ว ไตรตรองใคร่ครวญเพื่อสอดส่องมองดูหน้าตาของกิเลสตัณหาที่มันพัดพาเราไปไม่รู้จักจบจักสิ้น ถ้าหากเรามาศึกษาดูให้เห็นจริงๆ แล้วกิเลสตัณหานั่นมันก็เป็นเรื่องของเขาต่างหาก แต่เราก็เข้าไปยุ่งกับเขา เราก็เลยมีความ

ทุกข์เพราะเราไม่เข้าใจ แท้ที่จริงแล้ว กิเลสตัณหาที่มันนอนเนื่องอยู่ในจิตตสันดานของพวกเราท่านทั้งหลาย ทั้งภิกษุสามเณร และอุบาสกอุบาสิกา พุทธบริษัททั้งหลาย มาหลายภพหลายชาติแล้ว เราก็คงเคยบำเพ็ญกันมานาน แต่สติปัญญาของเรายังไม่แก่กล้า ยังไม่สามารถถอดละปล่อยวางออกไปให้หมดสิ้น มันก็ยังตกค้างอยู่ เหมือนบุคคลทำความสะอาดเครื่องนุ่งห่มของตนเองนี้แหละ การซักฟอกยังไม่สะอาดเพียงพอ มันก็ยังเห็นความสกปรกติดอยู่ มันก็มีแผลอยู่นั่นเอง ฉะนั้นก็ดี กิเลสตัณหาอันนี้มันติดนอนเนื่องอยู่ในจิตตสันดานของพวกเราท่านทั้งหลาย มันควบคุมจิตใจของเรานั้น ให้มีความอยากมาก ใคร่อยาก กิเลสเป็นเหตุใคร่ ตัณหาคือความอยาก

ถ้าเราอยากมากมันก็ทุกข์มาก เราคิดดูเหมือนเราอยากอาหารเหมือนกัน เมื่อคนอยากอะไรมากๆ มันมีความทุกข์มาก มันดิ้นรน คนอยากน้อยก็จะมีทุกข์น้อย เราเห็นได้ชัด คนร้อนมากก็ทุกข์มาก คนร้อนน้อยก็ทุกข์น้อย จิตวุ่นวายมีความทุกข์เป็นผลของมัน อันนี้แหละเราเห็น ถ้าหนาวมากมันก็ทุกข์มาก หนาวน้อยมันก็ทุกข์น้อย เราจะเห็นได้ชัดว่ากิเลสตัณหาที่มันพัดพาเอาไป คนอยากมากมีความทุกข์มาก คนอยากน้อยมีความทุกข์น้อย เราเห็นได้ชัดอยู่แล้ว

บัดนี้เราจะทำอะไรให้มารู้มาเข้าใจให้รู้จักพอดี พอเหมาะพอสม การประคับประคองและการเดินทางหาวิธีชำระกิเลสตัณหา จึงเป็นเรื่องของสติปัญญาที่พิจารณาให้รู้จักต้นเหตุน้ำเค็มมูลของกิเลสตัณหา กิเลสตัณหาอยู่ที่ไหน เรามาทำความเข้าใจให้รู้ว่า กิเลสตัณหาที่อยู่ที่จิตใจของเราเอง เรามาที่มันก็มาด้วย เราไปบ้านใดเมืองใดมันก็ไปด้วย มันไม่ได้อยู่ที่ไหน มันอยู่ที่จิตใจของเรา มันอยู่นี้ ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันก็อยู่ที่ใจนี้ ความหิวความกระหายความดิ้นรนกระวนกระวายก็อยู่นี้ ความร้อนจะเกิดขึ้นหรือจะหนี ทุกข์ก็มีอยู่ในนี้ สุขก็มีอยู่ในนี้ มีทั้งร้อนทั้งเย็นอยู่ด้วยกัน เรียกว่าทั้งทุกข์และทั้งสุขก็มีอยู่ในที่นี้

เหตุฉะนั้น แต่ละข้อวัตรที่คนปฏิบัติกันอยู่ บางทีก็ต้องใช้ อรรถกถาอรรถกถาโยค การทรมานตนเอง เหมือนพวกชาวจีนก็ดี บางทีก็ไปนั่งอยู่บนหนาม หรือไม่กินข้าว กินน้ำ อุดเอา หรือศาสนาอิสลามไปเมกกะ เมืองซาอุฯ นั่นก็เหมือนกัน ไปนั่งตากแดด ทรมานอยู่ทั้งวันไม่กลืนน้ำลาย ทรมานร่างกาย การทรมานร่างกายนี้ พระพุทธเจ้าท่าน ทรมานมาแล้ว อุดทนมาแล้ว มันไม่เป็นหนทางให้ถึงการพ้นทุกข์ได้ เพราะกิเลส นั้นไม่ใช่ว่ามันอยู่ที่กาย มันอยู่ที่ใจ เราไปนั่งตากแดดหมดวัน เราไม่มีสติปัญญาชำระกิเลส ที่ในใจของเรา มันก็ไม่ได้ผลอะไร เพราะพระผู้มีพระภาคเจ้าท่านทำก่อน อุดข้าว มาก่อน เป็นอรรถกถาอรรถกถาโยค อรรถกถาอรรถกถาโยค ทุกข โอนริโย ท่านสอนไว้เป็นภาชิต อย่างนี้ การประกอบตนให้มีความลำบากมีความทุกข์ความเหน็ดเหนื่อยเปล่านั้นใด ทำให้ เกิดทุกข์แก่ผู้ประกอบนั้น ไม่ใช่หนทางพระอรียะท่านปฏิบัติ ท่านตรัสสอนไว้อย่างนี้ อีกข้อหนึ่ง กามสุขัลลิกานุโยค การเพลิดเพลินในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ฟังดีด สี ดีเป่า ร้องรำทำเพลง สนุกสนานรื่นเริงไม่รู้จักจบจักสิ้นนั้น ไม่ใช่หนทางพระอรียะเหมือนกัน เราก็มาเห็นญาติโยมก็ดี จนถึงเฒ่าถึงแก่มีร้องรำทำเพลง สนุกสนานพอร่าวกันไม่ รู้จักคุณเจ้าคุณนายคุณหญิงอะไร ทั้งคนเฒ่าคนแก่รื่นเริงอยู่ ไม่รู้จะสนุกไปถึงไหน ไม่ได้ ระลึกถึงว่าตนเองเฒ่าตนเองแก่ ไม่รู้จักหัวขาวหัวหงอกฟันหลุดฟันหล่อนแล้วยังหลง เพลิดเพลินอยู่ ท่านจึงตรัสเอาไว้ ตตฺร ตตฺรารินฺนุทฺติ เพลิดเพลินในอารมณ์นั้นๆ ไม่ รู้จักจบสิ้นลงไปได้ ไม่เป็นหนทางของพระอรียเจ้าท่านกระทำ ไม่พ้นทุกข์ไปได้

เหตุฉะนั้น องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้านั้นจึงทรงชี้แจงแสดงให้ประพฤติ ปฏิบัติในองค์มรรค สีล สมาธิ ปัญญา นี้ เป็นหนทางที่จะพ้นทุกข์ได้ ถ้าหากบุคคลใดได้ รักษาศีลตั้งแต่เบื้องต้น เหมือนศรัทธาญาติโยมรักษาศีล ๕ ก็ดี ก็เป็นหนทางที่จะไปสู่สุข รักษาศีล ๘ ก็ไปสู่สุขยิ่งๆ ขึ้นไป เหตุฉะนั้นจึงพ่วงท้ายไว้ในศีลว่า สีเลน สุขตี ยนฺติ ผู้จะไปสุคติโลกสวรรค์ ถึงพรหมโลกก็ดีก็อาศัยรักษาศีล สีเลน โภคสมปทา โภคทรัพย์ สมบัติได้มาด้วยความบริสุทธิ์ ได้มาด้วยศีลก็จะสมบูรณ์อยู่ มีความสุข ไม่เดือดร้อน สีเลน นิพพุตี ยนฺติ คนจะถึงนิพพานได้ ถ้าล่วงทุกข์ได้ก็ด้วยอาศัยศีลเป็นพื้นฐาน

เหตุฉะนั้น องค์สมเด็จพระศาสดาจารย์สัมมาสัมพุทธเจ้าจึงอยากให้เราทำความเข้าใจว่า รักษาศีลแล้วก็ทำสมาธิ เหมือนพวกเรากำลังนั่งฟังเทศน์อยู่ ทำจิตให้สงบ นั่งฟังเทศน์ด้วยความจดจ่อ จิตใจจดจ่อกับข้อธรรมที่อธิบายนั้น เพื่อจะจำเอาไปประพฤติปฏิบัติฝึกหัดตนเอง เพื่อให้รู้แจ้งซึ่งธรรมะ นี้เรียกว่าบุคคลฟังธรรมด้วยความเคารพ ผลออกมาก็จะได้รับผลรับประโยชน์อย่างนี้แหละ

เหตุฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงให้พวกเราท่านทั้งหลายมาเคารพ ศีล สมาธิ ปัญญา เรียกว่าอริยมรรค เป็นหนทางที่เราจะปฏิบัติให้ถึงทางพ้นทุกข์ได้ นี้แหละ พวกเราท่านทั้งหลายควรมาเคารพอย่างนี้ จึงเป็น *เอตํ โข สรณํ เขมํ* เป็นสรณะอันเกษม *เอตํ สรณมุตตมํ* เป็นสรณะอันอุดมสูงสุด *เอตํ สรณมาคมม* บุคคลใดน้อมหน้าเข้าไปด้วยดอกไม้ธูปเทียน หรือเคารพกราบไหว้อยู่บ้านตนเองไม่มีดอกไม้ธูปเทียนก็ดี เคารพซึ่งพระรัตนตรัยและเคารพศีล สมาธิ ปัญญา พระพุทธองค์ให้เคารพอย่างนี้ *สพฺพทุกฺขา ปมฺจุจติ* บุคคลนั้นย่อมก้าวล่วงทุกข์ไปได้ นี่เป็นคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้แจงแสดงให้บุคคลทั้งหลาย ทั้งเทพยดาที่ดีหรือมนุษย์ที่ดีที่มีความสงสัยอยู่ ได้ไปไต่ถามนมัสการกราบไหว้สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว พระองค์จึงชี้แจงแสดงให้ได้ยินได้ฟัง ให้มีข้อปฏิบัติ ให้พากันบูชาในทางที่ถูกต้องจึงจะเป็นสิริมงคล เป็นมงคลอันเลิศ มงคลอันประเสริฐเกิดขึ้นแก่ตนเอง ดังภาษิตที่ได้ยกไว้ในเบื้องต้นนั้นว่า *บูชา จ บูชนิยานํ เอตมมङฺกलมุตฺตมํ* การบูชาสิ่งที่ควรบูชา เมื่อเราสักการะบูชาแล้วจึงได้รับซึ่งมงคลอันประเสริฐ มงคลอันเลิศเกิดขึ้นแก่ตนเอง บูชาในทางที่ถูกจึงจะก้าวล่วงทุกข์ไปได้ นี่เป็นคำสอนขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า

เมื่อทุกคนได้บูชาได้เคารพแล้ว ได้ปฏิบัติแล้ว หากเราได้ศีล สมาธิ ปัญญาเกิดขึ้นในดวงจิตของเรา เราก็จะกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไปได้ ยิ่งจะได้ถึงที่สุดถึงจุดหมายปลายทางของเรา เรียกว่าเราไม่ต้องอาศัยผีसानางไม้ต้นไม้ภูเขอะไร ไม่ต้องไปอาศัยเขา เมื่อเราเกิดโรคภัยไข้เจ็บ เกิดทุกข์ยากลำบากจิตเศร้าหมองขึ้นมา ก็ยกศีล สมาธิ

ปัญญาที่เราเรียนมาแล้วนั้นเป็นยา ๓ เม็ดมากินรักษาโรคร้ายไข้เจ็บ พระพุทธเจ้าท่านให้ไปหาแพทย์ หาหยูกหายาเวลามีโรคร้ายไข้เจ็บ แล้วก็มาพิจารณาศีล สมาธิ ปัญญา ให้มีปัญญารู้ว่าร่างกายเกิดขึ้นมานั้นเป็นทุกข์อย่างนี้ ทุกข์จะเกิดขึ้นมาจะมีรูปร่างเกิดขึ้นมา กิเลสตัณหาอย่างนี้เป็นบ่อเกิดของมัน เราต้องมาทำความเข้าใจให้รู้หน้าตาของกิเลสตัณหา ให้เข้าใจแจ่มชัดแล้วเราจึงจะปล่อย เรารู้ว่ากิเลสตัณหานี้เป็นบ่อเกิดแห่งกองทุกข์ เป็นของร้อน เราจึงจะถอดถอนออกจากดวงใจของเรา สมดังภาษิตที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า ควรที่พวกเธอทั้งหลายจะถอนลูกศรออกจากหัวใจของเธอ ส่งคืนให้โลกเสีย ลูกศรนั้นคืออะไร ความหมายอันนี้ คือถอนกิเลสตัณหา คือ โลภะ โทสะ โมหะ ถอนคืนให้โลก เราไม่เอา ถอนออกจากดวงใจ ให้ใจเรามีความสุขความสบาย จึงว่าถอนกองทุกข์ออก เรียกว่าถอนกิเลสตัณหาทั้งรากทั้งเหง้าทั้งค้ำทั้งมูลออกมาหมด หดสิ้นไปจากดวงใจก็เลยมีความสุขความสบาย

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลาย ภิกษุสามเณร และอุบาสกอุบาสิกา พุทธบริษัททั้งหลาย เมื่อได้ยินได้ฟังแล้วก็ควรจดจำนำเอาไปพิจารณาพิจารณา โอบนโยน น้อมเข้ามาใส่ตนดูซิ พระผู้มีพระภาคเจ้าให้บูชา การเทศนามาแต่ต้นจนอวสาน ก็ขอยุติการเทศนาไว้เพียงแค่นี้ เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้ แต่นี้ต่อไปก็ขอให้ทุกคนใช้สติปัญญา สติคือความระลึกได้ สัมปชัญญะคือความรู้ตัว แล้วมาดูจิตใจของตนเอง จิตของเราอยู่ที่ไหน เดี๋ยวนี้จิตมันอยู่ที่ไหน เรามาอยู่วัดอย่าไปคิดถึงบ้าน อย่าไปคิดถึงลูกถึงหลานถึงเงินถึงทองถึงสิ่งถึงของอะไรถึงรถถึงเรืออะไร เราอย่าเอามาแบกมาหามไว้ ปลดเปลื้องออกไปหมด อย่าเอามาคิดในสถานที่นี้ ของที่เป็นอนาคตก็ไม่ต้องเอามาคิด ปล่อยทิ้งหมดเสียให้เหมือนนั่งอยู่คนเดียว ลองดู ให้ทำใจให้สบาย สบาย

การตั้งตนไว้ชอบ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
อตฺตสมฺมาปณฺธิ จ เอตมฺมงฺคลมฺุตตมํ ตีติ

ณ บัดนี้ ขอเจริญพรท่านสาธุชนทั้งหลาย ที่ได้มาพร้อมกันอยู่ในห้องประชุม
ที่นี่ เนื่องในวันนี้ได้พร้อมเพรียงสามัคคีกันตั้งจิตตั้งใจมาฟังพระธรรมเทศนาเพื่อจะได้
เป็นเครื่องประดับสติปัญญาเพิ่มพูนบุญบารมีของตนให้สูงขึ้น

การที่พวกเราได้มาเกิดเป็นมนุษย์ได้อัตภาพร่างกายมาทั้งหญิงและทั้งชายก็ดี มี
ครบถ้วนบริบูรณ์อาการ ๓๒ เรียกว่า เป็นมนุษย์ธรรม แต่บัดนี้ เราได้ร่างกายอัตภาพ
มาดีแล้ว เราควรจะประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร จะให้สมกับว่าพวกเรานี้เป็นมนุษย์ เป็น
ผู้มีจิตสูง เป็นผู้ฉลาดกว่าสรรพสัตว์ทั้งหลายที่เป็นสัตว์เดรัจฉาน เขามีความฉลาดน้อย
เขามีความรู้น้อย และไม่มีโอกาสที่จะได้ประพฤติปฏิบัติฝึกตนเองให้เจริญได้รวดเร็ว
เหมือนกับพวกเราท่านทั้งหลาย

เหตุฉะนั้น คนเราเกิดมาแม้จะเป็นหญิงเป็นชายก็ดี เราได้ของดีมาแล้ว เรียกว่า
ได้อัตภาพร่างกาย เราควรที่จะใช้อัตภาพร่างกายที่ได้มาด้วยกรรมดีนี้ สร้างบุญบารมี
เพิ่มผลบุญให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นไป พระพุทธองค์จึงตรัสสอนไว้ว่า อตฺตสมฺมาปณฺธิ จ

เอตมมมงคลมุตตม ดังได้ยกไว้ในเบื้องต้นนั้น การที่บุคคลเราจะตั้งตนเองไว้ในทางที่ชอบ ประกอบให้คุณงามความดีเกิดขึ้นแก่ตนเองนั้น ข้อนี้ก็สำคัญ ถ้าหากเราพากันมาทำความเข้าใจให้รู้ว่าเราจะประพฤติกันอย่างไร จะให้เรานี้เป็นผู้มีศีลมีธรรมนำตนเอง ให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นไปได้ เพื่อไม่ให้มันเสียประโยชน์ไร้ประโยชน์ที่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์ มาพบพระพุทธศาสนา ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ได้ทรงเทศนาแนะนำ สั่งสอนเวไนยสัตว์ทั้งหลายตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาลนั้น คำสอนของพระพุทธองค์นั้น ก็ยังถ่ายทอดมาจนถึงพวกเรา หากพวกเราเกิดสุดท้ายภายหลังก็ตาม แต่ว่าศาสนธรรม คำสอนนั้น คุณงามความดีอันนี้ ยังมีครูบาอาจารย์ได้สืบทอดกันมาจนถึงพวกเรา พวกเราก็ได้ยินได้ฟังในสิ่งนั้น ได้พากันประพฤติปฏิบัติฝึกหัดตนเอง ให้ได้รับซึ่งคุณงามความดีเกิดขึ้นมาได้

การที่บุคคลจะตั้งตนไว้ชอบในข้อต้นนั้น บุคคลนั้นจะต้องเป็นผู้มีความศรัทธา เชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ถ้าบุคคลเราเป็นผู้ไม่มีศรัทธาไม่เชื่อมั่นในพระพุทธศาสนา ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือไม่เชื่อในพระพุทธ ไม่เชื่อในพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ไม่เชื่อในพระอริยสงฆ์สาวกและสมมุติสงฆ์ ท่านสืบทอดดำรงพระพุทธศาสนา มา คนที่ไม่มีศรัทธาก็ย่อมไม่เชื่อ ไม่เคารพ คนที่ไม่เคารพในพระรัตนตรัย ไม่เคารพซึ่งพระพุทธเจ้า ไม่เคารพซึ่งพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ไม่เคารพซึ่งพระสงฆ์นั้น พวกเราก็คงจะพอรู้พอเข้าใจในลัทธิอื่นๆ ศาสนาอื่นๆ ที่สมมุติออกไปหลายลัทธิต่างๆ หลายครูหลายอาจารย์ ว่าศาสนาพุทธนี้เป็นศาสนาที่ไม่ทันสมัย ไม่ก้าวหน้า ไม่เจริญ ถ้าหากผู้ใดไปมัวเมาฝึกฝนอบรมในพระพุทธศาสนา ทำให้ตนเอง ไม่เจริญ ประเทศชาติบ้านเมืองก็ไม่เจริญ เขาพูดเช่นนี้ เรียกว่าคนไม่มีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย นี่เป็นสิ่งที่สำคัญ จึงนำให้บุคคลทั้งหลายเหล่านั้น มีความเดือดร้อน วุ่นวาย ไม่มีความสุข เพราะเขาไม่มีความเข้าใจ ไม่มีสติปัญญาเข้าใจอันถ่องแท้ในพระรัตนตรัย จึงนำให้บุคคลทั้งหลายเหล่านั้นได้รับซึ่งความทุกข์ได้

เหตุฉะนั้น ถ้าดูเผินๆ บางทีก็ว่าเขาจะมีความสุข แต่หากความทุกข์นั้นที่เขายังไม่เข้าใจ เขาวามันเป็นความสุข เพราะว่าเขาหลง อันเรียกว่า คนหลง เห็นความทุกข์ก็วามันไม่มีทุกข์อะไร มันเป็นเรื่องสนุกสนานมีความสุข มันหลงเช่นนี้ หลงจากทางพระพุทธศาสนา เหตุฉะนั้น จึงพากันไม่เคารพ ไม่เลื่อมใสในพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ตรัสไว้ ไม่เลื่อมใสซึ่งครูบาอาจารย์บวชในพระพุทธศาสนา ไม่เคารพกราบไหว้บูชา เห็นแล้วก็เฉย ไม่ทักทายปราศรัยอะไร ไม่เคารพกราบไหว้อะไร อันนี้แหละมันจะเสียประโยชน์ที่เราเกิดขึ้นมา เมื่อเราเกิดขึ้นมาแล้ว เราไม่ได้พิจารณาหาหนทาง เสาะแสวงหาในสิ่งที่ถูกต้อง เลยไม่เคารพในสิ่งที่ควรเคารพ ไปเคารพอย่างอื่นเสีย ก็ทำให้ภพชาติมันเสียไปเปล่าประโยชน์ อันนี้แหละเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง

บางบุคคลนั้นไม่เชื่อมั่น ไม่เชื่อมั่นในคำสอนของพระพุทธเจ้า คือว่าพระพุทธองค์ตรัสว่า สิ่งนี้มันเป็นบาปความทุกข์นำมาให้แก่บุคคลผู้กระทำ กระทำลงไปแล้วความทุกข์ติดตามให้ผลเกิดขึ้นแก่บุคคลทั้งหลายผู้กระทำนั้น เขาก็ไม่เข้าใจ เรียกว่าบุคคลไม่รู้จักบาป เหตุฉะนั้น ก็จึงเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ท่านว่าฝ่ายบุญ ทำแล้วมีความสุขใจ เขาก็คิดว่ามันไร้ประโยชน์ ไม่มีประโยชน์อะไร ทำไปเสียเปล่าประโยชน์เฉยๆ พุดจากกันหนาหูเสียมากมายในปัจจุบันนี้ ในเรื่องนี้ นี่แหละเรียกว่าคนไม่เลื่อมใสในพระธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ตรัสไว้ ไม่เลื่อมใสในพระสงฆ์ ว่าพระสงฆ์ไม่ได้ทรงคุณงามความดีอะไร บวชมาแล้วมาอาศัยโลก มาเกาะโลกอยู่เฉยๆ ไม่มีประโยชน์อะไร ไม่พัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง ไม่สอนคุณงามความดีอะไร อยู่กินไปเฉยๆ มาเป็นกาฝากมาเกาะโลกให้เสียประโยชน์เปล่าเฉยๆ นี่แหละอันบุคคลที่ไม่เลื่อมใสในพระรัตนตรีย่อมคิดขึ้นมาได้เช่นนี้ มีทั่วไป เพราะอะไรจึงเป็นเช่นนี้ เพราะเขายังไม่มีสติปัญญา ยังไม่ได้ไตร่ตรองใคร่ครวญพิจารณาหาซึ่งเหตุผลว่าพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์นั้น เป็นสรณะเป็นที่พึ่งอย่างไร จะให้พึ่งกันอย่างไรจึงจะเป็นที่พึ่งได้ เขาก็เลยไม่เข้าใจจึงได้พากันพุดจาปราศรัยไปนานาต่างๆ ตีฉินินทาทัບถมทางพระพุทธศาสนาไปเรื่อยๆ ถ้าบุคคลหูเบา ใจเบา เป็นสัทธาจริตก็คิดจะเชื่อไปกับเขาได้ง่ายๆ เช่นนั้น

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายที่เป็นชาวพุทธเรียกว่าพุทธบริษัทนั้น ควรตระหนักควรตรึกตรองให้ถี่ถ้วน ให้รู้ให้เข้าใจในพระรัตนตรัย เราจึงจะมั่นใจได้ในพระพุทธศาสนา นี่ข้อหนึ่ง เหตุฉะนั้น ถ้าเรายังไม่มีศรัทธาเชื่อมั่น เราควรที่จะเชื่อมั่นในพระรัตนตรัยว่าพระพุทธองค์ได้มาตรัสรู้ขึ้นในโลก ค้นคว้าซึ่งธรรมะ รู้แจ้งแทงตลอด รู้ดีรู้ชั่ว รู้บุญรู้บาป รู้คุณรู้โทษ รู้ประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์ เมื่อท่านได้ค้นคว้าเห็นซึ่งธรรมะอันเป็นธรรมที่สูงส่ง เรียกว่า ค้นคว้าเห็นอริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค เมื่อได้ตรัสรู้แล้วก็ได้นำมาแนะนำสั่งสอนเวไนยสัตว์ทั้งหลายต่อไปด้วยเป็นผู้มีมหากรุณาธิคุณ มีความสงสารเมตตาแก่สัตว์โลก เพราะสัตว์โลกจมอยู่ในที่มืด จมอยู่ในโคลนตมในห้วงน้ำมหาสมุทรสาครและกัมมุตน้ำอยู่ ไม่รู้จักลืมหินขึ้นมาได้ ท่านจึงได้เปิดเรียกว่าเปิดพระธรรมเทศนา เปิดหูเปิดตาให้รู้ซึ่งคุณงามความดีขึ้นมาได้ เรียกว่าพระพุทธองค์นั้นตรัสเทศนาคำสั่งสอนนั้น เทศนาให้รู้ รู้บาปบุญคุณโทษ ประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์ ให้รู้จักสิ่งทีควรที่จะประพฤติปฏิบัติเอาไว้เป็นที่พึ่งของตน เพื่อไม่ให้เสียผลประโยชน์ในชีวิต ท่านอยากให้มีชีวิตอันรื่นเริงอยู่ในคุณงามความดีและมีความก้าวหน้า พระพุทธองค์จึงตรัสให้รู้จักฝึกหัดปฏิบัติตนเองให้เป็นคนดีอยู่ในขอบเขตของศีลธรรมอันจะนำให้มีความสุขความเจริญขึ้นมาได้ พระธรรมคำสอนนี้สอนไว้อย่างง่ายๆ สอนประโยชน์ทั้ง ๓ อย่าง

ประโยชน์อย่างต้นก็เรียกว่า ประโยชน์ในปัจจุบัน ในชีวิตปัจจุบันนี้ใครอยากเจริญรุ่งเรือง ท่านก็สอนเอาไว้ และก็สอนสัมปรายิกัตถประโยชน์ คนเรานี้เกิดขึ้นมาแล้ว ถ้าหากเราเกิดขึ้นมาแล้ว คนทำคุณงามความดีก็จะไปสู่สุข ถ้าคนทำบาปก็จะไปสู่ทุกข์ ท่านสอนไว้อย่างนี้ บัดนี้ท่านจึงให้สร้างเอาคุณงามความดีเพื่อคนเรานั้นเกิดขึ้นมาแล้วมันเจริญใหญ่ขึ้นไปเรื่อยๆ จนไปถึงเฒ่าถึงแก่ ที่สุดของสังขารทั้งหลายก็ล่วงลับดับตายไป ร่างกายของคนเราเป็นไปอย่างนี้ แต่จิตวิญญาณที่มามีอาศัยร่างกายของพวกเราท่านทั้งหลายนั้นยังไม่ตายจะได้เก็บข้อมูล เก็บทั้งบุญและทั้งบาปติดตามไปด้วยไปในสัมปรายิกภพ คือภพใหม่ที่เรากำลังจะไปเกิดอีก พระพุทธองค์ก็ตรัสเทศนาให้เราพากัน

ประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะฝึกหัดตนเองไว้ให้ได้มีคุณงามความดีติดจิตวิญญาณของเราไป เมื่อล่วงลับดับไป ไปเกิดภพใหม่ก็จะได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นไป นี่พระพุทธองค์ตรัสไว้

บัดนี้ ท่านก็ทรงเทศนาแนะนำสั่งสอนธรรมที่สูงส่ง ก็คือสอนอริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค คือศีล สมาธิ ปัญญา อันจะนำพาขัดเกลากิเลสชำระสะสางจิตใจที่ยังหลงอยู่นั้นให้บริสุทธิ์หมดจด ผุดผ่อง ผ่องใสสะอาดบริสุทธิ์ เหมือนพวกเราสดกันมาเมื่อตะกี้นี้ว่า พระพุทธองค์นั้นทรงรู้แจ้งเห็นจริงอย่างไร ได้สำเร็จเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยพระองค์เองอย่างนั้น เพื่อสอนให้เวไนยสัตว์ทั้งหลายผู้สมควรจะได้ฝึกฝนอบรมตนเองนั้นให้ถึงพระนิพพานเป็นที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งปวง ที่เกิดขึ้นมาแล้วมันมีความทุกข์ แล้วก็จะให้ไม่เกิดอีกคือ อมตธรรม นำบุคคลผู้ปฏิบัติให้พ้นจากกองทุกข์ทั้งปวงไปได้ นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า สอนอย่างต้น คือ ในปัจจุบันสอนต่อไปก็เรียกว่า อนาคตที่จะไปเกิดอีกในภพหน้า

การสอนในปัจจุบันนี้ ท่านสอนให้คนขยัน **อุฏฐานสัมปทา** เราคิดดูซิ คนที่ถูกพระพุทธศาสนาว่าสอนให้เป็นคนที่เกี่ยวข้องร้านไม่ขยันขันแข็ง ล่าช้า ไม่เจริญรุ่งเรืองประเทศใดมีศาสนาพุทธปกครองอยู่หรือปฏิบัติอยู่ทำให้ไม่เจริญ เขาคิดเช่นนั้น ถ้าหากเราพากันมาพิจารณาดูตามคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว ท่านสอนให้ขยัน การขยันทำกิจการงานหน้าที่ทุกอย่างที่เป็นคุณงามความดีที่จะให้เจริญรุ่งเรืองมีความสุขเกิดขึ้น เรียกว่าท่านต้องให้ขยัน แม้ทำการงานก็ต้องขยัน นั่งเจริญเมตตาภาวนาก็อขยัน คนขยันนี้จะไปอยู่ประเทศใดเมืองใดทำการกิจการงานขยันขันแข็งเช่นนี้แล้วมันทันสมัยไหม มันเจริญไหม พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้

บัดนี้ เมื่อคนขยันแล้ว ท่านก็ต้องให้รู้จักรักษา **อารักขสัมปทา** รักษากิจการหน้าที่ของตนเอง ตนเองทำการงานอะไร รักษาหน้าที่ตนเองกระทำเอาไว้ไม่ให้เสื่อมเสียกิจการงานนั้นๆ เพื่อจะให้การงานนั้นสำเร็จลุล่วงและเจริญรุ่งเรืองต่อไปในภายภาคหน้า คนจะทำอะไรทุกอย่างที่เป็นคุณงามความดีจะนำความสุขมาให้ นั่น ต้องรู้จักรักษางานนั้นไว้ให้ดี นี่..พระพุทธเจ้าตรัสไว้

บัดนี้ พระองค์ก็ตรัสไว้อีกอย่างหนึ่ง ให้คบเพื่อนคบผู้ที่ดี **กัลยาณมิตร** ตาอย่าไปคบคนชั่ว คนที่ไม่ดีไม่งาม เพราะเป็นทางแห่งความเสื่อม เหมือนพวกเราท่านทั้งหลายสวดกันมาแล้วเมื่อตะกี้ ทั้งภาษามคร บาลี และเป็นภาษาไทยของเรา เมื่อทางแห่งความเสื่อมนั้นเป็นของคนพาล เป็นของบุคคลที่ไม่เชื่อในพระพุทธศาสนา ไม่เชื่อคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ เขาจึงเสาะแสวงหาไปในทางที่ต่ำ ทางที่ชั่ว ทางที่เสื่อมเสียไปเรื่อยๆ ไม่มีประโยชน์ในชีวิตของเขา เขาเกิดมามันก็จะไร้ประโยชน์ ไม่มีศีลมีธรรม ไม่มีคุณงามความดีอะไร ไร้ประโยชน์ในชีวิตนั้นเรียกว่าคนพาล

เหตุฉะนั้น พระพุทธเจ้าไม่อยากจะคบคนชั่ว ไม่อยากจะคบคนชั่วเป็นมิตรของตนเอง ท่านอยากให้เว้น ท่านอยากให้มาคบคนดี มิตรที่ดี มิตรที่มีเมตตาต่อกัน มิตรที่ชักชวนให้ทำคุณงามความดี มิตรที่ดีนั้นย่อมรู้จักคุณงามความดี ชักชวนกันไปทำการงานทำอะไร เหมือนพวกเราท่านทั้งหลาย ชักชวนกันสวดมนต์สวดพร ชักชวนพากันทำบุญทำกุศล ชักชวนกันรักษาศีล ชักชวนกันนั่งเจริญเมตตาภาวนา ชักชวนกันทำกิจการงานที่จะนำไปให้ครอบครัวเจริญ ตนเองและเพื่อนฝูงก็มีความสุขขึ้นไปเรื่อยๆ เรียกว่าเป็นมิตรที่ดี มิตรที่ดีอย่างนี้พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้คบคนดีแล้วมันทันสมัยไหม พระพุทธองค์ตรัสไว้ นี่แหละเป็นสิ่งที่สำคัญ

อีกอย่างหนึ่งพระพุทธองค์ตรัสไว้ ให้รู้จัก**สมชีวิตา** เลี้ยงชีวิตของตนเองที่หาทรัพย์มาได้ั้นด้วยตามฐานะ เหมือนคณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลายพากันทำการงานหน้าที่ต่างๆ กันหลายสิ่งหลายอย่างแขนงต่างๆ หน้าที่ต่างๆ ทำการงาน บัดนี้ เงินเดือนแต่ละท่านแต่ละบุคคลนั้น ย่อมไม่สม่ำเสมอ กัน ต่างๆ กันตามฐานะ ตามวิชาความรู้ที่ตนเองศึกษามาได้และก็สามารถที่จะประกอบกิจการงานนั้นได้ ได้เงินได้ทองมาท่านให้รู้จักเลี้ยงชีวิตของตนเองให้พอเหมาะพอสมกับรายได้ที่ตนเองได้มานั้น อย่าเป็นคนฟุ่มเฟือยเกินไปและก็อย่าเป็นคนที่ฝืดเคืองเกินไป ให้เลี้ยงชีวิตของตนตามมีตามได้ที่ตนเองแสวงหามาได้ นี่มันก็จะทำให้เจริญรุ่งเรืองในปัจจุบันได้ แต่คนเรานั้นส่วนมาก

ก็จะฟุ่มเฟือยกัน ถ้าฟุ่มเฟือยแล้วมันก็จะนำทุกข์มาให้ รายได้น้อยก็ไปจ่ายเงินมากมาย ไปติดหนี้ติดสินคนอื่น แล้วความทุกข์ก็ติดตามมา มันไม่ถูกต้องตามคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสั่งสอนไว้ บางคนนั้นก็ตระหนี่เกินไป มีเงินมีทองก็ไม่อยากจับจ่ายจ่าย กินอาหารก็กินแต่ของไม่ดี นุ่งหมก้นุ่งหม่มไม่ดี รถซื้อมาขี่มานั่งก็เอาไม่ดี บ้านอยู่จะพังแหล่ไม่พังแหล่ก็ไม่สร้างขึ้น ไม่หาเสาะแสวงหาซื้อที่อยู่อาศัยให้ดีอย่างนี้ เวลาเมื่อไรก็ใช้เจ็บเกิดขึ้นก็กลัวเงินหมด ไม่ไปหาแพทย์หาหมอ นอนทุกข์ทรมานอยู่กลัวเงินตนเองมันหมด มันสิ้นเปลืองไป อันนี้มันก็ผิดเคืองเกินไป ไม่ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธองค์ตรัสไว้ ในปัจจุบันนี้ท่านสอนให้รู้จักว่าเรามีเงินเราต้องกินดี นุ่งหมดี มีรถนั่งไปมาสบาย มีบ้านอยู่สบาย เวลาเมื่อไรก็ใช้เจ็บต้องใช้จ่ายเงินไปหาแพทย์หาหมอซื้อหูกซื้อยามาบำบัดทุกขเวทนาให้หายไปให้ตนเองได้รับความสุข

นี้พระพุทธองค์ให้พวกเราท่านทั้งหลายมาทำความเข้าใจในปัจจุบัน เราไม่ต้องมีความหวั่นไหวเดือดร้อนอะไรว่าเศรษฐกิจบ้านเมืองเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ ทรุดโทรมอย่างโน้นอย่างนี้ ไม่ดีอย่างโน้นอย่างนี้ เราไม่ต้องคิดอย่างนั้น เราไม่ต้องอยู่ด้วยกันอยู่ในโลกนี้ ทำอยู่ จะไปว่าเศรษฐกิจที่ไหน เราไม่ต้องไปปฏิบัติตนเองให้ตั้งอยู่ในทางที่ชอบประกอบในชีวิตของตนเองให้พอเหมาะพอสมกับรายได้รายจ่าย ก็หาว่าเรื่องอื่น เรื่องรัฐบาล หรือเรื่องโน้นเรื่องนี้ ไม่ดีอย่างโน้นอย่างนี้ นี่ มันตนเองนี้เองมันไม่ดี ไม่รู้จักเลี้ยงชีวิตให้พอเหมาะพอสมกับรายได้รายจ่ายของตน ลดการใช้จ่ายลงก็ไม่เป็น เวลาเมื่อไรมีเงินน้อย มีแต่จะฟุ่มเฟือยอยู่ตลอด มันก็นำความทุกข์มาให้แล้วก็มี ความวุ่นวายเฉยๆ เราควรที่จะรู้จักสถานการณ์บ้านเมืองเป็นอย่างไร ปัจจุบันเงินทองของตนเองเป็นอย่างไร เงินเดือนได้เท่าไร ควรปรับปรุงตนเองให้ลดไปตามระดับนั้น เวลาเมื่อไรมันสูงขึ้นเรารู้จักใช้จ่าย เวลาเมื่อไรมันน้อยลงเรารู้จักใช้จ่ายตามได้ตามมีของตนเอง มันก็ไม่มีอะไรเดือดร้อนบุคคลนั้นก็อยู่ในคำสอนของพระพุทธองค์ตรัสไว้ในปัจจุบัน นี่คิดดูซิ ใน ๔ ข้อนี้แหละ ทำให้คนนี้จะมีความสุขความเจริญได้ เราควรตั้งตนเชื่อมั่นในคำสอนของพระพุทธองค์ตรัสไว้ คนอยากเจริญต้องตั้งอยู่ในธรรม ๔ ข้อนี้ นี่เรียกว่าตั้งตนไว้ชอบ นี่อย่างหนึ่งตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

บัดนี้ ควรที่เราจะตั้งตนไว้ชอบประกอบเอาไว้ในสัมปรายิกภพ คนเรานั้นมันไม่แน่นอน มันเฒ่ามันแก่ไปแล้ว มันก็ล่วงลับดับตายไป แต่จิตวิญญาณมันจะไปสู่ภพใหม่ พระพุทธองค์จึงตรัสไว้ในสัมปรายิกภพนั้นว่า คือหนึ่งคนไม่มีศรัทธาก็ต้องทำตนให้เป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย คือเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าดังได้กล่าวมานั้น เลื่อมใสในธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ตรัสไว้ ที่ได้บอกในปัจจุบันผ่านมานั้นว่าแน่นอนถ้าบุคคลใดปฏิบัติตามคำสอนใน ๔ ข้อในปัจจุบันธรรมจะนำตนเองให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นไปได้ในชีวิตนี้ บัดนี้ เราเชื่อมั่นเป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระอริยสงฆ์และสมมุติสงฆ์ที่ท่านทรงนำคำสอนของพระพุทธองค์นั้นนำมาแนะนำสั่งสอนพวกเรา ท่านจดจำนำมาแนะนำสั่งสอนพวกเราให้พวกเรานำคำสอนนั้นไปประพฤติปฏิบัติ ท่านก็มีบุญมีคุณแก่พวกเรา เรียกว่าพระอริยสงฆ์และสมมุติสงฆ์ในปัจจุบันนี้ เราก็ควรเป็นผู้เชื่อมั่น เป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใส

บัดนี้ บุคคลที่ไม่มีศีลก็ควรที่จะปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้มีศีลมีธรรมเกิดขึ้น เราคิดดู เราไม่มีศีล ศีล ๕ ก็ดี หรือศีล ๘ ก็ดี ตามกำลังที่ตนเองจะรักษาได้ ควรที่จะปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้มีศีลมีธรรม ทำไมจึงอยากให้มีศีล เพราะคนมีศีลมีธรรมนี้ มันไม่ทำให้สถานที่ใดมีความทุกข์ความเดือดร้อนเกิดขึ้น มันอยู่ด้วยความสงบ เรียกว่าปกติ หากมีกายแล้วเราไม่เอากายของเราไปทำบาป ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย เรามีกายเราไม่เอากายของเราไปเป็นโจรเป็นขโมยปล้นจี้ใคร เรามีกายเราไม่เอากายของเราไปล่วงประเวณีสามีภรรยาใคร เรามีกายแล้วเราไม่เอากายของเราไปดื่มสุรา ักฤษยา ยาฝิ่น แคป เฮโรอีนอะไร เรามีกายแล้วถ้าหากเรารักษาได้ก็เรียกว่ากายปกติเกิดขึ้น

บัดนี้ เรามีวาจาปาก เราก็พูดให้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน พูดให้มีความสามัคคีกัน พูดให้มีคำไพเราะคำเสนาะหูให้มันรื่นหู พูดให้มีศีลมีธรรม ชักชวนกันไปไปในทางที่ดีอันจะมีประโยชน์ให้ตนเองเจริญรุ่งเรืองและผู้อื่นมีความสุขเจริญรุ่งเรืองไปด้วยนี้..เราก็ควรที่จะพากันปฏิบัติ เรียกว่าวาจาปกติ วาจาที่เลยมีศีล

บัดนี้ ทางด้านจิตใจของพวกเราท่านทั้งหลาย เรามีจิตใจมีความคิด เราก็คิดไปในทางที่ดี คิดชวนชวนไปในทางที่ดี ทางที่จะนำความสุขมาให้ทั้งตนและบุคคลอื่น คิดมีเมตตาอารีต่อกันเกิดขึ้นภายในจิต จิตก็เลยเป็นปกติ เรียกว่าจิตตั้งอยู่ในศีล เหตุฉะนั้น เมื่อพวกเราพากันปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้มีศีลมีธรรมเกิดขึ้นแล้ว มันก็จะนำความสุขมาให้แก่ตนเองและบุคคลอื่นที่อยู่ใกล้ชิดด้วย

บัดนี้ คนไม่มีศีล ถ้าเรายังไม่มีศีลสักข้อเลย ควรที่เราจะปรับปรุงตนเองให้มีศีลมีธรรมเกิดขึ้น แม้จะได้ ๒ ข้อ ๓ ข้อ และก็ค่อยพยายามที่จะพยายามรักษาขึ้นไปเรื่อยๆ ให้ได้ถึงศีล ๕ ถ้าได้ศีล ๕ แล้วก็พยายามที่จะสืบคลานขึ้นไปให้ตนเองมีศีล ๘ ให้สูงขึ้นไปเป็นศีลพรหมจรรย์ อันนี้แหละเราควรที่จะตั้งศรัทธาความเชื่อมั่น คนที่มีศีลธรรมนั้นนำความสุขความเจริญมาให้ อยู่ที่ไหนมันต้องสงบ เพราะกายมันก็ปกติสงบ วาจาก็ปกติสงบ จิตใจก็สงบไปด้วยกัน เรียกว่าศีล เหตุฉะนั้น ผู้ใดยังไม่มีศีลควรที่จะปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้มีศีลมีธรรมเกิดขึ้น

บัดนี้ บุคคลบางคนไม่ยอมฟังเทศน์ฟังธรรม มีครูบาอาจารย์ไปเทศนาแนะนำสั่งสอนอยู่ที่ใด ในสถานที่ใด ในวัดในวาอาวาสหรือสถานที่ชมรมพุทธศาสตร์อยู่ที่ไหน ก็ไม่ยอมฟังเทศน์ฟังธรรม ก็ควรที่จะสร้างศรัทธา ตนเองนั้นเสาะแสวงหา หาโอกาสหาช่องว่างไปฟังเทศน์ฟังธรรม เพื่อจะได้จดจำนำเอาข้อธรรมบางข้อที่เราสงสัยอยู่มาปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น

คนที่ไม่ได้สร้างบุญสร้างกุศลอะไร ถ้าเกิดล่วงลับดับตายไป ไปเกิดภพใหม่ มาเกิดอีกมันจะเป็นคนจนทุกข์ ยากไร้เชิญใจ อนาถา พวกเราท่านทั้งหลายก็เห็นเต็มหูเต็มตาอยู่ในสถานที่โน้นที่นี่ว่ามีคนทุกข์จนอยู่ตามสลัมต่างๆ ขอดานอยู่ที่โน้นที่นี่ เมืองโน้นเมืองนี้ เราคิดดูแล้วทำไมเขาจึงจนนักหนา นั่นแหละ คนไม่มีการทำบุญ ทำทานการกุศลเอาไว้ เมื่อเขามาเกิดเขาก็ทุกข์ยากไร้เชิญใจอย่างนั้น บัดนี้ บางคนทำไมเป็นคนร่ำรวยมั่งมีศรีสุข อยู่สุขสบาย บ้านอยู่ก็สบาย มีรถมีเรือ มีเงินมีทองมาก

อยู่สุขสบายเช่นนั้น ก็พวกทั้งหลายเหล่านั้นเขาได้สร้างความดีเอาไว้ เราควรที่จะเข้าใจอย่างนี้ เมื่อเราเข้าใจอย่างนี้เราก็สร้างความดีเอาไว้เสีย ผู้ใดยังไม่รู้จักจากะ การบริจจาค ก็ควรทำตามกำลังที่ทำมาหาได้ของตน

บัดนี้ เราก็พิจารณาด้วยปัญญา เรียกว่าปัญญาสัมปทา ให้เป็นผู้มีปัญญา ถ้าเราไม่เข้าใจว่าร่างกายของคนเรานี้เกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่เล็กๆ น้อยๆ ใหญ่ขึ้นมาเป็นหนุ่ม เป็นสาว แล้วก็มาถึงท่ามกลางคน มาถึงเฒ่าถึงแก่ เราก็เห็นกันอยู่แล้ว นั่งอยู่ที่นี้ก็มีต่างๆ กันตั้งแต่หนุ่มๆ สาวๆ จนถึงเฒ่าถึงแก่ มันสื่อแสดงให้เห็นชัดอย่างนี้ ร่างกายของคนเราเมื่อถึงที่สุดมันก็ล่วงลับดับตายไป เมื่อจิตวิญญาณที่อาศัยร่างกายนั้นออกจากร่างกายไป ถ้าเราไม่ได้ทำคุณงามความดีไว้ ทำแต่บาปความชั่ว มันก็จะนำทุกข์มาให้ในชาติภพต่อไป เรียกว่าสัมปรายิกภพ ถ้าคนทำคุณงามความดีไว้ จิตวิญญาณก็นำคุณงามความดีไป ก็ไปเกิดสุคติ นี่เป็นเครื่องหมาย เราควรที่จะใช้สติปัญญา พินิจพิจารณา โอ้..เราควรที่จะสร้างคุณงามความดีแล้ว ไว้ใจร่างกายไม่ได้ บุคคลเราบางคนก็นอนอยู่ในโรงพยาบาลหายใจแว๊บบๆ อยู่ บางคนก็อาจจะตายไปในวันนี้ ก็มีหลายโรงพยาบาล ตายจากพวกเราทั้งหนุ่มๆ น้อยๆ ทั้งท่ามกลางคนและทั้งเฒ่าทั้งแก่ เขาปรากฏให้เห็นอยู่เช่นนี้ เราก็ควรพิจารณาเป็นผู้มีปัญญาสัมปทาพร้อมด้วยปัญญา ไตรตรองใคร่ครวญให้เห็นเช่นนี้ นี่..เมื่อเรารู้จักแล้วเราก็รีบพากันตั้งใจเป็นผู้มีศรัทธา เป็นผู้ตั้งใจจะรักษาศีล เป็นผู้ตั้งใจฟังเทศน์ฟังธรรม เป็นผู้ตั้งใจบริจาทานเอาไว้ เพื่อเป็นที่พึ่งของเรา เราจะได้ไปเกิดในภพใหม่อีกในสัมปรายิกภพ พระพุทธองค์ตรัสไว้ อย่างนี้ นี่..เราควรที่จะเข้าใจอย่างนี้ เราเป็นชาวพุทธตักดวงเอาคุณงามความดีเอาไว้ให้ได้เร็วๆ หน่อย เพราะเราไม่ไว้ใจในชีวิต ชีวิตของคนแค่ลมหายใจเข้าออกเท่านั้น หายใจเข้าไม่ออก หายใจออกและไม่เข้า มันก็จะตายเท่านั้นเอง นี่เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่ง

บัดนี้ พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนสูงขึ้นไปในนั้น เมื่อสมควรบุคคลรู้จักสิ่งเหล่านี้แล้ว ท่านก็สอนบุคคลให้ประพฤติปฏิบัติฝึกหัดตนเองให้เป็นบุคคลที่มีจิตใจสงบ คือการทำสมาธิฝึกฝนอบรมจิตใจชำระสะสางจิตใจ ให้จิตใจของเรานั้นได้รับซึ่งความสงบ การที่จะทำจิตใจให้สงบนั้น ส่วนมากแล้ว คนทุกคนนั้นมันไปหลงมัวเมาในอดีตและอนาคต ไม่ได้พิจารณาถึงปัจจุบัน นักปราชญ์ทั้งหลาย ท่านจึงให้พิจารณาในปัจจุบัน เหตุฉะนั้น ครูบาอาจารย์บางท่านบางองค์ ท่านเรียกว่า อดีตตาธรรมเมา อนาคตตาธรรมเมา ปัจจุบันนาธัมโม เมาอะไร เราเมาเรื่องอะไร ในอดีต คิดดูซิ บางคนนี้ก็หลงมัวเมาในอดีตตั้งแต่เล็กๆ น้อยๆ เราเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ เรามาเป็นหนุ่มเป็นสาวแข็งแรงเปล่งปลั่งอย่างโน้นอย่างนี้ ก็ไปหลงเพลิดเพลินคิดถึงในอดีตอยู่เวลานั่งทำสมาธิ นี่..มันเป็นอย่างนี้ บางคนก็หลงไปในอนาคตว่าอนาคตมันจะเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ คิดไปเมาในอนาคต มันมาหลงทั้งอดีตทั้งอนาคตอยู่ จิตใจมันก็ไม่สงบ เราไม่ปล่อยวางออกไปจากจิตใจของเรา นี่..พระพุทธเจ้าท่านให้รู้ทั้งอดีตและอนาคตอย่าไปหลงมัวเมา คิดดู คำว่าธรรมเมา ธรรมเมา เมาในธรรมนั้นก็คือ เมาในตั้งแต่เริ่มต้น เราเมาในทรัพย์สมบัติทั้งหลาย ทุกคนก็ต้องการมีทรัพย์สมบัติ เมื่อมีแล้วก็ไปหลงทรัพย์สมบัติ มีอะไรต่างๆ ก็หลงไปตามสิ่งนั้นว่าเป็นของเราไปหมด ก็เรียกว่ามัวเมาในสิ่งของที่ตนเองได้มา มันได้มาตั้งแต่อดีตแล้วเรายังคิดอยู่ บางทีของมันหายไป หายไปแล้วก็ยังไม่แล้ว ก็ยังไปคิดอยู่ในอดีต บางทีเขาต่ำเขาว่าอย่างโน้นอย่างนี้ ผิดเถียงกันแก่งแย่งกัน ผ่านมาแล้วตั้งหลายวัน หลายคืนหลายปีแล้วก็ยังนำเอามาคิดอยู่ จิตมันก็ไม่สงบสักที แต่นี้แหละ คนเมาในอดีต เราคิดดูสิ จิตมันไม่สงบ

บัดนี้ หากเราเมาในอดีตอยู่อย่างนั้น มันก็ไม่สงบสักที และหากมีเมาในอนาคต อนาคตวันข้างหน้า หรือในชั่วโมงข้างหน้าเราจะทำอะไร เวลาฝึกฝนอบรมจิตใจอยู่ ก็ไปหลงมัวเมาในอนาคตอยู่ คิดอยู่อย่างนั้นจะไปโน้นจะไปนี้ ไปหาเพื่อนหาฝูง จะไปการไปงานอันโน้น จะไปเมืองโน้นเมืองนี้ เมืองนอกเมืองนาอะไร คิดพรรณนาอยู่ในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น จิตใจของพวกเราท่านทั้งหลายกำลังพากันทำความสงบอยู่ มันก็ไม่สงบอีกแหละ

เหตุฉะนั้น ปัจจุบันนาธัมโม เราควรที่จะพิจารณาในปัจจุบันธรรม เดียวนี้ ทุกคนนั่งฟังธรรมอยู่ที่นี่ ก็เราต้องดูจิตของเราอยู่ในที่นี้ จิตของเราอยู่ที่ไหน จิตเราอยู่กับต้น กับตัวไหม เราอยู่กับลมหายใจเข้าออกไหม หรือเราตั้งไว้ที่ไหน บุคคลบางคนอาจจะได้ข้อธรรมกรรมฐานคนละสิ่งละอย่าง บางบุคคลอาจจะระลึกถึงมรณานุสติระลึกถึงความตาย เพราะจิตฟุ้งซ่าน เมื่อระลึกถึงความตายจิตมันก็จะสงบอยู่ได้ บางคนก็จะระลึกถึงจาคานุสติกรรมฐานว่าตนเองได้ทำบุญทำทานการกุศล จิตใจของตนก็แช่มชื่นเบิกบานก็สงบเป็นสมาธิได้ บางท่านบางคนก็จะระลึกถึงสีลานุสติกรรมฐาน ระลึกถึงศีลของตนว่าตนเองมีศีลมีธรรม จิตใจก็แช่มชื่นเบิกบานสงบเป็นสมาธิได้ บางคนก็ระลึกถึงลมหายใจเข้าออก อันนี้แล้วแต่จริตของแต่ละบุคคล เอาจิตใจมาจดจ่ออยู่กับข้อธรรมกรรมฐานนั้น เราควรที่จะพากันให้จิตของตนเองตั้งอยู่กับข้อธรรมกรรมฐานที่ตนเองตั้งเอาไว้ เมื่อจิตใจสงบแล้ว สงบดีแล้วเป็นสมาธิเกิดขึ้นมาได้ จิตมันนิ่งอยู่ในอารมณ์เดียวได้ ทำให้ตนเองมีความสุขเกิดขึ้นมาได้ ได้รับซึ่งความสุขความสงบอยู่ เราก็ได้มาพิจารณา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนขั้นสุดท้าย ท่านก็สอนในอริยสัจ ๔ คือทุกข์ ท่านอยากให้พิจารณาเรื่องทุกข์ ถ้าไม่พิจารณาเรื่องทุกข์ก่อน คนก็ไม่อยากหนีจากกองทุกข์ ท่านจึงว่า *ภารวาทะ ปญจกฺขนฺธา* ชั้นที่ ๕ เป็นภาระหนัก เป็นกองทุกข์ใหญ่ *ภารวาทโร จ ปุคฺคโล* บุคคลนำภาระไป อันข้อนี้ก็คือการนำภพนำชาติมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารนั่นเอง เหมือนบุคคลถือของหนัก ไม่วางออกจากมือ มีความยึดมั่นถือมั่นในชั้นที่ ๕ ว่าเป็นตนเป็นตัวอยู่ตลอดเวลา มันก็จะนำความทุกข์มาให้เรียกว่า *ภารวาทโร จ ปุคฺคโล*

ภารวาทนํ ทุกฺขํ โลก เมื่อบุคคลยึดชั้นที่ ๕ ว่าเป็นตนเป็นตัวของตนเองแน่นอน เพราะยังไม่เข้าใจ ไม่เห็นว่ามันเป็นทุกข์อะไร เราก็ยึดเอาว่าจะจะเป็นของเรา มันดูเจ็บปวดนิดๆ หน่อยๆ ก็เป็นทุกข์เป็นยาก มีเรื่องมีราวนิดๆ หน่อยๆ ก็ยึดเอาเป็นทุกข์เป็นยากอย่างนั้น บางบุคคลก็ไม่ยอมให้ว่าจะไม่ให้มันเผามันแสบ ยึดเอาอยู่อย่างนั้น ปรับปรุง

อยู่อย่างนั้น เมื่อมันเต๋ามันแกก็เสียอกเสียใจเกิดขึ้น ทำไมมันเป็นอย่างนี้ นี่..บางคนมัน ยึดอยู่อย่างนี้ มันยึดแล้วมันก็เลยมีความทุกข์เกิดขึ้น เรียกว่ามันเป็นทุกข์ในโลก

ภารานิกเชปนํ สุขํ ทำอย่างไรพวกเราจึงจะมารู้ขั้น ๕ นี้ รูปขั้นนี้มันเป็นทุกข์ เวทนาขั้นเป็นทุกข์ สัญญาขั้นเป็นทุกข์ สังขารการปรุงแต่งเป็นทุกข์ วิญญาณขั้น ความยึดมั่นถือมั่น รู้ไม่จริงนี้เป็นทุกข์ ทำไมเมื่อไหร่เราจึงจะรู้ว่ามันเป็นทุกข์ จึงจะ ปล่อยวางได้ พระพุทธองค์จึงทรงอยากให้พวกเรามากำหนดรู้ทุกข์นั้นเอง เมื่อหากเรา เห็นทุกข์เมื่อไหร่ คนทุกคนถ้ามันเห็นทุกข์จริงๆ ด้วยปัญญาแล้วมันต้องวาง มันยัง ไม่เห็นมันไม่วาง ไม่เห็นทุกข์ไม่เห็นโทษ มันไม่ยอมวางยอมปล่อย แต่มันก็ยึดมั่นถือมั่น เอาไว้มันจึงมีความทุกข์ พระพุทธองค์จึงอยากให้พวกเรานั้นปลดปล่อยลงไป ปลงภาระ หนักอันนี้ มันจึงจะมีความสุข

นิกขิปิตฺวา คุรุ ภารํ บุคคลนั้นเมื่อหากว่าปลงภาระแล้ว ก็อย่าไปฉวยเอาภาระ อื่นมาเป็นภาระอีก ควรวางได้แล้ว ควรรู้จักวางเหมือนกับคนถือของ ของนี้มันทำให้มี ความทุกข์มันหนัก วางไปแล้วจะไปถือเอาของสิ่งอื่นข้างหน้าอีกให้มันมีความทุกข์เกิดขึ้น อีก ก็คือไม่ปรารถนามาเกิดนั่นเอง ไม่อยากมาเกิดเป็นมนุษย์ มาเกิดแล้วมันจะมีแข่ง มีชา มีหู มีตา มีตมมีตัว มีสิ่งของต่างๆ อยู่ในร่างกาย เป็นโรคภัยไข้เจ็บแต่ละชิ้น แต่ละส่วน มันจะเป็นโรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้น อย่าไปเก็บมันเอามาอีก พระพุทธเจ้าท่านให้ พวกเราท่านทั้งหลายมากำหนดรู้ มาทำความเข้าใจให้รู้อย่างนั้น

สมฺมัตถํ อนุตฺตํ อพฺพยุหํ มันจึงจะถอนตัณหาพร้อมทั้งรากทั้งเหง้าทั้งเค้าทั้งมูลของ ตัณหานั้นออกไปจากจิตใจได้ นิจุฉาโต ปรินิพพุตติ เราจึงจะเป็นคนหายหิวหายอยาก หายเมาหายง่วง หายห่วงหายสิ้นอาลัย เป็นคนมีความสุขอ้อมอยู่ แล้วจึงจะมีความสุขได้ นี่พระพุทธองค์ให้พวกเราเป็นผู้มีสติปัญญาพิจารณา เมื่อจิตใจของตนเองสงบระงับ เป็นสมาธิอยู่ นำสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาพิจารณาคือขั้น ๕ นี้ พิจารณาจะรู้แล้วจะได้ ปล่อยวาง และจะได้มีความสุขเกิดขึ้นได้แก่บุคคลที่รู้ ถ้าหากเรายังไม่รู้เมื่อไหร่เรามี ความทุกข์อยู่ เราก็ต้องชวนช่วยเพื่อจะศึกษาให้รู้ เพราะพระพุทธเจ้าท่านให้รู้ในสิ่งนี้

คนจึงจะหลุดพ้นจากกองทุกข์ไปได้ นี่แหละเป็นสิ่งที่สำคัญ คือ สภา สภาธิ ปัญญา นั้นเอง เป็นหนทางที่เราจะดำเนิน เมื่อทุกข์ สมุทัย คำว่าสมุทัยเป็นแดนเกิดแห่งกองทุกข์ก็คือ ตัณหานั่นเอง เราจะถอนรากถอนเหง้าเค้ามูลของตัณหานี้มันอยู่ที่ไหน ก็เลิกล้ม ตัณหา มันอยู่ที่ไหน มันอยู่บ้านหรือมันอยู่เมืองอื่น หรือมันอยู่กับคนอื่นหรือมันอยู่ที่ใด เรา ค้นหากันแต่ทางอื่น เราไม่ดูที่ใจของเรา ไม่ดูตนเอง ไม่ดูตัวของเรา ไม่พัฒนาตนเองดู ตนเอง แล้วมันจะไปเห็นที่ไหน ไปดูแต่ที่อื่น เรามาดูอยู่ที่จิตใจของเราสิ ความดีและความชั่ว ความทุกข์และความสุข ความวุ่นวายอะไร มันก็อยู่ที่ใจทั้งนั้น เหตุฉะนั้น รวมลงมาที่ใจหมด ก็มาค้นคว้าอยู่ที่นี้สิ ความทุกข์มันก็อยู่ที่นี้ ความสุขก็อยู่ที่นี้ ท่าน จึงให้ค้นคว้าลงไปตรงนี้ การที่เรากำลังดูค้นคว้าอยู่นั้นแหละเป็นมัชฌิมาปฏิปทา กำลัง ปฏิบัติอยู่ กำลังใช้ความพากเพียรพยายามอยู่ นี่..เรียกว่าเราดูอยู่ เราพิจารณาดูจิตอยู่ เพื่อจะให้จิตนี้ยอมรับว่าขั้น ๕ นี่เป็นภาระหนัก ขั้น ๕ นี่เป็นทุกข์ เป็นกองทุกข์ใหญ่ ถ้าหากเรานำไปไม่มีที่สิ้นสุด เราก็จะมีความทุกข์ไปตลอดทุกภพทุกชาติไม่มีที่สิ้นสุด ลงได้เลยทีเดียว เหมือนพวกเรานั่งทั้งหลาย ทั้งหญิงและทั้งชายนั้นแหละพากัน เวียนว้ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารไม่รู้จักจบจักสิ้นอยู่อย่างนี้ ก็เพราะพวกเรานั่งทั้งหลาย ไม่มีสติปัญญา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงเทศนาแนะนำสั่งสอนว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ถ้าหากบุคคลรู้ทุกข์ คนก็ค้นคว้าหาเหตุแห่งกองทุกข์ เมื่อรู้จักเหตุก็เลยดับเหตุ เมื่อดับเหตุก็เป็นนิโรธ คือความดับทุกข์ ก็หมดไปได้ ก็เลยมีความสุข เมื่อบุคคลใด รู้แล้วก็จะได้ประพฤติปฏิบัติตนเองให้พอเหมาะพอสมพอดีกับการประพฤติปฏิบัติของตนเองว่าร่างกายขั้น ๕ นี้มันอยู่อย่างไร มันปฏิบัติกันไปอย่างไร มันเคลื่อนไหวไปอย่างไร เมื่อมารู้แล้ว โอ..เมื่อมันเฒ่ามันแก่มันก็ไม่ต้องโสกเศร้าอะไร เวลามันเจ็บ มันป่วยก็กินหยูกกินยาไป มันยังไม่หายก็กินไปอย่างสบายๆ เรื่อยๆ คนที่รู้มันจะเป็น อย่างนั้น คนที่รู้จัก มันหิวมันกระหายมีความเดือดร้อนอะไรเกิดขึ้นวุ่นวาย โลกเขา วุ่นวายอย่างไร ระบายฟ้าฟั่นกันอยู่ที่ไหน ผิดเถียงกันอยู่ที่ใดก็ดี แล้วมันก็ไม่วุ่นวายกับ

คนอื่น เรียกว่าคนตั้งตนไว้ชอบประกอบคุณงามความดีให้เกิดให้มีขึ้นแก่ตนเองได้ เราก็
จะมีความสุข ดังภาษิตที่ได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้น *อตตสมมาปณิธิ จ เอตมมงคลมุตตมํ*
ถ้าบุคคลใดตั้งตนไว้ชอบประกอบตนเองให้มีคุณงามความดีเกิดขึ้นมาได้ บุคคลนั้นจะได้
รับซึ่งความสุข เป็นมงคลอันประเสริฐ เป็นมงคลอันเลิศ ที่ได้เกิดได้อัตภาพร่างกายมา
ทั้งหญิงทั้งชายนั้น บุคคลทั้งหลายก็จะได้พากันมีความสุขความสบาย

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมมาแต่ต้นจนอวสานนี้ อาตมภาพก็ขออำนวยการพร
ให้คณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลาย จงพากันตั้งจิตตั้งใจตั้งตนเองให้เป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใส
ในพระศาสนา พากันตั้งตนไว้ชอบประกอบเอาแต่คุณงามความดีดังได้แสดงมา ก็ขอให้
ทุกคนนั้นกำหนดจดจำนำข้อธรรมไปประพฤติปฏิบัติตามกำลังความสามารถของตนเอง
ก็จะได้รับซึ่งความสุขความเจริญดังได้แสดงมา ก็ขอยุติการเทศนาไว้เพียงแค่นี้ เอิวัง
ก็มีด้วยประการฉะนี้

การสงเคราะห์ญาติ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ภาตกานญจ สงคโห ติติ

ณ บัดนี้ พวกเราท่านทั้งหลาย ทั้งภิกษุสามเณร และอุบาสกอุบาสิกา ได้พากันมาตั้งใจตั้งใจทำคุณงามความดี การกระทำซึ่งคุณงามความดีนั้น เป็นสิ่งที่ทุกคนมีความพึงปรารถนามุ่งหน้าแสวงหาซึ่งความสุขให้เกิดขึ้นแก่ตนและบุคคลอื่นด้วย เหตุฉะนั้น หากเรามีเจตนาเช่นนี้ เราควรที่จะพากันไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนในการกระทำของตน

การที่พวกเราท่านทั้งหลายจะสงเคราะห์แก่ญาติทั้งหลายของตนนั้น การสงเคราะห์แก่บุคคลที่มีชีวิตอยู่หนึ่ง การสงเคราะห์บุคคลที่ล่วงลับตายไปแล้วเป็นเปตญาติทั้งหลายของเรานั้นหนึ่ง การสงเคราะห์ด้านเป็นปัจจัยเพื่อเกื้อหนุนเจือจุนซึ่งกันและกันให้เกิดมีกำลังขึ้นอย่างหนึ่ง พวกเราท่านทั้งหลายควรมาพิจารณาเรื่องการสงเคราะห์บุคคลเรายังมีชีวิตอยู่ อันคนเราที่อยู่ด้วยกันในโลกนี้คอยพึ่งอาศัยซึ่งกันและกัน จึงถือว่าเป็นญาติของพวกเรากันทั้งนั้น

คนเราที่จะเกิดขึ้นมาอยู่ในโลกนี้ชาติใดภาษาใดก็ดี อยู่แห่งหนตำบลใด ประเทศใดเมืองใดนั้นก็ดี ถ้าหากเราพากันถือว่าเป็นญาติของเรากันทั้งนั้น เราก็ควรที่จะได้สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การสงเคราะห์ด้านปัจจัยด้านวัตถุทั้งหลายตามกำลังความ

สามารถของตนที่จะสงเคราะห์ได้ เช่นบุคคลบางคนก็สงเคราะห์ด้านปัจจัยเงินทอง บุคคลบางคนก็สงเคราะห์ด้านปัจจัยเครื่องใช้เครื่องสอยเครื่องอุปโภคบริโภค บางคนก็สงเคราะห์ด้านอาหารการกิน สงเคราะห์ด้านที่พักพาอาศัย การสงเคราะห์ทางยารักษาโรครักษาไข้เจ็บบำบัดทุกข์เวทนา การสงเคราะห์เครื่องใช้เครื่องสอยอำนวยความสะดวกให้ซึ่งกันและกัน อันนี้เองเรียกว่าทางด้านวัตถุก็นับการมีหลายสิ่งหลายอย่าง

การสงเคราะห์ทางด้านวัตถุทั้งหลาย เครื่องใช้เครื่องสอยนั้นมีมาก เมื่อหากบุคคลขาดตกบกพร่องมีความทุกข์ยากลำบากเกิดขึ้น เหมือนพวกเราเป็นชาวพุทธบริษัททั้งหลาย มีเมตตาซึ่งกันและกันเวลาตกทุกข์ได้ยากลำบาก เช่น น้ำท่วมก็ตีแพพาเอาสิ่งของไป หรือลมพัดบ้านพังทลาย หรือไฟไหม้บ้านไหม้เมืองก็ดี สิ่งทั้งหลายเหล่านี้มีแต่การที่จะสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ถ้าหากว่าเราถือว่าเป็นญาติซึ่งกันและกันแล้ว ก็ควรจะแบ่งเจือจานซึ่งกันและกัน ทำให้ญาติทั้งหลายมีความสุขพ้นจากทุกข์ไปทางด้านปัจจัย ทางด้านวัตถุ นี่ก็เรียกว่าเราบริจาคสงเคราะห์ เพื่อให้บุคคลนั้นได้รับซึ่งความสุขขึ้นมาบ้างตามอัตภาพร่างกายของเขาหรือการสงเคราะห์ของเราที่จะสงเคราะห์ให้

เหมือนบุคคลเป็นโรครักษาไข้เจ็บก็เหมือนกัน ให้หยูกให้ยากดี ให้การรักษาดูแลซึ่งกันและกัน สงเคราะห์ อย่างนี้ก็เรียกว่าการให้ทางด้านปัจจัย เรื่องเงินเรื่องทองเรื่องเครื่องใช้ต่างๆ ก็ตามกำลังที่จะให้ เหมือนพวกเราเจือจานกันนี้ก็ทำให้มีความสุขเกิดขึ้นมาได้ เรียกว่าการสงเคราะห์ทางด้านวัตถุทั้งหลาย อันที่ขาดตกบกพร่องมีความทุกข์แก่บุคคลที่เกิดขึ้นมาอยู่ในโลกนี้ร่วมโลกอันเดียวกัน เพื่ออยากให้เขาเหล่านั้นมีความสุขเสมอกันขึ้นมา เรียกว่าจิตของบุคคลมีเมตตา เจตนาสงเคราะห์อยู่ในจิตใจของบุคคลนั้นก็ทำให้มีความสุขเกิดขึ้นได้

บัดนี้ การสงเคราะห์อีกอย่างหนึ่ง การสงเคราะห์ทางด้านวาจา การพูดจาปราศรัยให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ข้อนี้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก การจะให้กำลังใจด้วยการสงเคราะห์ การแนะนำสั่งสอนชี้แจงแสดงสิ่งโน้นสิ่งนี้ ให้มีเหตุผล ก่ออยากให้บุคคลทั้งหลายเข้า

จิตเข้าใจในการแก้ปัญหาชีวิตของตนเองนั้น ให้หลุดออกจากความทุกข์ยากลำบากทั้งหลายเหล่านั้น ก็เป็นเรื่องสงเคราะห์ เหมือนเป็นครูเป็นอาจารย์สอนที่โรงเรียนก็เหมือนกัน อันนี้ก็สงเคราะห์ด้านวาจาให้วิชาความรู้ ให้เขามีวิชาความรู้เป็นที่พึ่งของเขา นักเรียนนักศึกษาทั้งหลายเหล่านั้น ก็เรียกว่าสงเคราะห์ทางด้านวิชาความรู้

การสงเคราะห์แนะนำสั่งสอนให้ทำคุณงามความดี ทำบุญทำทานการกุศลรักษาศีลก็ดี หรือให้เจริญเมตตาภาวนา การสงเคราะห์ด้านวาจาชักจูงแนะนำสั่งสอนชักชวนให้ทำคุณงามความดี ให้ประพฤติดี ให้คิดดีพูดดีเกิดขึ้น ก็เป็นสิ่งที่สงเคราะห์ทั้งนั้น ให้กับบุคคลทั้งหลายได้รู้จักหนทางดำเนินชีวิตของตนให้ถูกต้อง เพื่อจะหลุดพ้นออกจากความทุกข์ความลำบากความกังวลเลวร้ายที่ทำให้มีความทุกข์อยู่ ก็เรียกว่าการสงเคราะห์ทางด้านวาจา เหตุฉะนั้น ก็ออกมาจากเจตนาของจิตกันทั้งนั้นเอง นี่เรียกว่าบุคคลทั้งหลายอยู่ในโลกนี้อาศัยซึ่งกันและกัน เหมือนกับบ้านต้องอาศัยวัด วัดก็อาศัยบ้าน พึ่งพาซึ่งกันและกัน คนทั้งหลายอยู่ในโลกนี้ อยู่ที่ใดเมืองใดประเทศไหน ก็อาศัยซึ่งกันและกัน ไปมาหาสู่กัน แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ดูแลกันให้มีความสุขซึ่งกันและกัน สงเคราะห์กันอยู่ในโลกนี้ ก็เรียกว่าเป็นญาติทั้งนั้น นี่เรียกว่าการสงเคราะห์ก็ให้มีความสุขเกิดขึ้น ให้จิตใจของบุคคลเบาบางจากกิเลส เรียกว่าเสียสละ ละสิ่งของเจือจานซึ่งกันและกัน ก็เรียกว่าให้ความสุข เรียกว่าละกิเลส ความตระหนี่เหนียวแน่นออกไปได้ ก็มีชัยชนะ ละกิเลสออกไปเหมือนกัน

พวกเราพิจารณาดูแล้วก็จะเข้าใจการสงเคราะห์คนที่ยังมีชีวิตอยู่เพื่อให้เขานั้นได้มีความสุขบ้าง บางประเทศบางสถานที่อยู่ ทุกข์ยากลำบาก ทุกข์จนจริงๆ เรื่องอาหารการกิน เครื่องใช้เครื่องสอยต่างๆ เหมือนคนอยู่ในเมืองเราอยู่ในป่าในเขาก็เหมือนกัน เขาก็ทุกข์ยากลำบาก บางบุคคลก็ร่ำรวยมั่งมีศรีสุขไม่มีที่จะเก็บจะเอาไว้เครื่องใช้เครื่องสอยต่างๆ มีความสะดวกมาก ก็ควรที่จะเจือจานสงเคราะห์กันไปตามกำลังที่ตนเองจะทำได้

พวกเราท่านทั้งหลายคิดดูแล้วคนเกิดขึ้นมาในโลกย่อมเป็นญาติของเรากันทั้งนั่นเอง แต่เขาเหล่านั้นก็ยังทำความดีไม่ได้ ตนเองได้ทำความดีก็ย่อมมั่งมีกว่าเขา และมีวิชาความรู้ฉลาดกว่าเขาก็ควรที่จะสงเคราะห์เขาด้วยการแนะนำให้กำลังใจให้เขายืนยันแข็งสร้างชีวิตของเขาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นไปได้ เมืองเราเป็นเมืองชาวพุทธก็เป็นเมืองที่สงเคราะห์กันอยู่แล้ว นี่ก็อย่างหนึ่ง

บัดนี้ เราจะสงเคราะห์ญาติของเราผู้ที่ล่วงลับดับตายไปหรือว่าเป็นเปตาญาติทั้งหลายก็เป็นการสงเคราะห์ญาติเหมือนกัน อันคนเรานี้ที่เกิดขึ้นมาแล้ว ย่อมทำดีบ้าง ทำชั่วบ้างสับสนปนเปกันไปอยู่ บางบุคคลนั้นอาจจะทำแต่ความชั่วทำกรรมอันเป็นบาปมามาก ส่วนทำความดีนั้นทำน้อย บางบุคคลนั้นอาจจะทำแต่บาป ความดีนั้นเกือบจะไม่มี เหมือนเราเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นคนที่จิตใจบาป วาจาก็หยาบคาย ร่างกายก็หาแต่ประทุษร้ายทำลายชีวิตของบุคคลอื่นและสัตว์อื่น คนเช่นนี้เองก็ทำแต่ความชั่วเมื่อเขาถึงกาลล่วงลับดับตายไปแล้ว เขาก็ไปตกทุกข์ได้ยากอยู่ เขาก็เกิดมาเป็นคนเหมือนกันกับพวกเรา บางบุคคลก็ทำบาปบ้างบุญบ้าง ขนาดกลาง บางบุคคลก็ทำบุญมากทำบาปน้อย บางบุคคลก็อาจไม่อยากจะทำเลยทำบาป ทำแต่ความดี มันก็มีอยู่อย่างนี้ประจำโลก เหตุฉะนั้น บุคคลที่ทำความชั่วนั้นเองเป็นสิ่งที่สำคัญ ทำบาปเรียกว่าบุคคลมีด บุคคลบอดด้วยปัญญา หาหนทางที่จะดำเนินชีวิตของตนเองไม่ถูกต้อง เมื่อทำความชั่วแล้ว ตายไปก็ไปตกทุกข์ได้ยากอยู่นั่นเอง

พวกเราทั้งหลายได้ทำคุณงามความดี ได้สร้างบุญสร้างกุศลที่ดี รักษาศีล เจริญภาวนา ควรที่จะมีเมตตาอุทิศส่วนกุศลคุณงามความดีที่ตนได้กระทำนั้น แผลส่วนบุญส่วนกุศลส่งไปให้เขา ให้เขาได้รับโดยอนุโมทนาคุณงามความดีจากพวกเรา เขาจะได้รับความสุขเกิดขึ้น พ้นจากความทุกข์ไปเป็นบางครั้งบางคราว จนเขาอาจจะพ้นจากทุกข์มาได้ มาเกิดอีกได้

บัดนี้ พวกเราทั้งหลายก็ถือว่าเป็นญาติก็ควรที่จะแผ่เมตตาให้ ไปอยู่แห่งหนตำบลใด ไปประเทศใดเมืองใดก็ตามในโลกนี้ เราก็ควรที่จะแผ่ให้เขาอยู่ตลอดเพื่อให้ความสุขแก่เขา เป็นเรื่องสงเคราะห์ การอุทิศคุณงามความดี เราไม่เห็นตัวเขา แต่มีจิตวิญญาณของเขาจะมาคอยอนุโมทนารับส่วนบุญส่วนกุศลกับพวกเราเท่านั้น อันคนที่ล่วงลับดับไป จะเป็นปู่ย่าตายาย ญาติ มิตรสหาย บิดามารดา คณาญาติของเราทั้งนั้น เราก็ควรที่จะตั้งจิตเจตนาอุทิศให้เมื่อเวลาเราทำคุณงามความดี บางบุคคลก็เปล่งออกมาทางวาจาเป็นคำแผ่เมตตา บางบุคคลก็นึกอยู่ในจิตในใจเมื่อได้ทำคุณงามความดีแล้ว เช่น ภิกษุสามเณรไหว้พระ ทำวัตร สวดมนต์ รักษาศีล นั่งเจริญเมตตาภาวนา มีแต่คุณงามความดีทั้งนั้น ตนเองก็มีคุณงามความดีน่าที่จะแจกแบ่งให้เขาได้ นึกถึงสัตว์ทั้งหลายที่ตกทุกข์ได้ยากอยู่ที่ไหน วิญญาณล่องลอยอยู่แห่งหนตำบลใด ให้มาอนุโมทนารับส่วนบุญจากเราที่ได้ทำความดีนั้น ก็เรียกว่าเราให้ความสุขแก่เขา ตนเองก็จะมีความสุขเพราะตนเองให้ความสุขแก่บุคคลอื่น สัตว์อื่นทั้งหลาย

เหตุฉะนั้น บุคคลที่ตกทุกข์ได้ยากนั้นตายไป จิตวิญญาณเขาก็ดี เขาก็ต้องไป ที่โน่นที่นี้ ล่องลอย คอยอนุโมทนารับส่วนบุญจากบุคคลที่ทำคุณงามความดีนั้นเอง เหมือนกับบุคคลที่มากเกิดเป็นมนุษย์อยู่ในปัจจุบันนี้ เป็นคนขอทานอยู่ในบ้านน้อยเมืองใหญ่ ขอไปเรื่อยๆ ใครจะให้ก็ให้ ไม่ให้ก็ไม่ให้แล้วแต่ ก็ขอไปเรื่อยๆ อยู่อย่างนั้นแหละ หากเขาให้ก็ได้กิน อาหาร ป้างัยเงินทองก็ไปซื้ออาหารการกินก็พ้นทุกข์ไป เป็นครั้งเป็นคราวไปอย่างนั้น ฉันทิดก็ดี จิตวิญญาณทั้งหลายที่ทำแต่ความชั่วตายแล้วไปตกนรก มาเกิดเป็นดวงวิญญาณที่มากอยอนุโมทนา เป็นเปรตทุกข์ยากลำบากอยู่ ก็เหมือนกับมนุษย์ที่ทุกข์ยากลำบากทุกข์จนเป็นขอทาน เราก็ควรที่จะสงเคราะห์ เวลาเราทำคุณงามความดีครั้งใด เราก็ควรที่จะตั้งจิตตั้งใจอุทิศคุณงามความดีให้เขาบ่อยๆ หรือเราไหว้พระสวดมนต์ นั่งเจริญเมตตาภาวนาอยู่บ้านอยู่ช่องของตนเองก็ดี หรืออยู่ในวัดวาอาราม กุฏิ วิหารที่ไหน ร่มไม้ที่ไหน เจริญเมตตาภาวนาไปแล้ว ได้ทำความดีแล้วก็ควรตั้งจิตแผ่เมตตาแบ่งความสุขให้แก่สัตว์โลก สงเคราะห์สัตว์โลกทั้งหลายที่ตกทุกข์ได้

ยากบ้าง เขาก็จะได้รับส่วนบุญส่วนกุศลคุณงามความดีที่ตนได้แผ่ให้ นี่ก็เรียกว่าการสงเคราะห์ สงเคราะห์ญาติเหมือนกัน

หากพวกเราท่านทั้งหลายมีการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ให้มนุษย์ก็ดี ที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือผู้ที่ล่วงลับดับตายไปแล้วก็ดี พวกเราควรเจริญ ลองดู เจริญเรื่องอย่างนี้จะทำให้จิตใจของเรามีความสุข เอิบอímว่าสัตว์โลกทั้งหลายอยู่ในโลกนี้ จุดมุ่งหมายของเขาคืออะไร คืออยากพ้นจากกองทุกข์ อยากอยู่มีความสุขทุกตัวคนทุกตัวสัตว์ในโลกนี้ เมื่อเรานึกเท่านั้นเองเราก็จะเข้าใจว่าเราให้ความสุข เราก็จะได้รับความสุขเช่นกัน นี่เรียกว่าการสงเคราะห์ สงเคราะห์ญาติทั้งหลาย ถ้าหากเราสงเคราะห์กันได้ อยู่ที่ไหน คนอยู่ในโลกนี้ ประเทศใดเมืองใดก็ดี ชาติใดภาษาใด อยู่ที่ไหนมีจิตใจเหมือนๆ กัน คงอยู่ด้วยกันทั้งโลกนี้ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่รบราฆ่าฟันกัน เพราะมีเจตนาเหมือนๆ กัน ให้ความสุขต่อกันเช่นนี้ ก็อยู่กันฉันทันอง เหมือนคณาญาติกันหมดในโลกนี้

องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าอยากให้คนเกิดอยู่ในโลกนี้ทั้งโลกมีจิตเจตนาสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เรียกว่าสงเคราะห์ญาติ เพื่อให้ความสุขซึ่งกันและกัน โลกทั้งโลกนี้ก็จะมิ่งคล เป็นสิริมงคล เป็นคุณงามความดี ให้มีความสุขอยู่ด้วยกันได้ พวกเราท่านทั้งหลาย การสงเคราะห์ด้านวัตถุ ด้านวาจา และการส่งด้านจิตใจแผ่ไปให้เช่นนี้ ก็ยังให้มีความสุขสงบเกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลที่ให้

บัดนี้การสงเคราะห์แก่ญาติเป็นเรื่องสงเคราะห์ทางด้านการให้ความคิดในจิตใจทั้งหลาย หาอุปายหาความคิดต่างๆ ที่จะแก้ไขวิธีไหน เมื่อญาติของตนเองนั้นมีจุดขัดข้องอะไรภายในจิตใจของเขา เช่นบุคคลมีความโลภมาก เหลือล้นจนปล้นจี้ฆ่าฟันรันแทงกัน รบราฆ่าฟันแย่งแผ่นดินกันอยู่ในปัจจุบันนี้ อันนี้เป็นอะไรมันติดต่อกัน เป็นปัจจัยสนับสนุน คือเป็นเรื่องของกิเลส เรื่องของความอยากของบุคคล มันดันมันรนมันไม่มีวันพอเกิดขึ้น อันนี้ก็เป็นเรื่องสงเคราะห์ต่อกันที่จะไม่ให้เกิดให้มีขึ้นอีก

สงเคราะห์อีกอย่างหนึ่ง การมาสงเคราะห์เป็นปัจจัยต่อกัน เหมือนบุคคลที่มีความชอบกันอยู่แต่ไปอยู่ให้ไม่ชอบกัน ผิดกันขึ้น โกรธกันขึ้น มีคนมาฆ่าเหย้าให้มีโทษถึงทุบตีกัน มาฆ่าเหย้าเข้าไปอีก กระทบกระเทือนอีกก็ถึงพยาบาลของล้าจงผลาญฆ่าฟันรันแทงกันเกิดขึ้น อันนี้สงเคราะห์ไปในฝ่ายที่ไม่ดี ทำให้ส่งเสริมคนรบราฆ่าฟันกัน คนเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ทำให้มีความวุ่นวายเกิดขึ้นในโลกนี้ นี่ก็เป็นเรื่องสงเคราะห์

สงเคราะห์อีกอย่างหนึ่ง สงเคราะห์ส่งเสริมไปในทางที่ความชั่ว ทางฝ่ายที่ไม่ดี ก็ทำให้มีความทุกข์ความเดือดร้อนมีอันตรายเกิดขึ้นในโลกนี้ เราควรที่จะมองเห็นภัยในการสงเคราะห์ไปในทางที่ไม่ดีก็มีอันตรายมีความทุกข์

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านอยากให้บุคคลทั้งหลายนั้นมีการสงเคราะห์กันทางด้านการคิด ต้องคิดไปในทางที่ดี คิดไปในทางที่มีเมตตาหาอุบายต่างๆ ใช้ความคิด บุคคลที่มีสติปัญญาหาอุบายหาวิธีแก้ไขในสิ่งที่เขาคิดมีความเห็นผิด อยากโลกเอาของคนอื่นมาเป็นของตนเองหมดทั้งโลก ก็ควรที่จะให้เขายับยั้งจิตใจของเขา เราสงเคราะห์ด้วยการชักชวนแนะนำด้วยความคิดของตน แล้วก็พูดออกมาทางปากว่าทำอย่างนั้นไม่ดี เป็นสิ่งที่เบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ทางด้านร่างกายก็ดีและทางด้านปัจจัยทั้งหลาย เราจะเอาแต่คนเดียว หาแต่ความสุขใส่ตัวคนเดียว คนอื่นไม่เห็นนอกเขาออกเราอะไร การที่เราสงเคราะห์ด้วยความคิดให้เขาสำนึกตัวเกิดขึ้น เขาจะได้ผ่อนคลายออกจากความโลภมากเกินประมาณ ดิ้นรนจนเกินประมาณที่ทำให้เขามีความทุกข์ เมื่อเขาผ่อนคลายออกไปแล้ว ความทุกข์นั้นก็เบาบางจากจิตใจของบุคคลเหล่านั้น ในญาติของเราทั้งหลายทั้งนั้น

บัดนี้ ความโกรธ ถ้าเขามีความโกรธมาก มีโทษมาก รุนแรง หรือพยาบาลของล้าจงผลาญคิดอิฉาพยาบาลอาฆาตจองเวรเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอยู่ เราก็ควรที่จะศึกษาให้รู้แล้วหาอุบายต่างๆ ช่วยแนะนำสั่งสอน หาความคิดความอ่านให้เกิดขึ้น เขาคิดอย่างไร ให้เขาเปลี่ยนความคิดใหม่ในสิ่งที่เขาคิดไม่ดีไม่งาม คิดโกรธก็

เป็นสิ่งที่ไม่ดี คิดโทษะทุบตีคนนั้นคนนี้นั้นก็เป็นสิ่งที่ไม่ดี คิดพยาบาทอาฆาตจะทำลายล้างผลาญให้คนย่อยยับดับตายไปมันก็เป็นสิ่งที่ไม่ดี

เราก็ใช้ความคิดความอ่านแนะนำสั่งสอนเขา ให้เขาเข้าใจจิตใจในสิ่งเหล่านั้นมันไม่ดี เราควรที่จะคิดให้ควรละควรปล่อยควรวางมันเสีย ความโกรธ โทสะ พยาบาททั้งหลายเหล่านั้น เพราะเขาเหล่านั้นก็ไม่อยากให้มีใครอิจฉาพยาบาทอย่างนั้น ให้คนโกรธคนเกลียดอะไร ไม่อยากให้มีใครมาทุบมาตี ไม่อยากให้มีใครฆ่า ต้องมาดูตนเองซิ ตนเองก็เหมือนกัน แนะนำสั่งสอนเขาให้เขาน้อมนึกระลึกมาดูที่จิตใจเขาคิดนั้น ถ้าเขาคิดอย่างนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี เมื่อเป็นสิ่งที่ไม่ดีแล้วมันจะมีความทุกข์ เราควรกลับมาคิดมีเมตตาอารีกัน ไม่ต้องโกรธต้องเกลียดกัน ไม่ต้องทุบต้องตีกัน ไม่ต้องฆ่าฟันรันแทงกัน เราจะอยู่ด้วยกันแบบมีความสุข

เราสงเคราะห์ด้วยการหาอุบายด้วยสติปัญญาความคิดต่างๆ นึกเข้าไปให้เขาคิดให้เขาผ่าน เรียกว่าสงเคราะห์ด้วยสติปัญญา สงเคราะห์ด้วยความคิดหาอุบายต่างๆ เพื่อจะปลดเปลื้องทุกข์ของบุคคลทั้งหลายที่มีความทุกข์อยู่ในโลกนี้ ถ้าหากเราหาพบแล้วก็คือให้เขาละจากมิจฉาภิภูมิจิต ความเห็นผิดที่เขาคิดขึ้นมา คนเรานี้มันต้องทุกข์ มันมีความเห็นผิด มันมีผิดก่อนแล้วจึงถูกทีหลัง เดินทางไปแล้วมันทุกข์ เมื่อเราแก้ไขแล้วเราปลดเปลื้องได้ หันมาเดินทางใหม่ทำให้ตนเองมีความสุขเกิดขึ้นเพราะเดินทางที่ถูกต้อง ดำเนินชีวิตของตนเองให้เจริญก้าวหน้าขึ้นไปได้

อันนี้เรียกว่าบุคคลทั้งหลาย ใครก็ตาม คณะศรัทธาญาติโยม อุบาสกอุบาสิกา ภิกษุสามเณรก็เหมือนกัน ถ้าหากเราพากันสงเคราะห์ญาติของเราดังได้กล่าวมานี้ ทั้งสงเคราะห์ญาติทางด้านปัจจัยก็ดี ที่ให้คนที่มิชีวิตอยู่ และสงเคราะห์ญาติของเราผู้ที่ล่วงลับดับตายไปนั้นก็ดี ที่จะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้คุณงามความดีที่ตนได้กระทำแล้วเจือจานให้นั้นก็ดี สงเคราะห์ญาติของพวกเราทั้งหลายด้วยอุบายต่างๆ ด้วยสติปัญญา ด้วยความคิดอ่านขึ้นมา การหาวิธีสงเคราะห์ปลดเปลื้องทุกข์ออกจากดวงจิต

ดวงใจของบุคคลทั้งหลายนั้น ก็เป็นสิ่งที่พวกเราควรจะพากันกระทำอันจะนำความ
ผาสุกให้เกิดให้มีขึ้นแก่ตนและบุคคลอื่นทั่วโลกได้

พวกเราทั้งหลาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเทศนาเอาไว้
ว่า *ภวตถกานญจ สงคโท* การสงเคราะห์ญาติของเราทั้งหลายในโลกนี้เพื่อจะได้อยู่มีความ
ผาสุกสม่ำเสมอตามอัตราที่ควรกระทำได้ ไม่เหลือวิสัยที่บุคคลในโลกที่จะอยู่ด้วยกัน
และมีความปรารถนามีความต้องการความสุขต่อกันและกันนั้น ก็ต้องอาศัยซึ่งการ
สงเคราะห์ซึ่งกันและกันนั่นเอง จึงอยู่ด้วยกันมาได้มีความสุข โลกจึงไม่แตกสลาย
บ้านใดเมืองใดก็ดี ประเทศใดก็ดี อยู่ด้วยกันในโลกนี้ หากรู้จักการสงเคราะห์ซึ่งกันและ
กันแล้ว ไม่เห็นแก่ตนเอง ไม่เห็นแก่ส่วนตัวแล้ว อยู่ในโลกนี้มันก็มีความสุข มีความสงบ
มีความสุขขึ้นมาแล้วความสงบก็ติดตามมา จิตก็ย่อมสงบนิ่งอยู่ด้วยกัน อยู่ไหนก็สงบ
เพราะมันไม่มีความวุ่นวาย ไม่มีความเดือดร้อนเกิดขึ้น เมื่อไม่มีความเดือดร้อนเกิดขึ้นก็
เป็นมงคลอันประเสริฐ มงคลอันเลิศเกิดขึ้น

พระพุทธองค์ทรงเทศนาไว้ในมงคลสูตรอย่างนี้ อยากให้พวกเราท่านทั้งหลาย
เป็นภิกษุสามเณรก็ดี และอุบาสกอุบาสิกา ให้เอาธรรมนี้มาพิจารณาดู การเจริญเมตตา
ภาวนาก็ดี ถ้าหากเราทำเช่นนี้จิตของเราก็จะมีความสุขมีความสงบเกิดขึ้นได้ เพราะ
อะไร เพราะมันเห็นนอกเขากว้างกันทั้งโลก อยู่ที่ไหน ไปมาที่ไหนหากัน มันก็ให้ความสุข
กันอยู่ตลอด ด้วยการมองเห็นมองตากี่ก็มีความสุข พุดจาปราศรัยก็มีแต่สงเคราะห์ คิด
ในจิตในใจก็มีแต่สงเคราะห์กันทั้งนั้น ให้ความสุขต่อกัน ผลออกมาจึงมีความสุขกันอยู่
ในโลก โลกสงบสุข สันติสุข

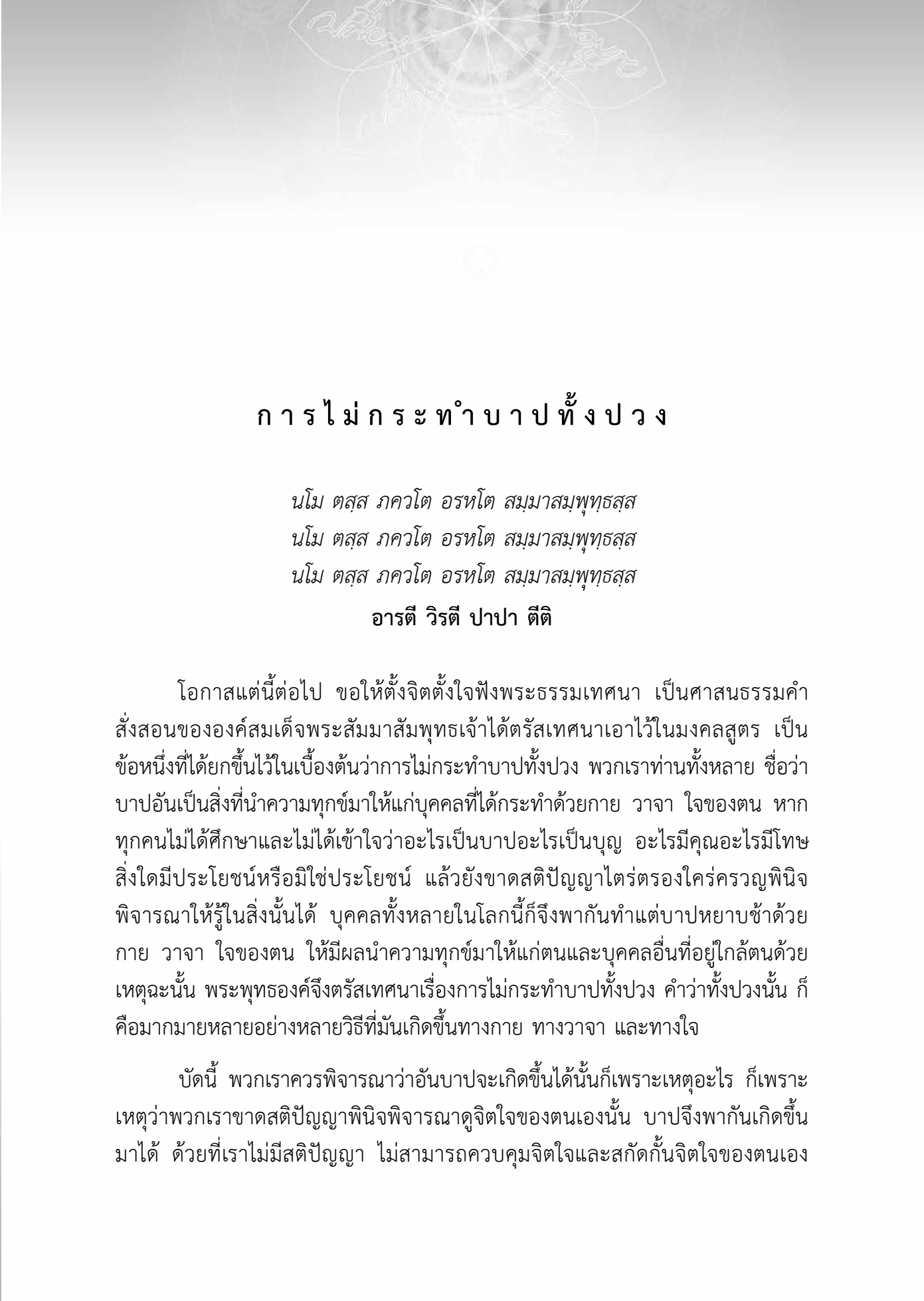
ถ้าหากโลกเขามีสติปัญญาในการประพฤติปฏิบัติฝึกหัดตน แม้หน่วยงานใด
กระทรวงใดรัฐบาลที่ไหนประเทศใดก็ดี ถ้าคิดขึ้นมาว่าอย่างนี้ก็จะอยู่กันมีความสุข
สงบสุขในโลก ต้องการสันติสุขอย่างนี้ แล้วต่อไปจิตใจมันก็สงบ จะนอนก็สบาย ยืนเดิน
นั่งนอนอยู่ที่ไหนก็มีแต่ความสงบหมด มีความเห็นอย่างเดียวกัน เหมือนภิกษุสามเณร

เราอยู่ด้วยกันต้องการรับความสงบ ต้องการเจริญเมตตาภาวนา ต้องการจิตใจมีความผาสุกสงบ

คณะศรัทธาญาติโยม อุบาสกอุบาสิกาเหมือนกัน ก็เลยได้เห็นแต่ความสงบเลยอยู่ที่ไหน คนไปที่ไหนมาที่ไหนก็เห็นสงบ โอ้ย..สงบดีมีความสุขดี หมูเฒ่ากลุ่มใดอยู่ที่ไหนไม่วุ่นวาย ประเทศใดเมืองใดไม่วุ่นวาย ไม่เกิดเรื่องเกิดราวอะไรอยู่ที่ไหน บ้านใดเมืองใดครอบครัวใดอยู่ที่ไหนไม่วุ่นวาย มีแต่สงบ มันก็สุขสิ ความสุขความสงบเกิดขึ้นได้ อยู่ที่ไหนมันก็สงบหมดในโลกนี้ บุคคลรู้จักหาความสงบ นี่การฝึกฝนอบรมจิตใจของพวกเราเป็นสิ่งที่สังเคราะห์มาจากภายนอกแล้ววนเข้าไปหาภายใน ไปหาด้านจิตใจก็เลยสงบ เพราะอยู่ในความสามัคคีและอยู่ในความสันติสุขด้วยกันทั้งโลกนี้

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมในมงคลสูตรมาแต่ต้นจนจบตอนนี้ ก็ขออำนวยการให้ภิกษุสามเณร และอุบาสกอุบาสิกา พวกกันหิวยกภาชิตนี้ไปพิจารณาพิจารณาว่า *ภาตกานญจ สงคโห* การสังเคราะห์ญาติของพวกเราท่านทั้งหลาย เป็นมงคลอันประเสริฐ เหตุฉะนั้น ก็ขอให้ทุกท่านจงตั้งใจตั้งใจทำความสงบได้จนถึงเวลาพอสมควร

การไม่กระทำความชั่วทั้งปวง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

อารตี วิรตี ปาปา ติติ

โอกาสแต่นี้ต่อไป ขอให้ตั้งใจตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา เป็นศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเทศนาเอาไว้ในมงคลสูตร เป็นข้อหนึ่งที่ได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้นว่าการไม่กระทำความชั่วทั้งปวง พวกเราท่านทั้งหลาย ชื่อว่าบาปอันเป็นสิ่งที่นำความทุกข์มาให้แก่บุคคลที่ได้กระทำด้วยกาย วาจา ใจของตน หากทุกคนไม่ได้ศึกษาและไม่ได้เข้าใจว่าอะไรเป็นบาปอะไรเป็นบุญ อะไรมีคุณอะไรมีโทษ สิ่งใดมีประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ แล้วยังขาดสติปัญญาไตร่ตรองใคร่ครวญพิจารณาให้รู้ในสิ่งนั้นได้ บุคคลทั้งหลายในโลกนี้ก็จึงพากันทำแต่บาปหยาบช้าด้วยกาย วาจา ใจของตน ให้มีผลนำความทุกข์มาให้แก่ตนและบุคคลอื่นที่อยู่ใกล้ตนด้วยเหตุฉะนั้น พระพุทธองค์จึงตรัสเทศนาเรื่องการไม่กระทำความชั่วทั้งปวง คำว่าทั้งปวงนั้น ก็คือมากมายหลายอย่างหลายวิธีที่มันเกิดขึ้นทางกาย ทางวาจา และทางใจ

บัดนี้ พวกเราควรพิจารณาว่าอันบาปจะเกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะเหตุอะไร ก็เพราะเหตุว่าพวกเราขาดสติปัญญาพิจารณาจิตใจของตนเองนั้น บาปจึงพากันเกิดขึ้นมาได้ ด้วยที่เราไม่มีสติปัญญา ไม่สามารถควบคุมจิตใจและสกดกั้นจิตใจของตนเอง

ประคองใจของตนเอง ยับยั้งจิตใจของเราไม่ได้ เพราะเราไม่ได้ศึกษาเรื่องจิตใจให้ถ่องแท้ให้เห็นจริงเห็นชัด ให้รู้โทษของการที่จิตใจนั้นมันทำบาป

เหตุฉะนั้น พวกเราควรที่จะพากันฝึกฝนอบรมตน คำว่าอบรมตน ก็คืออบรมจิตใจของตน ผลของกรรมและบาปทั้งหลายจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะจิตใจของบุคคลที่ไม่ดี มันจะไม่ดีขึ้นมานั้นเพราะอาศัยมาตั้งแต่ชาติอดีตมันมีตมนอนธการมากมี มันเกิดขึ้นมา มันมีตมนอนธการอีกในชาติปัจจุบันนี้ เหมือนบุคคลนั่งอยู่ในที่มืด บุคคลอยู่ในที่มืดนั้นจะไปทางไหนก็มีความลำบาก ก็เพราะมันไม่เห็นหนทางที่จะไป ย่อมมัวเมาและลุ่มหลงทางออกอยู่ในห้องที่มันมืดๆ ก็ฉนั้นเหมือนกัน เพราะอะไร เพราะสติปัญญา ยังไม่มีแสงสว่างเกิดขึ้น หรือว่าจิตใจนั้นไม่ได้รับถึงการอบรมให้จิตใจนั้นมีความสว่างไสว

เหตุฉะนั้น บาปทั้งหลายจะเกิดขึ้นมาทางปากและทางกายก็ดี ก็เนื่องมาจากใจทั้งนั้น พวกเราพากันสังเกตพากันพิจารณาดูดีๆ ให้ถี่ถ้วน ยืน เดิน นั่ง นอน พิจารณาดูให้ดีๆ ว่าบาปนั้นมันเกิดขึ้นก็เพราะมาจากจิตใจ ซึ่งเราเห็นอะไรด้วยตาก็คดีหูได้ยินเสียง จมูกได้ดมกลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส กายได้สัมผัสผัสโฏฐัพพะก็ดี ศูนย์รวมมันลงไปอยู่ที่ใจ

เมื่อจิตใจหลงแล้ว มันก็จะทำให้เกิดมีความกังวลขึ้น มีความขุ่นเคืองเกิดขึ้น ลองพิจารณาดูซิ ถ้าตาเราเห็นรูป เขาแสดงอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำท่าทางต่างๆ หรือเห็นรูปในสิ่งที่ไม่พอใจทั้งหลาย อย่างนี้ก็ทำให้บาปเกิดขึ้นในใจเพราะมันเกิดไม่พอใจก่อน

ได้ยินเสียงก็ดี เสียงเขาด่า เขานินทานานาต่างๆ เสียงที่มันมาสัมผัสในหูก็ดี เมื่อมันเกิดขึ้นมาเช่นนี้แล้ว มันก็ลงไปอยู่ที่ใจ อันใจที่ไม่อยากได้ยินเสียงอย่างนั้น ถ้ามันเป็นเสียงที่ไม่ดีมากระทบกระเทือน มาตีดนินทาเราทำไม มาพูดกระทบกระเทือนเราทำไมในเรื่องอย่างนี้ จิตมันก็คิดขึ้นมาเช่นนี้แล้ว มันก็โกรธเกลียด มันก็เกิดไม่พอใจ ไม่อยากได้ยินได้ฟังเรื่องอย่างนั้น ใจมันคิดขุ่นเคืองอยู่ดังนี้เอง มันก็ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ให้จิตใจลุ่มหลงอยู่ บาปมันก็เกิดขึ้นทางใจ เพราะใจไปเศร้าหมอง

กลิ้งก็เหมือนกัน หากบุคคลได้กลิ้ง ถ้ากลิ้งที่ไม่พอใจเกิดขึ้น กลิ้งเหม็น กลิ้งคาว กลิ้งต่างๆ เมื่อได้กลิ้งแล้วมันก็มี ความหงุดหงิด ความฉุนเฉียวเกิดขึ้น ไม่พอใจ บางคนก็ต้องปิดจมูก เดินหน้านิ้วคิ้วขมวด เดินหนีไปว่าอะไรมันมาเหม็นสาบเหม็นคาว ดูที่ใจของเราดูซิมันเป็นยังไง มันจะทำให้หน้านิ้วคิ้วขมวดก็ดี หน้าเศร้าหมองก็ดี เดินไม่เป็นปกติก็ดี ก็อาศัยที่จิตใจมันไม่ชอบ มันไม่พอใจ ระยะนั้นใจก็มีความเศร้าหมอง ใจก็ตกอยู่ในความทุกข์ คืออยู่ในบาปนั่นเอง คิดไม่ดีไม่งามเกิดขึ้น

ล้นได้ล้นรสก็ดี ขมเพื่อนผาดเกิดขึ้นอย่างนี้ มันก็ลงไปถึงที่ไม่พอใจกันทั้งนั้น ไม่พอใจเมื่อไหร่ก็เห็นจิตใจเศร้าหมองทันที เมื่อไหร่เราจะมีสติปัญญารู้อย่างนั้น ถ้าเราไม่รู้ อย่างนั้น มันก็ทำให้จิตใจเศร้าหมอง ทำให้จิตใจคิดขึ้นมา เป็นบาปเกิดขึ้น ไม่ดีไม่งามเกิดขึ้น

กายถูกต้องโณภูฏัพพะก็เหมือนกัน ถ้าร้อนมากมันก็หงุดหงิด หนาวมากมันก็หงุดหงิดเหมือนกัน ไปนั่งของแข็งก็ดี นั่งที่ใดมันไม่สบายก็ดี นอนไม่สบาย ยืนอยู่มันไม่สบายตรงนี้ เดินไปถูกการเดินขึ้นๆ ลงๆ สูงๆ ต่ำๆ ก็ดี มันก็ไม่พอใจมันอยากเดินสบาย อันสิ่งที่ไม่พอใจนี้เอง มันเรียกว่าบาปมันเกิดขึ้นภายในใจของพวกเรา นี่พวกเราพิจารณาดูซิ ก็จะเห็นว่าสิ่งสัมผัสต้องกายของพวกเรานั้น บาปมันเกิดขึ้นอย่างไร ก็เกิดขึ้นภายในใจที่มันไม่ชอบ

เมื่อเราเห็นใจที่ไม่ชอบ ใจมันรองรับเอาอารมณ์ทั้งหมด เมื่อมันรวบรวมลงหมด มันคิดตรึกตรองใคร่ครวญปรุงแต่งอยู่ภายในจิต ตั้งแต่รูป รส กลิ่น เสียง โณภูฏัพพะทั้งหลาย เรียกว่าธรรมารมณ์ สิ่งเหล่านั้นเป็นธรรมะ เป็นธรรมารมณ์ มันนึกถึงอะไร คิดถึงเมื่อไหร่มันไม่พอใจในสิ่งนั้นอยู่ตลอดเวลา ใจมันเศร้าหมองขุ่นมัวคิด บางคนอาจจะคิด แค้นคิดเคียด คิดโกรธคิดเกลียด คิดอิจฉากัน บางคนที่เขาพูดจาต่างๆ เขาแสดงต่างๆ พยาบาทอาฆาตจองเวรกันเกิดขึ้นได้ มองดูซิ มองดูใจเรา คนโกรธเกลียดเคียดแค้น ไม่พอใจกันอยู่ในปัจจุบันนี้มันเกิดขึ้นมาเพราะอะไร เพราะเราไม่เข้าใจในสิ่งนั้นเอง เรา

ปล่อยวางไม่ได้ เรามายึดเอาเสีย เมื่อเรามายึดเอาเราก็ทุกข์ ก็ยึดเอาบาปเอาทุกข์ไว้ใจก็เลยเศร้าหมอง

ตรงนี้เอง เราควรสอดส่องมองดูจิตใจของเราอยู่ทุกอิริยาบถ ลองดู เพราะเราไปที่ไหน ยืนเดินนั่งนอน ไปที่ไหน ตาก็ย่อมเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องโผฏฐัพพะกันอยู่อย่างนั้นแหละ มันมีอยู่อย่างนี้ แต่เมื่อเรายังไม่เข้าใจในสิ่งนั้นเอง จึงทำให้จิตใจของเราเศร้าหมอง เมื่อใจเศร้าหมอง ก็ย่อมไม่รู้โทษว่าใจของตนเองมีความทุกข์ มีความเศร้าหมองนั้นอีกอยู่ ก็เลยไปคิดนานาต่างๆ เกิดขึ้นยิ่งคิดมากขึ้น คิดมาบ่อยๆ คิดไม่หยุด คิดเรื่อย ๆ อยู่ มันเลยแสดงออกมา มันจะออกมาทางปาก คนโกรธ คนเกลียดเคียดแค้น อัดอั้นตันใจ อึดอัดมากจนไม่สามารถมีขันติความอดทน มีสติปัญญายับยั้งจิตใจของตน ก็เรียกว่ามันยับยั้งไม่ไหว หยุดมันไม่ได้ ข่มมันไว้ไม่ได้ ขันติความอดทนก็อดทนไว้ไม่ได้ เมื่อไม่ได้ มันก็เลยหลุดออกมาทางปาก คิดดูสิ มันหลุดออกมาทางปากก็ได้ตอบทันทีเลย นี่มันมาจากใจทั้งนั้น

เราเห็นรูป เห็นเขาแสดงใส่อะไรอย่างหนึ่ง มันก็จะพูดว่ามาแสดงใส่เราอย่างนั้นอย่างนี้ทำไม ทำท่าทางอย่างนั้นทำไม นี่มันออกมาถึงปากแล้ว ปากก็เลยจะบาปออกมาด้วยอีกแล้ว

พอได้ยินเสียงเขาด่า เขานินทนานาต่างๆ ในปัจจุบัน มันมานินทาเราทำไม ก็ว่าคำหยาบคาย คำที่ไม่เพราะไม่เสนาะหุพุดแก่เราทำไม มันก็ได้ตอบออกไป อาจจะติงคำที่ไม่ดีออกมา เพราะใจกำลังเศร้าหมองอยู่ เห็นมัย การโต้ตอบกันอยู่ในปัจจุบันนี้ ทั้งอยู่ในครอบครัวที่ดี กับเพื่อนกับฝูงที่ดี คนไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน คนไม่กินเส้นกัน เข้ากันไม่ได้ พอพูดออกมามันขัด มันขัดที่ใจ ขัดที่หูด้วย กระทบกระเทือนกันทันที และก็โต้ตอบกันเป็นอันตรายเกิดขึ้น เรียกว่าเราทำลายตนเอง เราทำลายตนเองแล้ว บาปเกิดขึ้น ปากก็เลยพูดโต้ตอบกัน โต้ตอบกันเพื่อที่จะทำให้มันสบาย ก็อะไรมันเต็มใจแล้ว มันจึงอดทนไม่ได้ ก็เลยหลุดออกมาทางปาก โต้ตอบถกเถียงกัน แ่งแย้งกัน นี่มัน

เป็นอย่างนี้ เพราะมันยับยั้งไม่ไหว อดทนไม่ไหวมันก็เลยออกมาทางปาก ปากก็เลย
บาปอีก

จุมูกได้ตมกลืนก็ดี ถ้าคนไหนเผาสิ่งนั้นสิ่งนี้กลืนเหม็นเกิดขึ้น คาวเกิดขึ้น ใคร
มาทิ้งอะไรไว้ตรงนี้ ใครถืออะไรมาทำไม่อย่างนี้ แล้วมันก็โกรธทุกคน คนเขาทำอยู่ หรือ
ว่ามันอยู่เป็นปกติ มันอยู่ที่เหม็นๆ คาวๆ เราเดินผ่านไป มันก็โกรธก็เกลียดที่นั่น มัน
ก็บ่นพึมพำๆ ฟ่ำๆ ออกมาทางปาก เมื่อมันเป็นอยู่โดยเฉพาะสถานที่แห่งนั้นมันสกปรก
ของมัน แต่เราเดินผ่านไป มันก็บ่นของมันเองเพราะมันอดทนไม่ได้ ถ้าใครเอาไปทิ้งไว้
มันก็ต้องไปตำคนอื่นอีก มันหลุดออกมาทางปาก ก็เลยปากก็เป็นบาปอีกด้วย พูดคำที่
ไม่ดีไม่งาม

ลีนได้ลัสมรสก็ดี คิดดูซิบางบุคคล เขาทำอาหารการกินให้ก็ดี บางทีมันเผ็ดมาก
บางทีก็เค็มมาก มันร้อนมันก็ต้องบ่น บ่นให้บุคคลเขาทำ ทั้งด้านานาต่างๆ ก็คืออดทน
ไม่ได้นั่นเอง บาปมันก็เกิดขึ้นมาอย่างนี้ เราคิดดูอย่างนี้ ก็เราไม่เข้าใจในสิ่งนั่นเอง บาป
จึงเกิดขึ้นมาได้

กายถูกต้องโณฐัพพะก็เหมือนกัน บางทีมันถูกของสกปรก บางทีมันร้อนเกินไป
ก็ตำว่าทำไมมันร้อนเกินไป ไปตำพระอาทิตย์ ไปตำต่างๆ ไปตำมัน ไปตำมัน มันจะว่า
อะไรกับเรา มันก็ไม่ว่าอะไรกับเรา ถ้ามันหนาวก็ไปตำว่ามันหนาวเกินไป ก็ไปตำทำไม
มันหนาวอย่างนั้นอย่างนี้ บางคนก็ตำคำหยาบนานาต่างๆ เกิดขึ้น ตำดินฟ้าอากาศ
ธรรมชาติของโลกมันเป็นไปอย่างนี้ก็ไปตำมัน ถ้าโลกมันร้อนมาก เฉยๆ ไว้มันก็ยัง
ไม่เป็นบาป หนาวมากเกือบจะทนไม่ไหว อย่างนี้มันก็ยังไม่มีบาป นี่มันตำดินฟ้าอากาศ
ใช้คำว่าจาที่ไม่เพราะออกมาได้ เพียงเพราะสิ่งสัมผัสทั้งหลายเหล่านั้น เวลาไปนั่งของ
แข็งๆ ก็ดี นั่งที่เย็นๆ บางครั้ง ถ้านั่งจนเจ็บก็ก็ต้องบ่นอีกแหละ นั่งที่นี้ไม่อ่อนไม่นุ่ม
ไม่สบาย ก็ตำว่าที่มันไม่ดี ก็เราไปนั่งมัน ตำมันที่มันก็ไม่ว่าอะไรหรอก เราก็ไปตำมันไป
บ่นให้มัน ก็ปากของเราเนี่ยมันระงับไม่ได้ เพราะขาดขันติความอดทน ขาดการยับยั้ง

จิตใจนั้นมันพูดออกมา มันสั่งออกมาให้ปากพูด เพราะอะไร เพราะเราไม่มีสติปัญญา สงบระงับยับยั้งจิตใจของเราเอาไว้ มันก็รู้ไหลออกมาของมันเอง เราคิดดูสิ เราคิดตรึกตรองให้ดี บาปมันเกิดขึ้นอย่างนี้เอง

บัดนี้ ธรรมารมณ์ทั้งหลาย ทางฝ่ายที่ไม่พอใจที่ได้กล่าวมานั้นเอง ทำให้จิตใจพวกเราท่านทั้งหลายสั่นสะเทือนหรือหวั่นไหว จิตใจก็เลยเศร้าหมองอัดอั้นคับแค้นทางใจเกิดขึ้น ก็เลยทนไม่ไหว ก็เลยพูดออกไปทางปากนานาต่างๆ หลายสิ่งหลายอย่าง ที่มันจะบ่นออกมา เห็นมัยเขาบ่นกันอยู่ทุกวันนี้ ฝนไม่ตกมันก็ต้องด่า บ่นให้ฝน ฝนฟ้าอากาศมันก็เป็นตามธรรมชาติ เราจะทำมันอย่างไร นี่เราไม่เข้าใจ เราก็ต้องสร้างบาปเกิดขึ้น สร้างความทุกข์เกิดขึ้น สร้างความเศร้าหมองเกิดขึ้นในจิตใจของตนทั้งนั้น ทางปาก

บัดนี้ เราหันมาพิจารณา เมื่อมันแก่งล้าขึ้นมา บาปนั้นมันแสดงออกมาทางอะไร มันทนไม่ไหวแล้ว พูดแล้วก็ไม่แล้วอีกแล้ว ก็มาทางกาย เช่น ตาเห็นรูปเขาแสดงนานาต่างๆ จะฆ่าจะทุบจะตีเกิดขึ้น มันก็ต้องเล่นงานกัน มันจะทุบจะตีกันเลย มีอะไร มีไม้มีค้อน ก้อนดินอะไร มีดพร้า เสียม ปืน ระเบิด เครื่องทำลายซึ่งกันและกันอยู่ในปัจจุบันนี้ บาปมันแรงขึ้นมากเลย ถึงทุบถึงตี ฆ่าฟันรันแทงกันให้ย่อยยับดับไป บาปเกิดขึ้นไปถึงขนาดนั้นทางกายแล้ว

ทางหูก็เหมือนกัน มันก็จะเกิดขึ้นไปทางกาย เพราะมันด่ามันนินทานานาต่างๆ อดทนโต้ตอบไม่ไหว ก็เลยต้องตีต้องต่อยต้องชกกันนานาต่างๆ เกิดขึ้น มันทุบตีกันก็เพราะเรื่องอย่างนี้ เพราะเรื่องการยับยั้งไว้ไม่ได้ อดทนไว้ไม่ได้นั่นเอง มันจึงสร้างบาปขึ้นทางกาย มันจึงฆ่ากันได้

นี่แหละพวกเราท่านทั้งหลาย ดูที่กลั่นก็เหมือนกัน ถ้าเกิดคนอื่นเอากลั่นมาไว้ใกล้ๆ แล้ว ถ้าไม่พอใจมันก็ต้องพูดออกมาทางปากไล่เขาให้เอาหนี ถ้าเขาไม่เอาหนีก็โกรธให้เขา โกรธให้เขาก็ทุบตีถกเถียงกันขึ้นมา ก็จ้องจะทุบตีกันอีกเหมือนอย่างเดียวกัน

แต่รสนี้ก็คงแต่เพียงด่ำ ด่ำคนทำอาหารการกิน จะเผ็ดเกินไป รีจะเค็มเกินไป รีจะขมเกินไป อะไรต่างๆ นั้นก็อาจจะด่ำเขา ไม่ถึงจะทุบตีเขา ถ้าเขาไม่เถียงเกิดขึ้น ดุรี ดูว่าพ่อแม่ทำให้ลูกให้หลานกินก็ดี หรืออยู่ในบ้านในครอบครัวต่างๆ เขาทำแล้วเผ็ด เขาก็ผัดกัน มันเผ็ดมันร้อนมันขมมันขึ้น ไปมาพูดลงกันไม่ได้ เดียวมันจะตักกันอีกเหมือนกันนั่นแหละ ถ้ามันขมจิตใจไว้มได้

กายถูกต้องโณฏฐัพพะ ทั้งคนนั้นคนนี้ เราคิดดูซิ เอาอันนั้นมาทาเรามาติดเรา เอาของสกปรกมาถูเรา หรือเครื่องกระทบกระเทือนต่างๆ ที่เขาทำให้กระทบกระเทือน แก่เรา เขาขว้างสิ่งนั้นสิ่งนี้ใส่เบาๆ ก็ดี หรือขว้างโคลนตมเข้ามาติด มันโกรธมันเกลียด มันต้องต่อสู้กันทุบตีกันเกิดขึ้นมาได้ มันเป็นอันตรายเกิดขึ้น

เหตุฉะนั้น เรามองเห็นเช่นนี้ บาปมันมาจากไหน มันมาจากที่ใจ ถ้าใจมันอัด จนมันระเบิด มันอัดไม่อยู่ มันแน่นเกินไปจนจะระเบิด ระเบิดออกมาก็ระเบิดออกมา ทางปาก ปากก็เลยพูดบาป จากปากพูดบาป กายก็ทำบาปหนักไปเรื่อยๆ นี่พวกเรา ท่านทั้งหลายมาดูซิ ต้นเหตุรากเหง้าเค้ามูลของการจะสร้างบาปเกิดขึ้นนั้นมาจากที่ใจ พวกเราควรที่จะใช้สติปัญญาสอดส่องมองที่ใจของเรา การที่พวกเราทำกันอยู่ บางคนก็อาจจะยับยั้งไว้ได้ตามกำลังของตนที่จะสามารถอดทนไว้ได้ แต่คนในโลกก็พากันทำบาปหนักขนาดนั้นตามขั้นตอนก็เพราะไม่สามารถยับยั้งตนเองไว้ได้

ถ้าเราพิจารณา เราจะทำอย่างไรกันเราจึงจะละบาปทั้งหลายเหล่านี้ได้ ดังภาชิต ที่ได้ยกขึ้นในเบื้องต้นว่า อารตี วิรตี ปาปา การไม่กระทำบาปทั้งปวงนั้นจะอย่างไร ทั้งปวงนั้นก็คือดังที่กล่าวมานั่นเอง มันหลายทางที่มันจะให้บาปเกิดขึ้น เราก็ต้องฝึกฝน อบรมสติปัญญาของเรานั้นเอง เหตุฉะนั้น เราจึงหันมาควบคุม มาดูแล มาเฝ้าคอย มาตักเตือนจิตใจ มาสั่งสอนจิตใจ ก็ต้องฝึกสติปัญญานั้นเอง ฝึกการมีขันติความอดทน เอาไว้ด้วยกัน การจะแนะนำสั่งสอนจิตใจของเรานี้ ก็อาศัยสติปัญญาเป็นผู้ตักเตือน แนะนำสั่งสอน ให้ชี้เหตุชี้ผลให้จิตใจนั้นยอมรับก่อน ตั้งแต่ตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูก ได้ดมกลิ่น ลิ้นได้ลิ้มรส กายได้ถูกต้องโณฏฐัพพะก็ดี กำลังรับในอารมณ์นั้นอยู่ก็ดี ก็ต้อง

อาศัยสติปัญญาตักเตือนให้มีขันติความอดทน ช่มเอาไว้อย่างเอาไว้อะไร อย่าให้มันคิดขึ้นมา มาก ถ้ามันคิดอยู่ภายในใจขุนมัวเศร้าหมองอยู่นั้น ก็พยายามที่จะควบคุมดูแลจิตใจ ของตนเอง ไม่มีใครมาควบคุมให้เราหรอก

เหตุฉะนั้น เราจะสร้างจิตใจของเรา ก็ตัวเราเองเป็นคนสร้าง เป็นคนสั่งให้ดี เมื่อมันเศร้าหมอง มันไม่ดีอย่างนั้น บาปมันก็เกิดขึ้นในจิตใจดังได้กล่าวนั้น เราก็ต้อง แก่ใจ เพราะมันไม่ดีแล้ว ก็ต้องแก้ไขด้วยสติปัญญาตักเตือนแนะนำสั่งสอนตามระดับ ของมันที่มันเห็นมาแต่รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ทั้งหลายที่มันรับอยู่ มันปรุงมันแต่งเป็นสังขารอยู่ มันปรุงบาปเป็นอปุญญาภิสังขาร สังขารการปรุงแต่งภายใน จิตเป็นบาปอยู่นั้น เราก็ใช้สติปัญญาควบคุมดูแลตั้งแต่ต้นเหตุมันเอง จำเอาไว้ ถ้ามัน จะแสดงออกมาทางปาก ก็พยายามที่จะคุมที่ใจ ถ้าใจมันคุมอยู่มันก็ไม่ออกมาทางปาก นี่หาวิธีหลายอย่าง เราทุกข์ก็ควรจะดูที่ใจ ใจคือความคิดนั่นเอง ความคิด คิดโน้นคิดนี้ คิดปรุงคิดแต่ง อปุญญาภิสังขาร ปรุงบาป จิตคิดบาปนั่นเอง ภาษาเราเขาเรียกว่าใจคิด บาป ใจคิดไม่ดี คิดแล้วให้มีความเศร้าหมอง คิดแล้วให้มีความทุกข์ มีความคับแค้น อัดอั้นตันใจอยู่ ใจก็เลยเศร้าหมอง

ดังนั้น เราควรศึกษาให้รู้ตรงนี้ ตรงที่จะยับยั้งตรงนี้ ประคองเอาไว้ ยับยั้งเอาไว้ เพื่อให้ใจของเรานั้น เหนือเหิมขึ้นไป มันจึงจะไม่ทำบาป ถ้าหากเราควบคุมจิตใจได้ มันก็ จะไม่ออกไปทางปาก ถ้าหากเราควบคุมไม่ได้ มันก็จะออกไปทางปาก ถ้าคนควบคุมได้ ไม่ให้มันออกทางปาก มันก็จะไม่ออกไปทางกาย ถ้าหากว่าเรายังไม่สามารถที่จะคุมได้ หมดนั้น เราก็ควรที่จะพิจารณาดูว่าถ้าหากเราเคยทุบเคยตีเคยต่อยเคยทำต่างๆ กันมา แล้ว ทำให้เจ็บปวดกันมาแล้ว เราก็ควรอย่าให้มันออกไป ให้ได้แต่เพียงพูด เวลาพูด โต้เถียงแก่งแย่งกันอยู่นั้น มันกำลังสร้างบาปทางปาก ก็ยับยั้งทางปากเสีย ยับยั้งทาง ปากไว้ เพื่อไม่ให้แสดงออกไปทางกาย เรียกว่าการไม่กระทำบาปทางกาย

บัดนี้ มันทำบาปทางปากอยู่ เมื่อมันทำบาปทางปาก เราจะระงับทางปากได้ เราก็ต้องมาระงับที่ใจของเราสิ เพราะใจมันเป็นคนสั่งงานให้ปากพูด สั่งงานให้กายทำก็ต้องมาจากใจ บัดนี้ เมื่อเราระงับเอาไว้ ระงับทางปากไม่พูด มันก็มาขุ่นเคืองอยู่ภายในจิต คิดดูซิ คิดดูให้ถี่ถ้วน มันมาขุ่นเคืองภายในจิตของเราแน่ละ มาเศร้าหมองอยู่ แต่เราก็ใช้ขันติความอดทนข่มเอาไว้ ประคองเอาไว้ยับยั้งเอาไว้ควบคุมอยู่ ไม่มีใครจะคุมให้เราหรอก เราเป็นคนคุมเอง เราควบคุมเองดูซิ ยืนเดินนั่งนอน อยู่ทุกอิริยาบถนี้ มองดูจิตใจของเรา เมื่อมันเศร้าหมองขุ่นมัวอยู่ ที่ไม่พอใจแก่คนอื่นทั้งหลายในโลกนี้ และสัตว์ต่างๆ กัฏฐิ และดินฟ้าอากาศทั้งหลาย ธรรมชาติถึงอย่างนั้นกัฏฐิ ก็มันขุ่นเคืองอยู่ภายในใจของเรา เราจะปรับปรุงให้รู้ให้เข้าใจในสิ่งนั้นให้ได้ ยับยั้งจิตใจเอาไว้ไม่ให้มันแสดงออกไป เรียกว่าคนคุมในวงใน คุมอยู่ในภายใน ใช้สติปัญญาปรับปรุงจิตใจของตน

เมื่อผู้ใดมีชัยชนะจิตใจแล้ว เมื่อใจของเราไม่คิดจะพูด จะทำลงไปแล้ว มันงดเว้นได้ทางจิตใจ เมื่อจิตใจงดเว้นแล้ว มันก็ไม่พูดออกไปทางปาก มันก็ไม่ไปกระทำทางกาย นี่สิ มันเป็นเรื่องที่สำคัญของพวกเราท่านทั้งหลายที่เป็นนักปฏิบัติ พวกกันฝึกหัดสังเกตพิจารณาดูจิตใจของตน ต้นเหตุของบาปจะเกิดขึ้นอยู่ที่นี้ ต้นเหตุจะฝึกใจของเรานั้นไม่ให้มีบาปเกิดขึ้น และไม่ให้มีบาปออกมาทางปากและทางกาย ก็อาศัยซึ่งฝึกที่ใจของพวกเรานั้นไม่ให้เกิดบาปเกิดขึ้นนั่นเอง ไม่ให้มันเศร้าหมอง

เปรียบเทียบเหมือนกับนายแพทย์กัฏฐิ นายแพทย์ที่ฉลาดนั้นเขาต้องดู ต้องตรวจตราดู ตรวจตราดูสิ ดูว่าโรคภัยไข้เจ็บของบุคคลนั้นมันเกิดมาจากไหน มันเป็นไข้ กัฏฐิ มันมีอาการต่างๆ ไม่สบาย ร่างกายของคนไข้ทั้งหลายนั้น นายแพทย์ที่ฉลาดแล้วเขาก็ดูอาการให้เข้าใจ เข้าใจในอาการของคนไข้ จะไข้สูงไข้ต่ำได้ก็องศา กัฏฐิ ใช้เครื่องวัดดูแล้ว ตรวจตราหาเหตุหาผล เพราะศึกษามาแล้ว เจ็บจุดตรงไหน ตรงนั้นมันมีอะไรอยู่ ก็ศึกษากายวิภาคมาแล้ว ถ้ามันเกิดอาการแบบนี้คงจะเป็นโรคนั้น นายแพทย์ก็เลยพากันจัดยารักษาตรงนั้นเอง ที่เขาเห็นต้นเหตุของมัน เมื่อรักษาก็ระงับดับทุกขเวทนาให้หายไป เพราะเขารู้ต้นเหตุของโรค โรคนั้นก็เลยหายไป ร่างกายก็เลยไม่มีไข้ ก็เลยสบายเกิดขึ้น มีความสุขสบาย

ฉันใดก็ดี พวกเราท่านทั้งหลาย เรารู้ต้นเหตุของบาปอยู่ที่ใจของพวกเรานั้นก็คือสติปัญญานั้นเอง ผู้ที่พิจารณาค้นคว้าก็เป็นคนฉลาดนั่นเอง ถ้ามันมีความทุกข์อยู่ที่ใจ เพราะมันรับทุกข์ เราก็ต้องไม่อยากทุกข์ เราก็ต้องไปปลดเปลื้องที่ใจของเรา เมื่อเราปลดเปลื้องที่ใจออกได้ มันก็ต้องหาย ใจสบาย ทุกข์นั้นมันก็ยอมดับไป มันก็ไม่มี เมื่อทุกข์ดับไปนั้นก็คือมันไม่มีบาปเกิดขึ้นในใจ ใจก็เลยสบาย แต่ก่อนมันเคยทุกข์มาแล้ว บัดนี้มันก็จะไม่เคยทุกข์ ก็เรียกว่าดับทุกข์ ใจมันก็มีความสุขมีอิสระอยู่โดยปกติของมัน

นี่แหละพวกเราท่านทั้งหลาย เมื่อใจมันมีปกติแล้ว มันก็สบาย มีใครทำได้ เราก็ค่อยทำค่อยเป็นค่อยไป ค่อยฝึกค่อยหัดอยู่นั้นแหละ ค่อยใช้ขันติความอดทน ใช้สติปัญญา ติดตามดูจิตใจของพวกเราอยู่ตลอดทุกอิริยาบถแล้ว ก็จะเป็นผลเป็นประโยชน์ในชีวิตของพวกเราที่เป็นนักปฏิบัติเพื่อจะฝึกหัดตนเองให้ไม่กระทำความบาปทั้งปวง ดังภาษิตข้างต้นนั้นว่า *ฮารตี วรตี ปาปา* การไม่กระทำความบาปทั้งปวงด้วยกายวาจาใจนั้น ก็อาศัยซึ่งควบคุมดูแลที่จิตใจแล้ว เมื่อจิตใจเข้าใจดีแล้ว ก็จะได้ไม่กระทำความบาปอีกต่อไป ด้วยการพากเพียรพยายามก็จะนำความสุขความเจริญมาให้แก่บุคคลทั้งหลายในโลกนี้

การบรรยายธรรมมาก็เห็นเวลาพอสมควร จึงขอยุติไว้เพียงแค่นี้ เอวัง ก็มี
ด้วยประการฉะนี้

ความเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

โสวจสฺสตา นาม ตีติ

ณ บัดนี้ มาถึงกาลถึงเวลา ที่พวกเราจะได้ฟังพระธรรมเทศนา พอเป็นเครื่อง
ประดับปัญญาบารมีของพวกเราท่านทั้งหลาย เนื่องในวันนี้จะได้แสดงเรื่อง *โสวจสฺสตา*
นาม แปลว่า คนเราเกิดขึ้นมาในโลกนี้ เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ได้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย เป็น
ผู้รู้จักการฟังคำสั่งสอนของบุคคลอื่น ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ ศรัทธาญาติโยมทั้งหลาย
ก็เหมือนกัน ที่พวกเรานั้นมีความพึงปรารถนา ทั้งเป็นพระภิกษุสามเณรก็ดี ถ้าหากเป็น
ผู้มีจิตใจอ่อนน้อมถ่อมตัว เป็นผู้ยอมรับฟัง เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ไม่ดื้อดึงต่อคำสอน
ของครูของอาจารย์ ของนักปราชญ์ ผู้มีความฉลาดปราดเปรื่องแนะนำสั่งสอน ก็เรียกว่า
บุคคลที่ว่าง่ายสอนง่าย เป็นภิกษุสามเณรที่ว่าง่ายสอนง่าย

แม้เป็นฆราวาสญาติโยมก็เหมือนกัน หากเป็นบุคคลที่ว่าง่ายสอนง่าย ตักเตือน
ซึ่งกันและกันของนักปราชญ์ผู้ฉลาด ผู้มีศีลธรรม มีคนเฒ่าคนแก่ก็ดี คนหนุ่มก็ตาม ถ้า
หากเป็นนักปราชญ์ผู้ฉลาดตักเตือนแนะนำสั่งสอนกัน ก็เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ไม่เป็น
ผู้ว่ายากสอนยากลำบากอะไร เช่นบุคคลอยู่ในครอบครัวสามีภรรยาก็เหมือนกัน แลลูก
หลานที่ตนเองมีลูกมีหลาน ก็มีลูกมีหลานที่ว่าง่ายสอนง่าย ไม่ดื้อดึงต่อคำสอนของ

พ่อแม่ พ่อแม่แนะนำสั่งสอนในคุณงามความดี ลูกหลานก็นำไปปฏิบัติฝึกหัดอบรมตน เป็นลูกที่ดีหลานที่ดีของคุณพ่อคุณแม่ ก็เรียกว่าเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

การที่เป็นบุคคลที่ว่าง่ายสอนง่าย ไม่มีมานะทิฐิเกิดขึ้นอยู่ในจิตใจนี้แล เป็นบุคคลที่จะนำตนนั้นให้ข้ามพ้นจากวัฏสงสารได้ จะเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาดสามารถที่จะไตร่ตรองใคร่ครวญ ที่นักปราชญ์ราชบัณฑิตทั้งหลายตักเตือนแนะนำสั่งสอนให้เข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนได้ เพราะเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย เป็นนิสิตนักศึกษาเหมือนกัน ได้เข้าไปศึกษาเล่าเรียนในสถาบันใด ศึกษาอยู่ที่ไหน เป็นนิสิตนักศึกษานักเรียนที่ว่าง่ายสอนง่าย ครูอาจารย์ตักเตือนแนะนำสั่งสอน ครูสอนวิชาความรู้ให้ มีความตั้งใจฟังคำสั่งสอนของครูของอาจารย์ สถาบันหรือโรงเรียนนั้นๆ ก็จะเป็นโรงเรียนที่อยู่ในความสงบ เป็นโรงเรียนที่เจริญรุ่งเรือง เพราะนิสิตนักศึกษานักเรียนเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

บ้านใดเมืองใดประเทศไหนมีคุณธรรม มีนักปราชญ์ชี้แจงแสดงแล้วพากันรับฟัง รับฟังแล้วไปใคร่ครวญหาเหตุผลคั่นคว้า ให้รู้จักทางถูกทางผิด มีความคิดความอ่านเกิดขึ้น แล้วก็รู้จักแก้ไขปัญหาต่างๆ เกิดขึ้น ปัญหาทั้งหลายก็ลดน้อยถอยลงไป บ้านเมืองนั้นก็อยู่ได้ด้วยความสงบเรียบร้อย ไม่มีเรื่องราวอะไรเกิดขึ้น เพราะบ้านเมืองนั้นประชาชนเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

พวกเราท่านทั้งหลาย การที่บุคคลว่าง่ายสอนง่ายเป็นมงคลอันประเสริฐ ถ้าหากเรามานึกนึกดูแล้วคนเรานี้มีเหลี่ยมล้ำต่ำสูงต่างกัน พระพุทธองค์จึงทรงเปรียบเทียบเป็นดอกบัว ๔ เหล่า บางบุคคลนั้นสอนครั้งเดียวก็จดจำเอาได้ง่าย เข้าใจในหลักคำสอนของนักปราชญ์และสามารถที่จะรู้แจ้งเห็นธรรมะได้ แก้ปัญหาได้โดยง่าย บางบุคคลก็ต้องสอนหลายครั้งหลายคราวเสียก่อน จึงจะรู้เรื่องราวที่ตักเตือนแนะนำสั่งสอน บางบุคคลก็สอนจนเหน็ดจนเหนื่อย เหมือนกับพ่อแม่ปู่ย่าตายายสอนลูกสอนหลานในปัจจุบันนี้ และอนาคตต่อไปก็ดี สอนแล้วสอนเล่าจนเหน็ดจนเหนื่อย พ่อแม่ก็ดี ปู่ย่าตายายก็ดี สอนไปสอนมาอยู่นั่นละ จนหงุดหงิดเกิดขึ้น เอาจนเหน็ดจนเหนื่อย ลูกหลานก็จะพอไปได้ ก็ยังดีขึ้นมาบ้าง บางบุคคลนั้นสอนยากสอนลำบากสอนยังไงก็ไม่เข้าใจ

สอนจนเหน็ดจนเหนื่อยจนได้ปล่อยไปตามยถากรรม อย่างพวกเราเห็นติดคุกติดตะราง เรือนจำอย่างนี้เป็น ๑๐ ปี ๒๐ ปี ๓๐ ปี ทั้งตลอดชีวิตก็มี มันสอนยากสอนลำบาก เหลือเกิน มนุษย์ทั้งหลาย

นี่แหละ พวกเราคิดดูบางคนมันสอนยากสอนลำบาก เพราะอะไร เพราะมันมีมานะทิฐิ ไม่ยอมเชื่อฟังคำสั่งสอนของครูของอาจารย์ของนักปราชญ์ อันนี้ทั้งพระภิกษุ สามเณรก็ดี เราก็มองเห็นเรื่องนี้ เพราะมันเป็นเรื่องการสอนยากสอนลำบากนี่เอง จึงทำให้ไม่มีดวงตาเห็นธรรม นำตนเองให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้น นี่เป็นหน้าที่พวกเราที่จะไตร่ตรองใคร่ครวญ พระพุทธองค์นั้นทรงสรรเสริญบุคคลที่ว่าง่ายสอนง่าย แม้คณะศรัทธาญาติโยมก็เหมือนกัน ก็ควรฝึกตนให้เป็นคนที่ว่าง่ายสอนง่าย เพื่อจะได้ไม่มีความลำบากอะไร เพื่อความสะดวกสบายมีความสุขเกิดขึ้นตามที่พวกเรามีความพึงปรารถนาอย่างนี้ เราก็มานิจพิจารณาเข้ามาดูที่ตนเอง

ในสมัยครั้งพุทธกาล มีพราหมณ์ชื่อ ราชพราหมณ์ ต้องการที่จะมาบวชในพระพุทธศาสนา องค์กรสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามภิกษุว่า ใครเห็นบุญเห็นคุณของราชพราหมณ์บ้าง ท่านสาวกทั้งหลาย พระสารีบุตรเถรเจ้าก็กราบทูลว่า ภันเต พระเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าจำได้ว่าพราหมณ์คนนี้แหละเคยใส่บาตรให้ทัพพีหนึ่งเมื่อ ๒๐ ปีผ่านมาแล้ว ข้าพเจ้าเห็นคุณของข้าวทัพพีหนึ่งที่ใส่บาตรให้ข้าพระพุทธเจ้า เขามีบุญมีคุณแก่ข้าพระพุทธเจ้า พราหมณ์คนนี้ ถ้าอย่างนั้น ดูก่อนสารีบุตร เธอต้องเป็นอุปัชฌาย์เป็นอาจารย์ของราชพราหมณ์นี้ ไปบวชให้เขา

สมัยครั้งนั้นบวชกันนี้ บวชพุทธัง ธัมมัง สังฆังเท่านั้นเอง ไม่ได้พูดถึงมากมายเหมือนทุกวันนี้ การบวชภิกษุในพระพุทธศาสนา สอนให้ลูกศิษย์กล่าวคำถึงพระพุทธเจ้า ถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ถึงพระอริยสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าที่เคารพบูชา ถึงพระรัตนตรัย ก็สำเร็จเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้พระอรหันตเจ้าทั้งหลายผู้เป็นสาวกนั้น บวชกุลบุตรเพียงกล่าวบูชาพระรัตนตรัยเท่านั้น

พระสารีบุตรนั้นได้บวชให้ราธพราหมณ์ เป็นพระอุปัชฌาย์ให้ราธพราหมณ์บวช อยู่ในพระพุทธศาสนา ราธพราหมณ์นั้นเป็นคนแก่ เมื่อเป็นคนแก่แล้วมาบวชในพระพุทธศาสนา นี้ อุปัชฌาย์อาจารย์ก็ตกเตือนแนะนำสั่งสอนข้อธรรมกรรมฐานและคุณงามความดีให้ ราธพราหมณ์ก็น้อมนำคำสอนของอาจารย์ของตนนั้นไปประพฤติปฏิบัติ เอาจริงเอาจังด้วยความเคารพต่ออาจารย์ ต่อครูผู้สอน เมื่อประพฤติปฏิบัติได้ไปถึงไหน จิตใจสงบไปเพียงใด เห็นอะไรเกิดขึ้นแล้วก็นำมาเรียนอาจารย์ อาจารย์ก็บอกว่าลูกศิษย์นี้ ปฏิบัติได้มาถึงนี้ อาจารย์ก็สอนข้อใหม่ให้ เหมือนกับการสอนในโรงเรียน การศึกษาเล่าเรียนอยู่ทุกวันนี้ อาจารย์สอนให้ข้อใหม่ก็นำไปประพฤติปฏิบัติ เอาจริงเอาจังตามคำสอนของอาจารย์ของตนสอนให้ ก็ได้บรรลุขึ้นมาเป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมาเรื่อยๆ เพราะเชื่อมั่นในคำสอนของอาจารย์ เมื่อไปถึงไหนก็มาเรียนอาจารย์อีก อาจารย์ก็สอนต่อให้ เพราะอาจารย์นั้นเป็นพระอรหันต์ เป็นผู้บรรลุธรรมถึงที่สุดแห่งกองทุกข์แล้ว อาจารย์ก็สอนตามขั้นตอนขึ้นมาเรื่อยๆ เมื่อสอนให้ก็นำไปปฏิบัติด้วยความเคารพเอาจริงเอาจังเลยได้บรรลุถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ คนที่ว่าง่ายสอนง่ายมันเป็นอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าเป็นผู้ว่ายากสอนยากสอนลำบาก สอนง่ายๆ ก็มี ตั้งใจไปปฏิบัติจริงๆ เคารพในคำสอนของอาจารย์จริงๆ ไม่ทำเล่น ทำจริงจึงก็ได้บรรลุธรรมถึงที่สุดแห่งกองทุกข์

นี่เป็นตัวอย่างในพระพุทธศาสนา นี้ แม้จะเป็นคนแก่มาบวชในพระพุทธศาสนา ก็เหมือนกัน หรือคนหนุ่มก็เหมือนกัน ถ้าหากเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย มีความตั้งใจ เคารพครูบาอาจารย์ นักปราชญ์ทั้งหลาย สอนไปในทางที่ถูกต้องและก็น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติสุดกำลังของตนเองแล้ว หากมีบุญบารมีก็บรรลุในชาตินี้แหละ แต่ถ้าไม่มีบุญบารมีก็จะก้าวหน้าแก้กล้ำขึ้นไป เจริญรุ่งเรืองด้วยสติปัญญา เพราะมีความตั้งใจ ตั้งใจ ปฏิบัติตามคำสอนของครูของอาจารย์ของนักปราชญ์ นี้แหละมันเป็นผลเป็นประโยชน์อย่างนี้

เมื่อราชพราหมณ์ได้บรรลุลุทธิธรรมถึงที่สุดแห่งกองทุกข์แล้ว พระสารีบุตรเถรเจ้าก็นำสัททวิหาริกของตนเอง คือลูกศิษย์ติดตามไปนมัสการกราบไหว้องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า เมื่อไปถึงแล้ว พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ดูก่อนสารีบุตร สัททวิหาริกของเธอนี้ปฏิบัติเป็นอย่างไร พระสารีบุตรกราบทูลว่า ภัณฑะพระเจ้าข้า *โสวจสฺสตา* เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย พระเจ้าข้า ลูกศิษย์แก่ๆ คนนี้ เฒ่าแล้วบวชในพระพุทธศาสนา สอนให้ปฏิบัติอย่างไรก็ตั้งใจปฏิบัติจริงๆ พระเจ้าข้า เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายจริงๆ พระสารีบุตรท่านตอบพระผู้มีพระภาคเจ้าอย่างนั้น ดูก่อนสารีบุตร *โสวจสฺสตา* อันบุคคลเกิดขึ้นมาในโลกนี้เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่ายนี้ เป็นการปฏิบัติทำลายซึ่งกิเลสमार กิเลสทั้งหลายให้ย่อยยับดับตายไป ไม่มาเวียนวนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร เรียกว่ากิเลสดับ คือดับราคะ วิราโคเป็นยอดของธรรม ดับความยินดี สิ้นเยื่อใย สิ้นอาลัยในโลก เป็นหน้าที่ของบุคคลที่ว่าง่ายสอนง่าย มีความตั้งใจตั้งใจปฏิบัติอย่างนี้ เช่นลูกศิษย์ของเธอนี้เอง เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย จึงได้ดวงตาเห็นธรรมนำตนเองให้พ้นทุกข์อย่างนี้เป็นตัวอย่าง เหล่าตถาคตทรงสรรเสริญบุคคลที่ว่าง่ายสอนง่าย นี้พระพุทธองค์ทรงอนุโมทนาและสรรเสริญคนเช่นนี้ที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้

เหตุฉะนั้น ญาติโยมก็เหมือนกัน ถ้าหากเรามีลูกมีหลานว่าง่าย วานอนสอนง่าย พ่อแม่แนะนำสั่งสอนคุณงามความดีอะไรให้ ไม่ตื้อดิ่งต่อคำสอนของพ่อแม่แล้ว ลูกหลานก็จะเป็นคนดี เป็นคนมีสติปัญญาดี เป็นคนอยู่ในความสงบ เป็นคนมีจริยาเรียบร้อย เป็นคนมีคุณธรรม เป็นคนที่มีจิตใจเยือกเย็นมีศีลธรรม นำให้พ่อแม่คุณตาคุณยายทั้งหลายมีความสุข เพราะได้ลูกได้หลานเป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย

แม้ในสถาบันต่างๆ การศึกษาเล่าเรียนก็เหมือนกัน ถ้าหากนิสิตนักศึกษาทั้งหลายนักเรียนทั้งหลายว่าง่ายสอนง่ายแล้ว โรงเรียนนั้นก็อยู่ในความสงบ ครูอาจารย์ก็สบายใจ นักเรียนก็เป็นนักเรียนที่ดี จะเรียนเก่ง นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม สงบเรียบร้อย โรงเรียนนั้น สถาบันนั้น เราคิดดูสิ บ้านเมืองที่มีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ด้วยความสงบไม่วุ่นวายเหมือนบ้านเมืองที่ไม่มีคุณธรรมจริยธรรม เราก็เห็นเด่นชัดเลยทีเดียว ถ้า

บ้านเมืองของเราเนี่ย ตั้งใจปฏิบัติกัน มีความตั้งใจตั้งใจฝึกหัดตัดแปลงแก้ไขฝึกฝนอบรมจิตใจ ฝึกฝนอบรมคุณธรรม จริยธรรมกันมากๆ บ้านเมืองของเรานี้ยังจะร่มเย็นเป็นสุข อยู่ในความสงบมากขึ้นไปกว่านี้ สุขสบายขึ้นไปกว่านี้ เพราะตั้งอยู่ในศีลธรรม อันนี้แหละเรามีความพึงปรารถนาอย่างนั้น

บัดนี้ เราก็มารู้จักฝึกฝนอบรมตนที่พวกเราเนี่ยเอง หัดเป็นคนที่ไม่ว่ายากสอนยาก อันบุคคลที่ว่ายากสอนยากสอนลำบากนี้ไม่มีใครพึงปรารถนา เมื่อเป็นพระภิกษุสามเณรก็ดี อุบาสกอุบาสิกา พุทธบริษัทคณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลายก็เหมือนกัน ไม่มีใครพึงปรารถนา คนมีมานะทิฐิเป็นคนแข่งกระด้าง ตักเตือนแนะนำสั่งสอนอะไรก็ไม่เก็บไปคิดไปอ่าน พิจารณา พุดเท่าไรก็ยังดื้อดึงต่อคำสอนอยู่อย่างนี้ ทุกคนก็เอือมระอาเบื่อหน่าย ไม่มีใครพึงปรารถนา จะไปอยู่ที่ใด บ้านใดเมืองใด ที่ใดประเทศใด บ้านของใครที่ไหน ไม่มีใครพึงปรารถนา ตนเองก็ไม่เป็นที่พึงปรารถนาอยู่แล้ว แล้วทำไมไม่ฝึกฝนอบรมแก้ไขฝึกหัดตัดแปลงตนเอง ตรงนี้แหละ เป็นเพราะคนมีมานะทิฐิ ถืบทนถือตัวอย่างนี้ มันจึงเป็นเรื่องที่ลำบาก

สมัยปัจจุบันนี้มันเป็นอย่างไรเทียบกับสมัยก่อน ทำไมสมัยก่อนได้ดวงตาเห็นธรรมง่ายๆ บรรลุธรรมง่ายๆ สมัยครั้งพระพุทธกาลจะมีคณะศรัทธาญาติโยม อุบาสกอุบาสิกา นักประพจน์ปฏิบัติธรรมทั้งหลายมาถามบ่อยๆ ทำไมทุกวันนี้จึงสอนยาก สอนลำบากเหลือเกิน ครูบาอาจารย์เทศน์สอนไม่รู้ก็ร้อยก็พันครั้ง ลูกศิษย์ไม่ไปหน้ามาหลังเลย ยังถกยังเถียงกัน ยังโกรธยังเกลียด ยังหงุดหงิดอยู่ ขุ่นเคืองอยู่ จิตใจไม่เกิดความร้อนเย็นเป็นสุข แต่ละวัดแต่ละวา แต่ละสถานที่ ที่โน่นที่นี้ก็ดี ทำไมจึงสอนยากสอนลำบาก มันเป็นอย่างนี้ ก็คือเราไม่จดจำนำคำสอนไปประพจน์ปฏิบัติ โอปนยิโก น้อมเข้ามาสู่ใจของตนเอง ใจก็ดื้อดึงสอนยาก ใจดื้อด้าน ใจหยาบ หยาบคายเกิดขึ้น ใจแข่งกระด้าง นี่แหละ ตัวนี้ต้องพิจารณาตรงนี้

ถ้าเราเปรียบเทียบจิตใจของคนแข่งกระด้างก็เหมือนกับเหล็กดิบ เหล็กที่มันดิบ เหล็กแห่นبرد ถ้าแห่นของรถมันหัก เราจะมาตีให้เป็นมีดเป็นขวาน เป็นเครื่องใช้ตามปรารถนาขึ้นเอง มันตีได้มัย ตีเหล็กดิบ ตีมันก็ต้องเจ็บแขนเฉยๆ ตีแล้วก็ไม่ได้ นี่จิตมันแข่งกระด้างอย่างนั้น มันมีมานะทิฐฐิอย่างนั้น มันไม่ฟังใคร มันเป็นอย่างนี้ จิตใจของคนก็เหมือนอย่างนั้น เหมือนกับเหล็กดิบ ตียังไงมันก็ไม่ได้มีดได้ขวาน ได้ของมาใช้ นี่..มันเป็นอย่างนี้แหละ จิตใจมีมานะทิฐฐิ แข็งกระด้าง ไม่ว่าภิกษุ สามเณร ไม่ว่าอุบาสกอุบาสิกา พุทธบริษัททั้งหลาย คณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลาย เราก็จะให้เข้าใจในเรื่องนี้ จะได้นุ่มพินิจพิจารณา โอ..จิตที่แข่งกระด้าง จิตไม่อ่อนนุ่มถ่อมตัว ลดมานะทิฐฐินี้ ไม่มีทาง ไม่มีทางที่จะได้รับกระแสธรรม

องค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนเอาไว้ว่า จิตอ่อนควรแก่การทำงาน จึงได้รับกระแสธรรม ก็คืออ่อนจากมานะทิฐฐิ ลดมานะทิฐฐิลง ยอมลดมานะทิฐฐิลง จิตใจอ่อนนุ่ม ยอมรับฟัง ยอมรับปฏิบัติลงไป จิตใจจึงจะได้เห็นธรรม จึงจะสงบได้ ตรงนี้เป็นเรื่องที่เราจะพิจารณากัน สมัยครั้งพุทธกาลท่านยอมรับฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ท่านก็นำไปปฏิบัติ ท่านจึงบรรลุธรรมง่าย ๆ ทุกวันนี้จิตใจของเราไม่ยอม นั่นสิ ไม่น้อมนำไปปฏิบัติจริงๆ นั่นสิ มันก็ไม่เห็น เพราะมันแข่งกระด้าง ตรงนี้แหละ เราต้องตั้งจิตตั้งใจปฏิบัติมีความพากความเพียรจริงๆ ขยันหมั่นเพียรเดินจงกรม ขยันหมั่นเพียรนั่งสมาธิ ขยันหมั่นเพียรคิดอ่าน น้อมนำธรรมะไปพินิจพิจารณาไตร่ตรอง ใคร่ครวญด้วยสติปัญญา ก็เรียกว่าเรามีความเพียรเป็นตบะเผือกเลสที่เราร้อน เผาจิตใจของพวกเรา จิตใจมันแข่งกระด้างต้องใช้ความเพียรแผดเผือกเลสในจิตใจของตนเอง เพื่อจะให้จิตใจมันอ่อน ถ้าจิตใจของเราอ่อนลงไปเรื่อยๆ เราใช้ความเพียร ขยัน การทำความเพียรของตน ไม่ปล่อยปละละเลยความเพียร ไหว้พระสวดมนต์ก็ดี นั่งสมาธิก็ดี เดินจงกรมก็ดี พยายามขยันหมั่นเพียรอยู่ตลอด เขาเรียกว่าเรากำลังเผา เผือกเลสในจิตใจของเรา ตั้งความเพียรตั้งความขยันหมั่นเพียรเกิดขึ้น นี่..เพียร เรียกว่าตบะเป็นเครื่องเผือกเลส ทำให้จิตใจของเรานี้อ่อนลงไป ยอมรับสารภาพน้อมนำไปปฏิบัติ นี่.. ตรงนี้ จึงจะได้เห็นคุณงามความดี

จิตใจของเราเนี่ย ถ้ามันอ่อนลงไปได้แค่นั้น เราก็จะเห็นว่า โอ..มันอ่อนลงไปได้แค่น้อยหนึ่ง จิตใจก็จะเบาลงไปบ้าง ไม่แข็งกระด้าง ถ้ามันอ่อนลงไปอีก ขนาดกลางเผาลงไปมาก ใจก็ยังสงบมากขึ้น เมื่อจิตใจของเราอ่อนลงลงไปจริงๆ ลดมานะทิฐิเบาลงไปเรื่อยๆ เราก็จะเห็นความสุขความสงบเกิดขึ้น อันมานะทิฐิตัวนี้เป็นกิเลสตัวใหญ่ที่สุด การที่จะลดมานะทิฐิให้ขาดลงย่นั้น มีทางเดียวคือเป็นพระอรหันต์เท่านั้นที่จะตัดขาดจริงๆ ถ้ายังไม่ถึงพระอรหันต์นั้น ไม่มีขาด แต่ก็ยังเบาบางลงไปเรื่อยๆ ตามที่ตนเองปฏิบัติได้ จึงจะได้ดวงตาเห็นธรรม

เราก็อยากได้ดวงตาเห็นธรรม แต่จิตใจของเรานั้นยังแข็งกระด้างอยู่ ยังมีมานะทิฐิอยู่ มันก็ยังไม่เห็น แต่เราก็อย่าใจร้อนเกินไป ต้องใช้ความเพียรด้วยตัวเองจริงๆ อย่าไปหลงตนเอง อย่าไปมัวคิดแต่สอนคนอื่น อย่าไปชี้มัวสอนแต่คนอื่น พยายามที่จะสอนตนเอง พยายามดูตนเองให้ดี จิตใจของตนเองมันอ่อนนุ่มลุ่มตัวมัย ยอมรับปฏิบัติมัย มีความตั้งใจมัย มั่นใจในความเพียรของตนบ้างมัย ต้องเข้าถ้ำยืนเดินนั่งนอนอยู่ เว้นจากนอนหลับ ไปที่ไหนมีสติปัญญาตักเตือนตัวเองบ้างมัย ตัวเราเองติเตียนตัวเอง ตักเตือนตนเองได้หรือเปล่า ตรงนี้เป็นเรื่องที่พวกเราจะสนใจ สนใจพิจารณาตนเอง เราอย่าเพิ่งสนใจคนอื่น สนใจตนเองนี่แหละเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เราจะแผดเผากิเลสของตนเอง จะแก้ไขตนเอง จะพัฒนาตนเอง ถ้าเรามีความรักตน เราก็ต้องฝึกฝนอบรมตนสิ ให้มันได้ดีเป็นที่พึ่งของตนให้ได้ ตรงนี้เป็นเรื่องที่เราจะสนใจในการปฏิบัติ

คณะศรัทธาญาติโยมก็เหมือนกัน เราก็พยายามสนใจเรื่องตนเอง พยายามฝึกฝนอบรมตนเอง แก้ไขตนเองนี้ให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้น ให้เราลดมานะทิฐิลงไป เราจะเป็นคนทุกข์คนจน เป็นคนปานกลางพลเรือนก็ดี เป็นคนร่ำรวยก็ดี เป็นคนมั่งมีศรีสุข มีรถมีเรือ มีบ้าน มีทองอะไรมีเงินเป็นแสนๆ ล้านๆ โกฏิๆ ก็ตาม อย่าไปยุ่งกับมัน ดังนั้นอย่าเอามาคูยกกัน ธรรมะเขาไม่ได้ไปยุ่งเรื่องอย่างนั้น ธรรมะเขาลดเรื่องอย่างนั้นออกไปหมด ก็เอาว่าเราจะฝึกเราอย่างไร ให้จิตอ่อนควรแก่การงาน จิตอ่อนนุ่มลุ่มตัวลงไป เพื่อจะรับกระแสธรรม ให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข จุดนี้เป็นจุดสำคัญของนักปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนเองอย่างนี้

ถ้าหากเราเปรียบเทียบเหมือนเหล็ก เราได้เหล็กมาแล้ว เราต้องเอาไปเผาไฟ เมื่อเราเผาไฟมันพอแดงๆ หน่อย แล้วก็เอามาตี มาตีมันก็อ่อนลงไปบ้าง มันก็จะบาง เราต้องการมิดหรือต้องการขวานหรือต้องการอย่างไร อันนี้เราก็ก็นำเอาไปแผดเผา เผาไฟให้มันแดงฉานแล้วเอาก้อนลงไปตี เห็นมัยเขาตีเหล็กทุกวัน ตีมิด ตีขวาน ตีของใช้ต่างๆ ต้องเอาไปเผาไฟก่อน เหล็ก เผามัน สู้บแปอยู่นั่นแหละ ใช้เครื่องเป่ามัน พอไฟมันแดงแล้วก็เอามาตี ตีแล้วตีเล่าอยู่นั่นแหละ มันตีก็ครั้งมันถึงจะได้มิด มิดเล่มหนึ่ง ไม่ว่ามิดได้ มิดอะไร มิดแหลม มิดอะไรต่างๆ เผาไม่รู้กี่ครั้ง นั่นแหละก็เผาอย่างนั้น เหล็ก เผาไปเผามา ก็ตีไปตีมาจนได้มิด ได้มิดได้ เอ้า.. ยังหนาอยู่ มิดได้ ถ้าอยากได้มิดแหลมมิดบางๆ เกิดขึ้นก็ต้องเผาไฟอีก ตีมันลงไปอยู่นั่นละ เผามันจนแดงฉานอยู่นั่นละ ตีลงไปเรื่อยๆ เพื่อได้มิดได้ขวาน พอได้มิดได้ ได้มิดแหลม ได้ขวาน ทำจบทำเสียม ตีไปตามที่ตนเองปรารถนา

คราวนี้ถ้าเราแผดเผาลงไปจริงๆ เผาเหล็กเผาจนมันเป็นน้ำ น้ำเหล็กเราจะเอาอะไรเอาแบบไหน เราเผาเหล็กให้เป็นน้ำแล้วจะหล่ออะไร จะหล่อเป็นใบมีดโกน มีดโกนบางๆ หรือจะหล่อเป็นเข็ม หรือจะหล่ออะไรบางอย่าง เป็นคมอย่างดีเลย จะหล่อเป็นรูปใดทรงใดนั้น นี่มีเบ้าที่จะหล่อแล้ว เราเอาเหล็กที่มันเป็นน้ำไปเทใส่ที่นั่น เทใส่ที่นั่นแล้วมันหล่อออกมาได้ เห็นมัยเขาหล่อใบมีดโกนบางๆ หล่อมิดเล็กๆ น้อยๆ หล่ออะไรต่างๆ หล่อเข็มเล็กๆ เขาก็หล่อเป็นเข็มได้ ทำไมมันจึงเป็นได้อย่างนั้น ก็มันเผาจนเป็นน้ำแล้ว มันอ่อนนิ่มจนเป็นน้ำแล้ว มันก็เลยทำอะไรทุกสิ่งทุกอย่างที่ตนเองพึงปรารถนา สร้างเข้าขึ้นมาแล้วก็ไปเทใส่ เหล็กนั้นก็จะได้เป็นไปตามความปรารถนาของตนเอง เอาไปใช้ไปสอยได้ตามความปรารถนา

ฉันใดก็ดีเปรียบเทียบถึงจิตใจของพวกเราเหมือนกัน ถ้าหากจิตใจของเราแข็งกระด้าง เราก็ก็นำมาตีที่ตีฝืนฝืนจนตนเองลดมานะทิฐิลงไปเรื่อยๆ อยู่อย่างนั้น แก้ไขไปเรื่อยๆ มันยังดื้อยังดั่ง มันยังหงุดหงิด มันยังโกรธมันยังเกลียด มันยังขี้เกียจขี้คร้านอยู่อะไร ไล่มันอยู่อย่างนั้นเลย ตั้งใจควบคุมดูแลด้วยสติปัญญา คุมไปคุมมาจิตใจมันก็อ่อนลง ยอมเชื่อฟังพิจารณาเรื่องที่ครูบาอาจารย์ท่านสอน

พระพุทธเจ้าสอนไว้ น้อมนำมาคิดมาอ่าน มาตรึกมาตรองหาเหตุผลว่ามันถูกหรือผิด น้อมเข้ามาพิจารณาที่ตนเอง ก็จะเห็น โอ..ตนเองนี่มันมีมานะทิฐิจริงๆ ไม่ยอมเชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้าของครูของอาจารย์ มันจึงไม่เห็นธรรมสักที นั่งสมาธิก็ไม่สงบสักที จะให้ได้ดวงตาเห็นธรรมยากพันทุกขอย่างนั้นอย่างนี้ มันจะพันทุกขได้ยังไง นั่นเป็นเรื่องอย่างนี้ ก็เลยมาดูตนเอง ดูไปดูมา ไตร่ตรองใคร่ครวญ ฝึกไปฝึกมันมาก็เลยมีสติปัญญาแก้ไขปลดปล่อยมันเองออกไปได้ ลดมานะทิฐิไปเรื่อยๆ จิตใจมันก็อ่อนนุ่มแล้วมันอ่อนนุ่มนวล จิตใจอ่อนโยน

เมื่อจิตใจอ่อนจนยอมรับสารภาพ โอ..จริง สิ่งนี้ จนเห็นว่าพระพุทธเจ้าสอนอะไรเป็นยังไง อะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ อะไรมีคุณ อะไรมีโทษ อะไรมีประโยชน์ หรือไม่ใช่ประโยชน์ จนเห็นแจ่มขึ้นมา โอ..มันเป็นสิ่งนี้จริงๆ เขาจึงยอมรับสารภาพ เมื่อยอมรับสารภาพก็จะได้เห็นของจริงเกิดขึ้น ก็เรียกว่าเห็นธรรม เหล่านี้แหละ เรามันแข็งกระด้างมานานเนอะ ตั้งแต่เกิดขึ้นมาเพราะไม่ได้อบรมสั่งสอน ให้เราอบรมบ่มนิสัย มันจึงเป็นสิ่งที่ทำยาก

บัดนี้ มันจะยากปานใดก็ตาม เราไม่ต้องหวั่นไหวอะไร เรามีศรัทธาความเชื่อมั่นเสียอย่างเดียวว่า เชื่อบุญเชื่อบาป เชื่อความจริงเสียอย่างเดียว เชื่อเหตุเชื่อผลจริงๆ อะไรมีเหตุมารองรับสิ่งนั้นก็ต้องมีผล เหตุไม่ดีผลมันก็ไม่ดี เหตุดีผลมันก็ดี เชื่อมันลงไปอย่างนี้ เราก็เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อจะนำมาปฏิบัติ เหมือนเราพากันฝึกหัด ฟังเทศน์ฟังธรรม ฝึกหัดนั่งเจริญเมตตาภาวนา ฝึกฝนอบรมจิตใจของพวกเราอยู่ในปัจจุบันนี้แหละ บุคคลใดไม่ได้มาไม่ได้ฟังก็เป็นเรื่องของเขา พวกเรานี้ได้ยินได้ฟังแล้วก็พากันฝึกฝนอบรมตนเองอยู่เนี่ย เราเชื่อมั่นเกิดขึ้นแล้วว่าไม่มีลัทธิศาสนาไหนที่จะสอนให้คนละเอียดยลออก สอนให้คนรู้จักหนทางดำเนินวิถีชีวิตให้ถูกต้องให้เกิดสุขขึ้นมาในจิตใจได้เหมือนพระพุทธศาสนา เราเชื่อมั่นลงไปอย่างนี้ เมื่อเราเชื่อมั่นลงไปอย่างนี้แล้วก็ตั้งใจจริงๆ เราจะอ่านธรรมะก็ดี ฟังเทศน์ฟังธรรมก็ดี จะน้อมนำไปคิดไปอ่านไปแยกแยะ โยนิโสมนสิการให้มันแยกคาย ให้มันแยกคายก็คือให้มันละเอียด เหมือนกับคนจัดอะไร ดูอะไรนี้แหละ มีสิ่งของหลายๆ อย่าง จัดสิ่งของนั้นของนี้ออกไป ค้นหาเหตุผลต่างๆ

ค้นคว้าจนเห็นสิ่งที่เป็นของจริงเกิดขึ้น เขาเรียกว่า โยนิโสมนสิการ พิจารณาให้แยบคาย ให้เห็นถึงความจริงถึงที่สุดของสิ่งนั้น

เมื่อเราเห็นสิ่งนั้นถึงที่สุดแล้ว เหมือนเราค้นคว้าเห็นของนี้แหละ ของที่เราอยาก เห็น ค้นแล้วได้เห็นมันดีใจ ได้เห็นแล้วพบแล้วของนี้มันเป็นอย่างนี้ นี่พระพุทธองค์ทรง สอนให้พวกเราเป็นนักค้นคว้า เราก็คงเห็นของจริง ถ้าเราเชื่อมั่น พระพุทธองค์จึงทรง เปรียบเทียบเหมือนกับหม้อที่คว่ำอยู่ หม้อที่คว่ำอยู่นี้เราสงสัย หม้อมันคว่ำอยู่ในดินก็ดี อยู่ในกระดานพื้นบ้านก็ดี พื้นกุฏิ ศาลา วิหารก็ดีในวัดในวา มันคว่ำอยู่ เราไม่รู้จึกว่า อะไรอยู่ในหม้อนั้น เมื่อเรามีความสงสัยอยู่ เราต้องไปเปิดหม้อ เปิดหม้อดูมันมีอะไร อยู่ในหม้อนั้น หม้อคว่ำปิดอยู่นั่น ถ้าเราเปิดขึ้นดู เราเห็นอะไรอยู่ในนั้นเราก็คงเข้าใจ แจ่มแจ้งว่า โอ..สิ่งนี้เอง หม้อมันปิดอยู่ ปิดสิ่งนั้นอยู่ เราไม่เห็นสิ่งนั้นแล้วไปเปิด คำว่า เปิดคือต้องมีความฉลาด เข้าไปดูก่อน ดูเขาเรียกว่าทศนะ แปลว่าดู บัดนี้ มีปัญญา เขาเรียกทศนปัญญาว่าจะเปิดยังไง จับที่ไหน เปิดหม้อนี้ อันนั้นเขาเรียกปัญญา ญาณ ก็เรียกว่าหยั่งรู้ ทศนปัญญาญาณ ทศนะแปลว่าดู ปัญญา ก็แปลว่าหาวิธีเปิด ญาณก็ แปลว่าหยั่งรู้ เปิดขึ้นมาแล้วมีสิ่งนั้นอยู่ หม้อคว่ำอยู่ เมื่อเห็นชัดเจนแล้วก็หายสงสัย ถ้า ของนี้หม้อคว่ำเอาไว้เห็นชัดเจนแล้วก็ไม่มีความสงสัย

ฉันใดก็ดี พวกเราเป็นนักปฏิบัติ เราน้อมนำธรรมะมาพิจารณาแต่ละข้อ แต่ละอย่างทีองค์สมเด็จพระศาสดาจารย์สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนเอาไว้ ธรรมะข้อใด ก็ตามที่พระพุทธองค์ตรัสสอนเอาไว้ เมื่อเราน้อมนำมาพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญ แล้วก็เห็นของจริง เขาเรียกว่าเปิดหลังคาภิเลส เปิดสิ่งที่เราหลงอยู่นั้นให้เห็นเพื่อจะ ไม่ให้มันหลงในสิ่งนั้น นี่แหละที่เราหลงอะไรทุกอย่าง เราวนวายอยู่กับสิ่งใด เราก็คง ค้นคว้าดูสิ่งนั้น เราสงสัยอะไร เราก็คงค้นคว้าในสิ่งนั้น เพื่อให้เข้าใจในสิ่งนั้น คราวนี้มา เปิด เปิดดูอยู่ที่ไหน เราก็คงเปิดดูอยู่ที่ใจของเราละสิ กิเลสมันอยู่ที่ใจของเรา ความโลภ ความโกรธ ความหลงมันอยู่ที่ใจของเรา ใจของเราทุกข้อยู่ทุกวันนี้ ทุกข์เพราะอะไร อะไรปิดบังเอาไว้เราจึงไม่เห็นทุกข์ในสิ่งนั้น ตรงนี้แหละ เป็นสิ่งที่เราจะดูตรงนี้ ถ้าเรา ไม่ดูเราจะไปเห็นทุกข์ได้ที่ไหน ทุกข์มันเกิดมาจากที่ไหน

เหตุฉะนั้น เราจึงต้องฝึกฝนอบรมจิตใจเพื่อจะให้จิตใจของเรานั้นมันสงบนิ่งอยู่เป็นสมาธิ เมื่อจิตใจเป็นสมาธิแล้วเราจึงจะดูรู้กิเลสอยู่ในจิตใจของเรา ก็เหมือนหม้อที่คว่ำของเอาไว้ ไม่เห็น เพราะเราไปดูแต่ที่อื่น ไปดูบุคคลอื่น เราไม่ดูตัวเอง ไปหาดูแต่คนอื่น ไปหาจับผิดแต่คนอื่นทั้งนั้น ตรงนี้แหละ เป็นสิ่งที่สำคัญ เราควรที่จะจับผิดตนเอง เวลามาดูตนเองแล้วจะเห็นแล้วว่า เออ..เราผิดอะไร เรายังแก้ไม่ได้ ก็พยายามแก้สิ่งนั้น นี่..ถ้าเห็นเองว่าเรายังผิดอยู่สิ่งนี้แหละ มันก็จะแก้ แก้ไม่ได้ก็คอยแก้อยู่นั่นแหละ

เมื่อเราเห็นตนเองแก้ไขไปเรื่อยๆ คนนั้นก็จะก้าวหน้าในการประพฤติปฏิบัติ จิตใจก็มีความสุขมากขึ้นไปตามลำดับที่ตนเองปฏิบัติได้ ตรงนี้เป็นสิ่งที่พวกเราจะพึงพิจารณาศึกษาเพื่อจะ让自己ที่ตนเอง เพราะกิเลสก็อยู่ที่ใจตนเอง ความโลภ ความโกรธ ความหลงก็ดี ความรัก ความชังก็ดี เขาอยู่ที่ใจ เขาไม่อยู่ที่อื่น เราจะมาเปิดดูตรงนี้ เปิดดูที่ใจของพวกเรานี้ ใจที่เราคิดเราอ่าน เราปรุงเราแต่งอยู่นี้ ดุสิ บางทีมันคิดดี บางทีมันคิดไม่ดี บางทีมันคิดโกรธคิดเกลียด คิดอิจฉาพยาบาทคนนั้นคนนี้อยู่ เรามาดูตรงนี้

บางทีมันทุกข์มันยากมันลำบาก กลับมองดูคนอื่น ก็โกรธก็เกลียดเคียดแค้น จะทุบจะตีจะฆ่าจะฟันจะแทงเขาจะทำลายเขา เรามาดูที่นี่ มาดูที่ตนเอง คนอื่นมันไม่ดี มันเป็นเรื่องของคนอื่น คนอื่นไม่ดีมันก็จะไม่ดีของมัน มันไม่ฝึกมันก็จะเสียของมัน คนเสียหายนี้มันเสียหายมากนะ คนไม่ดีไปอยู่ที่ไหนเขาไม่ต้องการทั้งนั้น อยู่วัดใดเขาก็ไม่ต้องการ อยู่บ้านใดเขาก็ไม่ต้องการ คนที่ไม่ดี จะต้องมาดูตรงนี้ มันเสียหายมากที่ไม่ดี ไม่มีคนปรารถนา ในโลกนี้เขาไม่ปรารถนา น้ำที่สกปรกอยู่ในลำคลองลำห้วยนั้น เขายังเอามารดต้นไม้รดหญ้าให้มันเขียวมันงามได้ ยังมีประโยชน์กว่าคนที่ไม่ดี คนที่ไม่ดีมันไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ ไม่มีใครพึงปรารถนาเอาไป

ตรงนี้เราก็ดูสติตนเอง มันเป็นอย่างนี้เองก็เลยมาฝึกฝนอบรมตนเอง ทั้งภิกษุ สามเณรก็ดี อุบาสกอุบาสิกา พุทธบริษัททั้งหลาย คณะศรัทธาฆราวาสญาติโยมทั้งหลาย เราน้อมมาดูที่ตนเองนี้แหละ เราจะมาเปิดดูที่จิตใจของพวกเขาที่นี่ละ จะมาแก้ไขตรงนี้ แก้ไขที่ใจได้นี้แหละ มันจึงจะได้เป็นประโยชน์ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างเอามาแก้ไขที่ใจ ละ ที่ใจทั้งนั้น มันจะละความชั่วทั้งหลาย ทุกสิ่งทุกอย่างต้องมาละที่จิตใจไม่ใช่มาละที่ปาก ไม่ใช่มาละที่กาย ละที่จิตใจทั้งนั้น คนจะละความชั่วทั้งหลายได้ที่จิตใจ ถ้ามันเป็นทุกข์ มันก็ทุกข์อยู่ที่ใจ ทุกข์จริงๆ มันอยู่ที่ใจ ทุกข์กาย ทุกข์ใจ ทางร่างกายนั้นมันทุกข์ มันทุกข์จริงๆ ที่ใจมันยึดมันถือมัน มันอหังการมมังการว่าเราว่าเขา มีมานะทิฐิเกิดขึ้น อย่างนี้แหละ มันจึงโกรธจึงเกลียดกันทุกวันนี้ ยังเคียดยังแค้นต่อกันและกัน บ้านอื่น เมืองอื่นประเทศอื่นมันรบราฆ่าฟันกัน ดูแล้วยุ่งใหญ่เลยทีเดียว ไม่รู้จักทุกข์เลย โง่ไปหมด ตรงนั้นเป็นเรื่องของเขา พวกเราอย่าให้มันโง่ไปรบราฆ่าฟันไปเบียดเบียนซึ่งกัน และกัน ให้เป็นคนมีความเฉลียวฉลาด อยู่ด้วยกันแบบสามัคคีปรองดอง สนิทสนม กลมเกลียวกันมีเมตตาต่อกัน ให้ความร่มเย็นเป็นสุขต่อกัน ปฏิบัติตนเองดีแล้วจะไปอยู่ที่ไหนได้ ถ้ามันดีแล้วไปอยู่บ้านใดเมืองใด ประเทศไหน ไปอยู่บ้านของใคร ไปอยู่วัดวา อาวาสใดเขาก็ปรารณา ไปแล้วเขาก็อยากให้มา อย่างภิกษุสามเณรก็เหมือนกัน อยู่ วัดใดแล้ว ถ้าไปแล้วเขาก็ให้กลับคืนมาได้สบาย ถ้าไม่ดีแล้ว ไปแล้วเขาไม่ปรารณาให้ กลับคืนมาอีก

เหตุฉะนั้น เมื่อเรามาเห็นอย่างนี้แหละ เราก็พยายามที่จะรู้จัก โอ..ถ้ามันไม่ดี แล้วไม่มีใครพึงปรารณาในโลกนี้ ตัวเองก็ไม่อยากได้ที่ไม่ดี อยากได้ดีอยู่ แต่มันยังไม่ดี ก็ต้องรีบชวนขวาย อัยารอช้า ต้องมุ่งหน้ารีบประพฤติปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนเอง มา แก้ไขให้จิตใจของตนเองให้มันอ่อนน้อมยอมรับสารภาพ เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย ก็สามารถ ที่จะนำตนเองให้พ้นทุกข์ได้ อยู่ตรงนี้เอง เหมือนกับบุคคลที่ได้เหล็กมาแล้ว ก็มาเผาไฟ ทุบตีเข้าไปเรื่อยๆ เผาเข้าไปจนเป็นน้ำ มาหล่อสิ่งของให้เป็นสิ่งของให้สมปรารถนาของ ตนเองได้ นี่เหล็กก็ดี จิตใจก็เหมือนกัน ถ้าฝึกอบรมมันอ่อนน้อมแล้ว ควรรับสารภาพ

แล้ว ควรตั้งใจแล้ว ยอมรับความจริงแล้ว จิตใจก็สามารถที่จะเห็นธรรม เมื่อเห็นธรรม ขึ้นมาที่เราติดขัดของอะไรแต่ก่อน เราจะได้เราก็สบายใจ สิ่งที่เรายังละไม่ได้ เราก็ มุ่งหน้าจะปฏิบัติต่อไป หาวีธีละอีก เมื่อละได้ก็สบายใจไปเรื่อยๆ ตราบใดที่เราละได้ หหมดนั้นแหละ มันจึงจะถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ ต้องสำเร็จมรรคผลถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ จึงจะหมดทุกข์อยู่ที่นี่ ร่างกายนี้มันเป็นทุกข์อยู่ของมันเอง แต่ใจมันไม่ทุกข์ ตรงนี้ แหละ พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านเห็นตรงนี้ เราก็อยากได้เหมือนกัน

เมื่อหากเราพากันปฏิบัติอยู่ เราก็อยากพบอยากเห็นอยากได้ ร่างกายนี้มันเป็น ธรรมชาติของมันเป็น จิตใจนี้มันจะรู้สภาวะของความจริงที่ร่างกายเป็นตามธรรมชาติ ของเขา เราหลงอยู่ว่ารูปร่างกายนี้เราว่ามันเที่ยง ถ้าเห็นว่ามันเที่ยงเราก็เห็นผิดอยู่ ถ้า ร่างกายนี้เราเห็นว่ามันเป็นสุข เราก็ยังเห็นผิดอยู่ เราเห็นว่าร่างกายนี้เป็นตนเป็นตัว ของตนเองจริงๆ เราก็เห็นผิด นี่มันปิดดวงปัญญาของเราไว้อย่างนี้ ถ้าหากเราไตร่ตรอง ใคร่ครวญเข้าใจจริงๆ ว่า โอ..ร่างกายนี้เป็นของที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอนจริงๆ เราจึงจะเห็น ถูกต้อง

บัดนี้ เราเห็นร่างกายว่าเกิดขึ้นมามันเป็นทุกข์ มันไม่มีความสุขอะไร พอ ๕ นาทีมันต้องเปลี่ยนอิริยาบถ ยืนเดินนั่งนอนอยู่ตลอด เป็นทุกข์ ถ้าเราเห็นอย่างนี้เราจึง จะเห็นถูกต้อง ถ้าเราเห็นร่างกายนี้ไม่ใช่ตนใช่ตัวของเรา บอกไม่ได้ ใช้ไม่ฟัง เป็นไปตาม ธรรมชาติ บอกไม่ให้เจ็บป่วยก็ยังเจ็บป่วย บอกไม่ให้เฒ่าให้แก่ มันก็ยังดื้อเฒ่าดื้อแก่ ไปได้ บอกไม่ให้ตายก็จะดื้อตายหนีจากลูกจากหลานจากพี่จากน้องไป ไม่ฟังคำสั่งสอน ของผู้ใด เหมือนคนอื่นจริงๆ รูปร่างกายอันนี้ เมื่อนั้นนะ เราจึงจะเห็นถูกต้อง เมื่อเรา เห็นถูกต้อง เราก็จะได้สบายใจ สบายที่ใจ ร่างกายนี้มันเป็นอย่างนั้น เป็นตามธรรมชาติ ของมัน เรียกว่าเราเห็นของจริงเกิดขึ้นเป็นสังขารธรรม จึงจะนำตนเองให้สบายขึ้นมา เรา มองเห็นทรัพย์สมบัติพัสถานทั้งหลาย ของใช้ต่างๆ ก็เป็นเพียงของที่ใช้อำนวยความสะดวก สะดวก ที่เป็นเพียงรูปร่างกายเท่านั้น อำนวยความสะดวกให้เรา เป็นทรัพย์สมบัติ

เกี่ยวกับโลก ของทุกสิ่งทุกอย่างแม้ร่างกายของเราก็เป็นของที่จะอยู่กับโลก จิตใจนั้น เป็นส่วนหนึ่ง นี่เป็นสิ่งที่เราจะศึกษาลงไปที่นี่ ถ้าหากเรามีความตั้งใจ

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมเรื่อง *โสวจสutta* นี้ ควรน้อมนำไปพิจารณาพิจารณาว่าเราเป็นผู้วาง่ายสอนง่ายมั๊ย หรือเป็นผู้ว่ายากสอนยากสอนลำบาก ตนเองตำหนิตนเองก็ไม่ได้ ว่าตนเองก็ไม่ได้ เตือนตนเองก็ไม่ได้ โอ..สอนยากสอนลำบากจริงๆ สอนจิตใจเราอย่าไปใจอ่อน ถ้ามันสอนยากเพียงใด ก็เรียกว่าสู้ สู้มีความเพียร มีความตั้งใจตั้งใจเหตุฉะนั้น พระพุทธองค์จึงอยากให้รู้จักเหตุจักผล คนไม่รู้จักบาปมันก็ไม่รู้จักทำบุญ คนไม่รู้จักคุณก็ไม่รู้จักโทษ คนไม่รู้จักประโยชน์ก็ไม่รู้จักว่าของนั้นเป็นประโยชน์อย่างไร คนที่เกียจคร้าน มันก็ไม่รู้จักความหมั่น ไม่รู้จักขยัน ตรงนี้แหละ เป็นคู่กันอยู่อย่างนี้โลก เหตุฉะนั้น ความหลงและความฉลาดนี้เขาก็เป็นคู่กัน มันหลงก่อนแล้วจึงมีความฉลาดเกิดขึ้น

เหตุฉะนั้น ก็ขออำนวยการให้พระภิกษุ สามเณรที่ดี และคณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลาย ได้ยินได้ฟังแล้วควรน้อมนำธรรมะนี้ไปประพฤติปฏิบัติฝึกหัดตนเอง ผลก็จะได้รับความสุขตามที่ตนปรารถนา เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

การฟังธรรมตามกาล

การสนทนาธรรมตามกาล

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

กาเลน ธมฺมสุสฺวนํ กาเลน ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมจฺจกฺลุมฺตมํ ตีติ

ณ บัดนี้ พวกเราท่านทั้งหลาย ทั้งภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา สาธุชนทั้งหลาย ให้พากันตั้งจิตตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา ดังภาษิตที่ได้ยกขึ้นไว้ในเบื้องต้นนั้นว่า **กาเลน ธมฺมสุสฺวนํ กาเลน ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมจฺจกฺลุมฺตมํ** การที่บุคคลมีการได้ฟังเทศน์ฟังธรรมเป็นของดีเป็นของประเสริฐทำให้เกิดปัญญาขึ้นได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสว่า การฟังเทศน์ฟังธรรมสนทนาธรรมสากัจฉาซึ่งกันและกันนั้น เป็นหนทางของบุคคลที่จะได้เกิดปัญญาขึ้นมาได้ เพราะเหตุอะไร การฟังเทศน์ฟังธรรมจึงได้เกิดปัญญานั้น

๑. บุคคลที่จะฟังเทศน์ฟังธรรมนั้น เมื่อได้ฟังแล้ว จะได้ยินในสิ่งที่ตนเองไม่เคยได้ยินได้ฟัง

๒. บุคคลที่เคยได้ฟังเทศน์ฟังธรรมแล้ว จำไม่ได้ ก็จะสามารถจำได้

๓. บุคคลที่ยังมีความสงสัย เมื่อมีความสงสัยในข้อธรรมนั้นอยู่เมื่อฟังไปบ่อยๆ ก็จะเข้าใจในธรรมนั้น

๔. บุคคลที่จะฟังเทศน์ฟังธรรมนั้น ย่อมไม่มีความสงสัยในข้อที่สงสัยอยู่เพราะเข้าใจในข้อธรรมได้ดี

๕. บุคคลนั้นพร้อมเป็นผู้ได้ปัญญาเมื่อจดจำเอาข้อธรรมนั้นไปปฏิบัติ

ถ้าจะพูดอีกอย่างหนึ่งนั้น บุคคลนั้นจะได้สำเร็จมรรคผลได้ง่ายเพราะได้ฟังเทศน์ ฟังธรรม สนทนาแต่ธรรมจดจำเอาไว้แม่นยำเป็นอุปนิสัย เป็นปัจจัยติดตามไปสู่ทุกภพ ทุกชาติ หากตนเองพลาดหลงลืม ก็ยังมีคนอื่นตักเตือนได้ ก็จะมาทำความเข้าใจใน ข้อธรรมนั้นได้เหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า ให้พวกเราพากัน พินิจพิจารณาให้รู้ว่า อะไรที่เรายังไม่เคยได้ยินได้ฟังก็ได้ยินได้ฟังนั่นเอง เพราะบาง บุคคลนั้นไม่เคยได้ฟังเทศน์ฟังธรรม ก็ไม่รู้จักบุญจักบาป ไม่รู้จักคุณจักโทษ ไม่รู้จัก ประโยชน์อะไร ทำอะไรก็ทำไป แต่ทำบุญทำทานการกุศลก็ทำไปกับเขา เขาทำอย่างไร ก็ทำไป แต่ไม่เข้าใจว่าทำบุญอย่างไรจึงจะได้บุญ จะปฏิบัติอย่างไรก็ไม่เข้าใจ หากเมื่อ ได้ฟังเทศน์ฟังธรรมแล้วชี้แจงแสดงแนะแนวหนทางปฏิบัติ การสร้างบุญสร้างกุศลก็ ถูกต้องก็ได้บุญได้กุศลถูกหนทางที่ดี นี่อีกอย่างหนึ่ง

คนที่ไม่รู้จักศีล หากเคยได้ฟังครูบาอาจารย์เทศน์อธิบายเรื่องศีล ศีล ๕ ศีล ๘ ก็ดี ก็มาเข้าใจในศีลได้ หากเราไม่ได้เคยฟังก็ไม่เข้าใจในศีล แล้วจะรักษาศีลอย่างจริงจัง จะทำให้ตนเองเป็นผู้มีศีลมีธรรมเกิดขึ้น นั้นเป็นข้อสำคัญ หากเราได้ฟังแล้วเราก็จะ เข้าใจว่าการปฏิบัติ การรักษา ประพฤติปฏิบัติอย่างไร ศีลของตนเองจึงจะบริสุทธิ์ ก็จะ เข้าใจได้

คนที่ไม่เคยนั่งเจริญเมตตาภาวนาก็ดี หากเราไม่เคยไม่ได้ยินคำแนะนำสั่งสอน ชี้แจงแสดงแนะแนวหนทางให้ประพฤติปฏิบัติแล้ว เราจะทำไปดื้อๆ ด้วยตนเองว่ามัน ถูก บางทีมันก็ไม่ถูก มันก็ทำให้จิตใจของเราไม่สงบสักที ทำไป ๑๐ ปี ๒๐ ปีก็ไม่สงบ นั้นแหละเป็นข้อสำคัญ หากเราพากันได้ยินได้ฟังได้ประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ พาฝึกหัดปฏิบัติอยู่ ชี้แจงแสดงแนะแนวหนทางให้ เราก็มามาเข้าใจในวิธีปฏิบัตินั้น ก็ทำให้ เรานี้ประพฤติปฏิบัติถูกแนวทางในการประพฤติธรรม ก็นำให้จิตใจของเรามีความสงบ เกิดขึ้นได้ นี่แหละเป็นข้อสำคัญของการฟังเทศน์ฟังธรรม

เหตุฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสรรเสริญบุคคลผู้ได้ฟังเทศน์ ฟังธรรมหลายครั้งหลายคราวและเป็นผู้เคารพซึ่งธรรม การที่บุคคลจะจำไม่ได้ก็ตาม เมื่อได้ยินได้ฟังครูบาอาจารย์เทศน์อยู่ที่ไหน เราจะไม่เข้าใจในเบื้องต้นก็ตาม แต่ขอให้ทุกคนมีความเคารพ คืออยู่ในความสงบให้จิตใจของตนเองจดจ่อไปตามข้อธรรมนั้น เพื่อจดจำนำไปประพฤติปฏิบัติ ผลออกมาจะได้เกิดปัญญา ดังภาษิตที่ได้ตรัสไว้ว่า *สุสุสุสฺสํ ลภเต ปญญํ* บุคคลฟังธรรมด้วยดีด้วยความเคารพย่อมเกิดปัญญา ท่านสาธุชนทั้งหลายให้พากันพิจารณาเช่นนั้น ถ้าหากเราไม่ได้ตั้งใจฟังแล้ว มัวแต่คุยกัน มัวแต่คิดเรื่องอื่น ไม่ได้เอาใจจดจ่อไปตามข้อธรรมแล้ว ก็จดจำอะไรไม่ได้ ผลออกมาก็ไม่รู้เรื่องอะไร ว่าท่านเทศน์เรื่องอะไรก็ไม่เข้าใจ อย่างนี้ก็ไร้ผลไร้ประโยชน์ เรียกว่าบุคคลนั้น ฟังธรรมไม่เป็นก็เลยเสียประโยชน์เปล่า

เหตุฉะนั้น การฟังธรรมจึงเป็นข้อที่สำคัญ หากเราพากันตั้งใจตั้งใจแล้วก็จะเข้าใจได้ในข้อธรรมนั้น ขอให้จดจำเอาแต่ข้อหนึ่งไปประพฤติปฏิบัติเท่านั้น แล้วเราไปที่ไหน ไปประชุมกันอยู่ที่ใด คุยกันที่ไหนก็ให้พากันพูดจาปราศรัยสนทนากันเรื่องธรรมะ ธัมโม เรื่องที่จะเป็นประโยชน์แก่ตนเองและบุคคลอื่น อย่างนี้ก็เรียกว่า ธรรมสากัจฉา พูดจาปราศรัยเป็นธรรมะ ผลออกมาก็จะได้ความสุขทั้งสองฝ่าย ทั้งบุคคลที่ได้ยิน ก็จะได้รับธรรมไป ทั้งตนเองที่แสดงหรือพูดจาปราศรัยไป ก็ให้ผลให้ประโยชน์เกิดขึ้น ในคำพูดของตนเองนั้น นี่แหละ พวกเราท่านทั้งหลาย ทั้งภิกษุสามเณร และอุบาสก อุบาสิกา สนทนากันธรรมสากัจฉาแล้วไปในทางที่ดี ผลออกมาก็จะเป็นอภิมงคลเป็นมงคลอันประเสริฐ มงคลอันเลิศ เป็นบ่อเกิดแห่งคุณงามความดี

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ในมงคลสูตรเช่นนี้ เมื่อเรามาทำความเข้าใจ บัดนี้ เรามาถึงกาลถึงสมัยเราจะนั่งภาวนา เมื่อเราสนทนากันแล้วอย่างนี้ จะเอาในภาคปฏิบัติ ท่านจึงให้ฝึกหัด ฝึกฝนอบรมจิตใจในข้อปฏิบัตินั้น ในข้อที่ ๑ เมื่อสนทนากัน เรามาพิจารณาว่าจิตใจของเรามีวิตก เรียกว่ากามวิตกนั้นอย่างหนึ่ง ในข้อที่ ๒ นั้น เรียกว่า วิหิงสาวิตก ส่วนในข้อ ๓ คือพยาบาทวิตก ใน ๓ ข้อนี้แลเป็นข้อที่สำคัญ

เมื่อเราพากันนั่งทำสมาธิอยู่ เรามาใช้สติปัญญาดูซิ ดูจิตใจของเรา หากเราคิดถึงในกามวิตกเพติดเพลินไปในกามารมณ์ รูป เพติดเพลินไปในรูป ในรูปที่ดีก็ดี จิตเพติดเพลินไปอยู่ เสียงก็ดี หากหูได้ยินเสียงนั้น จิตก็หลงเพติดเพลินไปในเสียงนั้นว่า ไพเราะเสนาะหู กลิ่นก็เหมือนกัน ถ้าหากกลิ่นหอมจิตใจก็ร่าเริงไหลไปตามกลิ่น ลิ่นได้ลิ้มรส ก็ไปตามรส กายถูกต้องโผฏฐัพพะ ทั้งเย็นร้อนอ่อนแข็ง จิตก็ไปตามโผฏฐัพพะ นั้น เรียกว่าเป็นธรรมารมณ์ อันนี้เรียกว่าจิตมาวิตก วิจารณ์ วิตกคือความตรึกอยู่ ตรึกในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ นั้นอยู่ ถ้าไปตรึกอยู่อย่างนั้น จิตใจก็ยังไม่สงบเรียกว่า กามวิตก คิดอยู่ในจิตในใจของเรา ทำให้จิตใจของเรานั้นไม่สงบ เรียกว่าตรึก วิตกคือความตรึก วิจารณ์ก็คือความตรอง อันนี้ยังไม่ได้ไตร่ตรองมีแต่ความตรึกอยู่ เป็นวิตกอยู่

เหตุฉะนั้น หากเรานั่งทำความสงบอยู่เดี๋ยวนี้ เราคิดดูซิว่าเราคิดถึงรูปอะไร รูปสิ่งของอันใด รูปตนเองหรือรูปบุคคลอื่น เสียงบุคคลอื่นหรือเสียงสัตว์อื่น กลิ่นดอกไม้ คันธชาติทั้งหลาย รสอาหาร อากาศเย็นสบายอย่างใดอย่างหนึ่ง โผฏฐัพพะที่ถูกต้องกายให้มีความสุขอย่างนี้ ถ้าหากจิตของเรายังคิดวนเวียนอยู่ ตรึกอยู่ วิตกอยู่กับสิ่งเหล่านั้นอยู่ จิตใจก็จึงไม่สงบ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้อย่างนี้

เหตุฉะนั้น เรามาพิจารณา ทุกคนนั่งอยู่ในความสงบนั่งเจริญภาวนา หลับตา แล้วตาก็ไม่เห็นรูป แต่หูนั้นมันไม่หลับ มันได้ยินเสียงอยู่ก็ตามก็อย่าไปคิดกับมัน กลิ่นก็เหมือนกัน มันจะเป็นกลิ่นอะไร รสก็เหมือนกัน รสที่ผ่านมาแล้วก็อย่าไปคิดกับมัน สิ่งสัมผัสกับกายทั้งหลายก็อย่าไปคิดกับมัน อย่าไปยุ่งกับมัน ปล่อยาวมันไปเสีย อย่าให้มันไปรวบรวมลงอยู่ที่ใจ ทำให้ใจวนวายไปกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะนั้น อย่าไปยุ่งไปตรึกไปตรองมันอย่างนั้น นี่เราจะได้หันมาดูจิตของเราเข้ามาหาความสงบอยู่กับข้อธรรมกรรมฐาน

แต่บางบุคคลนั้นไปวิตกอยู่ในวิหิงสาวิตก คือนั่งคิดอยู่ คิดขึ้นมาอยากเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายเกิดขึ้นภายในจิตของตนเอง คิดโน้นคิดนี้อยู่ คิดว่ามันไม่ได้อยู่ใต้อำนาจของตนเอง หรือมันมาพูดจาปราศรัยอย่างโน้นอย่างนี้ อยากคิดเบียดเบียนให้สิ่งทั้งหลายถูกจองจำพันธนาการซึ่งกันและกัน เหมือนกับคนที่ไม่พอใจต่อกัน อยากไปผูกไปมัดไปขังเอาไว้ให้ทรมาน เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย อยากเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายเกิดขึ้นอยู่ภายในจิต ก็เรียกว่ามีความตรึกอยู่นั่นแหละ จะทำอย่างไร จะทำอย่างไรใจก็ไม่สงบอีกแหละ มันออกไปยุ่งกับสิ่งที่ภายนอก อันนี้เราก็มานิยามดูที่จิตใจของเราด้วยความคิดตรึกอยู่ พิจารณาให้เข้าใจ

บัดนี้ พยาบาทวิตก การคิดเบียดเบียน ผูกพยาบาท อาฆาตจองเวรซึ่งกันและกัน ทั้งเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย คิดดูซิเมื่อเรานั่งอยู่ที่นี่ ถ้าหากว่าเรารู้ว่าคนนั้นคนนี้มาด่ามาจะฆ่าจะทุบจะตี มาพูดจาปราศรัยอะไรไม่ดี เขาทำอย่างโน้นอย่างนี้ เรามาคิดอย่างนั้น เราก็อยากทำลายเขา อยากล้างผลาญเขา อยากฆ่าให้ล้มให้ตายให้วอดวายไปเรารู้ว่าอย่างนั้นอยู่ภายในจิต จิตมันก็ไม่สงบ เพราะมันไปติดอยู่กับสิ่งเหล่านั้น ไม่อยู่กับข้อธรรมกรรมฐานอะไรที่เรา กำลังพากันมานั่งทำสมาธิอยู่นั้น จิตใจก็เลยไม่สงบเหมือนกัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงอยากให้พวกเราพากันพิจารณาให้รู้วาทกามวิตกหรือการที่จิตไปตรึงอยู่กับกาม พัวพันอยู่นั้นในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ใจของพวกเราท่านทั้งหลายก็จะไม่สงบ ถ้าอันนี้เป็นสิ่งที่รบกวนให้จิตใจของเราได้คิดเบียดเบียนอยู่กับสัตว์ทั้งหลายและเพื่อนมนุษย์ มันก็ไม่สงบ คิดปรุงจิตของเราไปผูกเวรผูกกรรม ผูกพยาบาทอาฆาตจองเวร อยากทำลายล้างผลาญ ให้เสียสิ้นชีวิตบรรลัยไปอย่างนี้ มันไปตรึงอยู่อย่างนี้ มันก็ไม่สงบเหมือนกัน

เหตุฉะนั้น เมื่อเรานิยามพิจารณาให้เข้าใจแล้ว เราก็พากันหาวิธีที่จะลดละปล่อยวางออกไป อย่าไปตรึงอยู่ในสิ่งเหล่านั้น อย่าไปเป็นวิตกอยู่ในสิ่งนั้น ให้ลดละปล่อยวางไปเสีย เพราะสิ่งที่มันเป็นอดีตมันก็ผ่านไปแล้ว ก็ขอให้มันแล้วไป อย่าเอามาคิด เรียกว่าเราปล่อยออกไป เรื่องอดีต บัดนี้ เรื่องอนาคตสิ่งที่ยังไม่มาถึง เราก็อย่าไปตรึง วิตก

วิจารณ์ไตร่ตรองว่า จะเป็นไปอย่างไร นอนาคตจะเป็นไปอย่างไร แม้เราทำคุณงามความดีอะไร เรายิ่งเจริญเมตตาทานากี่ดี จะมีความสงบมัย เราก็ไม่ต้องไปคิดถึงอนาคตก็ให้ปลดปล่อยออกไปหมด งานทุกชิ้นทุกอัน ปลดปล่อยออกไปหมด เรื่องราวต่างๆ ก็ต้องปล่อยออกไปหมด อย่าให้มันมายุ่งกับจิตใจของเรา เราจึงใช้สติปัญญาน้อมเข้ามาดูจิตของเราให้ได้ เพื่อจะได้พากันชวนชวายประคับประคองจิตใจของตนเองให้มีความสงบได้

พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนไว้ ให้เราฝึกฝนอบรมจิตใจ จิตใจเป็นของที่สำคัญอยู่ในร่างกายของเรานี้ เขามาอาศัยอยู่บนมานอนอยู่หลายหมื่นหลายแสนปีมาแล้ว หลายภพหลายชาติ ก็ดวงใจดวงเดียวนี้เอง มันทำงานแต่ครั้งละคราว มันทำแต่ละสิ่งแต่ละอย่าง คิดเหมือนกัน มันคิดอย่างหนึ่งแล้วมันดับไป แล้วมันก็คิดอีกอย่างหนึ่ง มันคิดพร้อมกันไม่ได้ ใจดวงเดียว มันไม่มีหลายดวง ใจดวงเดียวเท่านั้น เมื่อเรานั่งอยู่ก็ดี เราก็ดูก็เห็นว่ามันมีดวงเดียว แต่มันก็เปลี่ยนอารมณ์คิดโน่นคิดนี่เฉยๆ มันคิดโน่นคิดนี่เราอย่าไปหงุดหงิด ให้ใช้สติพิจารณาดูว่ามันคิดโน่นคิดนี่ มันเปลี่ยนอารมณ์อย่างโน้นอย่างนี้ เรียกว่ามันคิดอันนี้ขึ้นมา เกิดขึ้นมา อันนี้ดับไป เราก็ใช้สติปัญญาไตร่ตรองดูให้ดีกว่า จิตใจของเรานั้นมันเป็นเรื่องความคิด เราจะหาวิธีให้จิตของเราอยู่เป็นสมานนั้น ก็อาศัยซึ่งสติปัญญา ความระลึกได้ สัมผัสญาณะความรู้ตัวว่าคิดเรื่องนี้ เรื่องนี้ดับไปก็คิดเรื่องนี้เกิดขึ้นมา สติปัญญาพร้อมกันตามดูจิต เพื่อจะเอาจิตของเราให้เป็นอารมณ์หนึ่งอารมณ์เดียวให้ได้ จิตใจจึงได้มีความสุขความสบาย นี่ก็เรียกว่าการฝึกฝนอบรมจิตใจ ไร่ความตรึกในกามวิตก วิหิงสาวิตก พยาบาทวิตก นั้นให้ออกจากจิตใจของเราให้ได้ ถ้าสรุปแล้วก็เรียกว่านิรณธรรมเหมือนกันในข้อเหล่านั้น

เหตุฉะนั้น เมื่อเราสนทนากันเรื่องอย่างนี้ ไปมาหาสู่กันแล้ว เราก็ต้องหาอุบายมาแลกกัน ใครทำอย่างไร ปฏิบัติอย่างไร จิตใจจึงปล่อยวางเรื่องเหล่านั้นออกไปได้ จึงประคองจิตใจให้สงบระงับเป็นสมาน อันจะมีผลมีประโยชน์ ไม่มีโทษอะไร แต่เป็นคุณงามความดีให้จิตใจของเรานั้นมีความสุขได้ ถ้าหากพวกเราท่านทั้งหลายคุยกันไปเรื่องอื่น เสียเวลาไปเฉยๆ จิตใจก็หลงเพลิดเพลिनไปตามกามารมณ์ทั้งหลาย

เหตุฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรว่าเมื่อเราหลงเพลินไปแล้ว ก็เรียกว่า ตตฺร ตตฺราภินนฺทนี ย่อมหลงเพลินไปตามอารมณ์นั้นๆ การที่หลงเพลินไปในอารมณ์นั้นๆ แล้ว จิตใจก็ตีตัวออกห่างจากสมาธิไปไกลแสนไกล เมื่อไหร่เราจึงจะดึงขึ้นมาได้ อันนี้ก็ถือว่าเป็นบ่อนทำลายความสงบของพวกเรา เมื่อจิตไม่สงบก็คืออะไร ก็คือความทุกข์นั่นเอง ไม่ใช่ร่างกายไม่ทุกข์มันอยู่สบายก็ตาม แต่จิตใจมันทุกข์เพราะมันไม่สงบ ผลมันจะออกมาอย่างนั้น

เหตุฉะนั้น เมื่อเราพากันมีความตั้งใจสร้างที่ดีเพื่อจะให้จิตของเรามีความสงบนั้น ก็ควรประชุมกันคุยกันอยู่ที่ไหน ถ้าภิกษุสามเณรก็ดี อุบาสกอุบาสิกาก็เหมือนกัน ก็ขอให้พากันตรึกตรองให้ดีว่าเราทำประโยชน์อะไร จุดมุ่งหมายเราอยู่ที่ไหน เราต้องการความสุขมัย หรือต้องการความทุกข์ ถ้ามั่นใจเรื่องๆ อย่างนี้ และก็มีสติปัญญาตัดเตือนตนเองบ่อยๆ อย่างนี้แล้ว ก็จะทำให้เราได้รับซึ่งความสุขความสงบเกิดขึ้นมาได้ ไม่ได้มากก็ได้น้อย จึงจะสมกับภาชิตที่พระพุทธเจ้ายกขึ้นไว้ในเบื้องต้นนั้นว่า กาลเณ ธมฺมสากจฺฉา เอตมฺมจฺคลมฺตฺตมํ ถ้ากาลสมัยของบุคคลที่เข้าไปนั่งใกล้กันเสียแล้ว เป็นกาลเวลาที่จะได้พูดจาปราศรัยสนทนาธรรมต่อกันและกันได้ เรียกว่าการแลกเปลี่ยนและการได้ยินได้ฟัง นี่แหละเป็นข้อสำคัญให้เราพากันไตร่ตรองฝึกฝนให้ถี่ถ้วนดู

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแนะนำสั่งสอนให้เราฝึกฝนอบรมให้รู้ในสิ่งนี้ จะได้มีประโยชน์ในชีวิตที่เราได้มาเกิดเป็นมนุษย์ เมื่อได้มาพบพระพุทธศาสนาแล้ว ก็หวังจะสร้างคุณงามความดีกันทั้งนั้น จึงได้พากันมาบวชในบวรพระพุทธศาสนา และอุบาสกอุบาสิกาจึงได้มารักษาศีลเจริญภาวนาด้วยกัน เพื่อจะหาหนทางให้ได้สำเร็จมรรคผลเพื่อพ้นจากวัฏสงสาร เข้าสู่เมืองนฤพานตามองค์สมเด็จพระศาสดาจารย์สัมมาสัมพุทธเจ้า

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ ดูกุรภิกษุทั้งหลาย เธอจงมองเห็นวัฏสงสารนี้เป็นภัยใหญ่ เรียกว่ามองเห็นการเวียนวนอยู่ในวัฏสงสารนี้เป็นภัย การเวียนวนว่ายตายเกิดในกามภพ รูปภพ อรูปภพ กลับไปกลับมาอยู่ องค์สมเด็จพระศาสดาจารย์สัมมาสัมพุทธเจ้า

ท่านตรัสให้มองเห็นภายในวัฏสงสารอยู่เรื่อยๆ ทั้ง ๓ ภพนี้ ยังไม่พ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง ไปก็ยังวนเวียนไปมาอยู่ ยังมารับความทุกข์ยากความลำบากมาเกิดอยู่อีกอย่างนี้

หากบุคคลเห็นภายในวัฏสงสาร บุคคลนั้นจะปลุกตนเองให้ตื่นขึ้นและรีบชวนขวาย สร้างคุณงามความดี เห็นภพทั้ง ๓ นี้เหมือนกับหอก ๓ เล่ม หรือเหมือนกองไฟ ๓ กอง ใครไปเหยียบกองไฟกองไหนมันก็ร้อนเหมือนกันหมดอย่างนั้น หรือหอก ๓ เล่ม ใคร ล้มลงไปถูกหอกเล่มไหน มันก็ถูกหอกทิ่มแทงเข้าไปในกายในใจแล้ว มันก็ต้องเจ็บปวด ทุกข์ทรมานเหมือนกัน ฉันทก็ดี เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นเทวดา หรือเกิดอยู่ในพรหมโลก ใน ๓ ภพนี้ก็ไม่พ้นจากความทุกข์ไปเพราะมีภัยอันตรายอยู่เหมือนกัน ไม่มีความสุข ะไร

แต่เรามีความต้องการไปในที่ที่ไม่มีตนมีตัว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ ตรัสไว้ว่าเป็นที่ที่มีความสุขอย่างยิ่งคือเมืองนฤพาน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึง อยากให้พวกเราท่านทั้งหลายมีจุดหมายปลายทางอยากพ้นทุกข์ด้วยกัน จึงหันมาทำ คุณงามความดี ได้เจริญเมตตาภาวนาอย่างนี้ ก็ขอให้ใช้สติปัญญาพิจารณาจิตของเรา อะไรที่ทำให้จิตวุ่นวายก็ละออกไป อย่าเอามาคิดอยู่ในที่นี้ ขอให้สติปัญญาประคองจิต ของตนให้อยู่กับร่างกายของตนนี้ก่อน แล้วจึงตั้งจิตให้อยู่กับข้อธรรมกรรมฐานข้อไหน ที่ได้เคยได้ยินได้ฟังมา และใช้สติปัญญานำจิตของตนเองมาไว้กับข้อธรรมกรรมฐาน ทำ อย่างนี้ดูซิ เราอยากเห็นจิตว่าคิดอยู่ที่ไหน หยุดหายใจลองดูสักกนิดหนึ่ง เราจะเห็นเลย ว่าจิตคิดอยู่ที่ไหน หยุดหายใจลองดู เราจะเห็นจิตของเราทันทีว่าจิตอยู่ที่นี้ มันจะเห็น เลยทีเดียว เมื่อมันเห็นแล้วก็ต้องประคองมันไว้ แต่เราก็หายใจให้สบายๆ ไม่ต้องคิด เรื่องอะไร หายใจสบายๆ ถ้าจิตไม่ยุ่งกับอะไรก็เรียกว่าจิตมีความสงบ มีความสุขเกิดขึ้น จิตก็เป็นสมาธิได้ นี่แหละเป็นข้อสำคัญ

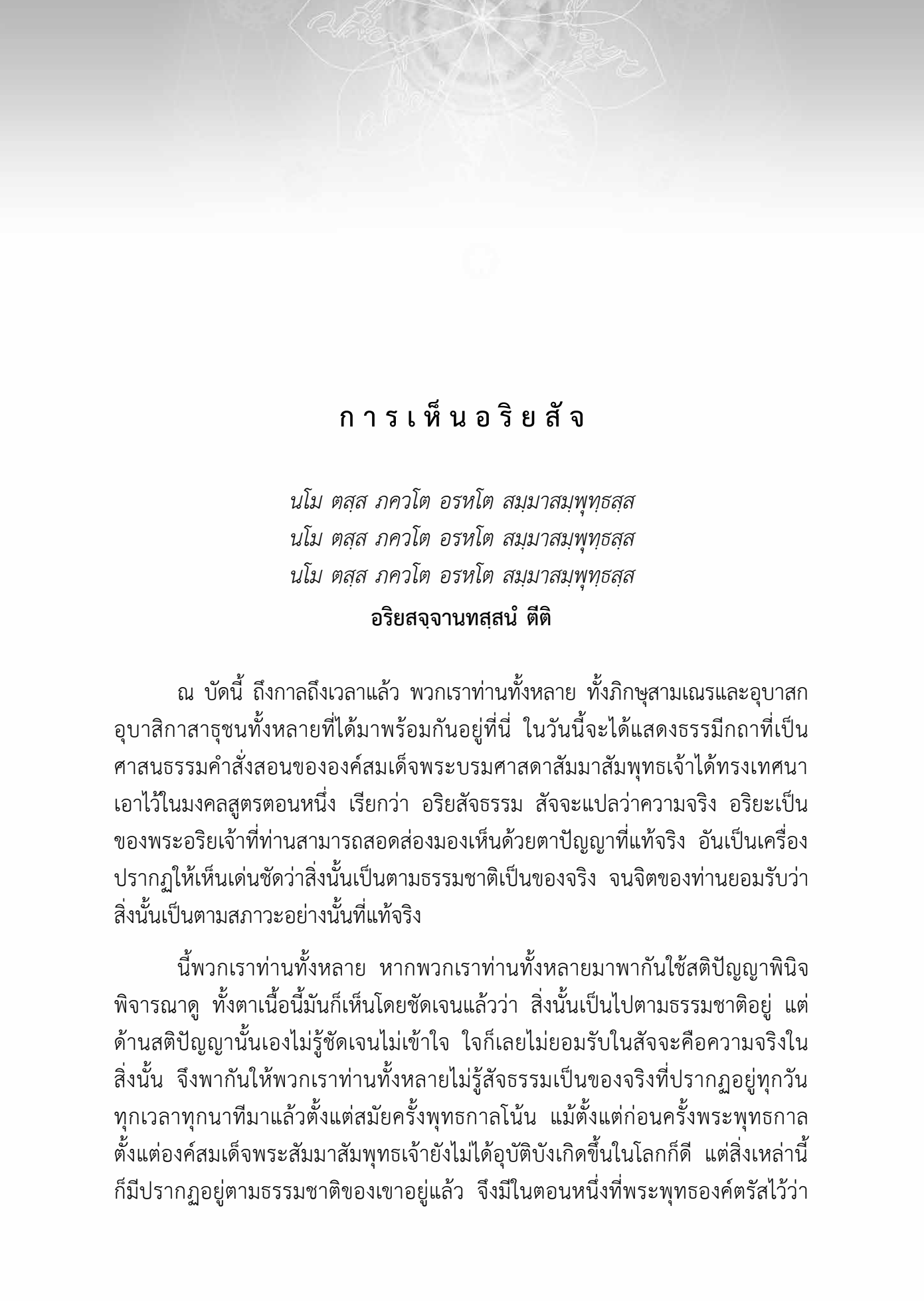
พวกเราท่านทั้งหลาย ก็ขอให้พิจารณาให้ดี ภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ยืนเดินนั่งนอนอยู่ที่ไหน เว้นจากนอนหลับ ตื่นขึ้นใช้สติปัญญาดูจิตใจของตนเองอยู่ ตลอดเพื่อจะให้ละจากนิรณธรรมทั้งหลาย ให้จิตใจของเรามีความสงบ มีความสุข

ความสบายเยือกเย็นสุขุมอยู่ เรียกว่าเราพยายามทำให้จิตใจของเราสงบระงับเป็นสมาธิ ถ้าจิตของเราสงบดี มีสมาธิดี เป็นเอกัคคตาอยู่เป็นหนึ่งอยู่ จิตไม่วิ่งไปที่ไหน จิตใจก็จะ ได้มีอิสระ จิตก็มีความสุขของมัน อยู่สุขสบาย ถ้าบุคคลมีจิตที่ไม่สงบวุ่นวายอยู่ มันก็มีความทุกข์ทั้งวันทั้งคืนอยู่นั่นแหละแต่ไม่รู้ตัวตนเอง ถ้าบุคคลที่จิตมีความสงบมีความสุขแล้ว ก็ทำให้มีความสบายอยู่ตลอด เป็นเอกัคคตาจิตที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า *นตถิ สนฺติปรํ สุขํ* สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี พวกเราก็มาคิดดูดีๆ ว่าความสงบมันมีความสุข ความไม่สงบคือความทุกข์ เราก็ต้องการมีความสงบก็ต้องพากันขวนขวาย

เหตุฉะนั้น เมื่อทุกคนได้ยินได้ฟังแล้ว ก็จดจำนำเอาไปประพฤติปฏิบัติ ฝึกหัดตนเองเพื่อจะให้จิตใจของเราได้รับความสงบ พวกท่านทั้งหลายก็จะได้รับซึ่งความสุข ความเจริญได้ ดังภาษิตที่ได้ยกแสดงขึ้นไว้ในเบื้องต้นนั้นว่า *กาเลน ธมฺมสฺสวณํ กาเลน ธมฺมสากจฺฉา เอตมฺมมฺกฺลฺมฺตฺตมํ* เมื่อมาถึงกาลถึงสมัยที่มาฟังธรรมสนทนาธรรมซึ่งกัน และกัน แลกเปลี่ยนกันแล้ว แล้วเราก็มາเข้าใจในธรรมนั้น ได้พากันปฏิบัติไปได้ จิตใจ ก็เจริญรุ่งเรืองมีความสุข ผลสุดท้ายแล้วเป็นอุปนิสัยต่อไปในภายภาคหน้า จนมีสติ ปัญญาแก่กล้า ได้ยินได้ฟังมาก จดจำได้ดีมาก สติปัญญาเฉลียวฉลาดแล้ว ก็เลยมารู้แจ้งแทงตลอดในธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็จะได้ยกตนให้ข้ามพ้นจากวัฏสงสาร เข้าเมืองนฤพานตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามความปรารถนาของพวกเราท่านทั้งหลาย

แต่ต่อไป ก็ขอให้ตั้งใจตั้งใจทุกคน ดังแสดงธรรมมาก็เห็นเวลาพอสมควร ก็ขอยุติการอธิบายธรรมเพื่อปฏิบัติในวันนี้ เอิ๊ว ก็มีด้วยประการฉะนี้

การเห็นอริยสัจ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

อริยสัจจานทสฺสนํ ตีติ

ณ บัดนี้ ถึงกาลถึงเวลาแล้ว พวกเราท่านทั้งหลาย ทั้งภิกษุสามเณรและอุบาสก อุบาสิกาสาธุชนทั้งหลายที่ได้มาพร้อมกันอยู่ที่นี่ ในวันนี้จะได้แสดงธรรมิกถาที่เป็น ศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงเทศนา เอาไว้ในมงคลสูตรตอนหนึ่ง เรียกว่า อริยสัจธรรม สัจจะแปลว่าความจริง อริยะเป็น ของพระอริยเจ้าที่ท่านสามารถสอดส่องมองเห็นด้วยตาปัญญาที่แท้จริง อันเป็นเครื่อง ปรากฏให้เห็นเด่นชัดว่าสิ่งนั้นเป็นตามธรรมชาติเป็นของจริง จณจิตของท่านยอมรับว่า สิ่งนั้นเป็นตามสภาวะอย่างนั้นที่แท้จริง

นี้พวกเราท่านทั้งหลาย หากพวกเราท่านทั้งหลายมาพากันใช้สติปัญญาพินิจ พิจารณา ดูทั้งตาเนื้อนี้มันก็เห็นโดยชัดเจนแล้วว่า สิ่งนั้นเป็นไปตามธรรมชาติอยู่ แต่ ด้านสติปัญญานั้นเองไม่รู้ชัดเจนไม่เข้าใจ ใจก็เลยไม่ยอมรับในสัจจะคือความจริงใน สิ่งนั้น จึงพากันให้พวกเราท่านทั้งหลายไม่รู้สัจธรรมเป็นของจริงที่ปรากฏอยู่ทุกวัน ทุกเวลาทุกนาที่มาแล้วตั้งแต่สมัยครั้งพุทธกาลนั้น แม้ตั้งแต่ก่อนครั้งพระพุทธกาล ตั้งแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังไม่ได้อุบัติบังเกิดขึ้นในโลกก็ดี แต่สิ่งเหล่านี้ ก็มีปรากฏอยู่ตามธรรมชาติของเขาอยู่แล้ว จึงมีในตอนหนึ่งที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า

แม้ตลาคจะอุบัติบังเกิดขึ้นในโลกก็ดีหรือแม้ตลาคจะไม่อุบัติบังเกิดขึ้นในโลกก็ดี แต่สิ่งทั้งหลายเหล่านี้ย่อมมีมาตั้งแต่ตั้งฟ้าตั้งแผ่นดินแล้วอยู่ในโลกนี้ นั่นคืออะไร พวกเราท่านทั้งหลายก็มาพิจารณาดูรูปร่างกายของคนเรานี้ เกิดขึ้นมาตั้งแต่โน้น สมัยครั้งปู่ย่าตายายก็เป็นไปตามธรรมดาอยู่แล้ว เรียกว่าเกิดขึ้นมาแต่เล็กๆ เราก็พอมองเห็นด้วยตาเนื้ออยู่ แต่เราทำไมยังไม่เข้าใจว่าสิ่งนั้นแปรปรวนเป็นไปตามธรรมชาติ มาถึงเป็นหนุ่มเป็นสาวได้ ทำไมสิ่งนั้นจึงไม่เล็กอยู่อย่างเดิมรูปร่างกายของคนเรา อันนั้นมันก็เป็นความจริง แล้วมันแปรปรวนไปทุกวันทุกเวลาทุกนาที่ มาถึงท่ามกลางคน ๓๐ - ๔๐ ปี เป็นไปอยู่อย่างนี้ เรื่อยๆ อยู่ จนมาถึง ๗๐ - ๘๐ ปีถึงเฒ่าถึงแก่ เป็นของจริงอยู่อย่างนั้น เป็นไปอยู่อย่างนี้รูปร่างกายของคนเรา จนเห็นชัดเจนว่าเราเรียกกันว่าคนเฒ่าคนแก่ หนึ่งเหี่ยวหนึ่งแห้งซำรุดทรุดโทรมไปจนถึงที่สุดก็คือสิ้นชีวิตของรูปร่างกายอันนี้เป็นไปอยู่อย่างนี้ ก็เรียกว่าเป็นสัจจะอันหนึ่ง ว่าความแปรปรวนไปตามธรรมชาติของเขาธรรมดาของเขา แต่เราไม่ได้พากันพิจารณาพิเคราะห์ก็ย่อมไม่รู้ไม่เข้าใจในสัจจะในความจริงเป็นความจริงอยู่อย่างนี้ ถ้าหากบุคคลใดจะมาขึ้นฝืนธรรมชาติสัจธรรมอันนี้ มีใครบ้างในโลกนี้เป็นบุคคลที่สามารถฝืนธรรมชาติ ไม่ให้รูปร่างกายนี้แปรปรวนเป็นไปตามธรรมชาติของเขา พวกเราท่านทั้งหลายคิดดูซิ จึงจะไม่เห็นบุคคลใดที่จะสามารถปกป้องเอาไว้ได้ควบคุมเอาไว้ได้ ให้อยู่ได้อำนาจไม่แปรปรวนเคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติของเขา สิ่งนี้เององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเรียกว่าสัจจะอันหนึ่งรูปร่างกายของคนเราที่ตั้งอยู่ตามธรรมชาติของเขา จึงเรียกว่า ธรรมฐิติ ตั้งอยู่อย่างนี้เอง ถ้าหากพวกเรามาพิจารณาดูซิ มันเป็นอย่างนั้นไหม รูปร่างกายของคนเรา

เหตุฉะนั้น ภิกษุสามเณรก็ดี หรือคณะศรัทธาญาติโยมก็ดี นั่งกันอยู่ในสถานที่นี้มีทั้งเล็กทั้งหนุ่มทั้งท่ามกลางคนและถึงเฒ่าถึงแก่ เรายกมาเปรียบเทียบดูซิ ดูด้วยตาเนื้อนี้แหละเห็นอยู่แล้ว จริงอย่างนั้นไหม เป็นสัจธรรมอย่างนั้นไหม พระพุทธองค์ตรัสไว้หนึ่งไม่มีสองมันจริงอยู่อย่างนี้ เราทำไมไม่รับรองของจริงไม่เชื่อมั่นของจริงนี้เป็นไปอย่างนั้น เราจึงพากันฝืนธรรมชาติ เพราะอะไร เพราะเราขาดสติปัญญาพิจารณาเพื่อให้รู้เห็นตามความเป็นจริงธรรมชาติอันนี้ นิยามธรรม นิยามเป็นอยู่อย่างนี้เอง พวกเรา

คิดดูซิ ตั้งแต่โน้นมานานหลายร้อยหลายพันปีก็เป็นอยู่อย่างนี้คนเกิดขึ้นมา แม้สัตว์เดรัจฉานมันก็เป็นอยู่อย่างนี้ มันเกิดขึ้นมามันก็เผ่าก็แกมาเรื่อยเหมือนกัน มนุษย์ประเทศใดชาติใดภาษาใดเมืองใดมันก็เป็นอยู่อย่างนี้ นิยมเป็นอยู่อย่างนี้เอง นิยมเกิดมา นิยมเคลื่อนไหวไปมาอยู่อย่างนี้เอง นิยมแกอยู่อย่างนี้ พระพุทธองค์จึงว่านิยามธรรม นิยมเป็นอยู่อย่างนี้เอง สภาธรรมเป็นตามธรรมชาติธรรมดาของความจริงเป็น สัจธรรมอยู่อย่างนี้ เหตุฉะนั้น พระพุทธองค์จึงประกาศว่าพระพุทธองค์เกิดดีไม่เกิดก็ดี มันมีอยู่ก่อนแล้ว คนเกิดแก่เจ็บตายไปตามธรรมชาติ ตามธรรมชาติของเขาเมื่อไหร่เราจะรู้เราจะเห็นด้วยสติปัญญาของเรา เหมือนพระอริยเจ้าทั้งหลายท่านรู้ของจริง เรียกว่าสัจจะ แปลว่าของจริง ใครไม่รับรองมันก็จริงอยู่อย่างนี้ ใครรู้ก็ตามไม่รู้ก็ตามแต่เขาก็เป็นอยู่อย่างนี้เอง พวกเราท่านทั้งหลายเราเกิดมาเราก็เห็นอยู่อย่างนี้ ร่างกายของมนุษย์เราชาติใดภาษาใดก็ดีเป็นอยู่อย่างนี้ทั้งหญิงและทั้งชายก็ดี ของจริงมันเป็นอยู่อย่างนี้เรียกว่าสัจจะ พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านรู้แต่เรายังไม่รู้ ตัวผู้เทศน์ก็ไม่รู้ไม่เข้าใจ

เหตุฉะนั้น เราจึงได้มาศึกษาเพื่อจะารู้สัจธรรมที่พระอริยเจ้าคือพระพุทธองค์ทรงเทศนาไว้ ให้ศึกษาให้เรียนรู้ให้ดูให้เข้าใจ ไม่ได้ไปดูที่อื่นแล้ว ธรรมะก็ดูที่ตนเองนั้นแหละ ถ้าหากเราดูที่อื่นก็ดูมาเปรียบเทียบ ตั้งแต่เล็กมาจนถึงหนุ่มถึงท่ามกลางคนที่เราอยู่ แล้วก็ถึงเฒ่าถึงแก่ เมื่อเราแก่เราก็มองดูแต่ก่อนเราเล็กๆ อยู่ ทำไมมันเป็นอยู่อย่างนี้ มันแก่แล้ว ๖๐-๗๐-๘๐ ปีทำไมมันเป็นอยู่อย่างนี้ นี่ของจริงมันเป็นสัจจะอยู่อย่างนี้เอง บัดนี้เราเกิดขึ้นมาเรามาดูอยู่อย่างนี้ เกิดพวกเราท่านทั้งหลายล่วงลับดับตายไปแล้วเขาเกิดมาที่หลังพวกเรา มันจะเป็นอย่างนี้ไหม มันจะเป็นอยู่อย่างเดิมนี้ไหม มันก็แน่นอน มันก็เป็นอยู่อย่างนี้ เขาเกิดมาที่หลังเขาก็ใหญ่ขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวท่ามกลางคนและเฒ่าแก่ล่วงลับดับตายไปในที่สุด เหมือนกันอยู่อย่างเดิมนี่แหละ อีกสัก ๕,๐๐๐ ปีก็เป็นอยู่อย่างนี้ถ้ามีคนเกิดอยู่ มันเป็นอยู่อย่างนี้เรียกว่า สัจธรรมเป็นของจริง เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายมาพิจารณาดูอย่างนี้ เราควบคุมไม่ได้ ควบคุมมาอยู่ใต้อำนาจของพวกเราไม่ได้

บัดนี้ ถ้าหากเรามาพิจารณาแล้วเห็นชัดเจนแล้วว่ามันเป็นอยู่อย่างนี้ด้วยสติปัญญา เราจึงจะปลงลงได้ว่าร่างกายนี้เป็นตามธรรมชาติ จิตใจนี้ก็จะรู้จริงว่าเป็นตามธรรมชาติ เมื่อรู้ธรรมชาติเกิดขึ้น เราก็คจะรู้ ได้ผ่อนคลายความยึดมั่นถือมั่นของพวกเราว่ามันเป็นไปตามอำนาจของพวกเราที่ปรารถนามันเป็นไปไม่ได้ ผู้ที่รู้จักเลยจะไม่ได้ฝืนธรรมชาติของมัน ผู้ที่ไม่รู้จักก็ต้องฝืนธรรมชาติความจริงนั้น

บัดนี้ ความทุกข์ก็เหมือนกัน **ทุกข์สัง ทุกข์ อริยสัจ** ก็เป็นสัจจะอันหนึ่ง เราคิดดูซิ ใครไม่รู้มันก็เป็นอยู่อย่างนี้เหมือนกัน มันไม่ได้ปกปิดอะไรความทุกข์นี้ แม้ความไม่เที่ยงแปรปรวนเมื่อคืนนี้ก็ไม่ปกปิด เปิดให้เห็นอยู่แล้วด้วยตาเนื้อ บัดนี้ทุกข์มันเปิดให้เห็นอยู่ไม่ได้ปิดบัง ตาเนื้อก็พิจารณาดูซิ เรานั่งนานๆ มันปวดแข้งปวดขามันบอกว่าทุกข์มัย มันหิวมันกระหาย มันร้อนมันหนาวมันบอกว่ามันทุกข์มัย มันบอกทั้งนั้น มันเจ็บมันป่วยมันทุกข์มัย มันก็บอกอยู่ตามธรรมชาติของมัน ร่างกายนี้ถ้าไม่มีโรคภัยไข้เจ็บก็ตาม ถ้าได้เกิดขึ้นมาแล้ว มันก็เป็นตามธรรมชาติมันอีกเหมือนกันนั่นแหละ มันมีทุกข์ถ้าไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมันก็ทุกข์ร้อนทุกข์หนาวทุกข์หิวทุกข์กระหายอยู่นั่นแล้ว นี่ทุกข์ธรรมชาติประจำสังขารโดยไม่มีหลีกเลี่ยงไปไหนได้ สัจจะตัวนี้ก็จริง ไปอยู่ประเทศใดเมืองใดที่ไหนต้องได้สัมผัสอยู่แน่นอน นี่มันก็จริงอยู่แน่นอนอยู่แล้ว เราก็มารู้เหมือนพระอริยเจ้าทั้งหลาย ไปเห็นร้อนก็มีแต่บ่น ดีไม่ดีก็ด่ามันอีกเสียด้วย ด่าความร้อนไปด่ามันจะว่าอะไร ความร้อนมันก็ไม่พูดเรื่องอะไรกับเรา มันหนาวเราก็บ่น พอด่ามันว่าหนาวมาก ด่ามันก็ไม่ว่าอะไรดินฟ้าอากาศมันก็อยู่ธรรมชาติของมัน เพราะเขาเป็นสัจจะ เป็นตามธรรมชาติอันหนึ่งอยู่แล้ว ถ้าเราหิว เราหิวมากมันจะทุบจะตีฆ่าฟันรันแทงกัน หิวข้าวก็ดี หิวอาหาร มันก็ธรรมชาติของร่างกายมันก็เป็นตามธรรมชาติของมัน มันต้องกินต้องรับประทาน พระก็ต้องฉันไปตามธรรมชาติ หรือกระหายน้ำมันก็วุ่นวายเหมือนกันมันก็เป็นตามธรรมชาติของเขา นี่..มันเป็นสัจจะความจริงมันอยู่อย่างนี้ ถ้ามันเกิดขึ้นมามันเป็นอยู่อย่างนี้แหละ เราก็มเคยเห็นกันมาแล้วแต่เกิดขึ้นมาแต่เล็กๆ เห็นไหมเด็กมันหิวมันกระหายมันวุ่นวายกับพ่อกับแม่ มันจะตีพ่อแม่ ทุบตีพ่อแม่

คนใหญ่ขึ้นมาก็เหมือนกันถึงเป็นหนุ่มเป็นสาวยังทูปตีพ่อแม่ หาเงินหาทองอะไรไม่ได้ ก็วุ่นวายก็เรื่องอยู่เรื่องกิน เพราะมันเรื่องทุกข์ ถ้าคิดแล้วคนอยู่ในโลกนี้ทั้งโลกวิ่งว่อน หาเงินหาทองอยู่ในโลกก็เพราะมันทุกข์กับร่างกายเป็นตามธรรมชาติต้องหาเลี้ยงดูมัน มันเป็นอย่างนี้ ประเทศไหนเขาก็เป็นอย่างนี้ เหตุฉะนั้นเราอยู่ในประเทศไทยของเรา ก็ไม่ได้ออกไปอยู่ไปอยู่ข้างนอกที่ประเทศอื่นเขาอยู่กันอย่างไร เป็นเหมือนกันหมด อยู่ที่ไหนคนอยู่ในโลกนี้ต้องทำมาหากินต้องวิ่งว่อนอยู่ทั้งวันทั้งคืนอยู่อย่างนี้ มันเป็นอย่างนี้เองของจริง ไปอยู่ที่ไหนก็ทำสถานที่อยู่อาศัยพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง ทำอยู่ทำกินหาเงินหาทอง ทำรถทำเรือกันอยู่วุ่นวายเพื่อหาความสุขความสบายหาความสุขสะดวกให้แก่ร่างกายก็ยังทุกข์อยู่ ก็เป็นทุกข์กับมันอยู่อย่างเดิม มันก็จริงอยู่อย่างนี้เอง เราจะรับรองมัยว่ามันเป็นทุกข์หรือไม่รับรองก็แล้วแต่ ก็เขาไม่เคยปิดบังอะไร เขาไม่ปิดบังแล้ว เขาเปิดเผยอยู่แล้ว พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านจึงรู้จัก แต่เราทำไม่ไม่รู้ ไม่ยอมรับความจริงคือสัจธรรมคือทุกข์อริยสัจอันนี้ คำว่าทุกข์อริยสัจก็คือ พระอริยเจ้าท่านเห็นสัจจะ ความจริงสิ่งที่มันเป็นอยู่อย่างนี้ ท่านเห็นสภาวะความเป็นจริงอยู่อย่างนี้เอง

พวกเราท่านทั้งหลายคิดดู คิดดูเอาเองก็จะรู้จักเอง เพราะจะรู้ด้วยตนเองไม่ใช่รู้ด้วยคนอื่นที่มาให้รู้อะไร พระอริยเจ้าทั้งหลายหรือองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ดี ท่านเทศนาแนะนำสั่งสอนชี้แจงแสดงแนะแนวทาง ชี้ให้เห็น ชี้ให้ปฏิบัติ ชี้ให้พิจารณา เท่านั้น แม้อาจารย์ในปัจจุบันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าท่านรู้เข้าใจแล้วท่านก็ชี้แนวทางให้เราพิจารณาเพื่อจะให้เห็นตามความเป็นจริงเป็นสัจจะอยู่อย่างนี้ เมื่อท่านเห็นจริงแล้ว ท่านก็รู้จริงแล้ว จิตท่านจึงบรรลุตตามขั้นตอนที่ท่านเห็นชัด ก็เรียกว่าตาปัญญา ท่านเห็นทั้งตาเนื้อเห็นทั้งตาปัญญาภายใน เข้าใจในสิ่งนั้นได้ ท่านก็ผ่อนคลาย เวลามีความทุกข์ ความเดือดร้อนเกิดขึ้น เจ็บป่วยเกิดขึ้นก็ดี มีหิวมีกระหายก็ดี มีร้อนมีหนาวก็ดี ท่านก็ดูว่ามันเป็นอย่างนี้จะทำกันอย่างไร แล้วจะทำอะไรให้มันได้ และอยู่ในโลกนี้มันอยู่ใต้อำนาจของมันแล้ว มันอยู่ในโลกมันหนีจากโลกนี้ไปไม่ได้ มันก็ต้องมีร้อนมีหนาวมีหิว

มีกระหายอยู่อย่างนี้เอง ร่างกายของคนเราเกิดขึ้นมาแล้วมันก็เป็นอยู่อย่างนี้เองเราจะไปทำอะไรให้มัน มีแต่เราพากันมาสร้างความดี พากันสร้างความดีก็คือเอาร่างกายของเราไปทำประโยชน์เท่านั้นเอง ทำคุณงามความดีอยู่ทุกวัน เอามานั่งทำสมาธิอยู่อย่างนี้ ฟังเทศน์อยู่อย่างนี้ ก็ต้องใช้งานมัน มันเกิดขึ้นมาแล้ว มันทั้งทำให้เราทุกข์ เราก็ต้องใช้งานเพื่ออยากดูความจริงของมัน มันทุกข์ขึ้นมาแล้วอย่างนี้เป็นตามธรรมชาติมันแล้ว

บัดนี้ ความจริงที่มันเป็นอนัตตา ท่านประกาศไว้ว่าไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของใคร มันก็เป็นสัจจะเหมือนกัน ถ้ามันเป็นของจริง ๆ แต่เราไม่รู้จริง ไม่รู้จักว่าทำไมจึงว่าไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของใครที่เราเกิดมา อ้าว..ตัวนี้มันปฏิเสธ ปฏิเสธว่าไม่ใช่ของเรา เราจะทำกันอย่างไร เราจึงจะพิจารณาให้เข้าใจได้ จิตใจของเราจึงจะยอมรับได้ว่าสัจจะอันนี้เป็นอยู่อย่างนี้ ว่าเป็นอนัตตาอย่างนี้ ถ้าหากเรามาพิจารณาดูแล้วมันไม่ฟังคำสั่งสอนของเรานั้นเอง เริ่มต้นตั้งแต่เราเกิดขึ้นมาแต่เล็กๆ มันก็ไม่เล็กอยู่ตามความปรารถนา มีใครบ้างปรารถนาให้มันเล็กๆ อยู่ อยากให้มันน้อยๆ เป็นเด็กเล็กๆ อยู่ มันก็ไม่เล็กมันเคลื่อนไหวขึ้นมาเป็นหนุ่มเป็นสาวได้ ตอนที่มาเป็นหนุ่มเป็นสาวนี้ซิ ร่างกายเปล่งปลั่ง แข็งแกร่งเดินไปไหนมาไหนคล่องตัวทำกิจการงานได้อย่างสะดวกสบาย เราก็ปรารถนาอยากให้มันอยู่อย่างนั้น ให้มันอยู่เป็นหนุ่มเป็นสาว ทำไมมันจึงไม่เป็นอย่างนั้น มันก็เคลื่อนไหวไปมา มันใหญ่ขึ้นมาถึง ๓๐-๔๐ ปีขึ้นมาได้อย่างนี้ ก็มันไม่ฟังคำสั่งสอนของเรานั้นเหมือนอย่างเดิม จนมาถึง ๕๐-๖๐-๗๐ ปีเป็นไปอยู่อย่างนี้ ก็คือไม่ฟังอีกเหมือนกันจนถึงเฒ่าถึงแก่ ไม่อยากเฒ่าอยากแก่ก็ดื้อเฒ่าดื้อแก่อีก ไม่ฟังคำสั่งสอนของพวกเราอีกแหละ สุดท้ายเราคิดดูซิ ไม่อยากหนังเหี่ยวหนังแห้ง ไม่อยากฟันหลุด ฟันหล่น ก็ไม่อยากให้ฟันมันหลุดออก ตาก็ไม่อยากให้ฟางก็ดื้อฟางไปอีก ผมอยู่บนศีรษะดำๆ ไม่อยากให้หงอกก็ดื้อหงอกอีก ทำไมมันเป็นอย่างนี้ ทำไมมันดื้อเหลือเกิน ไม่อยากให้เจ็บมันก็เจ็บ ไม่อยากให้เหนื่อยมันก็เหนื่อย เห็นไหมคนเฒ่าคนแก่ลูกก็โอย นังก็โอย ไปไหนก็ลำบากถืออะไรก็ได้ ก็ต้องเดินสามขาหาไม้เท้า เอาไปเอามาถึงที่สุดมันดื้อที่สุด ดื้อจริงๆ เราไม่อยากตาย ก็เฒ่าแก่มาแล้วไม่อยากตายจากใคร ไม่อยากตายจากลูกจากหลาน ไม่อยากตายจากพี่จากน้องสามีภรรยาลูกหลานอะไรอยู่ด้วยกัน

ครูบาอาจารย์ก็ไม่อยากหนีจากลูกศิษย์ ลูกศิษย์ก็ไม่อยากให้ครูบาอาจารย์นั้นล่องลับดับไปมันเผ่ามันแก่แล้ว มันก็ไป ดื้อไป มันดื้อไม่ฟังคำสั่งสอนของเรา บางคนมันดื้อไปตั้งแต่ ๓๐-๔๐-๕๐-๖๐ ปี ยังไม่ถึง ๗๐-๘๐ ปี ถึง ๑๐๐ ปี อะไรก็ดื้อไปได้ มีใครบ้างห้ามไว้ได้ ถ้าเป็นของเรา นี่..ไม่มีใครห้ามได้ ก็เป็นของธรรมชาติ เป็นสังขธรรมไหมจริงอย่างนี้ไหม ห้ามไม่ได้ถึงคราวแล้ว จะไปแล้ว ก็ต้องล่องลับดับไป จึงถือว่าเราบอกไม่ได้ ใช้ไม่ฟัง ไม่อยู่ในความควบคุม ไม่อยู่ใต้อำนาจของพวกเราท่านทั้งหลาย เขาประกาศของเขายู่ตลอด เราจะจริงอยู่อย่างนี้แหละ ใครไม่ว่าความจริงเราจะเป็นอย่างนี้อยู่แล้ว เกิดขึ้นมากที่สุดของเราก็เป็นอย่างนี้ ใครจะมาห้าม ใครจะใหญ่โตแค่ไหน คนจะอ้วนจะผอมจะดำจะขาวจะสูงจะต่ำแค่ไหน ชี้อยู่ชี้เห่สวยสดงดงามมันเป็นไปตามธรรมชาติของมันอย่างนี้แหละ เราคุมไม่ได้ เราควบคุมไม่ได้ พระพุทธองค์จึงตรัสว่าเป็นอนัตตา เป็นสังขะ ความจริงไม่แปรปรวนไปที่ไหนเป็นไปอย่างนี้ ใครรู้ก็ตามไม่รู้ก็ตามมันเป็นอยู่อย่างนี้ อันนี้จึงว่าสังขะ พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านรู้จริง แต่พวกเราไม่รู้ เพราะเราไม่รู้นั่นเอง เราจึงมีทุกข์เกิดขึ้น เพราะฝืนธรรมชาติความจริงเมื่อไหร่เราจะรู้ นี่แหละเป็นเรื่องที่พวกเราท่านทั้งหลายจะได้ศึกษา อริยสังขความจริงเป็นไตรลักษณ์อยู่อย่างนี้ ความจริง

พวกเราท่านทั้งหลาย ความจริงหรือสังขะที่พระพุทธองค์ทรงเทศนาไว้ก็มีมาก แต่สังขะทั้ง ๓ นี้ประกาศอย่างเด่นชัด โดยไม่ยอมลงรอยใครเลยทีเดียว ไม่อยู่ใต้อำนาจของใครเลยในโลกนี้ ชาติใดภาษาใดก็ดีเขาไม่รู้อะไรหรอก เขาไม่ได้ศึกษา ประเทศต่างๆ โน้นศาสนาอื่นๆ เขาก็ถ้อยกันอยู่ เขาทุบตีฆ่าฟันรันแทงกันอยู่ก็ดี เขาว่าเขาเป็นแพทย์เป็นหมอดีอยู่ประเทศนั้นประเทศนี้ เขาก็ว่าหมอวิเศษอยู่นั้นแหละ มันไม่มีวิเศษสักหมอตัวของหมอมันก็ต้องไปเหมือนกัน นี่..มันจริงอย่างนี้แหละ สังขะ ความจริงเป็นอย่างนี้ พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านเข้าใจ แต่พวกเรานี้เมื่อไหร่จะเข้าใจ เมื่อไหร่จิตใจของเราจะรับรองสภาวะอย่างนี้ เพื่อจะได้ผ่อนคลายความยึดมั่นถือมั่นบ้าง พอจะได้วิงวอนหนทางเพื่อจะให้รู้หนทางไป หนทางเดินของพวกเรา มันเป็นสังขธรรม ความจริง

บัดนี้ เมื่อเห็นทุกข์ว่าทุกข์อะไรเกิดขึ้น ท่านจึงเรียกว่า **ทุกข์สมุทัยอริยสัจ** อันนี้ ก็เป็นอริยสัจ เป็นสัจจะอันหนึ่ง เพราะสมุทัยเป็นต้นหา กิเลส ตัณหา กิเลสตัณหา ทำให้บุคคลทั้งหลายพากันมีความทุกข์ เพราะเราเป็นทาสของกิเลสตัณหา เราก็ต้องวิ่งตามกิเลสตัณหา เหตุฉะนั้น เราพากันมาเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสารอยู่ก็ต้องอาศัยตัณหา แต่เราก็ต้องมองเห็นโทษของตัณหาที่ทำให้เราเวียนว่ายตายเกิด และก็ต้องมองเห็นคุณของตัณหา เมื่อรู้จักโทษก็ต้องรู้จักคุณของเขา เราจึงจะใช้เขาให้เป็นประโยชน์ เหมือนกับเราใช้อาวุธต่างๆ เครื่องใช้ต่างๆ เช่น ไฟฟ้าก็ดี โทษมันก็มี แต่เราก็รู้จักคุณของไฟฟ้าด้วย มีดก็ดี ปลายแหลมๆ มีคม เราก็รู้โทษมันด้วยและต้องรู้คุณมันด้วยมันมีประโยชน์อะไร ฉันทิก็ดี กิเลสตัณหาที่เหมือนกัน เขาเป็นอย่างนั้น เขามีความดีนรอนอย่างนั้น เป็นตามธรรมชาติของกิเลสตัณหา มันไม่มีที่สิ้นสุด มันดีนรอนดีนรนกระเสือกกระสนวนวายอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด เราไม่ได้ยับยั้งมันไว้ เห็นมัยมันมีกำลังแรง กิเลสตัณหา มันมีกำลังแรงก็ต้องไปตามอำนาจของมัน เมื่อตามอำนาจของมัน ทำให้บุคคลล้มหายตายจากกันไปก็ได้ บางบุคคลตั้งแต่เล็กจนถึงเฒ่าถึงแก่ยังไม่รู้จักเข้าวัด ฟังธรรมจำศีลอะไรเลย ดีนรนไปตามกิเลสตัณหาจนเฒ่าจนแก่ก็ยังวนวายอยู่ตลอดกับสิ่งที่ตนเองพึงปรารถนาอยู่ตลอด นั้นทางโลกตามธรรมชาติของมัน พวกเราที่เข้าวัด เข้าวาตั้งแต่หนุ่มแต่น้อยควรที่มองดูซิ คนเฒ่าคนแก่ที่เข้าวัดฟังธรรมจำศีลไม่ได้ นั่นเพราะอะไร เพราะเขาอยู่ใต้อำนาจของกิเลสตัณหา คนที่เดินได้ไปได้มาได้ อยู่ ไม่อยากศึกษาไม่อยากหาวิธีแก้ไข เวลาที่มีความทุกข์เกิดขึ้นก็มีแต่ความวนวาย มีแต่ร้องคราง มีแต่กระเสือกกระสนดีนรนอยู่เฉยๆ ไม่มีที่พึ่งของตนเพราะไม่ได้ศึกษาธรรมะ เพราะไม่รู้ในสิ่งนี้ ไม่เข้าใจ จึงไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา

คนอยู่ทั้งโลกนี้ ประเทศใดเมืองใดก็ดี เขามีความทุกข์อยู่กับกิเลสตัณหาตัวเอง จึงไม่มีที่สิ้นสุด จึงรบราฆ่าฟันแย่งแผ่นดินกัน แผ่นดินก็แย่งกัน ยิงกันรบกันจะเอาประเทศนั้นประเทศนี้ เมื่อคิดดูดีๆ แล้ว กิเลสตัณหาที่มันอยากเป็นเจ้าโลก อะไรๆ อยู่ในโลกลนี้ แม้แผ่นดินก็จะเอาไว้คนเดียว เงินทองก็จะเอาไว้คนเดียวหมด ต้นไม้ก็จะเอาไว้คนเดียวหมด แก้วแหวนเพชรนิลจินดา ทรัพย์ากรอยู่ในโลกนี้มันจะเอาไว้เป็นของมัน

คนเดียวหมด กิเลสตัณหาได้ครอบงำจิตใจนะ มีตมนอนธการตั้งแต่น้อยจนถึงเฒ่าถึงแก่ ๖๐-๗๐ ปีแล้ว เดินจะไม่ไหวแล้ว กิเลสตัณหาถ้ามันควบคุมจิตใจใครแล้วก็อยาก จะเป็นเจ้าโลกกันทั้งนั้น จะเอาหมด เพราะไม่มีวันพอวันอิม สุดท้ายมันก็เลยเป็นบ่อเกิด แห่งกองทุกข์ ก็เป็นสัจจะที่เขาใช้อ่านาจออย่างนั้น เป็นความจริงอย่างนั้น กิเลสตัณหา มีงานทำของเขาอย่างนั้น มีงานทำ มีงานหลอกลวง ทำให้จิตใจลุ่มหลงไปตามสภาวะ ของมัน พระพุทธองค์จึงทรงเรียกว่า ทุกขอริยสัจ เกิดจากทุกขสมุทัยอริยสัจ เป็นตาม อำนาจของสมุทัย คือกิเลสตัณหานั่นเอง นี่มันเป็นสัจจะ ความจริงคือความทะยาน อยากรของมันอยู่อย่างนั้น

ทุกขนิโรธอริยสัจ นิโรธคือความดับทุกข์ เราจะทำอย่างไรจึงจะดับทุกข์นั้นได้ เราจะพากันทำอย่างไรจึงจะค้นคว้าหากิเลสตัณหาที่ทำให้เกิดทุกข์นั้น จึงจะรู้รากเหง้า เคำมูลที่เขาเกิดอยู่ที่ไหน เขาอนอนอยู่อย่างไร เขาฝังอยู่ในดวงจิตดวงใจ ในจิตตสันดาน ของพวกเรามาจนนานหลายภพหลายชาติแล้ว ไม่รู้ก็หมิ่นก็แสนชาติแล้ว เขาอนอนอยู่ สบายอยู่นั่นแหละ เห็นไหมเขาอนอนอยู่ที่ใจของพวกเรา เราจะขึ้นรถขึ้นเรือขึ้นเครื่องบิน ไปที่ไหนเขาก็อยู่ที่ใจของพวกเรานั้นแหละไม่อยู่ที่อื่น มันอยู่ที่นั่น มันอนอนอยู่ที่นั่น ท่าน จึงเรียกว่า โคตรภูญาณ มองดูโคตรของกิเลสตัณหา มองดู มันอยู่ในจิต โคตรรากเหง้า เคำมูลมันอยู่ในนั้น เราจะทำอย่างไรจึงจะแก้ไข เพราะจิตมันอยาก มันอยู่ที่จิต พอ จิตหลงแล้วมันก็อยากไปตามเขา มันก็อาศัยแอบแฝงอยู่ที่นั่นเลย กิเลสตัณหา มันอยู่ อย่างนี้ ทำอย่างไรเราจึงจะดับได้ เราจึงศึกษาให้รู้ ดูให้เข้าใจได้ เราจึงจะดับ คำว่าดับนี้ มันไม่ใช่เหมือนเอาน้ำมาดับไฟ เราจะศึกษาให้รู้ให้เข้าใจในกุศลโบายของมันต่างๆ มัน ทำให้เราเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร หรือมันทำให้เรามีความทุกข์ความเดือดร้อน ความทุกข์ความเดือดร้อนมันคืออะไร จิตนี้มันทุกข์ ก็มันคุมเอาไว้ที่จิต มันคุมเอา หัวหน้าแล้ว ร่างกายนี้มันเป็นลูกน้องของจิต จิตใจ เขาคุมเอาหัวหน้าไป มันเป็นอย่างนี้ เหมือนกับคนที่มีครอบครัว มีครอบครัวอยู่มีภรรยามีลูกมีหลาน ถ้าเขาไปจับเอา หัวหน้าครอบครัว เอาพอบ้านไป ไม่มีที่พึ่งล่ะภรรยาและลูกที่ยังเล็กอยู่ ไม่กล้าจะสู้เขา ได้ เหตุฉะนั้น หัวหน้าครอบครัวจะหลุดออกจากเขาได้อย่างไร หลุดจากมือโจรได้

อย่างไร เขาคุมเอาไว้แล้ว เขาเป็นโจรผู้ร้ายเขาจะทำร้ายอย่างไรบ้าง เขาจะจูงไปที่ไหน เขาจะไปผูกมัดไว้ที่ไหนก็ต้องไปตามเขาอยู่ จะหาวิธีแก้ไขอย่างไรจึงจะหลุดออกจาก เชือกผูกของเขาได้ นี่ก็เป็นปัญหาที่เราจะใช้สติปัญญาพิจารณาหาวิธีดับทุกข์ก็ต้องแก้ที่ ต้นเหตุของเขา คือสมุทัยเป็นแดนเกิดแห่งกองทุกข์นั่นเอง นี่เราจะค้นคว้าหาคำตอบ เราค้นคว้ามานี้ตั้งแต่เบื้องต้นว่ามันเป็นอย่างไร ร่างกายนี้ ตั้งแต่มันไม่เที่ยง เป็นสังขาร อย่างหนึ่ง เป็นทุกข์เป็นสังขารอันหนึ่ง เป็นอนัตตาเป็นสังขารอันหนึ่ง มีแต่เราค้นควา หาความจริงของมันทั้งนั้น ว่ามันมาอย่างไร มันเกิดมาอย่างไร ไปอย่างไรมาอย่างไรกัน อันนี้เราค้นคว้าด้วยสติปัญญา จึงได้พากันนั่งเจริญเมตตาภาวนาเพื่อจะให้จิตใจสงบ เรา ก็จะได้ค้นพบความจริงของมันเป็นอย่างนี้ ถ้าเรารู้จริงเมื่อไหร่มันก็ดับได้เมื่อนั้น เหมือน เราอยากจะไปทีใด อยากจะไปจริงๆ แต่ไปไม่ได้ก็หยุดอยู่ ไม่ไปแล้วทางนี้มันไปไม่ได้ ก็เรียกว่าดับได้ชั่วคราว เราอยากได้อะไรสักอย่าง อยากได้จริงๆ แต่ว่ามันยังไม่ได้เราก็ค ะรับเอาไว้มันก็ดับได้ชั่วคราวชั่วคราวไป

บัดนี้ ถ้าหากคนเขาตำราเรา เราโกรธ มีความโกรธเกิดขึ้น ถ้าเรารู้ความโกรธนั้น มันมีโทษ เราก็ดับได้ชั่วคราวชั่วคราวหรือว่าเราเลิกไปเสีย มันก็ดับ ดับได้ ไม่มีทุกข์ เกิดขึ้นต่อ ท่านเรียกสิ่งที่เราพิจารณาอยู่นั้นว่า **ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา** หรือ **อริยสัจ** คือการ ทำความพาคความเพียรใช้สติปัญญาไตร่ตรองใคร่ครวญค้นหารากเหง้าสาเหตุของกิเลส นั้นเอง ว่าจะทำอย่างไร จึงได้พาฝึกสมาธิ เมื่อฝึกสมาธิจิตสงบแล้วเราก็จะได้พิจารณา ด้วยปัญญาจึงจะได้เป็นสัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบเกิดขึ้นได้ จะเห็นจริงอย่างนั้นมัย เห็นมันเป็นไปอยู่อย่างนั้นมัย สังขารมันเป็นอย่างนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ในโลกนี้เขาเป็น ไปตามธรรมชาติของเขามัย มันเกิดขึ้นมาแล้ว มันตั้งอยู่ มันดับไปตามธรรมชาติของมัน ลงไปสู่ที่เดิมมันบ้างไหม เหมือนเราเห็นต้นไม้แห้งแล้ว เมื่อมันเกิดขึ้นมาแล้ว ต่อไป หลายปีมันก็หักผุพังลงไป ตกลงไปในพื้นดินก็ล้มลงไป เห็นมัยต้นไม้มันเผ่ามันแก่มัน ตายลงไป ก็จะเป็นเหมือนกันมันตามธรรมชาติของมัน คนก็เป็นเหมือนกัน สัตว์ก็เป็น เหมือนกัน ของใช้ต่างๆ เกิดขึ้นมาแล้ว ตั้งอยู่ก็เสื่อมสลายไปตามธรรมชาติทั้งหมด หรือ เข้ามาดูใกล้ๆ เครื่องนุ่งห่มของเรา เมื่อตอนได้มาใหม่ๆ แล้วมันก็ขาดก็ผุลงไปมันก็ถูก

ทำลายทิ้งไปเหมือนกันหมด นี่มีแต่ของจริงกันทั้งนั้นแหละ อยู่ที่ตัวของเราที่ดี สิ่งของทั้งหลายก็ดี

พระพุทธองค์อยากให้พวกเรามีความเพียรใช้สติปัญญาพิจารณาอยู่นั่นเอง เริ่มต้นที่เรารักษาศีล ก็ศีลเป็นบทบาทที่จะทำให้มีสมาธิ ก็เป็นอันหนึ่งต้องมีสัจจะในการรักษา สมาธิก็คือความตั้งมั่นของมัน ตั้งใจ พากเพียรพยายามอยู่จึงได้เกิดสมาธิเป็นสัมมาสมาธิ ตั้งจิตไว้ชอบ จิตจึงมั่นคง สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ คิดจะเห็นความจริงในสังขารนั้นก็เพราะอาศัยพิจารณาด้วยสติปัญญา พิจารณาเพื่อจะให้เห็นตามความเป็นจริง ก็จึงใช้ความเพียรพยายาม รวมมาแล้ว ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นเป็นหนทางเดิน เป็นความเพียรความพยายามที่เราจะสร้างขึ้นให้มีขึ้น เหมือนนายแพทย์เขาปรุงยา ก็โรคร้ายไข้เจ็บมันเกิดมานานมาแล้ว แพทย์ก็ต้องค้นคว้าหาหูกยาเพื่อจะแก้ไข ฉันทก็ดี ความเกิดความแก่ความเจ็บความตายนี้ เขามีอยู่แล้ว เราจะหาวิธีแก้ไขอย่างไร ศึกษาอย่างไร สิ่งเหล่านี้ พระพุทธองค์จึงตรัสไว้ว่า ยารักษาโรคร้ายไข้เจ็บทุกชนิดที่นายแพทย์ปรุงขึ้นมา แพทย์โบราณก็ดี แพทย์ปัจจุบันก็ดี บางทีมันก็ได้ผลในการรักษาโรค บางทีมันก็ไม่ได้ผลอะไรเลย ไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เหตุฉะนั้น ตรงนี้จึงเป็นสัจจะความจริงเป็นอย่างนั้น ยาอย่างเดียวไม่ใช่จะรักษาโรคร้ายไข้เจ็บในร่างกายของคน ระงับทุกข์เวทนาให้หายได้อย่างเดียวกัน

บัดนี้ พระพุทธองค์จึงทรงสั่งสอนให้สาวกทั้งหลายและพุทธบริษัททั้งหลาย ควรที่ทุกคนจะพิจารณาว่า ยารักษาโรคร้ายไข้เจ็บนั้น อะไรมันจึงจะทำให้หายอย่างสนิท ก็คือรักษาศีล ให้เป็นผู้มีศีล สร้างสมาธิให้จิตใจสงบระงับเป็นสมาธิ สร้างปัญญาให้เกิดขึ้น ให้รู้เท่าทันตามสภาวะความเป็นจริง ทั้งสามอย่างนี้ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้เปรียบเทียบกับยาสามเม็ด เม็ดหนึ่งก็คือศีล เม็ดหนึ่งก็คือสมาธิ เม็ดหนึ่งก็คือปัญญา ยาสามเม็ดนี้ถ้าหากบุคคลใดในโลกนี้ ญาติโยมก็ดี ภิกษุสามเณรก็ดี ภิกษุโน ภิกษุนี้ก็ดีสมัยนั้น ถ้าใครได้กลืนลงไปแล้ว ได้กินแล้ว เป็นผู้ถึงแล้ว ได้กินยาสามเม็ดนี้ อย่างเรียบร้อยแล้ว คนนั้นจะหายจากโรคร้ายไข้เจ็บ ไม่มีทุกข์อีกต่อไป

นี่พวกเราท่านทั้งหลาย พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าไม่มีทุกข์ต่อไปเพราะอะไร ศิลคนนั้นดี สมาธิคนนั้นดี ปัญญาคนนั้นรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรม จึงนำตนออกเป็นพระอริยเจ้าที่ท่านสำเร็จ ท่านรู้จริงเห็นจริง จิตยอมรับจริงก็เลยต้องปล่อยวาง เมื่อท่านปล่อยวางได้ท่านถึงที่สุด จึงว่านิโรธ คือความดับทุกข์ เมื่อท่านดับทุกข์ได้แล้วท่านก็ไม่มีทุกข์ ไม่มีทุกข์ก็คืออะไร คือถึงนิพพาน เมื่อท่านถึงนิพพานคืออะไร ก็คือไม่เกิดอีกนั่นเอง เมื่อไม่เกิดเป็นรูปร่าง มาเป็นรูปเหมือนอย่างพวกเรา ทั้งภิกษุสามเณร และอุบาสกอุบาสิกา ความทุกข์นั้นจะเกิดมาแต่ที่ไหน ความทุกข์ก็หมดไปแล้ว ตรงนี้ชิมน์เป็นสัจจะ ความจริงอย่างนี้ เป็นของจริงอย่างนี้ พวกเราท่านทั้งหลาย แม้ตัวผู้เทศน์นี้ก็ยังไม่รู้จริง ถ้ารู้จริงก็คงไม่มาเกิดอีก ที่ยังไม่รู้จริงก็ต้องศึกษา

คณะศรัทธาญาติโยมก็ดี อุบาสกอุบาสิกา ภิกษุสามเณรก็ดี ก็ต้องศึกษา คำว่าศึกษานี้ก็คือ ปฏิบัติอยู่ ใช้สติปัญญา สร้างปัญญาของตนฝึกฝนอบรมตนอยู่ ใครเล่าจะฝึกให้เราถ้าเราไม่ฝึกตนเอง จะไปคอยใครถ้าเราไม่หาที่พึ่งให้ตนเอง จะไปคอยคนนั้น คนนี้มานั่งชี้แนะแนะอยู่ตลอด คมอยู่ตลอด จะให้คนอื่นคุมอย่างไร เราทำไมไม่คุมตนเอง เราอยากมีที่พึ่งของตนเอง เราอยากพ้นด้วยตนเองทำไมไม่คุมตนเอง ตรงนี้ชิมน์เป็นปัญหาที่เราจะพิจารณากัน เพื่อยากเห็นสัจธรรมอย่างพระอริยเจ้าทั้งหลายที่ท่านเห็นท่านรู้ท่านเข้าใจ เรียกว่า ทศนปัญญาญาณ ทศนะแปลว่าดู ปัญญาก็คือความรอบรู้ ญาณก็คือส่องเห็นชัด ไม่มีอะไรปิดบังเอาไว้ ถ้าหากพวกเราพิจารณาอย่างนี้ มันก็ไม่ปิดบังจริงๆ ที่ได้อธิบายมาแต่เบื้องต้น มีแต่ของเปิดเผยให้ตาเนื้อเห็นอยู่ มันก็ไม่ปิดบังแท้ๆ มันประกาศความจริง

มาสรุปแล้ว พระพุทธองค์ตรัสเทศนาไว้ในธรรมะข้อใดก็ดี คือว่า ธรรมที่ควรรู้ควรเห็นตามตรงเห็นได้จริง ก็คือของมันมีอยู่นั่นเอง หลวงปู่มั่นก็ดี สอนหลวงปู่ต่างๆ ที่ผู้เทศน์ได้ไปศึกษามา ท่านบอกว่า เรียนสิ่งที่มีอยู่ ปรากฏอยู่ เห็นอยู่ ไม่ใช่ศึกษาสิ่งที่ไม่มีไม่เห็น มันมีอยู่แล้วก็ศึกษาสิ่งที่มีอยู่ เมื่อเราหลงเราก็หลงสิ่งที่มีอยู่ สิ่งที่ยังไม่มีเราไม่รู้จักจะหลงอะไร ก็มันไม่มี ไม่เห็น ไม่ปรากฏ ก็เรื่องสมมุติทั้งหลายนั่นเอง นี่..มัน

เป็นอย่างนี้ เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายก็ต้องศึกษาสิ่งที่มีอยู่ พระพุทธองค์ทรงเทศนาถึงสิ่งที่มีอยู่ เป็นสัจธรรมอย่างนี้ มันจริงอยู่อย่างนี้ เอ้า..ถ้าใครไม่รับรองก็แล้วแต่ มันเป็นของจริงเป็นสัจจะ สัจจะแปลว่าของจริง ภาษาเราเรียกว่าของจริง จริงอยู่อย่างนั้น เป็นไปอยู่อย่างนั้น ตั้งอยู่อย่างนั้น ธรรมดาของมันเป็นอย่างนี้ นี่มันซึ่งใจเหลือเกินที่พระพุทธองค์ตรัสเอาไว้ในธรรมนิยามสูตร เพราะมันตั้งอยู่อย่างนี้เองจริง ธรรมฐิติ ธรรมนิยาม นิยมเป็นจริงๆ สภาวธรรมเป็นธรรมดาจริงๆ เป็นสัจจะจริงๆ เราตรีกตรองดูเช่นนี้แล้ว มันเป็นอย่างนี้ อยู่แล้วตั้งแต่เรายังไม่เกิด เกิดมาแล้วก็เป็นอย่างนี้ ตายไปแล้วก็ยังเป็นอย่างนี้เอง เราจะทำอะไรให้มันไม่ได้เพราะมันเป็นอยู่อย่างนี้ ผืนธรรมชาติไม่ได้ ยิ่งผืนเรากียิ่งทุกข์ยิ่งเดือดร้อนเท่านั้น เมื่อเราพากันศึกษาเพื่อจะรู้ เพื่อจะดูให้เข้าใจ จึงเป็นนักศึกษา

เหตุฉะนั้น แม้เป็นพระโสดาบันบุคคลก็ต้องเป็นนักศึกษา อันนี้พวกเรายังไม่ได้เป็นพระโสดาบันบุคคล ไม่ได้เป็นพระอริยเจ้า เราก็ต้องยิ่งศึกษามาก ปฏิบัติมากขึ้น พระโสดาบันบุคคลท่านได้บรรลุขั้นต้น สักกายทิฏฐิท่านรู้สิ่งเหล่านี้อยู่บ้าง วิจิกิจฉา ท่านก็ไม่สงสัยในคำสอนของพระพุทธเจ้า สีลพัตตปรามาส ท่านก็ไม่ลุ่มคล้ำในศีลของตนในศีลพรตอะไร ท่านก็ยังเป็นนักศึกษาอยู่ที่จะศึกษาต่อขึ้นไปตามขั้นตอนจนถึงพระสกิทาคามีเมื่อระงับความโลภ ความโกรธ ความหลงให้เบาบางลงไป มันก็ยังไม่หมดมันเบาบางเฉยๆ ท่านก็ยังต้องศึกษาต่ออยู่ ถึงพระอนาคามีก็ดี ไม่กล่าวถึงความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็ยังมีหลงมันยังไม่พ้น มันก็อยู่ในพรหมโลก ก็ต้องเป็นนักศึกษายู่นั่นเองเพราะเรายังไม่ถึงขั้นสูงสุดเป็นพระอรหันตชินาสพ ขั้นสุดยอดที่ได้เป็นพระอริยเจ้าขั้นสูงสุดนั้นแหละจึงจะหมดงานทำ ไม่มีที่จะศึกษา ทำอย่างไรเราจึงจะมีสติปัญญาให้มันหลุดพ้นไปได้ หมดความสงสัย ไม่ได้ศึกษาไม่ได้เรียนต่อ ภาวชาติเราจึงจะหมดไป ไม่มาเกิดอีกเหมือนพระอริยเจ้าขั้นสูงสุดที่ท่านได้บรรลุธรรมมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นบรมครูสั่งสอนเวไนยสัตว์ทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงค้นพบสัจธรรมความจริง ท่านก็ไม่ได้ตระหนักรู้ธรรมอะไรเลย ท่านก็ไม่ได้เอาไปด้วย พระองค์

ปรีนิพพานไปแล้วก็ไม่ได้เอาธรรมะไป ก็ยังมีอยู่เต็มโลกอย่างนี้ ประเทศไหนก็มีอยู่
อย่างเดียวย่างเดิมหมด ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น มันเป็นความจริงอยู่อย่างนี้เอง

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลาย ควรที่เราจะตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพิจารณา
ไม่ต้องวุ่นวายอะไร ค่อยเป็นค่อยไปค่อยศึกษา ค่อยพิจารณา ค่อยฝึกสติปัญญาไป
นี้แหละ เพื่อให้เห็นสัจธรรมความจริงตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้

เหตุฉะนั้น การแสดงเรื่อง *อริยสัจจาทสฺสนํ* มาแต่ต้นจนจบตอนนี้ ก็ขอให้
ทุกท่าน ภิกษุ สามเณร และคณะศรัทธาญาติโยมที่ดี น้อมนำไปพิจารณา โอบน้อม
น้อมเข้ามาใส่ใจ ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง ก็จะตามรู้ตามกำลังประพฤติปฏิบัติของตน
ผลออกมาแล้วก็จะได้ผ่อนคลายจิตใจของตนให้สบาย หายโรคไปนิดๆ หน่อยๆ ก็ยังดี
หายโรคอะไร หายโรคหลงนั่นเอง ไม่เข้าใจนั่นเอง ใครเข้าใจมากก็จะหายมาก ไม่มีโรคภัย
ไข้เจ็บ กลืนสีกูล สมานะ ปัญญาลงไปก็จะหายโรคอย่างสิ้นเชิง ตามพระอริยเจ้าทั้งหลาย

เหตุฉะนั้น ก็ขอยุติการบรรยายไว้เพียงแค่นี้ เอาจึง ก็มีด้วยประการฉะนี้

การทําพระนิพพานให้แจ้ง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

นิพพานสัจฉิกิริยา จ เอตมมํคลมุตตมํ ตีติ

บัดนี้ พวกกันตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาพอเป็นเครื่องประดับปัญญา เพื่อได้นำไป
พินิจพิจารณาหาเหตุหาผล ค้นคว้าเพื่อหาวิธีแก้ไข ละกิเลสออกจากจิตใจของพวกเรา
ท่านทั้งหลาย เหตุฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงได้ทรงชี้แจงแสดงไว้ใน
มงคลสูตรนั้นว่า นิพพานสัจฉิกิริยา จ เอตมมํคลมุตตมํ ว่าพระนิพพานนั้นเป็น
สัจธรรมและเป็นมงคลอันสูงสุดในพระพุทธศาสนา นี้ พวกเราท่านทั้งหลายที่ได้มาบวช
เป็นภิกษุสามเณรและอุบาสกอุบาสิกา ได้พากันมารักษาศีลเจริญภาวนา น้อมตัวเข้ามา
ในพระพุทธศาสนา นี้ก็มีจิตเจตนาปรารถนาเอาไว้ต้องการจะไปให้พ้นจากกองทุกข์ไปสู่
สุขอันเกษมศานต์ ให้หนีราศจากภัยกรรมเวรทั้งหลายในวัฏสงสารนี้ ทุกคนมีความ
ปรารถนาไม่อยากจะเวียนว่ายตายเกิด เกิดๆ ตายๆ เพราะมันมีความทุกข์ ทุกคนได้มี
จิตเจตนาหาวิธีก้าวล่วงทุกข์อย่างนี้เอง จึงได้พากันชวนช่วยพากเพียรพยายาม
สร้างแต่คุณงามความดีตั้งแต่เริ่มต้น คนสร้างบุญสร้างกุศลต่างๆ ก็ต้องการพ้นทุกข์กัน
ทั้งนั้น

เหตุฉะนั้น โบราณทั้งหลายจึงพากันกล่าวคำถวายทานต่างๆ ก็ดี มุ่งอยากมีความพ้นทุกข์ จึงเอาานิพพานเป็นเครื่องหมายเครื่องยึดเหนี่ยวเอาไว้เป็นที่สูงสุด แม้คนจะทำบุญด้านวัตถุก็ดีก็ยังมีเจตนาปรารถนาต้องการนิพพาน พวกที่มารักษาศีล ประพฤติศีลของตน สำรวมในศีลของตน ทุกคนก็มีความปรารถนาพ้นทุกข์เข้าสู่นิพพาน บุคคลมานั่งเจริญเมตตาภาวนาเสาะแสวงหาวิธีฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้สงบเป็นสมาธิก็ต้องการไปนิพพาน บุคคลเมื่อจิตใจสงบดีแล้วเป็นสมาธิดีแล้ว ก็พากันมาสร้างสมอบรมบารมีเพิ่มพูนสติปัญญาของตนให้แก่กล้า เพื่อหาวิธีละถอดถอนกิเลสออกจากดวงใจให้สิ้นไปจนไม่เหลือเหลืออยู่ในจิตใจของพวกเราท่านทั้งหลายนั้น ก็อาศัยมุ่งหวังเข้าสู่นิพพานกันทั้งนั้น

เหตุฉะนั้น นิพพานจึงเป็นแดนเกษมศานต์ และเป็นแดนที่พ้นภัยอันตรายทั้งหลาย ไม่ให้บุคคลผู้ถึงแล้วมาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารอีก ก็เรียกว่าพ้นทุกข์ไป การที่พ้นทุกข์ไปเช่นนี้เองจึงจะเรียกว่าเป็นที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งปวง จึงจะได้ไปอยู่ในที่สุขตามความปรารถนาที่ตั้งเอาไว้ ใครจะทำอะไร ก็ตามที่ต้องการแต่คุณงามความดี มีจุดมุ่งหมายพ้นทุกข์กันทั้งนั้น

การที่พวกเราท่านทั้งหลายและสัตว์โลกทั้งหลายจะพ้นทุกข์นั้น ก็คงต้องพากันสร้างสมอบรมบารมีนั่นเอง สังสมอบรมสติปัญญาให้แก่กล้านั่นเอง จนเพียงพอที่จะมีความสามารถดลละปล่อยวางความความโลภ ความโกรธ ความหลงออกจากดวงใจของตนเองได้ มันก็จึงจะพ้นทุกข์ไปได้ บุคคลจะดับทุกข์ได้ก็อาศัยซึ่งบุญบารมี แม้องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าท่านได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณที่ได้ต้นศรัทธาโพธิ์ประเทศอินเดียขึ้น ก็อาศัยซึ่งบุญบารมีที่สร้างสมอบรมเอาไว้เรียกว่าบารมี ๓๐ ทศที่เรากันสวดกันมาอยู่บ่อยๆ ก็เต็มบริบูรณ์ เรียกว่าสร้างสมอบรมคุณงามความดีนั้น บริบูรณ์จึงจะพ้นจากกองทุกข์ได้

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายเมื่อมาคิดเช่นนี้แล้ว เราก็ไม่ต้องหวั่นไหวไม่อ่อนแอไม่ท้อแท้และคิดว่าตนเองนี้มีบารมีน้อยและจะเดินทางไม่ถึงจุดหมายปลายทาง

เราไม่ควรคิดเช่นนั้น เราควรพากันคิดว่าเมื่อเรามีของตนเองไม่มี สติปัญญาของตนเองไม่มี เราก็ต้องสร้างสมอบรมบารมีสิ่งเหล่านี้ให้เกิดให้มีขึ้นแก่ตน เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งของตนเอาเป็นเครื่องมือกำจัดกิเลสให้มันหมดจากใจของพวกเรา ก็อาศัยซึ่งบารมีทั้งหลายที่ทุกคนสร้างสมอบรมเอาไว้เป็นเครื่องกองหนุน หนุนกำลังสติปัญญาให้มีแสงสว่างเกิดขึ้นเพื่อกำจัดกิเลส คือความมืดออกไปให้หมดจากดวงใจ เหมือนบุคคลที่มีไฟฟ้าไฟฉายก็ดี สมมุติไฟฉายนั้นมี ๒ ถ่าน มี ๒ ถ่านน้อยๆ ก็ฉายไปได้ใกล้ๆ แต่เรา ก็ขวนขวายหากำลังไฟนั้นมาเพิ่มเติมก็ต้องใช้ ๓ ถ่าน ๔ ถ่านขึ้นไปเรื่อยๆ ก็ต้องอาศัยมีเงินมีทองซื้อของที่มีราคาแพงและเพิ่มกำลังไฟขึ้น ไฟก็ยังมีแสงสว่างขึ้น ก็สามารถส่องไปได้ไกลกว่ากัน เห็นรูปภาพชัดเจนกว่ากันจนหายสงสัยในสิ่งของทั้งหลายอยู่ในที่มืดนั้น เห็นได้ชัดเจนหมดก็หายสงสัยในสิ่งของเหล่านั้น ว่าอะไรเป็นอะไรก็เข้าใจหมด ก็เรียกว่ากำจัดความมืดออกไปได้หมดด้วยพลังไฟฟ้าแสงสว่างทั้งหลายที่ตนเองฉายอยู่

ฉันใดก็ดี พวกเราท่านทั้งหลายมาฝึกฝนอบรมสติปัญญาของตนจนสามารถเฉลียวณลาดเฉียบแหลม แหลมคมว่องไวได้ทันกับเหตุการณ์ทุกอย่างพร้อมมูลบริบูรณ์แล้วจึงจะสามารถกำจัดกิเลสเป็นระดับๆ ละชั้นละตอนถอดถอนออกจากดวงใจของพวกเราได้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลาย ถ้ามาคิดเช่นนี้แล้ว ก็เป็นหน้าที่ของพวกเราที่ต้องมีความตั้งใจ ความตั้งใจนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ เรียกว่าฉันทะความพอใจในหนทางที่ตนเองจะเดินไปถึงเป้าหมาย เรียกว่าคนมีฉันทะ มีวิริยะเพียรประกอบในการกระทำคุณงามความดีของตนเองอยู่ ก็เรียกว่าเดินทางอยู่ เมื่อบุคคลมีการเดินทางอยู่พยายามอยู่แล้วมีความเพียรอยู่แล้ว บุคคลนั้นก็ย่อมเดินทางไปเรื่อยๆ เมื่อเดินทางไปเรื่อยๆ ก็มีจิตตะเอาใจฝักใฝ่ขวนขวายพากเพียรพยายามในการเดินทางของตน ไม่หยุดนิ่งอยู่ที่ใดที่หนึ่งให้เสียการเสียเวลา เพราะจิตมีการฝักใฝ่ในการที่จะก้าวหน้าจะเดินไปเรื่อยๆ อยู่เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วก็จะถึงจุดหมายปลายทางที่ตนเองพึงปรารถนาตั้งศรัทธาเอาไว้เลื่อมใสในพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันทุกคนเคารพกราบไหว้บูชาทั้งเช้าและทั้งค่ำ กลางวันกลางคืนยืนเดินนั่งนอนอยู่ที่ไหน เรามีความเลื่อมใสใน

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นั้น ก็คือพวกเรามีจุดมุ่งหมายอยากให้ตนเองได้มีพุทธะเกิดขึ้นในใจของเรา อยากได้เห็นธรรมะอันแจ่มชัดเกิดขึ้นแก่จิตใจของพวกเรา

พระอริยสงฆ์สาวกนั้นเป็นแบบอย่างของบุคคลผู้ปฏิบัติ พวกเราทุกคนก็อยากให้ตนเองเป็นพระอริยสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนา อุบาสกอุบาสิกาที่ดี ก็อยากเป็นสาวกสาวิกาในพระพุทธศาสนา เรียกว่าคนบรรลुธรรมเพื่อจะนำตนเองให้พ้นทุกข์ เมื่อทุกท่านทุกคนมีความมุ่งหมายเช่นนี้ เราก็มีความตั้งเจตนานั้นเองเป็นหลัก เพราะข้อสั้นๆ อย่าง นิพพานํ ปรมํ สุขํ นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง เป็นสุขอย่างยอดเยี่ยมเหนือกว่าสุขอื่นๆ ไต่ที่บุคคลมีความปรารถนาอยู่เฉยๆ ในสมบัติในโลกนี้ ก็คือนิพพาน คำว่านิพพานนั้น เป็นเครื่องดับกิเลสหมดจดจากดวงใจ เรียกว่าสะอาดหมดทั้งกาย สะอาดหมดทั้งวาจา สะอาดหมดทั้งจิตใจ เรียกว่าจิตบริสุทธิ์ จึงสมควรที่บุคคลนั้นหรือภิกษุ สามเณรองค์นั้น หรืออุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายเหล่านั้นที่จะไปนิพพานได้ ต้องบริสุทธิ์ สะอาดผุดผ่อง สมควรที่จะได้ไปอยู่ในที่เกษมศานต์เป็นสุขได้

เหตุฉะนั้น พระธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น จึงเป็นนियานิกธรรม นำบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติฝึกหัดตนเองได้ตามทำนองคลองธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ตรัสไว้ดีแล้วนั้น หลุดพ้นไปได้ เพราะธรรมะนั้นเป็นเครื่องกำจัดกิเลสโดยแท้ กิเลสแม้เพียงชนิดเดียวก็ไม่เหลืออยู่ในจิตใจของบุคคลผู้ประพฤติได้ จึงได้เป็นผู้บริสุทธิ์ มีปัญญารู้เท่าทันกิเลสทั้งหลายนั่นเอง

กิเลสคือโลภะ โทสะ โมหะที่มีอยู่กับตนเองหรืออยู่ตรงที่จิตใจของตนเองนั้น ถ้าหากปัญญาารู้แจ้งเห็นจริงเห็นชัดจริงๆ แล้ว ก็ย่อมได้วุฒิปุพฺโธเกิดขึ้น อัมโมนั้นก็คือธรรมะ ทั้งดีและทั้งไม่ดี และวัตถุธาตุทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้และโลกอื่นก็ดี ไม่คำนึงถึง เพราะรอบรู้ในกองสังขารทั้งภายในและภายนอก และวัตถุทั้งหลายที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมทั้งหลายก็ดี อันนี้ก็เรียกว่าปัญญาารู้แจ้งสิ่งเหล่านั้นเอง จึงเป็นพุทฺโธเกิดขึ้นมาได้ พุทฺโธก็คือผู้รู้แจ้งเห็นจริงนั่นเองเขาจึงพากันเคารพ อัมโมก็คือธรรมะทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ทั้งดีและทั้งชั่วมันก็เป็นธรรมะหมด สังโฆนั้นก็อาศัยซึ่งบุคคลผู้

บรรลุลหกรรมแล้วจึงได้เป็นพระอริยสงฆ์สาวกในพระพุทธศาสนา เป็นสาวกสาวิกา ศรัทธา ญาติโยมบรรลุตตามขั้นตอนของตนเองที่จะเห็นธรรมได้ก็จึงได้เป็นสาวกสาวิกาได้

เหตุฉะนั้น พระพุทธองค์จึงเรียกผู้บรรลุลหกรรมว่าเป็นกุลบุตรกุลธิดาในพระพุทธศาสนา ผู้ยังไม่บรรลุลหกรรมเหมือนพวกเราทั้งหลายยังมีกิเลสหนาปัญญาหยาบ ยังไม่สามารถปิดเป่ากิเลสชำระล้างกิเลสออกจากดวงใจของตนเองได้ ก็เรียกว่าพวกเรายังมีธุลี คือกิเลสหรือความสกปรกอยู่ในกายวาจาใจของตน มันไม่สะอาดมันก็บรรลุลหกรรมไม่ได้เหมือนพวกเราที่ต้องปฏิบัติกันอยู่ แต่อย่างไรก็ดี จิตใจของเรามันยังไม่สะอาดเราก็คพยายามที่จะหาวิธีแก้ไข หาวิธีกำจัด หาวิธีปรับปรุงตนเองเพื่อชำระความสกปรกคือกิเลสออกไป แล้วก็ไม่ต้องหวั่นไหวอะไร เพราะเราเข้ามาใกล้พระพุทธศาสนาแล้ว เรามาเลื่อมใสแล้ว พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่งของตนแล้ว เราก็มีความตั้งใจเช่นนั้น ไม่ใช่เราเลื่อมใสเฉยๆ เราอยากให้ตนเองนั้นมีพุทโธ มีธัมโม มีสังโฆ เกิดขึ้นแก่ตนเป็นอัญญะมัญญะ คงวางจากกันไม่ได้ พุทโธ ธัมโม สังโฆเป็นของสืบเนื่องซึ่งกันและกัน

เหตุฉะนั้น ปัญญาวิชาความรู้จึงเรียกว่าพุทโธ วัตรธรรมะทั้งหลายก็เรียกว่าธัมโม สังโฆ ก็คือตนเองเป็นผู้สังโฆ เป็นสาวกนั่นเอง ๓ อย่างนี้เมื่อไหร่เราจะได้เป็นที่พึ่งของตน เป็นเรื่องที่สำคัญที่พวกเราพากันมาบวชในพระพุทธศาสนา แต่เราก็ไม่ต้องหวั่นไหวอะไร เราก็คพากันตั้งใจมีความพากความเพียรอยู่ก็ภูมิใจในชีวิตของตน บุคคลทั้งหลายอื่นที่เขามีความประมาทอยู่ เขาไม่ได้เข้าวัดฟังธรรมจำศีล ไม่ได้บวชในพระพุทธศาสนา แต่เป็นเรื่องของบุคคลอื่นมันจะวุ่นวายกันแค่ไหน มันจะทุกข์มันจะเดือดร้อนแค่ไหน มันก็เป็นเรื่องของคนอื่นทั้งนั้น เพราะเขามีความประมาทอยู่ เขาไม่ได้หันตัวของเขาเข้ามาใกล้ในพระพุทธศาสนา มาพิจารณาพิจารณาหาวิธีแก้ทุกข์ที่เกิดขึ้นแก่ตน ทุกคนในโลกนี้มันก็ต้องหาวิธีได้เหมือนกัน แต่คนจะไปแก้ทุกข์ แก้ทุกข์ด้วยอย่างอื่นต่างๆ ด้วยวัตถุทั้งหลายก็ดี มันก็แก้ไปได้ชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น แต่ถ้าแก้ทุกข์ในจิตใจของพวกเรานั้นก็ต้องแก้ที่จิตใจของเราเอง จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะทุกข์มันมารวมอยู่ที่ใจหมด กายมันเป็นทุกข์เป็นของภายนอก แต่ใจมันเป็นของภายใน แต่มาทุกข์อยู่ที่ใจ อะไรมัน

ก็มารวมสะสมอยู่ที่ใจ แล้วก็ต้องมาแก้กันที่ใจ เมื่อแก้ได้มันจะสุขมันก็จะมาสุขอยู่ที่ใจ มันก็อยู่ตรงนี้

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายใคร่ทุกคนก็อยากไปให้พ้นทุกข์ คำว่าแดนพ้นทุกข์นั้นเรียกว่าเป็นนิพพานนั่นเอง ถ้าหากพวกเราท่านทั้งหลายได้สร้างสมอบรมบารมีจนมีสติปัญญาแก้แล้วจริงๆ จนสามารถสอดส่องมองเห็นธูลี คือกิเลสทั้งหลายตามขั้นตามตอนตามระดับปัญญาละเอียด เห็นกิเลสละเอียดจนปิดเป่าจนหมดสิ้นจนหายสงสัยในโลกธาตุนี้ นั่นก็เป็นเรื่องที่พวกเราพากันมีความปรารถนาอยู่ ถ้าหากภิกษุสามเณรองค์ใดมีสติปัญญารู้แจ้งเห็นจริงจะบวชก่อนบวชหลังก็ไม่เป็นปัญหาเสียแล้ว เมื่อพระภิกษุสามเณรองค์นั้นรู้แจ้งเห็นจริงก็ต้องพ้นทุกข์ด้วยตนเอง จะบวชก่อนบวชหลังไม่มีปัญหาอะไร ศรัทธาญาติโยมก็เหมือนกันถ้าผู้ใดรู้แจ้งเห็นจริงเกิดขึ้น ศรัทธาญาติโยมผู้นั้นก็ต้องได้บรรลุธรรมตามกำลังความสามารถที่ตนเองปฏิบัติได้ ซึ่งก็ต้องหลุดมาเป็นขั้นๆ ตอนๆ จนถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ นี่เป็นเรื่องที่แต่ละบุคคลจะชวนช่วยแก้ไขปรับปรุงตนเองเพื่อเป็นผู้มีสติปัญญากันทั้งนั้น

เหตุฉะนั้น สมัยครั้งพุทธกาลก็เหมือนกัน ท่านไปฟังเทศน์ฟังธรรม พระพุทธเจ้าเทศนาให้ฟังบ้าง ครูบาอาจารย์สาวกเทศนาให้สาวกฟังบ้าง ศรัทธาญาติโยมพากันไปฟังเทศน์ฟังธรรม เมื่อจบธรรมเทศนาลงก็ได้บรรลุธรรมกันมากมาย ผู้ไม่บรรลุก็มี ผู้บรรลุก็มี ภิกษุสงฆ์สามเณรก็เหมือนกันก็ได้บรรลุธรรมตามกำลังความสามารถของตน นี่เป็นเรื่องที่สมัยครั้งพุทธกาลโน้นก็มีอยู่แล้ว ผู้บวชก่อนบวชหลัง ผู้บวชทีหลังบวชไม่นานได้บรรลุธรรมก่อนก็มีกันเยอะแยะ ถ้าหากพวกเรามาพิจารณาเช่นนี้แล้วก็เป็นเรื่องของบุญบารมีนั่นเอง เป็นเรื่องของสติปัญญานั่นเองที่จะกำจัดกิเลสได้ หายสงสัยได้ นี่ก็เป็นเรื่องที่พวกเราท่านทั้งหลายได้นำมาพิจารณาพิจารณาอันยอมเข้ามาสู่ตนว่า เรามาเพื่อประสงค์ต้องการพ้นทุกข์ แล้วก็พากันชวนช่วยตามกำลังสติปัญญาของตน ยืนเดินนั่งนอน จะนั่งภาวนา เดินจงกรมก็ดี ใช้สติปัญญาพิจารณาอยู่เรื่อยๆ ก็ดี หาเหตุหาผลค้นคว้าหาวิธีแก้ไขจิตใจของตนเองอยู่ตลอดอย่างนั้น เขาเรียกว่าเรามีความเพียร

อยู่ ก็จุดของเราที่จะเดินทางไปมันยังอยู่ไกลก็คือนิพพานนั่นเอง มันอยู่ไกลเรา เรากำลังเดินทางอยู่ เราก็กินไปเรื่อยๆ นั่นแหละ แต่เราก็ไม่หยุด เรียกว่าคนไม่หยุดความเพียร คนนั้นก็จะเจริญไปเรื่อยๆ การบำเพ็ญด้านจิตใจ เพราะเรามุ่งหวังอยากได้พระนิพพาน เป็นที่สุด นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่งนั้น ถ้ารู้ว่าจะสุขแค่ไหน ตัวผู้เทศน์ก็ไม่ได้ถึงนิพพานแล้ว

ถ้าหากพวกเราท่านทั้งหลายมาพิจารณาแล้วว่าคนจะมีความสุขก็ต้องเป็นเรื่องของบุคคลที่อิม เหมือนบุคคลกินข้าว หรือภิกษุสามเณรฉันข้าวก็เหมือนกัน เมื่อฉันอิมแล้วก็ฉันอีกไม่ได้ ญาติโยมกินแล้วกินข้าวอิมๆ แล้วก็กินลงไม่ได้ เมื่อมันกินลงไปไม่ได้ มันก็เต็ม ฉันใดก็ดี มันเต็มแล้วมันก็เออลงไปไม่ได้ ถ้าหากพวกเราท่านทั้งหลายมาคิดเช่นนี้ก็เหมือนบุคคลที่มีสติปัญญาแล้ว ท่านอิม คำว่าท่านอิมนั้นก็คือท่านเบื่อหน่ายแล้ว ท่านได้เกิดหลายภพหลายชาติมาแล้ว ไม่รู้จักภพกี่ชาติแล้ว ท่านผู้ที่มีสติปัญญา ท่านคงเบื่อ เบื่อการเกิดอีก ท่านก็เลยเต็ม ท่านแก้ไขได้ ไม่ปรารถนามาเกิดอีก การที่ไม่เกิดอีกนี่เอง ทำอย่างไรเราจึงจะทำได้ เพราะไม่เกิดอีกมันก็ไม่ทุกข์อีก ด้วยการเกิดมาเป็นรูปร่างก็ดี ถ้าไม่เกิดอีกมันก็ไม่ได้มาทุกข์อีก ไม่มีความเดือดร้อนอย่างนี้อีก ที่นี้การเกิดอยู่ภายในจิตที่จะทำให้เกิดมาเป็นรูปร่าง การมาปรุงแต่งขึ้นภายในจิต แล้วก็อารมณ์นี้เกิดขึ้นเราก็ต้องเกิด อารมณ์นี้ดับไปเราก็ต้องตายไป เรียกว่าจิตเกิดจิตดับอย่างนี้

เมื่อมันยังเกิดยังดับอยู่มันก็เรียกว่ามันยังเกิดอีกอยู่นั่นเอง เพราะมันอยากเกิดอีกอยู่ มันจึงปรุงอารมณ์นั้นอารมณ์นี้เกิดขึ้นอยู่ภายในจิต เมื่อไหร่เราจะคิดอยู่ในอารมณ์เดียวได้ มันก็จะไม่เกิดอีก คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ขึ้นมาอีก แล้วมันจึงจะดับสิ่งนั้นได้ ไม่ต้องคิดอีกไม่ต้องเกิดอีก และไม่ต้องหาวิธีดับอะไรอีก จิตมันจะรู้อยู่ตลอด เรียกว่ารักษาตัวตนเองได้ มีเกราะหุ้มตนเองได้กันภัยได้ ก็ทำอย่างไรจิตจึงจะมีสติปัญญา รู้แจ้งเห็นจริง โลกที่ไปเกิดโลกไหนมันก็ทุกข์เหมือนกัน ไปเกิดประเทศใดเมืองใดมันก็ทุกข์เหมือนกัน ไม่เหลือหลอที่ไหนในโลกนี้มันก็เป็นอย่างนั้น เราไปเที่ยวที่ไหน ไปไหนเมืองไหน มันก็อยู่อย่างนี้ถ้ามันเป็นธรรมชาติอย่างนี้

พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านคงจะเบื่อ เพราะท่านมีสติปัญญารู้ว่ามันเป็นทุกข์จริง เกิดขึ้นมาแล้ว จึงค้นคว้าให้พ้นจากกองทุกข์ไปได้ จึงดับทุกข์ได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นบรมครูรู้แจ้งเห็นจริงค้นคว้าถึงที่สุดของกองทุกข์ได้จริง ท่านจึงดับทุกข์ได้โดยสิ้นเชิงไม่มีเชื้ออะไรเหลือหลออยู่ในใจ ท่านที่รู้แจ้งเห็นจริง ความรู้นี้พวกเราจะว่าเรื่องอะไร เราจะสมมุติว่าปัญญาริ สมมุติว่าวิชาริ สมมุติว่าความรู้ริ หรือสมมุติว่าธรรมธาตุชนิดหนึ่งเป็นธาตุรู้ริ มันเป็นเรื่องสมมุติหมด ถ้าหากพวกเราไม่สมมุติก็ขอให้มันเอารู้ สติก็ดี ปัญญาก็ดี มันรู้ มันรู้จริงแล้ว มันก็คืออะไร ก็เป็นเรื่องของบุคคลที่จะค้นคว้า ถ้าเราไม่สมมุติก็คงจะอยู่เฉยๆ เหมือนกับคนที่อัม ถ้าสมมุติขึ้นมามันก็เป็นสมมุติ

เหตุฉะนั้น พระพุทธองค์จึงไม่อยากให้พวกเราไปสมมุติขึ้นมา เพราะเรื่องนี้มันก็เรื่องลบสมมุติ มันไม่มีสมมุติ ท่านจึงตรัสว่าเป็นนิพพาน เพราะมันลบสมมุติแล้ว นิพ ก็แปลว่าไม่เหลือหลออะไร บัดนี้ ถ้าไม่เหลือหลออะไรถ้าเราวกมาพิจารณาดู ก็คือธาตุ ๔ ชั้นธ ๕ นี่ก็คงดับสนิท ถ้าเราเรียกว่ายังจิตใจที่บริสุทธิ์ บริสุทธิ์ที่เป็นพุทโธ อัมโม สังฆะบริบูรณ์ ที่เราสมมุติออกมาอย่างนั้น ผู้ที่อัม ผู้ที่พอ ผู้ที่เบื่อโลกแล้ว ไม่อยากมาเกิดอีกแล้ว ท่านก็เลยไม่มาเกิดอย่างนี้ เพราะมันมาเกิดมันจะทุกข์ ท่านก็เลยไม่มาเกิดอีก ไม่มาเกิดกับอะไร ไม่มีเกิดกับใครที่ไหน เป็นสัตว์น้อยสัตว์ใหญ่ เป็นมนุษย์เทวดาพรหมโลก ท่านก็ไม่เอาทั้งนั้น เพราะอะไร เพราะท่านเห็นหมดรู้หมด เขาเรียกว่าบริบูรณ์ เป็นคนอัม เหมือนบุคคลมีอะไรก็แล้วแต่ ถ้ามันอัมมันพอแล้ว มันจะเป็นอย่างไร ไม่ทราบเราก็คิดดูก็แล้วกัน

เมื่อมันยังไม่พอมันก็คือทุกข์ เมื่อมันพอมันก็คือสุข ตรงนี้มันน่าคิดเหลือเกินเราเป็นนักปฏิบัติทั้งหลาย เราก็จะมองเห็นสิ่งต่างๆ ที่เรายังมีอยู่ ร่างกายของเรามีอยู่เราจะใช้อะไรบ้าง ร่างกายมันอยู่อย่างไร ช่วงกาลสมัยของมันอยู่อย่างไร มันประพจน์เป็นไปอย่างไร เราจะได้ประกอบร่างกายของเราไปตามเรื่องของมัน ถ้าหากเราารู้จริง จนถึงที่สุดของมันก็แตกสลายไปตามธรรมชาติ

เหตุฉะนั้น วัตถุสิ่งของทั้งหลายก็เหมือนกันเราเอาไว้อใช้เมื่อเรามีร่างกาย วัตถุต่างๆ ทั้งหลายที่มันประกอบเป็นเครื่องใช้สอยอยู่ก็เพราะมันมีร่างกายนี้เอง มันจึงใช้สิ่งของทั้งหลายเหล่านั้น เมื่อใช้เราก็ต้องรู้ว่าสิ่งของเหล่านั้นมันเป็นเครื่องใช้สำหรับกายไม่ใช่สำหรับใจ ใจมันเป็นเรื่องหนึ่ง ไม่ต้องหาอะไรมาใช้มัน เพราะมันธรรมชาติของมันอยู่แล้ว

นี่เป็นเรื่องของพวกเราท่านทั้งหลายที่ได้พิจารณากันอยู่ ใครจะรู้ใครจะไม่รู้ก็ต้องมีความพากความเพียรกันอย่างนั้นแหละไปเรื่อยๆ บางทีมันก็อาจจะรู้ขึ้นไปเรื่อยๆ ถ้ารู้แจ้งเห็นจริงได้ ดับทุกข์ในจิตใจของตนเองได้ ไม่มาเกิดอีกได้เหมือนพระอรียเจ้าทั้งหลายท่านพ้นทุกข์ไป ท่านไม่มาเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารกับพวกเราอีก ก็เพราะท่านพ้นนั่นเอง ท่านอิม เหมือนกับเราเอาน้ำใส่แก้ว น้ำที่ใส่แก้วเต็มแล้ว ใครจะเอาน้ำไปเพิ่มอีกมันก็ต้องล้นทิ้งเฉยๆ ฉันทิดก็ดี ผู้อิมแล้วผู้พอแล้วนั้น เขาหมดความอยากความหิวแล้ว ก็คงจะเป็นเรื่องของผู้ที่พ้นทุกข์นั่นเอง

ที่นี้พวกเราท่านทั้งหลายก็คงมีความมุ่งหมาย มีความปรารถนาไฝ่ฝันหาถึงทั้งค่าทั้งสิน ยืนเดินนั่งนอนก็แสวงหาความพ้นทุกข์ในโลกนี้ ไปประเทศใดเมืองใดก็ดี ก็อยากพ้นทุกข์กันทั้งนั้น อยู่ที่ไหนก็อยากพ้นทุกข์กันทั้งนั้น อยากมีความสุข แต่ส่วนมากยังจะหาความสุขกันไม่เจอ เพราะเดินทางไม่ถูกนั่นเอง เมื่อหาความสุขไม่ถูกทางมันก็ต้องทุกข์ตามมาทันที เมื่อหาถูกทางมันก็คงจะสุขไปเรื่อยๆ เหมือนบุคคลเดินไปตามร่มไม้หรือเดินไปทางที่ถูกหนทาง ก็คงสบายใจมันไปถึงเป้าหมายที่ตนเองตั้งเอาไว้แน่นอน ก็คงไม่มีความทุกข์กับการเดินทาง บุคคลที่เดินทางผิดแล้วก็คงจะมีความกังวล มีความทุกข์เพราะไม่ถึงเป้าหมาย ไม่ถึงสถานที่ที่ตนเองจะไป มันก็ต้องมีความทุกข์ใจเป็นธรรมดา อันนี้เป็นเรื่องของการบำเพ็ญของพวกเรา

เหตุฉะนั้น ก็ขอให้ทุกท่านทุกองค์ก็ดี อย่าถือว่าเป็นนอกพรธษาหรือในพรธษ ถ้าเป็นนักปฏิบัติแล้ว นอกพรธษกับในพรธษก็ต้องปฏิบัติเหมือนกันเท่าเดิม ไปที่ไหนก็ดี ญาติโยมก็เหมือนกัน เราไม่คิดนอกพรธษในพรธษ การเจริญเมตตาภาวนาของ

เราต้องทำอยู่ไปเรื่อยๆ เพราะธรรมะเป็นอกาลิก ไม่ประกอบด้วยกาลด้วยเวลา ผู้ใดเสาะแสวงหาได้รู้แจ้งเห็นจริงเมื่อไหร่ก็ย่อมได้รับผลประโยชน์เมื่อนั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้แบบนี้ ใครสามารถปฏิบัติรู้แจ้งเห็นจริงในกลางคืนก็เห็นกลางคืน กลางวันก็เห็นได้ เข้าสายบ่ายเที่ยงเห็นได้ทั้งนั้น บุคคลที่จะรู้แจ้งบรรลุธรรม ไม่ประกอบด้วยกาลด้วยเวลา การประพาศคุณงามความดีเป็นเช่นนี้ ทำความเพียรของตนเองได้หมด ไม่มีปัญหาอะไร มีแต่ปัญหาที่เราขาดสติปัญญาเท่านั้นเอง ที่ไม่มีความสามารถที่จะเสียสละกิเลสให้หมดให้สิ้นจากดวงใจของพวกเรา แต่อย่างไรเราก็ไม่ต้องเศร้าโศกเสียใจอะไร ก็ควรที่จะมีความพากความเพียรพยายามไปเรื่อยๆ เพิ่มพูนบารมีของตัวเองไปเรื่อยๆ จนถึงแดนพ้นทุกข์ที่เราทุกคนมีความปรารถนา

เหตุฉะนั้น การอธิบายธรรมะเรื่องหนทางพ้นทุกข์เข้าสู่นิพพานนั้น พระนิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง พระพุทธองค์จึงตรัสไว้ในมงคลสูตร แสดงสุดยอดเป็นมงคล นิพพาน สจฺฉิกิริยา จ เอตมฺมงฺคฺลฺมฺตฺตมํ สัจจะก็คือความจริงชนิดหนึ่ง นิพพานก็คือความดับทุกข์สนิท เป็นสัจจะชนิดหนึ่งที่ทำให้บุคคลพ้นทุกข์ จึงเป็นมงคลแก่ชีวิตอย่างสูงสุดของบุคคลที่ได้ถึงนิพพานแล้วในภพชาติที่ได้บรรลุนั้น ก็เรียกว่ามงคลอันสูงสุดที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ พวกเราท่านทั้งหลายก็พากันสวดพากันสรรเสริญยกย่องว่าเป็นมงคลอย่างสูงสุดคือตรงนี้เอง

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมเป็นธรรมะคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้พวกเรายังไม่ได้บรรลุก็ตาม ตัวผู้เทศน์ยังไม่ได้บรรลุก็ตาม ก็เรายังไม่มีสติปัญญาเพียงพอ ก็หยาบยกระธรรมะคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้นิดได้หน่อยก็ดี ไม่ได้ละเอียดสุขุมคัมภีรภาพก็ตาม มาแสดงมาอธิบายและยกเปรียบเทียบสิ่งต่างๆ ให้เราได้น้อมนำคำอธิบายเหล่านั้นไปพิจารณาพิจารณาเข้ามาสู่ใจของพวกเรา แล้วประพาศปฏิบัติฝึกหัดตนเองตามความสามารถของตน ผลจะได้รับตามกำลังของตนเองที่ปฏิบัติได้ ก็จะได้รับความสุขตามนั้น ก็ขอให้พวกเราพากันมีความตั้งใจ

การได้อธิบายธรรมะมาตั้งแต่ต้นถึงอวสานก็อยู่ดีไว้เพียงแค่นี้ เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

มุฏฺฐสฺส โลกรมเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมปติ

อโสภํ วิรชํ เขมํ เอตมมงฺคละมุตฺตมํ ตีติ

ณ บัดนี้ พวกเราทั้งหลาย ผู้มีความตั้งใจศึกษาหลักพระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้าใจในศาสนธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนาแนะนำสั่งสอนหลายสิ่งหลายอย่าง ที่จะให้พวกเรานั้นศึกษาหาหนทางปลดปล่อยความทุกข์ความเดือดร้อนออกจากจิตใจของตน การที่ฝึกฝนอบรมจิตใจของตนเพื่อไม่ให้มีความเดือดร้อน จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของพวกเรา แม้คนเราอยู่บ้านใดเมืองใดที่ไหน ไม่มีใครอยากจะทุกข์ ไม่มีใครอยากเดือดร้อน ไม่มีใครอยากมีความวุ่นวาย บุคคลทั้งหลายในโลกมีแต่ปรารถนาความสุข ความสันติสุข ความอยู่สะดวกสบายไม่มีความวุ่นวายเกิดขึ้น ไปอยู่ที่ไหน อันมีความพึงปรารถนาด้วยกัน เมื่อมันเป็นเช่นนั้นแล้ว เราก็ต้องพากันศึกษาว่าเราจะสร้างสติปัญญาของเราให้เกิดให้มีขึ้น ให้เข้าใจในคำภิชิตที่ได้ลิขิตไว้เบื้องต้นนี้ว่า มุฏฺฐสฺส โลกรมเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมปติ ท่านว่าเรื่องที่สัมผัสจิตใจของบุคคลนั้น พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ในเรื่องโลกธรรม ๘ ประการ

โลกธรรม ๘ ประการนี้ ถ้าหากเราพูดกันอย่างหนึ่งเรียกว่า ตัณหา ๑๐๘ อันว่า กิเลส ๑,๕๐๐ ตัณหา ๑๐๘ กิเลสซึ่งมันมากมาย ๑,๕๐๐ ตัว ตัณหาก็มี ๑๐๘ ตัวนี้ เราก็อภิปรายกันแล้วว่า โลกธรรมมันติดมันแปด^๑ อยู่ในจิตใจของพวกเรา อยู่กับจิตใจของสัตว์โลกในโลกนี้นั่นก็ต้องมีหมด แล้วแต่บุคคลนั้นจะสร้างสรรค์พัฒนาสติปัญญาของตนให้เข้าใจในโลกธรรม ๘ อย่างนั้น เพื่อจะได้ปล่อยวางให้อยู่ตามธรรมชาติ โลกธรรม ๘ มันสัมผัสจิตใจของเราอย่างไร ก็คือบุคคลทั้งหลาย เรามาพิจารณาให้รู้ว่ คนเราถ้ามีลาภ คำว่าลาภคืออะไร ก็คือจะมีโภคทรัพย์สมบัติอะไรต่างๆ สิ่งทั้งหลายที่เราพึงปรารถนา มีโชคมีลาภดี มีบารมีดีอะไรต่างๆ มีเกียรติมียศอะไรต่างๆ ยศถาบรรดาศักดิ์ทั้งหลาย เหมือนที่พวกเราศึกษาว่าทางโลกเขามียศถาบรรดาศักดิ์อะไรต่างๆ เลยพากันหลงใหลเอามาสัมผัสตนเองสัมผัสจิตใจ ก็เรียกโลกธรรมมาสัมผัส มีลาภ

ถ้าเรามาดูแล้วก็ดูมาที่ตัวเรา ถ้าหากบุคคลเรานั้นมีบ้านมีช่อง มีรถมีเรือ มีเงิน มีทองมากมาย หาได้ง่ายสะดวกสบายต่างๆ ก็เรียกว่ามีลาภทั้งหลายหลงใหลมาสะดวกสบาย บัดนี้เมื่อมันมาเกิดขึ้นอย่างนั้นแล้ว มาสัมผัสตนเองก็เรียกว่าตนเองได้รับ ก็เลยหลงในลาภนั้นได้ เหมือนบุคคลที่มีเงินทองมากก็หลงว่าตนเองมีเงินมีทองมากกว่าทุกคน มีหน้ามีตาตื่นเต้นเกิดขึ้น ก็เรียกว่ามีลาภ มียศถาบรรดาศักดิ์ คนก็หลงเห็นไหม ตำรวจ ทหารก็ดี ข้าราชการการเมือง เป็นรัฐบาลก็ดี เป็นผู้แทน เป็นรัฐมนตรี เป็นนายกฯ เป็นประธานาธิบดี เดินนั้นจะเหยียบคนอื่นไป มันเป็นอย่างนี้ มันหลง หลงที่จิตใจ ร่างกายก็แสดงอาการต่างๆ ไป ก็เรียกว่ามียศ อันนี้เราก็อภิปรายกันว่าสิ่งนี้มันเกิดขึ้น เกิดขึ้นในตนแล้วมันมาสัมผัสตน ทำไมคนทั้งหลายเขาจึงหลงเรื่องอย่างนี้ หลงมาก ตำรวจทหารก็ดี นายร้อยนายพันนายพลทั้งหลายนี้ หลงใหลจนเผลอจนแก้มันเป็นอย่างนี้ เราก็อภิปราย โอ..มันหลง หลงอย่างนี้มันเกิดทุกข์โดยไม่รู้จักรมัน มันไม่รู้จักรทุกข์ ถ้ามันมีความสุข เดี่ยวมันก็จะมีความสุข ทุกข์ มันอยากได้ต่อกันไป เหมือนทหาร

^๑ คำว่า “มันติดมันแปด” เป็นคำภาษาอีสาน หมายถึง การที่สิ่งสกปรกมันติดทำให้แปดเปื้อน ล้างไม่ออก

ทั้งหลายหรือเขาทำกรงานต่างๆ มียึดสินนั้นสินนี้ทางข้าราชการ นายร้อยนายพัน นายพัน ก้อยากได้เป็นนายพล พลตรีแล้วก็อยากได้พลโท พลโทแล้วก็อยากได้พลเอก พลเอก แล้วก็จอมพล เมื่อมันมีสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นแล้วไม่ได้ศึกษาก็เลยหลง มันก็เลยติดอยู่ในจิตใจ ก็เรียกว่าโลกธรรม ๘ มันติดอยู่ในจิตใจ มีลาภ มียศ สุขก็มีความสุขมันก็เกิด มาตาม มันสุขอิงอามิส เมื่อได้ก็มีความสุขแต่ความทุกข์มันแอบแฝงอยู่ก็มองไม่เห็น แอบแฝงความสุขอยู่ สุขเกิดขึ้นทุกข์ก็จะเกิดมาเพราะต้องการต่อไปอีกนั่นเอง นั่นเป็น สิ่งที่เราเป็นนักปฏิบัติจะศึกษาให้มีความสุข

เมื่อเรามีความสุขร่างกายไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มันก็ไปเบาที่จิต จิตใจมันสุขว่ารูปร่างกายนี้ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อสุขเราได้รับอารมณ์บางสิ่งบางอย่าง คำว่าได้รับอารมณ์ บางสิ่งบางอย่างก็คือเรื่องสรรเสริญ มีลาภ ยศ สุข สรรเสริญ คนสรรเสริญเอ็นโย อย่างนั้นอย่างนี้ ว่าเรามีลาภ มียศ มีสุขดี มีสมบัติอะไรต่างๆ พร้อมมูลบริบูรณ์ ได้เป็นคนที่มีบุญบารมีสรรเสริญอย่างนั้นอย่างนี้ คนมีความดีอะไรต่างๆ นั้นเราต้องศึกษามัน เมื่อมันเป็นอย่างนี้ถูกสรรเสริญแล้วก็หลงใหลตนเอง มันก็หลงใหลกัน ญาติโยมก็จะ เห็นทางโลกเขา ก็ให้เห็น ทางพระเราก็จะเห็น แต่ผู้ที่ฝึกผู้ปฏิบัติก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ ทางโลกมันจะเป็นได้มาก เพราะผู้ถูกสรรเสริญนั้นจะหลงตนเอง เหมือนบางหมู่ บางเหล่าเป็นพระนี่..ฉันอาหารมังสวิรัตว่าตนเองนี้ดีกว่าผู้ที่ไม่ฉัน เขายกย่องว่าพวกนี้ ดีกว่าก็หลงตนเองเป็นอย่างนั้น ตนเองหลงไม่ดูเลยบางที ญาติโยมไม่ศึกษา เรียกว่า ฉันมังสวิรัต เอาข้าวไปทำให้ไหม้ให้เหมือนखाไก่แล้วเอาไปทอด แล้วก็เอาข้าวมาทำให้ มันเหมือนตับ เหมือนลำไส้ไก่ ไส้หมูอะไรต่างๆ ท่านว่าตนเองจะละแล้ว ก็ยังระลึกถึง เอาखाไก่ มันเป็นอย่างนี้ เอาข้าวมาทำหลอกตนเองกิน แล้วฉลาดหรือโง่เราก็ดูตรงนั้น นะ เอาข้าวก็มาทำเหมือนตับไก่ตับหมูตับอะไร เอาข้าวมาทำไส้ไก่ไส้หมูมาทำกิน แล้ว มาหลอกตนเองกิน มันโง่หรือมันฉลาด มันก็เป็นอย่างนี้สิ นั่นแหละเขาก็สรรเสริญ ก็เลยหลงตนเองว่าตนเองนี้ดีกว่าทุกคน เกิดถกเถียงกันโต้แย้งกัน การประพฤติปฏิบัติ ก็เลยเป็นสิ่งที่เราจะศึกษาว่า ถ้าคนสรรเสริญเราต้องมาดูที่เราว่าคนสรรเสริญว่าเราดี มันจริงหรือว่ามันไม่จริง เราก็ต้องมาศึกษา ถ้าเราไม่ศึกษาเราก็หลง หากเขายกย่อง

สรรเสริญก็หลงตนเอง ก็เรียกว่ามันอยู่ในจิตใจของเรา มีลาภ มียศ สุข สรรเสริญ มันไม่ปกติ จิตใจนี้..แสดงถึงร่างกายด้วย ก็เรียกว่ามันยังไม่สงบ มันยังไม่รู้สิ่งที่ตนเองติดในสิ่งนั้น ยังไม่รู้จัก ถ้าเราเป็นนักปฏิบัติก็จะได้ศึกษา โอ..เมื่อมันมีเกิดขึ้นอย่างนี้ คนมันตื่นเต้นมันหลงไหลเป็นธรรมดา มันก็ติดอยู่ในจิตของคน จิตนั้นแหละมันพาให้หลงไหล ท่านจึงว่าโลกธรรมนี้มันอยู่ในจิตใจของคน จิตใจยังไม่รู้ว่าตนเองนี้ติดอยู่ในสิ่งนั้น เหมือนบุคคลไปยืนตากแดดก็ไม่รู้จักมันร้อน เหมือนบุคคลไปดื่มเหล้าก็ไม่รู้จักมันเมา มันเสียหาย ก็เมากันไปอยู่อย่างนั้น ก็เลยว่ามันติด มันติดอยู่ในจิตใจของพวกเรา

บัดนี้ มันเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ทุกข์ ถูกนินทาชิ เมื่อมันมีอย่างนั้นแล้วมันจะมาเสื่อม ถ้าหากบุคคลมองเห็นแต่ความเจริญอย่างเดียว แต่ความเสื่อมนี้ไม่ได้มองเห็น ก็เรียกว่าขาดสติปัญญาไม่รู้จักอนิจจังว่าของมันไม่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่รู้ตัวนี้ สติปัญญาไม่รู้ไม่เข้าใจ

เมื่อเวลาเสื่อมลาภ หาเงินหาทองอะไรๆ ต่างๆ มันไม่สมปรารถนา นั้นมันวุ่นวาย บ้านเมืองวุ่นวาย คนวุ่นวายทั้งหลาย คำขายก็ไม่ดี หาเงินก็ไม่ได้ อะไรก็เสื่อมเสียไปหมดไปเรื่อยๆ อยู่那儿 หมดตนหมดตัวหน้าเหี่ยวหน้าแห้ง เวลาพูดคุยโศกเศร้าไปหมดเลย เวลาเสื่อมลาภมันเป็นอย่างนี้ แต่ก่อนเคยมีเงินมาก ตอนนี้นั้นน้อย เคยมีลาภสักการะมาก แต่บัดนี้นั้นไม่มี จิตมันก็เลยหวั่นไหวไปอยู่อย่างนั้นแหละ เศร้าหมองไป นี่มันเป็นอย่างนี้ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่เลยทีเดียวในปัจจุบันนี้ คนทั้งหลายมาหาผู้เทศน์ต้องบ่นเรื่องนี้มากที่สุด เรื่องเสื่อม เรื่องไม่เจริญทั้งทรัพย์สินสมบัติเงินทองสิ่งของอะไรต่างๆ ไม่ก้าวหน้ามีแต่ถอยหลัง มันจะเศร้าใจ

แต่นี้พวกที่เสื่อมยศ ข้าราชการงานเมืองปลดกันออกไปนั้นปลดกันออกไปนี้ เลื่อนคนนั้นไปที่นั่น ปลดคนนั้นคนนี้ ใจเศร้าหมองขุ่นมัวเกิดขึ้นอีกละ ย้ายกันไปย้ายกันมาอยู่ ปลดกันไปปลดกันมาเพิ่มกันขึ้นลงกันอยู่อย่างนี้ เสื่อมยศกัน คนที่ตั้งตัวไม่ได้ จิตใจเศร้าหมองขุ่นมัวหงุดหงิดว่าปลดเราทำไม ให้เรามันมีเรื่องราวถกเถียงทะเลาะกัน วุ่นวาย ฟ้องกัน ฟ้องร้องกันวุ่นวาย แต่ถ้าเราเป็นนักปฏิบัติเราก็คศึกษา มันเรียนมาแล้ว

เป็นดอกเตอร์ก็มีจากประเทศนอก ทั้งรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การปกครองอะไรต่างๆ กฎหมายทั้งหลาย นั่นแหละการขาดการศึกษาหลักธรรมะคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อเสื่อมยศเราก็จะทุกข์โศกเศร้า ตัวผิวเสื่อมเมื่อก็อทุกข์ไปด้วย ลูกก็ทุกข์ว่าพ่อตนเองตกตำแหน่งหน้าที่จากยศถาบรรดาศักดิ์ ดูซิว่า นั่นแหละหมดไปแล้วจะไปได้ชั้นสูงอะไรก็ตาม เมื่อถึงเวลาปลดเกษียณแล้วก็ไม่มีอะไร แต่ก่อนมีตำรวจทหารห้อมล้อมไปที่ไหนรักษาความปลอดภัย แต่เวลาปลดเกษียณแล้วไปกับผิวกับเมียท่านไม่มีตำรวจทหารมาเฝ้าสักคนเดียว นั่งกินข้าวอยู่ผิวกับเมีย เศร้าใจนะบางคน ข้าราชการทั้งหลาย เนอะ.. ลูกน้องก็ที่เคยเป็นลูกน้องกัน อยู่ด้วยกันไม่ถาม ไม่ซักไม่ถามเลย มองหน้าแล้วก็เฉย เหมือนกับลูกน้องใจดำเข้าไปอีกเนอะ ไม่ถามนายเลย แต่ก่อนเคยเป็นนาย มาบัดนี้ไม่มีกำลังอะไร นั่นเสื่อมยศ ก็เศร้าใจซิว่าไม่มีใครถามตนเอง นี่ข้าราชการงานเมือง พลโท พลเอก หลายเยอะแยะเลยมาหา จิตใจเศร้าหมองทั้งผิวทั้งเมีย โอ..บัดนี้นั้นมาเสื่อมยศ เคยมีข้าทาสบริพารทั้งหลายก็ไม่มี มีหมูมีฝูงห้อมล้อมเป็นหมู่เป็นฝูงก็ไม่มี มีน้อยมีน่าน่าจะสุข มีน่าน่าจะสบาย อยู่คนเดียวมีน่าน่าจะสงบ จริงๆ แล้วน่าน่าจะสบาย แต่ดันเกิดทุกข์อีก ก็เรียกว่าเสื่อมยศ เกิดทุกข์ ทุกข์

บัดนี้ เราก็ต้องระวังว่าทุกข์ทางกายมันก็อย่างหนึ่ง ทางกายก็คือมีโรคภัยไข้เจ็บ นานาต่างๆ ไม่รู้เป็นโรคภัยไข้เจ็บอะไรในปัจจุบันนี้มีมากมายเลย ญาติโยมก็ดี พระก็ดี มันก็เหมือนกัน โรคภัยไข้เจ็บเกิดขึ้นก็เกิดทุกข์อีกอย่างนี้ ทุกข์ทางใจเหมือนมันขาดทรัพย์สมบัติ เสื่อมลาภเสื่อมยศมันก็ทุกข์มาแล้ว มันก็ทุกข์เข้าไปอีก ซ้ำเข้าไปอีกทั้งโรคภัยไข้เจ็บ มันก็เป็นอย่างนี้แหละ ลูกนิทาเข้าไปอีก เหยียดหยาม ไปหาใครก็นินทาว่าไม่ดีอย่างนั้นเป็นคนไม่ดีอย่างนั้นอย่างนี้ แล้วใครดีใครไม่ดีมันก็ถกเถียงทะเลาะกัน ไม่ใช่เด็กเลยทีเดียวนะ มันใหญ่มันโตแล้วนะเป็นข้าราชการงานเมืองก็ดี เป็นผู้แทนรัฐบาลอะไร ถกเถียงกันวุ่นวายไปหมดเลย ทำไมมันถึงเป็นอย่างนี้นะ เราก็มาดูเพื่อให้เรามีสติ ปัญญาว่ามันเผ่ามันแกกันปานนี้ มันมาเป็นอย่างนี้ทำไมมันเถียงกันอยู่ ไม่ศึกษาธรรมะ ถกเถียงทะเลาะกัน แต่มันเป็นสิ่งที่เหล่านี้ก็เรียกว่า เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ทุกข์ ลูกนิทา

คนนั้นก็ินทาคนนี้ก็ินทา คนนั้นฟ้อง คนนั้นฟ้องคนนี้อยู่ คนนั้นดีคนนี้ไม่ดี ฟ้องกัน
เถียงกันอยู่นั่น นินทา กัน เลยยิ่งทุกซี้ใหญ่เลย

บัดนี้ ก็มาอยู่ที่ใจเขาเอามารวมอยู่ที่ใจ นี่เรามาดูตรงนี้แหละ ตัณหา ๑๐๘
ประการก็คือ มีลาภ มียศ สุข สรรเสริญ เป็นอิฏฐารมณ์ อารมณ์ที่พอใจ ใครก็อยากได้
อย่างนั้น อยากได้อารมณ์ที่พอใจ คำว่าอิฏฐารมณ์ อารมณ์ที่พอใจเป็นฝ่ายโลภะ ดังที่
ได้กล่าวมาคือไม่พอ ยับยั้งซึ่งใจไม่ได้ ใจตื่นเต้น ถ้ามันตื่นเต้นไม่ปกติเหมือนกับของที่
ไม่ตั้งเป็นปกติ มันกระตุกกระตักอยู่นั่นมันเป็นทุกข์ มันไม่รู้ไม่ศึกษาธรรมะ ไม่รู้จักว่า
มันเป็นทุกข์เกิดขึ้น มันเป็นอย่างนี้ แม้ทางฝ่ายที่พอใจก็ดี มันก็ตื่นเต้น เราเคยเห็นมัย
คนได้ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ เดินไปเดินมาเหลียวหน้าเหลียวหลัง ระวังมันจะเหยียบ
คนอื่นถ้าไม่มอง หลงตนเองมันเป็นอย่างนี้ โลกนี้มันเป็นอย่างนี้ ตามธรรมชาติของคน
ควบคุมจิตใจไม่ได้ ดูเลไม่ไ้มันก็เลยตื่นเต้น เวลาเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ทุกข์ ถูกนินทา
หน้าเหี่ยวหน้าแห้ง หน้านี้วี่วี่ขมวด อิดโรยไปหมด นั่งซบเซาเหงาง่วงไปหมดเลย แล้ว
ดูเห็นมัย เราจะได้เห็นมันเป็นอนิฏฐารมณ์อารมณ์ที่ไม่พอใจ อารมณ์พอใจเขาเรียกว่า
โลภะ อารมณ์ที่ไม่พอใจเรียกว่าโทสะ เป็นกิเลสทั้งนั้น ทำไมมันยังเกิดขึ้นอย่างนี้ มาอยู่
ในจิตใจของเราทั้งโลภะและโทสะ มันติดมันแปดในเรื่องโลกธรรม ๘ มันอยู่ในจิตใจ
ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ก็ใจของเรามันหลงนี่ ตรงนี้สิ เราจะศึกษาเรื่องนี้ จิตใจของเราไม่
รู้เรื่องของอย่างนี้ว่ามันเป็นธรรมชาติ มันอยู่เฉพาะกับโลก มันก็เลยลุ่มหลง เมื่อจิตใจ
หลงนั้นเองมันจึงมีโลภะและมีโทสะเกิดขึ้น ท่านจึงเรียกว่าเป็นโมหะคือความหลง จึงได้
เป็นอย่างนั้น โลกมันก็อยู่เป็นธรรมดาของโลกอย่างนี้ ถ้าหากเราไม่ศึกษาเราก็จะไม่รู้
พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านจึงเรียนรู้ดูเข้าใจหมด จึงได้เป็นผู้บรรลุธรรม จึงเข้าใจในคำสอน
ของพระพุทธเจ้าว่า คนอยู่ในโลกนี้โลกธรรม ๘ มันติดมันแปดอยู่ในจิตใจ มันก็ทุกข์
วุ่นวายอยู่ในโลก มันเป็นอย่างนี้เอง

ผู้ที่ท่านพันทุกข์ *พฺรหฺมจฺจ สกลธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ* ท่านว่า โลกธรรม ๘
นี้ มีลาภ มียศ สุข สรรเสริญก็ดี เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ทุกข์ ถูกนินทาก็ดี ไม่สัมผัสจิตใจ
ของท่าน จิตใจของท่านไม่ยึดมัน ท่านรู้นั่นเอง เมื่อจิตใจท่านรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งเหล่านี้

จิตใจของท่านจะปล่อยวางได้ ไม่รู้จะมีสติปัญญาแค่ไหนเข้าใจได้อย่างไรจึงจะปล่อยจะวางได้เป็นอุเบกขาทว่าธรรมชาติของโลกมันเป็นอยู่อย่างนี้เรียกว่า *โลกวิทู* รู้แจ้งโลก เรียนรู้ให้เข้าใจว่าโลกนี้เขาเป็นอยู่อย่างไร บัดนี้เรามาประสบพบเห็นกับพวกเรา เราก็ต้องศึกษา ถ้าเราไม่ศึกษาเราก็จะไม่รู้สักรที่เหมือนกันเรื่องอย่างนี้ เลยต้องศึกษาว่าคนอยู่ในโลกเขาติดอยู่อย่างนี้เอง แต่นั่นมันเป็นกิเลส มันยังสรุปมาให้เป็นกิเลส โลภะ โทสะ เป็นโมหะ พระพุทธเจ้าท่านสอนโลกธรรม ๘ มันติดมันแปด กิเลส ๑,๕๐๐ ตัณหา ๑๐๘ เรามาศึกษากัน มาเป็นนักปฏิบัติ เพื่อจะให้ตนเองนี้เข้าใจในเรื่องอย่างนี้ได้ อยู่บ้านใดเมืองใดประเทศไหนที่ไหนก็ตาม ชาติใดภาษาใดก็ตาม เราก็พยายามที่จะศึกษาและจะให้จิตใจของเรามีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ไม่หลงไหลไปตามโลกธรรม ๘ เป็นสิ่งที่เราจะศึกษาชำระกิเลสในจิตใจของเรา ไม่ได้ไปศึกษาที่อื่น ก็โลกมันเป็นให้เห็นอยู่แล้ว อยู่กับตัวของเรานี้เอง กับใจของเราอยู่แล้ว เมื่อเรายังไม่รู้เราต้องข้างนอกให้เขาแสดงอาการให้เห็นเรื่องอย่างนี้ แล้วก็โน้มเข้ามาที่ตนเอง เขาเรียก โอปนียโก น้อมธรรมเข้ามาสู่ตน ก็เรียกว่าน้อมสิ่งที่เห็นมาพิจารณาที่ตน ก็เลยมาดูที่ตน มาดูที่จิตใจของตนคือ โอปนียโก น้อมธรรมเข้ามาสู่ตน แล้วก็พากันพิจารณาว่ามันเป็นอย่างนี้ไหม มันเป็นอย่างนี้ในโลก ถ้ามันเป็นอยู่อย่างนี้แล้ว ไม่รู้เมื่อไหร่พวกเรานี้แหละ เราไม่รู้เราก็ไปไม่ได้ ปลดปล่อยตนเองไม่ได้ มันก็เลยติดอยู่ในโลกธรรม ๘

นี่เราจะศึกษาเพื่อให้มีสติปัญญา เพื่อให้จิตใจของเราเป็นกลางว่านี้มีลาภ มียศ สุข สรรเสริญ เป็นสิ่งที่สมมุติของโลกที่โลกปรารถนา ความปรารถนาเขาว่าเป็นกิเลส แต่ถ้าปรารถนามันถูกก็เป็นกิเลสเหมือนกัน แต่มันจะควบคุมให้มันเข้าใจว่าสิ่งนี้มีประโยชน์อย่างไรและสิ่งนี้เกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไปแบบไหน ก็ศึกษาไปอย่างนี้ นันเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ทุกข์ ถูกนิทา มันก็มีอยู่ในโลกนี้ จะทำอะไร ใครก็จะเห็นอยู่นี้เสื่อมลาภ เคยมีเงินมาก เคยค้าขายได้ดีมันไม่ได้ดีก็เลยว่าเป็นเสื่อม เสื่อมยศก็ปลดกันอยู่อย่างนี้ ก็เห็นกันอยู่แล้ว เกิดทุกข์ ก็มันทุกข์กันอยู่ทั่วโลกมันจะทำกันอย่างไรมันมีอยู่แล้ว เขานินทานี้จะดีอย่างไรเขาก็ินทา ไม่ดีเขาก็ินทา เราก็ต้องศึกษา เห็นไหมแม้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นมนุษย์พิเศษ เป็นผู้ที่ยิ่งใหญ่มีสติปัญญา รู้แจ้ง

เห็นจริงพันทุกขไปแล้ว ประเสริฐที่สุด เขาก็ยังนิทานกาเลอยู่นั้น จะทำอะไร เราไม่ศึกษา ภาษาเรานี้เขาก็นิทาทั้งบ้านทั้งเมืองที่เขาอยากินทา เขาก็ด่าเราได้ทั้งวันก็ได้ นั่นแหละมันจะเป็นอยู่อย่างนี้ แม้ดีมันก็นินทา ไม่ดีมันก็นินทา จะทำอะไร แล้วจะไปที่ไหนละ เกิดมาแล้วไม่มีที่มันจะไม่มีเรื่องนี่เกิดขึ้น มันมีหมด นั่นสมัยครั้งพุทธกาลก็ดี เมื่อมีคนนิทานองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอานนท์ท่านเห็นคนนิทานแล้วก็ต้องชวนพระผู้มีพระภาคเจ้าไปอยู่รัฐอื่นไปแคว้นอื่นดีกว่า ที่นี้เขานิทานกาเลเหลือเกิน เขาว่าอย่างนั้นอย่างนี้ให้ นิินทา พระพุทธองค์จึงตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์ ถ้าหากเราไปรัฐอื่นไปเมืองอื่น เขานิทานเหมือนอย่างเดิมเราจะไปที่ไหน” “ไปเมืองอื่นอีก” “แล้วเขานิทานเราอีกเราจะไปอยู่เมืองอะไร จะไปที่ไหน ไม่มีที่ไปแล้วในโลกนี้” เราจะต้องปิกหลักสู้ ก็คือปิกหลักศึกษาเท่านั้น เอ..เมื่อโลกมันเป็นอยู่อย่างนี้ ไม่ให้เขานิทานเรา เราจะไปทำอะไร คนที่ไม่รู้มันจึงนิทาน คนที่รู้มันก็ไม่นิทานรู้จักว่าคนเป็นคนดี คนดีมันก็นินทา คนไม่ดีมันก็นินทา เราก็ดูสติปัญญาของคน ร้อนมากมันก็นินทาความร้อน ค่าความร้อน หนาวมากมันก็ด่าว่าอากาศมันหนาว ฝนตกมากมันก็ด่าฝนอีก ฝนไม่ตก มันก็ด่าอีก จะทำอะไร เราจะไปทางไหน มันเป็นอย่างนี้ในชีวิตของคนเรา

พระพุทธองค์จึงทรงสั่งสอนให้เรียนให้รู้ให้เข้าใจในโลกนี้มันเป็นอยู่อย่างนี้แหละ จะทำอะไร ถ้าเรามาพิจารณาดูดีๆ แล้วตั้งแต่เราเกิดขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ มันมีคนนิทานกันไหม มีคนด่าคนโกรธคนเกลียดกันให้เราเห็นไหม มีความวุ่นวายเกิดขึ้นในโลกเราเคยเห็นไหม มันเห็นอยู่ในตาเนื้อนี้ มันเห็นอยู่ เห็นตาเนื้อ ตาในมันไม่เห็น ตาสติปัญญามันไม่มี มันขาดมันบอด ก็ถือว่าเราเป็นคนตาบอดอยู่ ตายังไม่ดี ดีแต่ตาข้างนอก ตาในไม่ดี ตาสติปัญญายังไม่ดี เมื่อมันไม่ดีก็เหมือนจิตใจของเรานี้ขาดสติ ปัญญาที่จะรักษาตนให้มันรอบรู้ดูสิ่งที่จะมากกระทบตนหรือว่าตนเองจะรับอารมณ์ นั่นก็เลยไม่รู้ ไม่รู้ก็เลยต้องหวนไหวไปกับสิ่งเหล่านั้น นี่เราจะพากันศึกษาเรื่องอย่างนี้เพื่อจะให้เข้าใจว่า ถ้าเราไม่เข้าใจเราก็จะหลงกันไปอยู่อย่างนี้แหละ โลกมันเป็นธรรมดา นี่จะศึกษาเพื่อให้รู้ให้เข้าใจในโลก สิ่งไม่รู้จะให้เราเข้าใจในสิ่งนั้นว่ามันอยู่อย่างไร มันเกิดขึ้นมาอย่างไร แล้วมันตั้งอยู่อย่างไร มันดับไปที่ไหน มันอยู่ประจำโลกนี้มานานอย่างไร

โลกมันตั้งมาอย่างไร มันอยู่ของมันเองแท้ๆ มันเป็นอย่างนี้ ตั้งแต่เรายังไม่เกิดมาเขาก็เป็นกันอยู่ เราเกิดมาแล้วก็เป็น เกิดเราตายไปวันนี้เขาก็จะเป็นอีกอย่างนี้แหละจริงหรือไม่จริงตรงนี้เราต้องวิเคราะห์เองของเรา มันก็จะได้เห็นชัดเจนเกิดขึ้นมาว่า พระพุทธเจ้าท่านสอนให้รู้ธรรมชาติของโลก เพื่อจะให้มันพ้นโลกก็ต้องรู้ รู้โลกและเข้าใจในโลกอยู่ธรรมชาติของมัน มันถึงจะพ้นได้ ถ้าหากเราไม่มีสติปัญญาเราก็ไม่สามารถพ้นทุกข์ได้ เราก็ดูติดอยู่ในโลกธรรม ๘ มันก็ละไม่ได้ จิตใจ เมื่อมันมาสัมผัสจิตใจเรานี้ พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านรู้แจ้งด้วยสติปัญญาของท่าน รู้แจ้งเห็นจริง ท่านก็หลุดได้ไปได้ ไม่ขัดข้อง ไม่รู้ท่านจะมีความสุขแค่ไหนพระอริยเจ้าทั้งหลาย ท่านรู้แจ้งเห็นจริง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นบรมครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อพระพุทธองค์รู้แจ้งเห็นจริงแล้ว พระพุทธองค์ก็ตรัสเทศนาสั่งสอนภิกษุใน ภิกษุณี พุทธบริษัททั้งหลายให้ศึกษาเรื่องอย่างนี้ ก็ได้มีผู้รู้ตามเห็นตามพระองค์สอน บรรลุธรรมมากมาย ในสมัยครั้งพุทธกาลก็ดี ครูบาอาจารย์บวชสืบศาสนา มา จนมาถึงพวกเราเนี้ก็มีครูบาอาจารย์ที่รู้แจ้งเห็นจริง ละปล่อยวางพ้นทุกข์ไปไม่รู้กี่หมื่นกี่แสนกี่ล้านองค์ที่ท่านพ้นทุกข์ไปก่อนพวกเรา พวกเรานี้ก็ล้มลุกคลุกคลานกัน บำเพ็ญไม่รู้กี่ชาติแล้วกว่าจะได้มาถึงขนาดนี้ก็คงทำความดีมาหลายชาติแล้ว เราก็ต้องปลื้มใจที่เราได้ติดตามรอยพระยุคลบาทของพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้ปล่อยปละละเลยในชีวิตของตน ไปอยู่ที่ไหนบ้านใดเมืองใดประเทศไหน ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ ยืนเดินนั่งนอนทำความเพียร เติบงกรรมนั่งสมาธิอยู่ ไม่เห็นแก่หลับแค้นนอนอย่างเดียว ปลุกตนเองให้ตื่นให้ขึ้นขึ้นเพราะต้องการพ้นทุกข์ มันเป็นเรื่องของตนเอง จะให้คนอื่นไปปลุกเราทำไม เราต้องปลุกตนเองและคุมตนเองเพราะเราอยากพ้นทุกข์ คนอื่นจะมาจงให้เราพ้นทุกข์ ก็คือมาเทศน์เท่านั้น และก็มิสุดมยปัญญา ฟังเทศน์ท่านก็นำไปพิจารณาให้เข้าใจจึงจะเกิดปัญญขึ้น นั่งสมาธิจิตใจสงบเป็นสมาธิก็ต้องมาวิเคราะห์วิจารณ์ไตร่ตรองใคร่ครวญอะไรเพื่อให้เข้าใจ และภาวนามยปัญญา พวกจินตมยปัญญา จินตนาการคิดหน้าคิดหลัง คิดไตร่ตรองใคร่ครวญ ยืนเดินนั่งนอน พวกนี้ก็จะสามารถมีปัญญาเกิดขึ้นรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งนั้นเข้าใจชัดเจนได้ นั่นก็จะหลุดไปเหมือนกันตามระดับ

ทางเกิดของปัญญามี ๓ ทางที่พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้ สุตมยปัญญาทางหนึ่ง จินตมยปัญญาทางหนึ่ง ภาวนามยปัญญาอีกทางหนึ่ง ทางที่จะเกิดได้ปัญญา ๓ ทางแล้วแต่บุคคลใดที่จะฝึกฝนอบรมตนเองในทางไหนที่จะทำให้เกิดสติปัญญาที่จะรู้โลกธรรม ๘ ดังได้กล่าวมาแล้วได้ และก็จะได้แก่ใจตนเองไม่ให้จิตใจของตนเองมันติดยึดมันอยู่ เรารู้ว่าจิตของเราไปยึดมันถือมันอยู่นั้น เขาเรียกว่ามันติดมันแปดอยู่ มันยึดเอาไว้มันไม่วาง ทำไมจึงยึดเอาไว้ ก็มันหลงนี่ มันไม่เข้าใจ มันไม่วาง เมื่อมันไม่วางก็ต้องเป็นกรรม(กำ) กำมันก็ติดมือ กำอยู่ไม่วาง ไม่แบออกไปมันก็ติดมือ หากจิตใจของบุคคลใดติดอยู่กับอะไรรัน มันก็ยึดอยู่กับสิ่งนั้น เราเห็นชัดเจน ถ้าพว้างออกไปมันสบาย ถ้ามันรู้มันก็วาง สิ่งที่เราว่าเป็นประโยชน์เขาก็รู้จักใช้สิ่งนั้นที่เป็นประโยชน์ แต่จิตมันก็รู้ว่าสิ่งนี้เกิดมาอย่างไร ตั้งอยู่และดับไปที่ไหน ใช้เป็นประโยชน์มีคุณค่าอะไร นี่เรายังมีรูปร่างกายอยู่ มันก็จะรู้ เหมือนคนใช้เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ใช้มันเป็นประโยชน์เพราะมีร่างกาย ใช้ที่อยู่พึ่งพาอาศัย เหมือนวัดวากุฏิวิหารศาลาที่เรานั่งอยู่ วิหาร ใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่ก็รู้ว่ามันเป็นของใคร มันเกิดมาตั้งอยู่อย่างไร เหมือนบ้านช่อง รถ เรือ ของใช้เงินทองใช้ให้เป็นประโยชน์เท่านั้นแหละ ก็รู้ รู้ว่าสิ่งนี้มันเป็นของไม่เที่ยง มันไม่ตั้งอยู่ ถ้ายึดมันก็เกิดทุกข์ เพราะมันก็ไม่ใช่อะไรของใครกัน เวลาคนตายเอาไปไม่ได้สักบาทเดียว เงิน ไม่ได้สักบาทเดียว มันก็เป็นอย่างนี้ ถ้าเราไปยึดเหนี่ยวเกินไป มาบำเพ็ญอย่างนี้ไม่ได้ กลัวแต่ขโมยจะเอาเงินไปหมดเอาของไปหมด อันนี้เรามาได้เราก็ตองชนะชนะละสิ่งนั้นมาได้ มาบำเพ็ญได้ มาพึ่งเทศน์ได้ ก็ควรที่จะปลื้มใจว่าตนเองเสียสละออกมาได้ มาพึ่งเทศน์ฟังธรรมมาปฏิบัติเพื่อจะฝึกหัดตนเองให้ก้าวหน้าให้เจริญรุ่งเรืองเป็นหนทางที่ถูกต้อง ถ้าต้องการพ้นทุกข์เสียแล้ว นั่นเป็นอย่างนี้

พระอริยเจ้าทั้งหลายท่านก็ฝึกฝนอบรมมาหลายภพหลายชาติ ท่านก็มีสติปัญญา แก่กล้า เรียกว่าอินทรีย์ ๕ สมบูรณ์ มีสัทธินทรีย์มีศรัทธาเป็นใหญ่ ตั้งใจที่จะบำเพ็ญวิริยอินทรีย์มีความเพียรพยายามที่สุดไม่ปล่อยปละละเลยให้เสียเวลา สตินทรีย์มีสติรอบคอบทำอะไรทุกอย่างพยายามใช้สติ มีสติในการทำ สมาธิอินทรีย์สามารถควบคุมดูแลจิตใจให้สงบเป็นสมาธิอยู่ในความคุ้มครองได้ ปัญญินทรีย์รอบรู้ในกองสังขาร

ทั้งปวง คำว่าทั้งปวงก็คือหมดเลยที่เดียวนั่นแหละ สังขารทั้งหลาย โลกธรรม ๘ มีลาภ มียศ สุข สรรเสริญ ท่านก็รู้ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ทุกข์ ถูกนิินทา ท่านก็รู้ ท่านรู้แล้ว เป็นความรู้ของท่านที่จะรู้สิ่งของ ท่านก็จะวางเป็นกลาง จิตใจของท่านวางเป็นกลาง ไว้ทั้งดีและทั้งไม่ดี เหมือนพวกเราไปเห็นสิ่งดีและสิ่งไม่ดี อันนี้เขาสมมุติว่าสิ่งดี อันนี้ เขาสมมุติว่าสิ่งไม่ดี เราจะทำอย่างไรทำให้จิตใจของเรารู้เรื่องอย่างนี้ เพื่อจิตใจของเรา จะได้เป็นกลางอยู่ ก็เหมือนกับเห็นว่าคนนี่ดี โอ..เขาสมมุติว่าคนนี่ดี สมมุติว่าเห็นคนนี่ ไม่ดี อ้าว..เขาสมมุติว่าคนนี่ไม่ดี แล้วคนสองคนนี่เราจะทำกับเขาอย่างไร เวลาเราจะ กลับบ้านเราจะทิ้งเขาไปบ้านตนเองได้ไหม หรือจะไปยึดคนที่ตื้นนั้นอยู่เราก็หนีไปไหน ไม่ได้ หรือเราไปยึดคนไม่ดีจะคุมให้มันทำดีให้จนได้ ถ้าเราไปยึดมันอย่างนั้นเราจะทุกข์ กับทั้งสองคนเลยที่เดียว มันเป็นอย่างนี้สิ เราก็จะศึกษา ศึกษาทั้งดีและทั้งไม่ดี มันเป็น ธรรมชาติหมด อะไรมันดีอะไรมันไม่ดี แต่เหตุฉะนั้น สิ่งที่ไม่ดีเหมือนเราเป็นของหมิ่น คนก็อยากเดินหนี หรือเหมือนกับแดดมันร้อน เราก็ไประวังที่สิ่งมันดี สิ่งมันดีเป็นของ ที่จะหลงง่ายที่สุด เหนียวที่สุด ก็เลสจะเหนียวแน่นที่สุดเพราะมันหลงสุข เขาว่าติดสุข เหมือนคนนอนอยู่ในห้องแอร์นั่นแหละ นอนสบาย หนาวร้อนนอนในห้องแอร์เลยหนี ไปไหนไม่ได้ ออกจากห้องไม่ได้ ไปโน่นไปนี่มาวัดมาวาก็ไม่ได้ มันเป็นอย่างนี้ มันติดอยู่ใน บ้าน ไม่เห็นสิ่งภายนอก มันก็เลยเรียกว่าโลกธรรม ๘ มันติดอยู่ มันไม่รู้ คนที่ออกมา ได้เขาก็ละได้ ไปโน่นไปนี่ได้ ก็เรียกว่าคนนั้นละกิเลสไปได้ ไม่ยึดมันถือมันในสิ่งนั้น หลุด ออกไปได้ แม้มันคิดถึงเป็นบางครั้งคราวก็ตามแต่มันก็วางได้ เพราะมันไปต่างประเทศ ไปที่โน่นที่นี้ได้ ไปบ้านนั้นเมืองนี้ได้ มันก็ละได้ต่างกัน มันสบายกว่ากัน ท่านละกิเลส

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายเป็นนักปฏิบัติ สอนมาหลายครั้งหลายคราวเรื่องระบบ จิตใจที่ดี ให้รู้จักจิตใจของตน ความคิดความอ่านของตนว่ามันยึดมันถือมันอะไร มัน ติดอยู่ในอะไรบ้าง นั่นเป็นประโยชน์ ถ้าเป็นสิ่งที่ประโยชน์เราก็มาพยายามทำสิ่งของ ให้เป็นประโยชน์ที่สุดให้มีคุณค่าที่สุด เราก็พยายามชวนขยายสิ่งนั้น แต่ว่าจิตใจของเรา นั้นก็ต้องให้ศึกษาว่าสิ่งนั้นคืออะไร สิ่งใดมันเสื่อมไป โอ..สิ่งนี้เหมือนมันไม่ดี มันเสื่อม ไปอย่างนี้ เขาว่ามันไม่ดี อันนี้มันก็เป็นอย่างหนึ่ง พระพุทธองค์จึงทรงสอนว่าเป็นธรรมชาติ

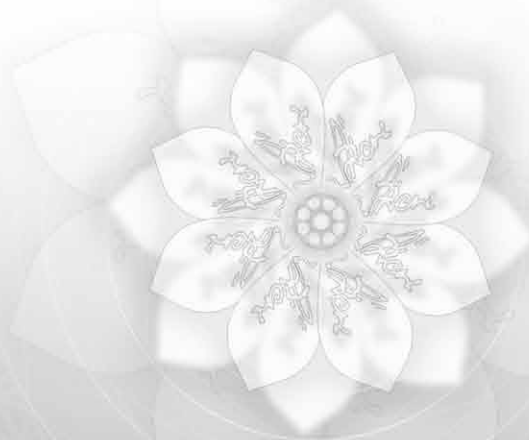
ทั้งคู่ สุขกับทุกข์ก็เป็นคู่กัน ร้อนกับเย็นก็เป็นคู่กัน สุขกับทุกข์ก็เป็นคู่กัน มันเป็นแบบนี้ สะอาดกับสกปรกเขาก็เป็นคู่กันอยู่อย่างนี้ เราศึกษาก็เป็นคู่ๆ กันอยู่อย่างนี้แหละ เมื่อเป็นคู่ๆ กันเราก็ระวัง เวลามันมีสุขมันจะเกิดทุกข์ขึ้นคือหนีไปไม่ได้ ถ้ามันติดมันจะละยาก และถ้าเราวิจัยดูดีๆ ถ้าเรามีลาภ มีเงินมีทองมาก มียศ สุข สรรเสริญ จิตใจของเราหลงมัว เราต้องดูให้ดี บัดนี้ ถ้าเกิดเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ทุกข์ ถูกนินทา จิตใจของเราเหี่ยวแห้งลงมัว หงุดหงิดมัว เราก็มาวิจัยในเรื่องอย่างนี้แหละ เรียกว่าวิจัยเรื่องกิเลสที่มันเกิดขึ้นสัมผัสแก่ตน พระอริยเจ้าทั้งหลายที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้ในมงคลสูตร *ผู้จสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ อโสกํ วิรชํ เขมํ เอตมฺมงฺคฺลมุตฺตมํ* ท่านรู้ท่านเข้าใจ มันไม่สัมผัสจิตใจของท่านเลย ทำไมมันจึงไม่สัมผัส ก็จิตใจท่านรู้และท่านเข้าใจ ท่านไม่ยึด ท่านรู้ท่านไม่ยึด เข้าใจทั้งดีและทั้งไม่ดีท่านไม่ยึด ก็เรียกว่าท่านก็ *อโสกํ* คือความไม่โศกเศร้าโศกาอาดูรกับสิ่งเหล่านั้น เมื่อมีลาภ มียศ สุข สรรเสริญ ท่านก็ไม่ตื่นเต้น มีเสื่อมลาภ เสื่อมยศ ทุกข์ ถูกนินทา ท่านก็ไม่เหี่ยวแห้ง จิตใจท่านก็ไม่โศกเศร้าโศกา *อโสกํ วิรชํ เขมํ* ท่านก็อยู่เกษมศานต์ จิตอยู่สบาย จะอยู่สบายแค่ไหนจะพูดให้ฟังว่ามันสบายเฉยๆ *เอตมฺมงฺคฺลมุตฺตมํ* เป็นมงคลอันสูงสุด เป็นมงคลแล้ว จิตใจของบุคคลที่ฝึกฝนอบรมได้มันก็เป็นมงคลที่สูงที่สุด เหมือนกับเป็นคนใหม่ เหมือนพวกเรานี้แต่ก่อนถ้าเกิดมันละไม่ได้ มันเป็นเหมือนกับคนหนึ่ง คนมีความโลภ มีความโกรธ มีความหลงอยู่ เพราะถ้าเราละความโลภ ความโกรธ ความหลงได้แล้ว มันก็เหมือนเป็นคนใหม่ เพราะจิตใจมันเปลี่ยนแปลงใหม่แล้ว มันละความหลงไหลออกไปหมดแล้ว ก็มีแต่ความรู้ ความรู้ก็เหมือนกับบุคคลที่มีความฉลาดรู้จักถูกจักผิด รู้จักอะไรทำให้เกิดทุกข์ อะไรทำให้เกิดสุข เขารู้หมด เขาจึงเลือกและเข้าใจได้ก็就会有ความสบาย จึงว่าเป็นมงคล

บัดนี้ เราคิดมงคลกันเพราะเราหลงกัน ขึ้นบ้านใหม่ก็ดี พระสวด ๙ องค์อะไรก็มีแต่ ๙ แต่ ๙ ทั้งนั้น หมอโหรพราหมณ์หลอกเราทำอะไรเราก็ทำไปถ้าบ้านหลังไหนมันจะเป็นมงคล วัดก็ดีสี่พระยา วัด สี่พระยาบ้าน ถ้าเจ้าของบ้านมันไม่ดี มันจะไปสวดแค่ไหน พระสวดสัก ๑๐๐ องค์มันจะเป็นมงคลมัย ผัวเมียก็ผิดกัน ลูกก็ไม่ดี ผิดกันอยู่

ทุกวันแล้วพระจะไปสวดแคไหนดมันจะเป็นมงคลมัย วัดก็เหมือนกันถ้าพระเณรไม่ดีแล้วจะสวดสืบชะตาวัด วัดมันดีอยู่แล้วแต่คนมันไม่ดี ก็ต้องมาศึกษาเรื่องคน จะสืบชะตาอย่างไร วัด มันเป็นป่าไม้เป็นต้นไม้เป็นพื้นที่ศาลาโบสถ์วิหารไม่เถียงใคร เคยเห็นโบสถ์วิหารไปเถียงพระมัย เคยเห็นพระพุทธรูปตั้งอยู่ไปเถียงพระเณรมัยว่าเอากูมาตั้งที่นี่ทำไม มีมัย หลวงปู่ตื้อท่านยังเทศน์ว่า ต้องทำใจให้เหมือนพระเจ้าทอง ก็คือเหมือนพระพุทธรูป ร้อนท่านก็ไม่เดือดร้อน หนาวท่านก็ไม่เดือดร้อน จูดยบอบจุมูกท่านก็ไม่จามไม่ไอ แล้วเราจะทำอย่างไรทำจิตใจของเราให้เหมือนพระพุทธรูปทอง เป็นอย่างนี้ผู้ที่ท่านพันทุกข์แล้วท่านได้ พวกเรานี้ยังไม่ได้เราก็ต้องศึกษาเพื่อให้เรามีสติปัญญาารู้เพื่อจะได้เข้าใจไปตามภาชิตที่ได้แสดงไว้เบื้องต้นว่า *สุญฺญตสฺส โลกธมฺเมหิ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ อโสกํ วิรชํ เขมํ เอตมมงฺคละมุตฺตมํ* จิตใจของบุคคลใดโลกธรรม ๘ สัมผัสไม่ได้ บุคคลนั้นจึงจะไม่เศร้าโศก จึงอยู่เกษมศานต์มีความสุขสบาย ไม่รู้จะสบายแคไหน

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมเรื่องการที่พวกเราจะฝึกฝนอบรมตนเองให้รู้เท่ารู้ทันกับโลกธรรม ๘ มาตั้งแต่ต้นจนอวสานนี้ ก็ขอยุติไว้เพียงแค่นี้ เอวัง ก็มีด้วยประการฉะนี้ แต่นี้ต่อไปขอให้อยู่ในความสงบเพื่อจะให้เราเห็นเรื่องอย่างนี้เกิดขึ้นได้

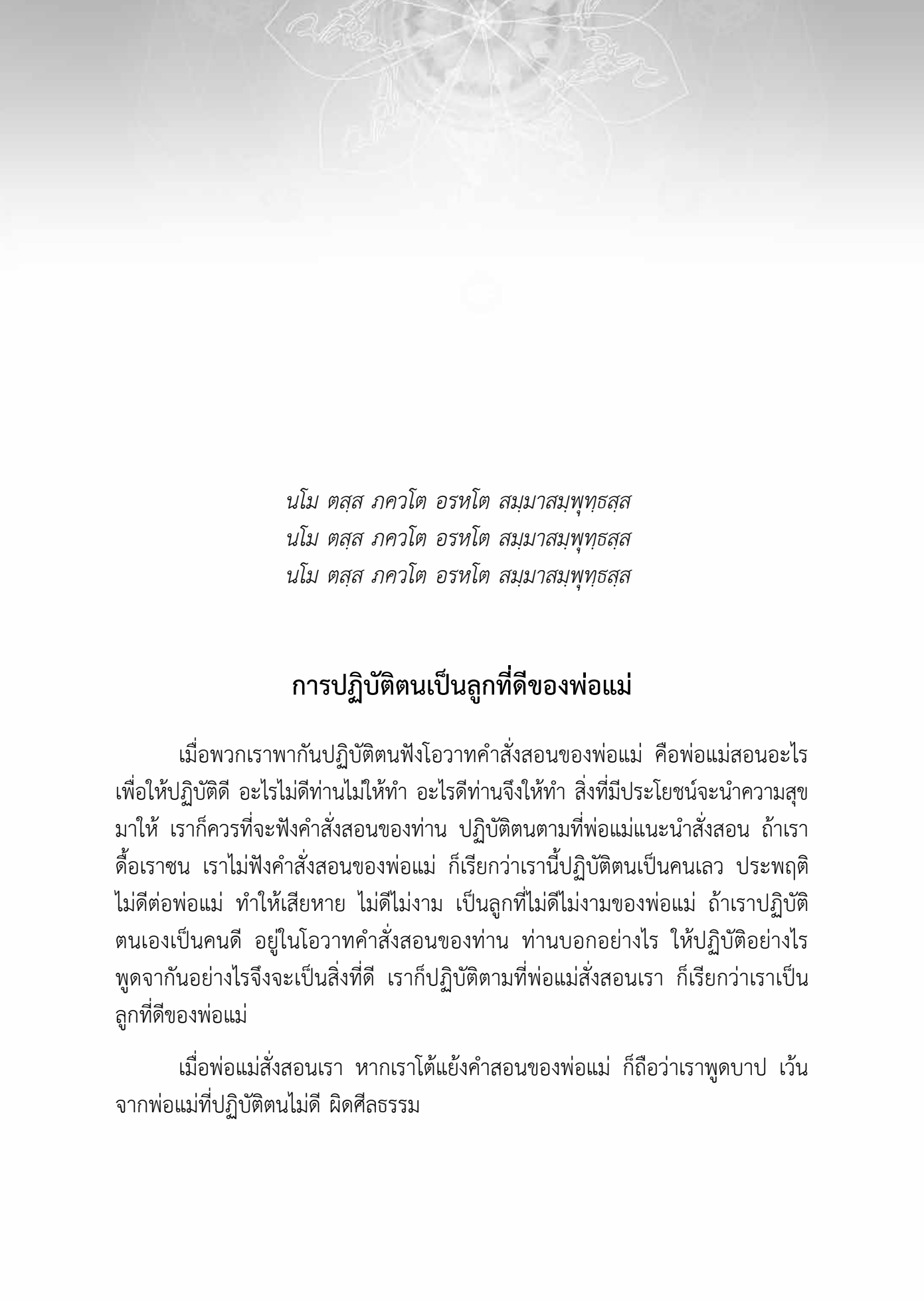

๒

การปฏิบัติตนเป็นคนดี
ของพ่อแม่และครูอาจารย์

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

การปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่

เมื่อพวกเราพากันปฏิบัติตนฟังโอวาทคำสั่งสอนของพ่อแม่ คือพ่อแม่สอนอะไร เพื่อให้ปฏิบัติดี อะไรไม่ดีท่านไม่ให้ทำ อะไรดีท่านจึงให้ทำ สิ่งที่มีประโยชน์จะนำความสุขมาให้ เราก็ควรที่จะฟังคำสั่งสอนของท่าน ปฏิบัติตนตามที่พ่อแม่แนะนำสั่งสอน ถ้าเราดื้อเราชน เราไม่ฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ก็เรียกว่าเรานี้ปฏิบัติตนเป็นคนเลว ประพฤติไม่ดีต่อพ่อแม่ ทำให้เสียหาย ไม่ดีไม่งาม เป็นลูกที่ไม่ดีไม่งามของพ่อแม่ ถ้าเราปฏิบัติตนเองเป็นคนดี อยู่ในโอวาทคำสั่งสอนของท่าน ท่านบอกอย่างไร ให้ปฏิบัติอย่างไร พุดจากกันอย่างนี้จึงจะเป็นสิ่งที่ดี เราก็ปฏิบัติตามที่พ่อแม่สั่งสอนเรา ก็เรียกว่าเราเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่

เมื่อพ่อแม่สั่งสอนเรา หากเราได้แย้งคำสอนของพ่อแม่ ก็ถือว่าเราพุดบาป เว้นจากพ่อแม่ที่ปฏิบัติตนไม่ดี ผิดศีลธรรม

ถ้าพ่อแม่ของเราปฏิบัติตนของท่านไม่ดี เช่น เป็นบุคคลที่ดูร้าย ทำผิดกฎหมาย ของบ้านเมืองต่างๆ และปฏิบัติตนผิดจากศีลธรรม เป็นบุคคลทุศีล ไม่รักษาศีล ไม่มี ศีล ๕ ศีล ๘ สักข้อเลย ไม่รักษาเอา เมื่อท่านจะทำอะไรก็ผิดศีล จะพูดอะไรก็ไม่มีศีล จะคิดอะไรก็ไม่มีศีล ถ้าหากว่าพ่อแม่ของเราเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณธรรม จริยธรรม เช่นนี้ ก็ทำให้เป็นไปในทางเสื่อมเสีย และเกิดความทุกข์ให้เดือดร้อนแก่ตนเอง และแก่ ครอบครัว แก่สังคมทั้งหลายด้วยกัน ดังได้กล่าวมานี้เป็นต้น ก็ถือว่าเป็นพ่อแม่ไม่ดี เช่น บางครอบครัวในปัจจุบันนี้ที่พวกเราได้เห็นกันอยู่ทั่วไป ในครอบครัวต่างๆ ทั้งหลาย เหล่านั้นมีความเดือดร้อนและมีความทุกข์ ไม่สงบ ไม่มีความสุข

ในฐานะที่เราเป็นลูกนั้น เราจะพากันปฏิบัติตนเองต่อท่านทั้งสองอย่างไร เรา เป็นลูกของท่าน เราทุกคนก็ยังเคารพท่านอยู่ แต่อย่างไรก็ดี ท่านทั้งสองนั้นก็คงมี ความรักลูกของตนเองอยู่แน่นอน

ถ้าหากคุณพ่อคุณแม่ของเราเป็นคนดี ท่านจะมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตั้งอยู่ในคุณงามความดี ไม่ทำผิดหรือพูดผิด ไม่คิดผิดกฎหมายของบ้านเมืองให้เสียหาย

พ่อแม่ที่ตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ ประกอบแต่คุณงามความดี มีสัมมาอาชีวะ ประกอบ กิจการงานไม่มีโทษ รู้จักกระทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อตนเอง เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี และมีจิตใจเผื่อแผ่เมตตาแก่เพื่อนฝูง รู้จักกระทำกิจการงานน้อยใหญ่เพื่อให้เป็นประโยชน์ แก่ส่วนรวม ให้มีความสุขความเจริญในสังคม และประเทศชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ก้าวหน้าขึ้นไป มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง สงบเย็น เป็นพ่อแม่ที่ดี ดูแลครอบครัวให้ตั้งอยู่ ในความสามัคคี มีความสงบสุข

คุณพ่อคุณแม่เช่นนี้แหละ เรียกว่าเป็นพ่อแม่ที่ดีแท้ เมื่อท่านทั้งสองตกเดือน แฉะนำสั่งสอนพวกเราที่เป็นลูก เราควรเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของท่าน เพราะพ่อแม่ ทุกคนส่วนมากแล้วต้องมีความรักความห่วงใยต่อลูกของตนเอง ด้วยความเมตตาอยากให้ ลูกๆ มีความสุข

ถ้าหากพ่อแม่ห้ามเราที่เป็นลูกไม่ให้ทำอะไรในทางที่ผิดนั้น เราก็กินละ เลิกเสีย ไม่กระทำในสิ่งนั้น หากว่าเราพูดเรื่องอะไรเป็นทางไม่ดี เราก็กินพูดเสีย หาก เราคิดในเรื่องราวอะไรไม่ดี เราก็กินเลิกความคิดในเรื่องนั้นเสีย

พ่อแม่ที่ดีนั้น ท่านทั้งสองก็คงสั่งสอนลูกของตนด้วยความรักความเมตตาต่อลูก ของตนเองแน่นอน พ่อแม่ดูแลความประพฤติและการปฏิบัติของลูกของตน ถ้าหากเห็น ลูกกระทำการสิ่งใดไม่ดี พูดอะไรไม่ดี คิดอะไรไม่ดี ท่านก็คงตักเตือน ห้ามไม่ให้ทำ ไม่ให้พูด ไม่ให้คิดในทางที่ผิดแน่

พ่อแม่ท่านคงสั่งสอนลูกของตนเองนั้นไปในทางที่ดี ปฏิบัติตนเองให้เป็นลูกที่ดี ของพ่อแม่ เช่น พ่อแม่ของเราดูแลลูกๆ ให้ลูกกินอาหารดี เครื่องดื่มดี เครื่องนุ่งห่มดี ของเล่นต่างๆ ที่นั่งที่นอนก็ดี ดูแลความทุกข์สุขของลูกๆ ทุกคน ให้การศึกษาเล่าเรียน หาวิชาความรู้ให้ลูกๆ เพื่อให้ลูกมีสติปัญญาดี ฉลาด เพื่อจะได้ใช้สติปัญญาของตนเอง ไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองให้มีความสุขในอนาคตของลูก เช่นในปัจจุบันนี้ ใครๆ มีลูกเกิดขึ้นมาแล้ว ต้องเลี้ยงดูอย่างดี ทั้งส่งลูกเข้าศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนที่มีครู อาจารย์สอนดี ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถม มัธยม วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยเป็นที่สูงสุด

พ่อแม่ต้องแบกภาระมาก แสวงหาเงินทองค่าใช้จ่ายส่งลูกเข้าศึกษาเล่าเรียน เสียค่าใช้จ่ายเป็นอันมาก แต่อย่างไรก็ตาม พ่อแม่ก็พยายามอดทนหาเงินทองค่าใช้จ่าย ให้ลูกของตนเองได้ศึกษาเล่าเรียนสุดความสามารถของตน ด้วยความรักความเมตตาต่อ ลูกของตนเอง พ่อแม่ทั้งสองก็มีความปรารถนาอยากให้ลูกของตนเรียนจบ ให้มีงานทำ เลี้ยงตนเองให้มีความสุข ท่านทั้งสองก็พอใจแล้ว มีความสุข

ถ้าเราเป็นลูกที่ดี เราต้องฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ปฏิบัติตนเองให้เป็นลูกที่ดีของ พ่อแม่ ท่านสั่งสอนให้เราทำดี เราก็กินทำตามพ่อแม่สอน ท่านให้เราขยันหมั่นเพียร ไปโรงเรียน ขยันอ่านหนังสือ เราเป็นลูก เราก็กินปฏิบัติตนเองตามคำสอนของพ่อแม่ ท่านให้พูดคุยกันในเรื่องอะไรในทางที่ดี เราก็กินพูดในสิ่งนั้น ท่านให้เราคิดในทางที่ดีต่อกัน

เราเป็นลูก เราก็อพกันคิดในทางที่ดีนั้น เมื่อเราตั้งใจฟังพ่อแม่สั่งสอนเราแล้ว เราทุกคนที่เป็นลูก เราก็อพกันปฏิบัติตนเองตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ที่ดี เรียกว่าเราเป็นลูกที่ดี ของพ่อแม่ เป็นบุตรที่ดีของบิดามารดา เคารพพ่อแม่ ก็เรียกว่าเราเป็นลูกที่ดี เป็นบุคคลดี พ่อแม่ก็ยิ่งมีความรักความเมตตาต่อเรามากขึ้น ผลออกมาแล้ว พ่อแม่ก็มีความสุข ลูกๆ ก็มีความสุขเช่นกัน

เราทุกคนที่เป็นลูกก็ควรพากันปฏิบัติตนให้เป็นลูกที่ดีของคุณพ่อคุณแม่เสียแต่วันนี้เป็นต้นไป

ลูกที่ปฏิบัติตนเองดีกว่าพ่อแม่เท่านั้น จึงจะแนะนำสั่งสอนตักเตือนพ่อแม่ได้ เช่นลูกที่มีการศึกษาทางโลกและทางธรรมสูงกว่าพ่อแม่ เหตุฉะนั้น เมื่อเรายังเป็นเด็กอยู่ เราควรที่จะเคารพพ่อแม่ของเรา ก่อนจะไปโรงเรียนต้องกราบไหว้พ่อแม่เสียก่อนถ้ามีโอกาส กลับจากโรงเรียนก็ไปไหว้ท่านว่ามาถึงแล้ว ถึงบ้านแล้ว

บัดนี้ ถ้าหากกิจการหน้าที่บางสิ่งบางอย่างที่พ่อแม่กำลังทำอยู่ เราจะช่วย ปัดกวาดบ้าน ล้างถ้วยล้างชาม ซักเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สิ่งใดที่เราจะช่วยได้ เรายังเล็กอยู่ เราก็อพกันทำ เมื่อเราปฏิบัติตนอย่างนั้นเราก็อพกันเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ พ่อแม่ก็มีความรักความห่วงใยเรา ดูแลรักษาเราเป็นอย่างดี นี่เป็นความดีของพ่อของแม่ที่มีต่อลูก เราก็อพกันปฏิบัติตนให้ดี ไม่ให้พ่อแม่มีความทุกข์ยากลำบากกับเราเมื่อท่านมีชีวิตอยู่

บุคคลใดเป็นลูกที่ดีของพ่อของแม่ บุคคลทั้งหลายก็สรรเสริญว่า ลูกของคนนั้น คนนี้ ลูกเขาเป็นคนดี ว่านอนสอนง่าย คนบ้านอื่นเรือนหลังอื่นเขาสรรเสริญ บ้านหลังนั้น ลูกเขาเป็นคนดี อยู่ในโอวาทคำสั่งสอนของพ่อแม่ และมีความสุข นี่เป็นเกียรติศักดิ์ เกียรติคุณของเราที่ปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดี

การปฏิบัติตนเป็นนักเรียนที่ดีของครูอาจารย์

บัดนี้ข้อที่ ๒ นั้น เราเป็นนักเรียนที่ดีของครูของอาจารย์ที่อยู่ในโรงเรียน จุดมุ่งหมายของพ่อแม่พวกเรานั้น ท่านให้เราไปเข้าโรงเรียนเพื่อศึกษาหาวิชาความรู้ เพื่อจะได้เป็นเครื่องประดับตน ถ้าคนไหนไม่มีวิชาความรู้ เขียนหนังสือไม่ได้ อ่านไม่ออก ก็เป็นคนที่ไม่ฉลาด เมื่อเป็นคนไม่ฉลาดไม่มีวิชาความรู้ ก็ไม่มีวิชาที่จะเลี้ยงตนเองให้มีความสุขในอนาคตได้ เพราะเราขาดสติปัญญาวิชาความรู้นั่นเอง คนเราจึงมีความสุขเป็นส่วนมาก

ถ้าเรามีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หมั่นขยันไปโรงเรียนไม่ขาด เมื่อเราเข้าห้องเรียน เราต้องตั้งใจฟัง ครูแนะนำสั่งสอนเราอย่างไร เราควรที่จะอยู่ในความสงบ แล้วก็ตั้งใจจำเอาคำของครูที่สอนเรา เพื่อจะเอาไปกาในข้อสอบนั้นให้สอบได้ ตั้งใจเวลาที่ครูสอนตั้งใจฟังไม่คุยกัน นักเรียนคนนั้นก็เรียนหนังสือเก่ง สอบได้คะแนนดี

การเคารพครูนั้น เราไปพบเห็นครูของเราอยู่ที่ไหน พบอยู่ที่ถนนหนทาง ที่ไหนก็ดี เราควรที่จะไหว้ท่าน ควรที่จะเคารพครูอาจารย์ของเรา เพราะครูนั้นเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ สอนเราให้เป็นผู้มีวิชาความรู้ รู้จักเขียนได้อ่านออก เป็นภาษาที่ให้เข้าใจว่า อะไรดี อะไรไม่ดี มีวิชาความรู้อย่างไร เราต้องเคารพท่าน

ถ้านักเรียนไม่ฟังคำสั่งสอนของครูของอาจารย์ เราก็ไม่เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียนของครูของอาจารย์ เป็นคนไม่ดีในโรงเรียน ไม่มีวิชาความรู้ ไม่มีใครรัก ไม่มีใครอยากสอนคนที่ไม่ดี ถ้าไม่มีใครอยากสั่งสอนเรา เราก็เป็นคนโง่เขลา เป็นคนไม่ฉลาดนะ อ่านหนังสืออะไรก็ไม่ออก เขียนหนังสือก็ไม่ได้ ไม่เป็น ก็ไม่มีสติปัญญา เมื่อเรามีชีวิตอยู่ เราจึงต้องประกอบกิจการงานหาเลี้ยงชีพตนเองด้วยความยากลำบาก มีความทุกข์ เป็นกรรมกรทำงานต่างๆ อยู่ทุกวันนี้

เหตุฉะนั้น เราควรที่จะปฏิบัติตนให้เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน ครูแนะนำสั่งสอนให้ทำความสะอาดก็ดี ปัดกวาด หรือเก็บโต๊ะก็ดี ก็ควรปฏิบัติตาม และควรตั้งใจศึกษาวิชาที่เราเรียนอยู่ ตั้งใจปฏิบัติให้คุณครูท่านมีความรักเรา ท่านก็จะได้รับความตั้งใจสอนเราให้มีวิชาความรู้ เราจะได้เป็นนักเรียนที่ดีในโรงเรียน

ถ้าเป็นนักเรียนที่ดีแล้ว ครูก็จะได้อสอนเราด้วยความเมตตา เราก็จะมีวิชาความรู้ เมื่อเราศึกษาจบจากโรงเรียนของเรา เราก็เข้าไปศึกษาต่อในชั้นมัธยมขึ้นไป แล้วก็เข้าวิทยาลัย ก็ตั้งใจเรียนแล้วก็เข้ามหาวิทยาลัยต่อไป ถ้าเราศึกษาได้วิชาความรู้เป็นเครื่องประดับตนอย่างนั้น เราจะออกไปสมัครสอบเข้าทำการงานต่างๆ เช่น เป็นครูสอนในโรงเรียน หรือจะไปทำงานในแผนกต่างๆ ที่เห็นเขาทำงานกันอยู่นั้น ทั้งที่เป็นราชการในกระทรวงต่างๆ ในที่ว่าการอำเภอ หรือศาลากลางจังหวัด และที่ทำงานในห้างร้านบริษัท หรือธนาคาร ได้เงินได้ทอง เพราะมีวิชาความรู้เป็นเครื่องประดับตน

ถ้าจุดมุ่งหมายของเรามีอย่างนั้น ขณะนี้เราเป็นนักเรียน ถ้าเรามีความตั้งใจศึกษาหาวิชาความรู้ให้มีในตนเองแล้ว ย่อมเลี้ยงตนเองให้มีความสุขได้เมื่อเป็นผู้ใหญ่ นี่จึงเรียกว่าเราเป็นนักเรียนที่ดี

ถ้าใครไม่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เรียนไม่จบ จะต้องอยู่บ้านเฉยๆ ถ้าไปทำงานก็ได้เงินเดือนน้อยๆ หลังสู้ฟ้าหน้าสู้ดิน แบกหามสิ่งของ เห็นไหมพวกที่ทำงานก่อสร้าง บางทีเขาก็อยู่ในป่า ไม่มีวิชาความรู้ ก็ตากแดดตากฝน ทำการงานต่างๆ หาเลี้ยงชีพ ก็ต้องต่อสู้อย่างนั้น มันมีความทุกข์นะ ถ้าเราตั้งใจเรียนจนจบ มีวิชาความรู้ดี เราก็ทำการงานอยู่ในที่ร่ม ชิดเย็นต่างๆ ทำงานต่างๆ อยู่ในร่ม สบาย มีความสุข ได้เงินเดือนเยอะๆ เงินเดือนมากๆ เราก็สบาย นี่แหละ ถ้าหากเรามีความตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มันก็จะเป็นประโยชน์ในชีวิตของเรา ให้ได้มีความสุขแก่ตนเอง

การปฏิบัติต่อพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา

บัดนี้ ต่อมาข้อที่ ๓ เราเป็นพุทธบริษัท คือนับถือศาสนาพุทธ เราควรที่จะรู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมในวัดวาอาราม รู้จักเข้าหาครูบาอาจารย์ ครูบาหรือตุ้เจ้า (เป็นภาษาเมืองเหนือ หมายถึงพระภิกษุ) เข้าไปหาตุ้เจ้า ไปวัดไปวา รู้จักกราบ รู้จักไหว้ รู้จักเคารพพระเจ้าพระสงฆ์ สามเณร

เวลาเราเดินไป ถ้าเป็นผู้หญิง เห็นพระเราต้องนั่งลง ยกมือพนม ดีที่สุด หลักมันเป็นอย่างนี้ ถ้าเป็นผู้ชายก็ยืนนิ่งด้วยความสงบ เวลาเราปั่นจักรยานไปก็ลงจากจักรยาน ชีรรถเครื่องก็ต้องหลีก เราอย่าไปติดกระดิ่งไล่ตุ้เจ้าหรือพระสงฆ์ออกจากทาง ถ้าชีรรถเครื่องมาแล้วบีบแตรไล่ตุ้เจ้าหรือพระภิกษุ ก็เรียกว่าเป็นคนไม่รู้จักรการเคารพคารวะในพุทธศาสนา เป็นผู้ไม่ได้ศึกษาคำสอนทางพุทธศาสนา ไม่ได้ศึกษาเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม ข้อนี้เป็นเรื่องของพวกเราที่ควรจะปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักพระศาสนา

เมื่อเข้าไปในวัดก็ดี ท่านจะให้ช่วยอะไร เช่น ทำความสะอาด หรือจัดน้ำเสิร์ฟน้ำเสิร์ฟอาหาร ด้วยความพร้อมเพรียง ด้วยความขยันหมั่นเพียร ไปกราบไปไหว้ กิติ ไหว้พระสวดมนต์ในวัดก็ดี เราควรไปด้วยความพร้อมเพรียงกัน

อย่าดื้อดึงต่อคำสอนของพระภิกษุ ท่านแนะนำสั่งสอนก็เปรียบเหมือนตุ้เจ้าเป็นอาจารย์ ท่านจะตักเตือนแนะนำสั่งสอนให้ปฏิบัติตนอย่างไร ไม่ให้ดื้อหรือชน ทำอะไรด้วยกายหรือบางสิ่งบางอย่างจะเป็นบาป ท่านก็จะให้หยุด พุดอะไรออกมาแล้วไม่ดี จะเป็นบาป จะผิด จะถกเถียงกัน ท่านก็ไม่ให้พูด ให้เราคิดดีตามหลักพุทธศาสนา สอนให้เรามีเมตตาต่อกัน

เมื่อเราอยู่ด้วยกัน ทั้งหญิงทั้งชาย ให้มีความรักกันเหมือนพี่น้อง มีอาหารการกินแจกแบ่งกัน ไม่ตบต่อยทุบตีกัน อยู่ด้วยกันด้วยความสามัคคี ทำอะไรมีความสามัคคีกัน พร้อมเพรียงกัน เหมือนเราปิดกวาดทำความสะอาดลานวัดหรือศาลา เราพร้อมใจช่วยกันทำ งานจะเสร็จง่าย เราจึงมีความสุข เพราะเราสามัคคีกัน เราเป็น

นักเรียน เราอยู่ด้วยกันเป็นหมู่ อาศัยซึ่งกันและกัน ต้องมีความสามัคคีกัน ทำอะไรจะเสร็จง่ายสะดวกสบายและมีความสุขด้วย

ถ้าหากว่าเราเอาเปรียบคนอื่น เช่น คนอื่นเขาทำแต่เราไม่ทำ เราขี้เกียจ คนนั้นแหละเป็นคนไม่ฉลาด เป็นคนโง่ด้วย เอาไรต์เอาเปรียบคนอื่น ไม่ช่วยเพื่อนทำงาน คนนั้นเป็นคนไม่ดี เป็นนักเรียนก็เรียกว่านักเรียนไม่ดี เป็นคนทั่วไปก็เรียกว่าเป็นคนไม่ดี เพราะเอาเปรียบคนอื่น เป็นอย่างนี้ไม่ดี ควรที่จะมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ทำงานอะไรจึงจะเสร็จลุล่วงไปด้วยดีและมีความสุข

การปฏิบัติตนเป็นผู้มีมารยาท ยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม

บัดนี้ เมื่อเรายืนอยู่ สมมุติมีคุณพ่อ คุณแม่ หรือครูอาจารย์ก็ดี เมื่อท่านเดินผ่านหน้าเรา เราควรจะก้ม ถ้าเราจะเดินผ่านข้างหลังท่าน ควรค่อยเดินไปด้วยความระมัดระวัง ไม่ใช่กระโดดโลดเต้นผ่านหน้าหรือเดินข้ามขาท่านไป หรือชนตุ้เจ้าไป นั่นเป็นกิริยามารยาทที่ไม่ดี ไม่มีสัมมาคารวะต่อพระภิกษุสงฆ์และสามเณรในพระพุทธศาสนา เราควรค่อยๆ เดินไปด้วยความระมัดระวัง เวลาจะนั่งก็ต้องดูที่นั่งด้วยว่าที่นั่งสะอาดหรือสกปรก หรือจะนั่งถูกของแข็งของมีคม และถ้าจะนั่งเก้าอี้ก็ต้องดูเก้าอี้ก่อน เพราะถ้านั่งไม่ถูก อาจจะทำให้ปวดหลังได้ การนอนก็เหมือนกัน ต้องระมัดระวัง ก่อนที่เราจะล้มตัวลงนอนบนเตียง เราจะต้องดูว่ามีของแข็งของมีคมอยู่บนที่นอนหรือไม่ ถ้าไม่ดูไม่ระวัง อาจจะถูกของเหล่านั้นทิ่มแทง ทำให้เราเจ็บปวดได้ คนที่ยืน เดิน นั่ง นอน อย่างมีสติ คนนั้นก็จะเป็นคนสงบเสงี่ยมเรียบร้อย มีมารยาทดี

เมื่อเราอยู่กับพ่อแม่ก็เหมือนกัน เราก็ต้องเป็นคนที่น่าอ่อนน้อมง่าย มีกิริยามารยาทเหมือนกับอยู่กับพระภิกษุ มีใครบ้างที่เห็นพ่อเห็นแม่แล้วกระโดดขึ้นขี่คอ หรือเดินข้ามหัว อย่างนี้อะไรไปทำ ถือเป็นบาป ไม่ใช่ของสนุก เราใหญ่โตแล้วไม่ควรจะทำ เราควรฝึกกิริยามารยาท ปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรม พระพุทธศาสนานั้นสอนให้เราทำดีแล้วมีความสุข การทำดี เช่น เราตั้งใจศึกษาเล่าเรียนนั้น ก็เป็นคุณงาม

ความดี เป็นความดีชนิดหนึ่ง จะได้มีวิชาความรู้เอามาฝึกกิริยามารยาทของเราให้เป็น กิริยามารยาทที่ดี คนอื่นดูก็สวยงาม ก็เพราะธรรมะที่ท่านสอนให้เราปฏิบัติตนเป็นคนดี

ขันติ คือความอดทน โสรัจจะ คือความเสงี่ยม คนนี้จะสวยได้ก็ต้องมีขันติและ โสรัจจะ ทั้งสองอย่างนี้ทำให้งาม ไม่ใช่งามเฉพาะแต่รูปร่างกายหรือใบหน้า การมีขันติ ความอดทน ไม่โกรธไม่เกลียดง่าย ตั้งตนอยู่ได้สงบ ไม่แสดงท่าทางอะไรที่ไม่ดีให้คนอื่น เห็น สิ่งนี้เป็นสิ่งที่สวยงามในทางพระพุทธศาสนา

ผู้หญิงหรือผู้ชายก็เหมือนกัน สิ่งนั้นแลคือคำสั่งสอนที่ท่านสอนให้พวกเราปฏิบัติ ตน สอนให้พวกเราทำดี พุทธดี เวลาเราพูดคุยกัน คำไหนดีก็ให้พูดคำนั้น คำไหนไม่ดี ก็อย่านำมาพูดกัน มันจะผิดใจกัน จะเถียงกัน ไม่มีใครสักกี่คนที่อยากฟังคำที่ไม่ดี ที่ทำให้เจ็บจิตเจ็บใจ ไม่มีใครอยากฟัง คำใดที่เราไม่อยากฟังเราก็อำไปพูดคำนั้นให้ คนอื่นฟัง ถ้าเราพูดให้คนอื่นฟังเขาก็ไม่ชอบใจเหมือนกัน แล้วความทุกข์ก็จะเกิดขึ้น เราไปด่าเขา เขาก็จะด่าตอบ เราจะต้องมีขันติ-ความอดทน โสรัจจะ-ความเสงี่ยม คือ สงบเสงี่ยมเอาไว้ ไม่แสดงท่าทางออกมา คนนั้นก็เลยเป็นคนสวย สวยงามในทาง พุทธศาสนา เวลาไปวัดก็ดี จะกราบจะไหว้ ก็ตั้งใจกราบและไหว้ให้สวยงาม เมื่อเวลา ตูเจ้าท่านเทศน์อะไร ก็ตั้งใจฟังเทศน์แล้วจดจำนำเอาไปปฏิบัติตนให้ดี นั่นแหละจึงจะ เป็นคนดีในทางพุทธศาสนา

การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ

บัดนี้ ข้อ ๔ การปฏิบัติตนเป็นคนดีของประเทศชาติบ้านเมือง เป็นพลเมืองดี เรายังเล็กๆ อยู่ ต่อไปเราก็จะเติบโตใหญ่ขึ้นไปทุกวันๆ อีก ๕-๖ ปี เราก็จะเป็นหนุ่ม เป็นสาวขึ้นมา เราก็จะเป็นเยาวชนขึ้นไป เราจะต้องปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองที่ดี เคารพกฎหมายของบ้านเมือง คำว่ากฎหมายก็คือศีล ไม่ให้ทุบ ไม่ให้ตี ไม่ให้ฆ่ากัน ไม่ให้เป็นโจรเป็นขโมย ไม่ให้ปล้น ไม่ให้จี้ ไม่ให้ไปโกงเอาของคนนั้นคนนี้ ไม่ทำผิดกฎหมายของบ้านเมือง ไม่ให้พูดโกหกหลอกลวงคนอื่น ไม่กินเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ให้ดมกาว ไม่ให้ดมทินเนอร์ สับฝัน แคป เอโรอิน ผงขาว ยาม้า (ยาบ้า) ยาเสพติด ให้โทษทั้งหลาย ถ้าคนไหนไปหลงติดยาเสพติดให้โทษดังได้กล่าวมานี้ ก็ควรหยุดเสีย ถ้าเราหยุดได้ เราก็จะเป็นคนดี ถ้าเราเคารพกฎหมายของบ้านเมือง เคารพศีลธรรม เราก็เป็นคนดีของประเทศชาติบ้านเมือง

คนที่ปฏิบัติตนไม่ดี พวกเราเคยเห็นไหม เป็นคนดื้อคนชน คนที่ไปไล่ทุบไล่ตี ปล้นจี้ ฆ่าฟันรันแทงกัน หรือไปโกงเขา ทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ถ้าถูกตำรวจจับได้ก็นำมาขังไว้ในห้องขัง ขังไว้ในคุกในเรือนจำในคุก คนที่ไม่เคารพกฎหมายของบ้านเมือง จึงได้รับโทษเช่นนี้

บัดนี้ ทางพุทธศาสนาสอนให้เราปฏิบัติตนเองเป็นคนดี ให้เคารพชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

เคารพชาติก็คือ เคารพธงชาติ ตระกูลในชาติของประเทศเรา เคารพประเทศชาติบ้านเมืองของตน ไม่คิดจะทำลายประเทศ พวกเรานั้นยังเล็กอยู่อย่าได้มีอุดมการณ์อย่างนั้น

เคารพศาสนาก็คือ รู้จักบาป รู้จักบุญ นั่นเอง

เคารพพระมหากษัตริย์ก็คือ ท่านเป็นผู้มีตระกูลสูง มีบุญบารมีมาก ท่านจึงเกิดเป็นผู้มีตระกูลสูงเช่นนั้น ต้องสร้างความดีมาาก เป็นผู้มีบุญ รู้จักไหม คนมีบุญ อยู่ในบ้านเราก็เหมือนกัน ถ้ามีบุญก็เป็นคนมั่งมี มีเงินมีทอง มีบ้านอยู่สบาย มีรถขี่ร่นั่ง คนไม่มีบุญก็อยู่บ้านหลังน้อยๆ มุงด้วยใบตอง อยู่ในป่าในเขา ทุกข์จน เวลาไปโรงเรียนก็ไม่มีห่อข้าวไปกินกับเขา มันทุกข์ มันต่างกัน เหตุนั้น ตระกูลมันจึงต่างกัน คนเราเกิดขึ้นมา มันไม่รวยเท่ากัน มีจน มีรวย ก็เพราะทำบุญ ทำกุศล สร้างความดีมาต่างกัน

ถ้าเราปฏิบัติจนเคารพกฎหมายของบ้านเมืองดีอยู่แล้ว เราก็จะรู้จักว่า คนเรานี้ อยู่ด้วยการสร้างความดีของตน อันนี้เป็นหลักที่ทุกคนควรปฏิบัติ มี ๔ อย่าง

๑. เป็นลูกที่ดีของคุณพ่อคุณแม่ เคารพพ่อแม่ ตั้งตนอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนของพ่อแม่
๒. เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน ของครู ของอาจารย์ เคารพครู เคารพอาจารย์ผู้สั่งสอน
๓. เป็นคนดีของพุทธศาสนา ไปวัดก็รู้จักกราบ รู้จักไหว้ รู้จักช่วยในสิ่งที่ควรช่วยได้
๔. เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ เป็นผู้ปฏิบัติตนให้เป็นคนดี มีความเคารพกฎหมายของประเทศ

เมื่อเราปฏิบัติได้ดังที่กล่าวมานี้แล้ว ก็อยู่สุขสบาย ไม่ต้องวุ่นวายมีความทุกข์อะไร เพราะเราเป็นคนดี ปฏิบัติตนเองดี นี่เป็นหลักที่ทุกคนควรนำไปปฏิบัติตน

บัดนี้ การที่เราจะปฏิบัติตนให้ได้ดั่งนั้น ต้องปฏิบัติตามหลัก **อิทธิบาท ๔** ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนเอาไว้ในทางพระพุทธศาสนา คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ เราต้องมีความพอใจในงานนั้นๆ เช่นเมื่อเราเรียนหนังสือ ก็มีความพอใจในการศึกษาเล่าเรียนหนังสือ

๒. วิริยะ ความเพียร เมื่อจะอ่านหนังสือ ก็ตั้งใจอ่านหนังสือ ตั้งใจไปโรงเรียน ไม่ขาด

๓. จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ คือฝักใฝ่จะไปโรงเรียน จะไม่ไปเที่ยวเล่นที่อื่นให้เสียเวลา จะไปโรงเรียนเพื่อศึกษาหาวิชาความรู้ให้มันได้

๔. วิมังสา ตรึกตรองเหตุผล เมื่อเราเรียนจบแล้ว เราก็จะสอบเข้าทำงานต่างๆ ได้ และมีเงินเดือนใช้ ก็จะมีความสุขเป็นผลของการปฏิบัติตนเป็นคนดี

บัดนี้ เวล่านักเรียนไปโรงเรียน ขอให้พากันตั้งใจทำความสงบ คำว่าทำความสงบ คือการฝึกจิตใจให้สงบนิ่ง นั่งฟัง ครูกำลังสอนอยู่ก็ตั้งใจฟังครูสอน อย่าพูดคุยกันในเวลาครูสอน เราต้องพากันนั่งฟังด้วยความเคารพ ทำให้จิตใจของเราตั้งใจสงบอยู่ในการฟัง ทางภาษาธรรมะสอนไว้ว่า *สุตฺตํ ลภเต ปญญํ* การตั้งใจฟังด้วยดี ย่อมเกิดปัญญา มันจะเกิดปัญญาขึ้นมาได้อย่างไร ก็คือฟังแล้วก็จำเอา จำแล้วก็ไปคิดไปอ่าน ไปพิจารณา ไตร่ตรอง วิเคราะห์วิจารณ์ แล้วก็เข้าใจในสิ่งนั้น ก็จะเกิดปัญญาขึ้นมา รู้สิ่งนั้นเข้าใจในสิ่งนั้นชัดเจน เวลาเราเข้าสอบ เราฟังดีแล้ว ตั้งใจสงบอยู่ เดียวมันก็คิดออก เราก็กาเอากาเอาได้ถูกต้อง เดียวก็สอบได้ คนไหนตั้งใจฟัง คนนั้นจะเรียนหนังสือเก่ง คนไหนมีแต่พูดคุยกันไม่ตั้งใจฟังเมื่อครูกำลังสอนอยู่ คนนั้นจะเรียนไม่เก่ง เพราะจำไม่ได้ เหตุฉะนั้น จิตใจของเราที่จดจ่ออยู่ในหน้าที่การงานหรือการศึกษาเล่าเรียนเป็นจิตใจที่เป็นสมาธิ เวลาครูสอน เราก็ทำใจให้สบายไม่ต้องไปคิดอะไร พยายามตั้งใจทำให้สงบ ฟังสิ่งที่ท่านสอนว่าสอนเรื่องอะไร แล้วเราก็จำเอาสีงนั้น

บัดนี้ แต่นี้ต่อไปให้พากันตั้งใจนั่งทำสมาธิ ให้นั่งขัดสมาธิดีๆ นั่งกันทุกคน นั่งตัวตรงๆ เอามือขวาทับมือซ้าย ตั้งกายให้ตรง หลับตาทุกคน ไม่ต้องมองหน้ากัน ตั้งใจเอาจิตใจของเรามาจุดที่ลมหายใจเข้าออก จิตใจคือความคิด เอามาติดดูลมหายใจ หายใจให้สบายๆ หายใจเข้าออกไม่ต้องไปคิดอะไร คำว่าสิ่งที่แล้วไปแล้วเป็นอดีต ท่านตรัสสอนอย่างนี้ ท่านไม่ให้ไปคิดเรื่องอดีต ให้ทิ้งให้หมด เรื่องอนาคต คือสิ่งที่ยังไม่มาถึงมันอยู่ข้างหน้า เราก็ก่อนไม่ไปคิด เดียวนี้มาอยู่ที่นี้ คิดอยู่ในปัจจุบัน คือเดี๋ยวนี้ เราคิดอยู่ที่ไหน ใจของเราที่มันคิด มันนี่ก็อยู่ที่ไหน ให้เอาไปอยู่ที่ลมหายใจเข้าออก เอามาไว้ที่นั่น ไม่ต้องคิดไปถึงบ้าน ถึงหมู่ ถึงฝูง ตัดออกไปหมดทุกอย่าง การศึกษาเล่าเรียนอะไรก็ตัดออกไปหมดก่อน

เวลาเราทำสมาธิ เราดูแต่ลมหายใจเข้าออก เราดูอยู่นั่นแหละ พากันมาดูจิต คือความคิด ความระลึกว่าจิตคิดคือสติ สัมปชัญญะคือความรู้ตัวว่าจิตของเรานั้นอยู่ที่ลมหายใจเข้าออก หายใจเข้า “พุท” หายใจออก “โธ” นั่งดูอยู่นั่นแหละ ไม่ให้จิตมันไปไหน ให้จิตของเราอยู่ที่นั่น

ความคิดคือจิต หายใจให้สบายๆ หายใจให้โล่งๆ สบายๆ หายใจแบบนั้นมันสบาย ไม่ต้องคิดไปไหน ให้จิตดูลม แล้วก็หายใจให้สบายๆ เดียวก็จะมีสุขเกิดขึ้น เมื่อจิตของเรานิ่ง ลมละเอียดเข้าไปแล้ว ลมเบาๆ ไปเรื่อยๆ จิตของเรามันอยู่นิ่งสักหน่อย แล้วมันก็ออกไป ก็เรียกว่า ขณิกสมาธิ

บัดนี้ เรามาดูลมอีก ลมก็จะละเอียดเข้าไปจนเหมือนไม่มีลม เราก็ดูอยู่อย่างนั้น ทำใจให้สบายๆ จิตก็สงบนานขึ้น ก็เรียกว่า อุปจารสมาธิ

ถ้าจิตของเราสงบนิ่งอยู่ ไม่คิดไปไหนเลย เดียวนี้มันอยู่กับลม ตรงที่ดูลมอยู่สบายๆ นิ่ง ก็เรียกว่า อัปนาสมาธิ จิตใจของเราสงบนาน ๑ ถึง ๒ ชั่วโมง เราก็จะได้รับความสุข เพราะการทำสมาธิให้จิตนิ่ง จิตสงบ มีความสุข ผู้ใดทำจิตใจของตนให้เป็นสมาธิ คนนั้นจะเรียนเก่ง จำก็เก่งด้วย เป็นคนที่มีความจำดี ถ้าคนใดมีจิตใจเป็นสมาธิ อยู่ในสังคมก็ไม่ผิดกับใคร เพราะว่าเขาเป็นคนฉลาด คนสงบ

บัดนี้ เวลามีปัญหาอะไรเกิดขึ้น เราคิดอะไรมีความทุกข์เกิดขึ้น ถ้าจิตใจเราสงบ อยู่ก็จะแก้ปัญหาตรงนั้นได้ด้วยตนเอง เมื่อคิดอะไรมีความสุขเราก็คouldรู้ได้ ฉะนั้น ขอให้พากันนั่งให้สบายๆ ถ้าจิตใจของใครออกไป ก็ดึงมันมาดูลงที่ลมหายใจไปเรื่อยๆ จนทำ จิตใจของตนให้สงบเป็นสมาธิ ผลที่เราจะได้รับคือความสงบสุขจะเกิดขึ้นแก่ตนเอง

มาถึงกาลเวลา เราเป็นนักเรียนนักศึกษา เยาวชนทั้งหลาย เราควรนำข้อธรรม เข้ามาปฏิบัติต่อตนเอง ให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม มีอยู่กับตนแล้ว ผลในการที่เราปฏิบัติตนเองดีแล้ว พวกเราอยู่ด้วยกันทุกหนแห่ง บ้านใด เมืองใด ประเทศไหน ก็จะมีความรักความเมตตาสามัคคีต่อกันทั่วโลก จะทำให้มีความ สงบร่มเย็นเป็นสุขตลอดไป ตามความปรารถนาของเราทุกๆ คน

เหตุฉะนั้น เราทุกคนก็ควรปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามคำแนะนำธรรมะทั้งหลาย ดังได้กล่าวมาย่อๆ นี้ พอได้นำไปปฏิบัติตนของตน ผลก็จะได้รับความสุขแก่ตนและ ปวงชนทั่วไปเท่านั้นเอง

๓

บุพการี : กตัญญูกตเวที

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

มิจฉาทิฏฐิกับสัมมาทิฏฐิ

อาตมาจะอธิบายเรื่อง มิจฉาทิฏฐิ กับ สัมมาทิฏฐิ คำว่า **มิจฉาทิฏฐิ** คือความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เรียกว่า โมหะ **สัมมาทิฏฐิ** คือปัญญาที่เห็นชอบ เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ความเห็นจึงเป็นหลักที่สำคัญในชีวิตของคนเราทุกคน หากเราเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมแล้ว ก็จะมีแต่ความทุกข์เป็นเบื้องหน้าต่อไป นักปราชญ์ก็ไม่สรรเสริญ มีแต่จะติเตียนบุคคลนั้น แต่หากว่าบุคคลใดมีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรมแล้ว นักปราชญ์ย่อมสรรเสริญและยกย่อง บุคคลทั้งหลายเหล่านั้น แม้จะไม่ให้ใครยกย่อง เขาก็ต้องยกย่องอยู่ดี เขาเรียกว่าการเดินทางที่ถูกต้องความสุขก็จะเกิดขึ้นในอนาคตตามที่ตนเองปฏิบัติได้ถูกต้อง คำว่า โมหะ คือความหลง ความมืดมนนอนธการ ไม่รู้จักดีจักชั่ว ไม่รู้จักบุญจักบาป ไม่รู้จักคุณจักโทษ ไม่รู้จักประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ บุคคลใดมีความเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า มีมิจฉาทิฏฐิ ได้แก่

๑. สัสตทิฏฐิ ความเห็นว่าตายแล้วเกิด แต่เกิดมาเป็นอย่างไร ตายไปแล้วก็เกิดไปเป็นอย่างนั้นอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น เช่น เกิดเป็นคน ก็ต้องเป็นคนอยู่นั้นแหละ ไม่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสัตว์เดรัจฉานนานาต่างๆ ได้ ไม่ไปเป็นเทวดาเป็นพรหม หรือถึงจุดสูงสุดคือไปพระนิพพาน เป็นไปไม่ได้ นี่คือการเห็นผิดของการตายแล้วเกิด

๒. อุจเฉททิฏฐิ ความเห็นว่าตายแล้วขาดสูญ เมื่อจิตใจของบุคคลใดมีความเห็นผิดอย่างนี้ว่า เมื่อตายแล้วขาดสูญ ทำบาปก็ไม่มีบาปตอบสนองบุคคลที่กระทำทำบุญก็ไม่ได้บุญ ทำบาปก็ไม่ได้บาป ไม่รู้จักบุญคุณของบุคคลที่มีบุญคุณแก่ตนเอง เช่น พ่อแม่มีบุญมีคุณก็ไม่รู้ ครูบาอาจารย์ผู้สอนวิชาความรู้ให้ในโรงเรียนหรือสถาบันต่างๆ ตลอดจนพระเจ้าพระสงฆ์ก็เหมือนกัน ไม่รู้จักว่ามีบุญมีคุณแก่ตนเอง คนที่เห็นผิดเขาจะคิดขึ้นมาอย่างนี้ แม้เพื่อนฝูงก็ไม่มีบุญมีคุณต่อตนเอง เขาจะเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมจากหลักของพระพุทธศาสนา

เมื่อเขามีความเห็นผิดอย่างนี้แล้ว เขาสามารถที่จะทำบาปได้อย่างเต็มที่ เห็นไหมที่เขาทำบาปความชั่วอยู่ในทุกวันนี้ ทั้งทุบตีฆ่าฟันรันแทงกันก็ทำได้ จะตีพ่อตีแม่ของตนเอง หรือตีปู่ย่าตายายและเพื่อนฝูงอะไรต่อมิอะไรสารพัด ทำความชั่วต่างๆ กินเหล้าเมายาหรือเสพยาเสพติดให้โทษทั้งหลายต่างๆ สิ่งที่มีโทษก็ไม่รู้จักว่ามีโทษ เขาไม่ได้กลัวบาป ทั้งคนที่ได้ศึกษาเล่าเรียนทางโลกมาสูงแล้วก็ตาม แม้จะจบได้เป็นดอกเตอร์มาทางแขนงวิชาไหน ความรู้ขั้นไหนก็ตาม ก็ยังสามารถทำบาปได้ เพราะยังมีความเห็นผิด ยังมีการคอร์รัปชันกันได้ ไม่เห็นใจคนอื่น นี่เรียกว่าเขาไม่รู้จักว่าเป็นบาป พวกที่พากันโกงกินกันอยู่ทุกวันนี้ก็คือคนที่ไม่รู้จักบาปนั่นเอง เขาเห็นผิด เขาจะทำอะไรก็เอาอำนาจของตนเองเข้าว่า หรือจะเป็นเจ้าใหญ่ นายโตไม่กลัวใคร เขาจะทำอะไร อย่่างไรกับคนอื่น คนอื่นจะเป็นอย่างไรก็ช่าง ตนเองมีความสุขอย่างเดียวก็พอ นี่แหละ ความเห็นผิดจะเกิดขึ้นอย่างนี้ ไม่รู้ว่ามีบาป จึงเรียกว่าทำบาปไม่ได้บาป เขาจึงทำชั่วอยู่เต็มบ้านเต็มเมืองเต็มโลกอยู่ทุกวันนี้ ก็คือเขาเห็นผิดนั่นเอง เห็นไหม บางบุคคลทุบตีพ่อแม่ปู่ย่าตายายได้ ทุบตีครูบาอาจารย์ได้ ทำร้ายพระเจ้าพระสงฆ์ที่อยู่ในวัด เขาก็

ทำได้ทั้งนั้น นี่แหละมีความเห็นผิดคือ อุจเฉททิฏฐิ คือเห็นว่าตายแล้วขาดสูญ ทำบาปไม่ได้บาป ทำบุญไม่ได้บุญ ทำคุณแก่คนก็ไม่มีคุณอะไร เขาเห็นอย่างนี้ เรียกว่า มิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เมื่อเห็นอย่างนี้ โลกจึงวุ่นวายอยู่ พวกเราควรที่จะเข้าใจและดูมาที่ตนเองว่าตนเองเห็นผิดหรือเห็นถูก

ทั้ง สัสสตทิฏฐิ ตายแล้วเกิด และ อุจเฉททิฏฐิ ตายแล้วขาดสูญ ไม่มาเกิดอีก ทำอะไรก็ไม่มีโทษไม่มีคุณเลย ถือเป็นมิจฉาทิฏฐิ พวกเราต้องพยายามพิจารณาดูตนเองว่า ถ้าหากเราคิดขึ้นมาอย่างนี้ ก็เรียกว่าเราเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ไม่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าท่านจึงสอนให้พวกเรานั้นรู้จักความเห็นทั้ง ๒ อย่างนี้ รู้จักการปฏิบัติตนเดินทางของเราให้เห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เราจึงจะดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง และได้รับความสุขในชีวิต

บุคลหาได้ยาก ๒ อย่าง

บัดนี้ พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ว่า บุคลหาได้ยาก ๒ อย่าง คือ

๑. บุพการี บุคคลผู้ให้การอุปการะก่อน

๒. กตัญญู กตเวที เมื่อบุคคลใดอุปถัมภ์บำรุงดูแลรักษาเราแล้ว เราก็ต้องตอบแทนบุญคุณของท่านตามความสามารถของตน

อันนี้เป็นบุคลที่หาได้ยากในโลก ไม่ใช่เป็นบุคลที่หาได้ง่าย ให้พากันนั่งนึกระลึกมาถึงตัวของพวกเรา เราศึกษาเพื่อจะให้อ่านจับบาปจักบุญ รู้จักคุณจักโทษ สิ่งที่เป็นประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ ควรหรือไม่ควร ตรงนี้แหละจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเราทุกคนนั้นไม่ใช่จะเกิดมาอย่างง่าย ๆ เกิดมาสบาย ๆ ไม่ใช่เป็นอย่างนั้น เกิดมาไม่มีพ่อแม่ แม่ ไปเกิดในโพรงไม้ หรือไปเกิดในที่อื่นๆ ไปเกิดในหลอดแก้วอะไรก็แล้วแต่ ตามที่เขาจะคิดไปต่างๆ อย่างให้คนเกิดในหลอดแก้ว มีนายแพทย์ไหนในโลกนี้ที่ไปเอาดิน เอาน้ำ เอาลม เอาไฟมาปั้นเข้ากันให้เกิดเป็นคน เป็นไปได้ไหม ไม่มี ต้องเกิดมาจาก

คนก่อน จึงจะเอามาประกอบทำเป็นคนได้ เหตุฉะนั้น จิตวิญญานที่จะมาอาศัยอยู่ได้ เราต้องมีพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดให้เกิดมา ต้องอาศัยท่านทั้งสองเป็นเหตุ

ถามว่าบุคคลผู้ใดเป็นบิดามารดาของสัตว์ทั้งหลาย ก็ชายใดยังสัตว์ให้เกิดขึ้น เจริญเติบโตขึ้น ชายนี้แหละเป็นบิดาของสัตว์นั้น หญิงใดยังสัตว์ให้เกิดขึ้น เจริญเติบโตขึ้นมา หญิงคนนั้นแหละเป็นมารดาของสัตว์นั้น บุคคลทั้งสองคนนี้แหละจึงเรียกว่าเป็นบิดา และเป็นมารดาของสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้น ตรงนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่เราต้องศึกษา ให้รู้ว่าทุกคนนั้นมีพ่อแม่เป็นผู้ให้กำเนิดเกิดมาและดูแลเลี้ยงรักษามา จนเราได้เติบโตใหญ่ มาถึงขณะนี้ ก็ยังอาศัยพ่อแม่อยู่ เหตุฉะนั้น พวกเราๆ ท่านทั้งหลายจึงควรพิจารณาให้เห็นว่า บิดามารดาเป็นผู้มีบุญมีคุณมาก ถ้าหากพวกเราเปรียบเทียบบิดามารดาแล้ว ท่านเป็นบุคคลที่มีพระคุณต่อลูกมากจริงๆ พระพุทธเจ้าตรัสว่า มารดาและบิดาผู้อนุเคราะห์ลูก

๑. เป็นพรหมของลูก
๒. เป็นเทวดาของลูก
๓. เป็นบูรพาจารย์ของลูก เป็นอาจารย์เบื้องต้นของลูก
๔. เป็นอาหุเนยยบุคคล เป็นบุคคลที่ควรรับสิ่งของต่างๆ ที่ลูกจะเอามาให้

ข้อว่า **พ่อแม่เป็นพรหมและเป็นเทวดาของลูก** เราทุกคนมาคิดดูมาหาตัวของเรา หรือคนที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ บ้านใดเมืองใดก็ตาม ศาสนาไหนก็ตาม ที่เราจะเกิดขึ้นมาก็ต้องอาศัยพ่ออาศัยแม่เป็นที่เกิด เรามานึกดูว่า ไปเกิดอยู่ในท้องแม่ของพวกเรานั้น นอนอยู่ในท้องของแม่ตั้งแต่เริ่มเกิดขึ้นมา เราไปนอนอยู่ในที่นั้น ที่นี้พ่อกับแม่มีความยินดีว่า แม่มีการตั้งครรภ์แล้ว มีลูก ลูกนั้นจะเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ตาม จะสวยงามจะชั่วเหี้ยก็ตาม หรือบางคนจะหูหนวก ตาบอด ปากแหว่ง จมูกขาด มือขาด แขนขาดก็ตาม ที่ไม่สมบูรณ์ทุพพลภาพทั้งหลาย ท่านก็ยังมิเมตตาว่าเป็นพรหมของลูก ที่คลอดออกมา ยังเลี้ยงไว้อยู่ ดูซิ ดูความเมตตาของพ่อของแม่ที่มีต่อลูก

เมื่อครั้งลูกยังอยู่ในครรภ์นั้น แม่ต้องทะนุถนอม พวกเราควรพากันพิจารณาดูให้ดีๆ แม่ต้องระวัง ต้องบำรุงดูแลรักษาครรภ์ของตน ไม่ให้ไปกระทบสิ่งต่างๆ การจะขึ้นบ้านลงบ้านก็ดี ต้องทะนุถนอมระมัดระวังลูกของตนที่อยู่ในครรภ์ ทั้งพ่อก็ดี ต้องให้แม่พักผ่อน ไม่ให้ทำงานหนัก เพื่ออะไร ก็เพื่อเมตตาต่อลูกที่อยู่ในครรภ์ไม่ให้ได้รับความกระทบกระเทือน กลัวจะไม่สบายหรือเดี๋ยวจะแท้งออกตายไปเสีย เพราะท่านมีความปรารถนาท่านอยากได้ลูกนั้นออกมา นี่คือมีความเมตตาแก่ลูก อันนี้ให้เราคิดว่าท่านมีบุญมีคุณต่อเรา นั่นก็คือเมื่ออยู่ในครรภ์ของมารดา ๙ เดือน บางคนถึง ๑๐ เดือน ท่านมีความทุกข์ยากลำบากที่จะดูแลลูกซึ่งอยู่ในครรภ์ของตน บางบุคคลที่ยังไม่เคยมีลูกก็ยอมไม่รู้เลย หรือผู้ที่เคยมีแล้วก็จะรู้ว่าจะมีความลำบากแค่ไหน การที่มีลูกอยู่ในท้องของตนภายใน ๙ เดือนหรือ ๑๐ เดือนนั้น พวกที่ไม่เคยมีนั้นจะไม่รู้ นี่เป็นสิ่งที่เราต้องคิดพิจารณาเข้ามาใส่ตน ให้รู้จักทุกคนว่า ๙ เดือนที่อยู่ในครรภ์ของมารดานั้น ท่านมีความทุกข์ยากลำบาก และท่านมีความเมตตาแค่ไหนต่อลูกของตน ในสมัยปัจจุบันนี้ต้องไปฝากท้องกับหมอด้วย ถึงวันนัดต้องไปตรวจทุกนัด แล้วหมดเงินไปเท่าไรที่แม่ไปตรวจครรภ์ ไปตรวจดูว่าลูกที่อยู่ในท้องนั้นสมบูรณ์หรือไม่สมบูรณ์อย่างไร ก็ต้องเสียเงินให้หมออีก

บัดนี้เมื่อคลอดออกมาแล้ว เราคิดดูซิทั้งพ่อและแม่ก็ต้องมีเมตตา ไม่ว่าจะเป็นลูกผู้หญิงผู้ชาย เหมือนที่เราเกิดมาอย่างนี้แหละ จะสูงต่ำดำขาว สวยสดงดงามหรือว่าซีเหร่แค่ไหน ท่านก็มีเมตตาเลี้ยงดูดูแลรักษาเอาไว้ ให้ที่อยู่ทีนอบน้อมที่นุ่มนวล ให้มีความสุขสบาย ประคบประหงมดูแลรักษา

ต่อไปท่านก็จะให้น้ำนมแก่ลูกหรือให้ดูดกินนมของแม่ ทุกวันนี้ต้องมีการจ้างแม่เลี้ยงมาดูแลรักษา ทำให้ต้องเสียเงินอีก ต้องซื้อนมอีกด้วย กินนมแม่ด้วย กินเลือดในหัวใจของแม่ น้ำนมจะกลั่นออกมาให้ลูกกิน ต้องเป็นเลือดที่บริสุทธิ์ กลั่นออกมาจากเม็ดเลือดแดงเม็ดเลือดขาวเรียบร้อยแล้ว จึงออกมาเป็นน้ำนม เป็นเลือดที่บริสุทธิ์ที่จะให้ลูกกิน ถ้าจะคิดค่าน้ำนมจนเราหยุดกินนม ไม่ว่าจะกินนมแม่ก็ดี หรือนมที่ซื้อมาจาก

ข้างนอกก็ตาม เช่น นมโค นมกระป๋อง นมแพะ นมแกะ จะหมดเงินหมดทองไปเท่าไร
ที่ท่านชวนขายหามาเลี้ยงดูลูก ให้เราคิดพิจารณาดู เราจะติดหนี้ท่านแค่ไหน

บัดนี้ ถ้าคิดถึงเวลาลูกเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นหวัด เป็นไอ เป็นไข้ ไม่สบายเกิดขึ้น
ต่างๆ แก่ลูก แม่ก็ต้องเอาเราไปที่กุมารเวช ท่านก็จะอุ้มไปหาหมอให้ตรวจโรคและทำ
การรักษา อันนั้นจะหมดเงินหมดทองไปเท่าไรแล้ว

จนกระทั่งเติบโตใหญ่มาถึงพวกเราที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ขณะนี้ ก็ยังต้องอาศัยเงินทอง
จากพ่อแม่ในการศึกษาเล่าเรียนอยู่ ยังติดหนี้ท่านไปไม่หยุดอยู่ ทั้งเครื่องนุ่งเครื่องห่มอีก
อาหารการกิน น้ำดื่ม น้ำอาบ สิ่งของพวกนี้พ่อแม่จะหมดเงินไปอีกเท่าไรในการดูแล
รักษา ตลอดถึงค่าซักผ้าผ่อน ซักผ้าซั้ตีผ้าเยี่ยวของลูก จะหมดไปอีกเท่าไรที่ท่าน
ดูแลพวกเรา เวลาท่านอุ้มเราไปที่โน้นที่นี้ เรียกว่าค่าพาหนะค่าต่างๆ ท่านก็ยังไม่คิด
เราก็ต้องติดหนี้อีก และในทุกวันนี้เราต้องติดหนี้ เมื่อเราเป็นเด็กเข้าเรียนอนุบาล ๒ ขวบ
๓ ขวบ ต้องเสียค่ารถค่าเรือ เสียค่าข้าวต้มขนม เสียค่าเขาดูแลรักษาอีก ต้องหมดเงิน
ไปอีกเท่าไร ให้เราคิดพิจารณาดูซิว่า พ่อแม่ของพวกเราต้องหมดเงินไปเท่าไรในการ
ที่จะดูแลรักษาพวกเราที่เป็นลูกเกิดขึ้นมาในโลกนี้ เราต้องคิดดูให้ดี บัดนี้ เมื่อมาถึงการ
ศึกษาเล่าเรียน จากอนุบาลแล้วก็มาเข้าประถม มัธยม วิทยาลัย มหาวิทยาลัย จะหมด
ค่าสมุดดินสอปากกาเท่าไร ค่ารถไปโรงเรียนเท่าไร ให้ค่าข้าวต้มขนม ค่าอาหารไป
กินในโรงเรียนเท่าไร ให้คิดดู

ต่อไปก็ค่าสิ่งของที่ท่านมีความกรุณาสงสาร ค่าตุ๊กตา ค่าเครื่องเล่นต่างๆ ลูก
อยากไปเที่ยวที่โน้นที่นี้ เมื่อเที่ยวไปในศูนย์การค้า ก็ซื้อของเล่นต่างๆ มาให้ลูกด้วยความ
สงสารลูก อยากให้ลูกได้เล่น เหมือนทุกวันนี้ที่มีเครื่องเล่นเกมอะไรต่างๆ สารพัด
เครื่องบินที่กดรีโมทให้บินไปบินมา หรือรองเท้าที่เดินแล้วมีแสงวูบๆ วาบๆ อยู่ใต้เท้า
สิ่งของเหล่านี้ต้องหมดเงินไปเท่าไร ดูซิว่าชุดนักเรียนของเรานั้นก็มีหลายชุดอีก มีชุด
กีฬา ชุดนุ่งเที่ยวเล่น พ่อแม่ก็ต้องซื้อให้ เพราะเราหาเงินเองไม่ได้ ขณะนี้ก็ยังหาเงิน
เลี้ยงตนเองไม่ได้ เพราะยังเรียนไม่จบ ดูซิว่าจะหมดเงินไปเท่าไรจนมาถึงพวกเราขณะนี้

และกว่าจะเรียนจบ ต้องเสียค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่าอยู่ ค่ากิน ค่าหอพัก ค่าการดูแลรักษา ค่าหมอเวลาเจ็บไข้ได้ป่วยต่างๆ

เมื่อลูกใช้ แม่ก็ใช้พ่อก็ใช้ด้วย เพราะอะไร เพราะกลัวลูกจะตาย จะไม่หายจากความเจ็บป่วย ถ้ากินน้ำนมแม่ เมื่อลูกเจ็บท้อง แม่นั้นกินน้ำพริกก็ไม่ได้ กินของแสลงต่างๆ ที่ทำให้ลูกนี้เป็นโรคมามากขึ้นไม่ได้ แม่ก็ต้องอดงดอาหารเหล่านั้นเหมือนกัน เวลาลูกไม่สบายก็ต้องเฝ้ากันทั้งวันทั้งคืน ไม่ได้หลับไม่ได้นอน ค่าอยู่เวรอยู่ยามอย่างนี้จะคิดหมดเงินเท่าไร เราพิจารณาดูซิ การที่พ่อแม่ดูแลรักษาลูกของตนทั้งผู้หญิงผู้ชายที่เกิดขึ้นมานั้นจนกระทั่งเติบโตใหญ่ขึ้นมา ไม่รู้เข้าโรงพยาบาลกี่ครั้งแล้ว ค่าหยูกยา ค่าหมอ ค่ารักษาที่ดี เราคิดดูซิ

ค่าเครื่องใช้เครื่องสอยต่างๆ เครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่พวกเรา ด้วยความเมตตาของพ่อกับแม่ ด้วยความสงสาร เมื่อลูกเกิดขึ้นมาแล้ว อยากรู้อยากเห็น อยากให้ลูกมีความสุขความสบาย ทั้งเครื่องนุ่งเครื่องห่มอะไร มีอย่างอะไรที่จะให้ ของใช้ที่ดี ทั้งนาฬิกา ทั้งแหวน ทั้งสายสร้อยอะไรสารพัดที่ท่านมีความรัก ความสงสาร ความเมตตามาก ให้อำนวยความสะดวกให้พวกเรา ตลอดจนเรามาเรียนหนังสืออยู่ที่นี่ บางครอบครัวพ่อแม่จน ลำบากมาก จนต้องขายนายาขายสวนมาให้ลูกเรียนหนังสือ เพราะอยากจะทำให้ลูกได้เรียนจบ ตลอดถึงการหาเงินหาทองจนจะไม่ได้หลับได้นอนก็เพราะลูกนี่อันนี้เราต้องคิดดูให้ดี นี่แหละคนที่ไม่รู้เรื่องอย่างนี้ เขาเรียกคนเห็นผิด เราควรที่จะเข้าใจในเรื่องอย่างนี้ว่าพ่อแม่มีบุญมีคุณจริงๆ จนพรรณนานับไม่ได้

เวลาตอนเราเด็กๆ เล็กๆ นั้น เมื่อกำลังจะถ่ายอุจจาระปัสสาวะนั้น พ่อกับแม่จะตักน้ำมาเอามือไปล้างเลย ถึงขี้ลูกจะเต็มมือก็ต้องล้างให้ลูกอย่างนั้นแหละ ท่านไม่ได้มีความรังเกียจเลย ดูซิว่าท่านมีการดูแลรักษาลูกถึงเพียงไหน พวกเรานี่บางบุคคลยังไม่เคยอุปฐากพ่อกับแม่ของตนเองเลย ยังไม่รู้เรื่องเลยว่าพ่อแม่ดูแลเรามาแค่ไหนมาก่อน เหตุนั้น นักปราชญ์ท่านจึงพูดว่าซักผ้าซักผ้าเย็บลูกเต้าของตน ทั้งอุ้มทั้งจะป้อนข้าว บางทีลูกเย็บใส่ถ้วยแกง พ่อแม่ก็ยังกินอยู่ นี่เป็นอย่างนี้ เห็นไหม เขาอุ้มลูก

เขายกขึ้นบนหัว ให้เหยียบหัวก็มี ให้ขี่คอก็มี นั่งอยู่บนบ่าก็มี อุ้มตมอยู่ตลอด ความรัก ความเมตตาของบิดามารดาต่อลูกนั้น เราต้องดูบุญคุณของท่าน คิดดู ค่านอนอยู่ในห้องของแม่ ๙ เดือน ซึ่งถ้าเราไปนอนในโรงแรมอะไรในกรุงเทพฯ เช่น โรงแรมดุสิตธานี หรือโรงแรมอื่นๆ ตั้ง ๙ เดือน เขาจะคิดเอาเงินวันหนึ่งเท่าไร คืนหนึ่งเท่าไรถ้าไปนอนที่นั่น นี่ลูกไปนอนอยู่ในห้องของแม่ แม่เขาไม่คิดเอาแม่สตางค์เดียวเลย ค่าลูกนอนอยู่ในห้องแม่ แม่ยังทุกข์ยากลำบากในการดูแลรักษาด้วย บัดนี้ ค่าน้ำ ค่าอาหาร การกิน ค่าน้ำนม ค่าเครื่องใช้เครื่องสอยในการศึกษาเล่าเรียน บางคนก็ซื้อรถให้ รถจักรยานก็ไม่เอา ต้องเอารถเครื่อง รถเครื่องก็ไม่เอาอยากได้รถปิกอัพ รถเก๋ง ก็ต้องว่านวยอยู่กับลูกนั้นแหละ เพราะอยากให้ลูกมีความสุขสบาย เข้าไปส่งลูกให้เรียนหนังสือ ค่ามากก็ต้องไปรับลูกกลับบ้าน รถติดแค่ไหนก็ต้องไปอยู่นั้นแหละ มีความทุกข์ยากลำบากกับลูก เตรียมอาหารการกิน ดูแลลูก กลัวว่าลูกจะไม่ได้กินข้าว เมื่อเลิกจากโรงเรียนมาจะได้มากินข้าว พ่อแม่ก็ต้องจัดการหาอาหาร อย่างนี้ก็เรียกว่าท่านมีเมตตา อยากให้เรามีความสุขตลอด

บัดนี้ ท่านมีความกรุณา มีความสงสาร คอยอำนวยความสะดวกให้พวกเรา ทั้งรถทั้งเรือก็ดี ที่อยู่พักพาอาศัยการหลับนอนก็ดี อันนี้อำนวยความสะดวกด้วยความสงสาร ทั้งซื้อสิ่งของให้ เพื่อบำรุงพวกเราให้สบาย ท่านเป็นเทวดาซึ่งเปรียบเทียบกับรักษาลูกเป็นเบื้องต้นกว่าเทวดาทั้งปวงตั้งแต่อยู่ในครรภ์เลย จนคลอดออกมา พ่อแม่เป็นผู้รักษา เหตุฉะนั้น เราต้องรู้จักว่าท่านมีเมตตา มีกรุณาต่อพวกเรา ได้รักษาพวกเราอย่างดี

ท่านจะมีมุทิตา พลอยยินดี เมื่อลูกเรียนจบจากโรงเรียนแล้วก็ดีใจได้พักหนึ่ง เมื่อไปสอบสมัครเข้าทำงานได้ทำงานมีเงินเดือนใช้ด้วยตนเอง นั้นแหละท่านจะมีมุทิตา ความพลอยยินดี ปลื้มปิติยินดีเมื่อลูกตนเองเรียนจบ เมื่อลูกตนเองได้ทำการทำงานได้เงินมาใช้ นี่เรียกว่ามีมุทิตาความพลอยยินดี เมื่อเห็นลูกเรียนจบได้สำเร็จ ทำกิจการงานได้มีอิสระ

แม้บัดนี้ พ่อแม่อังยังมีอุเบกขาไม่ได้ เราทุกคนที่มาอย่างนี้ ต้องอาศัยหัวหน้ามา ควบคุมดูแล トラบไตที่เราต้องมีเงินใช้อย่างสมบูรณ์ มีหน้าที่การงานดี มีครอบครัว มีคู่ครองที่เป็นคนดี จะเป็นผู้ชายก็ดี ผู้หญิงก็ดี และเลี้ยงตนเองได้ทั้งสามภรรยา พ่อแม่อังจะมีอุเบกขา จึงจะวางใจกับลูกได้ ถ้าトラบไตยังไม่มีคู่ครอง ไม่มีหลักแหล่งแล้ว ท่านจะไม่สบายใจตลอดเลย ผู้ชายไปเที่ยว ท่านก็ไม่สบายใจ ไม่รู้ว่าจะไปไหน ผู้หญิงไปที่ไหนก็เหมือนกัน ท่านจะไม่สบายใจอยู่นั่นแหละ เพราะเรายังไม่มีคู่ครองดูแลรักษา เรา ท่านก็ังเป็นอุเบกขาไม่ได้ นี่พวกเราต้องพิจารณาเรื่องนี้ให้ดี เหตุฉะนั้น พ่อแม่อังจึงเป็นพรหมของลูกคือ มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เมื่อเป็นพรหมแล้วจึงเป็น เทวตารักษาลูกตั้งแต่ต้นมา ตั้งแต่เล็กจนใหญ่ก็ังรักษาอยู่ก่อนเทวดาทั้งปวง

ข้อว่า **พ่อแม่เป็นบูรพาจารย์** พ่อแม่ของเราสอนพวกเราตั้งแต่เล็กๆ เป็น อาจารย์เบื้องต้น สอนตั้งแต่เราเล็กๆ น้อยๆ สอนตั้งแต่เรากลาน จนมานั่ง จนมายืน มาเดิน สอนคุณงามความดีมาตลอด กลัวลูกจะเป็นอันตราย จะตกบ้านตกช่อง หรือจะไปจับไฟหรือจับอะไรต่างๆ จะไปจับปลั๊กไฟอย่างโน้นอย่างนี้ จับผิดและของมีคมก็ กลัวจะบาดเจ็บ ท่านจะห้ามตลอดเลย ไม่ให้เข้าไปยุ่งเรื่องอย่างนั้น นี่เป็นอาจารย์สอน เบื้องต้น สอนให้เราตั้งอยู่ในคุณงามความดี พ่อกับแม่เป็นผู้สอน เรียกว่าเป็นบูรพาจารย์ สอนลูกเป็นเบื้องต้น

อาจารย์ที่สอนอยู่โรงเรียนนั้น เขาเรียกว่าอาจารย์ที่สอง สอนให้รู้จักหนังสือ รู้จัก อ่านออกเขียนได้ รู้จักสมมุติภาษา เรื่องราวในวิชาความรู้ต่างๆ เพื่อเราจะได้นำวิชา ความรู้เหล่านั้นไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองให้มีความสุข นั้นเป็นอาจารย์ที่สอง

อาจารย์ที่สามก็คือ พระที่บวชอยู่ในวัด สอนให้รู้จักบุญจักบาป ให้ละความชั่ว กระทำแต่ความดี เหมือนที่อาตมาสอนให้รู้จักบุญจักคุณของบุคคลที่มีบุญมีคุณแก่ตน

เหตุฉะนั้น เราทุกคนต้องรู้จักว่าพ่อแม่เป็นบูรพาจารย์ เป็นอาจารย์เบื้องต้น สอนลูกสอนหลานให้รู้จักคุณงามความดี ให้ละความชั่วทำความดีมาแต่เล็กๆ

ข้อที่สี่ **พ่อแม่เป็นอาหุเนยบุคคล** คือเมื่อลูกศึกษาเล่าเรียนจบแล้วสมัครเข้าทำงานมีกิจการงานหน้าที่ดีแล้ว ลูกรู้จักบุญคุณของพ่อแม่ ว่าท่านมีบุญมีคุณมากจริงๆ ไม่มีเลยที่ลูกจะเอาเงินเดือนของลูกนี้ไปใช้หนี้คินตั้งแต่อยู่ในท้องแม่มาจนถึงลูกเรียนจบ ถ้าท่านถามเอาเงินค่านอนอยู่ในห้อง เอาเงินค่าน้ำ ค่าอาหารการกิน ค่าเครื่องนุ่งเครื่องห่ม ค่าการศึกษาเล่าเรียน ค่ารถค่าเรือต่างๆ เราไม่ให้ท่าน เราติดหนี้พ่อแม่มากมายเลยทีเดียว แต่ว่าถ้าเรารู้จักบุญจักคุณของท่าน ว่าท่านมีบุญมีคุณต่อเราจริงๆ เลี้ยงดูเรามาตั้งแต่เล็กจนใหญ่ถึงขณะนี้ ท่านก็ยังเลี้ยงดูอยู่ บางบุคคลอายุ ๒๐ ปี ๒๖ ปี ก็ยังขอเงินพ่อแม่อยู่ เลี้ยงตนเองยังไม่ได้ พึ่งตนเองยังไม่ได้ บางคนมีครอบครัวแล้วยังขอเงินจากพ่อแม่อีก เพราะอะไร ก็เพราะเรานี้ยังติดหนี้พ่อแม่เข้าไปไม่หยุดอยู่ เหตุฉะนั้น ถ้าเรารู้จัก เรามีเงินเดือนแล้วเราก็จะได้ตอบแทนบุญคุณของท่าน จะได้ซื้อสิ่งของ ซื้ออาหารการกินดีๆ ให้พ่อแม่กิน เพราะพ่อแม่จะหาแต่ของกินดีๆ มาให้ลูกกิน เวลาไปต่างประเทศหรือที่ไหนก็ตาม มีของกินดี มีของใช้ดีๆ ท่านจะซื้อติดกระเป๋ามาให้ลูกที่อยู่บ้าน ดูซิ ขึ้นเครื่องบินข้ามโลก ข้ามทวีปมา ก็ยังขนของมา ผลไม้สัก ๒-๓ ผลที่เห็นว่ากินอร่อย ก็ยังถือติดมือมาจากต่างประเทศมาให้ลูกกิน อาตมา รู้จักว่าแม่อาตมาไปเก็บผลไม้ในป่าได้สัก ๑๐ ลูกหรือ ๒๐ ลูก กินลองดูผลเดียว นอกนั้นเอามาให้ลูกกินหมด ไม่ใช่ไปกินใส่ท้องเจ้าของหมดเกลี้ยง ไม่ใช่เป็นอย่างนั้น เพราะว่าแม่เขารักลูกมาก เหตุฉะนั้น เราควรต้องหาอาหารการกินดีๆ มาให้พ่อแม่กินบ้าง เพื่อที่จะตอบแทนบุญคุณของท่าน

ถ้าเรามีเงินเดือนแล้ว ปีหนึ่งเราจะให้เครื่องนุ่งเครื่องห่มท่านกี่ชุด สักสองชุดได้ไหม ให้ผ้าปูที่นอนท่านใหม่ ให้เครื่องนุ่งเครื่องห่มใหม่สักชุดสองชุด อันนี้แม่อาตมาท่านทำได้ เย็บให้พ่อแม่ปีละสองชุดเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ ทีนี้อะไรที่พ่อแม่ชอบกินก็จะชวนขวายเป็นหาสิ่งนั้นแหละ เป็นผัก เป็นตำส้มอะไรที่ท่านชอบกินมากที่สุด ถึงแม้ว่าจะเดินทางไปถึง ๒-๓ หมู่บ้านเพื่อไปหาซื้อมาไว้ทำไว้เพื่อที่จะให้พ่อแม่ เพื่อพ่อแม่จะได้กินดี อันนี้แม่อาตมาถูกหลวงปู่ท่านสั่งสอน พระท่านสอนให้รู้จักบุญจักคุณของคน เหมือนกับอาตมากำลังสอนทุกคนให้รู้จักบุญจักคุณของพ่อแม่

นี่แหละพ่อแม่มีบุญมีคุณแก่พวกเรามาก เหตุฉะนั้น เราควรที่จะศึกษาให้รู้จักบุญจักคุณของท่านให้ได้ ซึ่งมี ๔ ข้อที่ได้กล่าวมานั้น ที่เรียกว่าบิดามารดาเป็นผู้มีบุญมีคุณแก่ลูก

แล้วเราควรทำอะไร เราจะตอบแทนบุญคุณของท่านอย่างไร ตอบแทนบุญคุณด้วยอามิส หรือตอบแทนบุญคุณด้วยการปฏิบัติตน มีอยู่ ๒ อย่าง เขาเรียกว่าปฏิบัติบูชา บูชาพ่อบูชาแม่ พ่อแม่นี้เหมือนกันกับพระอรหันต์ ทำบุญกับพ่อกับแม่เหมือนทำบุญกับพระอรหันต์ แม้ยังไม่เป็นพระอรหันต์ก็เหมือนกับพระอรหันต์ ถ้าใครไปตีพ่อตีแม่ ฆ่าพ่อฆ่าแม่ ตกนรกอเวจีหลุมเดียวกันเลยกับฆ่าพระอรหันต์ ตายแล้วไปตกนรกอเวจีเดียวกัน น้ำหนักบาปเท่ากัน เหตุฉะนั้น ท่านจึงให้รู้จักว่าพ่อแม่เป็นผู้มีบุญมีคุณไปแตะต้องไม่ได้ ถ้าเราไปทุบไปตีก็เป็นบาป ถ้าท่านสอนเรา แล้วเราไปแสดงตนอย่างนั้นเด่นอย่างนี้ใส่ แสดงอาการไม่ดีก็เป็นบาป นี่ยังไม่ได้พูด พอพูดได้ตอบเท่านั้นแหละ ก็เป็นบาปทันทีเลย แต่ถ้าไม่พูดว่าพ่อแม่ทำไมเป็นอย่างนี้ พ่อแม่ไม่ดี นึกในใจเฉยๆ ใจของเราก็เป็นบาปต่อพ่อต่อแม่แล้ว นั่นแหละ ทางเชียงใหม่ปีหนึ่งๆ ท่านจึงให้อาบน้ำดำหัว ไปเคารพคารวะพ่อแม่เพื่อที่จะให้ท่านอโหสิกรรมให้ ที่ปีหนึ่งๆ เราทำบาปกับท่านไม่รู้กี่อย่าง ด้วยกาย วาจา ใจของเรา เราต้องศึกษาเรื่องอย่างนี้ จึงจะเป็นคนที่เห็นถูก เห็นถูกตามทำนองคลองธรรมได้ เหตุฉะนั้น บุคคลทั้งหลายจึงไม่รู้ จึงกล่าวไว้ว่าเป็นบุคคลที่หาได้ยาก จะเห็นผิดเป็นส่วนมาก ไม่ค่อยเห็นถูก

บัดนี้ เรารู้ว่าพ่อแม่มีบุญมีคุณมาก ฉะนั้น เราทุกคนที่เป็นลูกของท่าน เราจะตอบแทนบุญคุณของท่านอย่างไร คือต้องให้อาหารการกินท่านดี ให้เครื่องนุ่งห่ม ให้ที่อยู่ที่นอน ดูแลรักษาท่านเวลาท่านเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ปล่อยปละละเลย ไม่หนีไปเที่ยวที่โน้นที่นี้ หรือไปดูหนังดูลิเกละคร ให้ทั้งพวกนี้ เมื่อเวลาท่านป่วยอยู่โรงพยาบาล ต้องไปอุปถัมภ์บำรุงดูแลท่าน ให้ข้าวให้น้ำ จับลูกจับนังอะไรต่างๆ ที่ดูแลรักษา นวดแขนวดขา เพื่อให้พ่อแม่ที่ท่านมีความเจ็บป่วยมีความอบอุ่น ให้ท่านได้สบายมีความสุข เราจะได้เป็นลูกที่ดี รู้จักบุญจักคุณของท่าน แม้เราจะไม่ได้บวชเหมือนพระภิกษุก็ตาม

ถ้าได้ยินได้ฟังแล้วก็ต้องไปวิจัยเอาเอง เมื่อพวกเราศึกษาได้เป็นปัญญาชนแล้ว ต้องวิจัยเอาเองว่าถูกหรือผิด นั้นแหละต้องปฏิบัติตน

บัดนี้ ถ้าเราตอบแทนบุญคุณเรื่องอามิส เรื่องการอยู่การกินของใช้ต่างๆ ช่วยเหลือดูแลท่านแล้ว เวลาท่านไปในเมืองมา ไปที่โน้นที่นี้มา อาตมาเห็นมาซึ่งพวกเราอย่าเอาไปเป็นตัวอย่าง พวกที่ไม่รู้จักบุญจักคุณ เวลาลงจากรถ ลูกสาวถือแต่กระเป๋าสายยาวใบเดียว สะพายเดินไปคนเดียว แม่นั้นหิ้วแป้ผักหิ้วแป้สิ่งของจนแขนอ่อนจะล้มซ้าย ล้มขวา ลูกสาวเดินไปก่อนเฉยเลย นั้นแหละคนไม่รู้จักบุญจักคุณ ไม่ช่วยเหลือกิจการงานของท่านเลย ผู้ชายก็ดี ผู้หญิงก็ดี อันนี้เป็นลูกไม่ดี ไม่ถูกศีลธรรม เราแข็งแรงกว่าท่าน เราต้องช่วยท่านถือสิ่งของให้ท่านเดินไปสบายๆ จึงจะเป็นลูกที่ดีได้ เราตอบแทนบุญคุณของท่าน ต้องรู้จักช่วยท่านในกิจการงานหน้าที่ต่างๆ

บัดนี้ สิ่งที่ดีที่สุดคือการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เป็นลูกที่ดีของคุณพ่อคุณแม่ ต้องอยู่ในโอวาทคำสั่งสอนของพ่อแม่ที่ดี เคารพพ่อแม่ ต้องพากันตั้งตัวตนเองให้เป็นคนดี แม้จะไปเรียนหนังสือไปที่ไหนก็ตาม เราก็กพากันปฏิบัติตนให้เป็นคนดีทั้งผู้หญิงผู้ชาย เพื่อให้พ่อแม่มีความอบอุ่นใจว่าลูกนั้นไม่ไปเสียหายอะไร ไม่ไปเที่ยวเตร่ ไปโรงเรียนก็ตั้งใจไปศึกษาจริงๆ แล้วก็กลับมาบ้าน ไม่ได้ไปที่โน้นที่นี้ทำให้เสียหาย ไม่ไปกินเหล้ากินเบียร์ เสพยาเสพติดให้โทษต่างๆ ไปหุบไปตีกันที่โน้นที่นี้อะไร รักษาภิรยามารยาทของตน ตั้งไว้ดีอย่างนี้ ถ้าเราปฏิบัติตนดี นั้นแหละ เป็นลูกที่ดีที่สุด พ่อแม่จะปลื้มใจที่สุด สบายใจว่าลูกนี้ปฏิบัติตนเองเป็นคนดี และยังมีศีลธรรมอีกเสียด้วย ก็ยิ่งจะดีมาก ตรงนี้เรียกว่าเป็นการปฏิบัติบูชาพ่อแม่ ว่าพ่อแม่เลี้ยงดูเรามา สอนให้เราเป็นคนดี เราก็กปฏิบัติเคารพคำสั่งสอนของพ่อแม่ อยู่ในโอวาทคำสั่งสอน เป็นผู้ว่านอนสอนง่าย ไม่ใช่ว่าเป็นผู้ว่ายากสอนยาก ตรงนี้เราตอบแทนบุญคุณของท่านสองอย่างนี้ เป็นสิ่งที่ดีเลิศถ้าเราทำได้

แม้ภิกษุสามเณรที่ได้มาบวชในพระพุทธศาสนาก็ตาม พระพุทธเจ้ายังทรงสั่งสอนเอาไว้ เวลาที่บิดามารดาเจ็บไข้ได้ป่วยต้องไปดูแลท่าน ถึงแม้ในพรรษาก็ยังให้ไปได้ตั้ง ๖ ค่ำ อันนี้เป็นกรณีพิเศษ ต้องไปดูแลพ่อดูแลแม่ ถ้าเป็นพ่อนั้น ต้องตักน้ำมาให้อาบได้ ภูหลังพอกก็ได้ ชักผ้าให้ท่านก็ได้ แม้จะบวช ๒๐ ปีหรือ ๓๐ ปีก็ตาม ก็ยังทำกับพ่อตนเองได้ แต่กับคนอื่นทำไม่ได้ เว้นจากครูบาอาจารย์ที่เป็นพระเหมือนกัน ส่วนแม่นั้น พระไปตักน้ำมาให้อาบ พาไปหาแพทย์หาหมอ หาหูกหายาให้ได้ เพราะแม่เป็นผู้บังเกิดเกล้า เป็นผู้ที่มีบุญมีคุณที่สุด จนตนเองใหญ่ได้มาบวชในพระพุทธศาสนา ก็เพราะท่านดูแลมา รักษาเรามาไม่ให้ตาย ก็เพราะท่านมีบุญมีคุณ จึงต้องตอบแทนบุญแทนคุณ พ่อแม่ของเรานั้นมีแค่ ๒ คนเท่านั้นแหละ มีพ่อคนเดียว แม่คนเดียว เราทุกคนเกิดมาไม่มีใครหรอกที่จะมี ๒ แม่ ส่วนแม่เลี้ยงนั้นถือว่าเป็นคนนอก ถ้าเป็นพระเวลาแม่เลี้ยงป่วยไปนอนผ้าไม่ได้ถึง ๖ ค่ำ ถ้าไม่ใช่พ่อแม่ที่ให้กำเนิดจริงๆ เป็นพี่ชายก็ไม่ได้ เป็นพี่สาวก็ไม่ได้ น้องก็ไม่ได้ ไปได้แค่วันเดียว แล้วก็ต้องกลับมาที่วัดอีก มิฉะนั้น จะปรับให้ภิกษุรูปนั้นพรรษาขาดทันที ศีลก็ขาดไปด้วยกัน แต่พ่อแม่นี้เป็นกรณีพิเศษ และเมื่อมานอนวัดคืนหนึ่ง ไปต่ออีก ๖ ค่ำได้ ทำอย่างนี้ได้จนหมดพรรษา เป็นกรณีพิเศษแค่ไหนที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระภิกษุดูแลพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้มีบุญมีคุณแก่ตน เหตุฉะนั้น เราควรที่จะศึกษาเรื่องอย่างนี้ ถ้าเราเห็นว่าพ่อแม่มีบุญมีคุณ แล้วก็เรียกว่าเราเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ตามหลักของพระพุทธศาสนา

แม้พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงพิจารณาว่า คนเราทุกคนที่เกิดขึ้นมาได้และเจริญเติบโตต่อมานั้น ก็ได้อาศัยบิดามารดาเป็นที่เกิดและดูแลรักษา มาจนเติบโตใหญ่กันทุกๆ คนทั่วโลก พระองค์จึงพิจารณาเห็นว่าบิดามารดาท่านเป็นผู้มีอุปการะแก่ตนเองก่อน เป็นบุคคลที่มีพระคุณต่อลูกมากมายเหลือเกิน เราทุกคนต้องเป็นหนี้บุญคุณของท่าน เราจะทำอะไร ปฏิบัติอย่างไร เอาอะไรมาตอบแทนหนี้บุญคุณของท่านจึงจะเหมาะสมกับพระคุณของท่านเล่า

ธรรมะที่พระองค์เทศนาสั่งสอนสาวก ทั้งภิกษุก็ดี ภิกษุณีก็ดี มีพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก พระอภิธรรมปิฎก ทั้งสามปิฎกนี้ จะนำธรรมะปิฎกไหนไปเทศนาให้พระมารดาเพื่อตอบแทนค่าน้ำนมของท่านที่ท่านเลี้ยงดูเรามาก่อน เพื่อจะเหมาะสมกันกับบุญคุณของท่าน พระพุทธองค์จึงทรงพิจารณาว่า จะนำเอาพระวินัยปิฎกนี้ไปเทศนาโปรดมารดานั้น จะมีคุณค่าน้ำหนักเท่ากับน้ำนมของพระมารดาไหม ซึ่งทรงพิจารณาดูแล้วว่าไม่เทียบเท่าค่าน้ำนมบุญคุณของท่าน พระพุทธองค์จึงทรงพิจารณาดูว่าเอาพระสุตตันตปิฎกไปเทศนาตอบแทนบุญคุณค่าน้ำนมของพระมารดาจะมีน้ำหนักเสมอเทียมเท่ากันไหม ก็ยังไม่เทียบเท่ากันได้เลย เพราะบุญคุณของพระมารดาก็ยังมากกว่า ต่อมาพระพุทธองค์จึงทรงพิจารณาดูว่า เราก็นำเอาพระอภิธรรมปิฎกนี้ไปเทศนาโปรดพระมารดา เพื่อตอบแทนบุญคุณค่าน้ำนมของพระมารดาดีกว่า เมื่อพระพุทธองค์ได้พิจารณาดูแล้วว่าการที่เราตถาคตจะนำเอาพระอภิธรรมปิฎกนี้ไปเทศนาโปรดพระมารดาของเรานั้นก็เหมาะสมมาก เพราะเหตุว่าทั้งสองอย่างนี้มีน้ำหนักเท่าๆ กัน มีคุณค่าเท่าๆ กัน

ในตอนนั้น พระมารดาเมื่อประสูติพระราชบุตรแล้ว ทรงมีพระชนมายุได้เพียง ๗ วันเท่านั้น พระมารดาก็สวรรคตจากไปแล้วจุติบังเกิดเป็นเทพบุตรอยู่บนสวรรค์ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพิจารณาแล้ว เราตถาคตควรที่จะไปจำพรรษาที่เมืองสวรรค์ในพรรษานี้ เพื่อเอาพระอภิธรรมปิฎกนี้เทศน์โปรดพระมารดาตอบแทนบุญคุณค่าน้ำนมของท่าน พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงได้เสด็จขึ้นไปจำพรรษาอยู่บนสวรรค์ไตรมาส ๓ เดือน เทศนาโปรดพระมารดาที่จุติเป็นเทพบุตรอยู่เมืองสวรรค์จนครบไตรมาสแล้ว พระพุทธเจ้าจึงเสด็จลงจากสวรรค์มาเมืองมนุษย์ในวันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ที่พวกเราชาวพุทธนิยมทำบุญตักบาตรเทโวตามวัดต่างๆ บางวัดทำบุญกันทุกปี

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลาย เราทุกๆ คนที่เกิดขึ้นมาอยู่ในโลกนี้ ทุกคนก็ต้องมีพ่อแม่เป็นผู้ให้พวกเรากำเนิดเกิดกันมาทั้งนั้นแหละ เราก็ควรพิจารณาดูให้ดีๆ ว่า เราทุกคนก็ต้องหาหนทางหาโอกาสตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ของตน หากพ่อแม่

ของตบยังมีชีวิตอยู่ ถ้าพ่อแม่ของเราตายไปแล้ว เราทุกคนก็ต้องหมั่นกระทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่านทั้งสองตามกำลังของเรา เพื่อตอบแทนบุญคุณของท่านต่อไป

ถ้าหากว่าบุคคลใดคิดว่าพ่อแม่ไม่มีบุญคุณแก่ตนเอง อย่างนี้ก็แปลว่าบุคคลนั้นมีความเห็นผิด ถ้าเรายังคิดว่าพ่อแม่ไม่มีบุญมีคุณ อันนี้เราเห็นผิด เราเกิดมาก็เกิดมาเฉยๆ พ่อแม่ต้องเลี้ยงดูเราเฉยๆ อันนี้เป็นความเห็นผิดจากทางพระพุทธศาสนาแล้ว สวนทางกันแล้ว ว่าท่านไม่มีบุญมีคุณ บัดนี้ คนที่ไม่รู้บุญรู้คุณของคน เพื่อนฝูงก็ไม่รู้จักบุญคุณของเพื่อนฝูง ปู่ย่าตายายเลี้ยงเรามากก็ไม่รู้จักว่าปู่ย่าตายายเลี้ยงเรามา ไม่รู้บุญรู้คุณของท่าน เห็นไหม บางบุคคลขอเงินคุณตาคุณยายไม่ได้ก็ไปทุบไปตีคุณตาคุณยาย ผู้ชายเอาไปซื้ออะไร เอาไปซื้อยาบ้ากิน ซื้อเหล้ากิน นั่นแหละเขาเห็นผิด เห็นผิดหมด บางคนจะทุบตีฆ่าฟันพ่อแม่ให้ตายไปก็มี ทุกวันนี้จะรุ่งรังขึ้นมาเรื่อยๆ เพราะอะไร เพราะคนเห็นผิด เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม พวกเราควรที่จะศึกษาเรื่องอย่างนี้ ให้เรารู้บุญคุณของพ่อแม่ด้วย รู้บุญคุณของเพื่อนฝูงผู้ดูแลกันด้วย ปู่ย่าตายายมีบุญคุณก็รู้ ผู้ใดให้ความสุขแก่เราช่วยเหลือเราแล้ว เราต้องพยายามที่จะหาทางตอบแทนบุญคุณของท่านเหล่านั้นให้ได้ตามความสามารถของเรา เราจึงจะเป็นบุคคลที่รู้จักบุญจักคุณของคน จึงเป็นบุคคลที่มีความเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

ตามหลักพระพุทธศาสนาว่า ถ้าเราทำบาป เราก็ได้บาปจริงๆ มีความทุกข์เกิดขึ้นแก่บุคคลที่กระทำจริง เหมือนที่เขาไปนอนอยู่ในคุกในตารางเรือนจำอยู่ทุกวันนี้ เขาทำอะไร ก็เขาทำความชั่วทำบาปนั่นเอง ทั้งผู้หญิงผู้ชาย ผู้หญิงตั้งสองแสนกว่าคนที่ติดคุกอยู่ทุกวันนี้ ไม่ใช่ขี้ขลาดขี้ขลาดเลย ส่วนผู้ชายนั้นยังมีมากกว่าอีกเสียด้วย แล้วผู้หญิงพวกนั้นเขาไปทำอะไรจึงได้ติดคุก ก็เพราะเขาผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายของบ้านเมืองนั่นเอง เป็นคนที่ไม่รู้จักบุญจักบาป จึงได้เข้าคุกเข้าตารางเรือนจำอย่างนั้น ผู้ชายก็เหมือนกัน เหตุฉะนั้น พวกเราก็ควรที่จะสำนึกระลึกให้รู้ว่า พวกนี้ทำผิด ไม่รู้จักบาปจักบุญ ไม่รู้จักคุณจักโทษ ไม่รู้จักประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ พวกเขามีมโนธรรมการไม่รู้จักบุญจักบาป อย่างนี้จึงทำให้เขาเสียหาย เขามาตกทุกข์ได้ยากอย่างนี้ นี่พวกเราจึงจะได้เป็นคนดีที่เห็นถูก

เมื่อเราเห็นลูกนี้แหละเป็นสิ่งที่สำคัญว่าคนเรานี้ตายแล้วเกิด คำว่า สัสสตทิฏฐิ ตายแล้วเกิด แต่ไปเกิดตามอำนาจของกรรมที่จะส่งผลให้บุคคลมาเกิด บางคนก็สูงๆ ต่ำๆ คำๆ ขาวๆ ขี้เหร่ก็มี สวยงามก็มี เกิดเป็นลูกคนทุกข์ๆ จนๆ จนต้องหาขอทานก็มี เป็นพลเรือนก็มี คฤหบดี กระฎุมพี เศรษฐีพราหมณ์มหาศาล จนได้เป็นเจ้าฟ้าเจ้ากษัตริย์ ก็ด้วยอำนาจของกรรม สัตว์โลกทั้งหลายทำบาปก็ต้องได้รับบาป ทำบุญก็ต้องได้รับบุญ ทำความดีต้องได้ดี ทำบาปความชั่วทั้งหลายต้องมีความทุกข์ เราเชื่ออย่างนี้

บัดนี้ ถ้าเราเชื่อ รู้จักบุญจักบาปอย่างนี้ รู้ว่าคนนี้มีบุญมีคุณต่อตนเอง เมื่อเรารู้อย่างนี้แหละ เราก็จะรู้ว่าครูบาอาจารย์ที่สอนอยู่ในโรงเรียนอนุบาล ประถม มัธยม วิทยาลัย มหาวิทยาลัยก็ดี ท่านเหล่านี้ท่านมีบุญมีคุณต่อพวกเรา พวกเรายังไม่มีวิชาความรู้ ท่านจึงสอนให้รู้จักตัวหนังสือ สอนให้รู้จักผสมตัวหนังสือ รู้จักความหมายภาษาที่จะสมมุติมาใช้กัน จนเราสามารถรู้จักสิ่งเหล่านี้ เพราะครูเพราะอาจารย์สอนวิชาความรู้ให้ ท่านมีบุญมีคุณแก่พวกเรา เราทำได้ไหม โดยให้เราจำไว้ตั้งแต่เราเรียนเป็นนักเรียนอนุบาลว่าใครเป็นผู้สอนเรา แล้วมาเรียนต่อถึงประถม เราก็ต้องรู้ว่ามีบุญมีคุณ เพราะฝึกหัดเรามา

บัดนี้ เมื่อเรียนมาถึงมัธยม มีครูคนไหนสอนเราบ้าง ก็ควรที่จะจำไว้ ต่อมาเข้าเรียนในวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มีครูคนไหนสอนพวกเรา เมื่อพวกเราเรียนจบไปแล้ว ถ้าเราไปเห็นท่านอยู่ที่ไหนก็ควรให้ความเคารพว่าครูคนนี้เองสอนเราตอนอนุบาลมาประถม คนนี้สอนเราถึงมัธยม คนนี้สอนเราจนเข้ามหาวิทยาลัย ครูท่านมีบุญมีคุณต่อเรา แม้เราจะศึกษาเล่าเรียนไปจบได้เป็นดอกเตอร์ แต่อาจารย์ของเรายังไม่จบปริญญาอะไรก็ตาม แต่คนนั้นแหละเป็นผู้สอนเราตั้งแต่เริ่มต้นเลย นั่นแหละจึงจะเป็นคนเห็นลูก เป็นคนที่เคารพทั้งพ่อทั้งแม่ ทั้งครูทั้งอาจารย์

บัดนี้ พระเจ้าพระสงฆ์ท่านก็มีประโยชน์ ท่านศึกษาเล่าเรียนมาตามหลักพระพุทธศาสนาได้ ท่านก็สอนให้พวกเรารู้จักอะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ อะไรมีคุณ อะไรมีโทษ อะไรมีประโยชน์หรือมีใช้ประโยชน์ พระท่านก็มีบุญมีคุณแก่พวกเรา เราก็ควรที่จะศึกษาว่าองค์ไหนบ้างที่จะสอนให้เราเป็นคนดี ละความชั่ว บำเพ็ญความดี

เหตุฉะนั้น เมื่อเรารู้จักเรื่องอย่างนี้ รู้จักบุญจักคุณหมดทั้งเพื่อนทั้งฝูงก็ดี ปู่ย่า ตายายก็ดี ผู้ใดที่ช่วยสงเคราะห์เรา เราอย่าลืมเขา ไม่ว่าเราจะร่ำรวยแค่ไหน นั่งรถ ยี่หื้อไหนก็ตาม มีเงินเป็นแสนๆ ล้านๆ ก็ตาม เราอย่าลืม ถ้าใครไม่ลืมแล้วรู้จักตอบแทน บุญคุณ คนนั้นแหละเป็นคนที่รู้จักกตเวทีตอบแทนบุญคุณของคนที่มีบุญมีคุณแก่ตนตาม กำลังความสามารถที่จะกระทำได้ ไม่ใช่เราจะตอบแทนจนหมดกำลังของเรา ไม่ใช่ อย่างนั้น ให้เอาตามกำลังที่เราจะช่วยท่านได้ ตอบแทนท่านได้ ช่วยเหลือท่านได้ เรา จึงจะเป็นคนดี

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลาย จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากเลยในพระพุทธศาสนาี้ พระพุทธเจ้าท่านจึงสอนไว้ว่า บุคคลหาได้ยาก ๒ อย่าง

๑. บุพการี บุคคลผู้กระทำให้มีอุปการะแก่ตนก่อน

๒. กตัญญู กตเวที รู้จักแล้วว่าบุคคลนั้นมีบุญมีคุณแก่เรา เราก็ตอบแทนบุญคุณ ของท่าน

บุคคล ๒ อย่างนี้จึงเป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก ไม่ใช่หาได้ง่ายๆ ลองคิดดู คนสักพันหนึ่งจะหาได้สัก ๑๐ คนไหม

เหตุฉะนั้น ถ้าหากเราประพடுத்தินของเราเป็นบุตรที่ดีจริงๆ บุตรนั้นมี ๓ อย่าง

๑. อวชาตบุตร บุตรที่ไม่ฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่เลย มีแต่ดื้อดึงต่อคำสอน มี แต่ทำบาปความชั่วให้พ่อแม่ทุกซี้ใจ

๒. อนุชาตบุตร บุตรเสมอพ่อแม่เสมอแม่ พ่อแม่ทำอะไร ศึกษาเล่าเรียนก็ดี ค้าขายก็ดี รักษาทรัพย์สมบัติที่ท่านแบ่งให้ก็ดี การทำบุญทำกุศลก็ดี การเข้าวัดเข้าวา ลูกก็ปฏิบัติตามสม่าเสมอเหมือนอย่างพ่ออย่างแม่ นั้นเขาเรียกว่าอนุชาตบุตร

๓. อภิชาตบุตร บุตรที่เหนือกว่าพ่อกว่าแม่ บุตรประเภทนี้แหละที่จะสอนพ่อแม่ได้ ลูกดีกว่าพ่อกว่าแม่ ทางโลกก็เรียนสูงกว่าพ่อแม่ ทางธรรมก็เรียนสูงกว่าพ่อแม่ รู้จักศีลธรรม รู้จักปฏิบัติตนดีกว่าพ่อกว่าแม่ คนนี้จะสอนพ่อแม่ได้ ตักเตือนพ่อแม่ได้

เมื่อพ่อแม่ไม่ดี ไม่มีศีลธรรม ตรงนี้เราจะปฏิบัติได้หรือไม่ ให้เป็นอภิชาตบุตร ทางโลก ต้องเรียนสูงกว่า ธรรมะก็ต้องรู้สูงกว่า คติโลกคติธรรมต้องสูงกว่า มีศีล ๕ อยู่ในตัว มีศีลธรรม พ่อแม่ผิดศีลข้อไหนรู้ คนนี้เรียกว่าเป็นคนที่จงพองงแมไปสู่สุข ให้พ่อแม่ มีความร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้นมาได้ เราจะได้ช่วยท่านเมื่อเรามีศีล ก็จะได้มีมากขึ้น จงพองแมเข้าวัดทั้งผู้ชายผู้หญิงก็ค่อยมีขึ้นมา พวกเราทุกคนนี้ ถ้าศึกษาได้ก็สามารถที่จะจงพองแมได้เหมือนกัน เพราะเรามีศีลดี เมื่อเรามีศีล จิตใจของเราสงบเป็นสมาธิ รู้จักตนเองดี ปฏิบัติตนเองอยู่ในศีลธรรมดีแล้ว เราก็จะได้สอนพ่อแม่ของตนเองได้ เช่น

๑. พ่อแม่ไม่เลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราจะได้อ่อนน้อมให้พ่อแม่ เลื่อมใสในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระพุทธเจ้าเป็นผู้รู้แจ้งเห็นจริงด้วยพระองค์เอง พระธรรมคำสั่งสอนของท่านสอนให้คนรู้จักบุญจักบาป ให้ละความชั่ว บำเพ็ญความดี เราก็เตือนพ่อแม่ของเรา พระสงฆ์ท่านก็จำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาสอนเราให้รู้จักบุญจักบาป และให้ปฏิบัติตนเองเป็นคนดี พ่อแม่ควรเคารพพระรัตนตรัย นี่เราสอนท่านได้ เราเป็นอภิชาตบุตรทั้งหญิงทั้งชาย

๒. พ่อแม่ไม่มีศีล ศีล ๕ ก็ไม่มีสักข้อเลย เราก็สอนท่านว่าพ่อแม่ควรที่จะรักษาศีล ปฏิบัติตนเองให้มีศีล แต่ตนเองต้องมีศีลก่อนจึงจะไปสอนท่านได้ ไม่ใช่ไปสอนให้ท่านมีศีล แต่ตัวเราไม่มีศีล อันนี้สอนท่านไม่ได้

๓. พ่อแม่ไม่ได้ฟังเทศน์ฟังธรรม วัดใดที่มีครูบาอาจารย์ท่านเทศนาอบรมสั่งสอนธรรมะ เราก็ชวนพ่อแม่ไปฟังเทศน์ฟังธรรม ท่านจะได้จำไว้ว่าอะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป ชีวิตของเราเป็นไปอย่างไร ท่านจะได้ชวนช่วยสร้างชีวิตให้ดีเอาไว้ ท่านก็จะได้ปฏิบัติตนของท่านให้ถูกต้อง ละความชั่ว บำเพ็ญความดีต่อไป

๔. พ่อแม่ไม่ทำบุญ มีแต่ความตระหนี่ ทำบุญกุศลเจือจานสักบาทหนึ่งก็ไม่ได้ มีเท่าไรก็ไม่ทำบุญ มีแต่เก็บสะสมเอาไว้ เราก็ชวนท่านทำบุญทำกุศลบ้าง เพื่อท่านจะได้มีที่พึ่งของตน

๕. พ่อแม่ไม่มีปัญญา ไม่รู้จักตนเองเฒ่าตนเองแก่ เฒ่าแก่จนเดินจะล้มแล้ว ก็ไม่รู้หน้ารู้หลังอยู่เหมือนกับเด็ก จิตใจไม่แก่แต่ตัวร่างกายแก่ เราก็ต้องสอนพ่อแม่ว่าเดี๋ยวนี้พ่อแม่เฒ่าแก่แล้วนะ ควรเข้าวัดฟังธรรมจำศีลนะ ควรปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถอะ

นี่ถือว่าเป็นลูกที่ดีมาก เป็นอริชาตบุตร ลูกชนิดนี้เรียกว่าตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ได้อย่างสมบูรณ์ ที่ท่านเลี้ยงเรามาตั้งแต่เล็ก เราไม่ต้องกลัว ถ้าเราสามารถที่จะทำได้ อย่างนี้เรียกว่าเราตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ได้เป็นอย่างดี เหตุฉะนั้น ก็ขอให้ทุกคนพากันตั้งใจ เมื่อได้ยินได้ฟังแล้ว ต้องตั้งใจว่าเราจะปฏิบัติสุดความสามารถของเราให้เป็นอริชาตบุตรได้ไหม ถ้าเราปฏิบัติตนได้ เราจะเป็นคนที่ใช้นี้พ่อแม่ได้อย่างแน่นอน ในชีวิตของพวกเราไม่เป็นหนี้กับท่าน

เมื่อเราปฏิบัติตนเองดีกว่าท่านอย่างนี้แหละ เมื่อเราตายแล้วไปเกิดตามอำนาจของกรรม เราจะได้ไปเกิดอยู่ในสถานะสูงกว่าพ่อกว่าแม่ ไปเกิดกับคนที่ร่ำรวยมั่งมีและคนที่มีสติปัญญาดีกว่าพ่อกว่าแม่ของพวกเรา เพราะว่าพ่อแม่ของพวกเราตามเราไม่ทันเนื่องจากเราปฏิบัติดีกว่า ถ้าเราปฏิบัติตนเองไม่ดี เราก็ตกต่ำกว่าพ่อกว่าแม่ จะไปเกิดกับท่านก็ไม่ได้ เพราะเป็นไปตามอำนาจของกรรม พอฟังเข้าใจไหม

ก็เหมือนพวกเราทุกคนพากันศึกษาเล่าเรียนหนังสือนี้แหละ ถ้าเราเรียนจบมหาวิทยาลัยได้ปริญญาตรี เวลาไปทำงาน เราต้องได้เงินเดือนตามวุฒิของเรา ก็เหมือนอำนาจของกรรม กรรมก็คือวุฒิ วุฒิที่สอบได้ ถ้าเราเรียนจบปริญญาโท เราก็ต้องทำงานตามวุฒิของเรา และได้เงินเดือนตามวุฒิปริญญาโท ถ้าจบปริญญาเอก เวลาทำงานก็กินเงินเดือนตามวุฒิของเรา นั่นแหละเขาเรียกว่ากรรม กรรมดีกรรมชั่วของใครของคนนั้น คนที่ไม่มีวิชาความรู้เลย เวลาไปทำงานก็ต้องไปเป็นกรรมกรแบกหาม ขนดิน ขนทรายเหมือนกับที่เขาทำกันอยู่ทุกวันนี้ แบกเหล็กแบกอะไรต่างๆ ด้วยความยากลำบาก ทำนาทำสวนอยู่ในป่า อยู่ในทุ่งตากแดดตากฝนอยู่อย่างนั้นนั่นแหละ เขาก็

ทำงานตามวุฒิของเขา เหตุฉะนั้น เมื่อเราเป็นคนดี ปฏิบัติตนเองเป็นคนดี เป็น
อภิชาตบุตร เราจะต้องไปเกิดในสถานะสูงกว่าท่าน จะต้องหนีจากพ่อแม่ไปเกิดใน
ที่สูงกว่า ถ้าเราทำความชั่ว เราจะเกิดกับท่านก็เกิดไม่ได้ถ้าท่านทำดี เราก็คงไปเกิด
เป็นลูกคนจนอยู่ในป่าในเขาทุกข์ยากลำบาก เขาเรียกว่าเกิดด้วยอำนาจของกรรม

ตายแล้วเกิด ตายแล้วไม่สูญ ต้องมาเกิดตามอำนาจของกรรมของสัตว์โลก เรา
ต้องเชื่อมั่นอย่างนั้น ซึ่งแล้วแต่ว่าเราจะรู้รูปร่างกายแบบไหน รูปร่างกายของคน
แต่ละคนไม่เหมือนกันหมดหรอก เหมือนกันแต่ธาตุที่มาประกอบขึ้นมาเท่านั้น ธาตุ ๔
ชั้น ๕ เหมือนกัน แต่ใบหน้าไม่เหมือนกัน แข็งขาสูงๆ ต่ำๆ ดำๆ ขาวๆ ต่างกัน ลองดู
ตั้งแต่ผมบนหัวก็ยังไม่เหมือนกัน บางคนก็ผมดก บางคนก็ผมน้อยๆ บางคนหัวล้าน
บางคนหัวไม่ล้าน มีหมด ไม่เหมือนกัน บางคนหน้าตาบิตๆ เบี้ยวๆ ก็มี บางคนก็ดำ
เสียจนเหมือนยางมะตอย บางคนก็ขาวผ่องเหมือนกับสำลี เพราะอะไร ก็เพราะอำนาจ
ของกรรมทั้งหมด ไม่มีพระเจ้ามาสร้าง กรรมสร้าง พวกเราต้องเข้าใจเรื่องอย่างนี้

เหตุฉะนั้น ถ้าหากเราเข้าใจดี ปฏิบัติตนเองดีแล้ว ก็เรียกว่าเป็นบุคคลที่เห็นถูก
ตามทำนองคลองธรรม ตามหลักของพระพุทธศาสนา เราจะได้เป็นคนดี เป็นพลเมืองดี
ความดีจริงๆ ก็เป็นของเรา กรรมเป็นของของตน ตนเองทำดีก็ได้มีความสุขเกิดขึ้นแก่ตน
เหตุฉะนั้น พวกเราทุกคนควรที่จะได้เข้าใจเรื่องอย่างนี้ ถ้าเราเข้าใจเรื่องอย่างนี้ ว่าเมื่อ
ศึกษาเล่าเรียน เราก็ทำกรรมดี เราจึงจะเรียนจบ เรียนจบแล้วก็จะอาศัยวิชาความรู้
เลี้ยงตนเองให้ดี ก็เรียกว่าทำกรรมดี ที่นี้จะทำบุญทำกุศลต่างๆ จะรักษาศีลเจริญภาวนา
อันนั้นเป็นสิ่งที่รวบรวมที่เราจะมาปฏิบัติให้เราเป็นคนดี เป็นคนที่มีความสุขตามความ
ปรารถนาของพวกเรา

เหตุฉะนั้น ก็ขอให้นักเรียนนักศึกษาทั้งหลาย และคณาจารย์ก็ดี ควรที่จะกำหนด
จดจำเอาไว้ว่า เรานี้มีพ่อแม่หมดทุกคนจึงเกิดมาได้ ไม่ใช่มาเกิดเอาตัวๆ เฉยๆ ต้อง
มีพ่อแม่เสียก่อนจึงมาเกิด ถ้ามีแต่แม่ก็ไม่เกิด ถ้ามีแต่พ่อก็ไม่เกิด ถ้าไม่มีทั้งสองคน
เราทุกคนก็จะเกิดมาเป็นคนไม่ได้ พวกเราก็คงที่จะเข้าใจว่าท่านมีบุญมีคุณแก่เราจริงๆ

เราก็ควรที่จะชวนขวยตั้งหน้าตั้งตามองกลับไปอดีตจนมาถึงปัจจุบันนี้ แต่นี้ต่อไปให้
 เคารพพ่อเคารพแม่ ฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ที่ดี ฟังคำสั่งสอนของครูของอาจารย์ อยู่ใน
 ขนบธรรมเนียม นักเรียนนักศึกษามีระเบียบเรียบร้อย เคารพครูเคารพอาจารย์ เข้าไป
 ในวัดในวาก็รู้จักกราบจักไหว้ รู้จักเคารพอ่อนน้อมถ่อมตัวแก่พระเจ้าพระสงฆ์ เคารพ
 ประเทศชาติบ้านเมืองของเราให้เป็นพลเมืองดี พลเมืองที่ดีนั้นต้องเป็นผู้มีศีล ต้องรักษา
 ศีล ปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมจึงจะไม่มีโทษ เรียกว่าเป็นพลเมืองที่ดี ตอนนีเราปรารถนา
 อยากได้พลเมืองที่ดีนั่นเอง เมื่อเป็นพลเมืองที่ดี ใครก็ปฏิบัติดี ก็ไม่รบราฆ่าฟันกัน
 ไม่ปล้นไม่จี้ ไม่ขโมยของใคร ไม่ผิดศีลธรรม เราก็อยู่ด้วยกันแบบความสงบสุข ประเทศ
 ใดไม่รบราฆ่าฟันกัน มีความสามัคคีปรองดองกันดี พวกเราที่อยู่ด้วยกันทุกคนก็มี
 ความสุข เพราะเราไม่ขัดแย้งกัน อยู่ในความสงบ ความสงบก็คือความสุข ท่านจึงอยาก
 ให้ปฏิบัติอยู่ในความสงบ เหตุฉะนั้น ก็ขอให้ทุกคนจำเอาไว้ แล้วจะได้้นำไปปฏิบัติ
 ตน ผลก็จะได้รับความสุขความเจริญเกิดขึ้นแก่ตน

การอธิบายธรรมเรื่องมิจฉาทิฎฐิกับสัมมาทิฎฐิ และบุคคลหาได้ยาก ๒ อย่าง ก็
 เห็นเวลาพอสมควร จึงขอยุติการบรรยายธรรมไว้เพียงแค่นี้ เอาจัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ
โก หิ นาโถ ปโร ลียาติ

พวกเราทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงสอนในสุภาษิตที่ว่า “อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ” ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน โก หิ นาโถ ปโร ลียา จะพึ่งใครอื่นเล่าเป็นที่พึ่งได้” ทำไมปฏิเสธพึ่งคนอื่น ให้เราพึ่งตนเอง อันนี้เป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในชีวิตที่คนเราเกิดขึ้นมา การที่เราจะศึกษาเพื่อให้เรารู้ ตั้งแต่เกิดมาแต่เล็ก ก็ต้องพึ่งพ่อพึ่งแม่ พอโตขึ้นมาเป็นนักเรียน ก็พึ่งครูพึ่งอาจารย์ ทีนี้ การศึกษาการพึ่งตนเองปฏิเสธการพึ่งคนอื่นนั้น คือ การรักษาศีล เจริญภาวนา และการชำระกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง จากดวงใจของ ตนเองออกไปนั้น เป็นหน้าที่ของตน ไม่ใช่เราจะพึ่งคนอื่นได้ นี่เป็นสิ่งที่เราจะศึกษาใน ชีวิตของคนเราที่เกิดขึ้นมา ส่วนมากคนทั้งหลายจะอาศัยแต่คอยพึ่งคนอื่น เรามีมือ เรา มีขา เดินไปได้ มีมือทำงานได้ มีปากพูดจาปราศรัยคุยกันรู้เรื่องกันได้ เราต้องอาศัย ซึ่งตนเองที่จะพัฒนาตนเองนี้ให้เจริญรุ่งเรือง และเหมาะสมกับกำลังของตนเองได้

พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้ว่า สนฺตุฏฺฐิ ปรมํ ธนํ คนจะมีเงินมีทองมีทรัพย์ สมบัติอยู่สบายได้ ต้องรู้จักความพอดี รู้จักความพอเพียงหรือเพียงพอในการดำเนิน วิธีชีวิตของตน ในข้อนี้คนเราที่ไม่ได้ศึกษาธรรมะก็เลยไม่รู้หลักธรรมะที่จะน้อมไปประพฤติ

ปฏิบัติตน ให้ตนตั้งอยู่ในความเหมาะสม เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายอยากอยู่สบาย
อยากมั่งมีศรีสุขให้เหมาะสมกับฐานะ ก็ต้องรู้จักว่า สนฺตุฏฺฐิ นั่นคือ ยินดีตามมีตามได้
ตามกำลัง ตามฐานะ ตามความสามารถของตนที่จะแสวงหาทรัพย์สมบัติมาบำรุง
ตนเองในทางที่ถูกทำนองคลองธรรม

พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้ว่า *สีเลน โภคสมปทา* คือ คนได้ทรัพย์สมบัติมา
ด้วยศีล ไม่ได้ฉ้อโกงคอร์รัปชันของบุคคลใด ไม่เป็นโจรเป็นขโมย ได้มาโดยการค้าขาย
ได้มาด้วยน้ำพักน้ำแรงจากการทำการทำงานก็ดี ได้มากเท่าไรก็ไม่มีปัญหาอะไร เพราะ
ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ เหตุฉะนั้นให้หาทรัพย์สมบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
จึงจะเป็นทรัพย์ที่มั่นคงและทรัพย์ที่ไม่มีความเดือดร้อนในภายหลังเกิดขึ้น นี่แหละเป็น
ข้อที่จะพัฒนาตนเอง ถ้าคนเรารู้จักประหยัด รู้จักใช้รู้จักจ่าย รู้จักรายได้ รายจ่าย เงินเข้า
เงินออกก็รู้จัก รู้จักฐานะของตนเอง มีพ่อแม่มีแม่มีตระกูลร่ำรวยมั่งมีแค่ไหน ค้าขายอะไร
ทำงานอะไร ราชการงานเมืองอะไรบ้าง ห้างร้านธนาคารบริษัทอะไรก็แล้วแต่ แต่ก็รู้จัก
ว่าเราทำงานสิ่งนี้ เราจะได้เงินมาด้วยความบริสุทธิ์ในสิ่งนี้ เก็บหอมรอมริบแบ่งทรัพย์
สมบัติใช้ให้เหมาะสมกับฐานะรายได้รายจ่ายของตนเอง นั่นเรียกว่าการพัฒนาตนเองให้
ตั้งอยู่ในความเหมาะสม

ที่นี่ การหาเงิน คนจะทำนาค้าขายก็ดี คนทำไร่ทำสวนก็ดี ต้องรู้จักการดูแล
รักษา จะเป็นต้นข้าวก็ดี รักษาต้นไม้ก็ดี ทำสวนอย่างไรจะเหมาะสมกับพืชพันธุ์ธัญญาหาร
กับสิ่งที่เราปลูกสร้างนั้น จะเจริญรุ่งเรืองก็ต้องศึกษาพัฒนาด้วยตนเอง หมั่นดูแลรักษา
สิ่งเหล่านั้น

ที่นี่ การอยู่ การกิน การใช้เงินใช้จ่ายก็เหมือนกัน เราจะจ่ายเท่าไร ในทาง
พระพุทธศาสนาได้สอนให้พวกเรารู้จักจ่ายทรัพย์บริโภค เพื่อจะไม่ให้ตนเองได้มีความ
ทุกข์เดือดร้อนเกิดขึ้น ที่วุ่นวายที่มีความทุกข์อยู่ทั่วบ้านทั่วเมืองในทุกวันนี้ เพราะไม่ได้
ศึกษาหลักธรรมะคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เข้าใจดี ให้ถึถ้วนว่าพระพุทธองค์ทรง
สอนอย่างไร ทางพระพุทธศาสนาท่านสอนให้เราจ่ายทรัพย์บริโภคให้เหมาะสมกับฐานะ

อย่างไร นี่เป็นข้อที่สำคัญที่สุด ในปัจจุบันนี้ ความเดือดร้อนวุ่นวายที่เกิดขึ้น ก็เนื่องจากความที่ไม่รู้จักจ่ายทรัพย์บริโภคของตนเอง ทั้งการได้มาที่ผิดจากหลักศีลธรรม และการจ่ายที่ผิดหลักศีลธรรม ดังนั้นความทุกข์ก็เกิดขึ้นมาแก่ตนและครอบครัว รวมทั้งหน่วยงานของตนก็วุ่นวายไปหมด มันเป็นอย่างนี้เอง

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้ว่า การมีทรัพย์ สมมุติว่าเราได้ทรัพย์วันหนึ่งได้เท่าไร เราจะจ่ายทรัพย์อย่างไรมันจะพอดีพอเหมาะพอดีกับรายได้รายจ่าย ในพระพุทธศาสนาสอนให้

๑. ต้องเก็บทรัพย์ส่วนหนึ่งไว้ให้เป็นทุน
๒. ต้องเก็บทรัพย์อีกส่วนหนึ่งไว้เวลาเจ็บป่วยหรือไม่สบายจะได้ไปหาหมอ
๓. ใช้จ่ายทรัพย์บริโภค ซื่ออยู่ซื่อกิน ซื่อนุ่งซื่อห่ม ให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง
๔. ใช้ทำบุญและเสียภาษีเพื่อบำรุงและพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง

เหตุฉะนั้น ถ้าหากบุคคลรู้จักแบ่งทรัพย์สมบัติในการใช้จ่ายแล้ว จะทำให้บุคคลนั้นไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อน เขาเรียกพัฒนาชีวิต ตั้งตนไว้เลย ใครจะตั้งตนอยู่ในปัจจุบันในหลักธรรมะอย่างไร ก็ไม่มีความเดือดร้อนวุ่นวายเกิดขึ้นให้ตนเองและครอบครัวเป็นแน่นอน อันนี้ทางพระศาสนาสอนไว้อย่างนี้ ให้พวกเราพากันปฏิบัติตนเอง

ทีนี้ คนมีความสุข เขาว่า **ความสุขของคฤหัสถ์มี ๔ อย่าง** คือ

๑. สุขเกิดจากการมีทรัพย์ ถ้ามีทรัพย์สมบัติ มีเงินมีทองนั้น ก็ทำให้เกิดมีความสุขอย่างหนึ่ง

๒. สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์ บริโภคสะดวกสบายคล่องตัวไม่ขัดข้อง

๓. สุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้เป็นสินของบุคคลใด แม้แต่สตางค์เดียว เราทำได้ไหม บ้านใด เมืองใด ประเทศไหน หน่วยงานใดที่วุ่นวายอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะเป็นหนี้เป็นสินเขา เป็นหนี้เป็นสินน้อยก็ทุกข์ตามน้อย เป็นมากก็ทุกข์ตามมาก พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ไม่ให้มีหนี้สินกับบุคคลผู้ใดแม้แต่สตางค์แดงเดียว คนนั้นจึงจะเป็นคนมี

ความสุข แม้ไม่มีทรัพย์มากมายก็ดี ถ้ามีทรัพย์แต่ติดหนี้เขาอยู่ มันก็ไม่สุข เป็นพันๆ ล้าน
ก็แล้วแต่ เป็นแสนๆ ล้านมันก็ยังทุกข์อยู่ เพราะมันติดหนี้เขา จะทำอย่างไรไม่ให้ติดหนี้
นี้ มันอยู่ตรงนี้แหละ ตรงเราจะแก้ไขในปัจจุบันนี้ ไม่ว่าบ้านเมืองประเทศไหนก็แล้วแต่
ไม่ว่ารัฐบาลไหน ไม่ว่าหน่วยงานไหน มันติดหนี้แล้วมันยุ่งทั้งนั้น มันมีความทุกข์ความ
เดือดร้อน เพราะมันติดจากหลักธรรมะคำสอนทางพระพุทธศาสนา เราจ่ายทรัพย์ผิด
เราเอาทรัพย์มาผิด ก็ทำให้ตนเองนี้มีความทุกข์ความเดือดร้อน วุ่นวาย ไม่สงบ ไม่มี
ความสุข

๔. สุขเกิดแต่การงานปราศจากโทษ คำว่า การงานปราศจากโทษ มันคืออะไร
คือ เรามีรูปร่างกายนี้ เราเอารูปร่างกายนี้ไปทำอะไร ทำให้เดือดร้อนทั้งตนเองและ
บุคคลอื่น เราต้องวิเคราะห์วิจารณ์พิจารณาให้รู้ว่า เราไปทำอะไรให้เกิดความทุกข์
ความเดือดร้อนแก่คนอื่นและทั้งตนเอง มันเป็นเรื่องวุ่นวายอยู่อย่างนี้ มันเป็นอย่างไร
ถ้าหากเราไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ตนเองก็ไม่เดือดร้อน การงานทางกายจึงจะไม่มีโทษ

ที่นี้ การพูดจาปราศรัยก็เหมือนกัน การพูดจาปราศรัยที่ไม่มีโทษนั้น ก็คือเรา
พูดข้อสัตย์ตั้งอยู่ในศีล พูดให้สมานสามัคคีปรองดองกันอยู่ เหมือนพี่เหมือนน้องเมตตา
อารีกัน พูดให้ไพเราะเสนาะหุ พูดไม่ให้มีคำหยาบคายให้คนอื่นเดือดร้อนเกิดขึ้น พูด
ให้มีเหตุมีผลดี ทั้งชาตินี้หรือชาติหน้า ในปัจจุบันและอนาคตที่จะเกิดขึ้น การพูดจา
ปราศรัยของตนเองเราสามารถควบคุมดูแลได้ไหม ถ้าควบคุมดูแลไม่ได้มันก็มีโทษสิ การ
พูดจาปราศรัยที่มีโทษ ถกเถียงทะเลาะวิวาทกัน จะทุบ จะตี จะฆ่ากัน วุ่นวายอยู่ ไม่ว่า
บ้านใด เมืองใด ประเทศไหน หน่วยงานใด รัฐบาลไหนก็แล้วแต่ หรือครอบครัวไหนก็
แล้วแต่ สามภรรยาถูกเต้าอยู่ด้วยกัน ถ้าพูดมีโทษมันก็เกิดเรื่องทั้งนั้น และทุกข์ก็เกิดขึ้น
อันนี้พระพุทธองค์ทรงสอนว่า การพูดจาปราศรัยให้มีโทษ ให้มีประโยชน์ คือ ต้อง
เรียนคำพูดของตน นี่คือการพัฒนาตนเองในการพูด

ทีนี้ ความคิดก็ดี การงานปราศจากโทษทางความคิดความอ่าน คนเรานั้นก็มีจิตใจ มีความคิดความอ่าน วันนี้คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ต่างๆ เมื่อคิดขึ้นมาแล้ว อย่าคิดทำให้คนอื่นเดือดร้อน เมื่อตนเองคิดขึ้นมา คิดแล้วไม่ให้เป็นคนอื่นเดือดร้อนจากความคิดของตนเองที่คิดขึ้นมา ไม่ให้มีความเดือดร้อน ก็คือไม่คิดอิจฉาพยาบาทอาฆาตจองเวรใคร ไม่คิดเบียดเบียนใคร ไม่คิดทำร้ายใคร ไม่คิดโกรธเกลียดใคร คิดมีเมตตาอารีแก่เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายที่เกิดมาร่วมทุกข์ร่วมสุขซึ่งกันและกัน ย่อมเมตตาากัน มันจึงไม่มีโทษ วันนี้เราคิดแล้วไปที่ไหนมาที่ไหน เมื่อจะมีเรื่องราวอะไรเกิดขึ้น คนอื่นดูค่าว่ากล่าวอะไรต่างๆ เราไม่โกรธไม่เกลียดเขา เราก็คิดว่าน่าสงสารคนไม่รู้ธรรมะ มันโกรธ มันเกลียด มันเคียดแค้น มันมีความทุกข์ เราก็ไม่ต้องให้มันเกิดขึ้นในจิตใจของเรา

เราจะทำอย่างไรให้การงานปราศจากโทษทางจิตใจ เพื่อให้เกิดมีความสุขความเจริญและความสบายไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน คือ ไม่มีโลภะ ไม่มีโทสะ ไม่มีโมหะ นี่เป็นคนฉลาด คนฉลาดก็คือมีสติปัญญา รู้จักว่าผิด ทางไหนมันผิด คิดขึ้นมาแล้วมันทำให้เกิดทุกข์ ทางไหนทำให้เกิดสุข

เพราะฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงสอนไว้ว่า ทั้งการงานปราศจากโทษทางกาย การงานปราศจากโทษทางการพูดจาปราศรัย การงานปราศจากโทษทางความคิด ที่คิดขึ้นมาในจิตใจ คนที่อยากจะมีความสุข ก็ต้องมาคิดดูน้อมเข้ามาสู่ตนและพิจารณาที่ตน พัฒนาตนว่าเราควรจะทำอย่างไรให้เหมาะสม ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท่านได้พระราชทานพระราโชวาทของพระองค์ ท่านตรัสว่า เกษตรพอเพียง เพียงพอ ถ้าพอเพียงก็คืออยู่ในพอเหมาะ พอสมควร พอดี เพียงพอแล้ว พอเหมาะพอสมกับการที่เราจะพัฒนาตนเอง การจ่ายเงินก็ดี การอยู่การกินก็ดี การใช้ของก็ดี การใช้แรงงานของตนเองทำการงานก็ดี จะหาหมั่นจะแบกหนักเกินไปก็ไม่เอา ให้เอาพอเหมาะจะทำงานหาหมั่นหาหมำ ๓ พุ่ม ๔ พุ่มไม่ได้กลับบ้านอย่างนี้ มันก็เกินกำลัง เราไม่ใช่อยากจะได้เงินอย่างเดียว เราต้องรู้จักกำลังของตนเองด้วย

เหตุฉะนั้น ถ้าคนรู้จักกำลังเงินกำลังทองจะซื้อสิ่งของต่างๆ มาใช้ในครอบครัว มันเป็นอย่างไรมันเดือดร้อนเพราะอะไร เดือดร้อนเพราะ

๑. ฟุ่มเฟือยเกินไป

๒. ฝืดเคืองเกินไป

พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่าควรจับจ่ายใช้สอยให้เหมาะสมกับฐานะให้เพียงพอ และพอเพียงอยู่ตรงนี้

ถ้าคนฟุ่มเฟือยเกินไปเราเห็นไหม คนที่ติดหนี้ติดสิน บ้านก็ดาวน์ รถก็ดาวน์ เครื่องซักผ้าก็ดาวน์ โทรทัศน์ก็ดาวน์ เครื่องใช้สอย เพอร์นิเจอร์ต่างๆ เครื่องอำนวยความสะดวกมีแต่ดาวน์มาหมด คนที่ดาวน์มาหมดคือคนติดหนี้ อย่างนี้เอง มันจึงทุกข์อยู่ วุ่นวายอยู่ทุกวันนี้ ความวุ่นวายมันเกิดขึ้นมาเพราะการฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ ได้มาน้อยจ่ายมาก เรียกว่าไปติดหนี้เขา ได้เงินมาแล้วไม่พอ ก็ไปติดหนี้เขาไว้อีก ทุกข์ก็เกิดขึ้นสิ อย่างนี้ ความเดือดร้อนจึงเกิดขึ้นเพราะฟุ่มเฟือย เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายเราจะพัฒนาตน จงอย่าฟุ่มเฟือยเกินไป อย่าฝืดเคืองเกินไป ควรให้เหมาะสมกับฐานะ

คำว่า ฝืดเคือง นั้นคืออย่างไร ก็คือว่ามีเงินเดือนดี มีเงินดี แต่รับประทานอาหารราคาถูก ไม่ดี เครื่องนุ่งเครื่องห่มก็เครื่องนุ่งห่มราคาถูกๆ ไม่ดี บ้านอยู่จะหักทับหัวจะพังลงก็ไม่สร้าง ที่นี้ รถไปนุ่งไปนี้ มีเงินหลายแสนหมื่นล้านก็ซื้อแต่รถเก่าๆ มาใช้ ผุๆ พังๆ เวลาเจ็บป่วยจะไปโรงพยาบาลไปใช้ร่างกายกับเครื่องมือที่ทันสมัย ไม่เอาไปหาหมอดี ไปหาซื้อยากินตามร้าน เงินมากมายกายกองเลยทีเดียวนะ ก็จะปล่อยให้เจ้าของตายเฉยๆ อย่างนี้แหละ เขาว่าคนอยากจนไม่ใช่คนอยากจน มีเงินแต่มันอยากเป็นคนจน เขาเรียกผิดจากหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนอย่างนี้ ท่านสอนให้รู้จักพอเหมาะสมกับฐานะของตนเองที่จะจ่ายเงินจ่ายทอง ถ้าคนมีเงินก็ต้องกินดีใช้ดี เครื่องนุ่งเครื่องห่มก็ต้องนุ่งดี มีรถก็ต้องนั่งรถดี ต้องสร้างบ้านอยู่พักพาอาศัยดี เวลาเจ็บป่วยไม่สบายเกิดขึ้นก็ต้องเข้าไปใช้ร่างกายกับหมอ เพื่อที่หมอจะได้รักษาให้ร่างกายมันมีความสุขความสบาย นี่เงินนี้เราหามาเพื่อดูแลตนเองให้

มีความสุข ไม่ใช่หามาไว้แล้วเก็บไว้เฉยๆ มันไร้ค่า ไม่มีประโยชน์อะไร ถ้ามานั่งเก็บไว้เฉยๆ ทุกอย่างก็เหมือนกัน เช่น นาฬิกาที่เราซื้อมาราคาแพงๆ แต่เราไปห้อยไว้ดูมันเฉยๆ ไม่เอามาใส่แขนเพื่อดูเวลา มันไม่มีประโยชน์ ถึงจะเรือนละสามแสนมันก็ไม่มีประโยชน์ รถก็เหมือนกัน ซื้อมาคันใหม่ๆ ดีๆ เอาผ้าไปคลุมไว้อยู่ใต้ถุนข้างบ้านไม่เอามาขับเลย ไปดูรูปหน้ามันอยู่เฉยๆ มันก็ไร้ประโยชน์ รถมันจึงไม่มีคุณค่าอะไร เงินก็เหมือนกันถ้าเก็บเอาไว้เฉยๆ ไม่ใช่ไม่สอยให้เหมาะสมกับฐานะ ไม่มีประโยชน์ เงินตามหนีจากกันเปล่าประโยชน์เฉยๆ มันไร้ค่าอย่างนี้เพราะตระหนี่เกินไป มันไม่ถูกตามหลักพระพุทธศาสนา

เหตุฉะนั้น ทางพระพุทธศาสนาจึงสอนให้คนมีเงินต้องกินดี ต้องนุ่งอย่างดี อยู่บ้านดี นั่งรถดี เจ็บป่วยต้องเชื้คร่างกายเจ้าของให้มีสุขภาพแข็งแรงดีด้วย ตามกำลังเงินที่เราหามาเพื่อบำรุงร่างกายให้มีความสุข

ส่วนการที่เราจะพัฒนาประเทศซึ่งเป็นของส่วนรวม นั่นคือเราต้องเสียภาษี เราเสียภาษีนี้ไม่ได้เอาไปสร้างวัด เราสร้างบ้านสร้างเมืองของพวกเราแน่แหละ แต่ให้มันเหมาะสมกับเงินทอง อันนี้ก็เป็นเรื่องใหญ่ การพัฒนาถนนหนทางก็ดี การพัฒนาสถานที่อยู่อาศัยหรือในสถาบันมหาวิทยาลัยนี้ก็เหมือนกัน ควรให้เหมาะสมกับฐานะ อย่าไปลงทุนจนติดหนี้ติดสินเมืองนอกเมืองนา ทำให้เกิดความวุ่นวายเกิดขึ้น นี่ถึงจะเป็นคนที่เหมาะสมตามหลักธรรมะ ถ้าหากเรายังติดหนี้ติดสินประเทศนั้นประเทศนี้ เวลาเขามาถามเอาว่าเป็นอย่างไร ถ้าไม่มีเงินก็บีบประชาชน รัฐบาลหาทางเก็บเงินตะครุบหน้า ตะครุบหลัง เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายเกิดขึ้น มันเป็นคนฟุ่มเฟือยอย่างนี้ มันจึงทำให้เกิดทุกข์เดือดร้อนวุ่นวายอยู่ทุกวันนี้ เราต้องพิจารณาดูให้ดี อาตมานี้ไปไม่รู้กี่ประเทศเลย ไปดูประเทศต่างๆ ที่เขาพัฒนา เมืองเรานี้เหมือนกับไก่มันเพิ่งออกจากไข่กำลังหัดเดินกำลังหัดวิ่งเท่านั้นเอง ของเขานั้นไปไกลแล้ว เป็นผู้ใหญ่เป็นไก่ตัวใหญ่บินได้ไกลแล้ว เหตุฉะนั้น บางบ้านบางเมืองมันก็ไม่ทันกับเราหรอก มันอยู่ไกลเมืองต่างๆ ที่เขาพัฒนาแล้วเจริญเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์แล้ว ถนนหนทางอะไรต่างๆ นั้นแหละ ถ้าผู้ใดได้ไปศึกษาแล้ว ไปดูต่างประเทศก็จะรู้เรื่องราวว่าประเทศไหนเขาพัฒนาถูก เขาแก้ปัญหา

ให้ถูกต้องอย่างไร อันนี้เป็นปัญหา ถ้าจะให้เข้าใจต้องเข้าใจเรื่องนี้ด้วย เรียกว่าใช้ทรัพย์สมบัติให้เหมาะสม เลี้ยงชีวิตให้เหมาะสมกับฐานะดังที่เราต้องการ ถ้าหากเราเข้าใจแล้ว มันก็อยู่สบายสิ ครอบครัวไหนก็เหมือนกัน ถ้าใช้ทรัพย์สมบัติให้เหมาะสมกับลูกกับเต้ากับสามีภรรยาอยู่ด้วยกันเขาก็อยู่สบาย ถ้าครอบครัวไหนฟุ่มเฟือยครอบครัวนั้นก็ทุกข์ละ จะทำอย่างไรละ ถ้าไม่พัฒนาตนเอง จะไปคอยให้คนอื่นมาพัฒนาให้ได้อย่างไร ก็ตนเองนี้ก็ต้องเป็นผู้แก้ปัญหา เพราะปัญหาเกิดขึ้นอยู่ที่กับตน

การจะพัฒนาตนให้ทันสมัยอยู่ตรงนี้ ต้องศึกษาธรรมะว่าพระพุทธองค์นั้นทรงสอนอย่างไร ให้เราใช้เงินอย่างไรในชีวิตของเรา จึงจะอยู่มีความสุขความสบายเกิดขึ้นนี้แหละมันเป็นความเหมาะสมความพอดี เพราะว่าความพอดี ความเพียงพอหรือพอเพียงอะไรต่างๆ จะซื้อเครื่องนุ่งเครื่องห่มก็เหมาะสมกับฐานะ ซื้ออะไรใช้ไม่เกินฐานะ ไม่ได้ไปติดหนี้ติดสินใคร จะทำได้ไหม ถ้าทำได้มันถึงจะถูกธรรมะ ถ้าติดหนี้ติดสินก็ผิดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ทุกข์จะเกิดขึ้น มันเป็นอย่างนี้

เหตุฉะนั้น ของที่พอดีนี้ ไม่ว่าอะไรทุกอย่างก็เหมือนกัน เครื่องนุ่งเครื่องห่มถ้ามันพอดีกับตัวแล้ว มันจะนุ่งห่มสวย มันเป็นอย่างนี้ ถ้าหากเครื่องเฟอร์นิเจอร์อยู่ในห้องในบ้าน มันเหมาะสมกับห้องมันก็สวย การกินอาหารก็เหมือนกัน ถ้ากินพอดีก็อยู่สบาย ถ้ากินมากมันก็เจ็บท้อง กินน้อยมันก็หิว มันต้องพอดี ทำงานก็พอดีกับกำลัง อะไรตกลงมาพอดีหมดเลยเชียว ลองคิดดูสิ

ที่นี้ การพูดจาปราศรัยกันให้เหมาะสมกับฐานะและวิชาความรู้ของตนเอง อย่าให้มันเกินจนน้ำท่วมทุ่ง เดียวมันจะเสียหายไป การพูดจาปราศรัยคุยกันหมดวันหมดคืนไร้ประโยชน์เสียคำพูด พูดแล้วให้มีเหตุมีผล ที่บุคคลอื่นจะนำเอาคำพูดของตนเองไปปฏิบัติตัวของเขาให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขขึ้น เขาถึงอยากให้พูดทางพระพุทธศาสนา พูดเล่นกันสนุกสนานเขาไม่อยากให้พูด เขาจะเอาแต่เหตุแต่ผลแต่เรื่องที่มันดี แม้เรามีลูกมีเต้าก็ดี มีครอบครัว สามีภรรยาควรที่จะศึกษาว่าอยู่ด้วยกันจะพูดอย่างไรมันจึงจะเหมาะสมกับฐานะ ในครอบครัวของตน จะจ่ายเงินอย่างไร จะอยู่กับลูกเต้า จะสอน

อย่างไร คนใช้ในบ้านจะสอนเขาอย่างไร ชักชวนเขาทำความดีอย่างไร ตนเองก็เป็นหัวหน้ามีระเบียบเรียบร้อยฝึกฝนตนทั้งคุณธรรม จริยธรรม จริยธรรมคือกิจกรรมารยาทที่อ่อนนุ่มนวล คุณธรรมก็คือต้องมีศีลมีธรรม คือรู้จักถูกจักผิด รู้จักอะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ ถึงจะเรียกว่า ธรรมะ

เหตุฉะนั้น เราจึงควรศึกษาธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นของที่ทันสมัยที่สุด ไม่มีเสื่อม เมื่อพวกเราทั้งหลายก็อยากอยู่มีความสุขทุกคน ดังนั้น ทุกคนจึงต้องปฏิบัติตน เรียกว่า “พัฒนาตน - ตนแลเป็นที่พึ่งของตน” ตนต้องปฏิบัติ ต้องฝึกอบรมตน อะไรไม่ดีไม่งามจะต้องแก้ไข สิ่งใดที่มันดีมันงาม ผู้ใดมันดีมันเรียบร้อยมีสติปัญญาดีกว่าตนเอง ฉลาดกว่าไปในทางที่ถูกทำนองคลองธรรม เราต้องปรับตัวของเราเข้าไปหาคนนั้นถ้าเราฉลาด แต่ถ้าเราไม่ฉลาด ไปคบคนที่ไม่ดีเราก็ก็น่าเสียดาย มันเป็นอย่างนี้เหตุฉะนั้น ตรงนี้เราต้องเลือกคบคน เรียกว่า “บุคคลญัตตา สปุริสธมมา” ควรจะดูคนให้ดี ๆ ก่อนจะคบคน ไม่ใช่ผู้หญิงก็คบผู้ชายก็คบไปเลย ถ้าเราคบไปแล้วมันหักหลังเรามันเกิดความเสียหายเกิดขึ้น มันก็เกิดทุกข์ไปกับเขา เพราะเรายังโง่ไม่ฉลาดในการคบคน คบหาสมาคมคนนี้แหละ มันวุ่นวายเรื่องอย่างนี้เอง

พระพุทธศาสนาท่านสอนไว้ในมงคลสูตร “อเสวนา จ พาลานํ การไม่คบคนพาล ปณฺหิตานญฺจ เสวนา การคบบัณฑิตเป็นมงคลอันประเสริฐ” ถ้าเราไม่คบคนชั่ว เราไปคบคนดีมันก็จะไปในทางที่ดีสิ ทำอะไรไม่ผิดจากศีลธรรม พาไปปฏิบัติในทางที่ดี เราก็ก็น่าดีไปด้วยกับเขา ถ้ายังไม่ดีมากหรือมันจะดีขึ้น การคบคนดีนี้แหละจุดเป้าหมาย

ทีนี้ ถ้าพ่อแม่ยังติดอยู่ด้วยกันนี้ ต้องฝึกฝนอบรมตนทั้งพ่อทั้งแม่ เมื่อพ่อแม่ดีแล้วลูกมันจะไปที่ไหน ลูกของเราก็ก็น่าดีลูกสอนว่าพ่อแม่ปฏิบัติดี ลูกมันจะไปทำชั่วต่างๆ มันก็กลัว เพราะพ่อแม่มีกิจกรรมารยาทที่ดีอยู่ด้วยกัน การใช้เงินใช้ทองก็เหมือนกันเราก็ก็น่าดีบังคับ อย่างเราเป็นลูกเต้าหลานเหลนของใครก็ได้มาเรียนในมหาวิทยาลัยอย่างนี้ต้องให้รู้จักว่าเรานี้เป็นตระกูลอะไร พ่อแม่รวยไหม หรือพ่อแม่พอใช้พอจ่ายแค่จะให้ลูกศึกษาเล่าเรียนหนังสือ อย่าไปฟุ้งเฟ้อเกินไปให้พ่อแม่ตนเองทุกข์จนด้วย เครื่องนุ่งห่ม

ของใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกทุกอย่าง ให้รู้จักประหยัด รู้จักประหยัดช่วยพ่อแม่จะได้ไหม ถ้าได้ก็จะเป็นลูกที่ดี จะไปอยู่สถาบันไหนก็ช่าง เรียนอยู่เมืองนอกมันก็ไม่เป็นอะไร สถาบันราคาแพงๆ พ่อแม่ให้ไปแล้วก็รู้จักจ่าย จ่ายค่าหอพักหรือจ่ายค่าศึกษาเล่าเรียน หรือจ่ายค่าเทอมอะไรต่างๆ ตามเป้าหมายที่พ่อแม่กำหนดให้ อย่างนี้ พ่อแม่ก็สบายใจสิ ถ้าลูกดีอย่างนี้ นี่เป็นเรื่องสำคัญที่สุด

ทีนี้ เมื่อมาเรียนหนังสือถ้าเราฟุ่มเฟือยเกินไป พ่อแม่มีความทุกข์ ทุกข์มาก เพราะลูกสาวลูกชายฟุ่มเฟือยเกินไป เงินไปเท่าไรก็หมด ให้ไปเท่าไรก็หมด จะได้ขายนาขายสวน ขายสิ่งขายของ เพราะอยากให้ลูกเรียนจบ มีวิชาความรู้เลี้ยงดูตนเอง ให้มีความสุข ด้วยความเมตตาของพ่อของแม่มีอยู่เต็มเปี่ยมเลยทีเดียวในความรักลูกของตนเอง แต่ลูกไม่รู้จักใช้เงินใช้ทอง ไม่รู้จักประโยชน์ในการใช้เงิน ตัวนี้แหละเป็นจุดสำคัญที่สุดอันหนึ่งเหมือนกัน ถ้าอยากประหยัดช่วยพ่อช่วยแม่ก็ให้รู้จักความเหมาะสม พ่อแม่เราไม่รวย เราก็จะประหยัดเต็มที่เลยทีเดียว ทั้งกินอาหารก็ดี ทั้งใช้เครื่องนุ่งห่มก็ดี ใช้เงินใช้สอยก็ดี อย่าได้ไปเที่ยวเล่นเอาเงินของท่านที่ท่านหาลำบากไปใช้เสียหายจะทำได้ไหม นักศึกษาจะทำได้ไหม มันเป็นปัญหาอยู่ตรงนี้

ทีนี้ ผู้เป็นคณาจารย์ก็มีลูกมีเต้าเกิดขึ้นมาแล้ว ลูกเต้าต้องศึกษาต่อทำให้ปวดหัวอยู่ทุกวันนี้ ปวดหัวทำไม เพราะวันหนึ่งลูกจ่ายเยอะเกินไปจะอย่างไร ถ้าพ่อแม่ไม่ให้ลูกก็อแงจะไม่ศึกษาเล่าเรียน จะไม่ไปเรียนหนังสือ มันก็ไม่มีวิชาความรู้ เสียหายเข้าไปอีกด้วยอย่างนี้

เหตุฉะนั้น ก็ให้จำเรื่องนี้ไปพัฒนาตนเอง เรียกว่า “พัฒนาตนเอง” อย่าไปคอยฟังคนอื่นนะ คนอื่นมันเตือนอยู่ตลอด เมื่อเราได้ยินได้ฟังเราต้องพัฒนาตนเอง คือไม่ฟังใคร ฟังตนเอง ละบาปความชั่วและสิ่งไม่ดีออกไป เหมือนกับการรักษาศีลเป็นหน้าที่ของตนเองที่รักษา ตนเองจึงมีศีล ลึกเข้าไปถ้าทำสมาธิฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบเป็นสมาธิก็ต้องฟังตนเอง จะนั่งสมาธิ เดินจงกรมก็ดี ปฏิบัติธรรมก็ดี ก็ต้องฟังตนเอง พระพุทธศาสนาท่านให้รู้จักฟังตนเองอย่างนี้

ทีนี้เวลาละกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง ที่เกิดขึ้นอยู่ในจิตใจของเรา ใครจะมาละกิเลสให้เรา ก็เราเป็นคนละเอง เขาเรียกว่า “พัฒนาตนเอง” ก็เราเป็นคนพัฒนาตนเองไม่ต้องพึ่งคนอื่น คนทำบาปความชั่วอะไรไม่ดีก็ต้องเป็นหน้าที่ของตนเองที่จะละ คนอื่นละให้ไม่ได้ เราพูดจาปราศรัยผิดหลักศีลธรรม มันก็เป็นหน้าที่ของเราจะเป็นคนละเอง ละในการพูด คิดก็เหมือนกัน ถ้าเราคิดผิดจากหลักศีลธรรมแล้วนี้ มันก็เป็นหน้าที่ของเราที่จะหาวิธีลดละปล่อยวางความคิดของตนเองนี้แหละ ท่านว่าไม่พึ่งคนอื่น พึ่งตนเอง แก้ปัญหาของตนเอง ตนเองจึงจะหลุดจากความทุกข์ยากลำบาก ความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นแก่ตนเองเรียกว่า “พึ่งตนเอง”

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายควรแล้วที่จะพิจารณาพึ่งตนเองนี้อย่างไร เรามีมือ มีขา มีการพูดจาปราศรัย มีร่างกายอยู่แล้ว อะไรที่เราจะพอพัฒนาตนเองไม่ค่อยจะพึ่งคนอื่น ถ้าคนเรานั้นมีความเฉลียวฉลาดอย่างนี้จะทำให้เรามีความสบาย สบายอย่างไรที่จะไม่มีหนี้มีสิน ไม่มีความทุกข์ยากลำบากเกิดขึ้น ทำให้ตนเองนี้ได้มีความสุขความสบายได้ เมื่อเราไปคอยพึ่งคนอื่นอยู่ ถ้าเขาไม่ช่วย เราจะทำอย่างไร ก็เหมือนเราจะไปเมืองนอก จะไปขอยืมเงินเขา เพื่อนอยู่เมืองนอก ไปเที่ยวอย่างนี้เราไม่มีเงินติดตัวไป ไปนั้นเขาไม่ให้เรา เราจะทำอย่างไร เราก็ไม่มีเงินใช้สิ ถ้าเราพึ่งตนเอง เรามีเงินเต็มกระเป๋า เราบินไปประเทศไหน เราก็ไม่กลัวเพราะเรามีเงินอยู่ในกระเป๋า เราพึ่งตนเอง เขาเห็นเงินมีในกระเป๋าของเราเต็มอยู่ไม่ต้องกลัวอย่างนี้ เขาเรียกคนพึ่งตนเองไม่ต้องคอยคนอื่น

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลาย ควรแล้วที่จะพยายามพัฒนาตนเองด้วยการพึ่งตนเอง ฉะนั้น คนทำไร่ ทำนาทำสวน ทำอะไรต่างๆ ทำกิจการงานหน้าที่ ยืนดูกันอยู่เฉยๆ อาตมาเห็นการทำงานของคนนะ มันใจอ่อนเหมือนกัน เพราะอะไร มันเป็นหลักชี้เกียจชู้คร้านมากเกินไป ถ้าชี้เกียจชู้คร้านทำอะไรมันก็ไม่สำเร็จ ในทางพระพุทธศาสนา ท่านสอนไว้ในอภัยมุข ท่านกล่าวว่า คำว่าชี้เกียจชู้คร้านทำการงานนั้น เช่น ว่าร้อนมาก ไม่ทำการงาน ถ้าหนาวมาก ว่าหนาวมากไม่ไปทำการงาน ถ้าว่ากระหายน้ำ มันก็

ไม่ไปทำงานเพราะกระหายน้ำ หิวข้าว ว่าหิวข้าวไม่ไปทำงาน ถ้าว่าตื่นสายแล้ว มันสายแล้วไม่ไปทำงาน ถ้าตื่นเช้าอยู่ มันเช้าอยู่ไม่ไปทำงาน เสียไหม เสียหายเลยนะโยม นี่คนเสียหายอยู่ตรงนี้ ไม่ทำงาน มันอ้านั้นอ้านี้ อ้างกาลอ้างเวลาอยู่ มันก็ไม่ได้

พระพุทธศาสนานี้เป็น *อกาลโก* ไม่ต้องประกอบด้วยกาลด้วยเวลา ทันสมัยไหม ไม่อ้างกาลอ้างเวลา ทำอะไรเพื่อจะให้ได้สำเร็จก็ต้องทำ ต้องลงมือทำไม่ว่ากลางวันหรือกลางคืน การที่เราจะทำอะไรให้สำเร็จ เขียนหนังสือ หรือจะนับเงิน หรือจะทำอะไร ก็ควรที่จะทำเลย อย่างพระศาสนานี้เป็นอกาลโก ไม่ประกอบด้วยกาลด้วยเวลา เวลาทำอะไร ถ้าเราอ้างกาลอ้างเวลาอยู่อย่างนั้นมันเป็นศาสนาพราหมณ์ไม่ใช่พุทธ มันมีวันจรม วันเสีย วันฟู วันดี วันไม่ดี มันเป็นอย่างนี้ ศาสนาพุทธดีทุกวัน วันไม่ดีไม่มีเลยในศาสนาพุทธ ไม่มีวันอาทิตย์ วันเสาร์ ไม่มีวันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี ไม่มี ดีทุกวัน ทำไมจึงว่าดีทุกวัน เรากินข้าวเรายังกินทุกวัน เอาเงินให้วันไหนเอาทั้งนั้นแหละ พุทธเขาไม่เรียกวันอาทิตย์ วันเสาร์ มันเป็นอย่างนี้ เราจะไปที่ไหนมันเหมาะสมเท่านั้นเอง เพราะมันสะดวก ฤกษ์สะดวกในพระศาสนา คือ การต้องแก้ปัญหานั้นที่เลยเมื่อเปรียบเทียบเข้ามาข้างใน เวลาเรากำลังมีความโกรธอยู่เดี๋ยวนี้ โกรธเคียดแค้น คนนั้นคนนี้อยู่ รับผิดชอบเลยทีเดียวนะ ทางพระพุทธศาสนาให้รับผิดชอบเดี๋ยวนี้ ให้มันหาย ท่านให้แก้ปัญหายังไง ทันสมัยไหม ถ้ามันหลง มันหลงอะไรทำให้เรามัวเมาอยู่กับสิ่งนี้ ให้รับผิดชอบเลยทีเดียวนะ อย่าให้มันหลงอยู่นาน ถ้าโลภะมันโลภจะไปปล้นไปจี้เอาเงินทองคอร์รัปชั่นของใคร ไปแย่งสิ่งอื่นของใคร ก็แก้ในปัจจุบันนี้

นี่ พระพุทธศาสนาท่านทันสมัย โลภะเกิดขึ้น แก้ในปัจจุบัน โทสะเกิดขึ้นก็แก้ในปัจจุบัน โมหะเกิดขึ้นหลงอะไรก็ต้องแก้ในปัจจุบัน อย่าให้มันนอนเนื่องอยู่ในจิตของเรา ทำให้เรามีความทุกข์ไปหลายวันหลายคืน บางคนปวดมา ๓ ปี ๑๐ ปีแล้วก็ยังปวดอยู่ ทุกข์ตายอยู่นั้น เพราะไม่แก้ปัญหานะ

ความโลภะ เช่น การปล้นจี๊ จัดบ้านจัดช่อง พวกคอร์รัปชันจนตาย ดีไม่ดี
เต่าจน ๗๐ - ๘๐ ปีมันก็ยังคอร์รัปชัน เพราะไม่แก้ปัญหา พระศาสนาถึงได้สอนให้
แก้ปัญหา เป็นโจรเป็นขโมยในจิตใจเนีย ต้องแก้ปัญหา ถ้ามันหลงอะไรแล้วทำให้
ตนเองหลงใหลมกยอยู่ ต้องรีบแก้ปัญหา นี่แหละเป็นตัวสำคัญที่จะทำให้เราเข้าใจ
ในหลักพระพุทธศาสนา จะพัฒนาตนเองให้พอดีได้อย่างไร ก็มาศึกษาเรื่องความโลภะ
ความโลภะเกิดขึ้นภายในจิตใจนี้มันมีทุกคน เป็นความดิ้นรน ความดิ้นรนไม่มีที่สิ้นสุด
ความอยากไม่มีที่สิ้นสุด เขาเรียกว่าโลภะ

โทสะก็คือ ถ้าไม่ได้สมปรารถนาของตนเองในความอยาก ก็โกรธ โกรธเคียดแค้น
ขึ้นมา เห็นไหมเขารบราฆ่าฟันเบียดเบียนกันในประเทศต่างๆ เขาอยากได้อะไร นี่โลภะ
ก่อน อยากได้แผ่นดินของเขา หรืออยากได้ทรัพย์สมบัติของเขา ก็ไปรบราฆ่าฟัน
ตายกันมากมายทีเดียว เห็นโทษมันไหม โลภะมันเป็นอย่างนี้ มีโทสะเกิดขึ้นก็ต้องฆ่ากัน
ทำไมเราจึงฆ่ากันล่ะ ก็โมหะคือความหลง อยู่ด้วยกันไม่เป็น เกิดขึ้นมาอยากมีความสุข
ทำไมไปเบียดเบียนกันทำไม เพราะอยู่ด้วยกันพวกเรานี้ไม่หุบ ไม่ดี ไม่เบียดเบียน
ไม่ทำร้ายกัน มันมีความสุข มันเป็นอย่างนี้ ก็เพราะมันขาดหลักธรรมะ คุณธรรม
จริยธรรม ไม่มีในจิตใจของเขา เขาก็เลยมีความเดือดร้อนวุ่นวายกันอย่างนี้ ดังนั้น จึง
อยากให้พวกเรานี้เข้าใจเรื่องของการพัฒนาตนเอง

เหตุฉะนั้น ถ้าหากเราจะพัฒนาหาที่พึ่งตนเอง สมมุติว่าเราไปเห็นบางสถานที่
มา อย่างประเทศจีนอย่างนี้ สถานที่ที่มีสักเมตร ยาวสัก ๒-๓ เมตร ต้องปลูกผักอยู่
ข้างบ้าน มีสวนครัว สวนครัวนี้ถ้าบ้านมีช่องว่างอย่าปลูกดอกไม้เลย ให้เราปลูกผัก
ปลูกหญ้าปลูกของที่กินได้ ลองดูสิถ้ามีที่ว่าง พัฒนาแล้วดูดีๆ ไม่ต้องไปซื้อเขา อันนี้เรา
ซื้อหมด ตะใคร้ก็ซื้อ หอมก็ซื้อ อะไรก็ซื้อ ซื้อมันจนหมดเงินหมดทอง ทำไมไม่ปลูกบ้าง
ถ้ามีที่อยู่ มีผักมีสวนครัวก็กินของตนเองนี่แหละ เวลามันไม่มีก็ประหยัดเงินไม่ต้องไป
ซื้อ นำสงสารเหมือนกันคนบางคน เราช่วยเหลือเอาตะใคร้ให้ไปปลูก ที่บ้านมีที่ว่างอยู่
ปลูกมะละกอขึ้น ปลูกกระถินขึ้น อะไรไปสอนเขา สอนไปสอนมาเขาต่ำ เขาเทศน์เลย
นี่เป็นอย่างนี้แหละ อยากให้เขามีความสุข เขาต่ำเราเป็นพระนี่มาจุ๊จุ๊ทำไม มาบอกทำไม

เวลาลูกมันเดือดร้อนวุ่นวาย ครอบครัวมันวุ่นวาย มันก็มาหาเราอีก มาขอทั้งเงินมาขอ ทั้งของ มันเป็นอย่างนี้ เหมือนดอกบัว ๔ เหล่า คนนี้มันสอนยากถึงขนาดนี้ บางคนก็สอนจนเพลียก็ได้เรื่องบ้าง บางคนก็สอน ๓-๔ ครั้งก็ดีขึ้นมา บางคนสอนครั้งเดียวเท่านั้นดีเลย นี่แหละให้เรียนระดับของคนด้วย เวลาเรามีลูกที่ดีหรือหน่วยงานที่ดี เราจึงไม่ทุกข์ ให้เพียรศึกษาระดับของคน เราจะคุยกับคนได้สบายไม่ทุกข์ด้วย

เหตุฉะนั้น อยากให้คนเข้าใจว่า เราควรจะพัฒนาอย่างไร อยู่ในบ้านของตนมันจะไม่สิ้นเปลืองเงินทองมาก การอยู่การกินอะไรต่างๆ ใช้สอยเงินทองจะอย่างไร จะประหยัดอย่างไร ท่านว่า *สนฺตุฎฺฐี ปรมฺมํ ธนํ* สนฺตุฎฺฐี ก็คือยินดีตามมีตามได้ เราจะได้อะไรก็มีความยินดี จะได้หน่อยก็มีความยินดีตามที่มีมันจะได้แต่ละวัน อย่างเช่นเงินเดือนของเรา เราก็อยากได้อะไร แต่คนมันยังมากอยู่ทำอย่างไร ไปปล้นเขาก็ไม่ได้ วันนี้เราจะใช้เงินของเราก็ต้องรู้จักตามมีตามได้ของตนเอง คนที่ยินดีตามมีตามได้เป็นคนมีธรรมะ ไม่เดือดร้อน เหมือนกินอาหาร บางวันก็ไม่อร่อยเท่าไร บางวันก็อร่อย จะให้อร่อยทุกวันไม่ได้ เงินมันจะหมด ก็ต้องรู้จักพัฒนาตนเองในการแก้ไขตนเอง ไม่ใช่ว่าเงินทองมีแค่นี้ก็จับจ่ายแค่นี้ ควรเก็บเอาไว้เป็นทุนบ้าง เวลาเจ็บป่วยขึ้นมาจะได้นำไปหาหมอ เราต้องรู้จักรักษาเงินดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น ถ้าทุกคนรู้จักใช้จ่ายเงินนี้เอาไว้เป็นทุน เอาไว้เวลาเจ็บป่วย เอาไว้ใช้อยู่ใช้กิน และเอาไว้ทำบุญเสียภาษีบำรุงประเทศชาติบ้านเมือง ถ้าหากว่าวันหนึ่งเราไม่เจ็บป่วย วันหนึ่งๆ สมมุติว่าได้พันหนึ่ง บางคนวันละหมื่นหรือ ๒-๓ หมื่นก็มี เหตุฉะนั้น ถ้าหากว่า ๒๕๐ เอาไว้เป็นทุน ๒๕๐ เอาไว้เวลาเจ็บป่วย ๒๕๐ ซื้อกิน อีก ๒๕๐ ทำคุณงามความดีทั้งพัฒนาประเทศ รวยพระพุทธเจ้าบอก เกิดมันไม่ป่วยก็เหลือวันละ ๕๐๐ ถ้าเหลือวันละ ๕๐๐ สักปีหนึ่งมันได้เท่าไรล่ะ จะติดหนี้ใครล่ะ มันก็รายนะสิอย่างนี้ สนฺตุฎฺฐี มันอยู่ตรงนี้ ในทางพระศาสนาแล้วไว้ ถ้าใครอยากรายนะ ลองไปดูตามแถวถนนข้างมอญ กาดวโรรสเราอย่าไปว่าให้แขกอินเดียนะ เพราะมันตระหนี่มันถึงรวย ที่เขาขายผ้าอยู่ เขาทำอะไรถึงรวย มีบ้านหลังละ ๒๐ กว่าล้านก็มี บางคนขายหนังสือพิมพ์ ขายโรตส์ก็มี เพราะอะไร เพราะการประหยัด การรู้จักเก็บหอมรอมริบของเขา ถ้าไม่รู้จักประหยัด

ไม่รู้จักความเหมาะสมกับฐานะ ไม่รวยหรอก เฒ่า ๘๐-๙๐ ปีก็ไม่รวย รับรองเลย
ทีเดียว เพราะมันผิดหลักพระพุทธศาสนา

เหตุฉะนั้น พวกเราเมื่อได้ยินได้ฟังแล้วควรจะพัฒนาอย่างไรกับครอบครัว อยู่
ด้วยกันสามิภรรยาหรืออยู่กับลูก จะสอนกันอย่างไรให้ใช้เงินใช้จ่ายให้เหมาะสมกับฐานะ
มันก็จะอยู่สบาย มันจะไม่มีควมวุ่นวายเกิดขึ้น ค่อยพูดค่อยจากับลูกบ้าง อย่าให้มัน
ใช้มากเกินไป จะเรียนมหาวิทยาลัยก็ดี ใช้จ่ายเรื่องเครื่องนุ่งเครื่องห่มก็ดี หรือเครื่อง
ใช้สอย ลูกก็ฉลาด ลูกฉลาดนี้ก็สามารถจะประหยัดช่วยพ่อแม่ พ่อแม่ก็สบาย อาตมาจะ
ยกตัวอย่างให้ฟังว่า ลูกคุณวาศนา กับคุณวิรัตน์ อาตมาก็เคยเห็นคนเดียวที่เรียนนิติศาสตร์
อยู่ที่จุฬาฯ เรียนปริญญาตรี กินข้าวอยู่บ้าน เสร็จแล้วเดินไปเรียน ๒ กิโลเมตรนั่งรถเลย
แม่เอาเงินให้ ๔๐ บาทก็ไม่เอา เพราะว่าผมกินอิ่มแล้วผมจะไปเรียนหนังสือ แหม มัน
หายากนะ สัก ๓,๐๐๐ คนก็ยากที่จะหาได้อย่างนั้น จบปริญญาตรีแล้วจะทำปริญญาโท
อีกก็เหมือนกัน ยังไม่นั่งรถ เดินไปจนจบเป็นดอกเตอร์ ดุสิตจะอย่างไรจะไปหาคน
อย่างนั้นได้ ไม่เอาเงินพ่อ กินอิ่มแล้ว เงินพ่อเงินแม่ไม่เอา สอนภาษาอังกฤษให้พระ
ภิกษุสงฆ์ให้ได้รับการศึกษา เขาก็สอนได้สบาย ดอกเตอร์แบบนี้จะไปหาได้กี่คนใน
ประเทศไทยของเรา มันเป็นอย่างนี้ ดอกเตอร์บางคนเป็นลูกศิษย์อาตมามีเงินเดือน
๖๐,๐๐๐ ไม่พอกิน เอาไปใช้อะไรหมดล่ะ เงินเดือน ๖๐,๐๐๐ คนบางคน ๑๐๐,๐๐๐
ก็ไม่พอ อย่างนี้ก็มีนะคนเรานี้ละ ผู้ไม่มีก็ทุกข์ยากลำบากจะตาย ผู้หนึ่งก็ง่าย ถ้ามัน
เก็บไว้ เงินเดือน ๖๐,๐๐๐ หรือเงินเดือน ๑๐๐,๐๐๐ มันรวยแล้ว นี่มันเป็นอย่างนี้
เหตุฉะนั้น ก็ไม่เป็นไร จ่ายไปให้คนอื่น แต่อย่าให้มันเกิดทุกข์ แล้วถ้ามันเกิดทุกข์
อย่ามาฟ้องอาตมานั่นละ

เหตุฉะนั้น ก็ขอให้บัณฑิตนักศึกษาที่ดี ผู้เป็นพ่อแม่เป็นครูบาอาจารย์ที่ดี มี
ครอบครัวที่ดี ก็ขอให้ดูครอบครัวของตนเอง ใช้จับจ่ายเงินทองให้พอเหมาะสม
เศรษฐกิจพอเพียงเพียงพอ พอเพียงก็เหมือนกับน้ำใสแก้วมันเพียงปากพอดื่มเต็ม แต่
เพียงพอก็คือพอแล้ว เอาใส่อีกไม่ได้มันจะล้น นี่เขาเรียกว่าพอ อันนี้เป็นคำกลับหน้า
กลับหลังไม่เป็นอะไรหรอก อาตมาก็หวังแต่ว่ามันจะขัดกับพระราชาบาทของสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวฯ ว่าภาษาอีสานเขาเรียก พอแล้ว อะไรทุกอย่างเวลาทานอาหารอิ่มแล้ว
เพียงแล้วไหม มีคนถามไหม ไม่มี บอกพอแล้วๆ เขาเรียกว่า พอ

เหตุไฉนจะทำให้จิตใจมันพอ คนจิตใจมันพอนี้ มันมีธรรมชั้นสูง รักษาตนเอง
รู้จักประหยัด รู้จักใช้ รู้จักเหมาะสม รู้จักสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักใช้เงิน ไม่ใช่จะใช้
ฟุ่มเฟือยให้หมดสิ้นเปลืองไปเฉยๆ ไร้ประโยชน์

เหตุฉะนั้น ถ้าเรียนไปถึงธรรมชาติ การนำเงินมาใช้มันเป็นเพียงเครื่องสมมุติ
เอามาใช้ เรียนลึกลงไปอย่างนั้น มันเรียนธรรมชั้นสูง เงินนี้เป็นเพียงสมมุติ เอามาใช้
ไม่ใช่ของใครสักคนนะ เงินอยู่ในกระเป๋าอย่าหาว่าเป็นของตนเองนะ เอาไว้ในกระเป๋า
ได้คืนหนึ่งระวังมันลักหนี่นะ ลักเข้าตลาด ลักเข้าร้านอาหารหมด ระวังให้ดี เงินไม่ใช่
ของเรา เป็นของใช้ชั่วคราว สมมุติเอามาใช้เท่านั้นเอง ถ้าเราสมมุติอะไรออกมาใช้ เราก็ก
ว่ามันเป็นประโยชน์ อย่างเพชร เพชรมันเป็นก้อนหินเฉยๆ แล้วก็เอามาเจียรระไนให้สวย
เขาก็เลยขายแพง สมมุติขึ้นมาอีก เราหาเงินจะเป็นลมเลยกว่าจะได้ซื้อแหวนหนึ่งวง
มันก็เป็นอย่างนี้ เขาเรียก “สมมุติ” ถ้าเรียกสมมุติ อาตมาก็สามารถพูดว่า เงินใบละ
พันบาทรูปในหลวงก็เล็กๆ ไซ้ไหม ถ้าเป็นรูปในหลวงในปฏิทินที่เป็นรูปใหญ่ น่าจะเอา
ไปซื้อรถคันใหญ่ๆ ได้เท่าบ้าน เขาก็ไม่เอา ไม่เอาซักบาท ไม่ให้เลย บ้านก็ไม่ให้ รถก็
ไม่ให้ เครื่องสมมุติเป็นรูปขึ้นมาแต่ว่ามันซื้อไม่ได้ เหตุฉะนั้นของสมมุติขึ้นมาเราใช้กัน
แต่เราเรียนถึงธรรมชั้นสูง กลายเป็นของสมมุติทั่วไปที่จะใช้จ่ายเท่านั้นเอง ไม่อยู่กับ
กระเป๋าเรา ถ้าไม่เชื่ออาตมา ก็ลองดูสิ ไปซื้อเสื้อมาใส่ซัก ๒-๓ ตัวดูสิ เดี่ยวมันเข้า
ตลาดไปแล้วมันจะไปทางไหนล่ะ มันคืนมาหาไหม เคยเห็นเงินคืนมาหาไหม แล้วมัน
อยู่กับใครล่ะ ดังนั้นเมื่อเราเรียนธรรมสูงนี้ ยิ่งสบาย เข้าใจ

เหตุฉะนั้น ก็ขอให้ทุกคนเมื่อได้ยินได้ฟังแล้วจะพัฒนาตนเองให้พอเพียง เพียงพอ
กับฐานะ ให้เหมาะสมกับฐานะ ก็ขอให้ทุกคนกำหนดจดจำว่าจะใช้เงินอย่างไร จะอยู่
อย่างไร จะพูดคุยอย่างไร จะกินอยู่หลับนอนอย่างไร ควรจะพัฒนาตนให้สบายเสียก่อน
แล้วจึงค่อยพัฒนาคนอื่น ถ้าเป็นพ่อเป็นแม่ พัฒนาพ่อแม่ให้ดีกว่าก่อน แล้วค่อยสอน

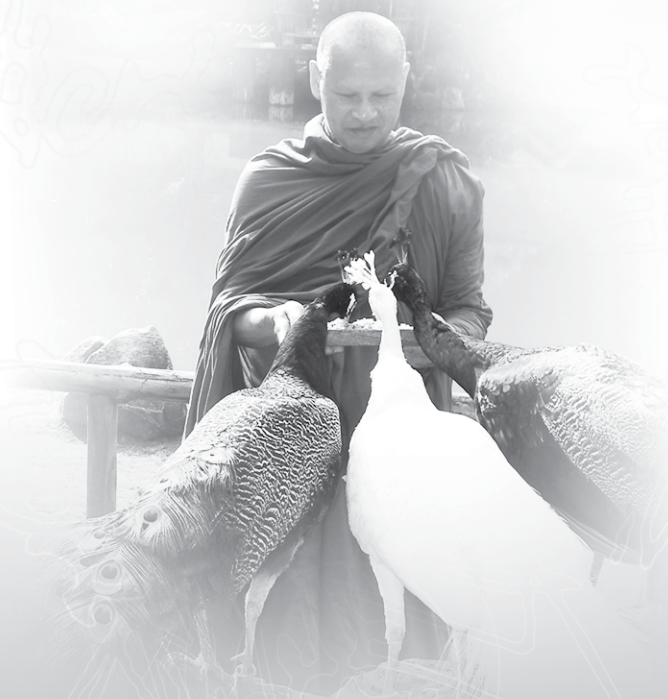
ลูกต่อไปให้รู้จักประหยัด จนถึงเข้ามหาวิทยาลัยให้ลูกรู้จักประหยัด ให้สอนมาแต่เล็ก อย่ามาสอนเมื่อโตแล้ว ต้นไม้มันแก่แล้วสอนยาก ดัดไปตามลวดลายได้ยาก ฉะนั้น สอนตั้งแต่เล็กให้เขารู้จักประหยัด เมื่อเขาใหญ่มา เขาเรียนจบแล้วไปเป็นครูเป็นอาจารย์ หรือทำงานเขาจะรู้จักประหยัด พอมีครอบครัวเขาก็จะรู้จักประหยัดในครอบครัวของเขา เขาก็อยู่อย่างมีความสุข พ่อแม่เขาไม่ต้องเดือดร้อนวุ่นวาย เพราะรู้จักความประหยัด ความเหมาะสมกับรายได้รายจ่ายของเขา จึงพอเหมาะพอสมกับฐานะของตนเอง นี่ที่เรียกว่า *สนตุฏฐิ ปรมิ ธน*

เหตุฉะนั้น การที่อาตมาบรรยายธรรมมานั้นตั้งแต่ต้นจนวสานเรื่อง “*อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โโก หิ นาโถ ปโร สียา*” ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน จะพึ่งใครเล่าเป็นที่พึ่งได้” เมื่อทุกท่านได้ยินได้ฟังแล้ว ขอให้กำหนดจดจำข้อธรรมนี้น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติ พัฒนาตนเองให้เกิดมีความร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้นทั้งตนเองและบุคคลอื่น ก็จะเป็นผลเป็นประโยชน์ ทำให้เราไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อนในภายหลัง

เมื่อทุกคนได้ยินได้ฟังแล้ว มีจิตประสงค์จำนงปรารถนาในสิ่งใดเอาไว้ในใจ ก็ขอให้อำนาจบุญกุศล จงดลบันดาลให้ทุกท่านได้ประสบพบเห็นในสิ่งที่ตนเองพึงปรารถนาไว้ พร้อมด้วยคุณพระศรีรัตนตรัย อันประกอบไปด้วยพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จงปกป้องคุ้มครองอภิบาลรักษาทุกท่านที่มาทางใต้ ทางเหนือก็ดี ให้อยู่รอดปลอดภัย และขอให้ทุกคนจงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกทิวาราตรีกาล

เมตตาธรรมคำจุนโลก

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

ขอเจริญพร คณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลาย ในวันนี้أتมาจะแสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง เมตตาธรรมคำจุนโลก ให้พวกเราได้นำข้อธรรมไปพิจารณาให้แยบคายและเข้าใจการประพฤติปฏิบัติ เพื่อฝึกหัดและปรับปรุงตนเองให้อยู่กับสภาวะของโลก ซึ่งจะทำให้มีความผาสุกเกิดขึ้นแก่ตนและบุคคลอื่นด้วย องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ชี้แจงแสดงข้อธรรมนี้ไว้ใน**พรหมวิหาร ๔** ซึ่งเป็นข้อหนึ่งในธรรมกรรณฐานทั้ง ๔ ข้อ และมีบางท่านได้น้อมนำไปฝึกฝนตนแล้วก็ได้รับซึ่งความสุขความสงบ ทำให้จิตใจเป็นสมาธิหนักแน่นมั่นคงได้

ข้อที่ ๑ เมตตา - ความรักกัน การที่พวกเราทั้งหลายที่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์นั้น จะบริสุทธิ์บริบูรณ์ได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ก็อาศัยที่ได้สร้างสมอบรมบารมีมานั้นอย่างหนึ่ง ร่างกายกายาจึงสมบูรณ์ทั้งหญิงทั้งชาย เกิดมาแล้วจะอยู่ด้วยกันอย่างร่มเย็นเป็นสุขครบถ้วนหน้ากันในโลกนี้ ก็ต้องเป็นผู้มีเมตตาต่อกัน คำว่า เมตตา เป็นภาษาของประเทศอินเดีย แปลเป็นภาษาไทยของเรานั้นก็คือ ความรักกัน เมตตาโดยอรรถก็คือ ความรักกัน เมตตาโดยพยัญชนะคือ เข้าไปสนิทสนมกลมเกลียวซึ่งกันและกัน ให้อยู่ด้วยกันได้ ไม่มีเวรมีภัยต่อกัน เรียกว่าเมตตาต่อกัน

คนเรานี้จะอยู่ด้วยกันให้ร่มเย็นเป็นสุข ต้องมีความรักกันสมานสามัคคีกันในการทำอะไรรู้อย่างทุกอย่าง ถ้าหากเรามีเมตตาทางกายต่อกัน แม้มองหน้ามองตาก็อทำให้ชุ่มชื่น เบิกบาน ยิ้มแย้มแจ่มใส แสดงให้เห็นว่ามีความรักต่อกัน ความรักกันหรือเมตตา นี้ เราจะไปใช้อยู่แห่งหนตำบลใด ประเทศใด เมืองใด แม้สัตว์เดรัจฉานก็ย่อมรับรู้ว่าคุณคนที่มีเมตตาจะอยู่ด้วยความผาสุก ไม่มีภัยต่อบุคคลใด เข้าไปอยู่แห่งหนตำบลใด ที่ไหน ก็ทำให้สถานที่นั้นร่มเย็น ได้รับความสุขความสบายได้ ถ้าหากพวกเราทั้งหลายพิจารณาดูก็จะเห็นได้ว่า เราอยู่ด้วยกันไม่ว่าผู้ใหญ่ ผู้น้อย เด็กเล็กก็ตาม ถ้ารู้จักเมตตาต่อกันไม่เบียดเบียนกันทั้งเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายแล้ว เราจะอยู่ด้วยกันมีความผาสุกไหม ในข้อนี้ก็พอจะมองเห็นได้ชัด ถ้าหากประเทศใดเมืองใดไม่มีเมตตาต่อกัน ไม่คิดถึงอกเขาอกเรา มีแต่เอาเราเปรียบข่มเหงกัน เบียดเบียนกัน มีแต่ทำลายล้างผลาญชีวิตซึ่งกันและกันแล้ว เราทุกคนก็จะเห็นว่าในประเทศนั้น เมืองนั้น หมู่ชนเหล่านั้นไม่มีความสุข มีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อน ทำให้ร้อนไม่หลับ สะดุ้งหวาดกลัวอยู่ตลอดไป

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงอยากให้พวกเราแผ่เมตตาให้ซึ่งกันและกัน แสดงออกมาด้วยกายก็คือ มองหน้ามองตากันยิ้มแย้มแจ่มใส ชุ่มชื่นเบิกบาน คนทุกคนมองกันด้วยความเมตตา ย่อมมีความสุขเกิดขึ้นในเบื้องต้นก่อน เมื่อเรามีเมตตาด้วยกาย ทำอะไรรู้อย่างทุกอย่างด้วยกายไม่กระทบกระเทือนกัน ไม่ผูกมัดรัดรีดรีดตรึงตรากัน อยู่ด้วยกันไม่ทุบ ไม่ตี ไม่ฆ่าฟันรันแทง ไม่เบียดเบียนกัน เราจะอยู่ด้วยกันมีความสุขไหม ในครอบครัวก็ดี ในหมู่เพื่อนทำงานด้วยกัน หน่วยงานต่างๆ ที่แยกเป็นแขนงอยู่ในประเทศเรานี้ก็ดี ถ้าหากมีเมตตาต่อกันแล้ว งานทั้งหลายเหล่านั้นคงจะสำเร็จไปอย่างราบรื่น เพราะทำงานด้วยกันอย่างฉันทันใจ ไม่กระทบกระเทือนกัน เราก็จะมีความสุขอยู่ด้วยกันได้ นี้อย่างหนึ่ง

อีกอย่างหนึ่งคือ เวลาการทำงาน หรือทำอะไรรู้อย่างทุกอย่าง คนเข้าใกล้กันได้ หันหน้าเข้ากันได้ ไม่ขัดข้องกัน รู้จักงานของตนเอง ร่วมงานอันเดียวกัน สามัคคีกัน

ทำงาน ไปมาหาสู่กันและกัน เป็นกัลยาณมิตร เป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน แม้หากอายุจะเกินกว่ากัน ๓ ปี ๔ ปี หรือ ๑๐ ปีก็ตาม ก็เป็นเพื่อนเป็นมิตร เป็นกัลยาณมิตรกันได้ เพราะมีความสนิทสนมกลมเกลียวกัน ก็เลยมีความสุข พวกเราทั้งหลายอยากจะอยู่ด้วยกันมีความสุขต้องให้มีความเมตตาความรักใคร่ต่อกัน รักชีวิตคนอื่นเท่ากับชีวิตเราเหมือนกัน ซึ่งก็ทำยากอยู่บ้าง ถ้าเรามีความอิจฉาพยาบาท ความโกรธ ความไม่พอใจต่อกัน เราก็จะค่อยพยายามแสดงเมตตาเข้าหากันจนได้ จนความพยศคือ กิเลส ความโกรธ ความอิจฉาทั้งหลายผ่อนคลายออกจากดวงใจของเราไป

องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงบอกอุปายให้พุทธบริษัททั้งหลาย ตั้งความเมตตาต่อกันนั้นจะอย่างไร ถ้าหากมีบุคคลใดมาเป็นคู่อริกับเรา เช่น มาด่าเราอย่างหนึ่ง มาคิดจะปองร้าย จะฆ่าเรา อิจฉาพยาบาทต่อเราอยู่ แกล้งเราอย่างโน้นอย่างนี้ อยู่นั้นก็ดี เราจะอย่างไร จะปฏิบัติกันอย่างไร จึงจะทำให้ใจของเรานี้มีความรัก มีความเมตตา มีความสงสารเกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นได้ ในข้อนี้เราควรพิจารณาให้ดี องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าให้พวกเราแผ่เมตตาไปหาเขา อยากให้เขามีความสุข ความสบาย ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ ไม่ให้ทุกข์ยากลำบาก มีความสุขกายสุขใจ เมื่อเราแผ่เมตตาไปหาคู่อริกันอย่างนี้ จิตใจของเราก็กังกรเกลียดเขาอยู่ ยังแผ่เมตตาไม่ลง

ท่านก็ให้พวกเราแผ่เมตตาไปหาคนกลางๆ คือคนที่เราไม่รักไม่ชังเขา เมื่อเราแผ่เมตตาไปหาเขาแล้ว เราก็กังกรไม่รักไม่ชังเขา เฉยๆ เป็นกลางอยู่ได้

ต่อจากนั้นเราก็กังกรแผ่เมตตาไปหาคนที่เรามีความรัก เรารักคนไหนมากที่สุด รักลูก รักหลาน รักพี่รักน้อง สามิภรรยา เพื่อนฝูง หรือรักปู่ย่าตายาย หรือรักครูรักอาจารย์ รักผู้หลักผู้ใหญ่ทั้งหลายเหล่านี้ในหน่วยงานของตน เรามีความรักท่านหรือเพื่อนของท่านก็เหมือนกัน เราก็กังกรแผ่เมตตาไปหา เราก็กังกรมีความรักท่านอยู่ไม่คิดอิจฉาพยาบาทอะไร ใจของเราก็กังกรสบาย ไม่มีความเดือดร้อน ไม่มีความโกรธ ไม่มีความเคียดแค้น เราก็กังกรแผ่เมตตาให้คนนี้

ต่อจากนั้นเราก็กลับแผ่เมตตาไปหาบุคคลที่เป็นคู่อริกัน ลองดู อยากให้เขามีความสุขอยู่ สบายอยู่ ทั้งกายและใจ ให้เขาร่ำรวย มั่งมี มีฐานะยศถาบรรดาศักดิ์ ที่เราอยากให้เขามี แต่เมื่อเราแผ่ไปแล้ว จิตใจของเราก้ยังมีความอิจฉาเคียดแค้นเขาอยู่อีก ยังโกรธยังเกลียดเขา ไม่หายไม่ดับลงไป

เราก็พยายามที่จะแผ่เมตตากลับมาหาคนที่เรารัก คนไหนที่เรารักมาก จะเป็นลูกเต้า ลูกหลาน สามิภรรยา ใครก็ตามดังได้กล่าวมานั้น เราก็แผ่เมตตาให้ เรารักเขาอยู่ ไม่มีอิจฉาพยาบาทอะไร ใจของเราก้ชุ่มชื่นเบิกบาน แล้วเราก้แผ่เมตตาไปหาคนกลางๆ อีก ที่เราไม่รักไม่ชัง เมื่อแผ่ไปแล้วใจของเราเฉยๆ เป็นกลางอยู่ได้ไม่โกรธ ไม่เกลียดอะไรเขา เมื่อเป็นอย่างนี้เราก้กลับไปแผ่เมตตากับผู้เป็นคู่อริเรา คือคนที่อิจฉาพยาบาทเรานั้น แผ่เมตตาไปกับเขาก้ยังโกรธยังเกลียดเขาอยู่อีก ทำขนาดนี้ถึง ๕ ครั้ง ๓ คราว ใจของเราก้ยังไม่ยอมถอย ลดราวาศอกออกจากความโกรธความเคียดแค้นอะไรอย่างนี้ เราจะทำอย่างไร

องค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงให้น้อมมาดูตน มาดูตัวของเรานี้แหละ มาสั่งสอนตัวเราโดยใช้สติปัญญา ทำไมตัวของเรานี้จึงเป็นคนที่ดื้อดึง จิตใจหยาบซ้า เหลือเกิน ต่ตนเอง ตักเตือนตนเอง แผ่เมตตาไปหาบุคคลทั้งหลาย คนรักก็รักอยู่ คนกลางๆ ก็กลางๆ อยู่ คนที่อิจฉาพยาบาทคู่อริกันยังเคียดแค้นเขาอยู่ ทำไมจึงไม่มีเมตตาต่อเขา ก็เรานี้แหละเป็นคนโง่ ถ้ายังมีความเคียดแค้นเขาอยู่ เรอก้มีความทุกข์ซี เธอไม่มีความสุขเพราะใจของเธอนั้นมันคิดในทางที่ไม่ดี มีแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อน เมื่อเราใช้สติปัญญาตักเตือนจิตของตนเอง ที่จิตยังดื้อรั้นไม่ยอมผ่อนคลาย ไม่ยอมให้อโอกาส ไม่ยอมวางอิจฉาพยาบาทออกจากจิตใจ ก็ขอให้ใช้สติปัญญาตักเตือน แล้วข่มขู่และดำจิตใจ เมื่อตักเตือนแล้วมันจะยอมจำนน เราก้มาแผ่เมตตาอีก ไปหาผู้ที่เรารัก เราก้รักเขาอยู่อย่างเดิม ทั้งครูอาจารย์ พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย พี่น้อง สามิภรรยา ลูกหลาน เราก้ยังรักอยู่ แล้วเราก้ควรแผ่เมตตาไปอีก หาผู้ที่เป็นกลางๆ ไม่รักไม่ชัง แล้วจึงแผ่เมตตาไปหาผู้ที่เป็นคู่อริกับเรา จนจิตใจของพวกเราทั้งหลาย มีความรักกับบุคคลที่เรารัก

บุคคลที่เป็นกลางๆ เราก็รัก บุคคลที่เป็นคู่ริจะทำลายล้างผลาญชีวิตเราอย่างนี้ เราก็มีความรักเท่ากันกับรักตนเอง เมื่อนั้นแหละจิตใจของพวกเราทั้งหลายจึงจะเป็นผู้ที่มีเมตตาต่อโลกได้ จึงจะคลายออกจากความเคียดแค้น ความเศร้าหมองใจ ให้ใจของเรามีความสุขแล้วมันจึงจะอยู่ด้วยกันมีความสุขได้ ถ้าหากบุคคลใดตั้งความปรารถนาไว้อย่างนี้ ปฏิบัติอย่างนี้ คนทั้งโลกนี้มุ่งหน้าจะสร้างความดีมีเมตตาต่อกันอย่างนี้ โลกของเราจะอยู่กันมีความสุขใหม่ ต้องมีความสุขโดยแท้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านตรัสไว้อย่างนี้ ถ้าหากพวกเราทั้งหลายมีความมั่นใจ รักตนเอง รักคนอื่นเหมือนตนเองแล้ว ศีลข้อที่ ๑ ก็ต้องสมบูรณ์แบบในตัวเลยไม่ต้องไปสมาทานศีลกับพระภิกษุสามเณรองค์ไหน เพราะตนเองเป็นผู้ที่มีศีลโดยตรอยู่แล้ว มีเมตตา แล้วก็ไม่ต้องเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ก็เลยจะอยู่ด้วยกันเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน อยู่ในโลกได้อย่างมีความสุข

ฉะนั้น การที่จะแผ่เมตตานี้ พวกเราควรน้อมนำอุบายที่อาตมาได้บรรยายมานี้ไปใช้ ที่ตัวเราเองยังไม่มีเมตตาได้อย่างนี้ ต้องพยายามอยู่ตลอดจนจิตใจของเรายอมจำนน รักคนอื่นเหมือนชีวิตของตนเอง เมื่อนั้นแหละเราจึงจะได้รับความร่มเย็นเป็นสุข

สรุปแล้ว เมตตาโดยอรรถก็คือรักใคร่ ดังกล่าวนั้น โดยพยัญชนะก็จะเข้ากันสนิทสนมกลมเกลียวทั้งโลก คนอยู่ในโลกนี้หากมีการปฏิบัติสม่ำเสมอ ก็กล่าวได้ว่าเมตตาธรรมคำจุนโลก โลกจะอยู่ด้วยความสุข ไม่แตกสามัคคีกัน ไม่แตกแยกกัน ไม่รบราฆ่าฟันกัน ไม่เบียดเบียนกัน อยู่กันฉันทันทีอย่างมีความสุข เรียกว่าเมตตา เป็นข้อที่ ๑

ข้อที่ ๒ กรุณา – ความสงสาร โดยอรรถคือ ความสงสารซึ่งกันและกัน เมื่อเห็นบุคคลทั้งหลายมีความทุกข์ เห็นเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายในโลกนี้มีความทุกข์ยากเกิดขึ้น โดยพยัญชนะคือ ความห่วงใย จะหาอุบายช่วยเหลืออย่างไร จะพยุ่งเขา จะ

เจือจางเขาอย่างไร จะทำอุบายอย่างไรเขาจึงจะพ้นจากทุกข์นั้นไปได้ เหมือนกับสัตว์ตกทุกข์ได้ยาก สัตว์อยู่ในน้ำขึ้นมาอยู่บนบก เราจะทำอย่างไรจึงจะเอาลงไปในน้ำให้เขาได้สบายอย่างนี้ สัตว์อยู่บนบกตกลงไปลอยว่ายอยู่ในน้ำ เราจะช่วยเขาวิธีไหนเอาขึ้นจากน้ำมาอยู่บนบกได้ เรามีความสงสารอยากให้เขาพ้นทุกข์ แม้สัตว์เดรัจฉานก็ดี เมื่อมนุษย์พวกเรานี้หากเป็นมนุษย์ผู้มีจิตสูง ควรที่จะสงสารกันเหมือนพวกเราให้ทาน สงเคราะห์ บริจาคคนทุกข์ยาก ลำบาก เชื้อญี่ อนาคตา คนหูหนวกตาบอด แข้งขาขาด และคนทุพพลภาพต่างๆ เราก็ช่วยกันด้วยความเมตตาอันอย่างหนึ่ง

บุคคลที่มีความเจ็บป่วยเป็นโรคร้ายไข้เจ็บเกิดขึ้น เราก็จะหาหยูกยา หรือช่วยพาไปหาแพทย์หาหมอ ช่วยพุดจาให้กำลังใจซึ่งกันและกันด้วยความเมตตา มีความสงสารอยากให้บุคคลนั้นพ้นจากความทุกข์ เราจึงชวนช่วยตามกำลังความสามารถของตน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอยากให้พวกเรามีความกรุณาสงสารต่อกัน อันความสงสารนี้รวมทั้งความห่วงใย จะทำวิธีไหน เมื่อหากเรามีอยู่ในใจของเราแล้ว เราไปเห็นคนชาติใดภาษาใดก็ตาม เห็นสัตว์เดรัจฉานก็ตาม เราจะช่วยเหลือเขาด้วยวิธีไหน ให้เขาหลุดจากกองทุกข์นั้นได้ ก็ต้องหาอุบายต่างๆ ด้วยปัญญาของตนเอง

การช่วยคน เช่น คนวิบัติโรคคว่ำ หรือวิบัติแข้งขาขาดหรือหักอะไรต่างๆ การที่จะช่วยคนนั้นเราต้องช่วยแบบผู้มีปัญญา ก่อนจะช่วยคนวิบัติต่างๆ ตามถนนหนทางที่โน้นที่นี้ หรือถูกของแหลมคมก็ดี ถูกอาวุธปืน ฯลฯ ทั้งหลายเหล่านั้น เราต้องหาเพื่อนหาฝูงเป็นหลักฐานก่อน อย่ากล้าเข้าไปช่วยด้วยตนเอง หากเจ้าหน้าที่ทั้งหลายหรือญาติพี่น้องของเขาไม่เข้าใจว่าเราเป็นผู้มีความกรุณาสงสารแก่บุคคลนั้นแล้ว เขาก็จะหาเรื่องราวให้เราขึ้นโรงขึ้นศาลมีความเดือดร้อนได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ไม่รู้ว่าเราเป็นผู้มีคุณธรรม เราไม่ได้ศึกษาไม่ได้พิจารณาให้ถี่ถ้วน เขาก็จะลงโทษให้เราเกิดมีเรื่องมีราวขึ้นได้ พวกเราควรเป็นผู้ฉลาดในการช่วยบุคคลที่เจ็บป่วยตามถนนหนทางดังกล่าวมานั้น เราต้องหาเพื่อนหาฝูงเป็นหลักฐานก่อน จึงนำบุคคลเข้าไปหาแพทย์หาหมอ หาหยูกหายาพยาบาล ช่วยพุดจาปราศรัย เพราะมีความสงสารเขา อันนี้หากพวกเรา

รู้จักอะลุ่มอล่วย รู้จักมีความสงสารต่อกันแล้ว แม้จะอยู่ประเทศใดเมืองใด ชาติใด ภาษาใดก็ดี คนจะได้รับความร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้นมาได้ นี่ก็เป็นกำลังใจที่ดีให้คนมีความเข้มแข็งเกิดขึ้น ถ้าหากพวกเราคิดว่าการพูดเฉยๆ ทำไม่ได้กำลังใจ คิดดูซิ บางทีคนมีความโศกเศร้าโศกาอาดูร มีความทุกข์ร่ำร้องไห้ระทมอยู่อย่างนี้ ถ้าเรามีสติ ปัญญาเฉลียวฉลาด ไปพูดประเล้าประโลมแนะนำสั่งสอนตักเตือนให้เขามีสติเกิดขึ้น เขาก็ละความทุกข์ความโศกเศร้าออกจากดวงใจของเขาไปได้ มีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เข้มแข็ง เบิกบาน นีมันปลดทุกข์ได้ด้วย เราใช้คำพูดหาอุบายต่างๆ ด้วยปัญญา พาให้บุคคลมีความทุกข์หลุดพ้นออกมา ด้วยความสงสารที่เขามีทุกข์นั้นอยู่ ก็ได้รับความสุขเกิดขึ้นได้ เรียกว่าการที่เราเมตตาด้วยวาจา มันแสดงออกมาจากจิตใจทั้งนั้น

ทางด้านจิตใจของพวกเราทั้งหลาย นอกจากความสงสารที่เกิดขึ้นจะออกมาจากใจ ความรักคือความเมตตา ก็ออกมาจากใจ เพราะใจของเรานั้นมีความรักความสงสาร เป็นคู่อยู่ในดวงใจแล้ว มันหมดอิจฉาพยาบาท อาฆาตจองเวรบุคคลอื่นและมนุษย์ด้วยกันก็ดี สัตว์เดรัจฉานก็ดี เราหมดพยาบาทแล้ว ใจจึงแสดงให้เห็นว่ามีความเมตตา แนะนำพูดออกมาทางปาก โดยกระทำด้วยกาย สังกายให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ด้วยความเมตตา ประคับประคองกัน พวกเราทั้งหลายเป็นพุทธบริษัท ทั้งหญิงและชายก็ดี

เราคติน้อมคิดว่าพ่อแม่กับลูกเล็กๆ หรือลูกที่ใหญ่ขึ้นมา มีความรักลูกเมตตาลูก แคไหน ลูกดีหรือทำไม่ดีบางสิ่งบางอย่าง พ่อแม่ก็ยังมีความรักความห่วงหา ห่วงใยลูกจนโตเป็นหนุ่มเป็นสาว อายุ ๒๐ - ๓๐ ปีก็ยังไม่วายที่จะยังมีความเมตตา มีความรักลูกตนเองอยู่ แต่ลูกก็ยังไม่รู้ว่าพ่อแม่มีเมตตาแคไหน อันนี้แหละความรักของพวกเราท่านทั้งหลาย เมตตา กรุณาและสงสาร อยากให้มีความผาสุกโดยถ้วนหน้ากัน อยู่ในโลกนี้ เราก็ช่วยได้ตามกำลังของเรา เราอยู่ด้วยกันเราจะมีความสุขไหม จะได้รับความสบายไหม มีแค่ ๒ ข้อนี้เองก็ยังสามารถมีความสุขกันมากแล้ว เราเดินไปที่ไหนกลางค้ำกลางคั่นตามถนนหนทาง บ้านน้อยเมืองใหญ่ ในป่าในเขาที่ไหน ไม่มีภัยอันตราย ได้รับความร่มเย็นเป็นสุขแล้ว ไปเจอไปพบใครอยู่ในป่าในเขากลางค้ำกลางคั่นแล้ว มันไม่มี

ภัยเลยทีเดียว โลกนี้จึงมีความสุข อยู่ด้วยกันแบบมีเมตตา พวกเราจึงควรฝึกฝนอบรมตนเอง เพื่อให้มันเกิดมันมีขึ้นในจิตในใจของพวกเรา เราจึงอยู่กันอย่างมีความสุข

ข้อที่ ๓ มุทิตา - ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี โดยอรรถก็มีความสุขพลอยยินดีเมื่อบุคคลอื่นได้ดี โดยพยัญชนะก็ทำความปลาบปลื้มแช่มชื่นเบิกบานแก่บุคคลอื่นที่ได้ดี ในข้อนี้เป็นของที่ทำได้ยาก หากพวกเราไม่มีสติปัญญาเพียงพอแก้ไขแล้ว จิตของเรานั้นยังไม่เต็มเปี่ยมด้วยความเมตตา มันก็ยังขัดข้องอยู่ หากเราใช้สติปัญญาไตร่ตรองใคร่ครวญให้รู้ให้เข้าใจแล้ว การที่บุคคลอื่นได้ดี แม้จะได้ยศถาบรรดาศักดิ์ หรือได้ตำแหน่งเลื่อนขั้นขึ้นไปก็ดี แต่ตนเองยังไม่ได้ พระพุทธเจ้าท่านอยากให้เรามีความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี แต่คนทั้งหลายนั้นจะมีความยินดีกับเพื่อนฝูงตนเองหรือกับผู้ที่เป็ญาติพี่น้องลูกหลานเท่านั้น เหมือนพ่อแม่บางคน ถ้าลูกตนได้ฐานะตำแหน่งหน้าที่หรือสอบไล่ได้ จึงมีความปลาบปลื้มใจ ถ้าเป็นลูกของบุคคลอื่น เป็นคนอื่นได้ก็ยิ่งเศร้าใจ ยังไม่มีอนุโมทนา ไม่ปลื้มปิติยินดีได้ เราก็คงต้องใช้ความพากเพียรพยายามให้รู้ว่า เป็นเรื่องของบุญวาสนาบารมีของใครของมัน การที่จะได้ฐานันดร ตำแหน่งหน้าที่หรือเงินเดือนก็ดี หน่วยงานต่างๆ เลื่อนตำแหน่งขึ้นไปอย่างนี้ หรือได้เงินได้ทองก็ดี หรือมีความสุขเกิดขึ้นอย่างนี้ เราควรที่จะมีความสุขพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อย่าให้จิตใจของเราไปหวนไหวว่าตนเองยังไม่ได้ดี ทำอะไรมันก็ไม่ได้ดี แต่คนอื่นเขาไม่ทำทำไมเขาจึงได้ เราอย่าไปคิดเลย เป็นเรื่องของบุญวาสนาบารมีอย่างหนึ่ง อย่าไปคิดในเรื่องอย่างนั้น เราควรที่จะอนุโมทนาเองเถิด ใครได้ดีก็ขอให้ได้ดี ขอให้มีความสุขเกิดขึ้น

เราควรมีเมตตา กรุณา มุทิตาควบคู่กันไป ถ้าเขาได้มีความสุขเกิดขึ้นอย่างนี้ เราก็คงมีความปลื้มปิติยินดี อนุโมทนาด้วย ได้เงินได้ทอง ได้ยศถาบรรดาศักดิ์ ได้เลื่อนตำแหน่ง ได้เงินเดือนมากๆ ได้มีหน้ามีตา มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์แจ่มใส ได้อะไรเป็นเครื่องที่จะรื่นรมย์ บ้านช่อง รถเรือก็ดี ทรัพย์สมบัติทั้งหลาย ที่อยู่พักอาศัย ก็ขอให้เราปลื้มปิติยินดีกับผู้ที่มิบุญบารมี เรียกว่าเรามีมุทิตา มีความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่น

ได้ดี ถ้าเรามีจิตใจเกิดขึ้นมาเช่นนี้ บุคคลนั้นก็จะเข้มข้นเบิกบาน ไม่อับเฉา ไม่ม่วงเหงา ไม่ชบเซา ใจก็ไม่เศร้าหมอง ไม่โศกเศร้า ใจของเราจึงจะขึ้นบานขึ้นมาได้ พวกเราก็จะ อยู่แบบมีความขึ้นบานต่อกัน ใครได้อะไร ใครร่ำรวย มั่งมียศถาบรรดาศักดิ์อะไร ใจ ก็จะเข้มข้นด้วยกันทั้งนั้น มันก็มีแต่ความร่มเย็นเป็นสุขเกิดขึ้น นี่แหละ เป็นข้อที่สำคัญ อีกข้อหนึ่ง ที่พวกเราทั้งหลายเป็นนักปฏิบัติจะได้ฝึกหัดตนเองให้เป็นผู้มีมุทิตา ความ พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และควรปลื้มใจกับบุคคลอื่นที่ได้ดีเหมือนกัน

ข้อที่ ๔ อุเบกขา - ความวางเฉย พวกเราควรพิจารณาให้เข้าใจว่า อุเบกขาใน พรหมวิหารนี้เป็นอุเบกขาที่เจือไปด้วยกิเลส ยังไม่ใช่อุเบกขาที่สิ้นกิเลสไป บางบุคคลก็ อุเบกขาได้ตั้งแต่คนที่เราไม่ชอบเหมือนกับคนที่ชอบกัน มันปล่อยมันวาง ไม่อยากยุ่ง ซึ่งกันและกัน ก็เรียกว่าวางไปได้ เวลาเขาเจ็บป่วย เวลาเขาวิบัติต่างๆ เวลาเขาตกจาก ฐานะตำแหน่งหน้าที่ไป ก็วางเขาได้ ไม่อยากยุ่ง เฉยๆ เรียกว่าอุเบกขาในพรหมวิหาร นี้อย่างหนึ่ง

อุเบกขาในพรหมวิหารอีกอย่างหนึ่ง เรามาพิจารณาดูว่า เพื่อนฝูงทั้งหลายก็ดี คนทั้งหลายก็ดีในโลกนี้ เราก็ช่วยไม่ได้ ไม่ไหว คิดเฉยๆ อย่างนี้ หรือเขาด่าเขาว่า นินทาต่างๆ ขึ้นมา เราก็เฉยๆ ไป ไม่ยุ่งกับมัน ถือว่าเขามีฐานะต่ำกว่าหรือสูงกว่า เรา ไม่เกี่ยว แค่นี้เป็นอุเบกขาในพรหมวิหาร เราจะอุเบกขาได้กับคนที่ไม่ชอบเพราะมัน มีอคติ ๔ อยู่ในใจ คือคนจะวางได้กับคนที่ไม่ชอบ ถ้าคนที่ชอบอยู่ก็ยังไม่วางไม่ได้เพราะ ลำเอียง การลำเอียงเพราะรักใคร่กัน ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน ลำเอียงเพราะเขลา ลำเอียงเพราะกลัว กิเลสทั้ง ๔ ข้อนี้ ยังมีอยู่ในดวงใจของบุคคล เป็นอุเบกขาพรหมวิหาร ยังไม่ขาดยังวางไม่ได้ เมื่อคิดดูแล้วในจิตใจของพวกเราท่านทั้งหลายนี้แหละ ก็จะ มองเห็นชัดว่าวางได้เป็นบางครั้งคราว บางครั้งคราวก็วางไม่ได้ วางเป็นอุเบกขาไม่ได้ มีความทุกข์ ความโศกเศร้า ความเคียดแค้นเกิดขึ้นภายในจิตใจ ถ้าเห็นคนอื่นด่า ลองดูซิ คนอื่นด่ามันก็ยังจะวางไม่ได้ แต่ก็เดินผ่านไป ก็พอวางได้ ช่างหัวมัน ก็ผ่านไป ได้ อย่างนี้เป็นอุเบกขาพรหมวิหาร

ส่วนอุเบกขาเป็นเวทนานั้นอย่างไร อุเบกขาในเวทนา ตามองเห็นอยู่ เห็นรูปดี รูปไม่ดีเกิดขึ้น ก็พอจะช่างมัน รูปดี รูปไม่ดี ก็พอปล่อยไปได้ เสียงก็เหมือนกัน เสียงเขาด่าเราก็อ้างมันเถอะ เสียงดี เสียงไม่ดี ก็พอพูดไปเช่นนี้ กลิ่นก็เหมือนกัน กลิ่นเหม็น กลิ่นหอม ก็ช่างมันเถอะ เราก็อ้างไปเฉยๆ ลิ้นได้ลิ้มรส มันเผ็ดขึ้นเพื่อนผาดอรรอยก็ดี บางทีเราก็อ้างๆ ไปตามเรื่องของมัน เราก็อ้างได้ ภายถูกต้องโผฏฐัพพะ บางทีมันก็ร้อน บางทีก็หนาว ก็พออ้างได้ บางทีก็เจ็บปวดเป็นโรคภัยไข้เจ็บนิดๆ หน่อยๆ ก็พอปล่อยได้ เหมือนเรานั่งเจริญเมตตาภาวนา มันปวดแข็งปวดขาบ้าง ก็พออ้างได้ ช่างมันเถอะ นี่แหละอุเบกขาเวทนา ในเวทนาที่เกิดขึ้นจากรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ในฝ่ายดี รูปดี เสียงดี กลิ่นดี รสดี สัมผัสดี เรียกว่าอิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่พอใจ) เราก็อ้างได้บางครั้งคราว ถ้ารูปไม่ดี เสียงไม่ดี กลิ่นไม่ดี รสไม่ดี สัมผัสไม่ดี เกิดขึ้น เป็นอนิฏฐารมณ์ (อารมณ์ที่ไม่พอใจ) แต่เราก็อ้างมันเถอะ เป็นธรรมชาติของมัน เราก็อ้างไปเฉยๆ เราก็อ้างได้ชั่วคราวช่วยยาม เรียกว่าอุเบกขาในเวทนา เป็นอุเบกขาเวทนา

อุเบกขาสัมโพชฌงค์ อุเบกขาชนิดนี้พร้อมไปด้วยสติปัญญา อย่างรอบรู้อย่างเข้าใจและรอบคอบ พวกเราควรมาฝึกฝนอบรมตนเองให้มีอุเบกขาในสัมโพชฌงค์ ซึ่งรอบรู้ในกองสังขารทั้งหลายด้วยปัญญา รู้ความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และความดับไปของสังขารและสัตว์โลก ทั้งมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย เขาเข้าใจว่าสัตว์เกิดขึ้นมาในโลกนี้ เขารู้จักว่ามีเกิดขึ้นมา ตั้งแต่เล็กไม่เที่ยง เกิดมาแล้วอยู่มีความทุกข์ มาเพิ่มมาแก่ ก็ล่องลับดับตายไปตามธรรมชาติของสังขาร รู้ด้วยปัญญา แม้บุคคลเกิดขึ้นมาชาติใดภาษาใด ทั้งหญิงและชาย เล็กใหญ่ก็เหมือนกัน เข้าใจ รู้จริง เห็นเป็นสัจธรรม เป็นของจริงว่าคนเกิดมาชาติใดภาษาใดก็ตาม เกิดขึ้นมาต้องแก่ ต้องเจ็บ ต้องตายเป็นธรรมดาที่สุด เมื่อรู้เกิดขึ้นมาด้วยปัญญาอันแจ่มชัดเช่นนี้ จึงเป็นอุเบกขาสัมโพชฌงค์ รู้ของจริงด้วยปัญญาอันแจ่มชัดได้ เหตุฉะนั้นหากสังขารทั้งหลายเกิดขึ้น เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วก็รู้ ความแปรปรวนไปของสังขารทั้งหลายก็รู้ จิตใจก็ไม่เหวี่ยงแห้งรุ่มโรยโศกเศร้าโศกาอาดูรไปด้วย เหมือนสัตว์ทั้งหลายมีความทุกข์เกิดขึ้น หรือเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายมีความทุกข์ลำบาก ก็พยายามช่วยจนสุดกำลัง เหมือนพวกเราช่วยคนป่วยคนเจ็บเป็นโรคต่างๆ นานา

นี้แหละ ช่วยพาไปหาแพทย์หาหมอก็ดี ช่วยพยาบาลก็ดี จนหมดกำลัง บุคคลนั้นก็
ล่วงลับดับตายไปจากพวกเรา เราก็ต้องวางอุเบกขา เป็นสัมโพชฌงค์ รู้ อุเบกขาแล้ว
ไม่โศกเศร้าโศกาอาดูรด้วย เพราะเราช่วยหมดกำลังของเรา ปัญญาที่รู้อย่างนี้เองเรียกว่า
อุเบกขาสัมโพชฌงค์

เราทั้งหลาย สัตว์เดรัจฉาน เพื่อนมนุษย์ก็เหมือนกัน หากเราช่วยจนหมดกำลัง
แล้ว บางบุคคลจะช่วยเงินทองช่วยเขาให้พ้นทุกข์ ช่วยทำที่อยู่อาศัย อาหารการกิน ยา
รักษาโรคร้ายไข้เจ็บ ช่วยหมดทุกอย่าง ช่วยเมื่อเฒ่าเมื่อแก่มาแล้ว ช่วยไปโน่นไปนี่ ช่วย
ให้อาหารการกินอะไรทุกอย่าง ให้ความผาสุกแก่คนเฒ่าคนแก่ เหมือนเราพากันทำ
สถานที่พักคนเจ็บคนชรา แล้วก็หาหยูกหายาบำรุงคนเฒ่าคนแก่ มีคนหนุ่มคนสาวไป
ประคบประหงมดูแล เพื่อเอาบุญเอากุศล คนนั้นก็ไปช่วยพยุงจูง เอาข้าวเอาน้ำมาให้
อาบน้ำให้ดูแลรักษา เมื่อคนเฒ่าคนแก่ชราามากแล้ว สุดท้ายก็ล่วงลับดับตายไป ที่ยัง
หนุ่มยังน้อย อยู่ไป ดูไป เห็นอย่างนั้นเราก็ต้องวางอุเบกขา เพราะเราช่วยไม่ได้ เราจึง
จะมีความสุข เรียกว่าบุคคลมีอุเบกขาสัมโพชฌงค์ ด้วยเป็นผู้มีสติปัญญารอบรู้ตาม
ความเป็นจริงของสัตว์ ของสังขาร จึงทำให้คนทั้งหลายอยู่อย่างมีความสุขได้ เป็นคน
ที่มีสติปัญญาในตอนนี

ฉะนั้น คนเราเกิดขึ้นมาในโลกนี้อยู่ด้วยกัน ช่วยกันมาแล้วตั้งแต่แรกดังกล่าวนมา
แล้ว การที่เรามีความรักกันตั้งแต่เบื้องต้น มีความสงสารกัน มีมุทิตา (ความพลอยยินดี
ต่อกัน) มีอุเบกขาเป็นเครื่องประกอบเพื่อจะให้เรามีความสุข ถ้าหากทุกคนขาด
อุเบกขา ไม่มีสติปัญญาแล้ว เราจะมีความสุขโศกเศร้าอาดูร จิตใจของเราก็จะเศร้าหมอง
ขุ่นมัวอยู่ ยังไม่มีความสุข พวกเราควรพิจารณาดูให้ดี ๆ ให้ถี่ถ้วน ถ้าหากขาดอุเบกขา
แล้ว พรหมวิหาร ๔ นี้ยังไม่สมบูรณ์ เรียกว่าเราไม่วาง เรายึดมั่นถือมั่นอยู่ เราก็ทุกข์
บางบุคคลมีแต่ความเมตตาเขา เมตตาเขา อะไรก็สงสารเขาหมด ขนทรัพย์สมบัติให้เขา
เพิ่มพูนให้เขามีความสุข ตัวเองก็จน ทุกข์จนเดือดร้อนก็มี บางคนช่วยคนนั้นจนตนเอง
จะตายไปก่อนแล้ว เอาชีวิตของตนเองแลกกับชีวิตของบุคคลอื่น อย่างนั้นมันขาด

อุเบกขา ขาดปัญญา จะนำพาให้เราไม่มีความสุข องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านจึงอยากให้ทุกคนมีความสุข เรียกว่าพรหมวิหาร ๔ เป็นธรรมของผู้ใหญ่

อุเบกขาข้อสุดท้าย เป็นอุเบกขาญาณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งได้ตรัสรู้ รู้แจ้งเห็นจริง จึงวางได้ วางโลก เหมือนท่านวางพวกเราทั้งหลายไว้นี้เอง หากพวกเราได้เกิดทันสมัยนั้น ไปฟังเทศน์ฟังธรรมจากพระโอษฐ์แล้ว แต่ไม่สามารถที่จะสอนพวกเรานี้ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงในสังขารได้ ท่านก็เลยวางพวกเราทิ้ง เราก็เลยเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารมาจนถึงปัจจุบัน เพราะพระพุทธร่องค์ท่านวางอุเบกขาพระองค์ไม่อาจจะรื้อขนสัตว์นี้ให้พ้นเข้าสู่นิพพานได้นั่นเอง พวกเราควรทำความเข้าใจให้เหมือนกับพระพุทธเจ้าว่า ถ้าเราช่วยอะไรไม่ได้แล้ว เราก็ต้องวาง มันหมดกำลังของเราที่จะสู้ เราจะช่วย เราจะพยุง เราจะพยายาม เราจะแนะนำสั่งสอน เหมือนกับเราสั่งสอนคน สอนอย่างไรมันก็ไม่ฟังคำสั่งสอนของเรา เราสอนไปจนเราตายมันก็ยังไม่เชื่ออยู่ เราก็ต้องทิ้งเป็นธรรมดา แต่เราก็ต้องสอนด้วยความเมตตา ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านก็ได้ปฏิบัติมาอย่างนั้น เราก็จะพากันปฏิบัติตามรอยยุคลบาทเราทั้งหลายจึงจะมีความสุขได้

การที่พวกเรามีเมตตา ก็อย่าให้เกินไปดังได้กล่าวมาแล้ว ถ้าเมตตาเขาจนเอ็นเราขาด จนเราตายไป จนเราทุกข์ เพราะเราขาดอุเบกขา ขาดสติปัญญา การช่วยคน การดูแลคน การปฏิบัติคน อุปลุกจากคำจุนเกื้อหนุนคน บางทีคนไม่เข้าใจ ไม่ฉลาด ก็ไปช่วยบุคคลที่ไม่ควรจะช่วย ให้บุคคลที่ไม่ควรจะให้ ไปส่งเสริมในสิ่งที่มีความลุ่มจมไปเห็นไหม บางบุคคลก็ให้เงินให้ทองไปซื้อสุราเมรัย สูบกัญชา ยาฝิ่น ให้เงินให้ทองเขาไปให้เขาฆ่าเขาทุบเขาตีเขายิงกันตายอะไรอย่างนี้ การส่งเสริมในทางนี้ไม่ดี สงเคราะห์ให้เขาเล่นการพนัน ให้เขาคงอยู่ในอบายมุข ลุ่มจมในชีวิตของเขา เราก็ให้ไปในทางที่ผิด เมตตาชนิดนี้ยังจะทำให้เขาลุ่มจม ให้เขาเสียหาย เราควรเป็นผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ในการช่วยคน เมตตาคน รักคน เรียกว่าจะรักคน ก็รักด้วยความฉลาดเป็นผู้มีสติปัญญาจะสงสารก็สงสารอย่างฉลาด มีมุทิตาความพลอยยินดี ก็ฉลาด รู้จักว่าคนดีคนไม่ดี ถ้าเขาทำชั่วเราจะไปยินดีกับเขาทำชั่วไม่ได้ เราควรที่จะแนะนำสั่งสอนให้เขาเลิกความชั่ว

อย่าให้เขาประพาศด้วยกาย วาจา ใจ ให้เขากลับใจมาทำความดี ถ้าหากเราแนะนำสั่งสอนเขาจริงๆ เขายังไม่เชื่อเรา อย่างไรก็ตาม เขาก็ยังไม่เชื่อ เราก็ต้องวางมันจึงจะไม่มีทุกข์

เหมือนพ่อแม่กับลูกกับเต้า กับหลานก็เหมือนกัน ถ้าเราสอนเขาด้วยความเมตตา ความรักใคร่ ห่วงใย เขาก็ยังไม่เชื่อ เราก็วางไป เดียวมาใหม่ก็สอนอีก สอนไป จนเราตายนั้นแหละ สอนไปเรื่อยๆ อย่างนี้ สอนพี่สอนน้อง สอนเพื่อนสอนฝูงก็ดี ปู่ย่าตายาย สอนลูกหลาน ครูบาอาจารย์สอนพระเณรก็เหมือนกัน ญาติโยมทั้งหลายเราเป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิต เราต้องฉลาดจึงจะมีความสุข เราอยู่ด้วยกันในโลกนี้ ควรที่จะฝึกฝนอบรมตน ให้เป็นผู้มีพรหมวิหาร ๔ แม้เด็กน้อยๆ ก็ดี ถ้าเขาตั้งอยู่ในธรรม เขาก็เหมือนผู้ใหญ่ จะเป็นหนุ่มเป็นสาวก็ตาม ถ้าหากมีคุณสมบัติ พรหมวิหาร ๔ อยู่ในใจของบุคคลนั้น เขาก็เป็นผู้ใหญ่ หรือคนกลางคน อายุ ๓๐, ๔๐, ๕๐ ปี หรือ ๖๐, ๗๐, ๘๐ ปี ก็เหมือนกัน หากมีพรหมวิหาร ๔ มีเมตตาความรักใคร่กัน สนธิสนมกลมเกลียวกัน มีความกรุณาสงสารต่อกัน ความหวานใจจะช่วยให้พ้นทุกข์ที่มีอยู่ในใจ มีมุทิตาพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีและชื่นใจด้วย มีอุเบกขากับบุคคลที่เราช่วยไม่ไหวแล้ว โลกนี้จะอยู่กันแบบมีความสุข จิตใจนั้นไม่คิดปรารถนาจะให้มันสงบ มันสงบอยู่ด้วยอะไร ด้วยความแช่มชื่นเบิกบาน

ฉะนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสไว้ว่า เมตตาคำจุนโลก ให้โลกตั้งอยู่ด้วยคุณธรรมเช่นนี้ พวกเราทั้งหลายเป็นพุทธบริษัทพากันมาฟังเทศนา ฟังธรรม ฝึกหัดตนเอง มีอยู่เท่านี้คนจะไปดี คนที่จะไปชั่วมันมีมากเพราะเขาไม่ศึกษาคุณงามความดี โลกของเรานี้จึงวุ่นวาย จึงเดือดร้อน อยู่บ้านใดเมืองใดก็ดี เพราะเขาขาดธรรมทั้ง ๔ อย่างนี้เอง เราก็เห็นได้ชัด เพราะเขาไม่ปฏิบัติตนเอง ปรับปรุงตนเองเข้าหาธรรมะ โลกจึงมีความวุ่นวาย ไปอยู่ไหนก็มีแต่ความทุกข์ความเดือดร้อนทั้งนั้น ทั้งโลกวุ่นวายอยู่ เมื่อเราได้ยินได้ฟังแล้ว ควรน้อมนึกระลึกตรึกตรอง โอปนยโก น้อมเข้ามาสู่ตน ฝึกฝนตนเองเพื่อจะให้มีความดีทั้ง ๔ อย่างนั้นเกิดขึ้น แล้วก็จะได้รับความสุข ความเจริญ

บุคคลที่มีเมตตาตั้งอยู่ในตนเองแล้ว ย่อมเป็นผู้ได้รับอานิสงส์ดังนี้

๑. เมื่อนอนหลับก็ไม่ฝันร้าย
๒. ตื่นขึ้นก็น้ำชุ่มชื่นเบิกบาน
๓. ไม่ใคร่มีโรคภัยไข้เจ็บ
๔. มองดูหน้าตาก็ผ่องใส เหมือนกับจะไม่เฒ่าไม่แก่ง่าย ๆ
๕. เมื่อไปอยู่ที่ไหนไม่ค่อยมีภัยอันตราย
๖. พวกมนุษย์ ฝิ ปิตาจ ย่อมรักษา ไม่รบกวน
๗. เทพยดาที่ย่อมรักษา
๘. บุคคลที่มีเมตตาจะทำจิตใจของตนให้เป็นสมาธิได้ง่าย
๙. เมื่อจะละสังขารร่างกายไป ก็จะไปเกิดในสุคติภพ
๑๐. ถ้าหากปฏิบัติได้ไปถึงฌานชั้นสูงแล้ว ก็จะไปเกิดในพรหมโลก

เพราะฉะนั้น พวกเราทั้งหลายชาย ควรพากันปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย หากพวกเราจะพากันไปยืนเดินนั่งนอนอยู่ที่ไหน ก็จะได้รับแต่ความผาสุก จึงเรียกว่าเป็นธรรมของผู้ใหญ่ ก็จะได้เป็นผู้ใหญ่รู้หน้าที่ของตนเองหมด มองหน้ามองตา ไปที่ไหนมาที่ใดก็ดี อยู่ด้วยกันทั้งโลกนี้ก็จะมีความสุขได้อย่างที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสเทศนาไว้ว่าเมตตาธรรมคำจุนโลกได้อย่างสมบูรณ์

การเทศนาเรื่องพรหมวิหาร ๔ เมตตาธรรมคำจุนโลก ตั้งแต่ต้นจนวสาน ก็ขอให้คณะศรัทธาญาติโยมทั้งหลายที่ได้มาฟังบรรยายธรรมในวันนี้ ได้กำหนดจดจำข้อธรรมที่อาตมาได้อธิบาย แล้วน้อมนึกระลึกตรึกตรองเอาไปประพฤติปฏิบัติตนเอง ก็จะได้รับความสุขความเจริญ ขออำนาจพรให้ท่านทั้งหลายมีอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกทิวาราตรีกาล

๖

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
ทุกขํ อริยสัจจํ ตีติ

ณ บัดนี้ พวกกันตั้งใจนั่งขัดสมาธิ ฟังพระธรรมเทศนาเรื่อง อัมมจักกัปปวัตตนสูตร ที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้กรุงพาราณสี เทศน์โปรดปัญจวัคคีย์ฤาษีทั้ง ๕ ฟังพระธรรมเทศนาอยู่ที่นี่ อัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้เป็นกัณฑ์ปฐมเทศนา หรือเรียกว่ากัณฑ์แรก เมื่อพระพุทธองค์ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณใต้ต้นโพธิ์ที่พุทธคยา แล้ว พระองค์ก็ได้ตรัสเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์เป็นครั้งแรก เพื่อให้ได้ยินได้ฟังเรื่องสังขารมพระองค์พูดถึงสังขารทั้ง ๔ อย่าง หรืออริยสัจ ๔ อันได้แก่

ทุกขํ อริยสัจจํ
ทุกขสมุทโย อริยสัจจํ
ทุกขนิโรธो อริยสัจจํ
ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา อริยสัจจํ

คำว่า สัจจะ ก็คือความจริงของธรรมชาติ ตามหลักกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่ตั้งอยู่ตามปรกติ จะเรียกว่า สัจจะ พวกเราทั้งหลายที่เกิดมาสุดท้ายภายหลังก็ดี ก็ได้ยินได้ฟังครูบาอาจารย์จดจำนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาสวดมาเทศนาแนะนำสั่งสอนให้พวกเรา เพื่อจะได้รู้และเข้าใจว่า สัจจะเป็นอะไร พระพุทธองค์ทรงสอน

ทุกข์ ในเบื้องต้นของคนเรานี้ ให้เข้าใจเรื่องที่เกิดขึ้นมาเป็นทุกข์อย่างไร

ทุกข์สมุทัย ก็คือรู้ว่าทุกข์ที่เกิดขึ้นมานั้นเกิดมาจากอะไร ก็เรียกว่าทุกข์สมุทัย สมุทัย ก็คือกิเลสต้นเหตุ พาให้คนเราทั้งหลายเกิดทุกข์

ทุกข์นิโรธ หรือเรียกว่า ทุกขนิโรธ ก็คือการดับทุกข์ มีสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ แต่ว่ารู้วิธีดับได้ เข้าใจในสิ่งที่เป็นต้นเหตุ มีเหตุอะไรที่ทำให้เกิดทุกข์ เราก็เลยดับที่ต้นเหตุ นั้นได้ คำว่า ดับ ก็คือเข้าใจในต้นเหตุทุกอย่างนั่นเอง

ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ก็เรียกว่าทางของการปฏิบัติ การเจริญ

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายก็ได้พากันสวดแล้วเมื่อตะกี้นี้แทนองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเทศนา เหตุฉะนั้น ถ้าบุคคลจำคำสอนของพระพุทธองค์ไว้ได้มากเท่าไรก็ยิ่งดี เมื่อมาสวดสาธยายไว้เป็นหลักฐานเพื่อประกาศศาสนาแทนพระพุทธเจ้า ถ้าเรายังไม่เข้าใจแจ่มแจ้งชัดก็ดี แต่ว่าก็ได้พากันสวดเป็นภาษาบาลี ภาษามคธ หรือนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาสวดสาธยาย ถ้าเป็นบุคคลที่มีสติปัญญารู้ภาษามคธ บาลี เข้าใจในเรื่องธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ว่าพระพุทธองค์เทศน์เรื่องอะไร และให้ปฏิบัติตนอย่างไร และให้แก้ไขกิเลสอย่างไร หาวิธีดับทุกข์ปฏิบัติอย่างไร ดำเนินด้วยวิธีไหนจึงจะดับทุกข์ได้ อันนี้เป็นเรื่องของผู้มีสติปัญญา รู้จักความหมายและคำแปลของเรื่อง คำกัณฑ์เทศน์ อันนี้พระพุทธองค์เทศน์เทศนาเป็นภาษาของประเทศอินเดียโดยตรง บัดนี้ ฤๅษีทั้ง ๕ หรือปญจวัคคีย์นั้นก็เป็นคนอินเดีย ก็เข้าใจในภาษาในกัณฑ์เทศน์ ด้วยเหตุนี้เหมือนกับพวกเรา ครูบาอาจารย์เทศน์ในภาษาไทยของพวกเรา คนไทยก็ย่อมเข้าใจและรู้เรื่อง รู้จักวิธีแก้ไข คิดจะลดละปล่อยวางสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ออกจากใจของตนเองได้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

แต่อย่างไรก็ดี พวกเราทั้งหลาย ทุกข์นี้ก็พอจะเข้าใจกัน เมืองไทยก็รู้จักทุกข์ อันว่าความทุกข์ ครั้นแปลเป็นภาษาเราก็คือ ของทนได้ยาก ของอยู่ลำบาก ไม่สบาย นั่นเอง อันนี้เป็นภาษาเรา ทุกข์นั้นมันเป็นภาษาประเทศอินเดียพูดกัน เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายได้ฟังแสดงให้เข้าใจว่า เออ..ทุกข์นี้เกิดขึ้นมาแล้ว เกิดขึ้นมาเพราะเรา มาเกิด ที่ท่านเรียกว่า ชาติเกิด คนเราเกิดมาตั้งแต่ก่อน ท่านบอกว่าชาติเกิดเป็นทุกข์ ครั้นว่าเกิดขึ้นมาแล้ว บัดนี้ ชราความแก่เป็นทุกข์ พยาธิโรครภัยไข้เจ็บทำให้เป็นทุกข์ มรณะความตายเป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าท่านสั่งสอน ทำไมท่านจึงสอนเรื่องอย่างนี้ ท่านสอนให้รู้ให้เข้าใจว่า เออ..ทุกข์อยู่ตามธรรมชาติ ธรรมดาของสังขารร่างกายคนเราที่เกิดขึ้นมา อยู่บ้านใดเมืองใดประเทศไหน ไม่มีที่ไปเสียแล้ว ไม่รู้จะไปหาที่ลี้ภัยที่บังที่ไหน แล้ว ครั้นเมื่อได้เกิดขึ้นมาแล้วก็จะมันใจว่า โอ้..คนเราเกิดขึ้นมาเป็นทุกข์ ถ้าหากว่า บุคคลใดเกิดขึ้นมาแล้วมีความสุข ก็แปลว่าบุคคลนั้นเห็นผิดจากหลักพระพุทธศาสนา พวกเราพิจารณาดูก็จะเข้าใจว่า เออ..ถ้าเรว่ามันมีความสุขความสบาย เกิดขึ้นมาแล้ว มันไม่เป็นอย่างนั้นสิ มันทุกข์ มันเดือดร้อนวุ่นวายมาตลอดเลยทีเดียว มันไม่มีความสุข เกิดขึ้นมา บางคนเกิดมานานปีเท่าไรก็ทุกข์มานานปีตามเรื่อง อันนี้เรียกว่า ธรรมชาติ เป็นสัจจะ เป็นสัจจะที่จะตั้งอยู่กับบุคคลที่เกิดขึ้นมาแล้วต้องมีความทุกข์ทั้งนั้น ถ้าไปกล่าวถึงทุกข์อีก ลึกกลับเข้าไป โสกะติ ความโสกะเศร้าโศกาอาดูร ปรีเทเวหิ คือพิโรธรำพัน ทุกฺขะหิ เกิดทุกข์ โทมนสฺสะหิ ความไม่สบายใจ อุปายาสะหิ ความอดอันตันใจ กลุ้มใจ ทุกข์ใจ ท่านว่า โอ้..อันนี้มาทุกข์อีก

บัดนี้ เราทุกคนก็คงเคยพบบ้างเวลาประสบสิ่งไม่เป็นที่รักทั้งหลาย มันเป็นทุกข์ มันเป็นอย่างนี้ พลัดพรากจากของรักของชอบใจก็เป็นทุกข์ ถ้าเปรียบเทียบ ถ้าผัวตายจากเมีย เมียตายจากผัว ลูกตายจากพ่อจากแม่ซึ่งกันและกัน ญาติพี่น้องทั้งหลาย พลัดพรากจากของรักของชอบใจ ก็โศกเศร้าโศกาอาดูรหม่นหมองเป็นธรรมดา อันนี้ พระพุทธเจ้าสอนว่า หากบุคคลมีความทุกข์เกิดขึ้นภายในจิตใจ เขาจึงร้องไห้ร้องไห้ น้ำตาฟูมฟองนองเนตรอยู่ พิโรธรำพันตรอมใจอยู่ และบางบุคคลนี้จะไม่ทานอาหาร ๔ วัน ๕ วัน บางบุคคลที่คิดโศกเศร้ากลุ้มใจมากเกินไปจนจะเป็นโรคประสาท ก็เป็น

อย่างนี้ มันมีแต่ทุกข์ทั้งนั้นเลย ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ เหตุฉะนั้น เราจึงพิจารณาดูให้ดี ๆ ว่า โอ้..ทุกข์มันเกิดขึ้นรอบตัวของพวกเรา แคตัวเราเราก็ทุกข์อยู่แล้ว สิ่งแวดล้อมก็ยังทำให้เกิดทุกข์อีก มันเป็นอย่างนี้ ถ้าหากเรามาศึกษาพิจารณาให้ดี ๆ แล้ว เราก็จะเข้าใจได้ด้วยตนเอง

บัดนี้ พยาธิทุกข์โรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ นานา ที่จะเกิดกับรูปร่างกายของพวกเรา ยังไงมันก็มีโรค ไม่มากไม่น้อยมันก็มี โรคร้ายไข้เจ็บก็เกิดขึ้นได้ นี่คือนิพพาน บัดนี้ ชราความแก่เป็นทุกข์ มันเป็นสังขาร เป็นของธรรมดา เราหลีกเลี่ยงหนีไปไม่ได้ ตั้งแต่เกิดขึ้นมา มันก็ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ เป็นหนุ่มเป็นสาวมาถึงท่ามกลางคน จนเฒ่าจนแก่ ชราภาพ มันเป็นสังขาร มันเป็นอย่างจริง เราจะไม่รับรองหรือว่ามันเป็นของจริงธรรมดา อย่างนั้น ตั้งแต่ปู่ย่าตายาย พ่ออ้วยแม่อ้วย พ่อหมอนแม่หมอนก็ดี อากงอาม่า ป๊ะปาก็ดี ชาวจีน ก็เป็นอย่างนี้ ประเทศไทยก็มีอยู่อย่างนี้แหละ มีแต่มีแก่ชราภาพอยู่อย่างนี้ จึงเรียกว่าสังขาร เป็นของจริงที่หลีกเลี่ยงหนีไปไหนไม่ได้

ถ้าเกิดขึ้นมาแล้ว พวกเราก็มาพิจารณาว่า เอ..รูปร่างกายของพวกเรากับ รูปร่างกายของคนอื่น มันก็เป็นอย่างนี้แหละ เราก็ต้องยอมรับสารภาพว่าเป็นสังขาร เป็นของจริง เราจึงได้รู้ว่า ทุกขอรียสัจเป็นของจริงเดี๋ยวนี้ เมื่อคนเราเกิดขึ้นมา มรณะ ความตายเป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าตรัสสอนเอาไว้แล้วว่าเป็นสิ่งที่แน่นอน เราจึงรู้ว่า มันแน่นอน คนเราเกิดขึ้นมาแล้วก็มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา ไปจนถึงที่สุดก็คือ ความตายจากกันไป ไม่ว่าญาติว่าโยม ไม่ว่าพระเจ้าพระสงฆ์ หลวงปู่หลวงตาที่ไหน คนจะอยู่บ้านใดเมืองใดประเทศไหน ถ้าเกิดขึ้นมาแล้ว ในที่สุดมันเป็นสังขารของจริง ไม่รู้จะทำยังไง เราก็ต้องพากันศึกษาเรียนรู้ให้รู้ว่า โอ้..คนเราเกิดขึ้นมาต้องตาย อยู่ บ้านใดเมืองใดที่ไหนก็ต้องตาย บทที่เราพากันสวดไปเมื่อกี้ ความพลัดพรากจากของรัก ของชอบใจ มีอะไรทุกสิ่งทุกอย่างต้องทิ้งไปหมด ดูแล้วมันจะเป็นของจริงหรือของ ไม่จริง ญาติโยมก็ต้องทิ้งบ้านทิ้งช่อง ทิ้งลูกทิ้งหลาน ทิ้งเพื่อนทิ้งฝูงไป เขาก็ไปส่งเรา ถึงป่าช้าเท่านั้นแหละ เขาก็กลับบ้าน เป็นพระเจ้าพระสงฆ์ก็ดี หลวงปู่หลวงตาก็ดี นักภวานาจะเก่งแค่ไหนก็แล้วแต่ การภวานามันเป็นเรื่องฝึกจิตใจ มันทำให้จิตใจดีก็

เท่านั้นเอง รูปร่างกายสังขารของท่านไม่มีทางไป ไม่มีทางหลีกเลี่ยง ถึงที่สุดแล้วก็ต้องตายเป็นธรรมดา ต้องมรณภาพ คำสมมุติของพระก็เป็นอย่างนั้น บัดนี้ คนอยู่ในโลกนี้ก็ดีหรือสัตว์เดรัจฉานทั้งหลายที่เกิดมาในโลกนี้ เราจะไมื่อยอมรับว่าเป็นของจริง เป็นสังขาร ตั้งอยู่กับโลกอยู่อย่างนี้หรือ

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายที่เป็นนักปฏิบัติ นักสนใจในพระพุทธศาสนาแล้ว ใฝ่ใจในธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนเป็นสังขะอย่างนี้ เมื่อเราพิจารณาดูให้ดี ๆ แล้วก็จะเข้าใจว่า โอ..เป็นอย่างนี้จริง ๆ สังขารร่างกายของคนเรา และสัตว์ทั้งหลาย เราจะมาคิดดูเรียกว่า *อุปาทินนกลังขาร* สังขารที่มีวิญญูณครองรูปร่างอยู่ ตั้งแต่เกิดมาแต่ปลวกแต่ริ้นแต่ไรนี่เล็ก ๆ น้อย ๆ สัตว์ทั้งหลายที่มีวิญญูณมาครองรูปร่างกายจนมาถึงมนุษย์คนเรา มีวิญญูณครองเคลื่อนไหวไปมาได้ด้วยตนเอง สังขารอย่างนี้เกิดขึ้นมาก็ต้องดับเป็นธรรมดา บัดนี้ *อนุปาทินนกลังขาร* สังขารที่ไม่มีวิญญูณครอง เอมามาเปรียบเทียบดูแล้วก็คือ วัตถุธาตุทั้งหลาย ต้นไม้ ภูเขา รถ เรือ ตึกรามบ้านช่อง ห้วยหนองคลองบึง วัตถุธาตุทั้งหลายต่าง ๆ มันแปรปรวนไปตามธรรมชาติ เห็นไหม ต้นไม้ก็ได้ เกิดมาตั้งแต่เล็กก็ใหญ่ขึ้นไปเรื่อย ๆ เรื่อย ๆ กิ่งก้านใบร่วงใบหล่น มันก็ตายยืนต้นอยู่เป็นธรรมดาของต้นไม้ ต้นไม้ก็หนีไปไหนไม่ได้หรอก เพราะฉะนั้น ต้นไม้อะไรต่าง ๆ ก็แล้วแต่ พืชพันธุ์ธัญญาหารต่าง ๆ มันเป็นธรรมชาติ แม้แต่รถแต่เรือของพวกเราทำด้วยเหล็กมันก็ยังพัง บ้านที่สร้างด้วยปูนด้วยอิฐอะไร ก่อขึ้นมาอยู่ที่ไหน ก็แตกพังอยู่ที่นั่น พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนว่า เมื่อมีเกิดก็มีดับ

เหตุฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงให้พวกเราศึกษาว่า ธรรมชาติสิ่งทั้งหลายนี้ มาสรุปแล้วเข้าใจว่า โอ..เป็นสังขารเป็นของจริง ให้จิตใจของพวกเรานี้ยอมรับสารภาพสังขาร จิตใจนั้นยอมรับ ถ้าไม่ยอมรับ มันก็ไม่เข้าใจสังขารของจริง คือธรรมชาติธรรมดา เหตุฉะนั้น ท่านอัญญาโกณฑัญญะก็มาพิจารณาพิจารณาเรื่องที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนาสังขาร ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค หรืออริยสัจ ๔ ท่านนำมาพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญตามกระแสธรรมเทศนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงเทศนาอยู่ เหมือนพวกเรานั่งอยู่อย่างนี้แหละ กำลังฟังอยู่เลยเข้าใจว่า เออ..เข้าใจ

แจ่มแจ้งว่า แน่นอนที่สุด สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้นย่อม
แตกดับเป็นธรรมดา เมื่อพิจารณาอย่างนี้ก็จะเข้าใจว่า เออ..คนเรานี้ จะสูงจะต่ำ จะดำ
จะขาว จะอ้วนจะผอม จะสวยงามหรือซีเหร่ก็ดี ร่ำรวยมั่งมีทุกข์จน ก็เหมือนกันหมด
เลยรูปร่างกายนี้ ร่ำรวยมั่งมีแค่นั้นมันก็เท่ากัน มันก็ต้องไปถึงที่สุดคือความตาย
เหมือนกัน ทั้งสมบัติไปเป็นธรรมดา คนจนก็ทั้งบ้านเหมือนกัน ก็เป็นธรรมชาติ เป็น
พระเจ้าพระสงฆ์ ครูบาอาจารย์ หลวงปู่ต่างๆ ก็ทั้งวัดทั้งวา ไม่เอาโบสถ์เอาวิหารเอา
ศาลาไป ไม่เอาอะไรไปสักอย่าง เอาไปเอามา กระดุกแข่งกระดุกขาและร่างกายก็ไม่เอา
ปล่อยไว้ให้ลูกให้หลานให้คนข้างหลังดูแลอีก เป็นอย่างนี้ นี่แหละท่านเรียกว่า สัจธรรม
ของจริง ท่านว่า *ยงฺกิลฺลิจิ สมุทฺยธมฺมํ สพฺพหนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ* คำว่า จักขุได้เกิดขึ้นแล้ว
ญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว วิชชาได้เกิดขึ้นแล้ว แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้ว
แก่เรา อันนี้เป็นภาษาไทยเรา ส่วนคำว่า *จกฺขุ อุตฺปาที ญาณํ อุตฺปาที ปญฺญา อุตฺปาที*
วิชฺชา อุตฺปาที อาโลโก อุตฺปาที นั้นเป็นภาษาอินเดียที่เราสวดกันซ้ำๆ ซ้ำๆ กัน มี
คำแปลว่า

<i>จกฺขุ อุตฺปาที</i>	จักขุ คือดวงตานี้ ได้เห็นเหมือนกับตาคน เห็นอะไรชัดเจน เห็นสัจธรรม จึงสมมุติว่ามีดวงตาเห็นธรรมะ
<i>ญาณํ อุตฺปาที</i>	ญาณได้สอดส่องมองพิจารณาเข้าใจแล้วอย่างทุกขสัจ
<i>ปญฺญา อุตฺปาที</i>	ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญ รู้และเข้าใจดีแล้ว
<i>วิชฺชา อุตฺปาที</i>	ก็คือ ความรู้นั่นเอง
<i>อาโลโก อุตฺปาที</i>	แสงสว่างได้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา

ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยได้ยินได้ฟังมาแต่กาลก่อนนั้น พระพุทธเจ้าท่านเห็น
แล้วอย่างนี้ เห็นอย่างนี้จึงเอามาเทศน์ให้ฟังว่า เออ..ธรรมชนิดนี้แต่ก่อนยังไม่รู้ไม่เข้าใจ
นะ สัจธรรมนี้ ไม่เข้าใจว่ามันตั้งอยู่กับโลกอย่างนี้ ไม่เข้าใจ พระพุทธองค์ทรงเข้าใจ
แจ่มแจ้งชัด ว่าอย่างง่ายๆ ก็คือสติปัญญานั้นเอง รู้และเข้าใจ เรียกว่าญาณหยั่งรู้ ถ้า
เปรียบเทียบอีกอย่างหนึ่งจึงเรียกว่า ทศณปัญญญาณ ทศณะแปลว่าดู ปัญญาญาณ
แปลว่ารู้แจ้ง รู้อย่างหมด

ดู..จะดูอะไร ดูให้เข้าใจตั้งแต่ปัจจุบันถอยหลังเข้าไปถึงอดีต เหมือนกับคนเกิดขึ้นมา เราดูตั้งแต่คนแก่ ดูขึ้นไปหาคนเกิดตั้งแต่ที่แรก มาดูทบทวนว่า เออ..แต่ก่อนเขาเป็นเด็กเล็กๆ ทำไมมันมาใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนเฒ่าจนแก่อย่างนี้ คนที่เกิดมาทีหลังจะไม่เฒ่าไม่แก่อย่างนี้หรือ แน่نونว่าต้องเป็นอย่างนั้น ด้วยเหตุผลอย่างนี้ก็เข้าใจ ถ้าคนทั้งหลายที่เกิดขึ้นมาอยู่ในโลกนี้ เกิดมาเราจะตายหรือไม่ตาย ต้องตายหมดทุกคน คนเราเกิดขึ้นมา แต่เขาไม่รู้ใครจะตายเมื่อไหร่ จะไปเมื่อไหร่ อันนี้แหละเรียกว่า รู้จักความเกิด ความดับ ความเกิด ความดับ เกิดขึ้นด้วยทศณะการดู ทศนปัญญาหรือการคลี่คลายพิจารณาอะไรให้ถ่องแท้หรือแยกคายให้ละเอียด ญาณก็เลยหยั่งรู้ว่า แน่نونที่สุด ถูกต้องเลยทีเดียว สังฆธรรมธรรมชาติ เมื่อมีการรู้ถูกต้องนี้ จึงเรียกว่า บรรลุธรรม ได้ดวงตาเห็นธรรม เห็นของจริงธรรมชาติ

บัดนี้ สิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์คือ สมุทัย สมุทัยก็คือกิเลสตัณหา อันได้แก่กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา *กามตัณหา* ที่เพติดเพลินอยู่ในโลก *ภวตัณหา* เป็นตนเป็นตัว *วิภวตัณหา* ไม่ใช่ตนไม่ใช่ตัว อันนี้ก็คือเป็นกิเลส เป็นกิเลสที่เราไม่เข้าใจว่าเป็นกิเลส เราก็เลยเพติดเพลินอยู่กับโลก เหมือนกับคนนี้ ไม่เคยเลยที่จะเข้าวัดเข้าวา แต่ไปดูหนังดูละครลิเกจนเฒ่าจนแก่ สนุกสนานกับเด็กอยู่อย่างนั้นแหละ เขาเรียกว่าเพติดเพลินอยู่ในกามารมณ์ เรียกว่า *ตฺตฺร ตฺตฺราภินนฺทินํ* เพติดเพลินในอารมณ์นั้นๆ ที่พระพุทธรองค์ทรงสอนนั้น มันเป็นอย่างนี้ เหตุฉะนั้น ท่านจึงให้พวกเราพิจารณาว่า โอ้..มันเพติดเพลินในกามารมณ์ คือกามตัณหา ส่วนภวตัณหา ก็ว่าเราอยากเป็นนั่นเป็นนี่ ที่นี้วิภวตัณหา เราก็ไม่อยากเป็นนั่นเป็นนี่อีก เอ้า..มันเป็นอย่างนี้

ที่นี้ เรามาพิจารณาเรื่องตัณหา ถ้าเราอยากเป็นโน่นเป็นนี่ เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ มันไม่เป็นอย่างนั้น กับเราไม่อยากเป็นนั่นเป็นนี่ คือไม่อยากเป็นโน่นเป็นนี่แต่มันก็เป็น นั่นคืออะไร คือคนเราเกิดขึ้นมาตั้งแต่เล็กๆ เราไม่อยากใหญ่ขึ้นมา มันก็ใหญ่ มันเป็นอย่างนั้น มันเป็นของไม่เที่ยง ครั้นเราเป็นเด็กขึ้นมา อยากอยู่อย่างนั้นไม่อยากจะใหญ่ขึ้นไป มันก็ใหญ่อีก มาถึงเป็นหนุ่มเป็นสาวอยากอยู่อย่างนี้ มันก็ไม่อยู่ มันก็ใหญ่ขึ้นมาเรื่อยๆ แก่มาเรื่อยๆ เหมือนพวกเรานั่งกันอยู่ที่นี่ แก่ขึ้นมาถึง ๔๐ ปี ๕๐ ปี ยังไงก็

‘ไม่อยู่ มันก็เผาไปเรื่อยๆ อยู่อย่างนั้น มันก็ไม่ฟังใครเลยทีเดียวน มันบอกไม่ฟัง ไม่อยากเป็นแต่มันต้องเป็น เขาเรียกว่าไม่อยากเป็น ไม่อยากเจ็บไม่อยากป่วย มันก็ต้องเจ็บ ต้องป่วย เอ้า..มันเป็นอย่างนี้ ไม่อยากเผาไม่อยากแก่ มันก็เผาก็แก่ไม่รู้จะทำอะไร อย่างนั้นละ สุดท้ายทุกคนก็ไม่อยากล่องลับดับตายไป แต่มันก็เป็น เป็นธรรมชาติของมัน ล่องลับดับตายไป เอ..มันเป็นอย่างนี้ เขาเรียกว่า มันเป็นวิภวตัณหา มันไม่อยากเป็นโน่นเป็นนี่ มันก็เป็นไปได้อย่างนั้นอย่างนี้ มันก็เลยผิดหวัง เป็นทุกข์ ๓ ตัวนี้ละ เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์

กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา ท่านเรียกว่า สมุทัย สมุทัยแปลว่ากิเลส กิเลสตัณหาว่าอย่างนั้น ตัวนี้ละพากันทำให้เกิดทุกข์ ยุ่งกันอยู่ทั้งโลก ตัวกิเลสตัณหา นี้เอง บ้านใดเมืองใดรบราฆ่าฟันกัน เบียดเบียนกัน แย่งชิงอะไรกัน โต้แย้งกันวุ่นวาย อยู่เมืองเรา ตัวนี้เอง สมุทัยนี้เอง คือกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา นี้เอง มันหลงอยู่ตรงนี้เสีย นี่ท่านจะให้ศึกษาให้เข้าใจว่า โอ้..หลงตนเองอย่างนี้เอง จึงอยากให้ ศึกษา ศึกษาหลักธรรมะเพื่อจะเข้าใจว่า ตัวนี้เป็นตัวทำให้เกิดทุกข์ เป็นบ่อเกิดแห่ง กองทุกข์ แล้วอย่างไรเราจึงจะรู้จะเข้าใจและปล่อยวางได้จึงจะเป็นนิโรธ การที่จะเป็น นิโรธได้ คือความดับทุกข์ ความดับทุกข์นั้นก็คือ ความรู้แจ้งเห็นจริงว่าสิ่งนี้ทำให้เกิด ทุกข์ก่อน แล้วจึงจะวางสิ่งนั้นได้ ตรงนี้ละเป็นการที่เราปฏิบัติกันอยู่ว่า สิ่งนี้ทำให้เกิด ทุกข์ จะศึกษาเรื่องสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์นี้ให้เข้าใจและจะได้ปล่อยวาง ว่ามันเป็นธรรมชาติ ของมัน ครั้นปล่อยวางได้ จิตใจมันจึงจะสบายและมีความสุข

บัดนี้การจะปฏิบัติเพื่อละ ความปล่อยวางนั้น ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสัจจ์ เรียกว่าการเจริญ การเจริญก็คือ การปฏิบัติฝึกหัดตั้งอยู่ในศีล เหตุฉะนั้น มรรคมืองค์ ๘ นั้น มรรคก็คือหนทาง ได้แก่ สมมาทิฎฐิ สมมาสงกปโป สมมาวาจา สมมากมมโนโต สมมาอาชีโว สมมาวายาโม สมมาสติ สมมาสมาธิ มรรคมืองค์ ๘ อย่างนี้ อันนี้ถ้าเรา ดู พระพุทธเจ้าได้จัดไว้เป็นหมวดหมู่ สรุปรวมลงไปแล้ว เป็นศีลส่วนหนึ่ง เป็นสมาธิ ส่วนหนึ่ง และเป็นปัญญาส่วนหนึ่ง เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ให้พากันเจริญอันนี้ ให้ พากันรักษาศีล ปฏิบัติตั้งอยู่ในศีล ให้พากันตั้งจิตตั้งใจ ฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบเป็น

สมาธิ เมื่อจิตสงบเป็นสมาธิแล้ว ก็มาพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญอะไรทุกสิ่งทุกอย่าง
คือเป็นทัศนปัญญาญาณนั่นเอง

บัดนี้ หากเมื่อจิตใจเราสงบดีแล้ว เราก็เลยมาดู ดูตนเองว่าจะทำอะไร จะทำให้เกิด
เกิดทุกข์ใหม่ เราจะพูดคุยกันเรื่องอะไร ถกเถียงกันหรืออะไรต่างๆ จะทำให้เกิดทุกข์
ใหม่ เราก็มาพิจารณาว่า เราคิดเราอ่านนะจะทำให้เกิดทุกข์ใหม่ อันนี้เรียกว่าพิจารณา
แล้วในด้านปัญญา กำลังปฏิบัติ ถ้าหากเราทำสิ่งใดลงไปแล้ว มันทำให้เราเกิดทุกข์ มัน
ก็ผิดละสิทีนี้ เราไม่อยากทุกข์ ถ้าเราทำให้มันเป็นทุกข์ ทุกข์มันก็เกิด มันเป็นอย่างนี้
เวลาเราพูดคุยกัน มันถกมันเถียง มันทะเลาะวิวาทกัน มันจะทุบจะตีจะฆ่ากัน เอ้า..
มันก็พูดผิดอีกละ มันเป็นอย่างนี้ เห็นไหมเขาคิดอิจฉาอาฆาตพยาบาทกัน จะทุบจะตี
จะฆ่ากัน คิดโกรธเกลียดเคียดแค้นกัน ทุกข์เข้ามาอีกละ โอ้..มันเป็นอย่างนี้เอง เราทุกข์
กันอยู่ทุกวันนี้ ต้นเหตุมันเป็นอย่างนี้ ก็เลยค้นคว้าหาวิธีแก้ไข เราพากันตั้งใจปฏิบัติอยู่
จะแก้ไขทุกข์ทั้งหลายที่มันเกิดขึ้นมา จะเรียนเพื่อให้รู้เพื่อให้เข้าใจ ถ้าเราเข้าใจแจ่มแจ้ง
ว่าสิ่งนี้ทำให้เกิดทุกข์ ไม่มีใครอยากทุกข์ในโลกนี้ ถ้ารู้ทุกข์จริงว่ามันทุกข์จริงๆ มันจะ
วางของมันเอง เพราะจิตใจมันยอมรับสารภาพว่า สิ่งนี้ทำให้เกิดทุกข์จริงๆ ใจมันก็จะ
วางเอง ถ้าใจมันยังไม่รู้ไม่มีสติปัญญา มันจึงยึดมันก็เลยเกิดทุกข์

บัดนี้ เราจะหาวิธีแก้ไข ก็คือว่า เราจะให้รู้จักว่า ถ้าเราจะทำอะไร ทำแล้วมัน
มีความสุขทั้งตนและบุคคลอื่นและสัตว์อื่น เราจะทำอะไรให้มันมีความสุข จะปฏิบัติ
อย่างไร จะหาหนทางให้มันมีความสุขเกิดขึ้น แม้เราจะอยู่ที่ไหน ก็ควรจะทำให้เกิด
ให้มีขึ้น บัดนี้ เราพูดคุยสมานสามัคคีปรองดองกัน ไม่ถกเถียงทะเลาะกัน พูดมีเหตุมีผล
ดี ดังนั้น พวกเราที่ชวนกันมาเวียนเทียน ไหว้พระ สวดมนต์ ทำผลทำประโยชน์ให้เกิด
ให้มีขึ้น ให้เป็นสิริมงคลเกิดขึ้นแก่ตน เราจะทำความดี ฟังเทศน์ฟังธรรมกิติ รักษาศีล
ภาวนาก็ดี เราก็พยายามที่จะปลูกฝังคุณงามความดีให้เกิดขึ้น ดังนั้น พวกเรามาคุยกัน
มาปฏิบัติ มาฟังเทศน์อยู่นี้แหละ พากันมาสวดมนต์ มีแต่คุณงามความดี พูดจาปราศรัย
นี้เป็นประโยชน์ทั้งชาตินี้และชาติหน้า

บัดนี้ เราคิดเราอ่านว่า เออ..จะอย่างไรมันจึงมีความสุข อยู่ด้วยกันเราจะคิดอยู่ด้วยกันอย่างไรในโลกนี้ คิดลองดูซิ เราอยู่ในโลกนี้มันมีทั้งคนดีและคนไม่ดี คนมีปัญหาดีก็มี คนไม่มีปัญหาก็มี เหลือมล้ำต่ำสูงกันอยู่ในโลกนี้ มันเป็นอย่างไรร เราจะอยู่กันอย่างไร เราจะพูดคุยกันอย่างไร ปฏิบัติกันอย่างไร เขาเรียกว่า พัฒนาตนเองในปัจจุบันธรรม เพื่อให้รู้ให้เข้าใจในธรรมชาติดูอยู่กับโลกนี้ เรียกว่าจะให้มันเข้าใจแจ่มแจ้งชัด เราจึงจะรู้จักว่าทางนี้ผิดทางนี้ถูก เหตุฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงสอนเอาไว้ว่า *กามสุขลลิกานุโยโค หิโน คมโม โปถุชชนิโก อนริโย อนตถสยหิโต* ข้อหนึ่ง และ *อตตกิลมถานุโยโค ทุกโข อนริโย อนตถสยหิโต* อันนี้อีกข้อหนึ่ง

กามสุขลลิกานุโยโค คือการเพลิดเพลินในกามารมณ์ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ทั้งหลายที่หลงเพลิดเพลินอยู่นี้ เป็นทางที่ล่าช้าในการปฏิบัติ เหมือนบุคคลที่ไปหลงเพลิดเพลินอยู่ ไม่เข้าวัดเข้าวา ไม่ฟังธรรมจำศีล ไม่ศึกษาธรรมะเมื่อหลงเพลิดเพลิน เวลาเกิดทุกข์ขึ้นมาไม่มีที่พึ่งเลย ไม่รู้จะวิ่งไปที่ไหนเพราะไม่มีธรรมะอยู่ในใจของตนเอง มันเป็นอย่างนี้ มันก็มีแต่ทุกข์เกิดขึ้น เหตุฉะนั้น คนที่หลงเพลิดเพลินก็เป็นอย่างนี้ บัดนี้ *อตตกิลมถานุโยโค ทุกโข อนริโย อนตถสยหิโต* ถ้าการปฏิบัติฝีกหัดอบรมตนเอง ถ้าเคร่งตึงเกินไป ทำอะไรอยากให้ได้เร็วๆ เราอยากได้อะไรทุกอย่าง อยากได้เร็วๆ มันก็จะเกิดทุกข์ มันเป็นอย่างนี้ บางคนก็อดสู้อยู่เหมือนกับคนบำเพ็ญด้านจิตใจ อดข้าวหลายวันเลยทีเดียว หวังจะให้ถึงนิพพานเร็วๆ มันจะตายไปก่อน มันยังไม่ได้ จึงเรียกว่าตึงเกินไป ถ้าหย่อนเกินไป วันทำก็ทำ วันไม่ทำก็ไม่ทำ ปฏิบัติมันก็หย่อนเกินไปอีก ไม่ทำทุกวัน เหตุฉะนั้น ทางสองอย่าง ทางสองเส้นนี้ไม่ต้องเดิน พระพุทธองค์ทรงสอนไว้อย่างนั้น ไม่ต้องปฏิบัติ เพราะพระพุทธองค์ปฏิบัติมาก่อนแล้ว ไม่บรรลุนิพพานที่สุดแห่งกองทุกข์ พระพุทธองค์จึงสอนว่าให้ปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา คือมรรคมงคล ๘ ประการ เป็นหนทางเดินทางปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์โดยตรง

ถ้าบุคคลมีศีลดี มันก็เป็นพื้นฐานทำให้จิตใจสงบเป็นสมาธิเร็ว ถ้าจิตใจสงบเป็นสมาธิแนบแน่นมั่นคงดี ก็เป็นพื้นฐานของคนที่พิจารณาอะไรให้เข้าใจแจ่มแจ้งชัดในสิ่งเหล่านั้นได้ง่ายๆ เราเรียกว่า อาศัยสิ่งแต่ละอย่างๆ เป็นขั้นตอน เหมือนเราเดินขึ้นบันได เราก็ต้องขึ้นเป็นขั้นๆ ไปอย่างนั้น บัดนี้ ถ้าจิตของคนเรานั้นสงบมันก็จะเห็นได้ง่าย จึงเรียกว่าปฏิบัติทำสมาธิ เมื่อจิตใจสงบดีแล้วเราจะดูอะไร เราก็จะเห็นได้ง่าย เพราะกิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลง อยู่ที่จิตใจของพวกเรา ไม่ใช่อยู่ที่อื่น ไม่ใช่มันอยู่ที่ร่างกายนะกิเลส มันอยู่กับจิตใจ ความรักความชังก็อยู่ที่จิตใจ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ก็อยู่ที่ใจ พระพุทธองค์จึงให้ฝึกที่ใจ ก็เลยไปค้นคว้าดูที่โน่นดูรากเหง้าเค้ามูลของต้นข้าว มันอยู่ที่จิตใจ จะปรับปรุงพัฒนาที่จิตใจให้มันมีความเฉลียวฉลาด ให้มีสติปัญญาแก้ปัญหาของคนที่จิตใจก่อน ถ้าหากแก้ปัญหาที่จิตใจได้ ก็เหมือนคนประพาศปฏิบัติตนเองมีสติปัญญาดีนี่ละ มีสติปัญญาดีแล้วก็สามารถแก้ปัญหาไม่ต้องวิ่งหาใครละที่นี้ อันนี้สิ่งนี้เกิดขึ้นมาวุ่นวายจนทำให้จิตใจเกิดทุกข์ ต้นเหตุมันอยู่ที่ไหนละ ค้นคว้าหาต้นเหตุเลยเมื่อกำลังมีทุกข์อยู่ เขาเรียกว่าสาวหาต้นเหตุมันอยู่ที่ไหน ต้นเหตุมันอยู่ที่โน้น โอ้..มันอยู่ ความคิดมันขึ้นมาว่า ความคิดอันนี้นั้นทำให้เกิดทุกข์ขึ้น เราก็จะเห็น เราก็จะเห็นวิธีแก้ไข

ถ้าเปรียบเทียบ ก็เหมือนว่าถ้าเราไปตีคนอื่น คนอื่นเจ็บ เขาก็จะมาตีเรา เราเกิดเป็นทุกข์ เพราะกลัวเขามาตีเรา ต้นเหตุมันอยู่ที่ไหน ก็คือตนเองไปตีเขาก่อน นี่..ต้นเหตุมันเป็นอย่างนี้ ถ้าหากเราไปด่าเขา ด่าสับแหลกเลยนี้ บัดนี้ เขาก็โกรธเอาสิที่นี้ เขาก็จะมาด่าเราสิ ไม่ว่าเราไปลื้ออยู่ที่ไหนเขาก็จะตามไปด่า เตือดร้อนในภายหลัง โอ้..ต้นเหตุมันมาจากไหน ถ้าเราคิดจะทุบตี ขำพินรันแท่ง ทำร้ายเขา ถ้าเขารู้ เขาก็จะมาขำเราก่อน มันก็เกิดทุกข์ชिरาวนี้ เนอะ..มันเกิดจากต้นเหตุมาจากไหน จากความคิดความอ่านมาจากจิตใจของตนเองเป็นหลัก ถ้าเรามองง่ายๆ อย่างทุกวันนี้หรือทั่วโลกเป็นไปนี้กลัวซึ่งกันและกัน มันกลัวอะไรเล่า มันกลัวมันทำร้ายกัน ฆ่าประหารกัน เห็นไหม เขาบริวารฆ่าฟันเบียดเบียนกันอยู่ต่างประเทศนั่นนะ ไปที่ไหน ขึ้นรถขึ้นเรือขึ้นเครื่องบิน

ไปไหนเจียบเลย กลัวไปหมดเลย มันเป็นอย่างนี้แหละ ต้นเหตุมันอยู่ที่ไหนล่ะ มันจึงมากลัวกันอยู่อย่างนี้ ต้นเหตุคือ มันทำร้ายกันนี้เอง มันทำลายชีวิตกันนี้เอง มันไม่ลงความเห็นกันแบบธรรมะว่า เราจะอยู่กันอย่างไร ชาติใดภาษาใดในโลกจึงจะมีความสุข คุยกันลองดูซิ คุยแบบธรรมะ มันก็เจียบสงบละไปบ้านใดเมืองใดประเทศไหนนี่..คนศึกษาธรรมะต้องการอย่างนี้ เพื่อจะค้นหารากเหง้าเค้ามูลของกิเลสทั้งหลายที่มันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้ารู้จริงมันก็ดับได้ซิ ถ้าเรารู้ว่าต้นเหตุมาจากที่โน้นก็หยุดเสียพูดง่ายๆ แต่มันก็ไม่ใช่ของที่จะทำได้ง่าย

ต้นเหตุมาจากการกระทำก็หยุดกระทำเสีย ต้นเหตุมาจากการพูดก็หยุดพูดเสีย ต้นเหตุมาจากการคิดก็หยุดคิดเสีย เรื่องนั้นเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดทุกข์ นี่..ถ้าพูดอย่างง่ายๆ เป็นเรื่องที่พวกเรากำลังนั่งฟังอยู่นี้ วิจัยไปด้วยพิจารณาไปด้วย เขาเรียกว่า นั่งทำสมาธิแล้วตรึกตรองใคร่ครวญเหตุผลไปด้วย จะได้เข้าใจว่าต้นเหตุอะไร ทำอะไรหนอทำให้เกิดสุขอยู่ด้วยกันเดี๋ยวนี้ ให้มีความสุขความสบาย เราก็เห็นว่า โอ้..ต้นเหตุมันเป็นอย่างนี้ เราพูดคุยกันสมานสามัคคีกัน ทำอะไรด้วยกัน ลงความเห็นอะไรบางสิ่งบางอย่างที่ถูกต้อง ทำให้เกิดมีความสุข เหมือนเราชวนกันทำความดีนี้เอง ทำบุญทำทานการกุศล เราชวนกันรักษาศีลชวนกันภาวนา ชวนกันหาวิธีแก้ไขปลดปล่อยความทุกข์ออกจากจิตใจของตน ก็ควรมาพูดคุยกัน พระพุทธเจ้าสั่งสอนอยากให้คุยกันเรื่องอย่างนี้ ไม่พูดเรื่องอื่นเสียกาลเสียเวลา ให้พูดเรื่องการภาวนาเรื่องการขัดเกลากิเลส เพื่อเป็นเหตุทำให้เกิดความสุขในอนาคต มันเป็นอย่างนี้ เราก็มาพิจารณาดูให้ดีๆ ให้ถี่ถ้วนว่า โอ้..มันก็อยู่ที่นี้ล่ะ มันก็อยู่กับตนเอง การละบาปความชั่วทุกสิ่งทุกอย่าง มันก็อยู่ที่ใจ พระพุทธเจ้าท่านละได้แล้ว บัดนี้ เราคิดจะละกายละที่นี้ เราจะละดื่มเหล้าอย่างนี้ เราจะไม่เอาร่างกายนี้ไปดื่มเหล้า ไม่ไปสูบบุหรี่อย่างนี้ จะละที่กาย ไม่ไปสูบบุหรี่ ท่านให้เราไปละที่ใจไม่ใช่ไปละที่กาย ถ้าใจละแล้ว ร่างกายมันก็ไม่ว่าอะไร มันเป็นหุ่นเฉยๆ เพราะใจมันเป็นคนที่ชักจูง ใจเป็นหัวหน้าอยู่แล้ว จึงจำเป็นที่เราต้องภาวนาฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบ จะได้แก้ปัญหาสิ่งที่อยู่ที่จิตใจของพวกเราเอง

ถ้าบุคคลใดรู้จักวิธีแก้ไข บุคคลนั้นก็เรียกว่าคนรู้ธรรมะ คนรู้ต้นเหตุของทุกข์ว่าเกิดขึ้นอย่างนี้ เช่นอยู่ในครอบครัวก็ดี อยู่ในหน่วยงานต่างๆ หน่วยงานต่างๆ นี่จะเป็นกระทรวงไหนก็แล้วแต่ ห้างร้าน ธนาการ บริษัท อยู่ที่ไหน บ้านช่อง สามีภรรยาต่างๆ ก็ดี ถ้าคนศึกษาธรรมะและเข้าใจ มันก็อยู่กันอย่างแบบสงบได้เลย ทำอะไรก็ถูกต้อง เมื่ออยู่ในความสงบ บัดนี้มันคัดค้านกัน มันไม่เห็นไปทางเดียวกัน ไม่เห็นไปในทางที่ถูกไปๆ มาๆ มันก็เสียไปทั้ง ๒ ฝ่าย นี่..ไม่รู้ธรรมะ มันผิดทั้งสอง มันยังไม่เข้าใจอีก มันทำไมไม่เข้ากันเสีย อย่างสามีภรรยา กัน ถ้ารู้จักความถูกต้องกันมันก็ไม่ผิดไม่เถียงกัน จนเผลอจนแก่ ไม่ละเลิกกันไปไหน เพราะเขามีธรรมะ ลูกเต๋าก็ตั้งอยู่ในศีลในธรรม อยู่กับพ่อกับแม่ เจียบสงบ บ้านมันก็มีความสุขเกิดขึ้น หมู่บ้านใดก็ดี ตำบลใด อำเภอใด จังหวัดไหน ประเทศใดอยู่สงบสุขไหม พระพุทธเจ้าสอนให้ศึกษาธรรมะเพื่อแก้ปัญหา ความเดือดร้อน ความวุ่นวายและความทุกข์เกิดขึ้น ก็คือจะแก้กิเลสมันเอง เขาเรียก *ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร* ที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนาอยู่ที่นี่ พระอัญญาโกณฑัญญะได้ ไตร่ตรองใคร่ครวญด้วยสติปัญญาของท่าน ไตร่ตรองใคร่ครวญว่า เอ..มันจริง จริงๆ ว่าเป็นอย่างนั้น มันเป็นสัจจะของความจริง ของธรรมชาติจริงๆ ท่านเข้าใจ ท่านจึงได้บรรลุธรรม

บัดนี้ พวกเราก็มีสติปัญญาเหมือนกัน แต่มันยังไม่เฉียบแหลม ปัญญายังไม่แก่กล้า มันยังไม่เข้าใจ มันไตร่ตรองไม่เข้าใจเพราะจิตใจยังไม่สงบเป็นสมาธิ ดูกิเลสในจิตใจไม่ได้ ก็เลยไม่เห็น จะไปละกิเลสอยู่บนภูเขาหรือจะไปละอยู่ในถ้ำไหน กิเลสมันไม่ได้อยู่ในถ้ำ มันอยู่ที่ใจเรา นี่..กิเลส เราอยู่ที่สงบสงัดเพื่อจะฝึกหัดให้จิตสงบ แล้วจะมาค้นคว้าให้พบต้นเหตุของสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ของตนเอง คือกิเลสตัณหา เหตุฉะนั้น ถ้าหากเรารู้แล้วว่า เออ..กิเลสตัณหานี้มันพาให้เราทุกข์ เอาจริงๆ แล้วมันพาให้เราเกิดทุกข์ เอ้า..บัดนี้เรามาพิจารณาอย่างนี้ ก็กิเลสตัณหานั่นแหละทำให้เราเกิดทุกข์ ถ้าเราอยากปลดปล่อยกิเลสตัณหา เราก็ต้องอาศัยตัณหาเหมือนกัน คิดดูดีๆ นะตรงนี้ ตัณหาคืออะไร ตัณหาคือความอยาก เป็นอย่างนี้ อันนั้นมันอยากผิด มันทำให้เกิดทุกข์

ทีนี้เราอยากแก้ไขมันล่ะ เราก็อาศัยความอยากก็คือกิเลสตัณหาตัวเองจะแก้กิเลสตัณหา เขาเรียกว่า หนามยอกก็ต้องเอาหนามบ่ง มันเป็นอย่างนี้

เหตุฉะนั้น ถ้าเราพิจารณาดูให้ดี ๆ กิเลสมันก็เป็นเจ้าบุญเจ้าคุณ เอ้า..กิเลส ทำให้มันจึงเป็นเจ้าบุญเจ้าคุณ กิเลสมันทำให้เกิดทุกข์ ทำให้มันจึงเป็นเจ้าบุญเจ้าคุณ ก็ กิเลสมันทำให้เกิดทุกข์ มันทุกข์เหลือที่สุด มันแสดงของสังขารให้ดู เธอเกิดขึ้นมาแล้ว เธอก็ต้องทุกข์อย่างนี้ล่ะ มันเป็นอย่างนี้ เมื่อทุกข์อย่างนี้เธออยากพ้นทุกข์ก็ต้องอาศัย กิเลส กิเลสแสดงทุกข์ให้เห็นก่อนแล้วก็ทำให้เรานี้อยากพ้นทุกข์ ก็เขาสอนเราเนี่ย ไปๆ มาๆ กิเลสก็เป็นครูสอน ครูสอนให้คนฉลาด ทำให้คนฉลาดให้คนเข้าใจ พอเข้าใจแล้ว อ้อ..สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดทุกข์ ครั้นเขาไม่ทำให้เราเกิดทุกข์เราก็ไม่ยอมพ้นทุกข์นี่ นี่.. มันอยู่ตรงนี้ซิ มันก็อยากพ้นทุกข์ซิเพราะมันทำให้เกิดทุกข์ ก็อยากหนีจากมัน ว่าอย่างนี้ ดีกว่า อยากละมันทิ้ง แต่ไม่ได้ทิ้งไปไหนหรอกกิเลสนะ ทิ้งไปนี่มันไม่รักเหมือนเศษไม้ เศษใบตองเหมือนเศษต่างๆ มันไม่รัก ทิ้งเข้าป่าในวัดนี้ก็ได้อ วันไหนความโลภ โลภะ มากๆ ทิ้งเสีย วันไหนโกรธเกรี้ยว เคียดแค้นอาฆาตพยาบาทจองเวรเกรี้ยว ทิ้งเข้าป่า กลับไปบ้านเอาความสุขไปก็ได้ มันไม่รัก มันไม่รักรุงรัง ผู้ใดหลงก็สร้างให้มีปัญญา เกิดขึ้น มันก็ได้แต่ความดีเท่านั้นล่ะเอาไป มันก็เบาสบาย มันเป็นอย่างนี้

เหตุฉะนั้น อาศัยกิเลส คือความอยาก อยากละมัน มันพาให้ทุกข์ อยากปล่อย อยากวาง ความอยากนี้เองก็ละกิเลสได้ พระพุทธองค์จึงเปรียบเทียบว่า กิเลสเป็น เจ้าบุญเจ้าคุณ ว่า โอ้..มันทำให้เราเกิดทุกข์นี้เอง เราถึงได้อยากพ้นทุกข์ ท่านจึงถือว่า เป็นเจ้าบุญเจ้าคุณ ว่ามันทำให้เกิดทุกข์ เราจะพ้นทุกข์ได้ก็เพราะเขา ครั้นเขาไม่แสดงทุกข์ให้เห็น เราก็ไม่รู้จักรว่าจะละเขาได้อย่างไร เหตุฉะนั้น การที่พวกเราทั้งหลายได้สวด ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแล้ว วันนี้ก็ได้อธิบายให้ฟังเป็นบางส่วนเพื่อจะให้เข้าใจว่า ตัวนี้เป็นตัวสำคัญที่สุดในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร คือเป็นหัวใจของธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ก็คือ อยากให้รู้ร้อยสี่ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี่เอง ถ้าผู้ใดรู้ผู้ใดเข้าใจ เขาก็ ดับทุกข์ได้ซิ ดับทุกข์สิ่งเหล่านั้นได้ รู้จักเหตุมันเกิดขึ้นก็ไปดับที่ต้นเหตุ แล้วทุกข์มันก็

ดับไป มันเป็นอย่างนี้ เพราะการปฏิบัติ การที่จะปฏิบัติดับทุกข์นี้มันกินเวลา เหมือนเราปฏิบัติอยู่นี้แหละ ไม่รู้กี่ปีมันถึงจะมีปัญญาเกิดขึ้น แก้ไขปัญหาได้

เหตุฉะนั้น ในสมัยพุทธกาล ทำไมเวลาพระพุทธองค์ตรัสเทศนาจบลงเดี๋ยวนี้ มีคนบรรลุธรรมกันมากมาย ตั้งแต่พระโสดาบันบุคคล พระสกิทาคามี พระอนาคามี จนถึงพระอรหันต์ก็มีกัน ทำไมท่านจึงบรรลุธรรมง่าย มีดวงตาเห็นธรรม ทำไมท่านจึงมีปัญญาเข้าใจได้ง่ายเราพูดอย่างนี้ อ้าว..เพราะท่านอบรมมาหลายภพหลายชาติแล้ว เราอย่าไปคิดวุ่นวายในเรื่องอย่างนั้น พวกเราก็คงเคยบำเพ็ญมาหลายภพหลายชาติแล้ว จึงได้เข้าวัดอย่างนี้นะ เมื่อได้เข้าวัดสักทีมันเป็นเรื่องของคนอยากเข้าวัด แปลว่าเคยบำเพ็ญมาแล้วชาติก่อน เคยทำบุญ เคยรักษาศีล เคยฟังเทศน์ฟังธรรมมาแล้ว แต่มันยังปฏิบัติไม่ได้มาก ได้ตามกำลังของตน สติปัญญายังไม่แก่กล้า ท่านเรียกว่า อินทรีย์ ๕ ยังไม่สมบูรณ์ยังไม่แก่กล้า บัดนี้ เราก็ค่อยบำเพ็ญไปทุกภพทุกชาติ จนให้สติปัญญาแก่กล้าขึ้น ให้มีอินทรีย์ ๕ สมบูรณ์เกิดขึ้น

คำว่า อินทรีย์ ๕ คืออะไร อินทรีย์ ๕ คือ

สัทินทรีย์ คือ มีศรัทธาเป็นใหญ่ในการที่มีจิตใจที่ตั้งมั่น เชื่อนั่นที่จะทำสิ่งนี้ เหมือนเราปฏิบัติกันอยู่นี้ เรียกว่า สัทินทรีย์ เป็นศรัทธาที่มีความเชื่อมั่นเป็นใหญ่ อินทรีย์แปลว่าใหญ่ ในการที่มีศรัทธา

วิริยินทรีย์ คือ ความเพียรความพยายามที่จะขัดเกลากิเลส จะหาวิธีแก้ไขกิเลส ที่นี้ การพิจารณาวิริยินทรีย์ ก็คือการเพียรพยายามละบาปความชั่วนั้น นี่ต้องเพียรละ เพียรปล่อย เพียรวาง

สติินทรีย์ คือ การมีสติเป็นใหญ่ในการพิจารณา ระลึกรู้กิริยารูปรูป จดจ้องมองดูอยู่อย่างนั้น เรียกว่าสติ มีสติสมบูรณ์พร้อม

สมาธิินทรีย์ มีจิตใจหนักแน่นมั่นคง มีสมาธิอยู่ไม่ลืมหลับหายไปกับอะไร คนที่มีสมาธินี้เมื่อเขาต่ำ สมมุติว่าเขาต่ำคนมีสมาธิ จิตมันไม่ออกจากตัวไปเลย เขาต่ำอะไรให้

เขาต่ำไป เป็นเรื่องของเขา ไม่ไปโกรธเขา คนนั้นคนนี้เขาแสดงต่างๆ ไม่ออกไปโกรธเขา ท่านว่าจิตใจเป็นสมาธิ ควบคุมดูแลอยู่ที่ตนชย ไม่ไปยุ่งกับคำที่เขาต่ำ เขาแสดงอาการอย่างไรก็ไม่ไปยุ่งด้วย นี่..คนมีสมาธิที่ดี เป็นสมาธิในทรีย์

ปัญญินทรีย์ คือ สติปัญญานี้เฉลียวฉลาด ไตร่ตรองใคร่ครวญให้แยบคาย ถ้าเปรียบเทียบว่า เรามีของอยู่ในกระบุงในตะกร้านี้ละ มีหลายสิ่งหลายอย่างอยู่ในตะกร้านี้ เมื่อเห็นก็เกิดสงสัยละที่นี้ สงสัยก็เลยเปิดตะกร้านั้นดู เปิดตะกร้าแล้วขนของออกมาดูว่ามีอะไรบ้างอยู่ในตะกร้านั้น แปลว่ามีปัญญา เข้าใจไหม ปัญญาของคนที่มีความเฉลียวฉลาด อยากรู้หมดทุกอย่างในตะกร้านั้น มันมีสิ่งของอะไรเอาเก็บไว้ในตะกร้านั้น ก็เลยขนออกมาดูทุกสิ่งทุกอย่าง เอามากองไว้ข้างนอกนี้ เลยเห็นชัดเจนหมดทุกอย่างเลย อะไรที่อยู่ในตะกร้าเห็นหมดเลย หายสงสัยละที่นี้ โอ..นี่เขาเรียกว่า ปัญญา รู้แจ้งเห็นจริง หายสงสัย เหตุฉะนั้น การประพฤติปฏิบัติคือเราจะให้รู้ให้เข้าใจแจ่มแจ้งชัด หายสงสัย ครั้นหายสงสัยก็เรียกว่าหมด หมดความอาลัย หมดความยุ่งเหยิง หมดความกังวลไม่สงสัย ใจก็สงบสบาย เขาเรียกว่าหมดกิเลสอยู่ตรงนั้นละที่นี้ ก็คือมีอินทรีย์ ๕ ครบถ้วนสมบูรณ์

ตรงนั้นแหละ เราจะบำเพ็ญไปตรงนั้นแหละ ไม่ว่าพระไม่ว่าโยม ตั้งใจกันอยู่ อยากพ้นทุกข์ ค่อยเป็นค่อยไป พระพุทธองค์สอนไว้ว่า คำว่า ค่อยเป็นค่อยไป เขาเรียกว่า เดินสายกลาง อย่าตึงเกินไปอย่าหย่อนเกินไป ทำไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ ทำไปทุกๆ วัน ทุกๆ วัน แก้ไขไปทุกๆ วัน ปฏิบัติไปทุกๆ วัน ทุกๆ วัน มันจะค่อยๆ ไปเรื่อย เหมือนกับบุคคลที่กำลังก้าวขาเดินนี้แหละ คนก้าวขาเดิน ก้าวขาไปเรื่อยๆ ไปเรื่อยๆ ไปสบายๆ ไปเรื่อยๆ จะเดินทางได้ไกลมากเลยทีเดียว และไม่เหนื่อยด้วย ถ้าบุคคลใด ตึงเกินไปอยากไปถึงเร็วๆ ก็วิ่งเอาละที่นี้ วิ่งเอามันไม่ได้ก็ก็โล มันล้มตายเอาละที่นี้ แหม..มันอยากถึงง่ายเกินไป เขาเรียกว่า *อัตตกิลมณานุโยค* สำหรับ *กามสุขัลลิกานุโยค* ก็ว่าจะไปแต่มันไม่ไป ยืนอยู่ว่าจะไปที่โน่นที่นี้ก็ไม่ไปสักที ยืนอยู่นั่นแหละ มันก็ไม่ถึงที่ พระพุทธองค์เรียกว่าเป็นกามสุขัลลิกานุโยค หย่อนเกินไป ว่าอย่างนั้น ท่านจึงให้เดินสายกลาง

อันว่าเดินสายกลางนี้ก็หมายความว่า เดินก้าวขาไปเรื่อยๆ ไปเรื่อยๆ คนนี้จะไปได้เรื่อยๆ ถ้าเป็นการขับรถ ก็ขับไปเรื่อยๆ ไปเรื่อยๆ ไม่ต้องรีบร้อนอะไร ขับไปได้หมดวันยันค่ำไปได้ไกลเลยทีเดียวนะ ค่อยๆ ไปเรื่อยๆ นี่ไม่ต้องขับเร็ว ถ้าคนขับเร็วก็มีอันตรายละซีทีนี้คนขับรถ มั่นหยุดรถไม่ทัน ๑๗๐ ๑๘๐ ๒๐๐ นี่มันหยุดรถไม่ทัน หยุดมันไม่ไหวละทีนี้ มันเป็นอย่างนี้ ถ้าหากว่ามันไปได้ก็ดี แต่ว่าเครื่องยนต์ก็จะพังง่าย มันจะเสียหายเพราะมันตึงเกินไป ถ้ามันช้าเกินไป มันหย่อนเกินไปละ มัวจอดเล่นอยู่ที่โน่นที่นี้บ้าง ไปบ้าง จอดเล่นอยู่บ้าง มันก็ไม่ถึงง่ายอีกแหละ ก็เปรียบเทียบได้กับการปฏิบัติ ก็คือการฝึกหัดอบรมตนเองเพื่อแก้กิเลสในจิตใจของตนเอง เหตุฉะนั้น การที่พวกเราทั้งหลายมีการตั้งใจ ตั้งใจฟังธัมมจักกัปปวัตตนสูตร วันนี้เป็นวันคล้ายวันที่พระพุทธองค์ตรัสปฐมเทศนา จึงได้เป็นวันอาสาฬหบูชา เป็นวันข้างขึ้น ๑๕ ค่ำ พระจันทร์เต็มดวง ประกอบไปด้วยนักขัตฤกษ์ที่เป็นวันสำคัญ

กัณฑ์เทศน์กัณฑ์นี้ที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนาจบลง แผ่นดินก็ไหว เข้าใจหรือเปล่า แผ่นดินไหวสั่นสะเทือนสะท้านลั่นไป เทพเจ้าทั้งหลาย ขึ้นจากตมหาราชิกา เทวดาเขาก็สรรเสริญ หลังจากนั้นก็ดาวดึงส์ (ดาวดึงส์) ว่าโอ้..ไม่เคยได้ยินได้ฟัง แผ่นดินมันสะเทือนสะท้านหวั่นไหวหมดเลย ขึ้นไปถึงยามะ เทวดาเขาก็สรรเสริญ ลั่นไปถึงดุสิต ดุสิตไปถึงนิมมานรดี เทวดาเขาก็สรรเสริญ และบอกต่อไปถึงปรนิมมิตวสวัตดี สวรรค์ ๖ ชั้นสะเทือนสะท้านลั่นไปเลยทีเดียว ทำไมมันจึงสะเทือนสะท้าน ก็เพราะเป็นธรรมะชั้นสูง เป็นหนทางที่ทำให้คนพ้นทุกข์ ถ้าเราเปรียบเทียบอีกอย่างหนึ่ง เราไม่ได้อยู่กับพระผู้มีพระภาคเจ้า คำว่าสะเทือนสะท้านลั่นไปนั้นก็ถือว่า สิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟัง ก็ได้ยินได้ฟัง ได้เห็นได้เข้าใจเกิดขึ้น จึงว่าแผ่นดินไหว คำว่า แผ่นดินไหว ถ้าเปรียบเทียบอีกอย่างหนึ่งก็คือ ร่างกายของพวกเราเอง ธาตุดิน สะเทือนสะท้านหวั่นไหว แต่กัณฑ์นี้ยังไม่ได้จบ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้ พวกปัญจวัคคีย์ฤๅษีทั้ง ๕ ฟังกัณฑ์ที่ ๒ กัณฑ์ที่ ๒ ก็คือ อนัตตลักขณสูตร พอจบลงก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ทั้ง ๕ พระองค์เลยทีเดียว เนอะ..ฟัง ๒ กัณฑ์เท่านั้นแหละก็จบแล้ว เรียกว่า จบพรหมจรรย์

แต่อย่างไรก็ดี พวกเราก็ไม่ต้องวุ่นวายอะไร ก็ขอให้มีความพากเพียรที่จะพยายามปฏิบัติไปเรื่อยๆ ไปเรื่อยๆ อย่าใจร้อนเกินไป จะทำให้ตนเองนี้ก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อยๆ ชาตินี้ไม่พ้นชาติหน้ามันก็จะพ้นแน่นอน เมื่อสติปัญญาของเราแก่กล้า บุญบารมีของเราที่ปฏิบัติกันอยู่นั้นเต็มบริบูรณ์ เหตุฉะนั้น ครูบาอาจารย์ผู้ที่ท่านพ้นทุกข์แล้ว ท่านก็จากพวกเราไปเรื่อยๆ นี่..ผู้ปฏิบัติดี ท่านจากพวกเราไปเพราะว่าท่านอบรมมาหลายภพหลายชาติ สติปัญญาของท่านแก่กล้าแล้ว อินทรีย์ ๕ ของท่านแก่กล้าสมบูรณ์ดีแล้ว หากพวกเรายังไม่แก่กล้าเหมือนอย่างท่าน ก็ยังไม่เห็นธรรม ยังไม่บรรลุดุธรรม เมื่ออบรมไปเรื่อยๆ ก็จะเข้าใจว่า นี่ละเป็นจุดหมายของการปฏิบัติ

ถ้าสิ่งใดทำให้เกิดทุกข์เราก็จะวิจัยสิ่งนั้น เราไม่อยากทุกข์ เราจะแก้ไขสิ่งนั้นให้ได้ แก้ไขสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์ เพราะเห็นสัจธรรมของจริง มันก็จะค่อยละ ปล่อยวางไปได้ ทำให้บุคคลนั้นสว่างไสว มีปัญญาว่องไวเฉลียวฉลาดแก้ปัญหา เท่านั้นเอง ก็จะมีความสุขต่างจากคนอื่นละที่นี้ เป็นมนุษย์เหมือนกัน เป็นคนเหมือนกัน ผู้หญิงก็ผู้ชายก็ดี ในสมัยพุทธกาล นางภิกษุณีเป็นพระอรหันต์มากมายเลยไปนิพพาน ผู้บรรลุโสดาบันบุคคลก็มากมายเหมือนกันทั้งผู้ชายผู้หญิง ภิกษุสงฆ์ก็เหมือนกัน บางองค์ท่านบวชไม่นาน ท่านก็บรรลุดุธรรม บางองค์ก็บวชนานจึงจะบรรลु ก็เหมือนกันกับปัจจุบันนี้ ธรรมะมันก็มีเต็มบริบูรณ์อยู่ เรียกว่าสัจธรรม มีแต่ของจริง ก็คือมี เกิด แก่ เจ็บ ตาย ตามธรรมชาติมาอยู่โดยตลอดอย่างนี้ เรามาคิดดูตั้งแต่พระพุทธเจ้ายังไม่อุบัติบังเกิดขึ้นในโลก คิดดูย้อนดูลงไปซิ ทุกคนเกิดมา ล้วนมี เกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างเดียวกันหมด พระพุทธองค์มาอุบัติบังเกิดขึ้นในโลกแล้วยังเหมือนเดิมอีก พระพุทธองค์เสด็จดับขันธเข้าสู่ปรินิพพานไปแล้ว โลกก็ยังมีเกิด แก่ เจ็บ ตาย อย่างเดิมอยู่อย่างนี้ละ นี่..ตรงนี้ที่พวกเราจะไม่ยอมรับสารภาพหรือ ควรพิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญเพื่อจะได้มีสติปัญญาเกิดขึ้น

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมเรื่องธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนี้ ก็เห็นเวลาพอสมควร ก็ขอหยุดลงคงไว้เพียงแค่นี้ เอาจึง ก็มีด้วยประการฉะนี้ ขอเจริญพร

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ยงฺกิลฺยจิ สมุทฺยธมฺมํ สพฺพนํ นิโรธมฺมนฺติ

ขอเจริญพร คณะศรัทธาญาติโยม ทั้งสาธุชนทั้งหลายที่ได้มาปรักปรำร่วมกัน ณ สถานที่นี้ ให้พากันตั้งจิตตั้งใจมุ่งหวังที่จะทำคุณงามความดีให้เกิดให้มีขึ้นแก่ตน เพื่อเป็นผลเป็นประโยชน์ ทำให้ชีวิตของตนนั้นมีความสุขเกิดขึ้นตามที่ทุกคนมีความพึงปรารถนา ถ้าเราปรารถนาความสุข เราก็ต้องศึกษาหลักธรรมชาติหลักของจริง ว่าธรรมชาติของจริงนั้นอยู่อย่างไร เป็นไปอย่างไร ตั้งอยู่อย่างไร อันนี้เป็นหลักพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาในวันอาสาฬหบูชา เรียกว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมเทศนา แสดงอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้กรุงพาราณสี เทศน์โปรดปัญจวัคคีย์ฤๅษีทั้ง ๕ เมื่อพระพุทธองค์ตรัสเทศนาแนะนำสั่งสอนเสร็จแล้ว พระอัญญาโกณฑัญญะผู้เป็นหัวหน้าปัญจวัคคีย์ เมื่อได้ยินได้ฟังศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์แล้ว และได้เข้าใจในคำสอนนั้นอย่างชัดแจ้งเห็นจริง ก็เลยได้บรรลुเป็นพระโสดาบันบุคคลในพระพุทธศาสนา ซึ่งแต่ก่อนนั้นก็ยัง

ไม่มีผู้รับรองและไม่มีผู้บรรลุลหณ มีเพียงแต่พระพุทธและพระธรรม แต่พระสงฆ์นั้นยังไม่มี เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรปฐมเทศนานี้จบลงแล้ว พระอัญญาโกณฑัญญะก็ได้ดวงตาเห็นธรรม ก็คือรู้และเข้าใจในคำสอนนั่นเอง ก็เลยได้บรรลุลหณ จึงได้มีสังฆรัตนะเกิดขึ้น พระรัตนตรัยที่สมบูรณ์นั้นจะต้องมีพระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ และพระสังฆรัตนะ จึงจะเรียกว่าเป็นไตรสรณคมน์ พวกเราทั้งหลายผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ก็คงจะเคยได้ยินได้ฟังว่าท่านอัญญาโกณฑัญญะได้บรรลุลหณเพราะเรื่องอะไร พระพุทธองค์ตรัสสอนในการประพฤติปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนเองนั้น ท่านกล่าวถึงเรื่องกิเลสเป็นส่วนใหญ่ ว่ากิเลสนั้นคืออะไร

คำว่ากิเลสเป็นเหตุไคร่ ตัณหานั่นคือความอยาก เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมี ไม่มีมากก็มีน้อย แล้วแต่สติปัญญาที่ได้สั่งสมอบรมบุญบารมีมาแต่ชาติอดีตที่ผ่านมา เราทุกท่านที่ได้มาฟังเทศน์ฟังธรรมหรือเข้าวัดเข้าวาที่ดี เป็นผู้ใฝ่ใจในธรรมนั้น ก็ถือว่าเรานี้เคยสั่งสมอบรมบุญบารมีมาแล้วแต่ชาติก่อน มาชาตินี้เราก็ก็น่าจะมีครูบาอาจารย์บวชสืบศาสนา มาจดจำนำคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้ามา มาดัดเตือนแนะนำสั่งสอนชี้แจงแสดง ชี้หนทางดำเนินวิถีชีวิตของพวกเราให้ถูกต้อง ก็เรียกว่าเราเป็นผู้โชคดี นี่เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด สิ่งที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนาสั่งสอนนั้น เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงปฏิบัติมาก่อนแล้ว แต่ก็ยังไม่ได้บรรลุลหณจนถึงที่สุดแก่กองทุกข์ คำว่าปฏิบัติมาก่อนแล้วก็คือเรื่อง *กามสุขัลลิกานุโยค* และ *อัตตกิลมณานุโยค*

กามสุขัลลิกานุโยค คือการที่บุคคลหลงเพลิดเพลินอยู่ในกามารมณ์ทั้งหลาย ก็เรียกว่าเป็นทางที่ล้าช้าในการนำพาตนเองให้พ้นทุกข์ ส่วน *อัตตกิลมณานุโยค* นั่นก็คือการที่ปฏิบัติตนเองเคร่งครัดจนเกินไป อยากบรรลุลหณเร็วเกินไป อยากได้อะไรทุกอย่างได้อย่างรวดเร็วดังความปรารถนาของตนนั้น มันก็ยังไม่ได้ พระพุทธองค์จึงตรัสสอนให้ยึดการปฏิบัติในทางสายกลาง คือ “*มชฌิมาปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา*” ก็คือสอนในเรื่องมรรคมงคล ๘ นี้เอง

คำว่า มรรค ก็คือหนทางเดินไปในภาษาไทยเรา หนทางเดิน ๘ อย่างนั้น สรุปลงมาได้เป็น ๓ อย่าง คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่พวกเราจะพากันศึกษาว่า ศีลคืออะไร สมาธิคืออะไร ปัญญาคืออะไร การที่พวกเรานั้นจะก้าวล่วงทุกซบไปได้ ก็ต้องอาศัยศีล สมาธิ ปัญญา

มรรคมืองค์ ๘ นั้นก็คือ

สมาธิภูมิ	ปัญญาเห็นชอบ
สมาสangkapi	ความดำริชอบ
สมาวาจา	เจรจาชอบ
สมากรมมนโต	การงานชอบ
สมาอาชีโว	การเลี้ยงชีพชอบ
สมาวาจาโม	ความเพียรชอบ
สมาสติ	ความระลึกชอบ
สมาสมาธิ	ความตั้งจิตชอบ

ทั้ง ๘ ข้อนี้รวมเรียกว่าเป็นองค์มรรค เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายก็ควรต้องศึกษาในการเดินทาง เหมือนบุคคลจะไปบ้านน้อยเมืองใหญ่ ไปประเทศไหนก็ดี เราก็ต้องศึกษาให้รู้หนทางที่จะไปนั้นให้เสียก่อน เราจึงจะไปได้ถูกต้อง ถ้าพวกเราไม่ศึกษาเรื่องการเดินทางว่าตนเองจะไปทางทิศใด ทิศเหนือ ทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทางไหนที่จะไปเมืองนั้น เราก็เดินทางไม่ถูก เขาเรียกว่าคนหลงทาง คำว่าหลงทางก็คือ เป็นมิจฉาทิฐฐิ มีความเห็นผิดเกิดขึ้นในจิตใจของตนเอง นี่เป็นข้อที่สำคัญที่สุด คนที่เขาไม่เข้าวัดเข้าวา ไม่ศึกษา จึงไม่รู้เรื่องทางถูกทางผิดที่แท้จริง พวกเขานี้เองเมื่อไปอยู่ที่ไหน บ้านใด เมืองใด ประเทศไหนก็มีความไม่สงบ มีความวุ่นวาย มีความทุกข์เดือดร้อนเกิดขึ้น เพราะอะไร เพราะเดินทางผิดนั่นเอง มันก็มีทุกข์เป็นผลออกมา ถ้าหากบุคคลเดินทางถูก จะไปบ้านใด เมืองใด ประเทศไหน อยู่ทิศไหน เขาก็จะเดินไป

ทางที่ถูกต้อง เมื่อเขาไปถึงเมืองนั้นแล้วเขาก็จะมีความสุข เพราะเขาต้องการจะไปประเทศนั้น เมืองนั้น ก็สุขสบายใจว่าตนเองถึงแล้ว

ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติในชีวิตของพวกเรา พวกที่มีความวุ่นวายแล้วไม่สงบ ก็เพราะเขาไม่ศึกษาเรื่องธรรมะนั้นตามคำสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง เขาเรียกว่าเดินทางผิด หรือมีมิจฉาทิฏฐิ คำว่ามิจฉาทิฏฐิ ก็คือมีความเห็นผิด สัมมาทิฏฐิ ก็คือมีความเห็นถูกต้อง และทาง ๒ เส้นนี้เองที่พาให้คนที่อยู่ในโลกนี้มี ความทุกข์และมีความสุขต่างกัน ใครจะพากันเดินทางถูกหรือทางผิด อันนี้เป็นเรื่องของพวกเราที่มีความคิดตามที่เราศึกษาหลักพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์จึงทรงสอนว่า *กามสุขัลลิกานุโยโค ทิโน คมโม โปถุชฌนิโก อนริโย อนตถสยหิโต* การประกอบตนให้เพลิดเพลिनหลงระเรีงอยู่ในกามารมณ์ทั้งหลายนั้น ไม่ใช่ทางปฏิบัติที่จะทำให้พ้นทุกข์ได้ ก็เหมือนพวกเราที่เข้าใจ แต่พวกที่ไม่ศึกษา เขาทุกข์ เขาวุ่นวายกันอยู่เรื่องอะไรบ้าง นี่เองเขาเรียกว่าหลงเพลิดเพลिन

บัดนี้ *อตตกิลมณานุโยโค ทุกโข อนริโย อนตถสยหิโต* การประกอบตนให้เหินดเหินน้อยมีความลำบากเกินไป ก็ทำให้เกิดทุกข์แก่ผู้ประกอบนั้น ไม่ใช่ทางพระอริยะ เช่นกัน ถ้าหากว่าบุคคลนั้นอยากได้อะไรก็ดี อยากได้มากจนทนไม่ไหว ก็เหมือนคนจนๆ หรือขโมย อยากได้เงินได้ทอง ต้องรีบหาวิธีขโมยของเขา หาวิธีวิ่งราว หาวิธีปล้นจี้เขา หาวิธีฆ่าเจ้าทรัพย์ นั้นแหละคือความอยากได้ แต่ผลมันออกมามันเป็นอย่างไร อันนี้เรียกว่าเป็น *อตตกิลมณานุโยโค* การอดข้าวอดน้ำอยากให้บรรลุธรรมโดยเร็ว มันก็ไม่บรรลุ เพราะสติปัญญายังไม่เกิดขึ้น ศีลตนเองก็ยังไม่ดี สมาธิก็ยังไม่มั่นคง แล้วปัญญานั้นจะเกิดมาได้อย่างไร เพราะมันไม่มีพื้นฐานรองรับเป็นเครื่องส่งเสริม เหมือนกับบุคคลจะขึ้นบันไดบ้านก็ดี ขึ้นบันไดวัดก็ดี เราก็เหยียบลูกบันไดลูกแรกก่อน แล้วค่อยก้าวขึ้นไปตามทีละขั้นละขั้น ก็จะพากันขึ้นไปถึงขั้นสูงได้ ไม่ใช่ที่เราจะไปเหยียบขั้นแรกแล้วกระโดดขึ้นไปขั้นสูงเลยทีเดียว ไม่ขึ้นไปตามระดับ มันก็ต้องตกลงมาทำให้เกิดอันตรายเพราะบันไดมันสูง ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ที่บุคคลปฏิบัติเป็นอตตกิลมณานุโยคอยากได้เร็วเกินไป มันก็ไม่ได้

ถ้าเราเปรียบเทียบทางโลก เราศึกษาเล่าเรียนหาวิชาความรู้ก็ดี ก็ต้องเรียนตั้งแต่ประถมมัธยมขึ้นไป ถึงวิทยาลัยถึงมหาวิทยาลัย ก็ต้องไปตามขั้นตอนตามระดับจึงเรียนจบได้ นี่..ทางโลกก็เป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น คำสอนของพระพุทธองค์ก็เหมือนกันดังได้กล่าวมา ๒ อย่างนี้เอง ถ้าเล่าซ้ำเกินไป ไม่ไปศึกษา มันก็ไม่เข้าใจสักที ไม่ศึกษาธรรมะ เอาแต่คิดว่าเรารู้ เรารู้ อยู่ ที่เขาว่านวยกันอยู่ในโลกนี้ เขาว่าเขารู้ เขารู้ เขาพูดอยู่อย่างนี้ มันไม่รู้ มันจึงทำให้เกิดความวุ่นวาย เกิดความทุกข์ขึ้น ความไม่สงบ มันก็คือความทุกข์นั่นเอง เนอะ..มันเป็นอย่างนี้ นั่นแหละเขาเรียกว่ารู้ด้วยสัญญา ไม่รู้ด้วยปัญญาที่แท้จริง รู้ด้วยสัญญาเพียงแค่นั้น

เหตุฉะนั้น พวกเราที่พากันศึกษาว่า เออ..พระพุทธองค์นั้นดำเนิน ๒ หนทางนี้ก็ไม่พ้นทุกข์ พระพุทธองค์จึงมาทรงดำเนินในมรรคมืองค์ ๘ ต้องปฏิบัติตนเองเพื่อให้ตนเองมีศีล ถ้าคนเราเกิดมีศีลขึ้นแล้ว มันมีความอบอุ่น คนมีศีลนี้ เพียงแต่มีศีลเท่านั้นแหละ มีศีล ๕ ก็ได้ มีศีล ๘ ก็ได้ ศีล ๑๐ ศีล ๒๒๗ ข้อของภิกษุ นั่น ศีลนางภิกษุณี ๓๑๑ ข้อ แล้วแต่ใครจะปฏิบัติได้ ปฏิบัติได้แค่ไหนก็มีความอบอุ่นใจของตนเองว่าเป็นผู้มีศีล เพียงเป็นคนมีศีลเท่านั้นแหละ อยู่ด้วยกันด้วยความสงบแน่นอนอยู่แล้ว ในเบื้องต้นก็ดี เพราะไม่มีการทำให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายในที่ไหน เพราะบุคคลนั้นมีศีล บัดนี้ ถ้าคนเรามีศีลและมีจิตใจสงบเป็นสมาธิ ถ้าจิตใจสงบเป็นสมาธิดีแล้ว จิตก็นิ่งสงบอยู่ เป็นจิตใจที่ไม่วุ่นวาย ไม่วิ่งหน้าวิ่งหลัง ไม่คิดเรื่องราวอะไรวุ่นวายหลายอย่าง จิตก็ยิ่งมีความสุขความสงบเกิดขึ้น ศีลนี้ก็เป็นพื้นฐานรองรับให้จิตใจของเราสงบอยู่ เราก็สามารถที่จะดูจิตใจของเราด้วยความเป็นผู้มีสติปัญญา พิจารณาความคิดความอ่านของจิตใจของตนเองได้ ติดตามความคิดความอ่านของตนเองได้ ไม่ได้ไปดูที่คนอื่น ดูจิตใจของตนเองว่ามันคิดอะไร มันคิดถูกหรือคิดผิด ถ้ามันคิดผิด มันก็มีทุกข์เกิดขึ้นเป็นผล ถ้ามันคิดถูก มันก็มีความสุขเกิดขึ้นเป็นผล มันอยู่ตรงนี้ที่เราจะพากันศึกษา ถ้าหากจิตใจของเรามันคงอยู่ในสมาธิ เราก็ดูจิตใจของเราได้ เมื่อดูได้ก็จะแก้ปัญหของตนเองนี้ได้เอง

เหตุฉะนั้น จิตของบุคคลที่มีความสงบก็สามารถควบคุมดูแลได้ และตักเตือน
แนะนำสั่งสอนด้วยสติปัญญา พิจารณาอารมณ์เกิดขึ้นภายในจิตได้ ก็จะแก้ปัญหาไปได้
เรื่อยๆ และจะทำให้ตนเองสบายไปเรื่อยๆ เพราะมีสติปัญญาเป็นผู้ตักเตือนแนะนำ
สั่งสอนจิตไม่ให้จิตคิดผิด เมื่อจิตคิดผิดแล้ว ก็ตักเตือนจิตใจให้คิดไปในทางที่ถูกต้อง
ทีนี้ถ้าจิตใจของเราไปคิดผิด มันก็เหมือนกับร่างกายของพวกเราที่กินอาหารที่เป็นพิษ
กินลงไปแล้วมันเจ็บท้องปวดหัว ร่างกายไม่มีความสุขเลยทีเดียว เพราะอาหารมันไม่ถูก
กับร่างกาย มันเป็นยาพิษ ทำให้ร่างกายมีอันตรายเกิดขึ้น มีแต่ความทุกข์ ฉันทใดก็ดี
เมื่อจิตใจของบุคคลคิดผิด เขาก็มีความทุกข์อยู่ภายในจิต ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน ถ้าหาก
พวกเรานั้นพากันคิดไปในทางที่ถูกต้องแล้ว ความสุขก็จะเกิดขึ้น เหมือนกับรูปร่างกาย
ของพวกเรารับประทานอาหาร หรือพระฉันอาหารที่ดี เมื่อมันถูกต้องกับร่างกายแล้ว
ร่างกายก็มีความสุขความสบายทั้งวัน ไม่เจ็บท้องปวดหัว ไม่มีความทุกข์ความเดือดร้อน
เกิดขึ้นในร่างกาย

ฉันทใดก็ดี จิตใจของพวกเราทั้งหลายก็เหมือนกัน ถ้าหากจิตใจของพวกเรานั้น
คิดไปในทางที่ดีทางที่ถูกต้อง อารมณ์เกิดขึ้นภายในจิตใจก็มีแต่อารมณ์ที่มีความสุข อยู่
สบายตลอดทั้งวันทั้งคืน นี่..ความปรารถนาของทุกคนก็มีความต้องการอย่างนี้ เราจึง
พากันชวนขวายเป็นเทศน์ฟังธรรมศึกษาหลักพระพุทธศาสนา เพื่อที่จะนำพาชีวิตของ
ตนเองให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขคือเป้าหมาย ทุกคนเกิดมาไม่มีใครอยากมีความทุกข์
แม้คนเดียวในโลกนี้ ไม่ว่าแต่มนุษย์ สัตว์เดรัจฉานเขาก็เหมือนกัน ความปรารถนา
ของเรานั้นปรารถนาแต่ความสุข สัตว์ทั้งหลายเขาก็ปรารถนาความสุขเหมือนกัน
เหตุฉะนั้น เมื่อเรามีความปรารถนา แต่เราไม่พากันศึกษาไม่ปฏิบัติ มันก็ไม่ได้อะไร จึง
จำเป็นที่เราจะต้องศึกษาหลักพระพุทธศาสนา แม้เราจะทำการงานสิ่งใดก็ดี เราก็
ต้องการมีความสุข ถ้างานทั้งหลายเป็นเครื่องประกอบภายนอกเพื่อจะบำรุงรูปร่างกาย
ก็เรียกว่างานภายนอก งานภายในคือการฝึกฝนอบรมจิตใจของเรา เป็นอารมณ์ที่ทำให้
จิตใจนั้นอยู่ในความสุข จิตก็จะมีความสุขไปเรื่อยๆ ไปบ้านใด เมืองใด ไปประเทศไหน

ใจมีความสุขแล้ว มันไปสบายๆ ไม่เหมือนบุคคลอื่นที่เขาไม่ปฏิบัติตนเอง เขาสบาย เพราะมีสติปัญญานั้นเอง แก้ปัญหาของตนเองได้อย่างนี้แล

ก็เพราะเหตุฉะนั้นแล พวกเราทั้งหลาย ที่พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้แล้วใน อัมมจักกัปปวัตตนสูตรนั้น พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องเหตุเรื่องผลนี้เอง ว่าอะไรมัน เกิดขึ้นอย่างไร แล้วมันตั้งอยู่อย่างไร มันเสื่อมไปที่ไหน ดังภาษิตที่ได้ลิขิตในเบื้องต้นนั้น ก็คือว่า *ยงกิลฺลิจิ สมุทฺทยธมฺมํ สพฺพหนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ* ถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งในโลกนี้มีความ เกิดขึ้นแล้ว สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้นย่อมแปรปรวนแตกดับไปในที่สุด และสิ่งนั้น ก็เป็นอนัตตา มีเกิดขึ้นมาแล้ว ก็มีแปรปรวนแล้วก็ดับไปในที่สุด ก็เหมือนกับชีวิตของ พวกคนเรานี่เอง เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วตั้งแต่เบื้องต้น ก็เจริญเติบโตใหญ่ขึ้นมาเรื่อยๆ เป็น เด็ก เป็นหนุ่มเป็นสาว มากระทั่งกลางคน แล้วมาถึงเฒ่าถึงแก่ แล้วก็ล่วงลับดับตาย จากกันไปอยู่ทุกวันๆ นี่ พวกเราจะไม่รับรองหรือว่าอันรูปร่างกายของคนในโลกนี้ อยู่ บ้านใดเมืองใดก็ดี เกิดขึ้นมาแล้ว เป็นไปอย่างนี้ไหม จริงอย่างนั้นไหมตามที่พระพุทธองค์ ทรงสอนว่า ร่างกายนี้เกิดขึ้นมาแล้วไม่เที่ยง เกิดขึ้นมาแล้วต้องต่อสู้อยู่ในชีวิตก็คือความ ทุกข์ ต้องดูแลรักษา มันเป็นอย่างนี้ สุดท้ายแล้วเราก็ควบคุมดูแลไม่ได้ เขาก็ไปตาม หน้าที่ของเขา พระพุทธองค์จึงสอนว่าเป็นอนัตตา คือมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว สิ่งนั้น ก็ดับไปเป็นธรรมดา ทีนี้ ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ฟัง แล้วก็ไตร่ตรองใคร่ครวญ เป็น ผู้มีสติปัญญาเข้าใจ เมื่อเข้าใจในเรื่องนี้ท่านก็ปลงลงมา เออ..จริง จริงๆ เรื่องอย่างนี้เป็น สัจธรรมที่พระพุทธองค์นำมาสั่งสอน แล้วก็ได้บรรลุธรรม เราเรียกว่าคนนั้นรู้สัจธรรม ของจริงที่เป็นธรรมชาติดังนี้

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายที่ได้เกิดมาในภายหลัง แล้วมาคิดผิดพลาดว่า พระพุทธศาสนานี้เสื่อมไปอย่างนั้นอย่างนี้ อย่าไปคิดเลยในเรื่องอย่างนี้ ศาสนธรรมคำสอน และสัจธรรมของจริงนั้น ยังตั้งอยู่เต็มบริบูรณ์เลย ไม่มีเสื่อมคลายหายไปไหนในโลกนี้ อยู่กับโลก ธรรมชาติก็อยู่กับโลก ถ้าเราทุกคนพร้อมกันศึกษาและเรียนให้รู้ว่า โลกเขา เป็นอยู่อย่างนี้ ถ้ามันเป็นอยู่อย่างนี้ เราจะไม่รับรองหรือว่าเป็นสัจธรรม ถ้าเราไม่รับรอง

เราไม่เข้าใจในหลักคำสอนสังขธรรม ถ้าจิตใจของเรารับรองและเข้าใจว่าเป็นอย่างนี้เอง เราก็จะเข้าใจในธรรมะ เหตุฉะนั้น ธรรมะคำสอนเป็นของจริง พระพุทธองค์จึงทรงสอนในหลักพุทธศาสนานี้ว่า ธรรมเกิดจากเหตุ ดับเพราะเหตุ แน่ะ..มันก็อยู่ตรงนี้เอง เหตุมันเกิดขึ้นนั้น มันเกิดขึ้นมาอย่างไร แล้วเราจะดับ เราก็ต้องดับที่ต้นเหตุนั้น เราไปดับทุกข์ที่ปลายเหตุมันก็ดับไม่ได้ เพราะต้นเหตุมันไม่ดับ การที่เราจะดับทุกข์และความวุ่นวายอยู่ที่ไหนในโลกนี้ ทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่จะมีต่อไปก็เหมือนกัน ถ้าเราไปดับทุกข์ที่ปลายเหตุ มันไม่มีทางที่จะดับทุกข์ได้

พระพุทธองค์จึงทรงสั่งสอนให้ดับที่ต้นเหตุ เหตุมันเกิดมาจากที่ไหน ต้นเหตุก็เหมือนกับไฟไหม้ ไฟไหม้บ้านก็ดี ดึกห้างร้านก็ดี ตำรวจดับเพลิงจะไปดับที่ไหนละ จะเอาอะไรไปดับถึงจะถูกต้องจริงๆ นี่..ตรงนี้มันขึ้นอยู่กับสติปัญญาเป็นเรื่องสำคัญ ไฟนี้มันเป็นของร้อน มันลุก มันร้อน ก็ต้องเอาน้ำ ของที่มันเย็นไปดับ เอาน้ำเย็นๆ ไปดับ เวลาดับนี้จะดับถูกที่ไหม ถ้าตำรวจดับเพลิงไปฉีดน้ำใส่บ้านหลังที่ไฟไม่ไหม้ ตำรวจก็ไม่มีสติปัญญาสิ แน่ะ..มันก็ดับไม่ได้ ก็เหมือนพวกเราทั้งหลายยังขาดสติปัญญา วิธีดับทุกข์ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตนเองนั้น พอมันเกิดขึ้นแล้วมีแต่ความวุ่นวาย มีแต่ความเดือดร้อน มีแต่ความหงุดหงิด มีแต่จิตใจที่เศร้าหมองทั้งนั้น แต่เรานั้นไม่รู้จักรู้ว่า จะดับวิธีไหน จะแก้ปัญหานั้นอย่างไร เพราะเราค้นหารากเหง้าเค้ามูลของต้นเหตุไม่ได้ ฉันทใดก็ดี เราทุกคนก็ต้องศึกษาให้มีสติปัญญาว่า ต้นเหตุเขามาจากไหน เหมือนตำรวจที่เขาศึกษาดีว่า เออ..ไฟไหม้ตรงนี้ก็ดับตรงนี้สิ ไฟกำลังไหม้ตรงนี้อยู่ ถ้ามีปัญญาแล้วเขาก็ดับเพลิงถูกต้อง ทำให้ไฟนั้นสงบลงจนมอดดับไปได้

ฉันทใดก็ดี จิตใจของพวกเราทั้งหลายก็เหมือนกัน ถ้าพวกเรานั้นมีสติปัญญาว่า เออ..มันคิดขึ้นมาภายในจิตนี้เอง มันทำให้เกิดทุกข์เป็นต้นเหตุ มันเป็นอย่างนี้ เราก็ไปดับที่ความคิดมันสิ มันคิดขึ้นมาผิดแล้วนี่ มันคิดขึ้นมาผิดแล้วมันมีความเดือดร้อนเกิดขึ้น เราก็ต้องไปดับที่ต้นเหตุ คือหยุดคิด ถ้าเราหยุดคิดเรื่องนั้นได้ มันก็ดับทุกข์เรื่องนั้นไป เมื่อจิตคิดขึ้นมาเรื่องใหม่อีก มีอารมณ์ใหม่เกิดขึ้นภายในจิตใจของเรา เราก็

ต้องสะกดรอยตามมัน รู้ตามด้วยความเป็นผู้มีสติปัญญา เมื่อรู้แล้ว เราก็ต้องไปหยุดคิด เรื่องนั้นไปเรื่อยๆ อย่างนี้แหละ เขาเรียกว่าคนศึกษาหลักพระพุทธศาสนา ศึกษาเรื่อง เหตุ เหตุอะไร ทุกอย่างในการทำ การพูด การคิดทั้งหลาย แต่เรามาสรุปรตรงนั้น แล้ว ไปควบคุมดูแลที่ความคิดเลย พวกเราเป็นนักฝึกจิตใจ ฝึกธรรมะ เพื่อจะให้รู้จักของจริง เราก็ต้องไปดูที่จิตใจของพวกเรา ต้นเหตุมันอยู่ที่จิตใจ ก็จิตใจนี้มันจำข้อมูลมาหลายภพ หลายชาติแล้ว ถ้าเราเปรียบเทียบดูเข้าไปจริงๆ แล้ว จิตใจนี้ไม่เคยตาย ไม่มีตาย จิตใจนี้ เกิดมาหลายภพหลายชาติก็จิตใจดวงเดิมนั่นเอง เก็บข้อมูลมาตลอดเลยทีเดียว เก็บทั้ง สิ่งดีและสิ่งไม่ดีมา แล้วแต่ผู้ใดจะเก็บมามากมาน้อยเท่าไร เรียกว่า กรรมดีกรรมชั่ว ของบุคคลที่เก็บมาไว้ในจิตใจ ถ้าบุคคลใดเก็บข้อมูลของสิ่งไม่ดีมาหลายภพหลายชาติ มันก็หนัก เรียกว่ากิเลสหนัก มีตมนอนธการ ไม่รู้ทางออก ทางไปไหน เหมือนเราเห็น ความวุ่นวายเกิดขึ้นที่ไหน บ้านใด เมืองใด ประเทศไหนก็ดี เกิดความวุ่นวาย เกิดความ ไม่สงบ รบราฆ่าฟันกันวุ่นวาย โอ้ย..มีตรอบด้านเลยทีเดียว ประเทศนั้นจะมีแต่ความ ทุกข์เกิดขึ้น ถ้าบ้านใดเมืองใดอยู่ในความสงบ ก็รู้จักศึกษา รู้จักพัฒนา รู้จักแก้ปัญหา เราไม่ต้องการความวุ่นวาย ต้องการความสงบ บ้านนั้นเมืองนั้นก็ดี อยู่ที่ไหนก็จะทำให้มี ความสงบเกิดขึ้น เมื่อความสงบเกิดขึ้นเราก็จะรู้เพราะมีสติปัญญาแก้ปัญหาที่ตนเอง ก็จะ ทำให้เกิดมีความสุข

พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้ นตฺถิ สนฺติปรํ สุขํ สุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี เพราะนี่เป็นเครื่องรับรองในคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมา- สัมพุทธเจ้าตรัสเอาไว้ให้พวกเราได้ยินได้ฟัง แล้วพวกเราก็ต้องการความสงบ ต้องการ ความสุข เอาละ..นี่เป็นเรื่องของพวกเราที่เข้ามาฟังเทศน์ฟังธรรม เพื่อเราจดจำนำเอา คำเทศน์นี้ไปพิจารณา โอปนยโก น้อมธรรมเข้ามาสู่ตน มาพิจารณาในตน พิจารณา ในตนคืออะไร ก็คือการหาจิตใจของเรานี้เอง เพื่อให้จิตใจเขาคิดในทางที่ถูกเท่านั้น เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด

เหตุฉะนั้น จึงจำเป็นที่พวกเราทั้งหลายที่เป็นนักปฏิบัติ ควรที่จะพยายามชวนชวน แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ ก็เรียกว่าหาต้นเหตุอยู่ตลอดเวลาทีเดียว เพราะเราจะดับที่ต้นเหตุนี้ เราไม่ได้ไปดับที่อื่น ดับทุกชั้นนี้ต้องดับที่จิตใจ เหตุฉะนั้น รวบรวมแล้ว เราจะทำบุญ เพราะใจเป็นบุญ เราจะรักษาศีล หัดให้จิตใจของเรามีศีล แน่..ก็มาจากจิตใจ เราจะฝึกฝนอบรมจิตใจให้สงบเป็นสมาธิ ก็จะฝึกจิตใจนี้ให้นิ่ง ให้สงบ ให้มีความสุข เรามาฝึกจิตใจของเราด้วยสติปัญญา สอนจิตใจนี้ให้เขามีความเฉลียวฉลาด มีปัญญาแก้ปัญหาของเขา ก็อยู่ที่จิตใจหมด นี่..มันตรงนี้เอง พระพุทธองค์จึงทรงสอนเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องการฝึกฝนอบรมจิตใจ ท่านเรียกว่า พระอภิธรรม พระวินัยก็ดี พระสูตรก็ดี พระวินัยก็เรียกว่า ศีล พระสูตรก็เกี่ยวกับเรื่องราวในภพชาติต่างๆ มีเวียนว่ายตายเกิด สร้างสมอบรมบุญบารมี พระอภิธรรมก็เกี่ยวกับการฝึกฝนอบรมจิตใจโดยเฉพาะเลยทีเดียว เรียกว่า อภิธรรม เป็นธรรมะขั้นสูงที่จะชำระกิเลสออกจากจิตใจของพวกเรา เพื่อให้จิตใจของเรานี้ขาวสะอาด ให้บริสุทธิ์ผุดผ่องเสียก่อน เราจะได้เกิดความสุขเป็นสุข

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายควรที่จะเข้าใจในเรื่องนี้ หมั่นชวนชวนฝึกฝนอบรมจิตใจของตนเองให้มีความสุข สงบ เรียกว่าทำสมาธิ เมื่อมีช่วงว่างเวลาไหนก็นั่งควบคุมดูแลจิตใจให้เป็นผู้มีสติปัญญา มีช่องว่างเมื่อไร คนเราต้องมีเวลาว่าง อย่าไปหาว่าเราไม่มีเวลาว่าง เวลารับประทานอาหารก็มี เวลาอาบน้ำก็มี เวลาเข้าห้องน้ำก็มี เวลาเราเดินไปหรือนั่งรถไปคนอื่นขับก็ดี เป็นอย่างนี้ เวลาเราทำงาน เวลาพักเที่ยงก็ดี เราเข้าห้อง เราก็มาตรวจตราจิตใจของตนเองอยู่ เราเรียกว่าบุคคลนั้นมีความเพียร ความเพียรนี้เองที่จะทำให้เราพ้นทุกข์ เราก็ต้องอาศัยความเพียร คนเรียนหนังสือตั้งแต่เล็กก็ดี แต่ประถมมัธยมก็ดี วิทยาลัยถึงมหาวิทยาลัย จนเรียนจบดอกเตอร์ ก็ต้องเป็นคนมีความพากเพียรพยายามศึกษานั้นเองจึงจะเรียนจบ เหตุฉะนั้น หลักพระพุทธศาสนาก็เหมือนกัน ก็ต้องพากันมีความพากเพียร ความขยันหมั่นเพียร ไม่ปล่อยปละละเลยในกิจการงานหน้าที่ของตนเอง ก็สามารถจะค่อยแก้ไขปลดปล่อยไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ ก็คือการดูจิตใจของพวกเรานั่นเอง

เมื่อเราดูจิตใจของเราแล้ว เราเข้าใจตามความคิดของเราอยู่ตลอด เว้นจากนอนหลับ ตื่นขึ้น ตื่นขึ้นมาจิตมันคิดเรื่องอะไร มันคิดถูกหรือคิดผิด ถ้าเราพิจารณาอยู่อย่างนี้ด้วยความเป็นผู้มีสติปัญญา ก็จะสามารถแก้ปัญหาของตนเองไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ เหมือนเราแก้ปัญหามันเหมือนกัน มีคนผูกเชือกหลายปม ผูกไว้หลายๆ ปมเลยทีเดียว อย่างนี้ เชือกเส้นนั้นเป็นเชือกเส้นเดียวอย่างนี้ บัดนี้ เราจะทำอย่างไร เราก็ต้องแก้ไขทีละปมทีละปม ค่อยๆ แก้ไขด้วยความพากเพียรพยายาม แก้ไขไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ แก้ไขต่อไป เชือกมันก็ไม่ขาด เชือกไม่ขาดก็ได้ใช้เชือกต่อไป ฉันทใดก็ดี บัดนี้ จิตใจของพวกเราก็เหมือนกัน ถ้าเรานั้นพากันพยายามดูจิตใจเข้าไปทุกวันๆ ดูไปเรื่อยๆ ปัญหาอะไรเกิดขึ้นรอบข้างของเรา ถ้าเราดูจิตใจของเราไม่ได้ ก็มองดูอาการของคนอื่น ที่พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้ว่า ถ้าหากเรายังดูตนเองไม่ได้ด้วยสติปัญญา ต้องมองดูคนอื่นมาเปรียบเทียบ เอามาเปรียบเทียบก็คือ ดูคนอื่นว่าเขาแสดงอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง มันเป็นเรื่องที่เขาแสดงอาการอย่างนั้น แล้วน้อมเข้ามาดูที่ใจของเรา ก็เหมือนคนที่โลก โลภะ คอรัปชั่น ที่เขาเป็นกันวุ่นวายอยู่อย่างนี้ เราก็มาดูว่าใจของเรามันโลภมาก อย่างนี้บ้างไหม ทำให้เกิดความวุ่นวายเกิดทุกข์ขึ้นอย่างนี้ไหม เราก็น้อมเข้ามาดูที่จิตใจของเรา เออ..ถ้าจิตใจของเรามีความโลภอยู่ เราก็ต้องแก้ไข ถ้าเราแก้ไขจิตใจของเราได้ มันก็เกิดความสุขสบายขึ้น แก้ไขไปเรื่อยๆ ทั้งวัน ดูคนอื่นมาเปรียบเทียบกับตนเอง

แต่ที่นี้ถ้าเรามามองดูว่า เรายังเป็นเด็กอยู่ ยังเป็นหนุ่มเป็นสาวอยู่ หรือยังกลางคนอยู่ แสดงว่าเรายังขาดสติปัญญาว่ารูปร่างกายนี้มันไม่เที่ยงนั่นมันเป็นอย่างไร เราก็ต้องไปดูคนแก่สิว่า เราเกิดมาแต่เล็กแต่น้อย เข้ามาถึงกลางคน มาเฒ่ามาแก่ เอ..สังขารร่างกายนี้มันเป็นอย่างนี้ได้ นี่ มันเป็นไปอย่างไร แต่ก่อนเขาก็เกิดขึ้นมาเป็นเด็กเล็กๆ แล้วมาเป็นเด็กนักเรียน เป็นหนุ่มเป็นสาวถึงท่ามกลางคนแล้วมาเฒ่ามาแก่นี้ เราก็ น้อมธรรมนั้นเข้ามาดูที่เราสิ เรายังจะเป็นเหมือนกันนี่ มาเป็นเด็ก เป็นหนุ่มเป็นสาว มาท่ามกลางคนแล้วมาเฒ่ามาแก่ไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ หัวขาวหัวหงอก แก้มตอบ ฟันหลุด ฟันหล่อน เป็นคนเฒ่าคนแก่ ลูกหลานจูงไปโน่นไปนี่ ชักไม้เท้า ๒ ขา ๔ ขาอยู่อย่างนี้

เอ..มันก็เป็นจริงๆ อย่างนี้แหละ นี่..เขาเรียกว่าเอาคนอื่นมาเปรียบเทียบ ก็จะเข้าใจว่า รูปร่างกายนี้ไม่เที่ยง รูปร่างกายนี้ รูปมันเป็นของไม่เที่ยง นี่เป็นของจริง ของจริงปรากฏ ด้วยตาเนื้อเรานี่เอง บัดนี้ ตาปัญญาที่ไตร่ตรองใคร่ครวญ ในเมื่อตาเนื้อมันเห็นแล้ว น้อม มันเข้ามาดูสิ ดูตนเองนี่ ตนเองก็เป็นอย่างนี้แน่ละ เพื่อความมั่นใจอย่างนั้น ร่างกาย มันเป็นทุกข์อย่างนี้ เออ..ทำไมมันทุกข์ยังงี้ พยาธิทุกข์โรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียนก็ดี แม้บุคคลไม่มีโรคภัยไข้เจ็บก็เหมือนกัน มันก็ยังมีทุกข์ร้อน ทุกข์หนาว ทุกข์หิว ทุกข์ กระจายอย่างนี้ มันเป็นทุกข์จริงไหม ทีนี้ เรายืน เดิน นั่ง นอน เปลี่ยนอิริยาบถอยู่ อย่างนี้ เรามีความทุกข์ไหม รูปร่างกายนี้ เอ..มันทุกข์จริงๆ นะ ก็น้อมเข้ามาดูสิ ดูที่ ตนเองนี่แหละ ธรรมะคำสอนมันสอนตนเองอยู่ในตัวเอง รูปร่างกายนี้มันสอนใจ สอนใจ ผู้มาอาศัยอยู่ ให้เป็นเครื่องรับรองว่ามาอยู่กับรูปร่างกายนี้ ใจนี้มันเป็นทุกข์ ร่างกายเขา ไม่ได้บ่นว่าเขาเป็นทุกข์อะไร แต่จิตใจของเรานี้มันบ่น มันบ่นว่าเป็นทุกข์ เราก็จะมั่นใจ ว่า โอ..มันเป็นทุกข์จริงอย่างนี้นั่นเอง

ถ้าจะพูดถึงเรื่องอนัตตานี้ เมื่อมันเป็นอย่างนี้แล้วมันเป็นจริงไหม ที่พวกเรา ควบคุมดูแลรักษาตนเองไม่ได้ ตั้งแต่เล็ก อยากเล็กอยู่มันก็ไม่เล็ก อยากเป็นนักเรียนอยู่ ก็ไม่ได้เป็นนักเรียน มาเป็นนักศึกษา แล้วมาเป็นหนุ่มเป็นสาว ก็อยากอยู่แค่นั้นก็ไม่ใช่ ไม่ฟังคำสั่งสอนมาถึงอายุ ๒๐ ปี ๓๐ ปี ๔๐ ปีขึ้นมาเรื่อยๆ อยากอยู่แค่นั้นก็ไม่อยู่ ๕๐ ปี ๖๐ ปี ๗๐ ปีไปเรื่อยๆ จนมาเฒ่ามาแก่ เอ..ทำไมมันควบคุมไม่ได้ ทำไมเรา ควบคุมดูแลเอามาเป็นของเรา อหังการ มมังการ เราๆ เขาๆ ทำไมเราจึงคุมมันไม่ได้ ถ้ามันเป็นของเรา คุมไม่ให้เฒ่าไม่ให้แก่ คุมไม่ให้เจ็บไม่ให้ป่วย มันก็ดื้อเจ็บดื้อป่วย ทำไมเราจึงคุมมันไม่ได้ มันเป็นอย่างนี้ นี่..เห็นไหม ปู่ย่าตายายของพวกเราท่านจาก พวกเราไป ท่านไปที่ไหน เครื่องยืนยันหลักพระพุทธศาสนามันเป็นอย่างนี้ พวกเราควร ไตร่ตรองให้ดีๆ พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้ให้รู้จักไตร่ตรอง ก็คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ร่างกายของคนเราเป็นอย่างนี้ ที่สุดเฒ่าแก่ ๙๐ ปีก็ดี ถึง ๑๐๐ ปีก็ยาก หลาย ๑๑๐ ปี ๑๒๐ ปี ๒๐๐ ปี มันก็ไม่มี นี่..มันจะทำยังไง เราจะไม่รับรองหรือ เรื่องอย่างนี้ ว่าธรรมชาติของสังขารร่างกายมันเป็นไปอย่างนี้ รูปร่างกายของเราก็คือ มัน

ก็จะเป็นไปอย่างนั้นเหมือนกัน พวกเราก็จะเข้าใจในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เหมือนท่านอัญญาโกณฑัญญะ ได้ฟังพระพุทธองค์ตรัสสอน เออ..ชาติเกิดเป็นทุกข์นะ เกิดขึ้นมา พยาธิโรคภัยไข้เจ็บ เบียดเบียนร่างกายเป็นทุกข์นะ ท่านสอน และซราความ แก่เป็นทุกข์นะ มรณะความตายก็เป็นทุกข์นะ มีจุดมุ่งหมายแล้วมาไตร่ตรองใคร่ครวญ ตามคำสอนของพระพุทธองค์ นี่..เบื้องต้นมันเกิดมาอย่างนี้ ชีวิตของคนเมื่อที่สุดมันเป็นไปอย่างนั้น ก็จะเรียกว่าเข้าใจ เมื่อเข้าใจน้อมมาพิจารณาและฟังคำสอนของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อเข้าใจแล้วจะได้ปลง คำว่าปลงก็คือรู้แจ้งนั่นเอง ก็คือปล่อยวางนั่นเอง โอ..รูปร่างกายเป็นอย่างนี้จริงๆ นะ คำสอนนี้ไม่เสื่อมคลายหายไปไหนนะ สัจธรรมยังเต็มเปี่ยมอยู่ในโลกนี้แหละ

คนเราเกิดอยู่ในโลกนี้ มันเป็นอย่างนี้นี่แหละ เราจะทำยังไง มันเป็นอย่างนี้ เกิดขึ้นมา เพราะมันมีรูปร่างกาย ก็จะต้องชวนขวยสร้างชาติเท่านั้นเอง ใครจะทำบุญทำทานการกุศลก็รีบทำ ถ้าจะรักษาศีลให้ตนเองมีศีล ก็รีบรักษาศีล ถ้าจะนั่งเจริญเมตตาภาวนาฝึกฝนอบรมฝึกจิตใจให้สงบ ก็รีบปฏิบัติ รีบนั่ง บัดนี้ ใครจะฝึกฝนอบรมจิตใจของตนเองสงบเป็นสมาธิ ได้แล้วก็รีบชวนขวยตรวจตราความคิดความอ่านของจิตใจของเรา พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่องจิตใจ เรื่องอารมณ์เกิดขึ้นภายในจิตใจ เมื่ออารมณ์นี้เกิดขึ้น เราทุกท่านก็ติดยาติโยมทั้งหลาย ก็น้อมเข้าไปดูความคิดของตนเอง ลองดูซิว่า วันหนึ่งมันคิดก็เรื่องก็ราว มันคิดเรื่องอะไรบ้าง เราเคยนับไหมว่าวันหนึ่งเราคิดเท่าไร เราคิดเรื่องอะไรบ้าง เมื่อเรื่องนี้คิดขึ้นมาแล้วเดี๋ยวเรื่องนี้ก็ดับไป คิดเรื่องใหม่เกิดขึ้นมา พระพุทธองค์ทรงสอนว่า เมื่อมีอารมณ์เกิดขึ้นแล้วก็คือความเกิด อารมณ์นั้นดับไปก็คือความตาย นี่..พวกเราทั้งหลายคิดวันหนึ่ง ๑๐๐ ครั้ง เราก็เกิด ๑๐๐ ชาติ ตาย ๑๐๐ ชาติอีกเสียด้วย อย่างที่ว่าความตายเป็นทุกข์ ถ้าเราคิดมากกว่านั้นอีก ๒๐๐ - ๓๐๐ เรื่องที่มันเกิดคิดขึ้นมาในวันหนึ่ง มันก็ไปตามนั้น ยิ่งคิดมากเท่าไร มันยิ่งทุกข์มาก เกิดมากเท่าไรยิ่งทุกข์มาก ก็เหมือนพวกเรานี้แหละ ถ้าเรายังไม่พ้นทุกข์ไม่ถึงนิพพาน เราจะไปเกิดอีกหลายภพหลายชาติ เราก็ต้องทุกข์ไปหลายชาติไม่แล้ว ชักทีเลยทีเดียว นี่..มันเป็นอย่างนี้

เมื่อเรานำภาระที่มากเกิดอีกอยู่ไม่หยุด เกิดบ่อยๆ แล้วก็ทุกข์อยู่บ่อยๆ ตลอดเลยทีเดียว อันนี้เป็นเรื่องที่เราจะศึกษาในธรรมะชั้นสูงเพื่อปลดปล่อยแก้ปัญหาคความวุ่นวาย ความทุกข์ใจของพวกเรา โอ..เราเป็นอย่างนี้เอง ทนทุกข์อยู่ทุกวันนี้อนาคตก็ดี จะเป็นไปอยู่ก็คือเรื่องคิดมากนั่นเอง เมื่อคิดมากก็เกิดมาก ก็ตายมาก ก็เหมือนเราเกิดๆ ตายๆ อยู่อย่างนี้แหละเป็นธรรมดา แต่เราจะไม่ให้เสียชาติที่เกิดมาก็คือว่าเราจะรีบทำความดี ทำความดีเอาไว้เป็นที่พึ่ง เมื่อมาเกิดใหม่ก็ให้มันดีกว่าเดิม มันยังไม่พ้นทุกข์

ที่นี้การพ้นทุกข์นั้น แม้พระสาวกที่ดีที่สำเร็จมรรคผล ครูบาอาจารย์หลวงปู่ทั้งหลายก็เหมือนกัน ท่านสร้างสมอบรมมาหลายภพหลายชาติแล้ว สร้างสติปัญญาพัฒนาตนเองมาหลายชาติแล้ว ท่านจึงบรรลุธรรมง่าย เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายก็ควรจะสร้างมาหลายชาติเหมือนกัน ที่เราพากันชวนชวามาเข้าวัดฟังธรรมจำศีล มาปฏิบัติ ฟังเทศน์ฟังธรรม ศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เราก็ให้ภูมิใจในชีวิตของเรานั้นว่ายังได้ศึกษาต่อ เพื่อจะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นไปทุกภพทุกชาติ เมื่อหากสติปัญญาของเราแก่กล้าแล้ว เราก็สามารถจะหลุดพ้นไปได้ ตามรอยยุคลบาทของพระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าและพระอริยสงฆ์สาวกทั้งหลาย เหตุฉะนั้น เมื่อสมัยครั้งพุทธกาลนั้น แม้ผู้ชายก็ดี ก็ได้บรรลุธรรม ก็ขึ้นอยู่กับสติปัญญานั้นเองที่ใช้แก้ปัญห ผู้หญิงก็เหมือนกัน นางภิกษุณีก็ดี เขาสามารถที่จะปลดปล่อยกิเลสออกจากดวงใจของเขาหมด เขาก็อาศัยสติปัญญาเหมือนกัน เหตุฉะนั้น เราไม่ต้องคิดถึงว่าเป็นผู้ชายผู้หญิง ภิกษุโน ภิกษุณีในสมัยครั้งพุทธกาลนั้น สามารถบรรลุมรรคผลเข้าสู่นิพพานมากมายเลยทีเดียว

บัดนี้ พวกเรานี้ก็คงจะได้ศึกษาแต่มันยังไม่แก่กล้า ไม่แก่กล้าอะไร ที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนพระสาวก พระพุทธองค์ตรัสถามพระสาวกว่า อินทรี ๕ ของพวกเธอ นั้นแก่กล้าหรือยัง คำว่า อินทรี ๕ นั้นก็คือ

สัทอินทรี ๕ ศรัทธาของเรานั้นมีเต็มเปี่ยมไหม อยากศึกษา อยากรู้จักเหตุรู้จักผลตามพุทธศาสนา

วิริยอินทรีย์ ความเพียร เราก็พยายามยืน เดิน นั่ง นอน ปฏิบัติจริงไหม คั่นคว้า ดูแลจริงไหม

สติอินทรีย์ เรามีสติรอบคอบไหมในการทำความเพียรของตนเอง พยายามที่จะแก้ปัญหาของตนเอง มีสติตามดูจิตอยู่ตลอดบ้างไหม

สมาธิอินทรีย์ จิตของเราสงบเป็นสมาธิหนักแน่นมั่นคงไหม ไม่อ่อนแอจนคลอนแคลนไหม

ปัญญาอินทรีย์ เรามีสติปัญญาเป็นใหญ่ในการรอบรู้ในกองสังขารทั้งปวงไหม ถ้าเรารอบรู้ในกองสังขารทั้งปวง ก็คือรู้โลก โลกะวิทู รู้แจ้งโลก ที่พระพุทธองค์ทรงตรัสรู้แล้ว พระพุทธองค์ทรงรู้โลก ทรงเข้าใจในโลก พระพุทธองค์จึงทรงพ้นโลกได้ พวกเราก็ต้องเรียนตามอย่างนี้ ถ้าต้องการพ้นโลก ต้องรู้โลกและเข้าใจ ก็คือรู้เหตุที่เกิดขึ้นนั่นเอง เป็นเหตุ ผลมันออกมา โลกมันอยู่อย่างนี้ ต้องไปดับที่ต้นเหตุนั่นเอง

นี่..ตรงนี้ เป็นสิ่งที่เราจะศึกษาเพื่อจะให้เราได้มีสติปัญญาแก้ปัญหาของตนเองให้ได้ อย่างไรก็ตาม ไม่ต้องวุ่นวายกับเรื่องของคนที่ไม่ศึกษา ก็เป็นเรื่องของเขา เรื่องที่เราศึกษาเป็นเรื่องของพวกเราเพราะเราต้องการพ้นทุกข์ ให้เขาทุกข์อยู่นั้นแหละถ้าเขาไม่ยอมศึกษา แต่หากว่าเป็นเพื่อนเป็นฝูงหรือลูกหลาน เราก็ควรชักพาเขาบ้าง จูงเขาบ้าง จูงเขาด้วยความเมตตาของพวกเรา อยากให้เขาเป็นคนดี อยากให้เขาเป็นคนมีศีลธรรม เราควรปรับปรุงช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลาย การที่พึงเทศน์พึงธรรมนี้ควรกำหนดจดจำ แล้วน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติฝึกหัดกาย วาจา ใจของตน ก็ยิ่งจะได้รับผลรับประโยชน์เพื่ออะไร เพื่ออบรมอินทรีย์ ๕ ของพวกเราให้แก่กล้า ตราบใดเมื่ออินทรีย์ของเรายังไม่แก่กล้า เราก็ต้องปฏิบัติไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ อยู่นั่นเอง เมื่อเราปฏิบัติไปเรื่อยๆ อินทรีย์ทั้ง ๕ ของเราแก่กล้า พร้อมด้วยศรัทธาที่เต็มเปี่ยมแล้ว ความเพียรก็เต็มเปี่ยมแล้ว สติก็สมบูรณ์เป็นมหาสติแล้วอย่างนี้ สมาธิก็มั่นคงไม่อ่อนแอจนคลอนแคลน ปัญญาก็ไตร่ตรอง

หาเหตุผล เขาเรียกคนมีสติปัญญา ปัญญินทรีย์ ปัญญารอบรู้ รู้อบทั่วเลยทีเดียว เหมือนคนมีปัญญาที่แท้จริง คนนั้นจะอยู่ในความสงบ และมีความสุขความสบายต่างกว่าคนอื่นนะ คนมีปัญญานี้ เราจะเห็นว่าคนนี้ทำไมเขาอารมณ์เย็น เขาไม่โกรธเกลียด เคียดแค้นพยาบาทอาฆาตจองเวรใคร ไม่ทำให้ใครที่ไหนเดือดร้อนวุ่นวายเกิดขึ้น ทำไมเขาเป็นคนฉลาดอย่างนี้ เราจะหาว่าเป็นคนโง่ไม่ได้ คนเขาฉลาด เขารู้จักแก้ปัญหา เขารู้จักหลบหลีกความชั่วความวุ่นวายทั้งหลาย พอเห็นเหตุเกิดขึ้นอย่างนี้ ทุกข์จะเกิดขึ้นในอนาคต นี่..เขารู้จัก เข้าใจไหม เขาก็ต้องไม่วุ่นวายในเรื่องนั้น เขาก็หลบหลีกได้ เหมือนเราหลบหลีกจากคนชั่วนี้เอง คนชั่วจะพาเราไปสู่ความเสียหาย คบเพื่อนคบฝูงที่ไม่ดี นี่..เราก็หลบหลีกจากเขา ไม่ตามเขาไป ก็เรียกว่าเป็นคนฉลาด บางคนอาจจะหาว่าเป็นคนโง่ คนไม่มีความเฉลียวฉลาด เนอะ..คนอย่างนั้นไม่รู้จักบุคคลมีความฉลาดที่แท้จริง ไม่ว่าเด็ก ไม่ว่ากลางคน ไม่ว่าผู้ใหญ่ ไม่ว่าคนเฒ่าคนแก่เลยทีเดียว ถ้าคนฉลาดแล้วเขาจะอยู่ด้วยความสงบเสงี่ยม ความเรียบร้อย ความร่าเริง และยอมรับความจริง เขาจะร่าเริง เมื่อร่าเริงอะไรแล้ว เขาก็ยิ้มเข้ามาดูที่ใจของเขา ใจของเขา วุ่นวายกับเรื่องอย่างนั้นไหม ยึดมั่นสิ่งนั้นไหม เมื่อเกิดทุกข์ เขาก็จะดูว่าอะไรมันทำให้เกิดทุกข์ เขาก็จะแก้ปัญหาในสิ่งนั้น ก็เรียกว่ามีความเพียรในการแก้ปัญหาให้ตนเองได้

เหมือนกับเราทุกคน ถ้าเรามีสติปัญญาติดตามดูความคิดความอ่านของจิตใจเรา อยู่ทุกวันๆ เมื่อคิดขึ้นมาแล้ว เออ..นี่ทุกข์จะเกิดขึ้น มันเคยคิดทุกข์มาหลายครั้งแล้ว แต่มันยังวางไม่ได้ ก็ต้องเพียรละเพียรปล่อยเพียรวาง ถ้ามันคิดขึ้นมาใหม่อารมณ์นี้ เออ..อารมณ์นี้มันเกิดขึ้นมาใหม่ ทำไมมันคิดอย่างนี้ ถ้าดูผลออกมา มันมีความกังวล ทุกข์ไหม ถ้าเกิดทุกข์เราก็ค่อยๆ ละไปเรื่อยๆ เมื่อเราละไปเรื่อยๆ มันก็มีปัญญาขึ้นไปเรื่อยๆ สิ แก้ไขปัญหาของตนเอง ก็เหมือนกับเรามาพิจารณาดูร่างกายของเราอย่างง่ายๆ ว่ามันสกปรกตรงไหนนะ ถ้ามันสกปรกหมด เราอาบน้ำแล้วมันยังไม่สะอาดหมด มันมีที่อื่นสกปรกอยู่ที่ใด ก็พยายามที่จะทำความสะอาดตรงนั้นไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ เมื่อเราไปอาบน้ำ ร่างกายของเราสะอาดหมดจดทุกส่วนก็สบายใจ ใจมันสบายว่ามันทำความสะอาดได้หมด เหมือนเราซักผ้าซักฟ่อนก็เหมือนกัน ถ้าหากว่าเราซักสะอาดจริงๆ

แล้ว ขาวก็ขาวจริง จะสีใดก็ได้แล้วแต่ ถ้ามันสะอาดจริง นุ่มหอมมันก็สบาย มันเบาใจว่า มันทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว ในบ้านในช่องของพวกเราก็เหมือนกัน ถ้าเราจัดระเบียบเรียบร้อยมีความสะอาดดีแล้ว สิ่งของใช้อะไรต่างๆ สะอาดเรียบร้อยวางเป็นระเบียบ เจ้าของก็นั่งมีความสุขสบายว่ามันเป็นระเบียบ ก็ฉนั้นนั่นเหมือนกัน ก็เรียกว่าการแก้ปัญหา เหตุฉะนั้น การที่พวกเราแก้ปัญหาที่จิตใจของเรานี้ถือเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าเราจะเปรียบเทียบกับบุคคลข้างนอก เพื่อให้เรานี้มีความสุขสบายใจว่าเราแก้ปัญหาของตนเองได้ ทำให้เกิดมีความสุขขึ้นเป็นอย่างนี้

เหตุฉะนั้น การศึกษาหลักพระพุทธศาสนา ท่านอัญญาโกณฑัญญะเข้าใจในเรื่องอย่างนี้เอง ถึงแม้ว่าจะยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนทุกซอกไปเลยทีเดียว แต่ก็รู้ รู้ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีอยู่ในโลกนี้นั้นย่อมแตกดับไปเป็นธรรมดา เมื่อเรามาพิจารณาให้รู้และเข้าใจอย่างนี้ อะไรทุกสิ่งทุกอย่างที่เขาตั้งอยู่และสร้างขึ้นใหม่ในโลกก็ดี หรือคนเรานี้จะเกิดอยู่ในต่างประเทศก็แล้วแต่ เขาเกิดอยู่ที่นั่น ถ้าเขาไม่ไปที่ไหน เขาก็ต้องตายอยู่ที่นั่น จริงอย่างนี้ไหม มันเป็นอย่างนี้ สังขารมคนเกิดอยู่ที่ไหน เขาก็ตายอยู่ที่นั่น ถ้าเขาไม่ไปที่ไหน นี่คือของจริงที่เราทุกคนต้องศึกษาเพื่อให้รู้ ว่ามีความเกิดขึ้น ก็มีความดับเป็นธรรมดาอยู่อย่างนี้ ฉะนั้น สังขารรูปร่างกายของคนเรานี้ย่อมเป็นธรรมดาอย่างนี้เอง

ถ้าเราเกิดคิดขึ้นมาภายในจิตใจของเราก็คือ เมื่อเกิดคิดขึ้นมาแล้วมันก็มีอารมณ์ใหม่เกิดขึ้นมา แต่เราก็ต้องมาควบคุมดูแลความคิดของเรา มาพิจารณาด้วยสติปัญญา ให้เข้าใจแจ่มแจ้งในอารมณ์ที่เกิดขึ้น เราจึงจะดับได้ ดับความทุกข์นั้นได้ก็ต้องดับที่ใจ เราไปดับที่ใจแล้วเราก็คงเข้าใจ ถ้าใจเราดีแล้วนี้ เราไปที่ไหนมันก็จะดี ก็จะมีสุขเกิดขึ้นภายในจิตของเรา นี่เป็นข้อที่สำคัญที่สุด ที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนาเมื่อครั้งปฐมเทศนา เรียกว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นปฐมเทศนาถันต์ต้น เมื่อพระพุทธองค์ตรัสเทศนาจบลง ทำไมพระพุทธองค์ทรงอุทานว่า ท่านผู้เจริญโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ท่านผู้เจริญโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอผู้เจริญ ก็เจริญสิ บัดนี้ เพราะรู้สังขารของจริงว่า

อะไรทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ สร้างขึ้นมาแล้วก็มีตั้งอยู่และดับไปตามธรรมดาของเขา ทุกสิ่งทุกอย่างก็ไปที่เดิมของเขาเป็นธรรมดา

ถ้าเรายังไม่เชื่อก็ลองดูสิ ลมหายใจเข้าออกของคน ออกจากร่างกายคนแล้วมันไปอยู่ที่ไหน มันก็อยู่กับอากาศ ธาตุไฟก็ติดในร่างกายของคน มันก็ไปอยู่กับพระอาทิตย์ หมดยหรือไปที่ไหน มันเป็นความร้อน น้ำอยู่ในร่างกายของคนไหลออกจากร่างกายแล้ว มันไปอยู่ทะเลหรืออยู่ในห้วยหนองคลองบึงในบ่อที่ไหน ธาตุดินในร่างกายของพวกเรา ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูกของพวกเรานี้เขาเอาไปที่ไหน เขาไปเผาในป่าช้า มันไปที่ไหน ก็ไปสู่สภาพเดิมของมันอย่างนี้ ก็เรียกว่าเกิดขึ้นแล้วก็ดับไปตามธรรมดา ธรรมชาติของเขา แล้วเมื่อเรามาศึกษาเรื่องอย่างนี้ เอ..พระพุทธรองค์เรียกว่า สัจธรรม ท่านอัญญาโกณฑัญญะรู้เรื่องจริงอย่างนี้ ก็เลยได้บรรลุธรรมในขั้นต้น เมื่อฟังกัณฑ์ที่ ๒ ก็คือ อนัตตลักขณสูตร สอนเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ว่าเราเรา เขาเขา นี้อยู่ยังงี้ มันเป็นไปอย่างไร ก็มาเข้าใจในเทศนารอบ ๒ นี้เอง ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์เลย อีก ๔ องค์นั้นก็ได้บรรลุพระอรหันต์เช่นกัน ปัญจวัคคีย์ฤๅษีทั้ง ๕ จึงได้บรรลุเป็นพระอรหันต์พร้อมกันทั้ง ๕ องค์เลยทีเดียว ทำไมถึงเร็วเชียวละ ๔ องค์นั้น แต่ก่อนยังไม่ได้บรรลุ พระโสดาบันบุคคล เมื่อฟังปฐมเทศนานี้แล้วมาไตร่ตรองใคร่ครวญพิจารณาอยู่ ท่านอัญญาโกณฑัญญะนั้นรู้จักปลงก่อนว่า เมื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้น สิ่งนั้นก็แตกดับเป็นธรรมดา แต่ได้เพียงแค่นั้น แต่ตัดกิเลสยังไม่ขาด บัดนี้ เวลามาทิ้งอีก รอบ ๒ นี้เลย ตัดกิเลสขาดพร้อมกัน ถ้ารู้พร้อมกันเลยบรรลุพร้อมกันเลยทีเดียว อันนี้เรียกว่า ท่านอบรมอินทรี ๕ ของท่านมาหลายภพหลายชาติและปฏิบัติกันมาแล้ว

พวกเราทั้งหลายก็ควรภูมิใจว่า เออ..เราได้ปฏิบัติกันมาหลายภพหลายชาติ เรา ก็จะค่อยเป็นค่อยไปเรื่อยๆ เรื่อยๆ ยิ่งไงๆ ก็แก้ไขตนเองให้ตนอยู่ในความสงบ มีความสุข อยู่ในเมืองกรุงเทพมหานครของพวกเราก็นี่ ใครว่านวยาก็เป็นเรื่องของเขามันไม่ดีไม่งาม ทุกข์มันจะเกิดขึ้น มันเป็นอย่างนี้ มันมีเหตุอะไร ทุกข์มันจึงเกิดขึ้น เรารู้ที่อยู่ เราก็ออยู่ได้ไม่เป็นไร ผลออกมามันเป็นอย่างนี้ ถ้าอยู่ด้วยความเป็นผู้มีความเฉลียวฉลาด ไม่ให้

จิตใจของเราไปรุ่มรวยกับเขา เขาก็ทุกข์ของเขาเอง เป็นเรื่องความทุกข์ของคนอื่น เหตุฉะนั้น ไม่ใช่เรารังเกียจคนอื่น เราก็อยากให้เขาไม่มีความทุกข์เหมือนกัน เรามีความเมตตาเหมือนเมตตาลูก เมตตาหลาน เมตตาเพื่อนฝูงอย่างนี้แหละ เมตตาพ่อแม่ เมตตาลูกเต้าก็ดี ถ้ามีเมตตาก็อยากให้เขาดีทุกคน อยากให้เขามีความสุข แต่เขาไม่ยอม เขาก็ก่อให้เกิดทุกข์อยู่ นี่ มันเป็นอย่างนี้ ใครละเป็นคนก่อให้เกิดทุกข์ เราก็มาดูที่ตนเอง นี่ ตนเองนี้ทำอะไร ทำให้เกิดทุกข์ขึ้น มันจะเป็นทุกข์รุ่มรวยอย่างนี้ พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้เข้ามาดูที่ตน ถ้าฝึกฝนอารมณ์ตน พัฒนาตน มาแก้ที่ตน มันเป็นอย่างนี้ เราจะไปคิดแก้แต่คนอื่นไม่ได้ ต้องมาแก้ที่ตน ถ้าทุกคนอยู่บ้านใดเมืองใดที่ไหน รู้จักมาพัฒนาที่ตน แก้ปัญหาที่ตน มันก็สงบหมดโลก มันก็อยู่สบายสิ เพราะอะไร เพราะมันแก้ถูกจุดนั่นเอง เมื่อมาแก้ตนดีแล้ว ใครจะว่าไม่ดี มันก็เป็นเรื่องของเขา แน่ะ..ถ้ามันปฏิบัติดีเหมือนกันแล้ว คนดีเขาก็ไปอยู่ด้วยกันกับคนดี เป็นหมู่กลุ่มคนดี เขาก็อยู่ด้วยความสงบสุขสิ เพราะเขาเป็นคนดีเป็นผู้มีสติปัญญาดี นี่..มันเป็นอย่างนี้

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลาย เมื่อเราได้ยินได้ฟังธรรมเทศนาภังค์นี้แล้ว ก็ขอให้ทุกคนน้อมนี้กระลึกลงจดจำคำสอนที่อาตมาได้อธิบายนี้ น้อมนำไปประพฤติปฏิบัติฝึกหัดอบรมตน ผลก็จะได้รับความสุขความเจริญเกิดขึ้นแก่ตน ดังที่ทุกคนมีความพึงปรารถนา การบรรยายมาตั้งแต่ต้นจนจบตอนนี้ ก็ขออำนวยการให้ทุกท่าน ถ้าทุกท่านมีจิตประสงค์จำนงปรารถนาสิ่งใด ก็ขอให้สำเร็จสมดังความมุ่งมาดปรารถนา และขอให้ทุกคนจงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกทิวาราตรีกาล การแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ปฐมเทศนานี้ ก็ได้เวลาพอสมควร ก็ขอยุติลงคงไว้เพียงแค่นี้ เอาจัง ก็มีด้วยประการฉะนี้ ขอเจริญพร

๗

ความเพียร ๔ อย่าง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ณ บัดนี้มาถึงกาลมาถึงเวลาที่เรทั้งหลายจะได้ฟังพระธรรมเทศนา เพื่อเป็นเครื่อง
ประดับปัญญาเพิ่มบุญเพิ่มกุศลของพวกเราทุกคน ที่ได้พากันมีความตั้งใจจะศึกษาพระพุทธ
ศาสนา ที่จะได้นำพาคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นไปประพฤติปฏิบัติ
ฝึกหัดกาย วาจา ใจของตน เพื่อที่จะพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง คนเราเกิดขึ้นมาแล้ว มี
จุดมุ่งหมายคือไม่อย่างมีความทุกข์ อย่างมีความสุขตามเจตนาของตนเองที่ตั้งใจเอา
ไว้ ใครจะไปเกิดบ้านใดเมืองใดประเทศใดก็ตาม ก็มีความปรารถนาประเภทเดียวกัน ความ
ปรารถนาของเรานั้น จะทำให้สนใจหวังของตนเอง สมตามความมุ่งมาดปรารถนานั้น เรา
ต้องเป็นคนที่มีความพากเพียรความพยายาม พระพุทธองค์ทรงสอนเรื่อง **ความ
เพียร** ไว้ ๔ อย่าง คือ

๑. สัณฺหวรปธาน คือเพียรระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจของตน
๒. ปหานปธาน คือความเพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วทางกาย วาจา ใจของตน
๓. ภาวนาปธาน คือเพียรทำกุศลให้เกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจของตน
๔. อนุรักษนาปธาน คือการรักษาคุณงามความดีที่ตนเองกระทำด้วยกาย พูด ด้วยวาจา และคิดด้วยใจไว้ให้เจริญรุ่งเรืองและเต็มเปี่ยมบริบูรณ์

ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในองค์มรรคว่า ความเพียรชอบทำให้คนที่ประกอบความเพียรนั้นบรรลุผลเป้าหมายตามที่ตนเองตั้งเอาไว้ ถ้าคนเรามีความตั้งใจ มีความพากความเพียรแล้ว ก็สามารถจะบรรลุผลที่ตนเองพึงปรารถนา หากคนเราขาดความพากความเพียรไม่ขยันหมั่นเพียร จะทำอะไรทุกอย่างแล้วก็ไม่สมหวังไม่สมปรารถนาที่ตั้งเอาไว้เท่านั้นเอง เพราะขาดจากความเพียร เปรียบเหมือนความขี้เกียจขี้คร้านทำงานที่ตนเองได้รับมอบหมายน้อยใหญ่ ที่ตนเองมีความตั้งใจจะทำงานที่ตนเองทำนั้นก็ไม่สำเร็จ เพราะความเกียจคร้านของตนเอง ปล่อยปละละเลยกิจการงานต่างๆ นั้นไม่ตั้งใจทำงาน งานก็ไม่สำเร็จ จึงเป็นเหตุให้บุคคลนั้นไม่สมหวังไม่สมปรารถนา

ถ้าคนใดมีความตั้งอกตั้งใจพากเพียรพยายามแล้วนั้น ก็สามารถที่จะชวนชวนปฏิบัติด้วยการอบรมกาย วาจา ใจของตนนั้นให้สมบูรณ์ แล้วความสุขก็จะเกิดขึ้นแก่คนที่มีความตั้งใจ มีความพากความเพียรดังที่กล่าวมาแล้วนั้น

พวกเราท่านทั้งหลาย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ในความเพียร **ข้อที่ ๑ ว่า สัณฺหวรปธาน** ความสำรวมระวังไม่ให้กายของเราไปทำบาปทำความชั่ว แล้วเราจะควบคุมดูแลกายของเรานั้นอย่างไร ต้องเป็นผู้มีสติ-ระลึกว่าเรามีรูปร่างกาย สัมผัสสัญญา-ความรู้ตน เรามีร่างกายความเคลื่อนไหวไปมา เราจะควบคุมดูแลไม่ให้กายของเราไปทำบาปทำชั่ว ต้องระมัดระวังเอาไว้

กายทำบาปทำชั่ว ก็คือกายกรรม ๓ คนเรามีรูปร่างกายแล้วนั้น ต้องระวังอย่าให้ไปทำร้ายกับเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ต้องสำรวมระวัง ใครมีรูปร่างกายต้องระวังอย่าไปเป็นโจรเป็นขโมย อย่าไปคอร์รัปชันเอาสิ่งของของคนอื่นมาเป็นของตน ต้องระมัดระวังกายเราเอาไว้ให้ดี ใครมีรูปร่างกายระมัดระวังอย่าให้ไปผิดสามัคคีรยา ซึ่งกันและกัน ที่เขาหวงแหนอยู่ แล้วต้องสำรวมระวังกายของเรา อย่าให้กายของเราไปดื่มสุราเมรัย สูบกัญชา เฮโรอีน ผงขาว ยาฝิ่น ยาม้า ยาอี ยาเสพติดให้โทษทั้งหลาย ระมัดระวังเอาไว้ ควบคุมดูแลกายของเราเอาไว้ เรียกว่า สำรวมระวัง สังวร

ทีนี้ เรามีปาก คนทุกคนก็มีปาก มันก็พูดได้ ไม่ให้พูดมันก็ไม่ได้ มันมีปาก แต่ต้องสำรวมระวังปากของเรา ไม่ให้ไปพูดโกหกหลอกลวงคนอื่น ต้องระมัดระวังเอาไว้ มีปากอย่าไปพูดยุแหย่ให้คนนั้นเกลียดกัน ให้แตกร้างสามัคคีกัน สำรวมระวังเอาไว้ ถ้ามีปากอย่าไปพูดหยาบโลน แก่พ่อแก่แม่ แก่เพื่อนแก่ฝูง แก่ลูกแก่หลาน เขาว่าคำหยาบก็คือคำที่ไม่ไพเราะ ไม่มีใครอยากฟัง เราต้องสำรวมระวังปากของเราเอาไว้ อย่าไปด่าคนนั้นคนนี้ อย่าใช้คำที่ไม่ดีไม่งาม อันนี้เราเรียกว่าสำรวมระวังเอาไว้ สำรวมระวังปากเอาไว้ อย่าไปพูดเพื่อเจ้า เหลวไหลที่ไม่มีสาระประโยชน์ พูดมากมายไม่สำรวม ก็ไม่มีคุณค่าอะไรที่บุคคลจะนำคำพูดบุคคลนั้นนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ เขาเรียกว่าพูดไร้สาระประโยชน์ พูดเพื่อเจ้าเหลวไหล ไม่มีสาระประโยชน์อันใดที่จะมีคุณค่ามีประโยชน์ เราต้องสำรวมระวังปากของเราเอาไว้

ทีนี้ เราสำรวมใจของเรา ควบคุมดูแลจิตใจของเราเอาไว้ให้ดี อย่าไปคิดโลภะ เอาของบุคคลอื่น อะไรทุกสิ่งทุกอย่าง โลภะเอาหมด ขนเอาหมด เหมือนคนที่ เป็นโจร เป็นขโมย ลักสมบัติเอาสิ่งของของคนอื่นที่เขามีอยู่ทั้งหลายเอามาเป็นของตนเองหมด เราต้องสำรวมจิตใจและความคิดของเราเอาไว้ให้ดี สำรวมจิตใจของเราเอาไว้ อย่าไปโกรธเกลียด อาฆาตแค้น พยาบาทจองเวรคนนั้นคนนี้ แข่งชกหักกระดูกของเขา คิดในจิตไม่ดี อยากทุบอยากตีอยากฆ่าคนนั้นคนนี้ เราต้องสำรวมระวังใจของเราเอาไว้ แค่สำรวมใจของเรา อย่าให้หลงไหลไปในสิ่งที่ไร้สาระประโยชน์ ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ ก็ให้สำรวมใจของเราเอาไว้

ความเพียรในข้อต้นนั้น เรียกว่าสังวร สำรวมระวังกายไม่ไปทำบาปทำชั่ว ไม่ให้พูดจาความชั่ว ไม่คิดไปในทางชั่วเรียกว่า ทุจจริต ๓ คือ กายตุจจริต วจิตุจจริต มโนตุจจริต ทุ แปลว่า ความชั่ว ทำมันเป็นบาป เราจึงต้องพากันสำรวมระวังเอาไว้

ข้อที่ ๒ ปหานปธาน คือ เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วทางกาย วาจา ใจของพวกเรา เราเคยทำมิดีมิงาม เคยทำบาป เคยฆ่าเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ทำลายชีวิตซึ่งกันและกัน เราควรที่จะหาวิธีละ ตั้งแต่เล็กแต่น้อยอาจจะฆ่าสัตว์เล็กๆ น้อยๆ มด ปลวก สัตว์ต่างๆ เราเคยฆ่า เราควรหาวิธีละไม่ต้องฆ่าต่อไป วิธีละ เราเคยทำบาปมาแล้ว ความเพียรละบาปที่เกิดขึ้นในทางกายของพวกเรา เราเคยขโมยของคนอื่น ขโมยของพ่อของแม่ก็ดี ขโมยของเพื่อนของฝูงก็ดี เคยขโมยมาก็ดี ทั้งพริก มะเขือ เกลือ ปลา ร้า สิ่งที่เขาหวงแหนอยู่ เคยเป็นขโมยมามาก่อน ต้องหาวิธีละ เพียรละเพื่อที่จะไม่เป็นขโมยต่อไป เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว ต้องระมัดระวัง เรามีร่างกาย เราเคยผิดประเวณีสามีภรรยาซึ่งกันและกัน เราควรเพียรละปล่อยวาง ไม่ต้องทำให้มันเกิดความผิดต่อไป ถ้าเพียรละ มันละยังไม่ได้ ต้องเพียรละ มันเป็นบาป มันไม่ดี เราเคยปฏิบัติมาแล้ว ถ้าเคยดื่มเหล้า สูบกัญชา ยาฮี ยาฝิ่น ผงขาว ยาเสพติดให้โทษ ยาม้า ยาอะไร ที่เป็นพิษเป็นภัยเป็นอันตราย เราเคยดื่ม เคยสูบ เคยกินมาแล้ว ควรหาวิธีลดละปล่อยวาง ถ้ามันละยังไม่ได้ ก็ควรหาวิธีเพียรละ ปล่อยวาง เพราะมันเป็นยาเสพติดให้โทษ ทำให้เกิดทุกข์ เราต้องพยายามมีความ پاکเพียรละ นี่ก็คือเพียรละบาปทางกายของเราที่เคยทำมาแล้ว ต้องเพียรละเพื่อจะไม่ทำต่อไปอีก

เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วทางวาจา เราเคยพูดโกหกหลอกลวงคนอื่น พูดไม่ซื่อสัตย์ เราต้องเพียรละที่เราพูดไม่ซื่อสัตย์สุจริตตรงไปตรงมา เพียรละ มันเคยพูดแล้ว ต้องหาวิธีละ เราเคยพูดยุแหย่ให้คนแตกหักกัน คนที่สนิทสนมกลมเกลียวกันสามัคคีกันอยู่ เราก็พยายามที่จะเพียรละ เพียรปล่อย เพียรวางที่จะไม่พูดเรื่องอย่างนี้ ที่ให้คนอื่นแตกสามัคคีกัน ทีนี้ เราเคยพูดคำหยาบโลนใส่คนเฒ่าคนแก่ แก่พ่อแก่แม่ แก่เพื่อน แก่ฝูง ถ้าว่าคำหยาบก็ไม่มีใครอยากฟัง ภาษาเมืองเราอู้(พูด)เลยว่าเจ็บจิตเจ็บใจ ทำให้

คนอื่นทุกขใจ คำหยาบนี้ไม่มีใครอยากฟัง เพราะคำไม่ไพเราะเสนาะหูไม่มีใครอยากฟัง เราพูดมาแล้วเราต้องหาวิธีเพียรละ ไม่พูดอีกต่อไป คำหยาบ เพราะไม่มีใครอยากฟัง ตนเองก็ไม่อยากฟังเหมือนกัน แต่มันก็ไปด่าคนอื่นอยู่อย่างนี้ หาวิธีเพียรละเพียรปล่อย เพียรวาง อย่าว่าแต่มนุษย์ทั้งหลายนะ ไปด่าหมา ด่าแมว ด่าสัตว์ทั้งหลาย มันรู้เรื่อง คำด่าคำหยาบคำที่ไม่ดีนะ มันไม่ชอบ ถ้าเราไปด่า ไปพูดกับมนุษย์ชาติใด ภาษาใดก็ดี มันไม่ชอบไม่อยากฟังคำหยาบทั้งหลาย ถ้าเราเคยพูดมาแล้ว ต้องหาวิธีเพียรละ เพียรปล่อย เพียรวางคำพูดอย่างนี้ออกไป ต้องไม่พูดอีกต่อไป ถ้าเราพูดเพื่อจ้อเหลวไหล พูดไร้สาระประโยชน์ พูดหลายชั่วโมง พูดไม่มีประโยชน์อะไร เสียการเสียเวลาเปล่าประโยชน์ เราก็หาวิธีเพียรละ ไม่ต้องพูดเพื่อจ้อเหลวไหล เพราะคำมันไร้สาระ ไร้ประโยชน์ มันเสียเวลาเปล่าประโยชน์เฉยๆ เราก็ต้องหาวิธีเพียรละ จะได้พูดให้เหมาะสมกับกาลเทศะ พูดให้มีเหตุมีผล นี่เราเพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วทางวาจา เราพูดไม่ซื่อสัตย์ เราพูดยุแหย่ให้คนแตกหักกัน เราพูดคำหยาบพูดคำเพื่อจ้อเหลวไหล เพียรพยายามที่จะละบาปที่เกิดขึ้นทางวาจา

ถ้าเพียรแล้ว บาปเกิดขึ้นทางจิตใจ ใจของเราคิดโลภะ โลภะไปปล้นไปจี้เอาของของคนอื่น เอาแผ่นดิน เอาทุกสิ่งทุกอย่าง จิตใจของเรามีโลภะมาก ต้องหาวิธีเพียรละ ทำไมมันจะเอาคนเดียว เงินก็ดี ของก็ดี แผ่นดินก็ดี ต้นไม้ก็ดี อะไรจะเอาคนเดียวหมด อย่างนี้ จิตใจ ต้องหาวิธีเพียรละ มันโลภะมากเกินไป จิตใจของเรามีโทสะ โกรธเกลียด เคียดแค้น พยาบาทอาฆาตจองเวรคนนั้นคนนี้ มนุษย์ทั้งหลาย มันเคยเป็นมาแล้ว เคย พยาบาทอาฆาตจองเวร เพียรละมัน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว มันไม่ดี มันเกิดขึ้นมาจากใจของเรา ใจของเรามีมันโกรธมันเกลียด มันทุกข์ เราต้องหาวิธีเพียรละความคิดของเรา ละบาปที่เกิดขึ้นแล้วทางจิตใจของเรา ที่นี้จิตใจของเรามีมันหลงใหลไม่รู้จักบาป ไม่รู้จักบุญ ไม่รู้จักคุณจักโทษ จิตใจของเราหลงใหล ไม่รู้จักบุญจักคุณของพ่อแม่ ไม่รู้จักคุณของปู่ย่าตายาย ไม่รู้จักคุณของเพื่อนของฝูง ไม่รู้จักคุณของครูบาอาจารย์ท่าน พระเจ้าพระสงฆ์ ไม่รู้จักบุญคุณของใคร ไม่รู้จักบุญจักบาป มันเป็นอย่างนี้จิตใจมัน

หลงใหล ต้องหาวิธีเพียรละ เพียรปล่อย เพียรวางที่มันหลงใหล รู้จักปล่อยวางเรื่องราว เพื่อให้จิตใจของเรานั้นมีความเฉลียฉลาด ให้รู้หนทางความคิดไปในทางที่ถูกต้องตาม ทำนองคลองธรรม เพียรละบาปเกิดขึ้นทางจิตใจของพวกเรา นั่นแหละ มันเคยบาปมาแล้ว เคยโลภะมาแล้ว มันเคยโกรธเคยเกลียดมาแล้ว พยาบาทจองเวรคนมาแล้ว มันก็เลยละ ไม่เคยคิดรู้จักบุญจักบาปเลย เพียรละ ไปศึกษารู้จักบุญจักบาป ให้เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วในกาย วาจา ใจของพวกเรา เราควรจะศึกษา มันเป็นอย่างนี้

ข้อที่ ๓ ภาวนาปราน เพียรทำกุศลให้เกิดขึ้นในกาย วาจา ใจของตน เพียรยังกุศลให้เกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจของตน กายของเราจะเป็นกุศลเป็นมงคลเกิดขึ้น เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดขึ้น เป็นผู้ดีมีศีลธรรมเกิดขึ้น ต้องยังกายของเราให้เป็นกุศล กายของเราทำอะไรมีทั้งประโยชน์ตนและคนอื่นเกิดขึ้น ให้เกิดมีความสุข เขาเรียกว่า ทำให้เป็นบุญเป็นกุศล ให้คนทำบุญทำกุศลนั้น ช่วยกิจการงานหน้าที่ เราปรุงหยูก ปรุงยาอะไรต่างๆ ที่จะรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้คนอื่น ให้หายให้เกิดขึ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ มันเป็นบุญเป็นกุศล ให้อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ทำถนนหนทาง สร้างอะไรต่างๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ มันเป็นคุณงามความดี ถ้าเราสำรวจกายของเรา ละเว้นไม่ฆ่าเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย กายของเราเว้นไม่เป็นโจรเป็นขโมย กายของเราเว้นไม่ผิดประเวณี กายของเราเว้นไม่ดื่มสุรา กล้วยา ยาพิษ ผงขาวอะไร ยาเสพติดให้โทษทั้งหลายเป็นพิษเป็นภัย ถ้าเราเว้นได้ก็เป็นมงคล ที่กายของเราเป็นคนมีศีล มีทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์คนอื่นได้ เรียกว่ายังกายให้เป็นกุศลเกิดขึ้น เห็นไหม ร่างกายของเรา จะทำบุญทำกุศลก็ต้องอาศัยใช้กาย จะรักษาศีลก็ต้องอาศัยใช้กาย ฉะนั้น การเจริญเมตตาภาวนาฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้สงบระงับเป็นสมาธิ ต้องอาศัยรูปร่างกาย ถ้าจิตใจสงบเป็นสมาธิแล้ว เราต้องมาพิจารณาถึงรูปร่างกายของเรา เพื่อให้มีสติปัญญา รู้ถึงธรรมชาติของรูปร่างกาย ถ้าเป็นบุญเป็นกุศลเกิดขึ้นในกายของตน เป็นมงคลเกิดขึ้น เรียกว่ากายสร้างความคิดให้เกิดขึ้น

ทีนี้ ทางวาจาของเราให้เห็นเป็นบุญเป็นกุศล พูดให้สัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา พูดตั้งให้คนที่ไม่สามัคคีกันหันหน้ามาสามัคคีกัน แล้วพูดให้คนที่สามัคคีกันแล้วให้กลมเกลียวสามัคคีหนักแน่นมั่นคง แล้วพูดอย่างนี้ แล้วใช้วาจาของเราหัดพูดสั่งสอน คุณงามความดี เป็นครูเป็นอาจารย์ เป็นแพทย์เป็นหมอ เป็นผู้หลักผู้ใหญ่สั่งสอนนิสิต นักศึกษาอะไร เราใช้วาจาของเราเป็นมงคล ให้เป็นผลเป็นประโยชน์เกิดขึ้น ให้คนมีความสามัคคีปรองดองกัน หัดพูดไพเราะเสนาะหู คำไพเราะเสนาะหู ชาติใด ภาษาใด ก็ดี เขาชอบทั้งนั้น แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน เป็นหมู เป็นหมา เป็นไก่ เป็นเป็ด เป็นช้าง เป็นโค กระบือ เป็นลิง เป็นค่างอะไร เขาก็รู้เป็นเสียงไพเราะเสนาะหู เขารู้ สัตว์เขาก็รู้ เขาอยากฟัง มนุษย์ก็เหมือนกัน เขาอยากฟังพูดไพเราะต่อกัน อยากฟัง ฟังแล้วก็อยาก ฟังอีก ทีนี้ เราพูดจาปราศรัยมีเหตุมีผลดี เป็นประโยชน์ ครูบาอาจารย์สอนนิสิต นักศึกษาก็ดี พูดจาตักเตือนให้คนละบาปก็ดี เขาเรียกว่าเราใช้วาจาของเรามีเหตุมีผล ทั้งชาติหน้าชาติอื่น ทั้งตนเองและบุคคลอื่น เราเรียกว่าวาจาเป็นมงคล

ทีนี้ เรามีจิตใจของพวกเรา ทั้งความคิดความอ่าน เรามาฝึกอบรมจิตใจของเรา ให้ละจากโลภะ โลภจะเอาสิ่งของของบุคคลอื่นให้ตนเอง เรามาฝึกจิตใจของเราให้ละ เรามาคิดดู เราจะเอาของคนอื่นทำไม ขอไม่ให้ซื้อไม่ขาย เราต้องยับยั้งชั่งใจของเราเอง จิตใจก็จะเป็นผู้มีเมตตาอารีเกิดขึ้น ถ้าจิตใจเป็นอโทสะ ไม่โกรธไม่เกลียด ไม่เคียด ไม่แค้น ไม่ผูกพยาบาทอาฆาตแค้นใคร ไม่จองเวรใคร มีเมตตาให้คนอื่นมีความสุข เหมือนกันทุกคน พากันสวดอยากให้มีมีความสุข ให้คนอื่นมีความสุข เราก็มีความสุข จิตใจของเราก็เป็นมงคลเกิดขึ้น ทีนี้ เรามีจิตใจ มีความคิดอ่าน อะไรถูกอะไรผิด อะไร เป็นบาปอะไรเป็นบุญ อะไรมีคุณอะไรมีโทษ อะไรมีประโยชน์และมีโทษประโยชน์ เมื่อเรามาศึกษาว่า พ่อแม่มีบุญคุณเลี้ยงเรามาตั้งแต่เล็กจนใหญ่ มีบุญมีคุณมาก ปู่ย่าตายาย เลี้ยงลูกเลี้ยงหลานก็ดี ก็มีบุญมีคุณ เพื่อนฝูงเลี้ยงกันช่วยเหลือกันก็ดี ก็มีบุญมีคุณ ครู อาจารย์สอนวิชาความรู้ให้ ก็มีบุญมีคุณ พระสอนธรรมะให้ก็มีบุญมีคุณ รู้จักบุคคลที่มี

บุญมีคุณแก่ตน บุคคลใดที่อุปการะแก่ตนก่อน เราควรจะตอบแทนบุญคุณของเขา เรียกว่าบุคคลนั้นเป็นอโมหะ ไม่หลง รู้จักหนทางถูกทางผิด ทำอะไรลงไปเป็นบาป ความทุกข์เกิดขึ้น เขาก็เลิก พุทอะไรเป็นบาปเกิดขึ้น เขาก็เลิก คิดอะไรเป็นบาป เขาก็หยุดคิด เขาเรียกว่าสร้างคุณงามความดีให้เกิดขึ้นภายในจิตของตนให้เป็นมงคล คนเราทุกคนนั่งฟังเทศน์ฟังธรรมอยู่ตรงนั้นะ นำไปประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมของตน หลักพระพุทธศาสนา คือ การนั่งเจริญภาวนา ให้จิตของเราเป็นสมาธิ จิตใจของเราจะเป็นมงคลเป็นมหาศาลเกิดขึ้น จิตใจที่ไม่มีสมาธิเป็นทุกข์ จิตใจที่สงบเป็นสมาธิ จิตใจก็มีความสุข เรียกว่าจิตเป็นมงคล สร้างมงคลให้เกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจของตน เขาเรียกว่า ภาวนาปธาน เรียกว่ายังกุศลให้เกิดขึ้นทางจิตใจของตน

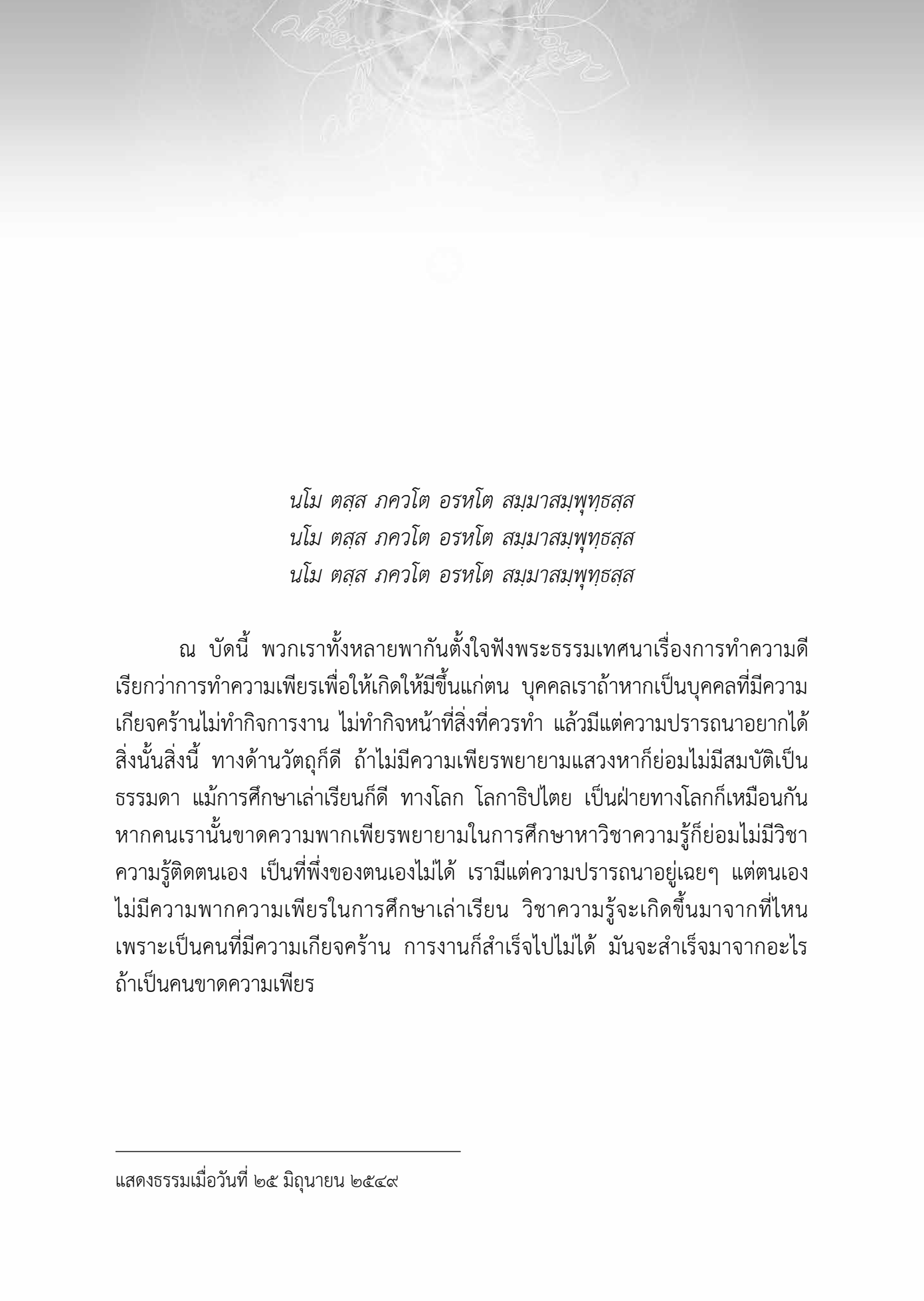
ข้อที่ ๔ อนุรักษนาปธาน มีการรักษาคุณงามความดีที่ตนได้กระทำมาแล้ว ได้พูดมาแล้ว ได้คิดมาแล้ว มีร่างกายอะไรที่ทำเป็นคุณงามความดีเป็นกำลังของตน พยายามที่จะรักษาความดีของตนเองไว้ จะทำความดีต่อไป เราพูดเรื่องอะไรแล้วเป็นผลเป็นประโยชน์อยู่ในขอบเขตของศีลธรรมนำความสุขมาให้แก่เรา พูดจาปราศรัย และควรรักษาคำพูดของเราให้ดี คิดเป็นบุญเป็นกุศล จิตใจสงบมีสติปัญญาทำให้จิตใจของเรามีความสุขเกิดขึ้น เราก็รักษาความดีของเราเอาไว้ให้เจริญรุ่งเรืองเต็มเปี่ยม ความเพียรดังที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นต้น ควรที่ทุกคนจะนำความพากความเพียรนี้ไปปฏิบัติฝึกหัดกาย วาจา ใจของตน แล้วจึงจะได้รับผลรับประโยชน์ตามที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ให้ปฏิบัติ

เหตุฉะนั้น การทำความพากความเพียรความพยายามดังได้กล่าวมาทั้ง ๔ อย่างนี้เป็นความเพียรชอบ เป็นความเพียรในองค์มรรค องค์ควรประกอบให้เกิดขึ้นแก่ตน บุคคลจึงจะเจริญรุ่งเรือง แล้วเกิดความผาสุกขึ้นได้ ทำอะไรทุกอย่างแล้ว เกิดความเพียรก็จะถึงจุดหมายปลายทางที่ตนเองพึงปรารถนา งานนั้นสำเร็จ คนเดินทางจะเดินทางไปไหนประเทศไหน หากคนนั้นมีความพยายามมีความเพียรที่จะไปถึง ไม่วันใดก็วันหนึ่งก็จะถึง

เหตุฉะนั้น ความเพียรทั้ง ๔ อย่างนี้ ก็คือความเพียรที่จะนำบุคคลให้บรรลุผลตามที่ตนเองตั้งเป้าหมายเอาไว้ เราต้องมีฉันทะ-ความยินดีพอใจ วิริยะ-ความเพียรปฏิบัติ จิตตะ-เอาใจฝักใฝ่ปฏิบัติอยู่ วิมังสา-หมั่นพิจารณาหาเหตุผล หากเราปฏิบัติได้แล้วความสุขก็จะเกิดขึ้นเป็นของตน ความเพียรก็เกิดขึ้นทำให้คนนั้นพันทุกข์ อะไรทุกอย่างจะสำเร็จต้องอาศัยความพากความเพียรฝึกหัดปฏิบัติ ไม่ปล่อยปละละเลยสร้างอะไรก็ได้ถ้าเขามีความเพียร สำรวมระวังสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าเราควบคุมได้ เราก็เพียรละบาปทางกาย วาจา ใจของตน เขาเรียกว่าชำระกิเลสทางกาย วาจา ใจควบคุมได้ ความพากความเพียรในการทำความดีก็ทำให้บุคคลนั้นบรรลุความสุข

การบรรยายธรรมที่กล่าวมาในเรื่องของความเพียรก็เห็นว่าสมควรแก่เวลาแล้ว ก็ขอยุติลงคงไว้ ณ ที่นี้ ขอให้ท่านทุกคนสำรวมกาย วาจา ใจของตน ให้อยู่กับตนกับตัว ไม่ต้องยุ่งเหยิงอะไรกับข้างนอก ตั้งแต่นี้ต่อไปให้ทำความสงบ

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

ณ บัดนี้ พวกเราทั้งหลายพากันตั้งใจฟังพระธรรมเทศนาเรื่องการทำความคิด
เรียกว่าการทำคามเพียรเพื่อให้เกิดให้มีขึ้นแก่ตน บุคคลเราถ้าหากเป็นบุคคลที่มีความ
เกียจคร้านไม่ทำกิจการงาน ไม่ทำกิจหน้าที่สิ่งที่ควรทำ แล้วมีแต่ความปรารถนาอยากได้
สิ่งนั้นสิ่งนี้ ทางด้านวัตถุก็ดี ถ้าไม่มีความเพียรพยายามแสวงหาก็ย่อมไม่มีสมบัติเป็น
ธรรมดา แม้การศึกษาเล่าเรียนก็ดี ทางโลก โลกาธิปไตย เป็นฝ่ายทางโลกก็เหมือนกัน
หากคนเรานั้นขาดความพากเพียรพยายามในการศึกษาหาวิชาความรู้ก็ย่อมไม่มีวิชา
ความรู้ติดตนเอง เป็นที่พึ่งของตนเองไม่ได้ เรามีแต่ความปรารถนาอยู่เฉยๆ แต่ตนเอง
ไม่มีความพากเพียรในการศึกษาเล่าเรียน วิชาความรู้จะเกิดขึ้นมาจากที่ไหน
เพราะเป็นคนที่มีความเกียจคร้าน การงานก็สำเร็จไปไม่ได้ มันจะสำเร็จมาจากอะไร
ถ้าเป็นคนขาดความเพียร

ถ้าเรามองดูแล้ว คนทำกิจการงานอะไรทุกอย่าง ถ้าขาดจากความเพียรพยายามที่จะกระทำแล้ว งานทุกอย่างย่อมไม่สำเร็จไปตามความประสงค์ นี่ก็คือขาดความเพียรกันทั้งนั้น แม้การที่บุคคลจะศึกษาให้มีวิชาความรู้เฉลียวฉลาดแหลมคมว่องไวให้เข้าใจในสิ่งต่างๆ นั้น ถ้าหากขาดความเพียรแล้วก็ไม่ได้ ไม่มีปัญญาเกิดขึ้น เหมือนกับบุคคลที่จะไปสู่อำเภอใดเมืองใด ประเทศไหนอำเภอใดจังหวัดใดก็ดี หากบุคคลขาดความเพียรพยายามที่จะไปแล้ว ไม่ก้าวขาเดิน ไม่แสวงหาวิธีที่จะไปที่นั่น ก็จะอยู่ที่เดิมอยู่ที่เก่าเมื่อไรเล่าเราจะเดินทางให้ถึงที่นั่นได้ ก็ไม่ถึงเหมือนกัน ไม่ถึงบ้านนั้นเมืองนี้ประเทศนั้นประเทศนี้ เพราะขาดความเพียรพยายามที่จะไป มันก็ไม่ถึงเมืองนั้น

แม้เราพากันมารักษาศีลก็เหมือนกัน อยากเป็นผู้มีศีลมีธรรม แต่เราขาดความพากเพียรพยายามจะรักษาศีล ไม่ตั้งใจรักษาศีล มันก็ไม่มีศีลที่จะเกิดขึ้นแก่ตน เพราะตนเองไม่ชวนชวายเป็นแสงหา ไม่รักษา มันก็ไม่มีศีลที่จะได้อาศัยเป็นที่พึ่งของตน บุคคลทั้งหลายนั้นแม้จะอยากให้จิตใจของตนเองนั้นได้สงบสบายมีความสุข แต่ทุกคนนั้นไม่ขยันหมั่นเพียรในการทำความพากเพียร เหมือนอยากทำให้จิตใจสงบ ยืนเดินนั่งนอนก็ไม่มีสมาธิ ไม่นั่งสมาธิ ไม่เดินจงกรม ไม่พิจารณาพิจารณาอะไร แล้วความเพียรของตนก็ไม่มี เราจะทำจิตใจของเราให้สงบเป็นสมาธิได้อย่างไร เพราะขาดความเพียร มีความเกียจคร้านในการงานทุกอย่าง มันก็ไม่เจริญก้าวหน้าเป็นธรรมดา คนอยากมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ละความโลภความโกรธความหลงออกจากดวงใจของตน แต่ไม่มีความเพียรพยายามหาวิธีลดละความโลภความโกรธความหลงในใจของตน มันก็ละไม่ได้ มันก็ละไม่ได้สักอย่าง เมื่อมันไม่สำเร็จสักอย่างแล้วผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นนั้น เราจะได้อะไรเป็นที่พึ่งของตน เรียกว่าคนขาดที่พึ่ง

คนที่ขาดที่พึ่งเหมือนกับบุคคลที่ไม่มีสตางค์ จะเดินทางไปไหนก็ลำบาก การที่จะให้การค้าขายก็ยาก การจะซื้ออยู่ซื้อกินก็ยาก การจะไปเข้าสถานที่พักผ่อนนั่งนอนในที่ต่างๆ มันก็ไม่มี เวลาเจ็บป่วยเป็นโรคภัยไข้เจ็บ จะไปหาแพทย์หาหมอซื้อหูกซื้อยา มันก็ไม่มีสตางค์ ไม่มีเงิน เมื่อมันไม่มีเงินมันก็มีแต่ความทุกข์เกิดขึ้น ที่เป็นอย่างนั้นเพราะไม่แสวงหา มันไม่มีก็ด้วยความเกียจคร้าน จะขอทานเขาเหมือนบางบุคคลอยู่ใน

ต่างประเทศแล้วจะไปขอใครเล่า ใครจะเป็นคนที่ให้ เรามีมือมีตีน มีชีวิตชีวา มีร่างกาย ภาย แล้วไม่ทำประโยชน์มันก็ไร้ค่าไม่มีสารประโยชน์ เพราะขาดจากคุณงามความดี ที่เราจะพึงได้พึงถึง มันก็ไม่มี

นี่แหละคนที่ไม่มีอะไรเป็นที่พึ่ง เมื่อไม่มีอะไรเป็นที่พึ่งแล้วเราจะพึ่งอะไร พระพุทธองค์ทรงสอนให้ *อตุตา* *หิ อุตตโน* *นาโถ* ตนแลเป็นที่พึ่งของตน ทำไมพระพุทธองค์จึงตรัสเป็นภาษิตไว้อย่างนี้ สอนไว้อย่างนี้ เราก็คอยพึ่งแต่คนอื่นอย่างเดียว เมื่อเราเติบโตขึ้นมา มีแข่งมีข่า มีมือมีตีนมีตัว แล้วไม่แสวงหา ไม่มีความพากความเพียร แล้วมันจะได้ประโยชน์ที่ไหน มันจะเกิดมีขึ้นได้อย่างไร

เหมือนบุคคลอยากได้เงินก็เหมือนกัน แม้จะหากระเป๋ เย็บกระเป๋ไว้ เย็บถุง เย็บย่ามไว้ให้เงินมันลอยมาเข้ากระเป๋ แต่ตนเองก็ไม่ทำงานทำอะไร ไม่ค้าไม่ขาย อะไรให้เงินมันหล่นไหลเข้ามาอยู่ในกระเป๋นั้น มันมีได้มัยอย่างนั้น มันไม่มี ไม่มีเงินที่จะเข้ามาในกระเป๋ ไม่มีเงินจะใช้ก็เพราะขาดความเพียร หรือบุคคลอยากได้ข้าวอยู่ในยุ้งในฉาง สร้างฉางไว้สร้างยุ้งไว้ เปิดประตูไว้ให้เมล็ดข้าวมันบินเข้ามาอยู่ในยุ้งในฉาง ให้มันเต็ม เจ้าของอยู่เฉยๆ ไม่ได้จ้างคนทำ ไม่มีนา มีสวน แล้วข้าวมันจะบินมาอยู่ในยุ้งในฉางได้อย่างไร เพราะมันขาดเหตุ เหตุคือการกระทำ มันไม่มีเหตุ ผลมันก็เลยไม่มี ยุ้งมันก็ว่างเปล่าอยู่เฉยๆ

นั่นแหละพระพุทธองค์ทรงสอนไว้ ธรรมทุกอย่างก็เกิดจากเหตุ เมื่อมันเกิดจากเหตุ เราจะดับก็ต้องดับที่ต้นเหตุ มันจึงจะดับได้ พวกเราทั้งหลายก็เหมือนกัน เราจะพากันปรารถนาเฉยๆ แต่ขาดความพากความเพียรพยายามแล้ว ยืนเดินนั่งนอนปรารถนาอยู่ มันไม่ได้ ไม่ได้สมหวังสมปรารถนาถ้าขาดความพากความเพียรพยายาม นี่แหละ พระพุทธองค์จึงทรงสอนเอาไว้ว่า *สมฺมาวาयाโม* ความเพียรชอบ คนจะก้าวล่วงทุกข์ไปได้นั้นพระพุทธองค์ก็ว่า *วิริเยณ ทุกขมจเจติ* คนก้าวล่วงทุกข์ไปได้ก็เพราะความพากความเพียรพยายาม ความขยันหมั่นเพียรไม่เกียจคร้านในกิจการงานทั้งปวง ในทางที่ดีที่ชอบ ต้องเป็นคนขยันหมั่นเพียรแล้วจึงจะพ้นทุกข์ได้ นี่มันตรงนี้

เราก็พิจารณาเข้ามาสู่ตนดูซิว่า ตนเองนี้มีความเพียรมั้ยหรือเป็นคนขี้เกียจขี้คร้าน หรือตนเองเป็นผู้มีความเพียรดี ตรงนี้ไม่ว่าภิกษุสามเณรก็ดีและอุบาสกอุบาสิกาท่านสาธุชนทั้งหลายที่เรานั่งปฏิบัติกันอยู่นี้แหละ คนในประเทศไทยนี้ก็มีมากพอสมควร จะมีแต่คนตั้งความปรารถนาเฉยๆ อยากได้บุญได้กุศลได้คุณงามความดีเป็นที่พึงของตน แต่ขี้เกียจขี้คร้าน เราก็ดูได้ ในบ้านอยู่ใกล้เคียงวัดเคียงวาก็ดี คนจะเข้ามาทำบุญคนจะมารักษาศีล คนจะมาฝึกฝนอบรมปฏิบัติเจริญภาวนาสะสางจิตใจของตนเองให้มีคุณธรรมนั้นมีกี่คน เราคิดดู คนเข้าวัดฟังธรรมจำศีลหาทางพ้นทุกข์นั้นมีกี่คน คนที่ไม่สนใจนั้นมีมากเท่าไร นี่มันเป็นอย่างนี้ คนที่ไม่สนใจทำให้เกิดความวุ่นวายสับสน บ้านเมืองไม่สงบ เป็นคนพาลทั้งหลาย เป็นคนมีดบาดเขาเรียกว่าดาบอดภายใน คนขาดสติปัญญา มันมากกว่าคนมีสติปัญญา คนมีสติปัญญาแสวงหาทางพ้นทุกข์นั้นมีอยู่น้อย เหมือนเราเห็นคนเข้าวัดฟังธรรมจำศีลศึกษาธรรมะมันน้อย แต่คนไม่เข้าวัดมันมากกว่า มันจึงมีความวุ่นวาย แต่อย่างไรก็ดีพวกเราทั้งหลาย ทั้งภิกษุสามเณรก็ดีและอุบาสกอุบาสิกาพุทธบริษัททั้งหลายไม่ต้องห่วงไหวกับเขา พวกเราต้องมีความตั้งใจของตนเองเพื่อจะปฏิบัติอบรมตนเองจึงให้มีความ پاکความเพียร

พระพุทธองค์ทรงสอนความเพียรเอาไว้มี ๔ อย่าง

ในข้อต้นนั้นพระพุทธองค์ทรงสอนว่า **สังวรปธาน** คำว่าสังวร สำรวมระวังไม่ให้ตนเองนี้เอาจกายไปทำบาปความชั่ว เอาปากของเราที่มีแล้วไปพูดชั่วให้ผิดศีลธรรม ระวังจิตใจของเราไม่ให้คิดไปในทางที่ผิดศีลธรรม ต้องพยายามที่จะสำรวมระวังตนเองเอาไว้ คนที่จะสำรวมระวังตนเองเอาไว้ สังวรควบคุมตนเองเอาไว้ได้ ก็ต้องเป็นคนมีสติ คือความระลึกรู้ มีสัมปชัญญะ รู้ว่าเราจะทำอะไร เราทำไปแล้วจะเป็นเหตุเกิดขึ้นของความทุกข์ขมขื่น

ถ้าเราได้ศึกษาพอมีวิชาความรู้พอเข้าใจ เราก็ต้องระมัดระวังร่างกายของเราไว้ไม่ให้ไปทำบาปความชั่ว คือไม่ให้ทำลายฆ่าเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ระมัดระวังเอาไว้ มีกายแล้ว ใครก็มีรูปร่างกายเหมือนกัน มีรูปร่างกายระมัดระวังเอาไว้อย่าให้ไป

เป็นโจรเป็นขโมย อย่าไปปลงชิงวิ่งราวเอาสิ่งเอาของของคนอื่นที่เขาหวงแหนอยู่มาเป็นของตน เราต้องสำรวมกายของตนเอาไว้ ระมัดระวังเอาไว้ เรามีรูปร่างกายสำรวมระวังเอาไว้อย่าให้ไปผิดสามิภรรยาล่วงเกินบุคคลอื่นที่เขาหวงแหนอยู่ เราสำรวมระวังเอาไว้ไม่ให้เอากายของเราขึ้นไปดื่มสุรา เสพกัญชายาฝิ่นแคปเฮโรอีนยาเสพติดให้โทษทั้งหลายที่เป็นของมีนเมาเป็นฐานแห่งความประมาท ทำให้เสียสติอารมณ์ เราต้องสำรวมระวังกายของเราเอาไว้ให้ดี นี่เป็นความเพียรที่พวกเราจะได้ตั้งใจสร้างให้มันเกิดมันมีขึ้นแก่ตน

เรามีปากพูดคุยกันทุกคน เราสำรวมระวังเอาไว้อย่าไปพูดโกหกหลอกลวงคนอื่น ให้เขาหลงเชื่อคำไม่จริงเป็นคำเท็จ เราก็ต้องสำรวมระวังเอาไว้ในการพูด สำรวมระวังเอาไว้อย่าเอาปากของเราไปพูดยุแหย่ให้คนที่เขาสวมัคคีกันแตกสามัคคีกัน ระมัดระวังเอาไว้ เรียกว่าการระมัดระวังการพูด เรามีปาก เราสำรวมระวังเอาไว้อย่าเอาปากของเราไปพูดคำหยาบโสนแก่คนแก่คนแก่ แก่พ่อแก่แม่ แก่เพื่อนแก่ฝูง แก่ญาติพี่น้อง แก่ลูกแก่หลาน สำรวมระวังเอาไว้การพูดของตนเอง คำหยาบนี้ไม่มีใครพึงปรารถนาอยากฟัง แม้แต่ตนเองก็ไม่อยากฟังเหมือนกัน เราก็ต้องระมัดระวังเอาไว้ ไม่อยากฟังเราก็ระมัดระวังเอาไว้อย่าไปพูดให้คนอื่น คนอื่นเขาก็ต้องไม่อยากฟังเหมือนกัน นี่การสำรวมระวังการพูด เรามีปากสำรวมระวังเอาไว้อย่าไปพูดเพื่อเจ้าเล่ห์ไหลอันไร้สารประโยชน์ ไม่มีประโยชน์ทั้งชาตินี้และชาติหน้า บุคคลนำวาจาของตนเองที่พูดนั้นไปปฏิบัติก็ไร้ผล ไร้ประโยชน์ไม่มีคุณค่า เราต้องสำรวมระวังวาจาเราไว้ให้ดี ใครก็มีปากพูดเหมือนกันนั่นแหละ แต่ก็ต้องระมัดระวังของตนเอง

บัดนี้ เราเพียรระวังเอาไว้ จิตใจของพวกเรามีความคิดความอ่าน ความคิดความอ่านนานาจิตตังในความคิดของเราแต่ละคน แต่ความคิดที่จริงที่ทุกคนพึงปรารถนาคือคิดอยากมีความสุข อยากคิดเรื่องที่มีความสุข แต่จิตใจนั้นมันต้องไปคิดเรื่องที่มีความทุกข์มากกว่าเรื่องมีความสุข เราต้องระมัดระวังเอาไว้มันแหละ อย่าคิดไปโลกเอาของบุคคลอื่นไม่มีความอึดความพอสักที อย่าไปคิดโกรธเกลียดเคียดแค้นพยาบาทอาฆาตจองเวร ต้องระมัดระวังใจของเราไว้ ระมัดระวังอย่าให้ใจของเราไปโกรธเกลียดเคียดแค้น

พยาบาทอาฆาตจองเวรใคร เราระวังจิตใจของเราเอาไว้อย่าให้จิตของเรานี้หลงไหล
ไม่รู้จักบุญจักบาปไม่รู้จักคุณจักโทษ ไม่รู้จักประโยชน์และไม่ใช้ประโยชน์ นี่เป็นเรื่องที่
สำคัญที่สุด

การที่จะสั่งวระวังเอาไว้มันต้องเป็นผู้มีสติระลึกได้ สัมปชัญญะรู้ตัวความคิดอ่าน
ของตนเองว่าตนคิดดีหรือไม่ดี มันอยากไปคิดเราจะคุมจิตของเราไม่ให้ไปคิดในเรื่องที่
ไม่ดีนั้นได้อย่างไร ก็ต้องอาศัยความพากเพียรระวังเอาไว้ นี่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้
ในความเพียรข้อต้นว่า สักรปธาน สักรก็คือสำรวมระวังนั่นเอง ในข้อที่หนึ่งนั้น ด้วย
กายวาจาใจของตน ต้องควบคุมดูแลเอาไว้ไม่ให้กายไปทำบาปความชั่ว ไม่ให้วาจาพูดชั่ว
ไม่ให้ใจไปคิดชั่วคิดต่ำคิดอันเป็นบาป เป็นข้อสำคัญที่สุด เราอยู่ในปัจจุบันวันไหน
ก็เหมือนกัน ต้องพิจารณาดู ดูกายวาจาใจของตนเองให้ได้ ถ้าไม่ได้เราก็ควบคุม
ไม่ได้ เราจะควบคุมเอาไว้ ถ้ายังควบคุมไม่ได้ก็จะมี ความพากเพียรพยายามที่จะ
ควบคุมระมัดระวังเอาไว้ เพื่อไม่ให้ตนเองนั้นไปในทางที่เสียหาย

ความเพียรข้อที่สองนั้นเรียกว่า **ปหานปธาน** คำว่า ปหานปธาน คือความเสียสละ
ละบาปความชั่วทางกายวาจาใจ เรามาคิดดูตั้งแต่เราเกิดขึ้นมาตั้งแต่เล็ก ทั้งหญิงทั้งชาย
ก็ดี หรือพระภิกษุสามเณรทั้งหลายที่เราไม่รู้เรื่องรู้อะไร มีรูปร่างกายอาจจะไปทำบาป
ความชั่วต่างๆ บางคนอาจจะฆ่าสัตว์ตัดชีวิต บางคนอาจจะคิดอยากฆ่าคน มันเป็น
อย่างนี้ บางคนก็ไปฆ่าคนอื่นจริงๆ แนะ..การทำบาปทางกาย ถ้ามันทำบาปทางกาย
เกิดขึ้น เราต้องพยายามที่จะหาวิธีเสียสละละอย่าไปทำบาปอย่างนั้นอีก นี่เรียกว่า
ละบาปความชั่วที่ตนเองทำ ถ้าเราเคยเป็นโจรเป็นขโมยลักสิ่งของคนนั้นคนนี้แล้ว พรึก
มะเขือ เกลือ ปลาร้า อะไรต่างๆ ของใช้สอย เงินทอง แก้วแหวน เพชรนิลจินดาที่ดี
หากเคยเอาของคนอื่นหรือเป็นคนที่คอร์รัปชั่นฉ้อราษฎร์บังหลวงต่างๆ เราต้องหาวิธีละ
ลดละปล่อยวาง มีความเพียรพยายามที่จะหยุด เรียกว่าหยุดทำ เรียกว่าละ ละความชั่ว
ถ้าเราเคยทำผิดล่วงเกินสามีภรรยา กัน แก่งแย่งกัน เราก็ควรที่จะหาวิธีเพียรละ
เพียรปล่อยเพียรวางเพื่อจะไม่ประพฤติดังนั้นอีก นี่มันเป็นอย่างนี้

บุคคลที่ดื่มสุราเมรัย สูบกัญชายาฝิ่น แคม เฮโรอีน ผงขาว ยาเสพติดให้โทษทั้งหลาย เราเคยดื่มเคยสูบกเคยกินแล้ว ต้องเพียรละเพียรปล่อยเพียรวาง ไม่ต้องไปดื่มอีก ไม่ต้องไปสูบอีก ไม่ต้องไปเสพยาเหล่านั้น ถ้าเคยแล้วมันต้องหาวิธีละ มันละไม่ได้ก็ต้องหาวิธีละปล่อยวาง อย่าไปดื่มอีก อย่าไปสูบอีก อย่าไปเสพอีกยาเสพติดให้โทษทั้งหลาย เราต้องมีความพากความเพียรว่าเราเคยผิดมาแล้ว เราก็ต้องหาวิธีละด้วยตนเองด้วยความพากเพียรพยายามของตนเอง เพื่อจะให้ละบาปความชั่วทางกายนี้ให้ได้ ต้องมีความเพียร

บัดนี้ เราเคยพูดบาป เคยโกหกหลอกลวงซึ่งผู้คนโน้นคนนี้ เราพยายามที่จะละไม่ให้โกหกหลอกลวงเขา พยายามที่จะละ ละไม่ได้ก็ต้องเพียรละอยู่นั้นแหละเพราะมันเป็นสิ่งที่ไม่ดี มันเคยพูดมาแล้วนี้ เราเคยพูดเอาคำบ้านใต้ไปพูดบ้านเหนือให้พี่น้องเขา ผิดกันหรือเพื่อนเขาแตกแยกกัน สามภรรยานี้เราไปยุให้เขาผิดกันแตกแยกกันไปอย่างนั้น เพื่อนฝูงก็เหมือนกันเราไปยุไปแหย่เขา เราเคยพูดไปแล้วคำให้แตกหลายหมู่หลายก๊ก อย่างนี้ เราเคยพูดเราต้องหยุด หาวิธีละ ไม่ต้องพูดอีก นั่นคือละ ถ้ามันดีจะไปพูดอีก ต้องควบคุมตนเองเอาไว้ อย่าไปพูด มันไม่ดี ก็เรียกว่าละการพูด การละ เราว่าละ ละก็คือความเพียรละ ละคำพูดที่ไม่ดี

บัดนี้ เราเคยพูดคำหยาบโลนแก่คนเฒ่าคนแก่ แก่พ่อแก่แม่ แก่เพื่อนแก่ฝูง แก่ลูกแก่หลาน แก่ครูบาอาจารย์ก็แล้วแต่ เราพูดคำหยาบ คำว่าคำหยาบนั้นเป็นคำที่ไม่มีใครชอบ เราเคยพูดมาแล้วเพราะเราไม่ได้ศึกษามาที่แรก เราเคยพูดบาปมาแล้วก็เพียรละ ไม่ต้องไปพูดเรื่องคำหยาบต่างๆ คำหยาบนานาต่างๆ นี่แต่ละภาคๆ พูดต่างกัน สำเนียงมันต่างกัน เราก็นึกเอาว่าคำหยาบอยู่ในเมืองเหนือนี้เขาพูดอะไรบ้าง เขาอู้อะไรบ้าง คำภาคกลางเขาพูดอะไรเป็นคำหยาบ ภาคอีสานเขาพูดอะไร ภาคใต้เขาพูดอะไรเป็นคำหยาบที่คนไม่อยากจะยินได้ฟัง ถ้าหากเราพูดไปแล้วนะเพราะเราไม่ได้ศึกษาแต่ก่อนไม่ได้ศึกษาธรรมเนียมให้รู้จักบุญจักบาป บัดนี้ เราศึกษาแล้วได้มาเข้าใจเออ..คำพูดชนิดนี้ไม่มีใครอยากฟัง เราก็มองไม่อยากฟังเหมือนกัน ถ้ามันหลงพูดไปแล้วแต่ก่อนนี้ เราก็คงพยายามเพียรละเพียรปล่อยเพียรวางไม่พูดคำหยาบอีกต่อไป

เราเคยพูดคำเพื่อเจ้าเหล่าไหน เราพูดคุยกันตลกเฮฮาอยู่สามชั่วโมงสี่ชั่วโมง แต่ไร้ค่าไร้ประโยชน์เลยทีเดียว คนจะนำเอาคำพูดไปปฏิบัติไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย เพราะเป็นคำตลกเฮฮา คำพูดไม่มีเหตุผล เราก็ควรที่จะละปล่อยวางเพราะมันเสียเวลา เพราะมันไร้ประโยชน์ เพียรละเพียรปล่อยเพียรวางเสีย นี่ก็เรียกว่าเพียรละบาปทางวาจาที่เกิดขึ้นมาแล้ว

บัดนี้ เรามาเพียรละทางจิตใจของพวกเรา เราเคยคิดโลภโลภะ จะโลภเอาหมดเงินทองสิ่งของอยู่ในประเทศนี้จะเอาเป็นของคนเดียว มีเท่านั้นหมื่นเท่านั้นแสนเท่านั้นล้าน แล้วก็ไม่มีวันพอจะไปแย่งเอาของคนอื่นอีก เขาก็เรียกเจ้าพ่อ ภาษาเขาเรียกกัน เหมือนเจ้าพ่อนี้มีที่ดินพันไร่แล้วก็ดี มีของคนอื่นอยู่ข้างที่ดินของตนเองมีสัก ๒-๓ ไร่ ๔ ไร่ ก็จะต้องซื้อเอาหมด ครั้นซื้อแล้วเขาไม่ขายเขามีที่ดินน้อยๆ จะไปฆ่าเขาแน่ๆ หามือปืนจะไปฆ่าเขาฆ่าเขา เราดูความโลภของคนในปัจจุบันนี้มีเยอะทีเดียว เจ้าพ่ออย่างนั้นนะ ที่ดินเท่าไรก็ไม่พอ มันเป็นอย่างนี้ก็เรียกว่าคนโลภ มีโลภะ มีเงินมากเท่าไรก็ยังคอร์รัปชั่นเอาเงินคนอื่นอยู่ อยากฉ้ออยากโกง โอ..มันเป็นอย่างนี้ เขาเรียกโลภะ ความโลภมาก เกิดขึ้นมาแล้วมันอยู่ในใจของพวกเรา เราจะเอาหมดทุกอย่าง เอ..ต้องแก้ไขตนเองซิ คนอื่นเขาก็อยากได้เหมือนกันนะ จะเอาแต่เราคนเดียวมันไม่ดีนะเราไปทำอย่างนั้น เรายะรังับความคิดความอ่านของตนเอง ละเสีย

ถ้าหากเราเคยโกรธคนนั้นโกรธคนนี้ เราพยายามคนนั้นคนนี้ อาฆาตจองเวรอยากไปล้างผลาญชีวิตเขาให้ย่อยยับดับไป ทั้งตัวบุคคลนั้นและทั้งโคตรทั้งเชื้อเขา จะฆ่ายกโคตรมันเลย ล้างโคตรมันเลย มันคิดอยู่ในจิตนี้ มันโกรธมันเกลียดคนอื่น มันเคียดมันแค้นคนอื่น เราคิดอย่างนี้มันไม่ดีนะ ก็มาหาวิธีละชิ ไปโกรธคนอื่นเขาทำไม ไปมีโทสะไปพยายามเขาทำไม ไปทุบไปตีเขาทำไมเล่า เราควรจะละชิ ตั้งแต่เราโกรธอยู่เราก็ทุกข์อยู่แล้ว เราคิดจะไปฆ่าเขาเราก็ทุกข์อยู่แล้ว ยังไม่ได้ฆ่าคนอื่นมันก็ทุกข์อยู่แล้วตนเองต้องดูเข้าไปตรงนี้ เออ..มันคิดไม่ดีแล้วจิตใจนะ ก็ต้องเพียรละเพียรปล่อยเพียรวางความคิดที่ไม่ดีอย่างนี้ออกจากใจของตนเอง

บัดนี้ เราหลงใหล หลงใหลเพติดเพลินในกามารมณ์ทั้งหลาย รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะทั้งหลาย ถ้าหลง จะไม่รู้อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป อะไรมีคุณอะไรมีโทษ อะไรมีประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์ ไม่รู้จัก เห็นไหมคนไม่รู้จักบุญจักบาป ภาษาย่อยๆ เขาว่าบาปทางกายก็ไม่รู้ บาปทางวาจาก็ไม่รู้ บาปทางจิตใจคิดก็ไม่รู้ ไม่รู้เรื่องเลย ไม่รู้บุญคุณของพ่อแม่ ไม่รู้บุญคุณของพี่ของน้องของเพื่อนของฝูง ไม่รู้ทั้งบุญคุณของครู ของอาจารย์ผู้สอนวิชาความรู้ให้ ไม่รู้ทั้งนั้น เขาเรียกว่าคนหลง หลงไม่รู้จักบุญจักบาป ไม่รู้จักคุณจักโทษ ไม่รู้จักประโยชน์หรือไม่ใช่ประโยชน์

บัดนี้ เราต้องระมัดระวังเอาไว้ว่า เออ..คนที่เป็นอย่างนี้มีให้เราเห็นอยู่มาก พ่อแม่ไม่มีบุญมีคุณอะไร บางคนพูดออกมาจากปากเลยก็มีนะ บางคนพูดให้ผู้เทศน์ ฟังมาหลายคนแล้ว พี่ๆ น้องๆ ก็ไม่มีบุญมีคุณอะไรกับตนเอง เพื่อนฝูงก็ไม่มีบุญมีคุณ เอาไปเอามาวกเข้ามาทางพระศาสนา พระณเฑียรอยู่ในวัดในวาปี ครูบาอาจารย์ทั้งหลาย บวชอยู่เฉยๆ ไม่มีบุญมีคุณอะไร ไร้ประโยชน์อยู่เฉยๆ นี่ความคิดของคนมันหลง มันหลงถึงขนาดนั้นนะ มันหลงแล้ว พ่อแม่มีบุญมีคุณไม่รู้เรื่อง เพื่อนมีบุญมีคุณ พี่ๆ น้องๆ มีบุญมีคุณแถมไม่รู้เรื่อง ถ้ามันเคยคิดมาไม่ดีอย่างนั้นต้องหาวิธีละ หาวิธีละปล่อยวาง ทั้งความคิดที่ไม่ดี มันเป็นบาปอยู่ในใจแล้วก็ต้องหาวิธีลดละปล่อยวางมันเคยคิดมาแล้ว ก็เรียกว่า ปหานปธาน ความเพียรข้อที่สอง เสียสละละบาปทางกายวาจาใจที่ตนเอง ได้กระทำมาแล้ว พุดมาแล้ว คิดมาแล้ว ลดละออกไปจากตนเอง

บัดนี้ **ข้อที่สาม ภาวนาปธาน** ก็คือเจริญเมตตาภาวนา เหมือนที่เราตั้งใจฟังเทศน์ ฟังธรรม รักษาศีลนั่งเจริญภาวนาฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้สงบเป็นสมาธิ มีความ พากความเพียรพยายาม เราฝึกฝนอบรมตนเองให้เป็นมงคลเกิดขึ้นทางกายของเรา ทาง วาจาของเราและทางจิตใจของเรา ให้มีคุณค่ามีประโยชน์ ให้ปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง เรียกว่าเพียร เพียรพยายามปฏิบัติตนไปในทางที่ถูกต้อง มีรูปร่างกายแล้วก็รักษาศีล เหมือนพวกเรานี้ ข้อที่หนึ่งมีเมตตากับเพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ไม่ทุบไม่ตีไม่ฆ่า ไม่เบียดเบียนกันมีเมตตาต่อกัน เน้นได้ศีลข้อหนึ่งแล้ว เราก็ไม่เอาสิ่งของต่างๆ ก็ดี เน้น เราก็ได้ศีลข้อที่สองเกิดขึ้น และเราปฏิบัติตนไม่ล่วงเกินสามีภรรยาของบุคคลใด สงวน

แต่คูครองของตนเองเท่านั้น เราก็ได้ศีลข้อที่สามเกิดขึ้น ถ้าเราไม่ดื่มสุราเมรัยสุบักญชา ยาฝิ่นแคบเฮโรอีนผงขาวยาเสพติดให้โทษ เราก็ได้ศีลข้อที่ห้า นี่ทางร่างกาย มันเป็นทางกายมันดื่มมันสุบมันเสพ นี่เป็นการกระทำทางกาย กายกรรม ๓ การกระทำทางกาย ไม่นับเรื่องการดื่มสุราสุบักญชา ยาฝิ่น มีตั้งแต่ไม่ให้ฆ่าสัตว์และเพื่อนมนุษย์ทั้งหลาย ไม่เป็นโจรเป็นขโมย ไม่ผิดประเวณี กายกรรม ๓ ทำด้วยกายนี้ การดื่มสุราสุบักญชา ยาฝิ่นเพิ่มเอาไว้มากเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติของคน จะได้เข้าใจ เมื่อเราเว้นได้เราก็จะได้ศีลของเรา

บัดนี้ วจีมาทางปากของพวกเรา พูดให้เป็นประโยชน์ พูดข้อสัตย์สุจริตตรงไปตรงมาต่อกัน ถ้าผู้ใดอยากชนะนักปราชญ์ราชบัณฑิตเมธีผู้มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เราต้องพูดคำสัตย์กับนักปราชญ์ นักปราชญ์ก็รู้อยู่แล้วว่าคำสัตย์คืออะไร จึงเรียกว่านักปราชญ์ราชบัณฑิต พอเราพูดคำสัตย์ตรงไปตรงมาต่อนักปราชญ์ นักปราชญ์เชื่อมั่นเลยว่าคนนี้เขาพูดจริง นักปราชญ์ยอมรับสารภาพว่าคนนี้พูดจริงพูดข้อสัตย์สุจริตตรงไปตรงมา ภาษาเมืองก็ว่าพูดมีชื่อมีแป มีหลักมีฐาน นี่เราต้องพยายามที่จะพูดอย่างนี้ และบุคคลที่เขาแตกสามัคคีกันก็ไปพูดประเล้าประโลมชักชวนให้เขาสามัคคีกัน บัดนี้คนที่เขาสามัคคีกันแล้วก็ไปพูดจาปราศรัยให้เขามีความสามัคคีหนักแน่นมั่นคง ไม่ให้เขาแตกกันไม่ให้เขาละกัน ให้เขามีความสามัคคีกันดี เราพูดอย่างนี้นั่นก็เป็นประโยชน์เกิดขึ้นแล้ว

บัดนี้ เราพูดเราเลือกหาแต่คำไพเราะเสนาะหู คำไพเราะเสนาะหูนี้มนุษย์คนเราอยู่ในชาติอยู่ในโลกของเราทั้งโลกนี้เขาชอบทั้งนั้นแหละ แม้สัตว์เดรัจฉานเขาก็ชอบที่พูดดีๆ กับเขา จะพูดกับลิงมันก็ขึ้นมะพร้าวให้ได้ขึ้นเงาะให้ได้ พูดกับมันดีๆ พูดกับโคกับกระบือกับสุนัข เขาฝึกเห็นไหม เขาฝึกปลาก็ได้ ฝึกสิงโตน้ำก็ได้ ฝึกโคฝึกกระบือก็ได้ ฝึกหมาเขาก็ฝึก มันรู้เรื่อง คำที่ดีๆ นะมันรู้เรื่อง พูดกับมันดีๆ มันก็อยากฟังเหมือนกัน สัตว์เดรัจฉานนี้ มนุษย์เราก็คงอยากฟังแต่คำไพเราะเสนาะหูทั้งนั้น ถ้าเราตั้งใจที่จะสรรหาอยู่พยายามจะควบคุมตนเองนะ พูดให้เป็นคำไพเราะ อยู่ที่ไหนมันก็ไม่มีภัยไม่มีอันตรายนะ คนพูดไพเราะไม่เกิดเรื่องเกิดราว ก็เรียกว่าพูดดีมีประโยชน์ ที่นี้เราพูดหาแต่สิ่งที่

มันเป็นผลเป็นประโยชน์ทั้งชาตินี้และชาติหน้า ท่านให้รู้จักประโยชน์อย่างนั้น โอ..คนพุดมีสาระมีประโยชน์ เหมือนคนแนะนำให้ละบาปความชั่ว ให้ประพาศคุณงามความดี เรียกว่าเขาพุดมีเหตุมีผลมีประโยชน์ อย่าไปทำชั่วนะ บาปความชั่วทั้งหลายมันจะทำให้เกิดทุกข์ ต้องทำความดี สิ่งที่มีประโยชน์จะทำให้เกิดสุข นี่เรียกว่าคนพุดมีเหตุมีผล มีประโยชน์ไม่เสียเปล่าประโยชน์ บัดนี้เมื่อพูดอย่างนี้การพูดจาปราศรัยนั้นก็เป็นมงคล เป็นผลเป็นประโยชน์เกิดขึ้น มีบุญกุศลเกิดขึ้นทางวาจาแล้ว

บัดนี้ ทางจิตใจของพวกเราก็เหมือนกัน เราจะสร้างบุญสร้างกุศลสร้างผลสร้างประโยชน์ให้จิตใจของเรานี้มีคุณค่ามีประโยชน์ ท่านก็เรียกว่าคิดอโลกะ คำว่าอโลกะ ก็คือไม่โลภะนั่นเอง แม้หาสิ่งของอะไรทุกสิ่งทุกอย่างก็หาด้วยความบริสุทธิ์ จะแสวงหาทรัพย์สมบัติเงินทองก็ดีต้องเอาของบริสุทธิ์ ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ หาเงินก็ได้มาด้วย น้ำพักน้ำแรง ทำการทำงานต่างๆ ได้เงินเดือนมาใช้ได้เงินรายวันมาใช้ มีคุณค่ามีประโยชน์ เขาเรียกว่าความคิดของคนเป็นอโลภะ ไม่คิดจะแย่งจะปล้นจะจี้อาของใคร ไม่มีคอร์รัปชั่นอยู่ในใจ แต่จะแสวงหาทรัพย์ด้วยความบริสุทธิ์ด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง เรียกว่าอโลภะ

อโทสะ ไม่โกรธไม่เกลียดไม่เคียดไม่แค้นไม่ผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรใคร ตั้งความเมตตา เกิดมาด้วยกันเป็นเพื่อนมนุษย์นี้ใครก็อยากสุขด้วยกันทุกคน ใครก็ไม่อยากเจ็บอยากป่วย ใครก็ไม่อยากล้มอยากตาย ใครก็อยากอยู่เป็นสุขหมดด้วยกัน เราก็ควรที่จะเมตตากันนะ อยากให้เพื่อนมีความสุข เราก็อยากมีความสุขเหมือนกัน คิดอย่างสั้นๆ นี่ลองดูซิ คิดสั้นๆ โอ้..เมื่อเราคิดอย่างนี้แล้วเราจะมีเมตตาต่อคนอื่น เมตตาตนด้วย จะทำให้จิตของเรานี้สบาย ไม่โกรธไม่เกลียดไม่เคียดไม่แค้นใคร มีคุณค่าเกิดขึ้น เป็นมงคลขึ้นมาในจิตใจ ลองดูซิไม่โกรธใครสักทีซิ ไม่คิดอยากตีใคร ไม่อยากฆ่าใคร นี่ลองคิดดูอย่างง่ายๆ คิดแต่เรื่องสิ่งที่ดี มีเมตตาคนอื่น มีเมตตาเพื่อนเมตตาฝูงลูกหลานพี่น้องบ้านใดเมืองใดประเทศไหนอยากให้มีความสุขเหมือนกัน เราก็อยากสุขเหมือนกันนี่ ลองคิดดูคิดบ่อยๆ ลองดูซิ ใจมันจะสงบใจมันจะมีความสุข เขาเรียกว่าคิดสร้างบุญสร้างกุศลให้เกิดขึ้นในจิตใจของตน

บัดนี้ เราสร้างบุญสร้างกุศลเกิดขึ้น โอโหมะ ไม่หลง คำว่าไม่หลงนั้นคือเป็นคนมีความฉลาดเกิดขึ้นแล้ว รู้จักพ่อแม่มีบุญมีคุณแก่ตนตั้งแต่อยู่ในท้องเขาจนคลอดออกมา พ่อแม่บำรุงรักษาลูกดูแลรักษาลูก คนไหนเคยมีลูกจะเข้าใจนะว่าเรามีความรักลูกของเรามากแค่ไหน พ่อแม่ก็รักเรามากเหมือนกันอย่างนั้น แม้ท่านจะไม่ได้เรียนวิชาความรู้สูงก็ตาม แต่ท่านมีความเมตตาความรักลูกของตนเอง รักมากแค่ไหน ดูให้เข้าใจซิว่าแม่ตาบอดข้างหนึ่งเขาก็กะลี้ญ่ ตาบอดสองข้างเขาก็กะลี้ญ่ไว้ จมูกแหง่งก็มี หูขาดก็มี แขนคดมือคดแขนขาดขาขาดก็ดี เขาก็กะลี้ญ่ไว้ ปัญญาอ่อนเขาก็กะลี้ญ่ไว้ เหมือนบางคนนั้นเป็นบ้าไม่รู้หน้ารู้หลังเขาก็กะลี้ญ่ไว้ ดู ดู พ่อแม่เขามีบุญมีคุณแค่ไหน ต้องศึกษาให้เข้าใจ เขาเลี้ยงดูลูกมีความรักลูก ลูกสมบูรณ์แบบร่างกายสมบูรณ์ทั้งหญิงทั้งชายเขาก็กะลี้ญ่ไว้เหมือนกันหมด ความรักของพ่อของแม่น่ะมันสม่ำเสมอหมดเลยทีเดียวทั้งตัวของคนสมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ บัดนี้เราก็เห็นทั่วบ้านทั่วเมืองบ้านใดเมืองใดประเทศไหนมีหมดในเรื่องอย่างนี้ เป็นอำนาจของกรรมของเขาแต่พ่อแม่ก็ยังเลี้ยงอยู่ เรา รู้จักว่าพ่อแม่มีบุญมีคุณมากต่อลูก

บัดนี้ พี่ๆ น้องๆ ละ มีบุญมีคุณแก่กันอย่างไร เราก็รู้ได้ พี่สาวพี่ชายถ้ามีน้องมา เขาก็อุ้มไปโน่นไปนี่ เขาก็ก้อนข้าว เขาก็ก้อนน้ำให้ เวลาเมื่อจุจาระปัสสาวะเขาก็กะลี้ญ่กันล้างกันให้ พี่สาวก็ล้างกันให้น้อง มันเป็นอย่างนี้นะ อุ้มไปที่ไหนเห็นมดจะกัดเห็นหมาจะกัดอุ้มน้องวิ่งหนีเลยทีเดียว ดูความรักของพี่สาวรักน้องหรือพี่ชายนี้รักน้องของตน เขามีบุญมีคุณแก่ตน ไม่ใช่ว่าใหญ่ขึ้นมามันดีกันไม่รู้หน้ารู้หลัง ทุกวันนี้ ไม่รู้พี่รู้น้องตนเองมีบุญมีคุณอย่างไร บัดนี้น้องจะมีบุญมีคุณแก่พี่อย่างไร เราคิดดูซิเวลาพี่เจ็บป่วยเขาไปโรงพยาบาล น้องเขามีรถก็ขับรถให้เราก็ได้ หรือมันอุ้มเราขึ้นรถก็ได้ เวลาเราป่วยอยู่โรงพยาบาลมันก็ไปดูแลไปคอยดูแลรักษา ถ้ามันมีเงินมีทองมันก็ช่วยเงินช่วยทองให้ค่าหยูกค่ายาของแพทย์ของหมอ นี่ น้องมันก็มีบุญมีคุณแก่พี่ เราต้องศึกษาให้รู้ให้เข้าใจมันเป็นอย่างนี้ เพื่อนก็เหมือนกันเพื่อนฝูงของเรา บางทีเพื่อนก็ให้เครื่องนุ่งเครื่องห่มให้อาหารการกินบ้าง ช่วยเหลือทางเงินทางทองบ้าง ขับรถขับเรือให้ซึ่งกันและกันบ้าง มีรถมีเรือก็ให้นั่งขับไปโน่นไปนี่ นี่เรามีเพื่อนมีบุญมีคุณแก่ตนเอง เจ็บป่วยเขาก็ไปดูแล

บัดนี้ ข้อที่สี่นั้น ท่านสอนว่า **อนุรักษนาปธาน** ความเพียรข้อที่สี่ เมื่อหากบุคคลใดได้ทำคุณงามความดีเอาไว้ ได้ทำบุญก็ได้ ได้รับความดีก็ได้ เจริญภาวนาก็ดี ได้ทำอะไรเอาไว้ในทางที่ดี ได้พูดอะไรเอาไว้ในทางที่ดี ได้คิดอะไรเอาไว้ในทางที่ดีแล้ว ควรรักษาความดีของตนเองที่ได้กระทำเอาไว้ให้นั้นให้ดี ควรรักษาการพูดจาปราศรัยของตนอยู่ในศีลธรรมควรรักษาเอาไว้ให้ดี ควรรักษาจิตใจของตนเองนั้นที่ตนเองฝึกฝนอบรมเอาไว้ได้นั้นให้จิตใจของเรามั่นดีให้คิดในทางที่ถูก ก็เรียกว่า เพียรคงความดีของตนให้เจริญรุ่งเรืองและเต็มเปี่ยม รักษาความดีของตนให้ได้อย่าให้มันเสื่อมไป

นี่เป็นหลักที่พวกเราที่จะปฏิบัติความเพียรทั้ง ๔ อย่างนี้เพื่อทางพ้นทุกข์ คนอยากพ้นทุกข์ต้องตั้งอยู่ในคุณงามความดีคือความเพียร จึงว่าเพียรระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้นทางกายวาจาใจ เรียกว่า สังวรปธาน เพียรระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้น ต้องรักษาเอาไว้ บัดนี้เพียรระวังละบาปที่เกิดขึ้นแล้วทางกายวาจาใจ ก็เรียกว่า ปหานปธาน เพียรยังกุศลให้เกิดขึ้นทางกายวาจาใจของตน เรียกว่า ภาวนापธาน เมื่อตนเองได้สร้างคุณงามความดีแล้วทางกายวาจาใจของตน เพียรรักษาความดีของตนที่ได้ทำเอาไว้พูดเอาไว้คิดเอาไว้ให้เจริญรุ่งเรืองและเต็มเปี่ยม นี่เรียกว่าเป็นความเพียรชอบ ควรประกอบให้เกิดให้มีขึ้นแก่ตนด้วยกันทุกท่านทุกคน เราจึงจะพ้นทุกข์ จึงสมกับภาษิตที่พระพุทธองค์ตรัสสอนเอาไว้ *วิริเยน ทุกขมจเจติ* คนก้าวล่วงทุกข์ไปได้ก็เพราะความพากเพียรความพยายามปฏิบัติฝึกหัดตนเองจึงจะพ้นทุกข์ไปได้

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมเรื่องความพากเพียรฝึกฝนอบรมตนเองให้มีคุณค่ามีสาระมีประโยชน์เกิดขึ้น ก็จะได้รับผลรับประโยชน์ตามกำลังความสามารถปฏิบัติของตน ก็เห็นเวลาพอสมควรก็ขอยุติลงคงไว้เพียงแค่นี้ เอาจัง ก็มีด้วยประการฉะนี้

แต่นี้ต่อไปก็ขอให้ตั้งอยู่ในความสงบ ให้จิตอยู่กับตนกับตัวให้อยู่สงบ อย่าให้จิตของเราคิดไปทีไหนให้อยู่กับตนกับตัวสงบอยู่

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส

ณ โอกาสแต่นี้ต่อไป พวกเราท่านทั้งหลายที่เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ที่มานั่งอยู่ในสถานที่นี้ การที่พวกเรามาทำคุณงามความดีเพื่อฝึกหัดตัดตนเอง อบรมจิตใจของตนเองให้สงบระงับเป็นสมาธิ เพื่อจะให้เรามีความสุขจิตสุขใจ การทำความเพียรของพวกเรานั้นยังไม่แก่กล้ายังย่อหย่อนอยู่ เหตุฉะนั้น ความเพียรในองค์มรรคที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านแสดงไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรก็ดีหรือในมหาสติปัฏฐานสูตรก็ดีนั้น ความเพียรมีอยู่ ๔ อย่าง การที่เราจะทำความเพียร เราต้องปลุกฉันทะ ความพอใจในการทำความดีเอาไว้ เพื่อจะได้รักษาจิตใจของเราให้ตั้งมั่นเอาไว้อย่างหนึ่ง

ในความเพียรข้อที่ ๑ นั้นเรียกว่า เพียรระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้นแก่จิตใจของตนเอง ทำอย่างไร การที่จิตใจของเราไม่เคยคิดบาป คิดความชั่วอันที่จะนำความทุกข์ความเดือดร้อนมาให้แก่จิตใจของเรา เราก็อำบากไปคิด ให้ระวังเอาไว้ ตั้งความเพียรพยายามรักษาจิตใจของเราเอาไว้ไม่ให้ไปคิดในทางที่ชั่ว หรือความเพลิดเพลินในสิ่งที่ไม่ควรเพลิดเพลินอันจะทำให้มีความทุกข์เกิดขึ้น หรือทางด้านกายก็ดี สิ่งที่เป็นบาป

อกุศลกรรม ก็ระมัดระวังทางกายเอาไว้ ทางวาจาการพูดจาปราศรัยก็ดี ก็ระมัดระวังเอาไว้ อย่าไปพูดคำที่เป็นบาปเป็นอกุศลอันจะนำทุกข์มาสู่ตน ส่วนฝ่ายจิตใจของเรา ก็ให้รักษาเอาไว้ให้ดี ระมัดระวังการคิดการอ่าน การพิจารณาอยู่ภายในจิตใจของเรา ให้ประทับประคองจิตใจของตนเองตั้งเอาไว้ อย่าให้มันร่วไหลไปตามอารมณ์ของกระแสของกิเลสตัณหาอันจะพาความทุกข์มาให้ เป็นอกุศลกรรมอันเป็นบาปเกิดขึ้น

การคิดของคนเป็นหลักที่สำคัญในจิตใจ อันคนควรใช้สติสัมปชัญญะประทับประคองจิตของตนด้วยความเพียรพยายาม มีฉันทะความพอใจในการที่จะรักษาจิตของตนเองไม่ให้คิดไปในทางที่ชั่วที่เป็นบาปเป็นอกุศล นั้นเรียกว่า ความเพียรข้อที่ ๑ คือ เพียรระวังบาปไม่ให้เกิดขึ้นแก่จิตใจของเรา เพื่อไม่ให้จิตใจของเราเศร้าหมองและมีความขุ่นมัว มีทุกข์ นี่เรียกว่าเรามีความเพียรความพยายามตั้งอยู่ตลอดด้วยสติปัญญาของตนเอง ระมัดระวังจิตใจของตนเองอยู่ตลอด นี่แหละเป็นหลักสำคัญที่พวกเราทำ ความเพียรกันอยู่ทุกวันนี้ หากเราขาดสติปัญญาประทับประคองจิตจิตใจของตนเองแล้ว มันจะทำให้บาปเกิดขึ้นแก่จิตใจ จึงได้ตั้งฉันทะความพอใจในความเพียรพยายามรักษาจิตใจของเราเอาไว้ไม่ให้คิดไปในทางที่ต่ำที่ชั่วที่เป็นอกุศลกรรม

ในข้อที่ ๒ เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้วแก่จิตใจของเรา การที่จิตใจของเรา มีความเศร้าหมอง และมีความทุกข์ความเดือดร้อน ความวุ่นวายกระสับกระส่าย ไม่มีความสุข เหมือนกับการฝึกฝนอบรมเจริญเมตตาภาวนา พวกกันทำทุกวันๆ แต่จิตใจของเรายังเศร้าหมองอยู่ ยังขุ่นมัวอยู่ ยังไม่สงบ ยังไม่เยือกเย็น ยังไม่เป็นสมาธิอันมั่นคง เพราะอะไร เพราะมีเครื่องกีดกัน เพราะมีบาปอกุศลกรรมที่เกิดขึ้นแก่จิตใจ จิตจึงคิดวุ่นวายไปตามสัญญาอารมณ์ กระแสของกิเลสตัณหาพาเอาจิตใจไปวุ่นวาย จิตก็เลยไม่สงบ เรียกอย่างหนึ่งว่า *นิวรณ์ธรรม*

นิวรณ์ธรรมนำเอาจิตใจของเราไปคิดต่างๆ นานา ตามสภาพของกิเลสที่มันซัดเอาจิตใจของเรา ทำให้จิตใจของเราไม่สงบระงับเป็นสมาธิได้ ก็อาศัยซึ่งสิ่งเหล่านี้แหละ ที่เรียกว่ามีบาปเกิดขึ้นแก่จิตใจ จิตใจจึงเศร้าหมอง ให้เรามองเข้าไปด้วยสติปัญญา มี

ความรู้สึอดส่องมองจิตของตนเอง เดียวนี้จิตของเราคิดอะไร คิดอยู่ในอกุศลกรรมอันเป็นบาปด้วย*กามฉันทะ* คือเพติดเพลินในกามสุขทั้งหลาย ติดอะไรบ้าง ยึดมั่นอะไรบ้าง เกาะเกี่ยวอะไรอยู่บ้าง ให้ดูที่จิตใจของเราให้เข้าใจ

หรือจิตใจของเรามี*พยาบาท* นั่งอยู่มีความขุ่นเคือง คิดจะเบียดเบียนคนนั้นคนนี้ หรือสัตว์อื่นอยู่ในจิตใจของตนเอง ดูความเศร้าหมองในจิตใจให้รู้ว่านี่มันคิดบาป คิดขุ่นมัว คิดพยาบาท นั่นแหละบาปที่มันเกิดขึ้นอยู่ในดวงใจ

ทีนี้ ถ้าจิตใจของเราชอบเขาไปตาม*ถีนมิทธะ* การ่วงเหงาหาวนอน นั่งเข้าไปก็อยากจะร่วงเหงาหาวนอนอยู่อย่างนั้น มันไม่ได้นอนซกที่ จิตใจชอบเซาะร่วงเหงาหาวนอน ล้มหน้าล้มหลังอยู่ นั่งก็ไม่เป็นปกติ ประคับประคองร่างกายก็ไม่ได้ สติปัญญาอ่อนแอไปหมด นี่เรียกว่าความเศร้าหมองเกิดขึ้น เป็นนิวรณ์ธรรมอีกข้อหนึ่ง

อุทธัจจกุกกุกจะ ความฟุ้งซ่านไปตามสัญญาอารมณ์ภายนอก นี่กิเลสหลอกพาไป คิดไปโน่น คิดมานี่ คิดไม่หยุดไม่หย่อนไปหาการหางานก็ดี คิดในสิ่งที่ไม่ดีก็มี คิดไปโน่นไปนี่ เมืองโน้นเมืองนี้ วัดโน้นวัดนี้ ที่โน้นที่นี้ จิตมันไม่อยู่ มันไม่นิ่ง บางทีคิดดีก็มี คิดไม่ดีก็มี คิดไปตามสัญญาอารมณ์ กระแสของกิเลสชักจูงเอาจิตของเราไปไม่สงบ อันนี้แหละ ให้เราดูจิตของเราให้เข้าใจว่าจิตของเรามันคิดอะไร ทำไมมันจึงไปคิดวุ่นวายอยู่อย่างนั้น เมื่อจิตคิดมากๆ มันก็วุ่นวายเดือดร้อนมีความทุกข์ ก็เศร้าหมอง มันก็ไม่มีความสุข นี่..ให้เรารู้จัก ให้รู้จักบาปมันเกิดขึ้นแก่จิตใจของตนเองอย่างนั้น ให้เข้าใจอย่างนั้น ให้รู้มันชัด

วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย เวลานั่งเจริญเมตตาภาวนาตามข้อธรรมกรณฐาน จิตใจมันมัวพะวงหลงไหลกับข้อนั้นข้อนี้ที่ไปหาเอามาจากครูบาอาจารย์ต่างวัดต่างวาก็ดี ที่เราไปเที่ยวเสาะแสวงหาข้อธรรม หาครูบาอาจารย์ขึ้นเขาลงเขาก็ดี ตามป่าดงพงไพร ที่ไหนก็ดี ที่ไปเอาข้อธรรมกรณฐานจากครูบาอาจารย์มาแล้ว องค์กรนั้นให้อย่างนั้น องค์กรนี้ให้อย่างนี้ อุบายแต่ละอุบายต่างๆ ในข้อธรรมกรณฐาน ให้กันมามากมาย เราไม่รู้จะเอาข้อไหน จิตใจลังเลสงสัยไม่ตัดสินใจลงไปแน่นอน อย่างนี้มันก็ทำให้จิตใจ

วุ่นวาย นั่งอยู่หลายชั่วโมง หลายนาทิต่างๆ มันก็ไม่มีความสะดวก เพราะเราไม่ตัดสินใจลงไปว่าจะเอาข้อไหน จะเอาข้อนั้นบ้างข้อนี้บ้าง จับหน้าจับหลัง จะเอาข้อไหนก็ไม่สงบซักที นี่ จิตใจมันก็วุ่นวาย มันก็เดือดร้อน นั่งไปนานมันก็ไม่สงบ มีความทุกข์ความเดือดร้อนเกิดขึ้นอยู่ภายในจิตของเรา เรียกว่ามันเป็นบาปเป็นอกุศล ทำให้จิตใจของเราไม่สงบระงับเป็นสมาธิได้

อันนี้แหละ บาปที่มันเกิดขึ้นแก่จิตใจของเรา ให้ใช้สติสัมปชัญญะ สติระลึกดูจิตของตนเองว่ามันคิดอย่างนี้ สัมปชัญญะความรู้ตัวว่าจิตของตัวเองไปอยู่กับสิ่งนั้นสิ่งนี้ คิดอยู่กับสิ่งนั้นสิ่งนี้ เกาะเกี่ยวอยู่กับสิ่งนั้นสิ่งนี้อยู่ ให้รู้ว่ามันไปติดอยู่กับสิ่งที่มันไม่ดี วุ่นวาย ทำให้มีความทุกข์ความเดือดร้อน เรียกว่ามันเป็นบาป เราควรที่จะละในสิ่งนั้นอย่าไปคิดในสิ่งนั้นที่มันเป็นอกุศล ทำให้จิตใจของตนไม่สงบระงับเป็นสมาธิ ให้ปล่อยให้ว่างให้ละ ทั้งอดีตและอนาคต คำว่าบาปคือสิ่งที่มันเกิดขึ้นอยู่กับจิตใจของเรา ทำให้ใจเศร้าหมอง นั่นแหละเรียกว่าบาป เราก็ให้ถอดให้ถอน ให้ปล่อยให้ว่างออกจากดวงจิตดวงใจของตน จิตใจของตนจึงจะสงบ

ถ้าหากเราไม่ใช้ความเพียรพยายาม ใช้ฉันทะความพอใจในการทำ ความเพียรละของตนเอง ละที่มันคิดในสิ่งที่มันไม่ดี เรียกว่าใช้ความเพียรพยายามละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะด้วยบาปที่มันมีอยู่เวลาทำสมาธิจึงไม่สงบ เรียกว่าบาปมันมีอยู่ในจิตของเรา เราก็ให้ละ ถ้ามันคิดไปในอดีตในสิ่งที่ทำให้เศร้าหมอง เป็นบาปมาตั้งแต่อดีตที่มันเกิดมาถึงปัจจุบัน เราก็รีบละให้เร็วๆ คิดไปหาอนาคต คิดไปแล้วสิ่งที่มันจะเป็นบาปเกิดความเศร้าหมองแก่จิตใจ ก็ให้ละเสีย ให้ปล่อยให้ว่าง ถ้ามันเกิดขึ้นในปัจจุบันก็ดี บาปที่เกิดขึ้นอยู่ ก็ให้รู้ด้วยสติปัญญาของตนเอง ก็ให้ละให้ปล่อยให้ว่างให้มันสิ้นจากดวงใจของตน ให้ประทับประคองด้วยสติปัญญา ตั้งจิตใจของตนเองไว้ให้มันกับข้อธรรมกรรมฐาน นี่แหละเรียกว่าละบาปที่เกิดขึ้นแล้วแก่จิตใจของเรา เราก็ประทับประคองจิตของตนเองเอาไว้กับข้อธรรมกรรมฐาน นี่เรียกว่าความเพียรอีกอย่างหนึ่ง

ความเพียรในข้อที่ ๓ นั้น เพียรยังกุศลให้เกิดขึ้น ปลุกฉันทะความพอใจในการเจริญเมตตาภาวนาของตนเอง มีความเพียรพยายามอยู่

เรายืนอยู่ที่ไหนก็ดี ให้ใช้ฉันทะในการเจริญเมตตาภาวนาฝึกฝนอบรมจิตใจของตนเองให้สงบ อย่าไปยุ่งเหยิงกับสิ่งอื่น

เดินไปที่ไหน จะเดินไปที่ใดก็ดี ก็ให้ใช้ความเพียรพยายาม ปลุกฉันทะให้ตื่นขึ้น ทำความเพียรพยายามอยู่ จะเดินจงกรมก็ดี เดินไปที่ไหนก็ดี ในแห่งหนตำบลใดก็ดี ให้พยายามใช้ความเพียรดูจิตใจของตนเองอยู่ รักษาจิตใจของตนเองอยู่

เรานั่งอยู่ที่ใด จะนั่งอยู่เฉยๆ มองหน้ามองหลังก็ดี มองไปนั้นไปนี้ก็ดี ก็ให้ระลึกตริกตรองในคำสอนของพระพุทธเจ้า ประคับประคองจิตใจของตนเองด้วยความบิโศกพยายาม ใช้ความเพียรรักษาจิตใจอยู่ให้มันสงบ เรียกว่าเรามีความเพียร มีความพอใจในการทำความดีของตนเองอยู่ทุกเมื่อ

การนอนก็ดี ไม่ว่าจะนอนอยู่ที่ไหน ให้ตั้งสติเอาไว้พิจารณาพิจารณาตามข้อธรรมกรณฐานที่พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติไว้ให้นานำมาประพฤติปฏิบัติ จะเป็นพุทโธ ธัมโม สังฆะก็ดี จะเป็นลมหายใจก็ดี หรือระลึกถึงความตาย มรณัง มรณัง อยู่ตลอดเวลา อย่างนี้เพื่อจะให้จิตใจของเราอยู่กับข้อธรรมกรณฐาน นอนพิจารณาพิจารณารลึกตริกตรองอยู่ตลอดเวลา เรียกว่าคนมีความพอใจ มีความเพียร มีความพยายาม มีความชวนชวายเป็นจะทำจิตใจของตนเองให้สงบระงับเป็นสมาธิ ให้จิตของเรามีความสุขความสบาย เพื่อจะให้จิตตั้งมั่น เพื่อจะให้รู้ซึ่งธรรมะ ให้รู้รสความสงบ ความสุขในพุทธศาสนา

นี้เรามีความเพียรบิโศกพยายามอยู่อย่างนี้ ใจของเราจึงจะมีความสงบ ความสุขเกิดขึ้น นี่เรียกว่าเพียรยังกุศลให้เกิดขึ้น จิตใจของตนยังไม่เป็นสมาธิก็ให้ใช้ความเพียรอยู่ตลอด บริกรรมภาวนาอยู่ตลอดในอิริยาบถทั้งสี่ดังได้กล่าวมา นี่แหละการทำความเพียรของพวกเรา จิตใจของเราจึงจะสงบระงับเป็นสมาธิ เมื่อมันสงบระงับเป็นสมาธิ มันคงอยู่ในอารมณ์หนึ่งอารมณ์เดียวมันคงแล้ว เราก็จะได้ความสุขคือจิตของเราสงบ นั่นแหละได้กุศลเกิดขึ้น แต่ก่อนจิตของเรายังไม่สงบ เราก็พยายามทำให้สงบ

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลาย เป็นคฤหัสถ์หรือบรรพชิตก็ดีที่เป็นนักปฏิบัติทั้งหลาย หากจิตใจของเรายังไม่สงบ มีอกุศลเกิดขึ้น ยังไม่สงบระงับเป็นสมาธิเพื่อจะได้ที่พึ่งของตนเองตามคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงอยากให้เราท่านทั้งหลายตั้งอยู่ในความเพียรพยายามอยู่ตลอด ไม่ให้ไปหลงเพลิดเพลินอยู่กับโลกในสิ่งที่ทำให้เราลุ่มหลงมัวเมา ทำให้มีความทุกข์ความเดือดร้อนวุ่นวายอยู่ กระสับกระส่ายอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะจิตใจของเราไม่สงบระงับเป็นสมาธิ ไม่มีความสุขนั่นเอง

นี่ พวกเราให้ตั้งจิตตั้งใจอย่างนี้ ยังจิตใจของตนเองด้วยสติปัญญา ประคับประคองอยู่ในข้อธรรมกรรมฐาน ทำจิตใจของตนให้สงบระงับเป็นสมาธิที่ตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์หนึ่งอารมณ์เดียว แน่วแน่มั่นคง จึงจะเรียกว่าเราได้กุศลเกิดขึ้น เมื่อเราทำจิตใจของตนให้เกิดขึ้นด้วยสมาธิอยู่ในอารมณ์หนึ่งอารมณ์เดียวแล้ว พยายามตั้งฉันทะความพอใจ มีความเพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นนั้นให้เจริญรุ่งเรือง มั่นคงขึ้นไป หนักแน่นขึ้นไป หากจิตใจของเราสงบได้ ๒๐ นาที ๓๐ นาทีก็ดี เราถือว่าจิตของเราสงบเป็นสมาธิ

บัดนี้ในข้อที่ ๔ ให้รักษากุศลของตนเองด้วยสติปัญญา ประคับประคองจิตใจของตนเองให้มันอยู่ตลอด อยู่ทุกอิริยาบถ ยืนก็ดี เดินไปก็ดี นั่งอยู่ก็ดี นอนอยู่ก็ดี ให้ใช้สติปัญญาประคับประคองจิตใจของตนเองให้หนักแน่นเข้าไป ใช้อุบายสติปัญญาพยายามประคับประคองจิตให้หนักแน่น ให้สงบระงับเป็นสมาธิให้ลึกซึ้งลงไป ให้ได้นาน ชั่วโมงสองชั่วโมงอย่างนี้ หากจิตใจของเราสงบระงับเป็นสมาธิมันคง หนักแน่นลงไป ลึกซึ้งนานหลายชั่วโมง เรียกว่าเราใช้ความเพียรพยายามประคับประคองจิตใจของตนเองให้ภิญโญเจริญรุ่งเรืองขึ้นเรื่อยๆ ไม่ให้เสื่อมหายไปไหน ให้มันคงอยู่ตลอด

เมื่อมันคงแล้วก็อยากให้มันคงยิ่งๆ ขึ้นไปให้มาก ไม่ให้เสื่อมหายไปให้เจริญรุ่งเรืองไปพลูอย่างเต็มที่ สมาธิของเรามันคงอยู่ในอารมณ์หนึ่งอารมณ์เดียว นั่งได้นานๆ สอง ชั่วโมงสามชั่วโมงก็ดี ก็รักษาจิตใจของตนเองด้วยสติเป็นนายประจักษ์อยู่ตลอดเวลาจิตของเรานิ่งอยู่กับอารมณ์นั้น สัมผัสปัญญารู้ตัวอยู่ตลอดเวลาจิตนิ่งอยู่กับอารมณ์อย่างนี้ ประคับประคองอยู่ตลอด เรียกว่าความเพียรของบุคคลนั้นมีสติแก่กล้ามีปัญญารักษาจิตของตนเองอยู่ตลอด

เดินไปที่ไหน ก็ให้พยายามใช้สติปัญญารักษาคิดของตนเองให้มั่นคงเป็นสมาธิอยู่ เมื่อตาเห็นรูปก็ดี ก็ให้รู้จักควบคุมจิตของตนเองไม่ให้ไหลไปหารูป หูได้ยินเสียงก็ดี ก็อย่าให้จิตใจของเราวิ่งไหลไปตามเสียงต่างๆ เหล่านั้น จมูกได้ดมกลิ่นก็ดี กลิ่นอย่างไรก็ดี อย่าให้จิตใจวิ่งไหลออกจากสมาธินั้นไป ใช้สติปัญญาประคับประคองจิตให้มันคงอยู่ตลอด ลิ้นได้ลิ้มรสก็ดี ก็ให้รู้จักการสัมผัส ภายถูกต้องโภจวิญญูจะอ่อนนุ่มนวลอันใด อากาศเย็นร้อนอ่อนแข็งอันใดก็ดี ก็ให้ตั้งสติปัญญาประคับประคองจิตของตนเองเอาไว้ อย่าให้จิตใจวิ่งไหลออกจากข้อธรรมกรรมฐานที่มันคงอยู่ จิตของเราสัมผัสกับอารมณ์ต่างๆ เหล่านั้นในธรรมทั้งหลาย ก็อย่าให้มันวิ่งไหลออกไปกับภายนอก ให้พิจารณา ยังจิตของตนเองให้มันคงอยู่ตลอด เรียกว่าความเพียรแก่กล้า

เหตุฉะนั้น องค์สมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงอยากให้พวกเราท่านทั้งหลายที่เป็นนักปฏิบัติ ฝึกหัดอบรมตนเองให้จิตใจสงบระงับเป็นสมาธิอย่างนี้ในความเพียรทั้งสี่อย่าง ความเพียรสี่อย่างนี้แหละเป็นความเพียรในองค์มรรค ให้เราพากัน ตั้งจิตตั้งใจปลุกศรัทธาความเชื่อในการทำคุณงามความดีมีความเพียรอยู่ตลอด อะไร ทุกสิ่งทุกอย่าง หากบุคคลตั้ง ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในข้อธรรมกรรมฐาน วิริยะ เพียรประกอบอยู่ ปโยคพยายามอยู่ตลอด จิตตะ เอาใจฝึกฝนในกิจหน้าที่ของตนเอง ใช้สติปัญญาประคับประคองจิตอยู่ตลอด วิมังสา เป็นปัญญาตรึกตรองเหตุผล ถ้าจิตใจของตนสงบระงับเป็นสมาธิมั่นคง ประคับประคองอยู่ได้ เราจะมีมีความสุขความสบายนี้แหละเรียกว่าความเพียรทั้งสี่อย่าง หากเราตั้งอยู่ในอิทธิบาททั้งสี่แล้ว ความเพียรของเราจึงจะสมบูรณ์

เหตุฉะนั้น พวกเราท่านทั้งหลายทุกคนเกิดขึ้นมาก็อยากมีความสุขทั้งกายและทั้งใจ ให้มีความสุขความชุ่มชื่นรื่นเริงอยู่ตลอด ก็ให้พากันตั้งจิตตั้งใจทำความเพียรตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ใช้ความเพียรพยายามอยู่ตลอด เราจึงจะมีมีความสุข ทุกคนต้องการมีความสุขความสบาย หากเราไม่เข้าใจรักษาคิดใจของตนเองให้อยู่ในกรอบครองอยู่ในอำนาจแล้ว มันทำให้เรามีความทุกข์ เมื่อทุกคนมีความทุกข์จิตทุกข์ใจอยู่ไม่หยุดไม่หย่อนอย่างนี้แหละ พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราจึงอยากให้อบรม

บ่มนิสัย ฝึกหัดตัดตนเองทางด้านจิตใจ ให้เป็นจิตที่มีอิสระ มีพลัง มีกำลังมาก ถ้าหากได้สมาธิมั่นคงแล้ว จิตใจของเรามั่นคงหนักแน่นดีแล้ว เราจึงสามารถพิจารณาข้อธรรมแต่ละข้อแต่ละสิ่งแต่ละอย่างได้ ก็จะได้เห็นชัดสังขารทั้งภายในและภายนอก

ที่เราลุ่มหลงอยู่ทุกวันนี้ ก็เพราะเรายังไม่เข้าใจในสมมุติทั้งหลาย สังขารที่ปรุงที่แต่งขึ้นมาสร้างขึ้นมานี้ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานี้ แล้วมนุษย์ก็มาหลงของที่ตนเองสร้างขึ้นมานั้นอย่างนี้ พวกมันวิ่งเดินไปตามสังขารทั้งหลายไม่สิ้นไม่สุดสักที วิ่งตามกิเลส กิเลสตัณหาพาเอาไปตลอด ไม่มีสิ้นสุดสักที นี่แหละ เมื่อจิตใจของเราสงบระงับเป็นสมาธิมั่นคงอยู่ เราจึงหยิบยกสิ่งเหล่านี้ที่เราหลงอยู่นี้ ที่มีอยู่นี้ หลงก็หลงของที่มีอยู่ ไม่ใช่หลงของที่ไม่มี สิ่งของที่เราหลงทุกอย่าง เมื่อเกิดขึ้นภายในจิตที่สงบอยู่ เราจะได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณา หรือตรึกตรองแยกแยะให้เข้าใจในสิ่งนั้น ว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นมาอย่างไร ตั้งอยู่อย่างไร และดับไปที่ไหน ไปอยู่ที่ไหน แต่ละสิ่งละอย่างที่มีมันเกิดขึ้นมาสัมผัสที่จิตของเราที่สงบอยู่นั้น เราจึงจะคลี่คลายให้เห็นแจ้งเห็นชัด เราจึงจะไม่หลงในสิ่งนั้น จึงจะข้ามไปได้ นี่แหละจะพิจารณาได้เมื่อจิตของเราสงบอยู่

หากจิตของเราไม่สงบ เราจะไปพิจารณาในสิ่งที่เราหลงยึดไม่เข้าใจ จิตใจที่วุ่นวายจิตใจที่ไม่สงบพิจารณาอะไรไม่ค่อยได้ ไม่เข้าใจ ไม่ว่าบุคคลจะทำกิจการงานอะไรก็ดี จะเขียนหนังสืออ่านหนังสืออันใดทุกสิ่งทุกอย่าง ทำการงานหน้าที่ จะคิดเงิน คิดทอง คิดเรื่องนั้นเรื่องนี้ คิดทำสิ่งของต่างๆ ขึ้นก็ดี เป็นรถเป็นเรือเป็นเครื่องบินอันใดทุกสิ่งทุกอย่าง หากจิตไม่จดจ่อในสิ่งนั้นย่อมคิดไม่ออก และไม่มีสมาธิก็ย่อมไม่สำเร็จ ต้องอาศัยทั้งความเพียรและจิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งของเหล่านั้น มันจึงจะคิดออกได้ ฉะนั้นจิตที่ดี จิตใจของเราไม่สงบเป็นสมาธิ เราก็คิดไม่ได้ ข้อธรรมอันใดเกิดขึ้นมาก็ยังไม่เข้าใจ มีแต่ลุ่มหลงไปตามสิ่งต่างๆ เหล่านั้นอยู่ นี่แหละ การที่เราหลงอยู่ในวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่เราสร้างขึ้นปรุงขึ้นแต่งขึ้น ทั้งสังขารภายนอกอย่างนี้ ที่มีอยู่นี้แหละ ทำให้เรามีความวุ่นวาย การที่เรามีความวุ่นวายลุ่มหลงอยู่ในสิ่งเหล่านี้ เราจึงมีความทุกข์ความเดือดร้อน

เหตุฉะนั้น พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้พวกเราท่านทั้งหลายพากันฝึกฝนอบรมจิตใจของตนให้สงบระงับเป็นสมาธิเสียก่อน แล้วจึงมาคิดว่าสิ่งที่วุ่นวายอยู่นี้คืออะไร สิ่งของนี้เป็นอย่างไร มันตั้งอยู่ที่ไหน เป็นของใคร เกิดขึ้นมาอย่างไร ตั้งอยู่อย่างไร และมันดับสูญหายไปอยู่ที่ไหน ตกค้างอยู่ที่ไหน เป็นของใครอันแท้จริง เราจึงจะเข้าใจชัด หากเราเข้าใจชัดแต่ละสิ่งแต่ละอย่างไปเรื่อยๆ ด้วยจิตของเราที่สงบอยู่แล้ว เราจึงจะไม่หลงในสิ่งนั้น ไม่หลงสมมุติในสิ่งนั้น เราก็จะมีความสุขขึ้นมาเรื่อยๆ นี่แหละการทำสมาธิมีเหตุมีผลอย่างนี้ อยากให้พวกเรามาเข้าใจในการทำคุณงามความดีของตนเอง

เหตุฉะนั้น การทำความเพียรของพวกเราเหล่าท่านทั้งหลาย เมื่อได้ยินได้ฟังแล้วก็พากันตั้งใจตั้งใจ อยู่ที่ไหนก็ดี ยืนอยู่ที่ใดก็ดี ก็ให้ใช้ความเพียรพยายามประคับประคองจิตใจของตนเองดังได้อธิบายมานั้น เดินไปที่ไหนก็ให้มีฉันทะความพอใจในความเพียรพยายามดูจิตของตนเองอยู่ เมื่อจิตมีบาปอยู่ก็ให้รีบละรีบปล่อยรีบวางให้เร็วๆ บัดนี้ จิตของเรายังไม่สงบระงับเป็นสมาธิก็ให้ใช้ความเพียรพยายามรักษาจิตของตนเองให้สงบระงับเป็นสมาธิ ถ้าจิตเป็นสมาธิแล้วก็ให้รักษาสมาธินั้นไว้ให้เจริญใหญ่พลุ่งยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ ให้หนักแน่น เมื่อจิตของเรานิ่งอยู่ก็อย่าให้มันเสื่อมลงไป ให้มันหนักแน่นอยู่อย่างนั้น จนได้พิจารณาข้อธรรมแต่ละข้อให้เข้าใจ พวกเราเหล่าท่านทั้งหลายก็จะเป็นผู้ได้รับซึ่งความสุขความเจริญ ความสงบความสบายเพราะเห็นซึ่งธรรมแต่ละข้อ ละไปได้ แม้จะละได้น้อยก็ย่อมมีความสุขบ้าง หากบุคคลละในสิ่งที่ตนเองติดอยู่ได้มาก ความสุขก็ยิ่งจะมากขึ้น นี่แหละการทำคุณงามความดีในการทำ ความเพียรของพวกเราเหล่าท่านทั้งหลาย

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงสอนให้พวกเราท่านทั้งหลายฝึกฝนอบรมบ่มนิสัย ฝึกฝนจิตใจของตนเอง ให้ละจากบาปความชั่วมาประพฤติคุณงามความดี คิดดี คิดให้มีความสุข หากจิตใจของคนเราไม่มีความสุขแล้ว เราจะไปอยู่ที่ไหน แห่งหน

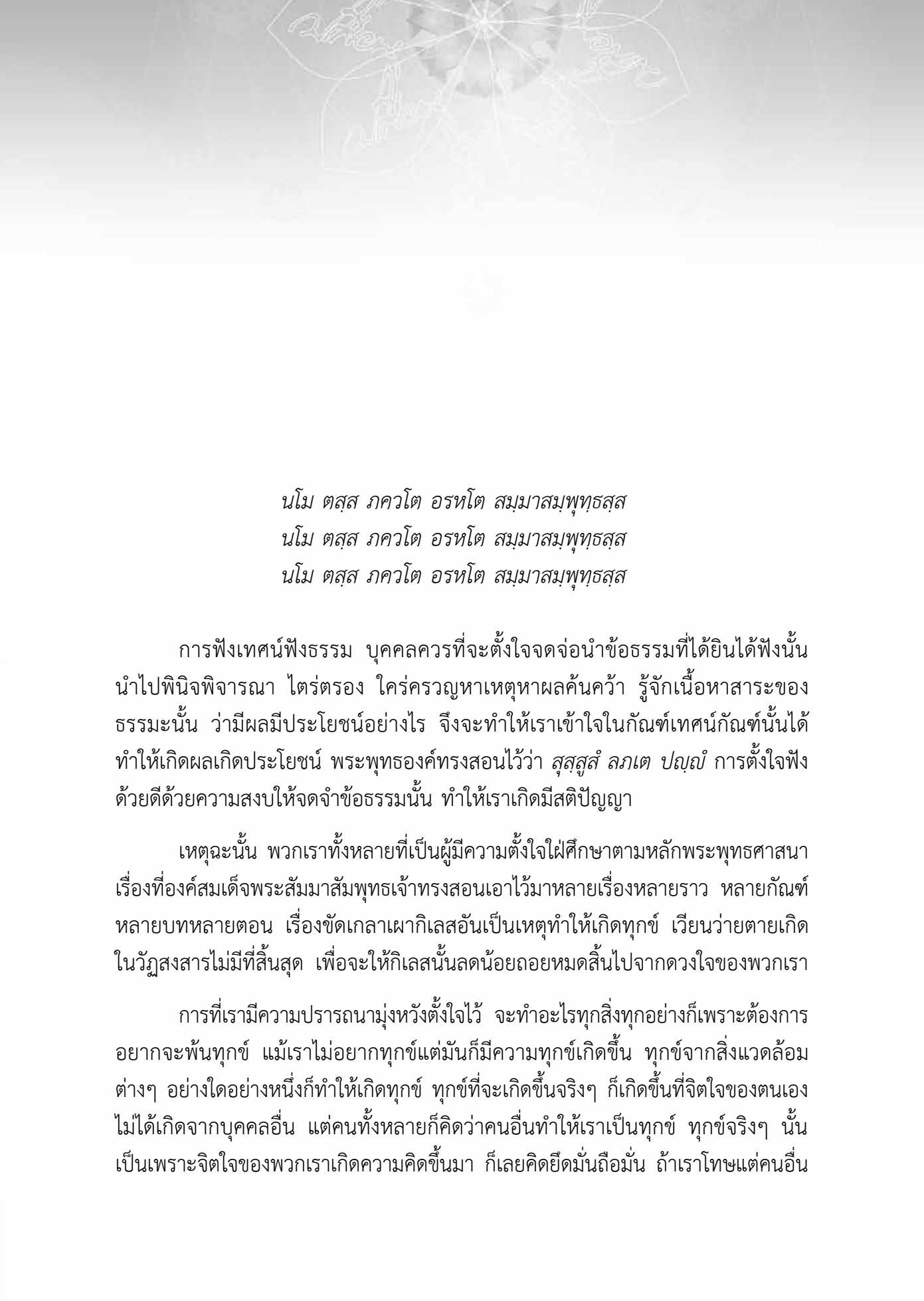
ตำบลใด ประเทศใด เมืองใดก็ดี ก็ย่อมไม่มีความสุข จะนั่งจะนอนอยู่ที่ไหนว่ามีความสุข อยู่ในที่เย็นๆ มันก็มีความสุขถ้าจิตใจมีความสุขแล้ว หากจิตของเราได้อบรมบ่มนิสัยให้มันคงแล้ว ให้มีความสุขแล้ว ยืน เดิน นั่ง นอนอยู่ที่ไหน ก็ย่อมมีความสุข นี่ มันอยู่ที่ใจของเรา ทุกข์ก็อยู่ที่ใจ สุขก็อยู่ที่ใจ สิ่งใดทุกข์ก็รีบละมันเสีย สุขให้มันสุขอยู่ที่ใจมันคงอยู่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าจึงได้สอนนักสอนหนาให้พวกเราฆราวาสก็ดี บรรพชิตก็ดี ให้ฝึกฝนอบรมจิตใจให้มีความสุข ผลก็จะได้รับความสุขที่แท้จริงตามที่พวกเราได้ปรารถนาเอาไว้ เมื่อจิตใจได้รับซึ่งความสุข มีสติปัญญาเพียงพอรักษาจิตใจของตนเองให้ตั้งมั่นอยู่ในความสุขแล้ว ก็จะมีความสุขทั้งภพนี้และภพหน้า

เหตุฉะนั้น พุทธบริษัท อุบาสกอุบาสิกา ศรัทธาทั้งหลาย ทั้งบรรพชิต ให้พากันพิจารณา ระลึกรู้ครัดรองหาเหตุหาผลค้นคว้า ใช้ความพยายาม ใช้ความพากเพียรของตนเองในความเพียรทั้งสี่อย่าง ความเพียรในองค์มรรคดังได้อธิบายมาตั้งแต่ต้นจนจบมานี้ เหตุฉะนั้น สิ่งใดที่ควรนำไปประพฤติปฏิบัติฝึกหัดตนเองก็ให้จดจำเอาไว้ให้จงดี สิ่งใดที่ควรละควรปล่อยควรวาง ก็ควรรีบปล่อยรีบวางไป สิ่งใดที่นำความสุขความเจริญมาให้ ก็ให้ตั้งจิตตั้งใจใช้ความเพียรพยายามสร้างให้เกิดให้มีขึ้นแก่ตนเอง เราก็จะได้รับความสุขความเจริญ

การเทศนามาก็เห็นเวลาพอสมควร อาตมภาพก็ขออำนวยการให้พุทธบริษัท ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตที่มานั่งอยู่ในสถานที่แห่งนี้ จงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ทุกทิวาราตรีกาล

สัปปุริสธรรม ๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส
นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

การฟังเทศน์ฟังธรรม บุคคลควรที่จะตั้งใจจดจ่อ นำข้อธรรมที่ได้ยินได้ฟังนั้น
นำไปพิจารณาไตร่ตรอง ใคร่ครวญหาเหตุผลคั่นคว้า รู้จักเนื้อหาสาระของ
ธรรมะนั้น ว่ามีผลมีประโยชน์อย่างไร จึงจะทำให้เราเข้าใจในกัณฑ์เทศน์กัณฑ์นั้นได้
ทำให้เกิดผลเกิดประโยชน์ พระพุทธองค์ทรงสอนไว้ว่า *สุสุสุ สภาเต ปญญํ* การตั้งใจฟัง
ด้วยดีด้วยความสงบให้จดจำข้อธรรมนั้น ทำให้เราเกิดมีสติปัญญา

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายที่เป็นผู้มีความตั้งใจใฝ่ศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา
เรื่องที่ต้องศรัทธาเชื่อฟังพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอนเอาไว้มาหลายเรื่องหลายราว หลายกัณฑ์
หลายบทหลายตอน เรื่องขัดเถลาเผาภิเษกอันเป็นเหตุทำให้เกิดทุกข์ เวียนว่ายตายเกิด
ในวัฏสงสารไม่มีที่สิ้นสุด เพื่อจะให้กิเลสเหล่านั้นลดน้อยถอยหมดสิ้นไปจากดวงใจของเรา

การที่เรามีความปรารถนามุ่งหวังตั้งใจไว้ จะทำอะไรทุกอย่างก็เพราะต้องการ
อยากจะทำทุกสิ่ง แม้เราไม่ทำอะไรก็ตามแต่มันก็มีทุกข์เกิดขึ้น ทุกข์จากสิ่งแวดล้อม
ต่างๆ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ทำให้เกิดทุกข์ ทุกข์ที่จะเกิดขึ้นจริงๆ ก็เกิดขึ้นที่จิตใจของตนเอง
ไม่ได้เกิดจากบุคคลอื่น แต่คนทั้งหลายก็คิดว่าคนอื่นทำให้เราเป็นทุกข์ ทุกข์จริงๆ นั้น
เป็นเพราะจิตใจของเราเกิดความคิดขึ้นมา ก็เลยคิดยึดมั่นถือมั่น ถ้าเราโทษแต่คนอื่น

ก็จะทำให้ตนเองนั้นเกิดทุกข์ เอาไปเอามาแล้วเราลองมาคิดว่า ทุกข์เกิดมาจากคนอื่น หรือจิตใจของตนคิดขึ้นมาเอง เหตุฉะนั้น ครูบาอาจารย์ท่านจึงสั่งสอนว่า ความทุกข์นั้นเกิดมาจากของที่มีอยู่ ไม่ใช่ทุกข์จากของที่ไม่มี ทุกข์กับร่างกายของเราใจของเรานั้น เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วเราจะทำอย่างไรจึงจะหาวิธีแก้ความทุกข์นั้นได้ การที่จะแก้ไขทุกข์ไม่ให้เกิดขึ้นจึงเป็นเหตุที่สำคัญที่สุด เป็นงานที่หนักและงานที่ยาก แต่อย่างไรก็ตาม ครูบาอาจารย์ทั้งหลายท่านเป็นนักปฏิบัติ ท่านก็แก้ไขได้ ถ้าเราพูดอย่างง่ายๆ ก็เหมือนกับคนมีความโกรธ โกรธขึ้นมาก็ทุกข์ แต่ถ้าสามารถละความโกรธได้ ตนเองก็จะคลายหายจากความทุกข์ได้ ก็เป็นอย่างนี้ ท่านลองคิดพิจารณาดูดีๆ ใจของเราเศร้าหมอง โศกเศร้าอย่างไร แต่เราก็แก้ไขใจเศร้าหมองโศกเศร้าบรรเทาไปได้ ทำให้ใจแจ่มขึ้น เบิกบานได้ ก็เป็นเรื่องการฝึกฝนอบรมจิตใจที่จะให้มีสติปัญญา เพราะธรรมทั้งหลายเกิดจากเหตุ ตามหลักคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา จึงถือได้ว่าพุทธศาสนานี้เป็นศาสนาที่ทันสมัยที่สุด สามารถแก้ไขความทุกข์ความเดือดร้อนจากจิตใจของคนให้เกิดความสงบสุขได้

เหมือนกับธรรมะเป็นเครื่องกำจัดและทำความสะอาด ทำสิ่งของที่สกปรกให้สะอาด เหมือนกับสิ่งของที่สกปรก ก็ต้องทำแปะทำสบู่ทำสิ่งของมาชำระล้างให้สะอาด ฉะนั้นก็ดี ก็เลสก็เหมือนของที่สกปรก มีแต่สติปัญญาของคน วิชาความรู้ของคนเท่านั้น เป็นสิ่งที่กำจัดของสกปรก คือความมืดมนนอนธการ ก็เลสทั้งหลายนอนเนื่องอยู่ในจิตตสันดานของพวกเรา ให้มันว่างไปจากความกตัตถิ ความยึดมั่นถือมั่นและความทุกข์ หรือความหลงของจิตใจของบุคคล ใครหลงมากก็มีความทุกข์มาก ใครหลงน้อยก็มีความทุกข์น้อย ผู้ที่ท่านไม่หลงเลยท่านก็ไม่ทุกข์เพราะไม่มีอะไรที่จะหลง

การที่เราศึกษาธรรมะก็เพื่อให้เราไม่หลง คือทำให้เราเข้าใจไม่หลงทาง เราทุกคนถ้าทำอะไรที่ไม่หลงได้แล้วนั้น เป็นเรื่องที่ยากลำบากทำลำบากเหลือเกิน แต่อย่างไรก็ตาม พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำจัดความโลภ ความโกรธ ความหลงได้ และแนะนำสั่งสอนให้เดินทางถูกต้องได้ พระสาวกก็เหมือนกัน จนมาถึงพวกเรา นั้นก็เหมือนกัน ก็จะเป็นผู้สามารถรู้และเข้าใจ ขัดเกลากิเลสออกจากดวงใจได้ด้วยสติปัญญาของตนเอง

เหตุฉะนั้น พระพุทธองค์ทรงสอนเอาไว้ว่า ทรัพย์สมบัติทั้งหลายนั้น ก็มีทรัพย์ภายในและภายนอก คนทั้งหลายเมื่อต้องแสวงหาซึ่งทรัพย์ภายนอกแล้ว ก็ควรจะแสวงหาทรัพย์ภายในด้วย แต่คนส่วนมากไม่ได้ใส่ใจ ไม่ชวนชวนเข้าวัดฟังธรรมจำศีลและปฏิบัติ นั่นก็คือคิดแสวงหาอยู่แต่ทรัพย์ภายนอก แต่ทรัพย์ภายในนั้นก็ได้แสวงหา เราก็เห็นได้ว่า ทรัพย์ภายนอกเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวก ให้ความสุขในพักหนึ่งในระยะหนึ่งได้ แต่ทรัพย์ภายนอกทั้งหลายนั้นก็ทำให้อุคคลมีความทุกข์ไปด้วย ถ้าเราสังเกตดูก็จะเข้าใจในเรื่องนี้มีอยู่ทั่วโลก บ้านใดเมืองใดประเทศไหน การแสวงหาทรัพย์สมบัติภายนอกก็ให้ความสุขและความสะดวกได้ แต่ก็มีทุกข์แอบแฝงอยู่กับความสุขที่อิงอาภิส (อาภิสคือวัตถุมงคลทั่วไป) ด้วยอาภิสต่างๆ นั้นคนทั้งหลายก็ไม่ได้ปล่อยวาง ก็ไม่ได้เข้าใจ เพราะไม่มีสติปัญญาที่จะเข้าใจในเรื่องอย่างนั้น จึงพากันแสวงหาแต่ทรัพย์ภายนอกอย่างเดียว มันก็มีประโยชน์ทำให้เกิดสุข แต่มันมีความทุกข์ไปด้วยกัน

เหตุฉะนั้น เราเป็นนักปฏิบัติก็ควรแสวงหาทรัพย์ภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว มันมีอยู่แล้ว ให้พากันแสวงหาสปปุริสธรรมเพื่อให้มีในจิตใจของพวกเรา เราจึงจะมีธรรมเป็นทรัพย์เป็นมรดกที่แท้จริง ในที่สุดทำให้มีความสุขเกิดขึ้นได้ จึงจะเป็นนิรามิสสุข คือสุขที่ไม่พึ่งแต่ทรัพย์ภายนอก ถ้าเรามองดูก็เท่านั้นแหละทรัพย์ภายนอก

แต่ทว่าถ้าเรามีสปปุริสธรรมอยู่ในใจของตน ก็จะเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เขารู้ว่าอะไรคือทรัพย์ภายนอกก็เข้าใจ และจะแก้ไขจิตใจของตนเองได้ ส่วนทรัพย์ภายใน สปปุริสธรรมนั้น เป็นทรัพย์ที่ไม่ได้ถือติดตัวไปเหมือนกับทรัพย์ภายนอก ทรัพย์ภายใน สปปุริสธรรมมีอยู่ในจิตใจของบุคคลที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด จึงเรียกว่าเป็นสปปุริสธรรม คือทรัพย์ภายในที่มีอยู่ในจิตใจ คือสติปัญญานี้เอง และเป็นทรัพย์ที่จะติดสอยห้อยตามบุคคลไปทุกภพทุกชาติ จิตใจของคนเราจะเก็บข้อมูลต่างๆ เอาไว้เหมือนตลับเทปคาสเซต เก็บทั้งความดีและความชั่ว ถ้าใครทำบาปความชั่วมาก จิตใจก็จะเกลือกกลั้วกับความชั่วสกปรกไว้มาก ถ้าหากบุคคลสะสมแต่คุณงามความดีไว้ เช่น ทำความดีสะสมเอาไว้มาก จิตใจก็จะเก็บข้อมูลคุณงามความดีไว้ได้มาก ถ้าเราทำ

คุณงามความดีทางกาย วาจา ใจ ในสิ่งต่างๆ กันที่เกิดขึ้นมาในโลกนี้ ก็เป็นเรื่องราวอย่างนี้เอง

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายให้พิจารณาว่าทรัพย์ภายนอก แก้วแหวนเพชรนิลจินดา เงินทองสิ่งของ ไฉนาเรียกสวน ช้าง ม้า โค กระบือ หมูเห็ดเปิดไก่ สิ่งทั้งหลายเครื่องใช้ไม้สอยอำนวยความสะดวก เขาเรียกว่าทรัพย์ภายนอก เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้ บัดนี้ ทรัพย์ภายนอกนั้นเป็นทรัพย์ที่ติดตามเราไปไม่ได้ มันเป็นอนิจจัง เป็นของที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน สิ่งทั้งหลายเหล่านั้นจึงเก่าแก่คร่ำคร่าทรุดโทรม และของนั้นก็เสื่อมไปในโลกนี้ เราเอาติดตัวไปด้วยไม่ได้ ก็เรียกว่าเป็นทรัพย์ภายนอก แต่คนก็ต้องแสวงหาทรัพย์ภายนอกสะสมเอาไว้ มีบ้านช่อง มีรถราที่ดี หรือสถานที่ต่างๆ ที่ตนเองพักพำอาศัยอยู่ เพื่ออำนวยความสะดวกในบ้านใดเมืองใดประเทศไหน นี่แหละทรัพย์ภายนอกของเรา ก็ตั้งอยู่ในโลกเพียงแค่นี้เอง เมื่อคนเราทุกคนที่เกิดมาอยู่ในโลกนี้นั้น หากตอนที่เรตายจากสมบัติและพลัดพรากจากกัน เราทุกคนก็เอาสิ่งของสมบัติทั้งหลายที่เรามีอยู่ไปกับตนไม่ได้แม้สิ่งเดียวเลย

บัดนี้ ทรัพย์ภายในคือสติปัญญาที่มีอยู่ในจิตใจ เป็นธรรมะที่เราไม่ได้ถือติดตัวไป แต่เป็นทรัพย์ที่เกิดขึ้นในสติปัญญาและความจำของจิตใจ ที่จะนำไปใช้อยู่ทั่วโลกทำให้ตนเองนี้เกิดความสะดวกสบายและมีความสุขได้แบบสมบูรณ์ ก็เรียกว่าเป็นทรัพย์อย่างหนึ่ง พระพุทธองค์ทรงสอนไว้อย่างนี้ว่า ทรัพย์ภายนอกเป็นทรัพย์ที่อิงอาภิส เจือไปด้วยความทุกข์และมีทั้งความสุข ส่วนทรัพย์ภายในนั้นมีแต่ความสุข ความทุกข์จะไม่เกิดขึ้น ก็เพราะอยู่ที่สติปัญญา นั้นเรียกว่า**สัปปริสธรรม คือธรรมอันประเสริฐ เป็นทรัพย์สมบัติของสัตบุรุษ** คำว่าสัตบุรุษก็คือนักปราชญ์ผู้มีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาว่องไว รู้เท่าทันเหตุการณ์ทั้งในปัจจุบันเกิดขึ้น เมื่ออะไรเกิดขึ้นก็จะเข้าใจ และเมื่ออะไรเปลี่ยนแปลง ก็มีวิธีแก้ไขด้วยสติปัญญาความเฉลียวฉลาดนั่นเอง พระพุทธองค์จึงตรัสสอนไว้ว่า สัปปริสธรรม อันเป็นสมบัติของสัตบุรุษ ผู้เป็นนักปราชญ์ผู้มีสติปัญญาดีนั้น มี ๗ อย่าง

ข้อที่ ๑ ธัมมัญญตา ธรรมที่เป็นเหตุ อะไรทุกสิ่งทุกอย่างต้องมีเหตุเกิดขึ้น เหตุดี ผลก็จะออกมาดี เหตุไม่ดี ผลก็จะออกมาไม่ดี ก็เรามาพิจารณาดูอย่างนี้ ธรรมเกิดจากเหตุ ดับเพราะเหตุ

ข้อที่ ๒ อัตถัญญตา เรียกว่าผลมาจากเหตุ ถ้ามีเหตุอะไรแล้ว ผลจะออกมาแบบนั้นเอง หรือจะพูดว่าถ้าเป็นเหตุไม่ดี คนเรานี้ถ้าทำไม่ดี พูดไม่ดี คิดไม่ดี ผลก็จะออกมาเป็นทางที่ไม่ดี เราก็ก็นั่นกัน ใครทำอะไรไม่ดี ผลก็จะออกมาไม่ดี เช่นพูดไม่ดี ผลก็จะออกมาไม่ดีมีความทุกข์ คนคิดไม่ดีคิดอยู่มันก็มีความทุกข์ เพราะมันมีเหตุที่ไม่ดี และผลออกมามันก็จะต้องมีความทุกข์ เพราะมันมีเหตุมาจากความคิดไม่ดี ถ้าลองพิจารณาสั้นๆ แบบนี้ก็จะพอเข้าใจง่าย ฟังดูง่ายๆ ก็รู้เข้าใจได้ง่ายๆ โอ้..ธรรมนี้เกิดจากเหตุเรียกว่า ธัมมัญญตา ถ้าอัตถัญญตา ธรรมมันก็เป็นผลที่มาจากเหตุที่มันเกิดขึ้นนั้น เมื่อเราพากันไตร่ตรองว่า โอ้..ธรรมะที่พระพุทธเจ้าสั่งสอนนั้นเป็นสิ่งที่ทันสมัยจริงๆ

ข้อที่ ๓ อัตตัญญตา การที่เรารู้จักตนเอง คนเรานี้จะรู้จักว่าตนเองอยู่อย่างไร มีสติปัญญาแค่ไหน อยู่ในฐานะอะไร ตระกูลสูงต่ำอย่างไร หรือเป็นอะไร เป็นมนุษย์ หรือเป็นสัตว์ ถ้าเป็นมนุษย์ก็เป็นสัตว์ที่มีความฉลาดกว่าสัตว์เดรัจฉานทั้งหลาย มนุษย์ก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง คือมนุษย์เราเป็นสมมุติอย่างหนึ่ง บัดนี้สัตว์เดรัจฉานเขาก็เป็นสัตว์เหมือนกัน แต่เป็นสัตว์ชนิดที่ไม่เฉลียวฉลาดเหมือนกับมนุษย์เรา

เหตุฉะนั้น หากเราพิจารณาเห็นว่า ตัวตนของเราเองนั้นก็เพียงสมมุติ ก็เรียกว่าเรามี อัตตัญญตา คือรู้จักตน คนเราที่รู้จักตนเองนั้นจะเป็นคนที่ทันสมัย รู้จักฐานะหน้าที่การงานของตนคืออะไร รู้จักสูงรู้จักต่ำ รู้จักมีพ่อแม่ มีเพื่อนมีฝูง มีหน่วยงานอะไร ได้ยศถาบรรดาศักดิ์อะไร มีฐานะแค่ไหน มีตระกูลอะไร ตั้งอยู่อย่างนี้ทำงานอยู่อย่างนี้ มีความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหา เรียกว่ารู้จักตน เป็นคนที่ทันสมัย คือรู้จักตนเอง ไม่หลงตนเอง จึงจะเรียกว่าเป็นคนที่มีความฉลาดในชีวิตนี้ คือเป็นคนรู้จัก อัตตัญญตา

บัดนี้ เรามาพิจารณาถึงสัปปริสธรรมข้อที่ ๔ มัตตัญญูตา คำว่า มัตตัญญูตานี้ก็คือว่ารู้จักประมาณตนที่ได้มาเกิดเป็นมนุษย์ ก็เหมือนกับว่าเราจะประมาณอะไรประมาณทรัพย์สมบัติที่หามาได้ หรือจะทำการงานอะไรก็รู้จักประมาณ คนรู้จักประมาณนี้เรียกว่าคนรู้จักความพอดี ความพอดีจะทำให้คนมีความสุขได้ คนที่ไม่รู้จักความพอดีไม่รู้จักประมาณ ความทุกข์ก็จะเกิดขึ้นได้ พุดอย่างง่ายๆ ก็จะมีเรื่องการรู้จักประมาณในการทำงาน ถ้าทำงานหนักหามรุ่งหามค่ำทั้งวันทั้งคืน ก็ทำให้ตนเองเจ็บป่วยได้ ไม่ว่าจะทำการงานที่ดี จะแบกหามอะไรถ้ามันหนักเกินกำลังก็ยิ่งแบกหามไป ก็จะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ เพราะขาดความพอดีไม่รู้จักหยุดพักผ่อน เมื่อไม่รู้จักประมาณ ขับรถ ขับเรือ ขับเครื่องบินอะไรต่างๆ เมื่อเหนื่อยอ่อนเพลียก็ยังทำไป ไม่รู้จักเร็วรู้จักช้าก็เป็นอันตราย เช่นเดียวกับคนรับประทานอาหาร รับประทานอาหารก็เหมือนกัน เมื่อฉันมากเกินไปไม่รู้จักประมาณ ก็จะทำให้เกิดโรคได้ ความเดือดร้อนเกิดขึ้นแก่ตนเอง เพราะไม่รู้จักประมาณนั่นเอง แม้ทุกสิ่งทุกอย่างเราก็ต้องรู้จัก มัตตัญญูตา คือให้รู้จักประมาณ ให้เป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาด ให้มีความเหมาะสมในการใช้กำลังงานที่ดี ใช้อะไรต่างๆ แก่ตนเอง ทำกิจการหน้าที่สารพัดหลายสิ่งหลายอย่าง ให้มีความเหมาะสมกับกำลังของตน จึงจะทำให้เกิดมีความสุขขึ้นมาได้ เราต้องมีความฉลาด ถ้าหากคนขาดความพอดีในการทำงาน เช่นที่เราเคยเห็นคนทั้งหลายเขาหาบสิ่งของต่างๆ เขาเดินล้มซ้ายล้มขวา ขนของใส่ตะกร้า ทำงานตากแดดตากฝนก็ดี ทำงานแม่บ้านบริษัทธนาคารที่ไหน ๓ หุ่ ๕ หุ่ ไม่ได้กลับบ้าน ทำงานทั้งวันทั้งคืน ความทุกข์ก็จะเกิดขึ้นแก่บุคคลเหล่านั้น เหตุฉะนั้น ให้เป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาด รู้จักความเหมาะสม เรียกว่ามัตตัญญูตา คือคนรู้จักประมาณตนนั่นเอง

เรามาพิจารณาข้อที่ ๕ ปริสฺสญฺญูตา คนที่เฉลียวฉลาดรู้จักชุมชน ข้อนี้ก็สำคัญที่สุดเลยทีเดียว ส่วนมากคนจะไม่ค่อยรู้ ไม่ค่อยเข้าใจ ไม่ได้ศึกษาธรรมะ ไม่ได้ไตร่ตรองดู เราควรจะรู้จักว่าคนเมืองนี้ คนรุ่นนี้ตั้งแต่เด็กมาถึงหนุ่มสาว วัยกลางคน จนถึงเฒ่าแก่ ต้องรู้จักเพื่อที่เราจะได้พูดคุยกับคนเหล่านั้นได้ตามระดับ ไม่ขัดคอพูดถกเถียงทะเลาะวิวาทกัน บัดนี้ เมื่อเรารู้จักว่ากลุ่มนี้เขาทำงานอะไร ถ้าเราไปพูดเรื่อง

งานอื่นขัดหูเขาในการทำกิจการงาน การประชุมหรือการทำงานใดๆ หรือเราไปคัดค้านต่อการงานที่เขา กำลังทำอยู่ ก็จะทำให้เกิดเรื่องขึ้นมา นี่มันเป็นอย่างนี้คนที่ไม่รู้จักชุมชน ชุมชนนี้เขาทำอะไรก็ไปหาแต่เรื่องไปขัดกับเขา เขาเรียกว่าเป็นคนที่ไม่ฉลาดไม่ทันสมัย ทำให้มีความเดือดร้อนเกิดขึ้นในการทำงานของคนทั่วไป ไม่รู้ก็อย่างที่เขากันอยู่ในโลกนี้

บัดนี้ ถ้าเรารู้จักอุปนิสัย รู้จักภูมิของคนต่างๆ เหล่านั้น ภูมิของคนนั้นก็คือเขาชอบอะไรชอบพูดคุยอะไร ถ้าหากเรารู้เราก็ไม่ขัดข้องกับเขา เช่นเวลาเราพิจารณาบุคคลที่บำเพ็ญทำทานการกุศล แต่ภาวนาไม่เป็น ถ้าเราไปพูดเรื่องการภาวนา เขาฟังไม่เข้าใจ ไม่รู้เรื่องอะไร เพราะไม่ใช่ภูมิปัญญาของเขาที่จะเข้าใจได้ เหมือนบุคคลที่เขาพูดคุยกันเรื่องการทำบุญอยู่ ตนเองก็จะพูดคุยเรื่องการรักษาศีลรบกวนเขา บางคนเขากำลังคุยเรื่องการรักษาศีลกันอยู่ เราก็ไปพูดเรื่องการภาวนา เมื่อเขาพูดเรื่องภาวนาอยู่ จิตใจยังไม่สงบ เราก็จะไปสอนเขาเรื่องทางด้านปัญญาขั้นสูง สอนไตรลักษณ์ สอนชั้น ๕ การพูดคุยกันถ้ามันเป็นอย่างนี้ก็ไม่รู้เรื่อง ขัดกันไปหมดซิ มันเป็นการโต้แย้งกัน เป็นเพราะเหตุอะไร เป็นเพราะเหตุอย่างนี้คือไม่รู้จักชุมชนนั้นว่าเขากำลังทำอะไรอยู่ นี่แหละเป็นเรื่องอย่างนี้เสียส่วนมาก

ไม่ว่าโยมก็ดี ไม่ว่าพระก็ดี ผู้เทศน์กำลังเทศน์เรื่องสมาธิอยู่ กำลังเริ่มสอนการปฏิบัติทำสมาธิอยู่ มีครูบาอาจารย์หลายท่านหลายองค์พอท่านเข้ามานั่ง ท่านก็พูดว่าฝรั่งพวกนี้ไม่รู้เรื่องรู้ราวชั้น ๕ อะไร ฝรั่งทั้งหลายไม่พอใจและไม่เข้าใจที่อาจารย์ท่านพูด ก็เลยลุกหนีกันไปหมด ฝรั่งไม่ฟังเทศน์ต่อไปเพราะเหตุอะไร ก็เพราะเหตุว่าฝรั่งไม่รู้ไม่เข้าใจท่าน ท่านไปพูดเรื่องชั้น ๕ แต่ชาวฝรั่งนั่งสมาธิยังไม่เป็นเลย ทำให้เกิดขัดข้องขึ้นหลายครั้งอยู่เหมือนกันระหว่างที่ผู้เทศน์เดินทางไปแสดงธรรมในต่างประเทศ นี่.. มันมีเรื่องอย่างนี้เกิดขึ้น

บัดนี้ อยู่ในเมืองไทยก็เหมือนกัน สนทนากัน สนทนาเรื่องอะไร ก็ต้องสนทนาเรื่องนั้น อย่าไปพูดเรื่องใดให้ขัดข้องเกิดขึ้น มันจะมีเรื่องราวขัดข้องเกิดขึ้นอย่างนี้ แม้ว่า

เป็นพระกัฏฐี แม่ชีกัฏฐี โยมอุบาสิกอุบาสิกา กัฏฐี หรือว่าคนที่เรียนนิกายธรรม ศึกษาธรรม
ชั้นโน้นชั้นนี้ ผู้เทศน์นี้แหละรู้ดี พอกำลังพูดเรื่องการสงบจิต เขาก็พูดเรื่องขันธ ๕ เรื่อง
ญาณ เวลาอาตมากำลังสอนธรรมะอยู่ พวกเขาเหล่านั้นก็อวดดีขึ้นมาอย่างนี้แหละว่า
ตนเองเก่งตนเองรู้ดี ว่าตนเองได้ญาณนั้นญาณนี้ เพราะเขาไม่ศึกษาเรื่อง ปรีชาญาณ
ไม่รู้จักชุมชนเขาทำอะไรอยู่ เขาก็อวดรู้ขึ้นมาว่าตนเองนี่เก่ง นี่เรียกว่ายังไม่รู้เรื่องสัพปุริส-
ธรรม ธรรมของสัตบุรุษ แล้วจึงเป็นคนไม่ฉลาด มันเป็นเหตุและเป็นผลอย่างนี้

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายที่จะศึกษาธรรมะ คนที่จะรู้จักปรีชาญาณ ก็ต้อง
รู้จักว่าชุมชนนี้เขาทำงานอะไร เขาอยู่ในวัยไหน เหมือนเด็กกำลังเล็กๆ อยู่ ๓ ขวบ
๔ ขวบนี้ ควรที่จะพูดเรื่องอะไรกับเด็กอย่างนี้ มันจึงจะเป็นผู้รู้จักระดับภูมิปัญญาของ
คน ถ้ายังเป็นนักเรียนอยู่ ในระหว่างนี้ควรจะพูดคุยเรื่องอะไร เราควรจะรู้จักวัยนี้ จะ
ต้องฟังเรื่องอย่างนี้ตามระดับอายุ ๑๕ ๑๖ ปี ๑๘ ปี หรือเป็นหนุ่มเป็นสาว แล้วก็
วัยทำงาน เขาทำงานหรือกำลังศึกษาอยู่สถาบันอะไร แล้วสายงานเขาแขนงวิชาอะไร
ถ้าเรารู้จักในการที่จะพูด โอ..เขากำลังเรียนนิติศาสตร์เรื่องกฎหมาย เราก็รู้ว่าเขากำลัง
ศึกษาเรื่องนิติศาสตร์ ให้เข้าใจเรื่องกฎหมาย เพื่อจะให้เขารู้จักอะไรถูกอะไรผิด เพื่อจะ
แก้ปัญหาบุคคลที่ไม่รู้จักผิดเพื่อให้เขามีความรู้ถูกต้อง เรียนรัฐศาสตร์คือการปกครอง
ปกครองคนแบบไหน ควรเข้าใจเรื่องจริง เรื่องระดับปัญญาของคนด้วย เราก็ควรรู้จักว่า
เขากำลังพูดกันเรื่องการปกครอง ก็เพราะเขาเรียนรัฐศาสตร์ หรือเขาจะเรียนแพทยศาสตร์
เขาก็เรียนเรื่องแพทย์ เรื่องหมอเรื่องรักษาโรค หรือพยาบาลศาสตร์ก็เรียนเรื่องการ
ปฏิบัติคนป่วย ถ้าเรียนเกษตรศาสตร์ก็เรื่องพืชเรื่องสัตว์ หรือเรื่องจะปลูกพืชพันธุ์
ธัญญาหาร เราก็ต้องพูดคุยกับเขาในเรื่องนั้น อย่าไปพูดขัดข้องกับเขา ถ้าหากเขากำลัง
ก่อสร้างอะไร สร้างสะพานสร้างถนน ทำรถทำเรือทำเครื่องบินอะไรต่างๆ เขาทำงาน
ทำการขีดเขียนเย็บปักถักร้อยอะไร ก็ต้องรู้จักการที่จะพูดกับเขา ทั้งการค้าขายมีเครื่อง
นุ่งห่มอย่างโน้นอย่างนี้ เขาทำอะไร คนฉลาดเขาก็ไม่ไปขัดเรื่องงานของคนอื่น นี่..มัน
เป็นอย่างนี้

บัดนี้ การพูดคุยกับบุคคลที่รู้จักทำบุญ เราก็ชักชวนเขาจะทำบุญทำยังงี้ นี่.. หัดเป็นคนฉลาด ทีนี้เมื่อเขากำลังพูดเรื่องการทำบุญอยู่ เราก็คุยกับเขาว่า เออ..การทำบุญมีประโยชน์อย่างนั้นอย่างนี้ คนทำบุญเก่ง แล้วก็คนรักาศิล ศีลก็มีประโยชน์อย่างนี้ มีอานิสงส์อย่างนี้ นี่ก็มีความสามัคคีกัน ทำให้คนมีความสุขอย่างนี้นั่นเอง เรื่องการรักษาศีลก็ทำให้มีความปลอดภัยก็เป็นสิ่งที่พูดกัน บัดนี้ เขากำลังพูดเรื่องการเจริญภาวนาทำจิตใจให้สงบเป็นสมาธิ เมื่อจิตใจสงบ ความวุ่นวายของจิตก็จะมี เมื่อจิตใจสงบแล้ว ก็จะทำให้มีความสุขเกิดขึ้นในพักหนึ่ง คือเริ่มต้นเพื่อให้ตนเองได้สบายใจขึ้น ถ้าเขากำลังภาวนาทำสมาธิ เราก็คุยกันเรื่องการภาวนาทำสมาธิ ถ้าบุคคลมีสมาธิดีแล้ว เราจะคุยเรื่องด้านปัญญากัน พูดคุยกันถึงเรื่องการพิจารณาหาวิธืละกิเลส จะแก้กิเลส ตัณหาในใจของตนเองให้หมดความโลภ ความโกรธ ความหลงอย่างไร เมื่ออารมณ์เกิดขึ้นมาในจิตของเรา เราจะแก้ไขอย่างไร ก็ต้องพูดเรื่องด้านใช้สติปัญญา เริ่มตั้งแต่ปัญญาขั้นต้นก็มี ปัญญาขั้นกลางก็มี ปัญญาขั้นสูงสุดทางพุทธศาสนาก็มี จิตมันว่าง มันว่างอะไรบ้าง ว่างขั้นต้นก็คือ ว่างจากนิวรณ์ธรรมทำให้จิตใจสงบ เขาจึงเรียกว่า จิตว่างอย่างหนึ่ง จิตว่างที่สองก็คืออยู่ในฌาน นั่งอยู่เป็นชั่วโมงจิตไม่ยุ่งกับอะไร พักผ่อนอยู่ก็เป็นจิตว่าง บัดนี้ จิตว่างที่สูงที่สุดก็คือรู้แจ้ง รู้แจ้งโลก ไม่มีอะไรจะศึกษาแล้ว คือจิตว่างจากโลก นั่นคือสูงสุดในการมีจิตว่าง

ถ้าหากเราไม่รู้จักรู้ว่าคำว่าจิตว่างนี้ ก็พูดกันว่าฉันทำได้ ผมทำได้ นี่ว่าง ว่างไม่มีอะไร แหม..พูดกันเยอะ ผู้ชายก็มี ผู้หญิงก็มี แม่ชีก็มี มีแต่ได้จิตว่าง ถ้ามันว่างจริงๆ คนรู้จักจิตว่างจริงๆ เออ..ว่าง ทำจิตใจให้สงบได้สมาธิก็ให้รู้จัก ถ้าจิตว่าง มันว่างอยู่ในฌานนั่งได้ ๙ ชั่วโมง ๑๐ ชั่วโมง ๒๐ ชั่วโมงหรือหมดวันยันค่ำ มันอยู่ในฌาน ก็ให้รู้จักว่ามันว่างอยู่ในฌาน ถ้าจิตมันว่างจริงๆ มันจะไม่มีกิเลสเหลืออยู่ในดวงใจ มันก็ว่างซีเหมือนคนที่รู้แจ้งเห็นจริงเหมือนพระอรหันต์ทั้งหลาย อันนั้นเป็นเรื่องสูงสุดที่เราต้องการ จิตว่างสุดท้ายนี้เรียกว่า ปัญญินทรีย์ รอบรู้ในกองสังขารในโลกนี้ สิ้นสุดหายความสงสัย รู้จักตั้งแต่ต้นเหตุมาจนถึงปลายเหตุ เรียกว่า ธรรมัญญูตา และด้วยอรรถัญญูตา รู้จักผลของเหตุทั้งหมด มันจึงจะว่างจริงๆ คือสิ่งที่เราปรารถนา เรากำลังศึกษาปฏิบัติกันอยู่ ก็จะได้เข้าใจระดับของความว่างมันเป็นอย่างนี้ เพื่อจะได้เข้าใจกัน

บัดนี้ ชุมชนใดๆ เขาทำงานอะไร บ้านใดเมืองใดภาษาไหน เราต้องหัดเป็นคนฉลาด มีทรัพย์ภายในอยู่กับตนเอง ไปประเทศนี้ก็ดี ไปอยู่กับกลุ่มนั้นก็ดี เขาทำงานอะไรเรื่องอะไรต่างๆ เราก็รู้ มหาวิทยาลัย นักศึกษาที่เขาศึกษา เขาจะเรียนอักษรศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์ ศาสตร์อะไรต่างๆ ที่เขาว่าเป็นศาสตร์นั้นศาสตร์นี้ ถ้าหากว่าเรายังไม่ศึกษาไม่รู้จักก็ถามเขาก็ได้ ศาสตร์ที่คุณรู้มันดีมีคุณมีประโยชน์ เรื่อยๆ ไปโต้แย้งเขา ถ้าหัดเป็นคนฉลาด มันจะไม่เกิดทุกข์ บัดนี้ คนที่ไม่ฉลาดแล้วจะพูดจะคุยกับคนที่มีความโกรธความเกลียดก็ทุบตีกันเลย ไม่ฉลาด ไปโต้แย้งเขา มันก็เป็นอย่างนี้

บัดนี้ คนเมาเหล้าอีกอย่างหนึ่ง ถ้าเราไม่ฉลาดเราไปด่าเขา คนเมาเหล้าเขาสามารถตีเราได้ มันตีเราหัวร้างข้างแตกได้ มีมิดก็ฟันเราได้ มีปืนก็ยิงเราได้ เพราะอะไรเป็นอย่างนี้ เพราะเราโง่งเองที่เราไม่มีปัญญานั้นเอง ถ้าเรามีสติปัญญารู้จักคุยกับคนทั่วไป คนที่กำลังเมาเหล้าอยู่นี้ เมื่อเราพูดคุยกันกับคนเมา เราก็หาช่องทางช่วยเหลือตนเองออกจากสถานที่ที่เป็นอันตรายได้ พูดคุยด้วยดีๆ ไม่มีอันตรายนี้ เพราะเราฉลาดในการพูดคุย คนเมาเขาไม่รู้เรื่องอะไร เราก็ต้องหัดเป็นคนฉลาด จะพูดกับลูกกับหลานกับเพื่อนกับฝูงก็ดี ชาติใดภาษาใด พยายามหัดฉลาดก็จะเป็นคนที่ทันสมัยที่สุด ก็เรียกว่าปริสฺสณฺณตา รู้จักชุมชนนั้นเขาทำงานอะไร ปฏิบัติอย่างไรไม่ไปขัดข้อง เราควรไปพูดส่งเสริมให้คนขยันหมั่นเพียรศึกษาหาวิชาความรู้ และบริหารงานให้มีคุณภาพให้ดีที่สุด นี่ก็จะทำให้เกิดความสุขสบาย ปริสฺสณฺณตา รู้จักชุมชน รู้จักพูดตามระดับชั้นภูมิของคนต่างๆ เรื่องนี้เป็นสิ่งที่พวกเราจะศึกษากันให้เข้าใจ

ข้อที่ ๖ บุคคลสัญญาตา การรู้จักบุคคล คบหาสมาคมไปมาหาสู่ สมัครักใคร่สนิทสนมกลมเกลียว ให้อยู่เป็นเพื่อนเป็นฝูง ทั้งหญิงและทั้งชายก็ดี ทั้งภิกษุสามเณรก็เหมือนกัน เราจะเป็นเพื่อนกันจะคบหาสมาคมอยู่ด้วยกัน การคบหาสมาคมจึงเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าเราเป็นคนล้าสมัย เข้าไปคบกับคนพาลคนที่ไม่ดี ทั้งผู้หญิงผู้ชาย ถ้าเราไปคบก็จะทำให้เราเสียหายหรือเสียการงานไปกับเขา พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนเอาไว้ใน

อบายมุข ๖ ท่านสอนเอาไว้ว่า มิมิตรแท้มิตรเทียม คำว่ามิตรเทียมก็เหมือนคนพาล
นั่นเอง มิตรเทียมตกอยู่ในอบายมุข มิตรแท้คือไม่ใช่คนพาล ก็เหมือนบัณฑิตเป็นคน
มีความเฉลียวฉลาดนั่นเอง

เหตุฉะนั้น การที่พระพุทธองค์ตรัสเทศนามงคลสูตร พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้
เบื้องต้นว่า

อเสวนา จ พาลานํ ปณฺธิตานญจ เสวนา

บุชา จ บุชนียานํ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ

การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต

การบูชาบุคคลที่ควรบูชา เป็นมงคลอันประเสริฐ

จะทำให้เป็นบ่อเกิดแห่งคุณงามความดีเกิดขึ้นแก่ตนเองที่ได้คบกับบัณฑิต คำว่า
บัณฑิตก็คือคนมีความเฉลียวฉลาด รู้จักถูกจักผิดนั่นเอง รู้จักบาปบุญคุณโทษ
ประโยชน์ไม่ใช่ประโยชน์ นี่แหละเรียกว่าบัณฑิต ถ้าเราเข้าไปหาบัณฑิต บัณฑิตก็จะจูง
เราไปในทางที่ถูกต้อง เดินทางที่ถูกต้อง และจะทำให้วิถีชีวิตของตนเองนี้เจริญรุ่งเรือง
ขึ้นไปได้

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายการรู้จักเรื่องคบหาสมาคมจึงเป็นเรื่องใหญ่เลยทีเดียว
เราอยู่คนเดียวไม่ได้ ไม่ว่าบ้านใดเมืองใดประเทศไหน เรามีเพื่อนมีฝูง ทั้งในการทำงาน
ไปมาหาสู่กัน เราจะหลีกเลี่ยงเพื่อน หรือเราจะคบหาสมาคมเป็นเรื่องใหญ่ คนทั้งหลาย
มีความทุกข์วุ่นวายกันอยู่ในโลก ก็เพราะเรื่องคบหาสมาคมกันนี้เอง เราคบคนไม่ถูก
คบคนผิดก็จะทำให้ตนเองทุกข์ เป็นพิษเป็นภัยเป็นอันตรายไปด้วย เห็นมั๊ยคบคนพาลนั้น
พวกโจรขโมยก็ดี พวกปล้นจี้ก็ดี มือปืนรับจ้างฆ่าคน พวกวางระเบิดอะไรต่างๆ เขา
เรียกว่าคบคนที่ไม่ดี เช่นเราไปคบคนกินเหล้าเมายาก็ดี สารพัดหลายสิ่งหลายอย่าง มัน
เกิดสิ่งที่ผิดจากหลักศีลธรรมเยอะแยะเลย ไม่ว่าทั้งผู้หญิงผู้ชาย ถ้าเราหลงใหลเข้าไป
คบกับคนอย่างนั้น ก็จะทำให้เราเสียหายไปด้วย

เหตุฉะนั้น เราจึงพากันควรคบแต่บัณฑิตที่จะนำชีวิตของเราให้เจริญรุ่งเรือง พระพุทธองค์จึงตรัสว่า เหมือนกับเวลาเราปล่อยปูให้เดินไป ถ้าหัวหน้าปูที่มันพาเดินไปหากิน มันเดินคดเคี้ยวไปมา ไม่ตรง ไปที่ไหน งอๆ แง้ๆ ปูที่เดินตามไปก็จะเดินคดไปด้วย แน่ะ..กิเลสนี้ เหมือนกับสัตว์ทั้งหลายที่เป็นฝูงก็เช่นเดียวกัน แม้จะเป็นโคก็ดี เป็นมดเป็นปลวกก็ดี ถ้าหัวหน้าไม่ดีก็จะพาลูกน้องหรือผู้ติดตามไม่ดีไปด้วย แม้แต่เป็นคน ถ้าหัวหน้าเขาพาคอร์รัปชั่นกินเงินภาษีบ้านเมือง แน่ะ..ที่เขาประพฤติปฏิบัติกันอยู่ที่นี่ เขาสร้างอะไรต่างๆ ก็โกงกินกัน ถ้าไปคบนักปล้นก็พากันปล้นจี้ คบขโมยก็พาขโมยสิ่งของ คบขี้เหล้าก็เมาเหล้าไปด้วยกัน คบนักเที่ยวก็เที่ยวไปด้วยกันตลอด นี่..มันเป็นอย่างนี้จะทำยังไง ท่านจึงไม่ให้คบคนผิด เพราะเมื่อคบแล้วจะทำให้เราทุกข์ คนเราทุกข์ หמדเงินทอง หמדเนื้อหמדตัว ก็เป็นอย่างนี้แหละ คบคนผิดคนพาลทำให้เกิดความเสียหายเกิดขึ้นแก่ตน

นี่ *บุคคลัญญาตา* จะทำอย่างไรการคบคน ถ้าคบคนเราจะดูหน้าดูตา แล้วก็ดูการกระทำของเขา ดูการพูดของเขามีอุดมการณ์ในการพูดอย่างไร บัดนี้การดูจิตใจนี้เป็นเรื่องใหญ่ มันดูไม่ออก เห็นแต่ก่อนดีๆ ไปคบหาสมาคมทำมาค้าขาย มันก็ยังหลอกลวงหักหลังกัน โกหกหลอกลวงไม่ซื่อสัตย์ต่อกันได้ เอาเงินเอาทองไปกินเสียหายกันจนเกิดทุกข์ เพราะการดูจิตใจนี้เป็นเรื่องใหญ่ เหมือนกับการภาวนา มันก็เป็นการดูจิตใจของตนเอง แล้วจึงจะรู้จักจิตใจของบุคคลอื่นว่าเขาคิดอย่างไร เมื่อเราคบคนก็จะเข้าใจเขาได้ง่าย เหตุฉะนั้น ถ้าเขาทำอะไรทุกอย่างมันเป็นไปในทางที่เสื่อมเสีย จะทำให้เกิดทุกข์มัย การพูดจาปราศรัยถูกกับหลักศีลธรรมดีมัย จะพอทำให้มีความสุขเกิดขึ้นมัย มีความคิดความอ่าน เวลาเขาพูดขึ้นมา เขาคิดขึ้นมาแล้วก็พูดออกมาจากปาก มีกุศโลบายอย่างไร แน่ะ..ตรงนี้ก็ต้องพิจารณาดูให้รอบคอบละเอียดถี่ถ้วน แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังผิดพลาดกันได้อยู่นั่นแหละ เราก็ได้เห็นแล้วญาติโยม สามิภรรยาเมื่อแต่งงานกันแล้ว เริ่มแรกก็คิดว่าจะไม่มีปัญหาอะไรเกิดขึ้น อยู่ด้วยกันต่อมาปีสองปีเท่านั้น ก็แตกแยกกันวุ่นวายหรือทุบตีกันเกิดขึ้นก็มี นี่..มันเป็นอย่างนี้ ผิดพลาดกันไปเป็นธรรมดา เกิดมีเรื่องราวลูกก็เหมือนกันบางทีก็ดีๆ อยู่ ไปๆ มาๆ เมื่อใหญ่โตขึ้น ทำไมจึงเป็นคนไม่ดี ผลาญ

ทรัพย์พ่อแม่ จนพ่อแม่หน้าเหี่ยวหน้าแห้งเลย มีหลายคนมาที่วัดเพราะลูกไม่ฟังคำสั่งสอนเกิดทุกข์ขึ้น มันวุ่นวายเป็นอย่างนี้ นี่..ถ้าเราจะแก้ไข *บุคคลัญญตา* นี่เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการจะคบหาสมาคมกับบุคคล มันเป็นเรื่องที่ถ้าเราได้ศึกษาไว้ดีแล้ว จะทำให้เรามีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และจะเข้าใจในเรื่องการจะคบกับบุคคลทั่วไป ถ้าบุคคลแสวงหาความดี คนหนึ่งก็แสวงหาความดีมา อีกคนหนึ่งก็แสวงหาความดีไปเจอกันนี่เป็นเพื่อนที่ดี เป็นเรื่องของโชคดียี่ได้อยู่ด้วยกัน ๒๐-๓๐ ปีจนตายไปด้วยกัน เหมือนกับคู่ครองที่อยู่ด้วยกันมา ไม่ทำให้กันและกันเสียใจ ถ้าหากผิดเถียงโต้แย้งกันทุกๆ วัน นั่นเป็นคู่กรรมคู่เวร อย่างนั้นลำบาก เป็นคู่กรรมต่อกัน เป็นคู่ทุกข์คู่ยากมันก็เป็นอย่างนี้

เหตุฉะนั้น จึงจำเป็น พระพุทธองค์ตรัสสอนภิกษุสามเณรเอาไว้ก็ดี ภิกษุโนก็ดี พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนว่าจะเข้าไปวัดไหนไปอยู่กับอาจารย์อะไร ให้ดูอาจารย์เสียก่อน ไม่ต้องขอนิสัยทันที ไม่เป็นอะไร เพราะไม่เคยอยู่กับท่านมาก่อน ให้ดูก่อน ดูทุกด้านก่อน ดูไปถึง ๗ วันจึงจะขอนิสัยกับท่านอาจารย์ในวัดนั้นก็ได้ ไม่เป็นไร ไม่ติดอะไร ไม่ผิดวินัย ให้ดูก่อนได้ ถ้าอาจารย์ไม่ถูกจริตกัน เข้ากันไม่ได้ ก็ลาท่านไปอยู่ที่อื่น วัดของท่านนั้นทำให้ตนเองไม่ดี ก็ให้ลาหนีจากไปที่อื่นเสีย แต่ถ้าครูบาอาจารย์เคยอยู่ด้วยกัน เคารพกันเป็นอุปัชฌาย์ เป็นสัทธีวาทิก คือผู้อุปสมบทให้ ก็สบาย ไม่ต้องขอนิสัยอีก แต่ถ้าเป็นอาจารย์ หากเราลาจากท่านไปแล้ว เรากลับมาใหม่ เราต้องขอนิสัยอีก

เหตุฉะนั้น ญาติโยมก็เหมือนกัน คนจะเข้ามาพักพาอาศัยในบ้านช่องของตนเอง ตนเองก็ควรคิดให้รอบคอบเสียก่อน ไม่ใช่ว่าจะใช้แต่เมตตาอย่างเดียว เมตตาไปหมดทุกคนเลย ตัวเองจะเกิดทุกข์ขึ้นในภายหลัง เดี่ยวโจรขโมยขึ้นบ้านขโมยเอาสิ่งของไปหมด สิ่งของอยู่ในบ้าน โอ้..เกิดความเสียหาย เราก็ต้องรอบคอบ อย่าให้เมตตาเขาเอ็นเราขาด จะนั่งรถออกจากวัดไปอย่างนี้ นั่งไปแล้วตามถนนหนทางนี้ เห็นคนอยากขึ้นรถ ไม่รู้จักไม่เคยเห็นคนๆ นั้น พอเราเอาขึ้นนั่งรถไปด้วย มันจะปล้นจี้เรากลางทาง มันเป็นโจรผู้ร้าย เมื่อเห็นหน้ากัน บางทีมันจะยิงกันฆ่ากัน แหม..มันก็ลำบากเหมือนกัน เราก็อยากจะให้เขามีความสุข แต่เขาก็เป็นอันตรายแก่เรา ฉะนั้น คนไม่รู้จักกันก็รับเขา

ไปด้วยไม่ได้ นอกจากคนรู้จักกันจริงๆ รู้หน้าตา รู้บ้านช่องก็ควรรับกันไปได้ ก็เพราะด้วยความเมตตา จะเป็นคุณงามความดี ถ้ารู้จักบุคคลนี้ก็ช่วยเหลือกันได้ ความเฉลียวฉลาดในการหาทรัพย์ภายใน เรียกว่าให้ดูคน บุคคลสัญญาตา ให้ดูคนก่อน การจะคบคนก็จะไม่เสียใจในภายหลัง

บัดนี้ มาถึงข้อสุดท้ายของสัปบุริสธรรม ข้อที่ ๗ กาลัญญตา รู้จักกาลเทศะที่ไปคบหาสมาคมกัน ไม่ว่าการทำอะไรทุกอย่าง ถ้าหากเราไม่รู้จักกาลเทศะแล้ว มันจะทำให้เกิดสิ่งที่ไม่ดี ถ้าเรายังไม่ฉลาด พูดอย่างง่ายๆ ก็เหมือนคนจะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารนี้ ให้รู้จักกาลเทศะ พืชหน้าหนาวก็ไปปลูกหน้าร้อน มันตายหมด พืชหน้าร้อนก็ไปปลูกหน้าหนาว ก็ตายเหมือนกัน พืชหน้าฝนก็ไปปลูกหน้าแล้งมันก็ตายอีก พืชหน้าแล้งไปปลูกหน้าฝนก็เน่ากันไปหมด เนอะ..มันเป็นอย่างนี้ พืชชนิดไหนเขาเติบโตขึ้นกาลเวลาไหน ถ้าเราไม่คิดก่อนจะปลูก มันก็จะเสียหาย ทำไมมันไม่ได้ผล ทั้งๆ ที่เราตั้งใจปลูกดูแลอยู่ มันก็ไม่ได้ผล เพราะเราไม่รู้จักกาลเทศะในการปลูกพืชชนิดต่างๆ นั่นเอง

การพูดไม่ถูกกาลเทศะก็ไม่ควรพูด เช่นสมมุติว่าเรามีการทำธุรกิจ การค้าขาย สิ่งต่างๆ หรือการทำงานห้างร้านบริษัท ธนาการ ทั้งหลายเหล่านี้เป็นต้น เมื่อเราทำธุรกิจต่างๆ ทั้งหลาย ก็ต้องใช้เงินทองในการทำงานทั่วไป เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าเราทำงานร่วมกัน มี ๒ - ๓ คนหุ้นส่วนด้วยกัน แล้วเราก็ไปร่วมทำธุรกิจกับกลุ่มอื่นอีกที่มีหลายคน ๑๐ - ๒๐ คนร่วมกัน การทำธุรกิจต่างๆ นั้น ก็ต้องมีการประชุมกันบ่อยๆ เป็นธรรมดา บัดนี้ สมมุติว่าธุรกิจที่เราทำ ๒ คนร่วมกันโดยเฉพาะนั้น มีการจะต้องไปเก็บเงินกับลูกค้า ๑๐ - ๒๐ ล้านบาท และเราก็จำเป็นต้องไปรับเงินนั้น บังเอิญในขณะนั้น ก็มีงานประชุมหมู่ใหญ่เกิดขึ้นมาในที่ต่างๆ เราจึงให้เพื่อนคนที่ไม่ได้ไปรับเงินเข้าร่วมประชุมกับหมู่คณะใหญ่ เมื่อเราไปเก็บเงินเฉพาะธุรกิจที่เราทำร่วมกัน ๒ คน ถึงแม้เก็บเงินได้หรือไม่ได้ก็ตาม ก็ควรแสดงกิริยาอาการอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตกลงและเข้าใจกันไว้แล้ว ให้เพื่อนดู เพื่อนก็จะได้เข้าใจว่าเราเก็บเงินได้มาเรียบร้อยแล้วหรือไม่

แต่ถ้าหากเราไปเก็บเงินมาได้แล้ว และได้ถือเงินมาเข้าร่วมประชุมกับหมู่คณะหุ้นส่วนใหญ่ ถ้าหากเราไม่มีความฉลาดขาดสติปัญญา ก็ไปพูดไม่รู้จักกาลเทศะ เช่นไปพูดในที่ประชุมใหญ่ว่า เราไปเก็บเงินมาได้แล้วจากกิจการของเรา ๑๐-๒๐ ล้านบาท เฉพาะแต่ธุรกิจที่เราทำงาน ๒ คน ถ้าเราไปพูดว่าอย่างนี้ในที่กำลังประชุมกันอยู่หมู่ใหญ่นั้น ก็จะทำให้หมู่คณะทั้งหลายรู้เข้า จะเกิดมีอันตรายขึ้นมาแก่ตนและเพื่อนของตนผู้ร่วมกิจการ ๒ คนได้ เพราะเหตุว่าคนหมู่ใหญ่ทั้งหลายทุกคนเหล่านั้น เขาจะเป็นมิตรแท้รักเราหมดทุกคนมัย มันก็ไม่แน่นอน ถ้าหากว่ามีคนใดคนหนึ่ง หรือหลายคนไม่มีความรักเราทั้ง ๒ คนแล้ว เขาเหล่านั้นก็จะไปบอกโจรมาปล้นเอาเงินจากเราไป ถ้าไม่ให้โจร เขาก็ฆ่าเราเอาเงินไปแบ่งกันกินเท่านั้นเอง การพูดไม่รู้ในกาลเทศะ ควรพูดหรือไม่ควรพูด ก็จะมีอันตรายเกิดขึ้นมาแก่ตนและเพื่อนของตนเองด้วย เหตุฉะนั้นแล เราทุกคนก็ควรศึกษาให้เข้าใจในการพูดให้ถูกกาลเทศะถูกกับกาลเวลาด้วย จึงจะไม่มีอันตรายเกิดขึ้นแก่ตนเองและบุคคลอื่น เช่นตัวอย่างในการพูดให้ถูกกาลเทศะนั้นคือว่า ถ้าเรามีการทำกิจการร่วมกัน ๒ คนเท่านั้นส่วนหนึ่ง และเราไปทำกับหมู่ใหญ่อีกส่วนหนึ่ง ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าหากว่าเรา ๒ คนมีการให้เพื่อนไปเก็บเงินคนหนึ่ง เราก็เข้าประชุมกับหมู่คนหนึ่ง เมื่อคนที่ไปเก็บเงินนั้นได้เงินมาตามเป้าหมายหรือไม่ก็ตาม เมื่อได้เข้ามาประชุมกับหมู่ใหญ่ ก็ควรมีความฉลาดมีปัญญา แสดงท่าทางอาการอย่างใดอย่างหนึ่งให้เพื่อนของตนเองรู้ว่าได้เงินมาแล้วหรือไม่ได้เงินมาเต็มเป่าก็ตาม ก็ไม่ต้องพูดออกมาให้ในที่กำลังประชุมกันอยู่รู้เรื่องของตนกับเพื่อนของตนว่ามีเงินมากน้อยเท่าไร ก็จะไม่มีการอันตรายเกิดขึ้นแก่ตนและเพื่อนของตน จึงเรียกว่าเป็นบุคคลที่ฉลาดมีปัญญา รู้จักกาลเทศะในการพูดตามกาลเวลา

อีกอย่างหนึ่ง การการทำงานต่างๆ ก็เหมือนกัน ก็ให้รู้จักกาลเทศะ ควรทำอย่างไร ทำหนักหรือทำเบาๆ ในการทำงานต่างๆ เพื่อความเหมาะสมกับสิ่งนั้นๆ เหตุฉะนั้น การทำงานต่างๆ ทางการบ้านการเมืองจึงมีกำหนดเวลา

บัดนี้ เรามาพูดถึงเรื่องการใช้สิ่งของต่างๆ ไม่ถูกกับกาลเทศะ เช่น เราทุกคนใช้เงินไม่ถูกกับกาลเทศะก็จะมีอันตรายเกิดขึ้นแก่ตนเอง ยกตัวอย่างเช่น เรามีกระเป๋า

สำหรับใส่เงินใบหนึ่ง มีช่องๆ หนึ่งสำหรับใส่ใบละ ๑,๐๐๐ หรือ ๕๐๐ บาท ช่องที่ ๒ ใส่ใบละ ๑๐๐ บาท ช่องที่ ๓ ใส่ใบละ ๕๐ หรือ ๒๐ บาท ช่องที่ ๔ สำหรับใส่เศษสตางค์ ตามโรงงานทำกระเป๋าท่างๆ ช่างเขาจะเย็บกระเป๋าวัวสำหรับแยกเงินแต่ละอย่างให้เหมาะสมกับการใช้เงิน ให้มีความสะดวกในการใช้จ่ายให้คล้องตัวแก่บุคคลทั่วไปในการค้าขาย แต่ถ้าบุคคลทั้งหลายใช้จ่ายเงินไม่ถูกกาลเทศะ ในเวลาตนเองไปจับจ่ายซื้อสิ่งของตามห้างร้านสรรพสินค้าต่างๆ เมื่อเราต้องการซื้อสิ่งของในราคา ๕๐ หรือ ๑๐๐ บาท แต่บุคคลที่จ่ายเงินให้แก่ร้านค้าที่ไม่ถูกกาลเทศะก็จะไปเปิดกระเป๋าสเงินของตนในช่องใบละ ๑,๐๐๐ บาทในที่ชุมนุมมากๆ ก็ทำให้บุคคลทั้งหลายเหล่านั้น เขาเห็นเงินในกระเป๋าสเงินของตนเองว่าเรามีเงินมาก ถ้ามีบุคคลที่ไม่หวังดีต่อเรา เขาก็บอกนักปล้นมาปล้นเรา เอากระเป๋าสเงินของเราไป ถ้าเราไม่ให้กระเป๋าสเงินเขา เขาก็ตีเราเจ็บหรือฆ่าเราตายได้ ก็มีอันตรายเกิดขึ้นแก่ตน มีมากมายเป็นอย่างนี้ เป็นเพราะเหตุอย่างนี้เอง บุคคลที่จับจ่ายใช้เงินไม่ถูกกาลเทศะก็จะมีอันตรายเกิดขึ้น ฉะนั้น เราทุกคนควรจะพิจารณาให้ดีๆ เราควรที่จะจ่ายเงินทองของตนในที่มืดชิด เช่นถ้าเราซื้อสิ่งของในราคาเท่าไร ก็ให้จ่ายเงินในราคาเท่านั้น เช่น ของราคา ๒๐ หรือ ๕๐ บาท เราก็กดเปิดกระเป๋าสเงินช่อง ๒๐ หรือ ๕๐ บาท จ่ายตามราคาส่งของนั้นๆ ถ้าซื้อสิ่งของราคา ๑๐๐ บาท เราก็กดเปิดกระเป๋าสเงินช่อง ๑๐๐ บาท จ่ายให้เจ้าของร้าน ถ้าซื้อสิ่งของราคา ๕๐๐ หรือ ๑,๐๐๐ บาท เราก็กดเปิดกระเป๋าสเงินช่อง ๕๐๐ หรือ ๑,๐๐๐ บาท จ่ายให้ร้านค้าจะซื้อสิ่งของราคาใดก็จ่ายตามราคาส่งของนั้นๆ ก็จะไม่มีความอันตรายเกิดขึ้นกับตนเอง จึงจะเรียกได้ว่าเป็นบุคคลผู้มีสติปัญญารอบคอบ จับจ่ายเงินทองให้ถูกตามกาลเทศะ จึงไม่มีอันตรายเกิดขึ้นแก่ตนในภายหลัง

เหตุฉะนั้น เราทำอะไรทุกอย่างก็ควรให้รู้จักกาลเทศะ ผู้ที่ไม่รู้จักกาลเทศะจะไปพบคน จะไปพบผู้หลักผู้ใหญ่ เขากำลังประชุมกันอยู่ เราก็ก้าวเข้าไปหาเข้าไปคุยในที่ประชุมก็เรียกว่าเป็นคนไม่รู้จักกาลเทศะ เวลาคนเขานอนหลับอยู่ เราก็กดโทรศัพท์ไปกวนเขาหรือเคาะประตูบ้าน เขานอนอยู่กำลังพักผ่อนอยู่ ก็ไม่รู้จักกาลเทศะ เขาพูดคุยกันเรื่องอะไรอยู่ ไม่รู้จักกาลเทศะที่จะพูดเข้าไปกวนอีก เขาทำงานอะไรอยู่ ก็จะไปรบกวนทำให้คนอื่น

เสียหาย เช่น สวดมนต์อยู่ก็พูดให้เขาเลิกทำซี มันเสียหายไปหมด นี่..มันเป็นอย่างนี้ ความเหมาะสมในการคบหาสมาคมผู้หลักผู้ใหญ่ ถ้าไม่รู้จักกาลเทศะก็จะทำให้เสียหาย กิจการงานไปหมด

เหมือนญาติโยมบางบุคคลไม่รู้จักรักรณะ ไม่รู้จักกาลเทศะ อาตมากำลังกวาดวัด อยู่ ก็มาสอบถามเรื่องภาวนา พระก็เหมือนกัน พระก็ไม่รู้เรื่องเหมือนกัน ก็เขาทำฌาน ยิ่งเิงอาจารย์ มาถามอาตมาในเวลากำลังกวาดวัดกันอยู่ ไม่ใช่เวลาที่จะสอนธรรมะ ต้องนั่งด้วยความเรียบร้อย ด้วยความเคารพกันก่อนถึงจะสอนให้ นี่..มันเป็นอย่างนี้ ตัวอย่าง เช่น ถ้าบุคคลถือไม้ค้อน ถืออาวุธหรือสิ่งของทั้งหลายนั้นอยู่ในมือ พระพุทธรูปค์ตรัสไว้ไม่ให้เทศนาสั่งสอนธรรมะให้ ถ้าคนเขาใส่หมวกหรือผ้าคลุมศีรษะ เขาก็ไม่ให้เกียรติ คนนั่งกอดเข้า คนนั่งสูงกว่า คนเดินอยู่ข้างหน้าหรือคนตามหลัง คนนอนอยู่ พระพุทธรูปค์ก็ตรัสไว้ไม่ให้เทศนาสั่งสอน เพราะพวกเขาเหล่านั้นไม่เคารพ เว้นแต่บุคคลที่เจ็บป่วย ท่านให้เทศนาสั่งสอนธรรมะได้ ไม่ผิดศีล

เหตุฉะนั้น ควรที่จะจำทุกสิ่งทุกอย่าง เวลาอยู่ในรถ ถ้าหากที่นั่งของพระนี่ไม่สูงกว่าเราก็ไม่ควรถามธรรมะ ท่านห้าม นั่งอยู่ข้างหลังก็จะตอบธรรมะอยู่ข้างหน้า ท่านห้ามไม่ให้ทำ ถ้านั่งอยู่ข้างหน้า ถามคนอยู่ข้างหลัง ท่านก็ไม่ให้สอนธรรมะ มันจะผิดศีล ของพระ ท่านไม่ยอมให้ตอบธรรมะ พวกโยมก็รบกวนเพราะโยมไม่รู้จักกาลเทศะ นั่นเอง นี่..มันเป็นอย่างนี้

ควรจะถามธรรมะหรือไม่ ในขณะที่ท่านกำลังฉันข้าวอยู่ก็มาถามธรรมะเรื่องภาวนา เรื่องจิตใจมันเป็นยังไง มันลำบากเหลือเกิน พระพุทธรูปค์ทรงห้ามเอาไว้ เหมือนข้าราชการผู้หลักผู้ใหญ่ในกระทรวงต่างๆ เหมือนกัน อาตมาเคยกำลังฉันข้าวอยู่ ก็มาถามว่าทำสมาธิยังงัยบ้าง ปฏิบัติจะนั่งหรือจะเดินจงกรม โอ้ย..มาจีถาม กำลังฉันข้าว พอเราบอกว่า ให้อาตมาฉันข้าวเสร็จเสียก่อน ค่อยไปนั่งคุยกันทีหลัง ก็มีความโกรธขึ้น แล้วหนีไปเลย พระนี่..ถามก็ไม่ได้ ไม่บอกอะไรให้เลย หนีไปเลย นี่..ข้าราชการหรือประชาชนที่ไม่ได้ศึกษาหลักธรรมะ ไม่รู้จักกาลเทศะ อะไรควรหรือไม่ควร เป็นข้าราชการและนายทหารผู้หลักผู้ใหญ่ นี่..เป็นถึงขนาดนี้ ไม่ใช่ของเล่นนะ ท่านรู้เรื่องหมดนะ

นั่นแหละ ท่านเรียนแต่ทางโลกคดีโลก คดีธรรมที่เรียกว่าธรรมะภายในท่านไม่ได้ศึกษา มีแต่ทรัพย์ภายนอก มีแต่ยศสูงๆ มีแต่เงินมากเฉยๆ แต่ไม่ได้รู้จักธรรมะ คือสติปัญญา ภายในคืออะไรเลย

เหตุฉะนั้น จึงจำเป็นที่เราควรศึกษาเรื่องสัปปุริสธรรม ให้รู้จักว่าสิ่งใดควรหรือไม่ควร เหมือนเราจะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร พืชที่ปลูกหน้าหนาวก็ต้องปลูกหน้าหนาว จึงเป็นคนฉลาด พืชที่ปลูกหน้าร้อนก็ต้องปลูกหน้าร้อน พืชที่ปลูกหน้าแล้ง ก็ต้องปลูกหน้าแล้ง พืชที่ปลูกหน้าฝน ก็ต้องปลูกหน้าฝน พืชนี้ควรปลูกฤดูกาลไหน ก็เข้าใจรู้จักฤดูกาลของพืชนั้นๆ หรือควรเก็บเกี่ยวฤดูกาลไหนก็รู้จักหมด จะเลี้ยงสัตว์เลี้ยงอะไรต่างๆ จะเลี้ยงให้สัตว์นั้นอยู่อย่างไร ดินแห้งหรือร่มไม้ หรือจะบุหญ้าหรืออะไร อยู่ในรูหรืออะไร นั่นแหละ คนรู้จักวิธีรักษาวิธีดูแล รู้จักกาลเทศะที่ถูกต้อง

การเข้าไปหาผู้หลักผู้ใหญ่ที่กำลังประชุมอยู่ ก็ไม่ควรเข้าไป ควรหรือไม่ควรที่จะเข้าไปในเวลาไหน ให้รู้จักกาลเทศะ พอกับแม่กำลังพักผ่อนอยู่ ลูกสมควรที่จะไปปลูกท่านมั๊ย หากวันนี้ท่านเดินทางมาไกล เหน็ดเหนื่อยอ่อนเพลียหิวนอนมาก ท่านกำลังหลับอยู่ เราจะไปกวนท่านให้มากินข้าว กวนท่านมากุ้ย ไม่ต้อง รอไว้ให้ท่านพักผ่อนสบายดีเสียก่อน บัดนี้ จะโทรศัพท์ไปหาเพื่อนก็ดี ดี ๑ ดี ๒ ดี ๓ นี่ โทรไปกวนเขานั้น..เราเป็นคนที่ไม่รู้จักกาลเทศะ ถ้ารู้จักว่านี่เป็นเวลาพักผ่อนของเพื่อน เราก็ไม่ต้องรบกวนเพื่อน คนฉลาดมีสติปัญญาดีก็เป็นอย่างนี้

เหตุฉะนั้น คนที่มีความฉลาด มีสัปปุริสธรรมอยู่ในจิตใจของตนก็เป็นคนฉลาด คบหาสมาคมผู้หลักผู้ใหญ่ระดับไหนอย่างไร จะไปพบเจ้าฟ้าพระมหากษัตริย์อะไรก็แล้ว แต่เราก็ควรรู้ชั้นยศบรรดาศักดิ์อะไร เราก็จะเลือกหากาลเทศะ ถ้าไม่มีเวลาจะเข้าไปได้ ก็ให้รอเสียก่อน อย่างนี้จึงจะเป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญารอบคอบอยู่ในตนเอง

เหตุฉะนั้น สัปปุริสธรรมทั้ง ๗ อย่างนี้ เป็นธรรมที่ทันสมัยที่สุดที่บุคคลควรศึกษาให้รู้ให้เข้าใจ

๑. อัมมัญญตา รู้จักเหตุ
๒. อัตถัญญตา รู้จักผลของเหตุ
๓. อัตตัญญตา รู้จักตนเอง
๔. มัตตัญญตา รู้จักประมาณในตน เข้าใจในการปฏิบัติ
๕. ปริสัจญตา รู้จักชุมชนนั้น การพูดไม่ต้องขัดกับเขา รู้จักว่าชุมชนนี้ทำอะไร
๖. บุคคลัญญตา รู้จักบุคคลนั้นเขาทำงานอะไร เขาอยู่อย่างไร ก็จะเข้าใจในการคบคนได้ ตั้งแต่เด็กจนถึงเฒ่าแก่ได้ ก็รู้จักคนดีและคนไม่ดี รู้จักบุคคลควรคบหรือไม่ควรคบ
๗. กาลัญญตา รู้จักกาลเทศะในการคบหาสมาคมว่า บุคคลชั้นใดวรรณะไหนต่ำสูงอย่างไร ก็เข้าใจ เป็นคนทันสมัยที่สุด

เหตุฉะนั้น สปปริสธรรมนี้เป็นธรรมที่ถ้ามีอยู่ในจิตใจของบุคคลใดแล้ว ก็จะเป็นคนมีสติปัญญารอบรู้ของตนเอง นักปราชญ์ท่านจึงอยากให้เราได้ศึกษา เพื่อให้รู้ให้เข้าใจ ให้มีความรู้เกี่ยวกับตนเอง จึงจะทำให้บุคคลคนนั้น แม้จะไปอยู่ที่ไหน ก็จะเป็นบุคคลที่สบายที่สุด คืออยู่สุขสบายทั้งกายและทั้งจิตใจ

เหตุฉะนั้น พวกเราทั้งหลายที่จะอยู่ร่วมกันในโลกนี้ ก็ควรศึกษาว่าทรัพย์ภายนอกคืออะไร ธรรมะที่มีอยู่ภายในจิตใจคืออะไร จะทำให้เราแก้ไขสถานการณ์ความทุกข์และความวุ่นวายออกจากตนเองได้ ทำให้ตนเองนี้สบายได้ มีความสุข แก้กิเลส ความโลภ ความโกรธ ความหลงออกจากตนเองได้

เหตุฉะนั้น การบรรยายธรรมเรื่องสปปริสธรรม ๗ อย่างนี้ ก็เพื่อที่จะให้เข้าใจแจ่มแจ้งชัดในการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งสติปัญญานี้ และเพื่อเป็นแนวทางของการนำไปปฏิบัติตนทุกท่านทุกคน จะทำให้เกิดความสุขแก่บุคคลได้จริง มีทั้งทรัพย์ภายนอกและธรรมะอยู่ภายในใจของตคนนั้นเอง ที่จะทำให้มีสติปัญญารอบรู้จนถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ และผลที่เราจะได้รับก็คือ จะทำให้พวกเราได้มีความสุขเกิดขึ้น ฉะนั้น การบรรยายธรรมเรื่องสปปริสธรรมอย่างย่อๆ นี้ เป็นเวลาสมควรแล้ว ก็ขอยุติไว้แต่เพียงแค่นี้

หลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป นามสกุลเดิม วงษาจันทร์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ ตรงกับวันพฤหัสบดี ปีมะโรง บ้านโคกคอน ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร บิดาชื่อ กิ่ง มารดาชื่อน อรดี สกุลเดิม จุนราชภักดี ท่านเป็นบุตรคนที่ ๓ ในพี่น้องทั้งหมด ๖ คน บิดามารดาทำการค้าขาย มีฐานะดี คุณตาเป็นกำนันอยู่ที่ตำบลโคกสี ชื่อ ขุนจุนราชภักดี และคุณยายรักหลานคนนี้มาก จึงรับมาเลี้ยงดูตั้งแต่ยังเล็กๆ

สมัยเด็กเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ที่โรงเรียนบ้านโคกคอน ท่านเรียนเก่งมากและมีอุปนิสัยเป็นผู้ใฝ่เรียน จึงมีความประสงค์จะเรียนต่อ แต่มารดาต้องการให้ท่านมาช่วยงานค้าขายของบิดา และเนื่องจากท่านเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการทำงานสูง ญาติพี่น้องและผู้ใกล้ชิดไว้วางใจ จึงได้พากันนำเงินมาฝากท่านเหมือนหนึ่งเป็นธนาคาร ท่านก็เก็บรักษาให้เขาโดยไม่ได้อะไรตอบแทน

ท่านมีความสนใจในการรักษาคนเจ็บป่วย โดยท่านได้รับถ่ายทอดวิชาความรู้เรื่องยา การรักษาคนไข้จากหมอประจำอำเภอซึ่งเป็นญาติกัน หลังจากผ่านการคัดเลือกทหารแล้ว คุณหมอจึงคิดจะส่งท่านไปเรียนต่อที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ซึ่งคุณตาก็สนับสนุน แต่มารดาไม่อนุญาต ต้องการให้ท่านดูแลการค้าต่อไป

ท่านได้มีโอกาสคุ้นเคยกับพระสงฆ์มาตั้งแต่อายุ ๑๑-๑๒ ปี หลวงปู่พรหม จิรบุญโญ ได้สอนให้ท่านเดินจงกรม จึงถือได้ว่าหลวงปู่พรหมเป็นพระอาจารย์องค์แรกของท่าน

ตั้งแต่นั้นมา ท่านก็คิดบวชอยู่ตลอดเวลา แต่มารดาก็ไม่อนุญาตทั้งๆ ที่โยมมารดาเองก็ไปวัดถือศีลทุกวันพระ และบางครั้งเดินทางไปกราบนมัสการหลวงปู่มนัฏฐิทัตโต จนกระทั่งบิดาของท่านถึงแก่กรรมใน พ.ศ. ๒๔๙๗ และอีก ๕ ปีต่อมา คุณลุงก็ถึงแก่กรรมอีก ท่านจึงใช้ความพยายามขอบวชอีกครั้งหนึ่งเพื่อทดแทนพระคุณพ่อแม่ มารดาและคุณตาทนการรบกวนของท่านไม่ไหว จึงอนุญาตให้บวชแค่เพียง ๗ วัน ซึ่งขณะนั้นท่านมีอายุ ๒๕ ปี

ท่านเข้าพิธีอุปสมบทที่วัดธาตุมีชัย บ้านโคกคอน ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ พระอุปัชฌาย์ชื่อ พระครูอดุลย์สังฆกิจ พระกรรมวาจาจารย์ชื่อ พระครูพิพิธธรรมสุนทร ได้ฉายาว่า ปัญญาปทีโป ต่อมาท่านได้ย้ายไปอยู่วัดทุ่งสว่าง บ้านโคกคอน ตำบลโคกสี อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ท่านมีความสุขสบายกายสบายใจมากเพราะได้ปล่อยวางภาระต่างๆ ตั้งแต่การรับผิดชอบเงินทองจำนวนมาก การดูแลการค้าขายให้กับครอบครัวและญาติพี่น้อง รวมทั้งการดูแลรักษาไร่นา วัวควาย และทรัพย์สินสมบัติที่ท่านแบกอยู่ผู้เดียวมา ตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี ครั้นบวชได้ ๑๘ วัน โยมมารดาก็ขอให้ท่านสึก เพราะเลยกำหนดเวลาที่อนุญาตแล้ว แต่ด้วยความฝักใฝ่ในการศึกษาธรรมะของท่าน จึงได้ขอยอมมารดาบวชต่อให้ครบ ๑ พรรษา

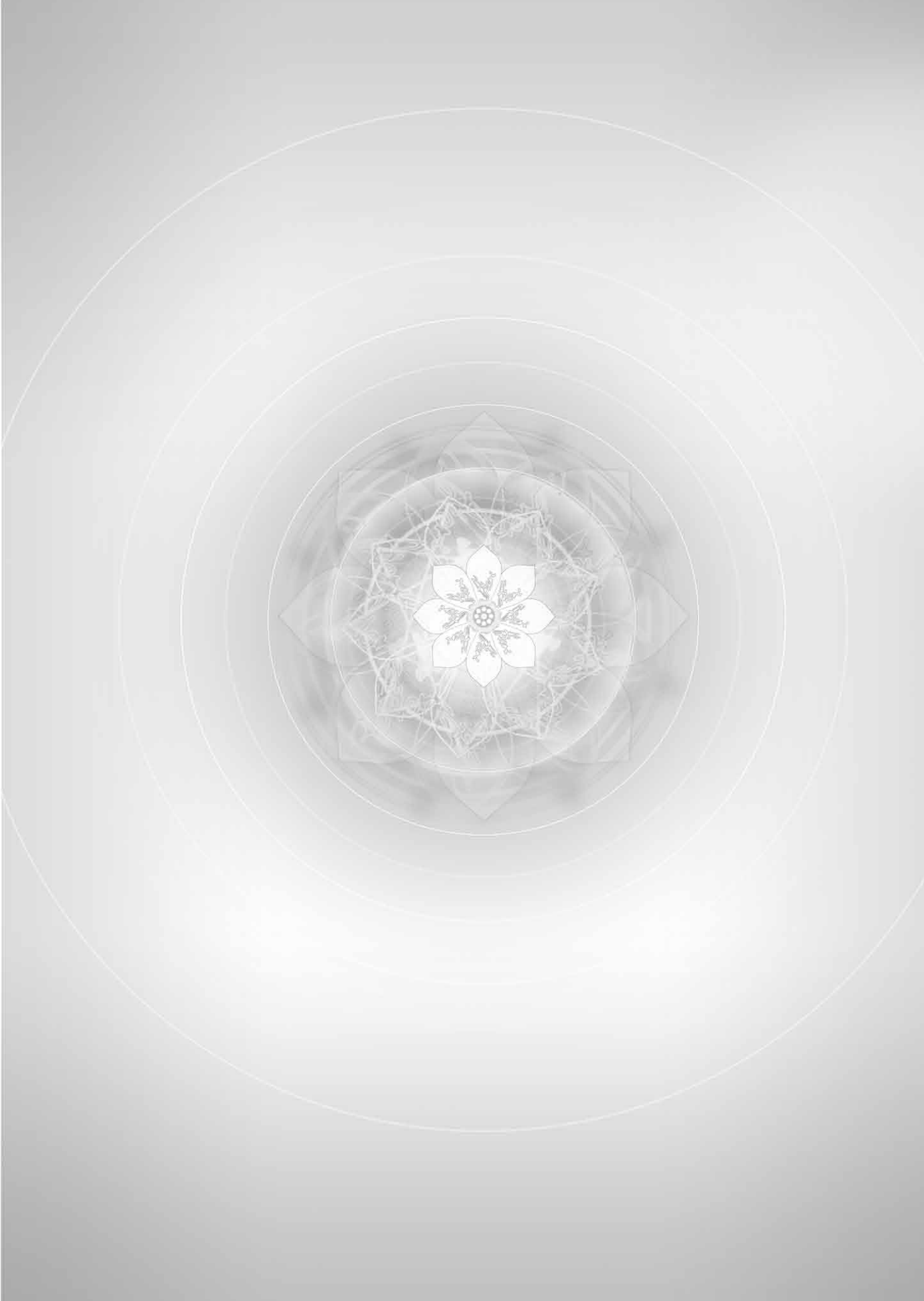
ด้วยความมุ่งมั่นของหลวงปู่เปลี่ยนที่จะศึกษาธรรมให้ถึงที่สุดของพระศาสนา ท่านจึงพยายามบ่าเบี่ยงโยมมารดาในการสึกและออกธุดงค์ไปตามจังหวัดต่างๆ เพื่อแสวงหาโมกขธรรม และได้ศึกษาธรรมกับครูบาอาจารย์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั้งในภาคอีสาน ภาคใต้ และภาคเหนือ ครูบาอาจารย์ที่ท่านได้พบนั้นต่างมีเมตตาเทศน์

อบรม ทำให้ท่านมีความก้าวหน้าในการปฏิบัติธรรมยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ ครูบาอาจารย์ที่ท่านอยู่ฝึกปฏิบัติธรรมด้วยนาน ๆ และอุปัชฌาย์ใกล้ชิดคือ หลวงปู่พรหม จิรบุญโญ หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี หลวงปู่ตื้อ อจลธัมโม หลวงปู่แหวน สุจิณฺโณ และยังมีครูบาอาจารย์องค์อื่นๆ ที่ท่านได้พบ เช่น หลวงปู่สิม พุทธาจาโร พระอาจารย์จวน กุลเชฏโฐ หลวงปู่ขาว อนาลโย หลวงปู่คำดี ปภาโส หลวงปู่ชอบ ฐานสโม พระสุธรรมยานเถร (อินตา อินทจักโก) หลวงปู่สาม อภิญาโณ พระอุดมสังวรวิสุทธิเถร (วัน อุตตโม) หลวงปู่แว่น ธนปาโล หลวงพ่อผาง จิตตคุตโต

ท่านเป็นพระปาดรรณฐานผู้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย มีความเพียรอันยิ่งในการปฏิบัติ เป็นพระสุปฏิปันโนและเป็นพระแท้ที่เปี่ยมด้วยปัญญาอันลึกซึ้งและเมตตาอันไร้ประมาณ ท่านมีปณิธานแน่วแน่ที่จะสอนธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชนทั้งใกล้และไกลอย่างไม่กลัวความเหน็ดเหนื่อยแม้ในยามที่ท่านมีอายุมากแล้ว ธรรมบรรยายของท่านนั้นล้วนเป็นสิ่งที่ถูกต้องตรงจริตของผู้ฟัง ด้วยภาษาที่ประณีต ไพเราะ และเข้าใจง่าย สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติของตนเองได้เป็นอย่างดี คำสอนของหลวงปู่เปลี่ยนมุ่งเน้นการปฏิบัติที่เป็นลำดับขั้นตอนนำไปสู่พระนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา เพื่อประโยชน์สุขของสรรพจิตทั้งหลาย ตามพระพุทธบัญญัติที่ว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริก เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่ มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ จงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะครบบริบูรณ์ บริสุทธิ สัตว์ทั้งหลายจำพวกที่มีรูปคือกิเลส น้อย มีอยู่ เพราะไม่ได้ฟังธรรมย่อมเสื่อม ผู้รู้ทั่วถึงธรรม จักมี”

หลวงปู่เปลี่ยนเป็นเจ้าอาวาสวัดอรัญญวิเวก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ จนกระทั่งปัจจุบัน

หนังสือชุด

ปัญญาปทีปธรรม

หลวงปู่เปลี่ยน ปัญญาปทีโป

จัดทำขึ้นเพื่อเผยแผ่เป็นธรรมทาน ห้ามจำหน่ายหรือทำการค้า
สงวนลิขสิทธิ์ : หากประสงค์จะพิมพ์เป็นธรรมทาน กรุณาติดต่อ
วัดอรัญญวิเวก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

พิมพ์ครั้งแรก พฤศจิกายน ๒๕๖๐ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด

ที่ปรึกษา

ไชย ณ พล อัครศุภเศรษฐ์

คณะทำงาน

มูลนิธิอุทยานธรรม

ศิริพรรณ สุทธาโรจน์

ชนาพร สุทธาโรจน์

ศิริเพ็ญ สุทธาโรจน์

สุดาทิพย์ เจียรวงศ์

อนันต์ เจียรวงศ์

ธัญญ์นรี ศรีบุญยาสติกุล

ศรีสันต์ ตะล่อมสิน

พินิจกาญจน์ ลาภานันท์

ศุภางค์พรรณ พิสิษฐเกษม

จัดพิมพ์โดย

บริษัท จังหวะเฮงเส็ง จำกัด

บริษัท เจ วาย เอช เทรตติ้ง จำกัด

ส่วนห้อง สมาจารย์

สุมาลี จันทรโรจนพันธ์

วราลี จันทรโรจนพันธ์

พัชรีย์ จันทรโรจนพันธ์

อนิต โรจนชนานันท์

ชานาญ - ศรีสันต์ วิฑูรปกรณ์

วิวัฒน์ - สุดารัตน์ ตะล่อมสิน

ครอบครัววิฑูรปกรณ์

ครอบครัวตะล่อมสิน

ครอบครัวจังหวะเฮง

ครอบครัวเจียรวงศ์

สุคนธ์ สุรฤทธิ์ยางกูร

ครอบครัวสุทธาโรจน์

ครอบครัวพิสิษฐเกษม

ครอบครัวเจมส์ พาวิลเลียน

นิตพันธ์ - ปราณีศา ดารากานนท์

คณะศรัทธาและศิษยานุศิษย์

ขอขอบคุณ

คณะศิษยานุศิษย์วัดอรัญญวิเวกทุกท่าน

ผู้รวบรวมและจัดทำเนื้อหาธรรมะ

ผู้เอื้อเฟื้อภาพถ่าย ผู้ประสานงาน

ออกแบบและเอื้อเฟื้อการเผยแผ่ธรรมโดย

สำนักพิมพ์ธรรมดา โทร: ๐๘๐ ๕๗๘ ๓๑๖๓, ๐๘๙ ๒๐๒ ๗๔๘๓

พิมพ์ที่: โรงพิมพ์เมตตา ๙๘/๙-๑๐ ถนนเจริญสุขนิทวงศ์

แขวงอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

